नं० ४९१४

नाम – आगम कल्पलता

कर्त्ता – यदुनाथ शर्मा

पत्र संख्या – ३२४ पत्राणि सं० X

विषयः – तन्त्रम्

श्रागमकल्पलता
३१२

व ई ग्रन्था ४५१४

श्री·
शा·क·
ल·

ॐ स्वस्ति प्रजाभ्यः ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ नमः सरस्वत्यै श्रीशिवो जयति ॐ नमः
शिवाय ॐ नमस्तत् ॐ यत्पादपंकजयुगं हृदि संनिवेश्य विश्वं सृजत्यविरतं विद. लेवेल्पा
मूजन्मा विश्वभूपालपतिमिहरतेम हेशाः तेदेवमादिगुरुमेषमतं तेन नतोऽस्मि नवा
त्रिशृङ्गो गणेशो वाणीमनीदृक्सतिपादपंकजाम् त्रिलोकशालेश्वरनाथपाम
णा वितन्यते मागमकल्पवल्ली तथा प्रपंचसारसिद्धान्तेशारदातिलके तथा
मेरुतिन्त्र मालोकान तथा सारसमुच्चये यन्त्रे तदीपिकोदक्षात तथा बलस्तु दीपिका
तथा स्तुनाघदीपव पुरश्चरणचन्द्रिका मंत्ररत्नसिद्धान्ते मंत्रदेवप्रकाशिका से
त्रनेत्रेवमत्रार्थश्रीरामार्चनचन्द्रिका मंत्रमुक्तावलीरत्नावलीज्ञानार्णवादिको
नेत्रेमननक्रमोरस्मनारदीपंचतन्त्रतो हयग्रीवागमेसौम्यशंभुमतेवा गस्त्यसंहिता
सहितौवैसम्वीतनहसागरसंहिता संहिताकपिलेशकोश्रीमेश्वरसंहिता तेत्रे
श्रीभुवनेश्वर्यां तथा सिद्धान्तमादशात् कल्पश्रीवनदुर्गापालतत्रेससोहनालके ह
यग्रीवमते तद्वत् तथा विज्ञानभारते शुद्धचक्रतन्त्रराजे च तथा पिङ्गलामते वाम
केश्वरतन्त्रे च सममस्तेवामदीप्तिनम विज्ञानेश्वरसिद्धान्तसार श्रीमत्संहिताः क्रमात्
विज्ञानललिता पंचरात्रे नारायणीमपि वसिष्ठसंहिता गार्ग्यसंहिता भैरवे तथा

दिव्यसारस्वते विश्वे दिर्कोकामिकमादरात् होमावलीमतं ग्रन्थं प्रतिष्ठासारसंग्रहं सं
हितां वैखानसीं तद्वत् संहितां ब्रह्मणस्तथा कश्यपानां संहितां ब्रह्मविष्णुरुद्रादियामला
न्तथैव यामलोड्डीरं मत्स्यसूक्तमपि क्रमात् पार्वतीहरसंवादं वाराहीतन्त्रमादरात् त
थैव कुब्जिकातन्त्रं त्वरितातन्त्रमादरात् तथैव योगिनीतन्त्रं क्रमशः शिशुपाणवम् ई
शानसंहितां तद्वत् सिद्धान्तं विश्वकर्मणः तन्त्रं श्रीदक्षिणामूर्तेः वैशम्पायनसंहितां म
कलचूडामणिं तद्वज्ज्ञानचूडामणिं तथा कल्पानेकक्रमश्रेष्ठं देसपावायणं तथा पु
राणं विविधं तद्वत् स्मृतिशास्त्राणि भावतो ज्योतिःशास्त्राणि चालोक्य मकलोपदेशतिक्र
मात् श्रुत्वैष संग्रहः संतिलान्नुद्धाव श्रुतः पुनः सर्वेषामाश्रमाणामपटनार्थेन धीमता वि
धानेयत्र मंत्राणां दीक्षादीनां प्रपंचितम् नानानुसारतोऽत्रैव विभाव्य च मया क्रमैः ना
नातंत्रस्य मंत्राणां नानारूपकदिनिर्मले श्रुतस्य शेषप्रबोधाय विचार्यतिप्रयत्नतः ना
नायमंदत्तु डीना समासेन प्रवर्तते पंचकल्पतैनैव आर्षितेमधियोमया सूनाति
विकतावाक्षेण्यषु नीयामहाशयैः तथादीक्षितमर्मानोयदेशं कथयामि तत् यत्ना
नामानवानिम्हदीक्षाकुर्वन्तसत्तमाः आत्मसंहिताधाम श्रदीक्षितानां मर्मणो नोसं
वेष्टणांकेतपंडिताः अन्नेविद्यासमंतसन्नलेसूत्रसमेतथा अदीक्षितकृतं श्राद्धस्या

श्री॰
प्रा॰ क॰
ले॰
२

2

ड्वा दीक्षितस्तथा स्त्रीणां पितरस्तेषां नरके वसदाकरणे पतंत्येव न संदेहो भावदि
ज्ञस्त्वर्देश सद्गुरोस्तपाचारे भक्तियुक्तो यतेत यदि तथाप्यदीक्षितस्यापि देवार
हेतिनैव च कर्माखिलेष्वपि यस्मात्तस्माद्दीक्षितः प्रभुः तस्माद्दीक्षितेद्दृष्ट्वा किंचि
कार्यं न साधयेत् दीक्षाग्रहणकालेन पापराशिः पलायते निर्वाणपदसंयुक्तो बहि
र्गच्छति तत्परः तदादेव पित्रादयस्तत्कार्या देहो भवति स्वयम् अन्यथा यत्कृतं कर्म कृत
भस्मनि तत्स्यवत् तथाश्रमेषु दीक्षाया नियमेन परिवर्तते अतीव स्वमंत्रस्य नाश्नि
ज्ञाताय यथा भवि तथा दीक्षाविहीनस्य तेन स्वामी परत्र च न तपो भिन्नपैहोमैर्विविधै
र्वीपि साधनैः न क्रियाभिः कदाचित्तु दीक्षाहीनस्य सिद्ध्यति किंचित्तु निशेषः दीक्षाम्
लेन पेसमवैदीक्षामूलं परं तपः दीक्षामाश्रित्य निवसेद्यत्र कुत्राश्रमे वसन् अदीक्षितस्य मरणे
रौरवे नरके व्रजेत् तस्माद्दीक्षा प्रयत्नेन सदा कार्या प्रयत्नतो विकान् कल्पे दृष्ट्वा तमस्त्रेवैयार
ह्माति तत्तत्परः सर्वेन समहस्तेषु लिप्तं तिनैव नायते दीक्षितानां तु सर्वेषां सुधिका
रोऽत्र निश्चितम् अतः प्रथमतो दीक्षां प्रवक्ष्यामि विशेषतः तथा च वैशम्पायन संहितायां
योगीनां के शतिखामवाकं स्थितानेय तोद्यात्कर्मापतये यतः अतो दीक्षेति सा प्रो
क्ता देशिकैस्तत्त्ववेदिभिः यावन्न प्राप्यते दीक्षा पुरुषार्थफलप्रदा सर्वसिद्धिकरी दीक्षा

सर्वसम्पत्प्रदायिनी प्रतिभास्वरवर्णानि कान्तिपुष्टिप्रदानि च मोहनस्तंभनाकृष्टि
मारणोच्चाटनानि च वशीकारेषु कवितावृद्धिसम्पादनानि च। तारणे च समस्तानां सर्वक्ले
शोपहारणे नृणाम् विपिने वा भये चैव शोकदुःखोपहे तथा धर्मार्थकाममोक्षाणां दा
यकानि समाश्रयः श्रीमत्सम्पादनोद्दीप्ता श्रीदेवदेवकारिणी येषां मन्त्रपदा दीप्ता सर्वकाम
दुघा भवि तद्गन्तेति परं स्थाने गुर्वाराधनतत्परः इति श्रीआगमकल्पलतायां प्रथमः प
टलः १ अथातः संप्रवक्ष्यामि लक्षणं गुरुशिष्ययोः मन्त्रमन्त्रावल्याम् गकारः सिद्धि
दः प्रोक्तो रेफः पापस्य दाहकः उकारो मा हृदसात्ता गुरुविस्तामरवदेये गकारो बुद्धिदः प्रोक्तो
रकारस्तु महेश्वरः उकारो विष्णुरव्यक्तस्त्रितयात्मा गुरुः परः गणेशो योगिनां पुंसां वि
लना च समस्थितः वर्णद्वयात्मको मन्त्रश्चतुर्वर्गफलप्रदः तथा च रुद्रयामले प्रवदा
म्यनघः शुद्धः स्वाधिताचारतत्परः आश्रमी वेदविज्ञोपरहितः सर्वशास्त्रवित् श्रद्धावा
ननसूयश्च प्रियवाक्प्रियदर्शनः शुचिः सुवेशस्तरुणः सर्वभूतहिते रतः श्रीमाननु
द्धतमतिर्भिक्षाभद्रविमर्शकः शान्तः सुकृतयोः शान्तः कृतज्ञः शिष्यवत्सलः निग्रहा
नुग्रहे शक्तः तन्त्रमन्त्रपरायणः ऊहापोहप्रकारज्ञः सर्वभूतकृपालयः इत्यादिलक्षणै
र्युक्तो गुरुः स्यात् गरिमपुतिः शास्त्रादिनिलके मातृतः पितृतः शुद्धः शुद्धात्मा जितेन्द्रियः सर्व

श्री॰
शा॰ के॰
ले॰
४

3

गमानो मार्दवतः सर्वशास्त्रार्थतत्त्ववित् परोपकारनिरतो जपपूजादितत्परः अमोघव
चनः शान्तो वेदवेदार्थपारगः योगमार्गानुसंधायी देवताहृदयङ्गमः संहारोद्धारणे
शक्तो दान्तश्च ब्राह्मणोत्तमः मन्त्राणां च रहस्यज्ञो मन्त्रविन्यासकोत्तमः उदारस्समवादी
च सद्भक्तो गुरुरुच्यते इत्यादिगुणसम्पन्नो गुरुरागमसम्मतः देव्यागमे शिववाक्ये
शान्तो दान्तः कुलीनश्च विनीतः शुद्धवेशवान् शुद्धाचारः सुप्रतिष्ठः शुचिर्दक्षः सुबुद्धिमा
न् आश्रमी ध्याननिष्ठश्च मन्त्रतन्त्रविशारदः निग्रहानुग्रहे शक्तो गुरुरित्यभिधीयते न
यावोत्कंसामसंपदे गृहीतमन्त्रः सत्कव्यागुरुश्चेद्दोषसंयुतः क्लिन्नाचततपरो गीवयु
तको भ्रूणहापि वा एवंविधं गुरुं मन्त्री मुक्त्वा सद्गुरुमाश्रयेत् तथा च गौतमीये गृही
तमन्त्रस्सत्कव्याः साधकेन सदैव हि अविगर्हितमस्त्येतान्मन्त्रोन्नेषस्त्वायं श्रयोमनः संस्का
ररहितो मन्त्रो विधिदीक्षाविवर्जितः सकलं सर्वं प्रयत्नेन पुनः श्रीगुरवे यथाविधि ब्रह्मवै
वर्ते पितृदीक्षा यतेर्दीक्षा च वनवासिनः विरक्तस्य च या दीक्षा न सा कल्याणदायिनी
स्वकेदकृतापौ सौम्यसाध्यं च यन्मन्त्रमेव हि विधायमहेश्वरि सकलं वापि यो मन्त्रं लब्धं तं देवं व
तस्य जैतन् नीचवर्णाद्गृहीतं यत्तथा वैष्णवान्सादपि विशिष्टाश्रयतेस्त्वे च पितृदीक्षावि
र्जयेत् ब्रह्मचर्यसुसन्ते पितृमन्त्रेन ग्रहणीयात्तथा मातामहादपि कनिष्ठान्मातुलादपि

वैरयत्ताश्चितालया प्रमादाद्वा तथाज्ञानात् मिरङ्दीक्षां समाचरेत् पितृदीक्षायते दीक्षादि
ताचवनवासिनः अनाश्रमी गोणोयादीक्षामादीक्षायतनवासिनी तद्धलेनमायणीतंत्रे पि
तृमंत्रेतगृहणायास्तथावानाप्रस्तस्यच कदाचिदपि ग्रहणाति पुनः संस्कारमर्हति इ
त्यादिवचनादेभ्यो मंत्रेण ग्रहणायादित्यर्थः तथाच निर्वीर्ये च पितृमंत्रे शैवेशाक्ते तदु
च्यते इति कौलिकमंत्रदीक्षापरम् योगिनीतंत्रे शाक्तिविद्यामधिकृत्य दीक्षानिषेधात्
महातीर्थे उपरागे मति सर्वत्र न दोषः साधुदृष्टेन यात्रालिनवत्सामिसकलेन च अनेन
कथितं पूर्वं वसिष्ठाय महात्मने वसिष्ठोपि स्वपौत्राय समित्रे दत्तवान्स्वयम् प्रमत्तु हृद
यस्वच्छः पितामेककृतानिधिः सकलेत्र महातीर्थे सूर्यपर्वणि दत्तवान् इत्यादि वेशा
म्पायनसंहितायां शौनकं प्रति व्यासवाक्यम् विस्त्रमंत्रमपि पितृर्ग्रहणीयादिति भावः प्रा
यश्चित्तं त्वयुतगायत्रीजपः सर्वत्र तथादर्शनात् योगिनीतंत्रे निर्वीर्यं च पितृमंत्रेत
थामातामहस्यच स्वमलं त्रिविधं दत्वे संस्कारेणैव शुध्यति स्वमलं त्रैवकलशाम्बोः प्रा
णे निवेशयेत् वटपत्रे क्रमेण लिखित्वा ग्रहणं शुभम् ततः सफलमाप्नोति अन्यथा
विफलं भवेत् इदं तु सद्गुरोरभावे तत्सत्वे तत्स्मादेकमंत्रग्रहणीयादिति स्वमेतकाल
नियमः स्वप्ने तु नियमो नहीति नारदवचनात् वर्जनीयगुरुं वक्ष्ये मंत्रिणो हितकाम्यया

श्री॰ शा॰ के॰ ले॰ ५

तथाच बृहन्नन्दस्य संहिते अपुत्रो मृतपुत्रश्च कुष्ठी च वामनस्तथा कुनखी श्यावदन्तश्च
स्त्रीजितोऽप्यधिकाङ्गकः हीनाङ्गः कुनखी रोगी बह्वाशी बहुजल्पकः एते दोषैर्विहीनो यः
स गुरुः शिष्यसम्मतः अथेदानीं प्रवक्ष्यामि शिष्यलक्षणमद्भुतं तथाच रुद्रयामले ना-
स्तिकाः सत्यजातो दोषः पतितो पापपूर्वमतीवि तथा शिष्यान् शिष्यानिति पापं गुरुर्नाप्नोति निश्चित-
म् अतो विचार्यैव तेन कार्यो हि शिष्यः सदा गुरुः तथाच शारदातिलके शिष्यः कुलीनः
शुद्धात्मा पुरुषार्थपरायणः अधीतवेदः कुशलो दूरमुक्तमनोभवः हितैषी प्राणिनो नित्य-
मास्तिकस्त्यक्तनास्तिकः स्वधर्मनिरतो भक्त्या मातापितृहिते रतः वाङ्मनःकायवसुभि-
र्गुरुशुश्रूषणे रतः एतादृग्गुणयुक्तः शिष्यो भवति नापरः तथाच यामले शिष्यः शुद्ध-
जातानीपुरुषार्थपरायणः अधीतशास्त्रः सन्तोषी हितैषी प्राणिनां सदा नास्तिकाचाररहि-
तश्चास्तिकश्च जितेन्द्रियः स्वधर्मनिरतः शुद्धः पितृमातृहिते रतः शुश्रूषणे रतो भक्तश्च
जितात्मा श्रद्धयान्वितः कामक्रोधादिरहितो निर्विघ्नो मन्त्रपूजने वाङ्मनःकायवसुभि-
र्गुरुशुश्रूषणे रतः सर्वात्मनाभितीर्षुश्च भवाब्धेर्भवदुःखवित् ब्राह्मणो यश्च मोक्षार्थी का-
र्यो विमलस्पृहः किंवा कामार्थमोक्षार्थी निष्कामः स्वात्मवानिह मातृवत्कृपणस्त्रीषु भ्रा-
तृवत्स्वतनुष्वपि देवब्राह्मणदातेषु भक्त्या पूजनमाचरेत् एतैः सद्वैव नकर्मणा ॥ वर्ज्यानमा

त्रिविधो भवेत् इदानीं वर्ज्यशिष्याणां लक्षणं कथयामि च पापांऽप्रकशो खलसामलिनाः
कुष्ठादिरोगिकाः कृपणाः खलाः दरिद्रा रोगिणः क्लिष्टा वाग्मिनो भोगलालुसाः सूयामम
द्वग्रस्ताः षष्ठापाकरववादिनः अन्यायोपार्जितधनाः परदाररताश्च ये विद्वेषावेदिनश्चैव स्व
लापेदितमानिना अशक्ताश्च ये केचित् विनिस्वनः कष्टहत्याः बहुविघ्नः कूरवेष्टाः दुरालं
नश्चनिन्दिताः इत्येवमादयोप्यन्ये पापिष्ठाः पुरुषाधमाः एवंभूताः परित्याज्याः शिष्यत्वे
नोपकल्पयेत् यद्येते उपकल्प्यन्ते देवताः क्रोधभाजनाः भवन्तीह दरिद्रास्तत्पुत्रदारविव
र्जिताः नारकाश्चैव देहान्ते तिर्यक्त्वं प्रभवेदिति तत्राः श्वलोभितलभ्यानिन्दितेभ्यो दिशोत्ते
ये विनश्यन्त्येव सकलेस्मिन्कतः शालिबीजवत् तथा च समाख्येह पाठकः स्वस्मृत्वा विश्व
वकोभक्तिवर्जितः अतिसाहसिकश्चैव दूषितो देवनिन्दकः कुलनिंदापरश्चैव परदार
रतस्तथा एतैर्दोषैर्विहीनो यः स शिष्यः शिष्टसंमतः न देयं परशिष्येभ्यः पवित्रयोग्ये
षुपि तथा चक्रमवर्ते प्रातिकूल्यं गुरोर्नित्यं मनसापि न कारयेत् सदा शिवबुद्ध्या नि
त्यमेकग्रामनिवासिनम् गुरुं वदेत्तदेवत्र मनसा वन्दनं चरेत् ग्रामः शिवमिश्र लोके हि
नैवेद्यं भजेद्गुरुम् वराभयकरं शान्तं स्मरेत्तन्नामपूर्वकं अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानाञ्ज
नशलाकया चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ब्रह्मविष्णुशिवादीनां पूजनेयाः

श्री॰
गु॰ क॰
ल॰
५

फलं लभेत् । तत्फलं समवाप्नोति श्रद्धया वन्दने गुरोः । गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्व
रः । सेवनीयो गुरुर्यस्मात्तस्मात्पूज्यतमो गुरुः । शिवे रुष्टे गुरुस्त्राता गुरौ रुष्टे न कश्चन । अवि
शेषाद्गुरुर्देवस्तु दैवतम् । अमार्गे मार्गगो यस्माद्गुरुर्देवः परा गतिः । यथा सिद्धरसस्पर्शा
ल्लोहं भवति काञ्चनम् । सन्निधाने गुरोरेवं शिष्यः शिवमयो भवेत् । भवार्णवतरिः यस्मा
त्ता गुरुरेव महागतिः । गुरौ तिष्ठति यत्नेन समानं संपूजयेन्नरः । सद्गतिं समवाप्नोति स्पृहा
मात्रफलं लभेत् । प्रणिपत्य गुरुं पश्चान्मोहाद्विप्रतिपद्यते । युगकोटिसहस्राणि नरके
पच्यते नरः । ये गुरुं वञ्चयन्त्येवं पापिष्ठाः गुरुघातकाः । ते तेषां नरके क्लेशानि सन्ति वो लिकं
वन् । यैः शिष्यैः शास्त्रदाता च गुरुर्वा हिंसिता नराः । पुत्रमित्रकलत्राणि सापत्न्यः श्रुता
हिते श्रयिति स्य गुरुमोहादात्मरूपश्च वर्तितये । स्वकार्यं न भवत्येव तेषां जन्मशतैरपि । गुरु
रुद्रोहिणो मूढाः सततं पापकारिणः । तेषां तपो व्रतं नष्टं तुष्टं तु सर्वं सर्वदा यः । येषां
भक्तिर्गुरौ स्थैर्यं भक्तिर्गुणाकरैः सह । गुरुशुश्रूषया पापं नश्यति शीलैः वाक्यैः शुभैर्भावैः देहैः वृ
रुर्यात्कुर्वन्ति वीरः सन्मुखं दृढं दर्यनैव । यस्मिन्नास्ति गुरौ भक्तिर्मानेवापि तथाविधे न तस्य जायते
सिद्धिः कल्पकोटिशतैरपि । गुरोर्भक्तिः सदा कार्या गुरुस्त्वे दोषमेव तु तः । महापातकयुक्तो
वा गुरुर्देवः सदाशिवः । तथा च दिव्यागमे गुरुशाखामन्त्रयानेपाङ्को चैव पीठकम् ।

ज्ञानोदके तथाब्धायां लेखयेन्न कदाचन गुरोश्छेप्रपद्यकपूजां मौढ्यं च विवर्जयेत दी-
ता व्याख्या श्रद्धे देव गुरोश्चेयपरिमर्जेत गुरुं मन्त्रं देवतानामैकत्वं संभावयेद्धिया विज्ञानस्या
त्रमेयस्य निर्गुणस्याप्यभावी विणः साधकानां हितार्थाय पचलक्षणे रूपकल्पना मन्त्रश्चापि हि गु
रुर्येन तत्र तत्र देवता नगरस्थिति: देवः करेण गुरुः ज्ञाना गुरोः कर्हि नकस्यचन गुरुदेहसमाश्रित्य मम
त्र देहो न तिष्ठति तस्मात्कवल्लसदात्रो गौरी यात्वस्मिदः पिता तस्मात्सम्यत्नतस्तत्पितर
ध्यधिके गुरुम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेन गुरुं संन्यापनादिभिः यत्नकाशामनस्यान्तः प्राप्य
ते भुवि दुर्लभं गच्छेमाल्ये पृष्ठीये मन्त्रपूजा गुरुमयतः ततो मन्त्रं च वरं ह्यायाद्गुरुणा त्वा
यमस्तके दत्वा वशात्तथा मातः स्वपुष्पस्य तथा दत्वा पितृणामेक पञ्चाशत्वर्गं गच्छति
निश्चितम् नेदं ति पितरः सर्वे पुत्रं मन्त्रार्थमायिनि सहस्रानि स्वर्गे भोगो सर्वे वासः सु
निश्चयः वैष्णवे वैष्णवे शाक्ते शैवे शैवे च वैष्णाक्तके कल्पे शाक्ति यथानेव वामेतास्त्राणादिभि
र्वच नशूद्रस्यापि कार्ये निर्गुणे निगमात्मके सूरशिष्यो मन्त्रस्तानम्यकर्षेन हि सर्वेषा
ला भार्या पुत्रिपत्नीकार्ये हि सर्वमन्त्रं विनिवहि प्रणवाय न दातव्यं मन्त्रं शूद्राय सर्वदा आत्मम
न्त्रं गुरोर्मन्त्रं मन्त्रं चैवाजपमालिकम् आत्मकौलिकमन्त्रं च नैव दद्यात्मकाचन गोपालस्य म
न्त्रं देवी महेशस्यापि पादजे तयस्तो वापि हृर्षस्य गणेशस्य मन्त्र तथा प्रत्यादीनां स्त्रिका

श्री
आ॰ क॰
लं॰
८

6

दीक्षादस्यथापापभावभवेत् तदङ्केतं त्रयाते पुस्तके लिखिता विद्या येन संदत्तिजप्यते ना-
नायेनेतस्य सिद्धिर्हानिरेव प्रजायते इति श्री आगमकल्पलतायां द्वितीयः पटलः २ ॐ नमः
शिवाय गुरुस्थानं विशुद्धार्थे शिष्यान्तत्परिशोधयेत् भद्रकेन भवेद्योग्यो ब्राह्मणो हृद्वयात्म-
यः वैश्यो वर्षैस्त्रिभिः शूद्रः चतुर्भिर्वत्सरैः सदा शिष्यत्वापितयाकार्ये स्वकार्याभीष्टसिद्-
ये प्रादौ स्वगृहे मसवस्त्रं तत्सर्वाभीष्टसिद्धिकृत् गुरुरिति निश्चयः तथाच गौतमीये शुभेऽह्नि
नमाचर्येनमस्कृत्य गुरोश्चरणम् सर्वे शिवे हरिं दुर्गां वाणीं च कमलालयां मातरं पितरं च
मातामहं गणनाथं तिलोच्यं च फलपुष्पसमेतं गत्वा भक्तिसंयुतः पुत्रवत् संमानयेत्
शिष्यो गुरुं समाश्रयेत् आत्मविज्ञापनेनैव पितृमातृकुलान्वितम् गुरुस्तेनैव संबोध्य
ता मे देहं वद्भवि गुरोरग्रे समस्याय पुण्डरीकतिलकधारितः विचारयेन्महाबाहो मण्डितं मंत्र-
वर्णकम् गुरुर्विचारयेत्तस्य आदेयमंत्रांस्तु यत्नतः एवं च स्वनामराशिकोष्ठनाममंत्रकुले
मनेन्यतम् एवं स्वरणमेतेन ग्रहणीयाः देकुले चतस्रो वर्णाः आदिवर्णात् चक्रं विचारस्यावश्य-
कत्वात्स्वयमेतत्वविरूप्यते अथ वक्ष्ये विचारेच्चक्राणां सिद्धिहेतवे आदौ कुलाकुलं चक्रम-
ष्टाको द्वितीयकम् तृतीयं राशिचक्रं चतुर्थं सत्ककम् पंचमं नक्षत्रचक्रं स्यात्षष्ठ-
नेत्रचक्रकम् सप्तमं राशिचक्रं स्यादष्टमं मातृकं मतं नवमं हरितचक्रं दशमं नाडि

६

कादयम क्रमेणाह शारदातिलके कादयः पंचभूतानां मद्भूतामात्स्कायतः अतोभू
तात्मकावर्णाः पंचविंशतिभागतः वाय्वग्निभूजलाकाशाः पंचाशल्लिपयः क्रमात् पंच
ह्रस्वाः पंचदीर्घाः विंद्वन्ताः संधिसंभवाः पंचशः कादयाः षलसहान्ताः समीरिताः स्वनामा
घ तत्तत्तन्मंत्रे वा स्वकलेवरे पंचपंचे सादिदशावर्णा इत्यर्थः वाय्वग्नीत्यादि अग्रापक
वटतपयाः मारुताः इईऐखछठफरक्षाः आग्नेयः उऊओगजडदबलाः पार्थि
वाः ऋॠऔघझढधभवमा वारुणाः लृॡअंङञणनमशाह नाभसाः पंचह्रस्वा
इति अइउऋलृ पंचदीर्घाः आईऊॠॡ विंद्वन्ता इति विंद्वन्ता एतेन श्रेष्ठत्वार्थः एतेन
विसर्गस्यानुपयोगो लब्धः तथा च पिंगलामते मंत्रसाधकयोरायावर्णाः स्याग्न्याः स्थिवो
यदि तत्कालेतस्य तत्योक्तमेवमग्नेपुलतयेत संधिसंभवेति एऐओऔ स्वनामाद्येति
एकस्यैव भयावस्थाने ``क्रले तद्वले वा वाहीतत्रे साधकस्यान्तरं पूर्वमंत्रस्यापि तस्यान्तरं
पुंपेकभूतदेवमंनानीयात्स्वकलेहितत् मित्रमिति परस्परमैत्रं तद्वर्णनाम्यणीये पा
र्थिवे वारुणे मैत्रमाग्नेयस्यापि मारुते पार्थिवानामतरणो माक्रेतमारुतेस्थिते आग्नेया
स्यामभेयागक्रेसमः तेन मेसम्यतम् एतेषामेवमवैषाम विरोधेन भाव्यम् परस्पर
विरुद्धानां तत्र योगमेलनेकवित्त् उक्तं कुलाकुलेव कंसमसत्वपुरुष चाप्युर्द्धस्य वर्णप्रकर्ष

श्री.
श्री. का.
ले.
२

हवङ्के प्राङ् लिखेत्सुधीरष्टकं मध्ये रेखाद्वयं दद्याद्याम्यसौम्यायतं समम् चतुरस्रे भवेत्
त्रवत्कोष्ठसमन्वितम् पूर्वापरायतं दद्यान्मध्ये रेखाद्वयं ततः तस्मादिति षोडश कोष्ठं वद
याम्यरेखाद्वयं बुधः ततः षोडश कोष्ठानि जायते चक्रवर्यकम् आदितो ते लिखेद्वर्णान्क्र
मेणानेन मन्त्रवित् पिङ्गलामते इन्द्वग्निरुद्रनवनेत्रयुगार्कदिक्षु ऋत्वष्टषोडशचतु
र्दशभौतिकेषु पातालपञ्चदशवह्निहिमांशुकोष्ठे वर्णान् लिखेल्लिपिभवान्क्रम
शस्तु धीमान् नामाद्यक्षरमारभ्य यावन्मन्त्राद्यमक्षरं चतुर्भिः कोष्ठैरेकैकमिति कोष्ठच
तुष्टयम् पुनः कोष्ठकं कोष्ठेषु समवतः इति दक्षिणतः तथा च सिद्धसाध्ये इति गणयेत्तेन
मेन कोष्ठवर्णाल्लिखेत्क्रमात् येनैव लिखेत्क्रमेण तेनैव गणनं स्मृतं सप्ततो नामाक्ष
रितः सिद्धः साध्यसुसिद्धो रिः क्रमात् ज्ञेया विचक्षणैः सिद्धः सिध्यति कालेन साध्यस्तु ज
पहोमतः सुसिद्धो ग्रहणादेव रिपुर्मूलनिकृन्तनः सिद्धार्णो बान्धवा ज्ञेयाः साध्याः सेव
काः स्मृताः सुसिद्धाः पोषकाः प्रोक्ताः शत्रवो घातकाः स्मृताः जपेन बन्धुः सिद्धः स्यात्से
वकोधिकसेवया पुष्णाति पोषकोभीष्टं घातको नाशयेद्ध्रुवम् सिद्धसिद्धो यथोक्तेन
द्विगुणात्सिद्धसाध्यकः सिद्धः सुसिद्धोर्धजपात्सिद्धारिर्हन्ति बान्धवान् साध्यसुसि
द्धो द्विगुणकः साध्यसाध्यो निरर्थकः साध्यसुसिद्धोर्धजपात्साध्यारिर्हन्ति गोत्रजान्

सिद्धसिद्धोर्धजपात्साध्यो द्विगुणाधिकाः ग्रहणादेव तत्सिद्धस्सुसिद्धारिः स्वगोत्रज
अरिसिद्धः सुतान्हन्यादरिसाध्यस्तु कन्यकां पत्नीमरिसुसिद्धस्तु ग्रसेदिन्द्रलवात्तकः इति
प्रकप्यद्वयक्रम ग्रहणानुष्ठानपनेवहेच्चक्रेवर्णान्तु मेयुते तदुक्तं तन्त्रान्तरे कथमृणीव
मंत्राणां साधकानां चमेवद पूर्वजन्मकृताभ्यासान्मन्त्रपादस्य फलाप्तिकृत पायेनस्य
फलवाप्तिः काले देहस्तस्याहतं मंत्रः संप्राप्तिमात्रेण प्रोक्तः तैः सिद्धये भवेत् सिद्धमंत्रा
न्ततो लेख्या मन्त्रोयः सिद्धिभाक्ष्यः तस्मोमन्त्रा मन्त्रर्द्धपूर्व्योमन्त्रभोगमवाप्नुयात् समंत्रस्यस्व
णीनेत्योभजनेनेतस्यपूर्वगाम तस्माद्दृणविशुद्धिस्तु कार्या मन्त्रैस्सु सर्वदा तथा वामकेश
लरकमे पूर्वा परं द्वादश मेखलेह्त्रयाम्योत्तरसंस्थं तथा वस्तुकम द्वौ द्वौ स्वरौ पंच स्वकोष्ठ
केषु शेषान् स्वरान्तः षट्सु षट्कं कमे के कादीन् स्पर्शान्विलिखेत्तानिनैकैकक्रमकाद
शान्तस्य लेख्य रेदत्तात्तेन्यविपंचदशानेवेदं वह्न्यात्प्रथमं नवभिर्गुणितेन साध्यान द्वि
गस्तितिष्कृतिगणात्मनीष्ववेदसप्तद्विभिस्त्रगुणितानत्यसाधकाहात् द्विभि
र्गुणितेर्गणितैः स्वकोष्ठेसाध्यं च साधकलिपिं च दिगादिभिस्त्र नामाक्षराद्कठ
हनम्भक्तिशेषैस्तान्नो भयोरधिकशेषमृणं धनेस्यात् अस्यार्थः अस्मिन्कोष्ठे साध्यसाध
कयोर्वद्धं स्वपतेन कोष्ठस्थितानां तु प्रदद्यमेव्योकैः प्रथितान् ऋभिः भागमाहरेत् सर्वत्र

श्री॰
ग्रा॰ के॰
ले॰
८

हरणमहमिरेवहारकाभावात्समपर्येतावस्यानेषट्कालकालइतिवचनत्वंयेषि
ङाङ्कुप्रदर्शकमितिनिष्कर्षः प्रकारांतरमाह तथाचमेदरीरहस्यहृत्तौ पूर्वोपपा
यतेलेखेरेखाद्वादशकेक्रमात् क्रमेणैवाचनायेतेकोष्ठामेकादशक्रमात् तेषुव
र्णालिखेन्मंत्रीस्वरादिक्रमयोगतः द्वौद्वौस्वौपंचमंकोष्ठकेषुशेषास्वराषट्सुषा
डेकमेकं कादीनृष्टशेषास्विलिखेत्ततोर्णानेकैकमेकादशमात्रकेषु साध्याङ्कानि
लिखेद्र्धे साधकाङ्कानधोलिखेत् इदंतन्त्रेत्यादि मंत्रीग्रपदिकाङ्कःस्यात्तदामंत्र
जपेत्तयोः समेपिचजपेन्मंत्रीनाजपेत्ऋणाधिके गुणितेतत्कृतांकानांयच्छेषंजा
नयतेस्फुटम् तदंकेकथयाम्यत्रद्वादशागारसंस्थिते षट्कालकालविषदशिसमुद्र
वेदनायाकाशसूर्यदहनाःखलसाध्यवर्णाः युग्मद्विपंचविषदेवरसुक्रमशाङ्कयोमा
द्रिवेदशशिनःखलसाधकाणाः प्रमयप्रकारमाह कोष्ठामेकादशानेववेदेनपूरि
तानिच अकारादिहकारांतेलिखेत्कोष्ठेषुतत्ववित् प्रथमेपंचकोष्ठेषुक्रमस्वरोर्वेक्र
मेणतु द्वयंद्वयंलिखेत्तद्विचारेणखलसाधकः शेषेष्वेकैकशोवर्णावर्णाल्क्रमश
स्तुलिखेत्तयोः षट्कालकालेत्यादि श्लोकार्थः साध्यवर्णात्मकाः अंजनत्र्यपेणाणाष्यक
हतात्स्वङ्केकाघैङ्कुगुणिताङ्कत्वात्तथासाधकनाम्नोतराष्टरमायैरंकैर्गुणिताधिकाष्टसे

ख्योर्मिलित्वा उभयोः साध्यसाधकयोः शोधस्याधिकतुल्यस्य ऋणं धनं ज्ञात्वा मंत्रं दद्यात् मं
त्रस्य ऋणी भवति तदा शुभदायको भवति यच्चोक्तं इत्येतन्नेत्यादि नामाद्यक्षरादि स्वव
नेन विसर्गविशेषं नामार्चनं चेद्धिकारस्तन्मात्र प्रकारान्तरमाह तेनैव नामाद्यक्षरमार
भ्य यावन्मंत्राद्यक्षरं भवेत् त्रिधा कृत्वा स्वरैः कृत्वा तदन्यद्विपरीतकं अस्यार्थः साधकनामा
द्यक्षरतो गणनया यावन्मंत्रादिमात्राक्षरं तत्संख्यां त्रिधा कृत्वा सप्तभिः हृत्वा ऽधिके ऋणं शो
धयेत् धनं स्यात् तदन्यदिति मंत्राद्यक्षरमारभ्य यावत्साधकनामाद्यक्षरं तत्संख्यां व्येष्टगुणां
कृत्वा त्रिभिर्हरेत् साध्यनाम द्विगुणितं साधके तु समन्विते अष्टभिश्च हरेद्वेद्धे शेषं तदन्य
द्विपरीतकम् अस्यार्थः साध्यनामस्वरव्यंजनभेदेन संयोज्य द्विगुणीकृत्वा साधकाक्षरेण
समन्वितं कृत्वा ऽष्टभिर्हृत्वा ऋणं धनं ज्ञेयं तदन्यदिति साधकनामाक्षरात्स्वरव्यंजनभेदेन वा
द्विगुणीकृत्य साध्याक्षरेण संयोज्याष्टभिर्हृत्वा ऋणं धनं ज्ञेयमिति ऋणधनं च क्रमं व
र्गचक्रे प्रवक्ष्यामि ज्योतिषागमसम्मतम् मंत्राणामरिशोधार्थं नामाद्यक्षरपूर्वकम् अ
ष्टौ कोष्ठान्समालिख्य वर्गानष्टौ लिखेत्ततः यत्तमान्नो वर्णेचामस्तुनस्य पीवृदंतिनः मेषा
क्रमात्स्कारादि वत्र वर्गाश्रिताइमे साध्यसाधकयोः प्रीतिः ख्याता तत्र सदा पति
मार्जारयोर्वैरं वैरं ऋरुद्रपतिणः वैरं पन्नगेनापात्र वेगजसिंहयोः मेषऋरुटपे

श्री॰ शा॰ ले॰ वं॰ ९

येऽङ्गीति युक्त्या विचारयेत् एवं चक्रं वंतानागरहणीयान्मेत्रलक्षणं प्रकारान्तरमाह
वाराहीतंत्रे मार्जारकुक्कुटव्यालैः पतितो गोवै विनाशमवेत् मार्जारस्य गुणा शुभ्यो सिंहस्य
दंतिनः सदा कुक्कुटस्य विरोनभ्यो वेणावुष्णो वभो गितः उरस्यैतान् सर्पो भ्यो हृवि गान्ध
हृदंतिनः भुजंगमसिंहयोः मैत्रीमिथमूषकयोस्तथा लोकादन्यत्र विज्ञेयं व्यवहारप्रयो
गतः इति कर्मचक्रम् इदानीं श्रवणमित्रामित्रचक्रे विशेषतः सूत्रदृश्यं वेदपादके
नाम्न्येकैकं यत्र स्थेत् वेदभेदात् एकैकमीशानानिशाचरेन्द्र ऋतानां वा यो विलिखेन्तो
लोम् वेदाग्निवह्निष्वनलाश्ववाणतिसंख्यामैषु वाणशरपंच तत्सूयानान् मेषादिकाः
प्रविलिख्य सकलात् वर्णान् कमागतान् विलिखेत् स्वयापाद्य वर्णान् तथा च वृहत्संस्य
तंत्रे वेदाग्निवह्निषु नलह्विवाणवेणुवाणेषु पयोधिसंख्यात् मेषादिकोष्ठेषु विलि
ख्य वर्णान् वर्णान् देवभादीन् सदतो लिखेत् तथा च सारसंग्रहे ववर्गियादिभिः सार्धे स्यात्
कारवलमीनम् इति पारदायां वालेयो रेखरं दोषमीषेऽभीति राशिषु कुमेणाभेदिता
वर्णाः कन्या याशादयोऽपि स्थिताः तथा च वाराहसंहितायां नमः खरोशि मोवर्जेः षष्ठाष्ठ
तिः फलाः शुभाः पञ्चहि लिवः पंचसप्तादशानलक्षणाः लग्नेशवने भावेषु पुत्रपञ्चक
लवकाः वैसवमतेतयोत्रयानेवपुवितिपाठः सर्गोपमं कर्माणीयाद्यपदादशाशायः

नामान्तरूपमेतेषां शुभाशुभफलं स्यात् म्लेच्छानामंअजाद्यंप्रतेगणनीयाविवत्सतोः राशी
नांशुद्धन्ताततेयाम्नेक्रतुस्मृतिमध्ये नवायनमपदेशाः पूर्वपश्चिमायतरेखाद्वयं दक्षिणतो
त्तरायतरेखाद्वयंईशानादिकोणेषुरेखाचतुष्टयम् तत्कोष्ठद्वयेवाशान्यकोणेमेषादि
तोवक्ष्यमाणक्रमेणलिखेत् अश्वाइई मेषे ३३अज वृषे अल्लल्ल मिथुने पपेक कर्कटे गोडे
सिंहे श्रेश्रःषाषमटहत्तः कन्या यां कावेगवउ तुलायां वक्षुजफजहं वृश्चिके टठडहण
धनुषि नथदधनमकरे पफबभमकुंभे धरेलवमीने लघ्नापनक्षिणादिक्रमेणगण
नीयं मीनेत्सकारमितिकेचित् वतमिथ्याःद्विभिन्नार्थस्यात्तकारत्वमीनक इतिवचनात्
वाराहीतंत्रे पक्षोवाय्यष्टपेचमाष्टनवमोराशेः स्वकाल्वोपवोराशोस्यादशमोहितो य
सहितःषष्ठोभवेत्सेवकाः कष्टास्त्रिरवरमेव्योयानिगदितोमंत्रःस्वयंपोषकःस्यात्त्वदह
मवत्सरक्षतिमितोमंत्रःस्वयंघातकाः लघ्नोथनेश्चात्स्याद्गुरुत्रमित्रकालत्रका मवलोप
मेकमोपद्ययाद्वादशाराशयः अत्रराशिचक्रेचतुर्थस्यानेषात्रुः नवैवपुः पंवषष्ठस्या
नेवेषुः नषाद्गुत्तिकश्चित् नश्चितनीयम् इतिराशिचक्रे अथनलत्रचक्रम् नक्षत्रवशोनि
नीतेत्रे अतत्तुद्विप्रवत्सामिशिष्याणांहितकाम्यया पूर्वापरायतारेखादशादेयःश्य
त्वतः उत्तदत्तिणदीर्घाश्चरेखादेयाश्चतुष्टयम् नवत्रितयमेव्रक्ताःकोष्ठानौसम्मविंशा

श्री॰
ग्रा॰ ल॰
के॰
१

10

तिः जायते वत्स्यात्कर्माणि हि विच्छिन्नानि तेषु च पते कस्य द्विरूपाव निमज्जनशाखासु गृह्यम
भूयुग्मप ताप्युक्ते मे क द्विवि द्विरूपप्रवनिशाशिशाशि ये कपत्नाग्निवेदाः प्रस्थिस्यादिक्रमेण
त च मिहगा हितेषां मे विंडुम गौनम्ह नेतच मेदा दया परिगण ये न तस्य समस्यत्र मे ण नत्म
मपद्विपेत्त मे श्रन्यतिसाप को त्रु यः मैत्रेयर मभे त्रेच जन्मा हीति पुनः पुनः गणयेत्
देवफलेनामानन्तृपतः नत्मतेतमवेद्धानिः सम्यक्तिः स्यात्त्रमस्मादि विपन्नावे विपत्तिस्या
त्ते मे मंगलमादिशेत प्रमयेशत्रुवृद्धिः स्यात्मायके सिद्धिसाधनम् वधते च वधोत्ते
मित्रते मित्र वर्धनम् प्रतिमित्रे भवेत्सो ख्येतासावक मितिस्मृति विपद्यप्रम सिद्धपति
सान्यामतोषिभिः निजनामादिकेवर्णमासाद्यपुरतः स्थिते नामायत्तर पर्यंतेगणनीय
स्त्रहुविभिः इत्यान्कान् वासि विषयम् तातेव तदेव सिद्धार्थमाह पूर्वोपमायतो द्वारे वा
दक्षादहितिणो नरा यंतावैरेत्वो चतसृष्ये दत्ता सप्तविंशति कोष्ठेषु वक्ष्यमाणक्रमेणय चा
शाहणे लिखेत् तद्यथा अश्वाश्विनीदेवगणः भरणी मानुषः ईश कृत्तिका राक्षसः
अर रहन्तल्ल रोहिणी मानुषः पमृगशिरः देवः पेत्रार्द्रा मानुषः गेऊोपुनर्वसुः देवः का पु
ष्यः देवः खेगश्लेषा राक्षसः मउ पूर्वफाल्गुनी मानुषः कु नउफाल्गुनी मानुषः कन
हस्तः देवः दठ चित्रा राक्षसः उस्वाति देवः फणविशाखा राक्षसः तथ दअनूराधा देवः प

१

ज्येष्ठागतस्सः नवपकमूले गतसः बपूर्वषाढामानुषः भ उत्तराषाढामानुषः म श्रवणः
देवः घ धनिष्ठागतस्सः लषतभिषामानुषः वपापूर्वभद्रपदामानुषः षसह उत्तरभ
द्रपदामानुषः श्रेष्ठ्रः लतः रेवतीदेवा त्रतीयपंचमसप्तमनवमैनीयानि तत्र गणि स्व
नक्षत्रादेवगणानीयम् स्वनक्षत्रात्तानेस्वनामाद्यक्षरं संवेधितत्तत्रादेवगणानीयम्
श्रादलिशोनुगणयेत्स्माय कालतरतः सुधीरिति तथाच ज्योतिषे हलस्वाति स्मगाश्वि
नीमृगशिरः पौष्णानुराधादितिश्रोत्राद्रोहिणीवोत्तराणिभरणीपूर्वाणिभानि च यम
ज्येष्ठाश्लेषविशाखामूलवरुणावसवांशिवित्रामघाः कृष्णेतेमुनिभिः यथाक्रमंक्षिमेदे
वानरागतस्साःज्योतिषे कटपयवर्गभवैरिह पिंडांत्यैरक्षरैरंकानं नञ्जेचेत्येय तथा स
स्वैरेवतैरेवम् पिंडे संयुक्तेयुक्तरे श्रावृदानिलके श्रापलोभाषृहः श्रायः स्वलोचेते
पुभेदितः वर्णाःक्रमात्स्वरासोतरेवत्यथागतेतदा गवालनेत्रे श्रायश्रायतथाव
र्णत्रिश्रायेसोमयुग्मकम् गुणैकगुणाग्निःसोमयमातेसोमसवैशराः वेदवेदतिस्मे
दृहूललसंख्योश्चमसहितापि स्वनामाद्यक्षरस्मनक्षत्रेणमेत्राद्युत्तरस्स्य विचारः रसाष्ट
नवभद्राणिग्रुणमयुगमश्वभेदतः इतवाणिनुभद्राणिज्ञात्वेसमत्रकोविदैः तथाच म
त्रेचूडामणौ श्रारभ्यजन्मतः त्रैमेत्रताराव सानिकमम युग्मेताव द्वयं चतदष्ट्य मिति २

श्री॰
शा॰ ले॰
कं॰
॥

तिन्नत्तवज्ञम तथावर्गेयद्वर्ततेत्ते वक्रेवर्कोक उमो ख्येशसिद्धे सर्वसिद्धिदं मंत्राणां
ग्रहणे मंत्री सर्वथा तु विचारयेत् राशिचक्रे लिखेन्मंत्री वर्णान्क्लीववर्जितान् अकारा
दिलकारांतान्विलिखेत्क्रमतः सुधीः आदिकोष्ठे यथा वर्णा जायते कउमाः क्रमात् वि
लिखेद्गणयेज्ज्ञस्तु नामाद्यक्षरपूर्वके सिद्धसाध्यसुसिद्धारिक्रमेणैव पुनः पुनः यदि
मंत्रनक्षत्रमेतविचारेण कथंचन तदानिषिद्धमाश्रित्य गृह्णीयान्मंत्रमुत्तमं अमश्र
अकारादिलकारांतं चक्रमार्गक्रमेणतु मेषादितोऽपि मीनान्तेगणयेत्क्रमतः सुधीः
नमः स्वनामतो मंत्रो यावन्मंत्राद्यमक्षरं सिद्धसाध्यसुसिद्धारिक्रमेणैव पुनः पुनः इति
अकडमचक्रः इदं तु गोपालविषये उक्तं चपाषाडे ऋणी उदितान्तं महाचक्रे कश्यपा
भिधमासतः षट्कोणे विलिखेद्वज्ञं समरेखं मनोहरं पूर्वादिविलिखेद्वर्णान्नादितोला
न्यथाक्रमात् उदितेन सम्पदुदि षोडितो येमेपरतस्तयः स्तोयवधूर्ति विद्याश्चतथैविंदुवि
न्दुः पंचमे संज्ञया न्मास्या ... सर्वविनाशकः स्वनामाद्यकारादिमंत्राद्यत्तरयो
तेगणनीयम् अथगणचक्रे योनिनीते त्रेपूर्वोत्तरत्रयं पश्चाद्वरणेन्द्रायणो हि...
इमानि मानुषाण्याहुः नक्षत्राणि मनीषिणः ज्येष्ठाशतभिषङ्मूलाश्च निष्ठा
श्लेषकृत्तिकाः चित्रा मघा विशाखाः सप्तारागातमे देवताः अश्विनीरेवती

पुष्यस्वातिहस्तपुनर्वसु अनुराधाः मृगशिराः श्रवणदेवत्यकाः इदं चक्रं नक्षत्र
चक्रान्तर्गतम् नैवास्य चरितार्थो नात पृथग्गुणादानेनैतत्संप्रदायानुरोधात् अथ
नाडीचक्रम् तथा च तन्त्रे एकानाडीस्थितायस्य गुरुमन्त्रस्य देवताः तत्र दोषो महान्
स्याद्वक्रमेणफलमादिशेत् नक्षत्रमेकं यदि भिन्नराशिनं दम्पतीत अशुभं तु भेदा
शुभिन्नमृक्षं यदि चैकराशिस्तदा शुभं स्यान्मुनयो वदन्ति तथा च ज्योतिषे सर्पीका
रोषदनविशेषः कुलिकमवयमदेवत पोषः पूर्वे सततहविमध्ये रोगः कोदेवत्ति
तावित्तवियोगः देकाभिनेषगुह्याहाश्रेयूपनवक्रस्तनवदन्तिवराहः पतद्धक्रवच
नस्यामूलत्वात्द्विवाहश्च करणीयनात्रेषुतभीवइति तथापि सम्प्रदायानुरोधाल्लि
खिते आदेकुलाकुलं चक्रमकथात्विह्तितीयकम् तृतीयस्थापनाख्यं चतुर्थं वर्ग
संज्ञकं पंचमं राशिचक्रं स्यात्षष्ठं नक्षत्रचक्रं सप्तकं गणचक्रं स्यादष्टममकडमं स्म
तं नवमं मूर्तिचक्रं दशमं नाडिकाह्वयम् उक्तं नानाविधं चक्रं नानामन्त्रस्य दर्शना
त वाराहीतन्त्रे नाना चक्राणि राशिचक्रं तथैव च शुद्धचक्रं स्वमंत्राणां नामचक्रं विचारयेत्
तथा पवाहः तथाचोक्तम् अग्निपुराणे हेमस्याहातवस्यापितथा पंचातत्त्वमेव नक्षमक
स्य मंत्रस्य सिद्धादीनि वशोपयेत् पारदादितके मंत्रविद्याविभागेन त्रिविधा मंत्रजात

श्री.
शा.ल.
के.
१२

यः मंत्राः पुंदेवतास्तेया विद्याः स्त्रीदेवताः स्मृताः पुंस्त्रीनपुंसकात्मानो मंत्राः सर्वे समी-
रिताः पुंमंत्राः हुंफडंताः स्युर्द्विठांताः स्त्रियो मताः नपुंसका नमोन्ताः स्युः भिंचेनेम
न्त्रविद्यया शान्त्यादिविधा मंत्रावश्यपञ्चशान्तमविद्यास्वके विचार्य विशते मंत्रीगदलोपतस्य
वे सिद्धस्तत्र मंत्राणां सिद्धादीन्नैव शोधयेत् पिण्डितास्तत्र मंत्राणां अंशकास्तत्र मंत्राणां त-
था बालेसागरसंहितायां तथैव कालचक्रे तथा कूटमालामंत्रे त्रिबीजके स्वप्नलब्धे स्त्रि-
यादत्ते सिद्धादीन्नैव शोधयेत् विंशत्यर्णाधिका मंत्रा माला मंत्राः प्रकीर्तिताः
देवीपुराणे कालिकायां च तारायां कुल्लुकायां त्रिकूटके तथैव कालचक्र कू-
टे च पिण्डे पंचाक्षरे तथा षडक्षरे तथा सप्त विंशोदशाक्षरे पिंडे विंशोद्धरे-
षामंत्रे च रामचन्द्र एकाक्षरके नृसिंहार्कवराहाणां प्रासादप्रणवस्य च पिण्डि-
तास्तत्र मंत्राणां सिद्धादीन्नैव शोधयेत् पिण्डितास्तत्र मंत्राणां अंशकास्तत्र मंत्राणा-
म तथा बोलेसागरसंहितायाम् तथैव कालचक्रे कूटे च मालामंत्रे नपुंसके च
वैष्णवे बुद्धभैरवेऽप्यंते हरिमंत्रे च वर्धके स्वतंत्रे च बालायां सिद्धादीन्नैव शोधये-
त् वैष्णवे बुद्ध मंत्रे च केवि दिव्ये तिपिंडिताः वसन्ततस्त इदं प्रशंसापरम्
अन्यथा दुष्टदशा बहुधा हि मंत्रस्य प्रयत्नान्यथा ग्राह्यनाशात् ग्रन्थमासफलम्

वैशाखेन शुभा दोला विपुलां श्रियमाप्नुयात् ज्येष्ठे सर्वसम्पदा चैव आषाढे सुखसम्पदः
श्रावणे रत्नहानिः स्याद्भाद्रे दुःखप्रदा मता आश्विने रत्नसिद्धिः स्यात्कार्तिके ज्ञानसिद्धिदा
मार्गशीर्षे सुखावाप्तिः पौषे ज्ञानविनाशिनी मेधावृद्धिकरी माघे फाल्गुने सर्वसम्पत्कृत्
चैत्रे पित्रा वैरमनमा मे विवर्जयेत् चैत्रे गोपालविष्णुं गीतनीतैश्चोत्सवात् तथा च मधु
मासे भवेद्दोला दुःखायेत्यादिवचनात्तत्र निषेधः दोलाकाले प्रवक्ष्यामि माधकान्ता
मत्वा वरं देवीपुराणे घारकाले च वैशाखे दोला श्रेष्ठफलप्रदा फाल्गुने मार्गशीर्षे च
ज्येष्ठे दोला तु मध्यमा आषाढे माघमासे च कनिष्ठा सा प्रकीर्तिता निन्दिता श्रावणे पौ
षे तथा भाद्रपदेषु च निन्दिते पुष्यमाघे च दोलाका ग्रहणे शुभा विषुवेऽयनद्वये संक्रमे
मदनोत्सवे दोला कार्या शुक्लकाले पवित्रे गुरुपर्वणि गुरुपर्वोऽह वसिष्ठसंहितायां
षष्ठी भाद्रपदे मासि इषे कृष्णाचतुर्दशी कार्तिके नवमी शुक्ला तृतीया मार्गशीर्षके
पौषस्य नवमी शुक्ला माघे चैव चतुर्थिका फाल्गुनी नवमी शुक्ला चैत्रे कामत्रयोदशी
वैशाखे चा तथा चैव ज्येष्ठे दशाहरा तथा आषाढे पञ्चमी शुक्ला श्रावणे कृष्णपञ्चमी एता
नि गुरुपर्वाणि तीर्थस्नानकर्मणो दिनाः मन्त्रमुक्तावल्यां शुक्लपक्षे शुक्रवीतकलेवादे
शिकोत्तमाः शुक्ले सर्वसम्पत्तिः स्यात्कृष्णे मध्यमतो भवेत् गजमानोऽदैर्घ्ये गर्वकं भागर्वं

श्री॰ शा॰ ति॰ १२

शुद्धौ दीक्षा विघ्नकारिणी। शुभेह्नि शुभलग्ने च दीक्षा सर्वार्थप्रदायिनी। रुद्रयामले शुक्ल
पक्षे शुभा दीक्षा कृष्णे चापि पंचमादिनात्। तीर्थे दैवत दीक्षां च न कुर्यान्मायको नमः श
र काले शुभा याच्या ग्रहणे चेन्दुसूर्ययोः प्राप्य नैव हि मासाः कुर्याद्दीक्षां समन्वधीः अल
वैव तीर्थे संक्रान्तौ ग्रहणे ह्ये दीक्षां कुर्यान्महाबुधः सूर्यग्रहणकालस्य समानो ना
स्ति भूतले यत्र यत्कृतं कर्म अनंतफलं भवेत् न वार तिथि मासादि शोधनं सूर्यप
र्वणि सूर्यग्रहणकाले च रविसंक्रमणे तथा अचलसप्तम्यादि शुद्धिं च न कुर्यान्मंत्रवित्त
मः सूर्यचन्द्रमसोर्ग्रहणे वा तथा तीर्थे नास्ति कालस्य निश्चयः सतीर्थे काशिप्रयो
गा मेरे च तदा च न पर्वणि मंत्रदीक्षां प्रकुर्वाणो मासदोषं न भावयेत् सेऽहस्य शुक्लद्वाद
शी तत्र पर्वाभिधीयते चैत्रस्य शुक्लद्वादश्यां वामदेवेन कीर्तिते माघे दिनकरे यासः ग्र
हणे जन्म निश्चिय समकारं मंत्रमा नकरणा समये शु ग्रहोने तेन लादि दीक्षा याम
सोमग्रहे विस्मे चेवस्य ग्रहणे नवा वदेत् ~~अथवा मास प्रकारेण~~ दीक्षा ग्रहणमनम
शिष्यना ... यगुकर्णा ... यादीयते यदा न तदा लग्नादिकं किंचित्त विचार्यं कदाचन सर्वो
वाराः ग्रहाः सर्वे नक्षत्राणि च राशयः यस्मिन्नहनि संतुष्टो गुरुः सर्वे शुभावहाः संतुष्टे
हि गुरौ यत्र संतुष्टाः सर्वदेवताः यदेव स्यात् ॥ ॥ ॥

13

१२

दादीत्ता गुरोर्वा स्नानं नृपतः न कालनियमस्तत्र न देशनियमस्तथा गुरुकं संतोषयेद्रस्मा
स्वयमेव न तथा भवेत् प्रथतिथिफलम् प्रथतिथिफलेवषेणामलाभक्रमेणाव प्रतिप
त्समृत्नादीत्तास्नाननाशकरीमता द्वितीयायां भवेत्स्नानं तृतीयायां शुचिर्भवेत् चतुर्थ्यां
धननाशः स्यात्पंचम्यां बुद्धिवर्धनं षष्ठ्यां स्नानं तथैव सौख्यं लभेत सप्तमीदिने अष्टम्यां बुद्धिना
शः स्यान्नवम्यां मरणं भवेत् दशम्यां स्नानसौख्यं च एकादश्यां शुचिर्भवेत् द्वादश्यां सर्वसि
द्धिः स्यात्त्रयोदश्यां दरिद्रता तिर्यग्यो निश्च तद्दश्यां किं मिमांसा वसानके पतांतेयमसिद्धिः
स्यादस्वाध्याये विवर्जयेत् संध्यागर्जितनिर्घोषभूकम्पोल्कानिपातने त्रिरात्रं वर्जयेत्स्नानं श्री
कृतस्नानं विवर्जयेत् तथा च वशिष्ठसंहितायाम् द्वादश्यामपि कर्तव्यं त्रयोदश्यामथापि
वा त्रयोदशीविधाने च हरिस्त्रिविधयेत्तथा द्वादश्यामपि रामा वैनचेद्विकाहतव्रतनातत्र
योदश्यां च दशम्यां प्रशस्ता सर्वकामदेति सनत्कुमारसंहितायाम् व्रतवनादिति तस्मिन्सम
वारणां च फले वसेसर्वतंत्रान्तमारतः रवौ गुरौ तथा सोमे कर्तव्यं बुधशुक्रयोः रविवारे
भवेद्दिने सोमे शान्तिः भवेत्किल याप्रहारको हन्ति तत्र दीत्तो विवर्तयेत् बुधे सौदर्यमा
प्नोति स्नाने स्यात बृहस्पतौ शुक्रे सौभाग्यमाप्नोति यशोहानिः शनैश्चरे न तत्राणफले
वसेदीत्ता सूत्रतां समासतः स्नानादीत्ता न तत्रैव सदसत्फलमाप्नुयात् तथा च स्नानमाला

श्री. सा. कं. ले. १५

15

यामं अश्विनी रोहिणी प्रोक्ताः विशाखा हस्तमेव च । ज्येष्ठा नक्षत्रयेष्वेवं कर्णान्नं प्राभिषे-
चनम् रोहिणी श्रवणा ख्यावयनिष्ठा चोत्तरात्रयम् पुष्यः शतभिषक्चैव दीक्षा नक्षत्र-
मुच्यते तथा च समारसंग्रहे अश्विनी श्रवणा ख्याचरवती चोत्तरात्रयम् पुष्यः शतभि-
षक्चैव दीक्षा हि शुभकीर्तितः तथा च यामले अश्विन्यां सुखमाप्नोति भरण्यां मरणं ध्रु-
वम् पुनर्वसौ धनाढ्यः स्यात् पुष्ये शत्रुविनाशनं अश्लेषायां भवेन्मृत्युर्मघायां दुःखमो-
चनम् सौन्दर्यं पूर्वफल्गुन्यां प्राप्नोति न संशयः ज्ञानं चोत्तरफल्गुन्यां हस्ते वै वल्लीभ-
वेत् चित्रायां ज्ञानसिद्धिः स्यात् स्वात्यां शत्रुविनाशनं विशाखायां भवेत्सौख्यमनुराधा-
बन्धुहिंसा ज्येष्ठायां सुतहानिः स्यान्मूलायां कीर्तिवर्धनम् पूर्वाषाढोत्तराषाढे भवेता-
कीर्तिदायके श्रवणे च भवेद्दुःखं धनिष्ठायां दरिद्रता बुद्धिः शतभिषायां च पूर्वभद्रा-
सुखम् सौख्यं चोत्तरभद्रायां रेव- त्यां कीर्तिवर्धनम् दीक्षायोगं प्रवक्ष्यामि रुद्रया-
मले दर्शितम् शुक्लपक्षे शुभः कालो दशम्यन्तः शुभावहः व्यतीपाते वैधृ-
तिश्च दीक्षायोगः शुभावहः व्यतीपाते वैधृतिश्च दीक्षायोगः शुभावहः ॥ फा-
ल्गुनादि चतुर्मासे दीक्षित्वेनेन वर्जयेत् दीक्षालग्नं प्रवक्ष्यामि रुद्रयामले देवत-
म वृषसिंह वृश्चिककन्यायां धनमी वेदसाधानकुले चदद्या दीक्षां मन्त्रसाधकः

नाख्येलग्नके चेद्दतादानकुले चंद्रग्राहीतं महागुरुः स्थिरलग्ने विलग्नेत्रेशिवमंत्रेचवरेषु
भम् द्विःस्वभावगतेलग्नेशक्तिमंत्रेषुशस्यते निषिद्धमासेष्वपितन्नदिशोपोषणनिभेदतः ष
ष्ठी भाद्रपदे कृष्णेतथा कृष्णचतुर्दशी कार्तिकेनवमीशुक्लामार्गशुक्लाद्वितीयका पौषे
चनवमीशुक्लामाघेशुक्लाचतुर्थिका फाल्गुणेनवमीशुक्लाचैत्रेशुक्लचतुर्दशीत्रयोद
शीतीवाषाढः वैशाखेकादशीसिता ज्येष्ठेचतुर्दशीकृष्णाषाढेनागपंचमी श्राव
णेकादशीभाद्रेरोहिणीसहिताष्टमी आश्विनेचमहापुण्यामहाष्टम्याश्वमीष्टदा का
र्तिकेनवमिशुक्लामार्गशीर्षेतथासिताचष्ठिचतुर्दशीपौषेमाघेकादशीसिताफाल्गुणे
चसिताषष्ठीचेतिकालविनिर्णयः योगिनीतंत्रे अयनेग्रहणेचैवविषुवेचंद्रसूर्ययोः
रविसंक्रांतिदिवसेषुगायायास्सर्वेषुच मन्वादावयमंवीक्ष्यमहापूजादिनेतथा चतु
र्थीपंचमीचैवचतुर्दश्यष्टमीतथा तिथयःशुभदाप्रोक्ताइत्यादिवचनाच्चतुर्दश्यष्टमी
तिशक्तिविषयम् चतुर्थीतिथिःगणेशविषयं ततःकल्याकल्पात् निषिद्धेष्वपिकाले
षुदीक्षाग्रहणेशुभा सूर्यग्रहणकालस्यसमानोनास्तिभूतले तत्रयद्यत्कृतंसर्वमनं
तफलदंभवेत् रविसंक्रमणेचैवसूर्यस्यग्रहणेतथा तत्रलग्नादिकंकिंचिन्नविचार्यंक
दाचन पर्वेचेद्ग्रहणेपितथा अमावस्यासोमवारेभौमवारेचतुर्दशी सप्तमीरविवारेच

सूर्यपर्वशतैः समा वाराहीतन्त्रे शुक्लोत्मायस्विवाहद्रोणवीदिभ्यो भवेयदिः मेषवृश्चि
क सिंहे षु तदा दोषो न विद्यते दीक्षास्थानं प्रवक्ष्यामि नानातंत्रानुसारतः गोशाला
यां गुरोर्गेहे देवागारे च कानने पुण्यक्षेत्रे तथोद्याने नदीतीरे च सर्वाश्रमे धात्रीबिल्व
समीपे च पर्वताग्रे गुहासु च गंगायां तत्कृतं सर्वं कोटिकोटिगुणं भवेत् अथ मासं
प्रवक्ष्यामि सिद्धिदानां सर्वसिद्धिदम् तथा चोक्तं शारदातिलके भक्षेद्धविष्यशाकादि
विहितं च फलं पयः मूलं सतं येवात्मत्रोक्षस्वाम्यतानि मे त्रिगुणम् तथा चोक्तं सा
रसंग्रहे दीक्षाकालाय दामे त्री उपवासं समाचरेत् तस्य देवाः सदा कष्टाः शा
पं पतन्ति मूर्धनि दीक्षा गृहीत्वा नोपोष्य उपवासः श्रियं हरेत् तस्माद्दीक्षासमं श्री
याद्धविष्यान्नेन यथा हूति इति श्रीआगमकल्पलतायां दीक्षायोगिकानाम प्रथमः प
टलः ॐ नमः शिवाय तस्मात्कृत्कसमस्थिरत्यागामाक्तेनवर्त्मना दीक्षाकृत्यं
प्रयत्नेन साधकाः सिद्धिकांक्षिणः प्रसंगादागमप्रशंसा लिख्यते नित्यमूर्जो
विनिर्वाणदेवत्वमुत्तमम् ततश्च श्रवणमेष्ठानं मातरं तथा ततोमितवि
ता विद्यामभ्यसेद्गुरुसन्निधौ यदा सर्वशास्त्रार्थं ज्ञातेपि च जगद्गुरुः तदा लोकहि
तार्थं च ज्ञानशास्त्रं समभ्यसेत् नत्वान ॥ ॐ नमः परमात्मने ॐ नमो श्रीगणेशाय नमः

न विना मुक्तिर्ज्ञानेन भक्तिं विना न हि। भक्तिस्तु भगवद्भक्तसंगेन परिजायते बहूनि ज्ञानशा
स्त्राणि संभवन्ति महीमण्डले यस्य यानि मनोज्ञानि तानि तानि समभ्यसेत् एकेन सन्ति नाशो
क्ताः प्रकारा बहवस्तथा किं तस्य किं मतं तथ्यं वा नानामतविकल्पनतः तेनागमे ज्ञानशास्त्र
मभ्यसेत्प्रयतः सुधीः आगमे सर्वशास्त्राणि आगमे सर्वदेवताः आगमे सकलं पुण्यमागा
मे सर्वदेवताः आगमे सकलं पुण्यमागमे किं न लभ्यते आगमे सकलं ज्ञानं विद्याः सर्वाः प्र
तिष्ठिताः आगमे यत्तु लभ्यते तत्त्वलोकेऽपि न लभ्यते आगतं शिववक्त्रात्तु गतं तु गिरिजामुखे
मलत्रयविनाशाय तस्मादागम उच्यते शरीरे यन्निजीवे च मायीयाणवकार्मणाम् ज्ञाने
नाहृते विद्धि भवबन्धप्रवर्त्तके शरीरे तस्मादेको विमलत्वं लभ्यात निर्हृतेति ज्ञानार्थे भक्ति
योगस्य तस्मादागमं समभ्यसेत् तस्माद्दीक्षां प्रकुर्वीत तथागमोक्तेन वर्त्मना अथ दीक्षावि
धिवत्समं त्रिगुणोऽस्मे त्रिगुणेहितकाम्यया विना तया न लभ्यते सर्वमन्त्रफलं यतः ततः
दीक्षामस्मिन् तिष्ठा क्रियावत्यादिभेदतः क्रियावती च समयी कलावत्यावेदमैपुपि तत्र क्रि
यावती दीक्षा बहुधा तत्र निगद्यते पुनर्वेदमयी योगगम्या शिष्यप्रबोधिनी आयकल्पाव
ती दीक्षा विधानेनाभिधीयते तथा च शास्त्रदातिलके देशिको विधिवत्स्नात्वा कृत्वा पूर्वा
ह्निकक्रियाः यायादलंकृतो मौनी यागगेहं यथागमेऽपि ततो भूमितले स्थण्डिले तथा द्वारा वि

श्री॰
मा॰ले॰
कं॰
९

वर्त्तिते षण्णां हस्तानां चयितानां तन्मेडमेरवये कुम्भम् पंचभिः सप्तभिः हस्तैः नवभिर्वा सितो
तरे षोडशान्ते भसंपुटके चत्वारस्तेषु मध्यगाः अष्टहस्तसमत्कृयाः सैषा णाद्वादशावि
तः पंचहस्तप्रमाणास्ते विच्छिद्राञ्जवश्शुभाः तन्मंचमो षोन्नुवेनेन्मदिग्याते त्रवित
नमः तन्मचमो षोते षोस्तंभानो पंचमो षामिमध्यः नारिकेलदलैर्वेषोः सायये तन्मम
ततः द्वारेषु तोरणानि स्युः क्रमात्तोरमहीरुहाम् स्तंभोच्छ्रयः स्मृतस्तेषां सप्तहस्तैः प्र
थकरथक नेषां तोरणानामदृशाङ्गुलप्रमाणेन तत्परिणाहं देवितः तिर्यक्फलकमा
नेष्यान्स्तंभानामर्धमानतः तिर्यक्फलकमानेस्यादिति स्तंभहस्यापवि काष्ठस्य विशेषः
स्तंभानामर्धमानमिति सार्धहस्तत्रयमिति विशेषः सूक्ष्मा विकल्पयेन्मध्ये तोरणे हस्तमान
तः हिन्हिन्तालिं वर्णाया लोकपालसमप्रभाम् तथावोमे शा[illegible]दायाम इंद्रमग्नियमं तो
वरुणं पवनं विष्णु ईशानं पञ्चगापीषामतः ऊर्ध्वे पितामहम् पीतारक्तोसितो धूम्रः शुक्लोऽधू
म्रः सितावुभौ गोरोहणाः क्रमादेते वर्णतः परिकीर्तिताः कपिशाकपिलनीलश्यामल
देहधूम्राभमलश्शुचिसितवर्जावर्णितो वामदेवाद्याः क्रमदीपिकायाम् वितानदर्भमा
लायैरलंकुर्वीत मंडलम् तद्विभागमिति तेषैर्बत्रिमात्रसमलंकृतम् चतुरस्रो
नतो वेदिं मंडलायपकल्पयेत् ॐ नमो श्रीगणेशाय नमः ॐ नमः सरस्वत्यै ॐ

16

तदुक्तं गौतमीये वेदिं संरचयेन्मंत्री चतुरस्रां यथाविधिः शुक्लमृत्स्ना च या भूमिर्ब्राह्मी
सा परिकीर्तिता क्षत्रिया रक्तमृत्स्ना च हरिद्वैश्या प्रकीर्तिता कृष्णाभूमिः भवेच्छूद्रा चत
र्था परिकीर्तिता ब्राह्मी सर्वार्थसिद्धिः स्यात्क्षत्रिया राज्यदा मता धनधान्यकरी वैश्या शूद्रा
तु निंदिता मता प्रागेव दीक्षादिवसान्मंडपं कारयेत्तयोः चतुर्विंशायतं [illegible] हस्तैस्तैर्वे
दोविदुः कर्तव्ये तिर्णहस्तस्य मध्यमांगुलिपर्वणः मध्यमस्य दीर्घमानेन मानांगुलमुदी
रितं यवानां तद्दलैरेकमंगुलं चाष्टभिर्भवेत् यदीर्घयोनितैर्हस्तः स्यात् विंशांगुलैर्भवे
त् अष्टभिर्यवैर्वैश्ये हेम मध्यमे समभिर्यवैः कनिष्ठे षड्भिः कदिष्टहस्तं च मत्निसतत्म स
र्वतोभद्रवचनप्रकारमाह चतुरस्रे चतुष्कोष्ठकं कृत्वा समं विलिखेत् चतुष्षष्टिपिच कोष्ठ
पुकोणसूत्रचतुष्टयम् मध्ये मध्ये यथामत्स्या भवेयुः पातयेत्तथा पूर्वापरायते देवे
मंत्री याम्योत्तरायते पातयेत्तेषु मत्स्येषु समसूत्रचतुष्टयम् एवं च कोणकोष्ठेषु वा
सूत्राणि पातयेत् तद्वत्तेषु मत्स्येषु दद्यात्सूत्रचतुष्टयम् ततः कोष्ठेषु मत्स्येषु ते
षु सूत्राणि पातयेत् षट्त्रिंशत्तारपदे मध्ये लिखेत्पद्ममनुत्तमम् बहिः पंक्त्या भवेत्पीठ
पंक्ति युग्मेन वीथिका द्वाराणि शोभोपशोभा मात्राणि शिष्टाभ्यां परिकल्पयेत् प्राग्वदेकविधिना
मंत्री ततः पद्मं समालिखेत् पद्मे तत्र स्पष्टं समं द्वादशाधांशे बहिः स्थयोः तन्मध्ये विभजेद्धृत्तेषि

श्री॰
शा॰ ति॰
के॰
१२

भिस्सम्यविभागतः आद्ये स्यात्कर्णिकास्थाने केसराणां द्वितीयके तृतीये तत्र पत्राणां
मुक्तांशेन दलाग्रकम् बाह्ये वृत्ते तु तालस्य मानेन द्विगुणेन सुधीः लिपायके सराग्रे
षु पतितोऽर्धत्रिंशाकरान् लिखित्वा संधिसंस्थाने तत्र सूत्राणि पातयेत् दलाग्राणि च
यन्मानेन तन्मानेन भ्रमं समालिखेत् तदन्तराले तन्मध्ये सूत्रस्थो भ्रमयेत् सुधीः आलिखेत्
द्वादशाङ्गुलेन दलाग्राणि समन्ततः दलमूलेषु युगशः केसराणि प्रकल्पयेत् पत्रस्या
धारणां प्रोक्ते पंक्तिजे तेऽपि वेदिभिः पदानि त्रीणि पादाश्चं पीठकोणेषु मार्जयेत् अव
शिष्टैः पदैर्विद्वान्द्वाराणि परिकल्पयेत् पदानि वीथिसंस्थाने मार्जयेत्पतस्तेऽतः द्वि
द्वाराणि च पदैर्द्वे चतुष्कोष्ठके सतः पदैस्त्रिभिरुपकण्ठेन शोभाः स्युः द्वारपार्श्वयोः
उपशोभाः स्युर्द्वे केन त्रिभिः कोष्ठैरनेन तद् अवशिष्टैः पदैः षड्भिः कोणानां स्यात् चतुष्पम्
रञ्जयेत्सर्वाभिर्वर्णैर्मण्डलेन मनोहरम् पीते हरिद्राचूर्णं स्यात् सिते तण्डुलसम्भवम् कृष्ण
भस्मचूर्णं स्मरेत् रक्तं कुसुम्भपुलाकजम् बिल्वादिपत्रके श्यामं मिश्रं तत्केवर्णेयके श्रे
नानाविधविलासाः समारे तेवामिताः शुभाः कर्णिकां पीतवर्णेन केसराणि रक्तेन च शु
भ्रवर्णेन पत्राणि तत्सन्धौ श्यामलेन च रजसा रञ्जयेन्मन्त्री नेमिपीठे रक्तकर्णिका के
सराः पीतरक्ताः स्युः रक्तानि दलान्यपि संधयः कृष्णवर्णाः स्युः पीठं नानाविधैर्नवा ।

१२

देनैव पीठगात्राणि पादाः स्युरन्तराणि शुभाः गात्राणि तस्य शुभ्राणि वीथिश्चतस्रष्ठपि
पालिर्विकल्पलतिकादलपुष्पसमन्विताः वर्णैर्नानाविधैश्चित्राः सर्वदृष्टिमनोहराः
तावाणि श्वेतवर्णानि शोभाभास्वन्तः समीरिताः उपशोभाः पीतवर्णाः कोणान्यसितभानि
व तिस्तोरणाः बहिः कार्याः सितरक्तासिताः क्रमात् मेडपं सर्वतोभद्रमेतन्नाम्ना पारणे स्तते
शिष्यो पितं ब्रवागमसुचिः सुभृगुपोषितः संकल्पं च ततः कुर्यात्स्वस्तिवाचनपूर्वकं पश्चि
क्षिष्यो गुरुं तत्र वरणपाद्धक्तिसमन्वितः पात्रप्रयुक्तं भूषये देवकालेकारभूषणैः गोभू
हिरण्यवस्त्राद्यैः कुण्डलादिभिरम्बरैः अन्यैराभरणैश्चैव तथा विलम्बे वचयन् गुरुं सं
पूजयेद्भक्त्या शिष्यो सौम्यभावेन सा दक्षाहेकारमात्मं च गुरोरग्रे विवर्जयेत् कृताञ्जलि
पुटो भूत्वा शीर्णे धेङ्कुरुं मयूतः सुप्रणतो भगवन्परमात्मस्वरूपिन् परमकारुणिक गु
रो सकलपुरुषार्थसाधनमेत्र दीक्षाभिषेकपूर्वकं मां प्रसादय इत्युक्त्वा च विरतिं सहि
तयोद्दतिं गुरोः सहस्रशरणमेतन्नगरायत्रीमात्मयागुरोः ब्रह्ममाणक्रमेणात्रमंस्कु
र्यात्संत्रमतमे गुरुरिति विशेषः संस्कृतं दिशायामेवं ततः पुण्यो समारभेत पादौ प्रक्षाल्य
येद्भक्त्या तत्तो मेरुपमसन्निधिम् आचम्य विधिना सम्यक्छा मामार्चे विधाय च अग्रेणया
पात्रे संप्रोक्षयन्मन्त्रेण पूजयेत तीर्थमावाहयं गन्धादीक्षितिपेत्स्मरणेन ततः पञ्चमहाहवे

श्री॰
मृ॰ ले॰
के॰
१९

पेत्वसाम्नामार्चेड्दाहृतः द्वारमस्त्राम्बुभिः प्रोक्ष्य द्वारस्थानां समावेत् दुर्येद्रे ब्रह्मके विघ्नं
महालक्ष्मीं सरस्वतीम् ततो दक्षिणशाखायां विघ्नेशं क्षेत्रमन्यतः तयोः पार्श्वयुगे गंगा
यमुने पुष्पवारिभिः देहल्यामर्चयेद्देवं प्रतिहारमतिक्रमात् किंचित्स्पृष्ट्वा वामशा
खां देहलीं लंघयेद्बुधः शेषांगं सेको वर्जयेत्ततः प्रविशेद्दक्षिणांघ्रिणा अनंतरं देशकेऽस्मि
हिव्यदृष्ट्यवलोकनात् दिव्यान् तत्सारयेद्विघ्नानन्तरिक्षांतरिक्षगान् पार्ष्णिघातैस्त्रिभि
र्भौमानिति विघ्नान्निवारयेत् सिद्धार्थांस्ततः सपुष्पान् नाराचास्त्रेण विधयाऽबुधः अपसर्पंतु ते भू
ता ये भूता भुवि संस्थिताः ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यंतु शिवाज्ञया इत्येतेन समुत्स्रा
र्पमेऽडपांतः परिक्षिपेत् नैर्ऋत्यां दिशि वास्तोष्पतिं ब्रह्माणं च समर्चयेत् पंचगव्यं च
तोयाभ्यां प्रोक्षयेद्यागमंडपम् वीक्षणं मूलमंत्रेण चक्रेण प्रोक्षणं मतम् तेनैव ताड
नं भवेद्वर्मणाभ्युक्षणं मतम् चंदनागुरुकर्पूरैर्धूपयेदत्तरं सुधीः विकिरानिति किं
रेत्तत्र समस्तजगदाधारवतुना जोलाचेदनसिद्धार्थभस्मदूर्वाकुशाक्षताः विकिरा इ
ति संदिष्टा सर्वविघ्नौघनाशकाः विकीर्य विकिरानस्त्रमंत्रेणानेकारयेत्तथा
कुशकूर्चेन दर्भाणां षट्त्रिंशता मार्जयेत्ततः ऐशान्यां दिशि वर्धन्यामासनाय च
कल्पयेत् वर्धनीं विकिरांस्तिष्ठाद्देवता तस्याप्यासनाय च कल्पयेत्

18

वर्धनीमिशानकोणे विन्यसेदुपरि .... वदना इति यस्यास्याः प्रसिद्धिः

तया देवाश्च पितामहश्चात्र लक्षणं वितानोष्णच उक्तं कुमेरुतन्त्रे वैदिकायं समालिख्य मे

रुपृष्ठ ऋषिश्छन्दः पृथिव्याः सुतलं मतं देवता कूर्मश्चानन्तो नागः संस्मरेदृष्टपूर्वकम् वि

नियोगो हि मंत्रस्य आसने परिकीर्तितः पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता त्वं च

धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् इति मंत्रं जपन्पीठे प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः स्वस्तिका

दिक्रमेणैव कृत्वासनं कार्यो विशुद्धये स्थापयेद्दक्षिणे भागे पूजाद्रव्याणि देशिकः सुवासि

तोयसंपूर्णमेवाथ वामे सुशोभितं प्रक्षालनाय करयोः पृष्ठे पात्रं विधापयेत् घृतप्रज्वलि

तान्दीपान्स्थापयेत्पुरतः शुभान् दर्पणं वामदेशे च तालवृन्तं मनोहरम् कृताञ्जलि

पुटो भूत्वा वामदक्षिणपार्श्वयोः नत्वा गुरुं गणेशानं भक्त्या शुद्धिसमावहेत् यामले तथा

कृताञ्जलिर्भूत्वा वामे गुरुत्रयं यजेत् दक्षिणे च गणेशानं मध्ये देवं विभावयेत् कायशु

द्धिं समाधाय कुर्यान्मातृन्न्येततः कुर्यात्प्रथमतः अस्त्रमंत्रेण दिग्बन्धमपि देशिकः तेन मंत्रेण जा

लिते तेजोरक्षां कुर्यात्स मन्त्रवित् भूतशुद्धिं ततः कुर्याद्देशिकः स्थिरमानसः तत्रादौ त

धारयाति लकं धारीसाकारमूर्तानां भूतानां यद्विशोधनम् शुद्धये ब्रह्मसंयोगाद्भूतशु

द्धिरियं मता सहस्रावर्तिनात्मानं परमात्मनि योजयेत् तत्त्वयोगयुक्तेन विना विघ्नं

णामसमाहितः चिन्तयेत्तेन हंस इति मंत्रेण कारणे सर्वभूतानां तत्वान्यपि विचिंतयेत् बी
जभावेन लीनानि शुद्धमात्रे स्वेमात्मनि ततः संशोषयेद्देहं वायुबीजेन वायुना व
ह्निबीजेन ततेनैव संदहेत् सकलां तनुम् विसर्गयेत् सदादोषान् मस्तेनामृतेन भस्मा आ
प्लाव्य मन्त्राद्वयेद्देहमापादतलमस्तकं वायुबीजेन यमिति बीजेन वह्निबीजेन रमिति
अमृतबीजेन वमित्यर्थः आत्मलीनानि तत्वानि स्वस्थाने न्यासयेत्ततः आत्मानं हृदयां
भोजमानयेत् परमात्मनः मन्त्रेणाहंसदेवस्य कुर्यान्न्यासादिकं ततः हंसदेवः हंसमंत्र
स्वरूपं ऋषिश्छन्दो देवता नित्यमेनं मन्त्रस्य मन्त्रवित् आत्मनो मूर्ध्नि वदने हृदये च तथा
क्रमात् तथाहहत्मन्यमूले ऋषिन्यासो मूर्ध्नि देशो छन्दस्तन्मुखपंकजे देवता हृद
ये चैव बीजं तु गुह्यदेशके शक्तिं च पादयोश्चैव सर्वांगे कीलकं न्यसेत् ऋषिस्तु मह
स्वरसत्वात्तात्तायः मातामपस्तामलत्म संस्थापयति शुद्धात्मा सततस्य ऋषिरीरिता
गुरुत्वान्मस्तकेवास्य न्यासस्तुपरिकीर्तितः सर्वेषां मंत्रतत्वानां छादनाच्छन्द उच्यते अ
तत्वात्तदन्तासुवक्त्रे छन्दः समीरितम् ऋषिश्छन्दोपरिज्ञानान् मंत्रः फलभाग्भवेत्
दौर्बल्यं याति मंत्राणां विनियोगमजानतो इति ऋष्यादिन्यासावश्यकत्वं सिद्धमितिभा
वः ऋष्यादीनाह मेवहृत्समलेो उपासकान्महादेवि शृणुष्वैकमनाः स्वयं मत्स्वेद्दः क

वैकुण्ठमनन्तपद्मन्देवम् लोपामुद्रामनुः नंदिः चक्रः स्कंदः शिवः तथा क्रोधभट्टार
कश्चैव पंचमोपरिकीर्तिता उर्वीमायामपूज्योवच सिद्धश्च पराशरः ऊर्वो वह्निपम
श्चैव नैन्दलोवकनागस्तथा वायुविमलश्च पश्च भैरवो गणपतिस्तथा अनिरुद्धो भरद्वा
जो दत्तात्रेयो मूर्तिरेवच वटुको गणपतिश्चैव लक्ष्मी गंगा सरस्वती धात्री शेषः श्रम
तेश्वरउन्मत्तःकलभैरवः धात्रीपतिश्चोते अपालोहन्नुमान्ददत्तो गरुडपवच श्रुक
देवः प्रह्लादश्च रामो नारायणपवच कश्यपः कौत्सको भार्गवो नमदग्निः भृगुः तथा बृ
हस्पतिर्धेनुश्रीपृथ्वी दत्तात्रेयो युधिष्ठिरः अर्जुनो भीमसेनश्च द्रोणाचार्यो जयद्रथः दुर्यो
धनस्तथा कर्णो सीता च रुक्मिणी तथा सत्यभामा द्रौपदी च उर्वशी च तिलोत्तमा
पुष्पदन्तो महाबुद्धो बाणः कालश्च मंदरः कैलासश्वेतसिंधुश्च नदधिः हिमवांस्तथा
यादवश्च महावीरः कल्पवृक्षः समापकाः महाविद्याश्रमादेन सर्वसर्वकामसमन्विताः
महाविद्यामाह तथाच मेडमालातंत्रे कालीतारा महाविद्या षोडशी भुवनेश्वरी भै
रवी छिन्नमस्ता च विद्या धूमावती तथा बगला सिद्धविद्या च मातंगी कमलात्मिकं
एता दश महाविद्या महादेवि प्रकीर्तिताः विद्यायामूलमंत्रेण प्राणायामं यथाविधि
प्राणायामस्य लक्षणमाह विश्वसारसमुच्चये प्राणो वायुः शरीरस्थ आयामस्तस्य नि

श्री॰
श्रा॰ ले॰
के॰
२॰

गुरुः प्राणायाम इति प्रोक्तो द्विविधः कथ्यते हि सः सगर्भो निर्गर्भश्च सगर्भो मन्त्रजा
पेन निर्गर्भो मात्रया भवेत् अगर्भस्य संहिताया तत्कथिते क्रमेणैव मात्रा च नलि
नीपत्रसंहितं सूक्ष्मसूच्यग्रभेदने ह्ल लेवयः कालः स कालो लववाचकः लवैस्तु
त्रिंशद्भिः कला तावत्त्रुटिर्विदुः काष्ठा तावत्कलास्तेन तावत्काष्ठा निमेषकः ।
अङ्गुलिस्फोटतुल्यश्च मात्राष्टादशभिः स्मृताः कालेन यावता स्वीयो हस्तः स्वजानु
मण्डलम् पर्येति मात्रा सा तस्मात् स्वकीयश्वासतुल्यया अथवा वामजानुनीति ।
मात्रा च वामजानुनि हस्तस्य भ्रमणं यावता भवेत् कालेन मात्रा सा ज्ञेया मुनिभि
र्वेदपारगैः यामले प्राणायामे ततः कुर्याद्ब्राह्मणश्च समाहितः दत्तो गुहेन दृते
वचांसि मयोक्तं मन्त्रवित् अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां च पृथङ्नासा हृदयं ततः ततस्तु क्रमेण
पृष्ठकाणे च तर्जन्या अनामया तथा वामनासापुटाद्दक्षिणे द्वात्रिंशद्भिस्तु
मात्राभिः वायोश्चरेचनं चरेत् सवितस्तु सवक्रेण निपाय स्तम्भमभ्यसेत् ततो रे
चनमार्गेण प्राणवायुं प्रपूरयेत् पुनः षोडशमात्राभिः कुम्भकं च समभ्यसेत्
ततः षष्टितमैर्मात्रैर्नासापुटाद्विपरीत एव पुनश्चरेचयेद्वायुं द्वात्रिंशन्मात्रया वायुः
वामेन वपिवेद्वायुं मात्राभिः षोडशैः क्रमात् नासापुटाद्विपी याथ पूरकस्तत

गेतोः रेचयेद्दक्षिणेनवायुं इडाविशान्मात्रयापूरयः वामेनपानेंदक्षिणेनरेचनमिति तम
थम प्राणायामाभिधायेणोहम्यानतत्समंभवति प्राणायामविधिं सम्यक्कथितेय
न्तेनमया प्रथमोऽधमस्तथैव प्राणायामात्तथालमः प्रथमोजनयेत्स्वेदं मेकंपो भवति
मध्यमे उत्तमे विवरीति सिद्धिः प्राणायामात्रमेशयः प्राणायामैः कृतैः श्वासनिमेषोडशाभिः
मधीः दैवन्द्रिनैवघत्यापंतन्नवैनश्यति फुवे कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्यन्नासापुटधार
णम प्राणायामः स विज्ञेयस्तर्जनीमध्यमे विना प्राणायामेनपापानि नश्यंतेवनम
शयः प्राणायामत्रयंकुर्यात्प्रत्यहंमूलमंत्रतः जपादौ च जपांते च साधकः सिद्धिकांक्ष
या विन्यस्यान्मात्रकान्यासमेमंत्रन्यासाहनेनत अंगुष्ठादिषु हुं लीषुन्यसेदहे ः समात्रिभिः
सातवश्च नमः स्वाहा वषट् हुं वौषट् फट्काराः एवं च जातिषट्कामिदं योऽलंकृ हृदयस्थान
संयुतम् ग्रस्तेततलपोमसप्रकुर्यात्लत्रयादिके दिशास्वेनैवबधीयाच्छोटिकाभिः स
माहितः हृदयादिषु विन्यसेदंगमंत्रोत्तततः सधीः हृदयायनमः पूर्वं शिरसो वह्निव
ल्लभा शिखायैवषडित्युक्तं कवचाय हुमीरितम नेत्रत्रयाय वौषट् स्यादस्त्राय फडितिति
क्रमात वह्निवल्लभा स्वाहा वषट् हुं मेत्रानिस्सवाषड्रूपुनिया नैपत अस्त्रनपालाश्च
नेगुष्ठाद् दिशीर्षशिखोश्च नः अथौगुष्ठः मुष्टानतथामध्यिवेमतो हेदहसाखया नेत्रम

श्री॰
प्रा॰ ले॰
के॰
२१

नेतिमथमेसमनत्रं मदिपुगमके निरंगुहनजेनीभ्यामेगामन्त्राःसमीरिताः मन्त्रा
स्वस्वमुद्राःप्रणवषडंगस्य पंचाङ्गानि मनोपूर्वस्य तस्य नेत्रमनन्तरेत् । अंगहीनस्य
त्र्यस्वैनैवाङ्गानि कल्पयेत् । स्वेनैव मूलमंत्रेणावतनकल्पालु विधिनान्यासान्
न्यात्मसमाचरेत् । कल्पदात्मनो देहपीठपमादिभिःक्रमात् । प्रेमात्ककपुगमयो विद्या
न्यादत्तित्येनदेशिकः । धर्मं ज्ञानं सवैराग्यमैश्वर्यं विन्यसेत्क्रमात् । धर्मादयः स्मृ
ताःपादाःपीठगात्राणिचापरे । मुखपार्श्वेभिपार्श्वेषु धर्मादीन्प्रकल्पयेत् । अनंते ... द
येपद्मस्मिन्नूर्ध्वेतुपावकाः । पंचस्वस्वकलायुक्ते मासायत्तत्रपूर्विकाः । अंकारायेन
मेतत्त्रयं मन्त्राणांनिशाकरे मकारायेन्मसेहद्धिकलामंडलसंयुतम् । सत्त्वादीन्
गुणान्नसमहि.......... मलेवनलमइतिपस्यनेदासमीरिताः । आत्मनेमन्त
रात्मनेपरमात्मनेमेतत । आदिबीजत्रयंपश्चाल्लिकीजपुरःसरम् । ओं आत्मने नमः
ओं अंतरात्मने नमः । ओं परमात्मने नमः । इति न्यासक्रमः । ह्रींकारात्मने नमः । इति माय
क्रमः । ज्ञानात्मानंपविन्यस्यमेतत्पीठमेवंततः । एवंदेहमयेपीठे चिन्तयेदिष्टदेवतां मुख
प्रहृष्टांविविधद्रव्यैःस्थापनमावेदत् । ... भिःशोत्स्वामृतांवह्निमंडले वह्निमंड
लेत्रिकोणे साधारंस्थापयेद्विद्वान् ... मयामये शिरस्यचेदासनतायामयातन्म

येर्नलैः मूलमन्त्रनातोयैः स्वर्गं यित्रुष्पाक्षैः पूरयेन्तं यथाविधि आधारं पावकं शोविह्न
यैला येमयाकारं स्मरेद्‌हृत्पङ्कजे ब्राह्मणोक लामला लेछन्त क्रमात् मूलमंत्रेनयेत्स्पष्टामम
लस्यागमंत्रकम हृन्मंत्रेनाभिमंत्र्यम्हस्ताभ्यां ज्ञात्वा हृदयत्रयः नयेद्दियोयथामायेदेशि
कोदेवतायिया ग्रहमंत्रेणमंत्रस्थकवचेनावगुण्ठ्य च येनुमुद्रां समभ्याययबोपयेतत्वथक
या दत्तिणेश्रोत्रणिपात्रमादायाद्भिः प्रपूजयेत् किंचिदर्घोदुमेकत्रश्रोत्रणे भक्षियान
यते प्रर्घस्थानवतः कार्यपायमावमनीयके आत्मानं यागवस्तूनि मंत्रयेश्रोत्रयेद्बुक
श्रोत्रणीपात्रतोयेन मध्वनात्पटि क्रमात् व्यामङ्क मेणदेहे छुथर्मादेमूजयेमतः गंधा
द्यैः पीठमन्त्राभिमन्त्रिस्मिन्वणरदेवता पंचकृत्वः पुनः कुर्यात्सम्पूष्याञ्जलिमनुत्पथोः उत्तमा
गेहृदायादेपादसर्वांगकेक्रमात् विनानेवेद्यगंधाद्यैरुपचारैः समर्चयेत् गन्धपुष्पदि
हविधानाधाषमनस्तामापयेत् सर्वमेतन्मघुनेतश्रोत्रणीस्थेन वारिणा विसृज्यतो
यंश्रोत्रिणापूर्वयेत्तायथापुरा ततस्तन्मंडले मंत्री गंधाद्यैः साधु पूजयेत् शालिभिः कणि
कामध्यमापूर्योपरि तंडुलम् ग्रलेकृत्य पुनस्तेषु दर्भानास्तीर्य मंत्रवित् कूर्चमस्तत्र सं
पुत्तंयसेतेषामथोपरि कूर्चं विष्टरम् आधारशक्तिमारभ्य पीठमंत्रमयं यजेत् ततः
कुंभं शिलातूलकोशारत्वंइनिभाननो आधारशक्तिं श्रयनेस्थेजमहृदयाविरणीम कुंभं तृणा

श्री.
त्रा. ले.
के.
२२

22

शिलातदुपरिस्थितामिन्द्रयोः मूर्ध्नि तस्यास्समासीनेक्रमेणीलाभमर्चयेत् ऊर्ध्वन्नाला-
शिलालीनमनंतं कुंदसन्निभम् यजेच्च कूर्मं थने मूर्ध्नि धारयेत् वसुंधराम् तमालश्याम-
लां तत्र नीलेन्दीवरधारिणीम् अभ्यर्चयेत्समस्तैः स्फुरत्सागरमेखलाम् तस्यां रत्न-
मये द्वीपे तस्मिंश्च मणिमंडपम् यजेत्कल्पतरुं तस्मिन्नाथकामीष्टसिद्धिदम् अध-
स्तात्पूजयेत्तेषां वेदिकां मंडलोज्ज्वलाम् पश्चादभ्यर्चयेत्तस्यां पीठं यमादिभिः पुरः रक्त-
रूपा महादिदिक्षु नीलाभान्मादृपिताः इषुकेसरसंभूतेभद्रपात्र्यधर्मादिकान्यजेत् अ-
न्तोमनंतपद्मः गात्रेषु पूजयेत्तांस्तन्नु मह्यद्वीन्कुलत्रयाणाम् आग्नेयादिषु कोणेषु दत्त्वा
धावुंजेत्पूजनेत् आनंदकंदं प्रथमं संविन्नालमनंतरम् सर्वतत्त्वात्मकं पद्ममभ्यर्च्य
तदनंतरं मेरौ प्रकृतिजाणि विकारमकेसरान् पंचाशद्वीजवर्णाढ्यां कर्णिकां प्र-
पूजयेत्ततः कलाभिः पूरयेत्मार्येतस्याः सूर्येन्दुपावकान् गुणानवस्थात्रिभिर्भागैः रजः सत्त्वा-
दिकान् गुणान् आत्मानमंतरात्मानं परमात्मानमर्चयेत् ज्ञानात्मानं च विधिवत्त-
तमेवाधावमानकम् पीठशक्तिः केसरेषु मध्ये च सर्वतोमुखा हेमाद्रिवितर्कंभम
स्मांशिः स्वातिलितातरम् चंदनागुरुकर्पूरधूपितेशोभनाकृतिम् आवाहितोमगेनीर-
पंतेतनात्रिगुणात्मना शक्तिविषयरकमन्त्रेण. रामः रामः

शक्तिविषयेरक्तसूत्रेण विष्णुविषये शुक्लसूत्रेणेति नोविका: चर्वितं गंधपुष्पाद्यैः इ
वोत्तनममन्विते नवरत्नोदके मंत्रीस्थापयेत्तावन्नाचरेत् ऐकांसेकलशं भस्मपीठस्थव
विधानवित् लोहितद्रुमकषायेण पलाशत्वग्भवेन वा तीर्थोदकैः वाकपूरं गंधपुष्पस
वासितैः ग्रात्मा मेरेन विधिवन्मातृका प्रतिलोमतः जपन्मूलमंत्रं तद्वन्ह्यर्चयेद्देवता
धिया प्रतिलोममातृकामाह तेहंमेषंशावइस्यादिवर्णान्वेचाग्राहणे मूलमंत्र
जपमूर्चयेत् यो विद्वान्यां ब्रुसेग्रनिर्नोपाद्वकमभोप्सितम् विलोपपूर्वयेत्तस्मिन्नावाह्य
सकलाः वन्हेर्दशः कलाः सूर्ये द्वादश द्वादशात्मनः कलाः षोडश सोमस्य ऐं आत्मसेवा
धातेकला कलात्मके यो विमस्य कौवंअं भेषुनिक्षिपेत् गंधाष्टके तत्रविधिं यक्ष्ये क्लिवि
लुशिवात्मके चन्दनागुरुकर्पूरचोरकुंकुमरोचना: जटामांसी कपिक्वता चामेनगंधाष्ट
केविदुः चोरइतिकुंकुश स्पाठी कस्तूरीतिवाकपिरक्तं चंदनम् चंदनागुरुकर्पूरवोरकुं
कुंकुममसेव्यका: जटामांसीमुरमितिविष्णोः गंधाष्टकंविदु र्ह्रीबेर बल्हा कुष्ठ कुंद म
धुकं वा रुणमूलमिति यावत् चंदनागुरुकर्पूरतमालेजलकुंकुमम् कुशीतं कुष्ठसंयु
क्तं शैवं गंधाष्टकं विदुः तमालो हक्तविशेषः जले बल्हा इमर्थः कुशीतं रक्तचंदनम्
कुष्ठं कुंकुमं इति यावत् वैष्णवं विदुर्गणेशेच रोचना कपिकाशमीरं मांसीन्द्र गगनं चंदनैः स

श्री·
भ्रा·के·
ले·
२२

23

वोरैरक्षितंयोयंश्रीवेशार्थिवृशाम्यते कपिरक्तवेदनम काश्मीरेरुंकुमेत्वगार गुडंवक्र
दार्व्यांनी सवीरैः कम्लरीपुलैः पाषाणादिग्रस्तारात्मीतेस्यात्स्वमुख्यपदेपुनः क्रमात्मात्मा
त्मथात्मोवहस्थितः अमुख्यमर्वेहृदिचाणिमृग्गोमुख्यपदेवदेत वाङ्मनोनयनश्रोत्रघ्रा
णप्राणपदान्यथा पश्चादिहागमस्तुवेविरेतिहृतठहृदयम अथप्राणमवः प्राणः म
वेनीवश्रदायकः पाषाणादिग्रस्तरम् श्रोंह्रींक्रोंइतिबीजत्रयम् आत्माआत्ममेत्रः हंसर
तियावत् तेन श्रोंह्रींक्रोंहंसः ठहृदयस्वाहा तेनश्रोंह्रींक्रोंहंसः अमुख्यप्राणाइहप्राणाः
श्रोंह्रींक्रोंहंसः अमुष्यजीवइहस्थितः श्रोंह्रींक्रोंहंसः श्रोंह्रींक्रोंहंसः अमुष्यसर्वेन्द्रिया
णि श्रोंह्रींक्रोंहंसः अमुष्यवाङ्मनोनयनश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्यसुखेचिरंतिष्ठंतु
स्वाहा अमुष्यमतत्र्हः पश्चादष्टदपाणमच्युतकोमलपल्लवैः रेदवल्लीसमावद्धैः
सरद्रुमस्यपायुतः रेदवल्लीअपवानिता क्रंभवक्रं पिपायात्मिस्वषक्र्मफलात्तता
वषकंपावावे अतत्वेयवादि स्यापयेस्वफलथियाविधिवत्कल्पयामिविनाम ततःकु
भेनिर्मलेनतोमप्रुगमनवेष्टयेत मूलेनमन्त्रितेन्द्वाभिंच्छायायोकल्पयामिदं
आवाहयेनयेलस्त्रोमेश्रीमेत्रमस्यदेवताम मूलमंत्रेणसमस्त्रार्पेयमनुमावर्तनेनामस्यधीः
श्रानीयतेजः स्वस्यवाजाभिकारभनिर्गतमकरस्यमार्दकोभोनेवेतनंयुष्मयेवये

संयोज्य ब्रह्मरंध्रेण मूर्त्तौ स्थाप्या हृदये न्मधौः देवस्य मूलमंत्रेण योजयेत्समनोपहितेमदा पूजा
काले देवतायाः नोपविश्रामयेत्कारण संस्थापने सन्निधाने सन्निरोधमनंतरम सकली
करणेप्याहितं चावगुंठनम अमृतीकरणं कुर्वीत परमीकृतिम क्रमादेता
नि कुर्वीत मुद्राभिः समाहितः आवाहनादिकाः मुद्राः प्रवक्ष्यामि यथाक्रमं याभिर्वि
रचिताभिस्तु मोदन्ते सर्वदेवताः सम्यक्संपूजिताः पुष्पैः करांभोकल्पितांजलिः आवाह
नी समाख्याता मुद्रा देशिकसत्तमैः अधोमुखी कृता सैव प्रोक्ता स्थापनकर्मणि आश्लिष्ट
मुष्टियुगला प्रविताङ्गुलियुग्मका सन्निधाने समाख्याता मुद्रेयं तत्र वेदिभिः २ अंगुष्ठग
र्भिता सैव सन्निरोधे समीरिता देवतांगेषु षडंगानां न्यासः स्यात्सकलीकृतिः सव्यहस्तकृ
ता मुष्टिरूर्ध्वीयेन्सवतर्जनी अवगुंठनमुद्रेयमभितो भ्रामिता मता अन्योन्याभिमुखा
श्लिष्टकनिष्ठानामिका पुनः तथा तर्जनीमध्याधेनुमुद्रामृतत्वदा अन्योन्यग्रथिताङ्गु
ष्ठा प्रसारितकराङ्गुली महामुद्रेयमुदिता परमीकरणे बुधैः एवं संपूज्य मुद्राभिर्देव
तायागकर्मणि अथोपचारान्कुर्वीत सर्वविलासगतान्यविकान् तथा चावाहनं हृन्मंत्रस्य स्व
ले स्वपर्यविविधाप्रोक्ता त्वासामेकोसमाश्रयेत गंधादिकानि वेद्यांताः पंचोपचा
रिका अर्घ्यपाद्याचमनकमधुपर्कास्नानानि च गंधादयो निवेद्यांताः उपचारा दश क्रमात

श्री०
मा० ले०
के०
२५

24

षोडशोपचाराः तदुक्तं शारदातिलके पाद्यार्घाचमनस्नानवसनाभरणानि च गंधपु
ष्पधूपदीपा नैवेद्याचमनं तथा ताम्बूलमर्चनास्तोत्रं तर्पणं च नमस्क्रिया प्रयोजयेदर्च
नायामुपचारांस्तु षोडश तथा च तन्त्रान्तरेऽपि आसनस्वागतेवार्घ्यं पाद्यमाचमनीयकं
मधुपर्काचमनस्नानवसनाभरणानि च गंधपुष्पधूपदीपा नैवेद्यं वंदनं तथा प
वेवायोजयेत्प्राज्ञ उपचारांस्तु षोडश अष्टादशोपचाराः तथा चैव विश्वसारे आसनावा
हनेवार्घ्यं पाद्यमाचमनं तथा स्नानं वासोपवीतं च भूषणानि च सर्वशः गंधपुष्पे तथा धूपदी
पं मन्त्रं च तर्पणम् माल्यानुलेपनं चैव नमस्कारं विसर्जनं अष्टादशोपचारास्तु मंत्री
पूजासु समाचरेत् अथ षट्त्रिंशदुपचाराः तदुक्तं मेरुवीररहस्यहेतौ आसनमभ्यंजनं तथा उ
द्वर्तनं निर्मलनं सम्मार्जने सर्पिषादेः स्नापनावाहने ततः पाद्यार्घाचमनीयं च
स्नानीयं मधुपर्कको पुनराचमनीयं च वस्त्रयज्ञोपवीतके अलंकाराश्च गंधपुष्पे
धूपदीपौ तथैव च ताम्बूलानि च नैवेद्यं पुष्पमाला तथैव च अनुलेपनशय्या चा
मरव्यजने तथा आदर्शादर्शनं चैव नमस्कारो वनेतरे गीतवाद्यं च दानानि स्तुति
होमप्रदक्षिणम् दंतकाष्ठप्रदानं च ततो देवविसर्जनम् उपचारास्त्रमेतेयाः षट्त्रिं
शत्समुत्पूजने अथ पंचदशोपचाराः तदुक्तं मेरुसंग्रहे आसनमारोपणं स्वागतेनालम्बनं ॥

२५

मज्जनशालाप्रवेशनम् मज्जनमंडपमणिपीठोपवेशनं दिव्यस्नानीयम् उद्वर्तने
उष्णोदकस्नानम् कनककलशच्युतसकलतीर्थाभिषेकम् या अरुणदुकूलपरिधाने
अरुणदुकूलोत्तरीयम् आलेपमंडपप्रवेशनम् आलेपमणिपीठोपवेशनम् नवमणिमु
कुटम् केशपाशकलम् सीमंतिनीसिंदूरम् तिलकरत्नम् कालांजनम् पालियुगलनाना
भरणम् अधरयावकम् ग्रथनभूषणम् कनकविचिंतामणिकंठपदकम् महापदक
मुक्तावलिम् एकावलिम् देवच्छंदकम् हारम् वीरे केयूरयुगलचतुष्टयम् वलयावलि
म् ऊर्मिकावलिम् कांचीदामकटिसूत्रम् शोभाख्याभरणम् पादकटकम् पादांगुलि
यकम् एककरे पाशम् अन्यकरे अंकुशम् इतरकरे इक्षुचापम् अपरकरे रक्तोत्पलाब्जज
रोद्भवान् पंचबाणान् श्रीमाणिक्यपादुके स्वसमानवेशाभ्याभरणदेवताभिः सहमहा
सिंहासनाधिरोहणम् कामेश्वरपर्यंकोपवेशनम् अमृतासवचषकम् आचमनम् कर्पू
रवटिकाम् आनंदोल्लासविलासहासम् मंगलारात्रिकम् श्वेतच्छत्रम् चामरयुगलम् द
र्पणम् तालवृंतम् गंधपुष्पधूपदीपम् नैवेद्यं कल्पयेत् तदंते मानसोल्लासे संविद्याप्रवे
शो उपचारात्मदेवत संविद्यामेवाथ जपेदेनम् वैर्पचारमंत्राक्षितारपूर्वीः कल्पयामि
नमः इत्येताः कार्याः तथा च श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीमहात्रिपुरसुंदरिपाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादि

श्री
श्रीं ले
कं
२५

वेद्यवोध्यम् इति पाठम् श्रीविद्याविषये मभिलाषः शुद्धान्नमेव ध्यातं ध्यावोल्केनानमा
लायाम् उपचारविधिं विलोक्यावाथ श्रभामनम् स्वागतं कुशलप्रश्नं निगदेदाग्रतो गु
रोः पाद्ये पादाम्बुजे दद्यात् देवस्याह्वदयानन्ताह्यदयानः श्राम इत्यर्थः पतद्ध्यामाकदूर्वाब्ज
विष्णुक्रान्ताभिरीरितम् स्वधामन्त्रेण वदने दद्यादाचमनीयकम् जातीलवङ्गकक्को
लैस्तदुक्तं तन्त्रवेदिभिः स्वधामन्त्रः वे इति मन्त्रः शुद्धे दिशो मस्तके मूर्ध्नि शिवा मन्त्रेण देशिकः
गन्धपुष्पाक्षतयवकुशाग्रतिलसर्षपैः सदूर्वैः सर्वदेवानामेतदर्घ्यमुदीरितम् शिरोमन्
त्रः स्वाहा मन्त्र इत्यर्थः स्वधावन्नानतः कुर्यात् मधुपर्कं स्ववोवुले श्राम्यवयि मधुत्लिश्वमे
तदुक्तं मनीषिभिः घृतयुक्तं त्रः स्वधामन्त्रः व मिति मन्त्र इत्यर्थः तेनैव मन्त्रेनाकुर्यादद्धिराच
मनीयकम् तेनैव व मिति मन्त्रेणैव शुद्धे दद्यात् पाद्यं दद्यात् तदुक्तं क्रमदीपिकायाम् द
द्यात्सने स्वागतमित्यदी यतथाद्यं पाद्यावमनीयानि देयानीत्यादिश्रवणात् इच्छाविक
ल्प इति भावः श्राचमनीयेवाव्र इयेमलिदद्यात् तदुक्तं शुद्धाम्भसा स्वयेप्साचमनीयं हि त्रि
वारं मलविक्षेपकं जे मकुटे पविष्टेचवौषडित्यर्थं यत्मयौः वौषडिति प्रदानमिति स्मृतेः वौ
षट् नमः इति मन्त्रः शुद्धेदानेपुष्पितस्या तदुक्तं सारसमुच्चये नमः स्वधावस्वाहा ववौषडि
ति यथाक्रमं पाद्यः स्वस्मद्यार्घ्यं पाद्यादीनि प्रकल्पयेत् गन्धादिः कार्यं तन्नाने वासनीपरिधाप

यत्

द्यायज्ञोपवीतेन वस्त्राण्याभरणैः सह न्यासक्रमेण मन्त्रुनापुटितैर्मौक्तिकालङ्कारैः श्रुमर्घ्यं
ज्ञोपवीतेन वस्त्राण्याभरणैः सह न्यासक्रमेण मन्त्रेण। देवं गन्धपाद्यैर्गादीमूर्जयेत्ततः ग
न्धवेदनकर्पूरकालागुरुभिर्विलेपिताः कमलैः करवीरैः हेमपद्मैरुत्पलसौहृदयम् जातीहृदये
केतकीहृदकल्हारैर्बाणपकोमले कुन्दस्मेदारपुन्नागपाटलानां चम्पकम् श्रावस्वुंधक
लिंकारेणावंतीवनमालिका सौगन्धिकेसकारर्णपलाशालोकमल्लिकाः दन्तुरसमे
केविलमनंनेसनिशुष्पके श्रम्या निवसहृगन्धीनिशुष्पमाग्राणिद्रेशिकैः उपरिष्टान्निश
मायामान्दंदीनविवस्त्राणः मलिनेभूमिसंस्पृष्टे क्रिमिकेशादिदूषितम् गंगस्पृष्टसमा
घ्रातं सन्नेसम्पुष्पितं गुरुः श्रेगरस्पृष्टं हस्तानितिरस्कानितिशोषः स्वकलैः पतितैश्चैवं बन्दितैः
शोषितैरपि अनहैरपि पुष्पैः स्वदलैः पत्रैश्च नार्चयेत् येनकेकनापि पुष्पेन पत्रेणापि
दलेन वापतः कृतस्त्रिदालोयपत्रतवोड्वेनच भावार्थीजीवितार्थीवनार्चयेश्च हितेश्च
भे पत्तारोपितहस्तेभ्यः पुष्पाण्यानीयवार्चयेत् श्रविक्तापैवतेर्यस्त निष्फलेन तस्य पूनि
तम् तथावस्त्रानमलायाम पुष्पेवाय हिवापत्रेफलेनेष्टमयोमत्वम् पुष्पानेललिविधिं
हिंवायथोसन्नेनथापनम् तथाचकालिकापुराणे नैवेद्यं दक्षिणेवामे पुरतोवानरष्ट
पृष्ठतः दीपेदक्षिणतोदद्यात्पुरतोवानवामतः वामतस्तत्पाप्रपमग्रेवानतदक्षिणे ।

श्री:
शा क
ले:
२९

निवेदयेन्मत्तो भागे गंधं पुष्पं च भूषणम् वामे धूपं दद्यादिति विशेषः शक्तिविषये त्वर
त्रिणेदद्यात् प्रतिमादिषु यथायोगं मात्रे दत्तं च तन्मनोऽर्द्धायत्वेन मानवः सर्वं महावस्तु
तोऽमहतेन विदेद्यम् प्रकार्यं पादार्घ्यान्ते च दीपनं यं तथैव च इति कालिकापुराणे प्र
गुरुगुग्गुलशर्करामधुवेदनैः धूपयेदामरसं मिश्रैर्नीवैः देवस्यैदैषिकः उशीरं वीर
णमूलम् वचोकर्पूरमभिर्णापामपि न्पामपिंडा तिलने नवा प्रारोप्य दर्शयेद्दीपाव
लैः सौरभशालिनः स्वादुपदेशविमलं पायसं सदृशार्करम् कदलीफलसंयुक्तमा
संसंगोत्मवेदयेत् उपदेशाद्ववैर्णाय ह्ये मोदकाः नारिकेलादिः तत्र तत्र नलेदयातु
पचारांतरे अंगानि लोकपालांते यत्रे दावरणान्यपि केसरेषु त्रिकोणादिषु दद्यादी
निष्कर्षयेत् नेत्रमग्रे दिशास्वस्य ध्यानतया ग्रतो देवताः हृदियं वह्निकोणे च नैरृत्ये
शिरईरितम् वायुकोणे शिखा पश्चात्कवचं चैशी वदिक्स्वपि पुरतो नेत्रमभ्यर्च्यास्त्र
गाधापास्वपार्श्वकम् शक्तिविषये तु प्रकारमाह उक्तं श्रीवनदुर्गातंत्रे दत्तागुष्ठत
र्जनीभ्यां पुष्पाणि तेषु च्यते चरेत् वार्द्धिये देवहस्तेन यदीच्छेत्सिद्धिमात्मनः केवलं दत्ता
हस्तेन प्रभिचाराय कल्पते वामेन केवलेभोगाः संयोगाद्ध्यानमोतदम् अंगुष्ठा
नामिकायोगाद्धिवशानमात्मकं परम् अंगुष्ठाः शिवरस्य कोनामिका शक्तिरुच्यते

तयोः संयोगमात्रेणास्य संपाद्यते परम् शिवशक्त्यात्मकं समः गुरूपदेशविधिना यो
के विन्दुद्वयसमरसीभूतम् तेन तत्रिस्थं तेरवेषपरमामृतमिष्यते छित्वा हिरोधश
द्धग्रन्थिमेत्राणां साधकोत्तमः गुरूपदेशविधिनायोनिमुद्रासमभ्यसेत् यथाशास्त्रं रव
गुदस्थाने पंकजे स्वाधिष्ठाने दललम् तत्र सा यम्बलिंगे कणौर विचिंतयेत् तत्र सार्धत्रि
वलयां प्रसुप्तभुजगाकारं कुण्डलिनीं विचिंतनात् इकारेण मनो देहाहतो हकतो सा
प्पमूलाधारलिंगमूलस्थे स्वाधिष्ठानेषु क्रमानीय स्वाधिष्ठानाच्चाभि संयम णिपूरके
वक्रमानीय मणिपूरकाद्धृदयस्थमनाहते वक्रमानीयानाहतात्कंठस्थे विशुद्धचक्रमा
नीय विशुद्धाद्भ्रुवोरंतरस्थलमानावक्रमानीयाज्ञातः सहस्रदलकमलेनीत्वा सहस्रद
लकमलावस्थितपरशिवेन सोत्तिषामहतस्याः सामरस्यं विचिंत्य तो मूलमेवस्वरू
पोऽकुंडलिनी सदाशिवस्वरूपावक्रमानीय तस्माद्विशुद्धानाहतमणिपूरकस्वाधिष्ठा
नक्रमेण मूलाधारे नयेत् ततस्तोमेत्रदेवतोह दिविचिंतयमानसोपचारैराराधनमन्त्र
येत् इति योनिमुद्रा अभ्यासकरणकालः संध्याकालानावेनस्थितः संपूर्णदशा कर्पते संख्या
ताम्मि दिवायतः जनने जीवने पश्चात्पाडने बोधने तथा अथाभिषेको विमलीकरणा
प्यायनेन ततः तर्पणं दीपने गुप्तिर्दशैता मन्त्रसंस्क्रियाः सेवाणां मातृकामध्यादुद्धारो जन्म

२७

तेसंस्कृते मातृकेति मातृकाः पंचाशन्मातृकामध्यादेयो मंत्रोद्धारइति मंत्रस्यजननम्
प्रणवांतरितान्कृत्वा मंत्रवर्णान्जपेत्सुधीः एतज्जीवनमित्याहुर्मंत्रतंत्रविशारदाः प्रण
वांतरितेति इयं मंत्रस्यैकैकवर्णं प्रणवांतरं प्रणवेन व्यवहितं कृत्वेत्यर्थः एतन्मंत्रजीवनम् मं
त्रवर्णान्समालिख्य ताडयेच्चंदनांभसा प्रत्येकं वायुनामंत्रेणताडनं तदुदाहृतम् प्रत्ये
कं इयं मंत्रस्यैकैकवर्णं वायुनावायुबीजेन यं इतिबीजेन प्रत्यक्षरोपरि चंदनांभोमि
श्रितजलेन्ताडयेत् इतिमंत्रस्यताडने गोपालपते शुक्लचंदनजलेन देवीविषयेरक्त
चंदनजलेनेत्यर्थः विलिख्यमंत्रंतन्मंत्रं प्रसूनैः करवीरजैः तन्मंत्राक्षरसंख्यातैर्ह
न्यात्तेनबोधनम् विलिख्येति ताम्रपट्टादावित्यर्थः यातेनेति यकारसंख्यातैर्वा रेफः त
थाचरमिति वह्निबीजमित्यर्थः इतिमंत्रस्यबोधनम् स्वतंत्रोक्तविधानेन मंत्रोमं
त्रस्यसंख्यया अश्वत्थपल्लवैर्मंत्रमभिषिंचेद्विशुद्धये स्वतंत्रोक्तेति विष्णुपते शुक्ल
चंदनजलेन देवीपक्षे रक्तचंदनेनेत्यर्थः संचिंत्य मनसा मंत्रं ज्योतिर्मंत्रेण निर्दहे
त् मंत्रे मलत्रयं मंत्री विमलीकरणं हि तत् ज्योतिर्मंत्रोपयन्तारे व्योमाग्निमनु
युग्दंडी ज्योतिर्मंत्रमनंततः तारे ओंकारः व्योम हकारः अग्निः रेफः मनुः औकारः दंडीच
न्द्रबिन्दुः तेन ॐ ह्रौं इति ज्योतिर्मंत्रेण मलत्रये मायीयकार्मणाणवाख्यसंज्ञकमिति ।

कुशोदकेन जप्तेन प्रसारणं पाणौ सर्वेण मनोः तेन मंत्रेण विधिवद्देवताप्यायनं मतम् तेन
मंत्रेण देयमंत्रेण च तन्मंत्रस्याप्यायनम् मंत्रेण वारिणा मंत्रतर्पणं मतम् मंत्रेण
मूलमंत्रेण तथा च देयमंत्रस्य स्वाधीनकमंत्रेण तर्पयामीत्यर्थः वक्ष्यमंत्रस्य तर्पणम्
तारं मायां रमां योगिनीं मनोर्दीपनमुच्यते तारा ॐ माया ह्रीं रमा श्रीं योगाः सेवडः तेन
देयमंत्रस्यादौ ॐ ह्रीं श्रीं इति बीजत्रयं दत्वा जपेदित्यर्थः एतन्मंत्रस्य दीपने तथ्यमा
तस्य मंत्रस्य गोपने नेत्रप्रकाशितम् संस्कारा दशसंख्याकाः सर्वतंत्रेषु गोपिताः याम्
सांप्रदायेन मंत्री बोधितमाप्नुयात् होमं कलाध्वशुद्ध्यर्थं कुर्यात् छिन्नस्य मंत्रियाम्
ततः सर्वेषां तदेतां कल्पितं समाहिते मायादिकाष्पंचगव्याकं दशस्या इत्यकमानयेत् वि
लोकादिरिपदद्या तेन चैतन्मत्स्य देवत्व नेत्रकलात्म निमं योन्य कुर्यादन्यं विशोधनम् उ
क्तेकलाध्वा तत्त्वाध्वा भुवनाध्वेति तत्त्रयं वर्णाध्वा च पदाध्वा च मंत्राध्वेत्यपरं त्रयम् निवृ
त्याद्याः कलाः पंच कलाध्वेति प्रकीर्तितः तत्त्वाध्वा बहुधा भिन्नाः शैवाद्यागमभेदतः ष
ट्त्रिंशत्क्वचित् तत्त्वानि द्वात्रिंशद् केवलानि च क्वचिद्विंशति तत्त्वानि मुख्यानि प्रकृतेः पुनः उ
क्तानि दशतत्त्वानि सप्तविंशत् पदात्मनः तत्त्वानि शैवा मन्यन्ते शिवः शक्तिः सदाशिवः
ईश्वरो विद्यया सार्धं पंचैतत्त्वानि स्मृतानि हि मायाकालश्च नियतिः कला विद्या पुनः स्मृता

श्री॰
शा॰ कौ॰
ले॰
२२

गणाः पुरुषप्रतालिश्च ह्रास्रुद्रानि समभव प्रकृतिः सुद्धाहंकारो मनो ज्ञानेन्द्रियाण्येष
कर्मेन्द्रियाणि तन्मात्राः पंचभूतानि देशिकाः एतान्याहु रशुद्धानि तत्त्वविंशतिरागम
क्रमादेतानध्वनः षड्वापयेद्गुरुसत्तमः पादाद्युनाभि हृज्जालमूर्धस्थापि शिष्यः स्मरेत्
नेत्रे शिष्यस्य बध्नीयान्नवमेनैव वाससा नेत्रमंत्रेण वो घष्टि इति मंत्रेण कर्षरह्ये वातेषि
प्त्युरुं स्तोमंडलेन पेत् तस्मान्नलिप्तुनः पुष्पं स्वपित्ताय यथाविधि कलशे देवताश्री॰
वैतेप प्रवेन्मूलमक्षरन् यथाहं तेन तत्र देवमासीन्नेद्भं मंत्ररे शास्यया गत्क्रमाद्रूयः
मुक्तोन्याय देशिकः मन्त्रमंत्राहितोत्सामाः कयो देहे शिशोलरा पंचोपचारैः कुंभ
स्यादासन पितेष्टदेवताम् गंधादयोनि वेद्यान्ताः पूजाः पंचोपचारिकाः मंडले संस्कृ
ते शिष्यमस्मिन्नेव प्रवेशयेत् तदंतपंचव्याप्ये पुमार्थ विप्राशिषो गुरुः विधिवत्क्रो
भमस्तृप्तनन्मूलविस्यान्वरद्रुमान् शिशोशिरसि विन्यस्य मात्रकां मनसा जपेत् ।
मूलेन मार्धितेनैत्तोयैरभिषिंचेन्मान्नवित् प्रवर्द्धि हन्तलोये न शिष्यमाथा मयद्भेकः
इक्रायशिष्यो विमलेवा समोपदिपायव श्राचम्य वाच्यमो भूतानि वेयेत्सतिष्ठयोगेरः देवता
मात्मनः शिष्ये संक्रमो देशिकोत्तमः पूजयेत्पंच पुष्पं र्मैवेद्यं संभावयेत्तपोः निष्कामा याः कला
पंचभूतानीशानाद्याश्च ताः तस्मादूर्ध्वमयेदेव्याकाना वेधयेत्क्रियोः निष्कलानामानुपूर्व्यंतत्तला दारभ्य सति
ताः

जान्वोर्नाभिपर्यन्तं प्रतिष्ठा व्याप्य तिष्ठति ॥ नाभेः कण्ठावधि व्याप्य विद्या शान्तिस्ततः परम्
कण्ठाल्ललाटपर्यन्तं व्याप्यास्ते तस्माच्छिरोवधि ॥ शान्त्यतीता कलाह्येषा कलाव्याप्तिरितीरिता
इति विन्यस्य शिष्याङ्गे देवताभावयन्धिया गुरुस्तु कर्णे त्वदहमीति श्रुतिं श्रावयेत्ततः ॥ इ
दं व्रतिव्रतेनैकेनारोपणपूर्वकं ॥ दद्याद्विद्यां ततस्तस्मै विनीताय यथाक्रमम् ॥ आदौ
ऋष्यादिकं वान्त्याक्षरं तावद्देवताधिया गुरुस्तस्य प्राङ्मुखो भूत्वा शिष्यः प्राग्वोन्मुखः स्थितः
त्रिवारं दक्षिणे कर्णे वामे चैव तथा क्रमात् ब्राह्मणानामयं विधिः स्त्रीशूद्राणां तु वामके
वक्तव्यं पाठयित्वा तं शिष्यं हस्तेन मन्त्रेण पुनः ॥ अथैवमेतयोर्द्वयोः समानफलदो भवेत् विद्याल
भाद्गुरुः शिष्यश्च प्रतिपदस्याद्गुरोर्विद्यासमालम्भात् शोलवशात्तजपेत् ॥ अथवा विधिशुक्ला
स्मैत्यन्तं न मयोः ॥ गुरुर्मन्त्रदेवतानामैक्यं संभावयन्धिया ॥ अणिमेड़दं वह्नौ मा गुरु
र्देवतात्मकम् ॥ तस्य पादाम्बुजद्वन्द्वे निजमूर्धनि योजयेत् ॥ अथ दक्षिणा ॥ उक्तं च कुल
संहितायां यथाविधि वा यथाशक्ति दक्षिणां नित्यानवः ॥ शुभे अथ दानादक्षिणामपि स्वयातिन
वेकं फलम् ॥ एवं दक्षिणां च गुरवे वस्त्राद्याचार्यायतिवेदयेद्विप्राद्विना लक्षणाद्याश्रावयप
फलम् ॥ तद्देवविषादयोन दोषातेति ॥ अथ वस्त्रदत्तस्य कन्दरीतातेदक्षिणाप्राप्तः
स्वर्णगोभूमिधान्यम् ॥ वस्त्रभाजनवस्त्राद्युपस्कराणां समानानि च ॥ शरीरमर्थं प्राणांश्च सर्वं तस्मै

२९

निवेदयेत् ततः प्रभृति कुर्वीत गुरोः प्रियमनन्यधीः यद्यदिष्टतमं वस्तु गुरवे तन्निवे
दयेत् गुरवे दक्षिणां दद्यात् त्रयमथवात्मने सर्वस्वं वा तदर्धं वा तत्पादं वा तदष्टयात्
वित्तशाठ्यं विना शक्तिः कथमस्य भविष्यति तथा च पार्वतीहृदये वा रे सर्वस्वं दक्षिणां
दद्याद्वाद्वर्धं दद्यात् अथ स्त्रियौ तेनाम भूमिं हलिकां दद्यात् सुवर्णं ज्ञानपायिनीम् तथा च पारि
जातेश्वरे गुरवे दक्षिणां दद्यात् स्ववर्णवासः समन्वितम् अन्यथा नैव सिद्धिः स्याद
भिचाराय कल्पते अतिस्वल्पां दक्षिणां दद्यात् मम प्रीतमानसः वित्तशाठ्यं विना मा
वं गुरवे समन्निवेदयेत् मंडपं मंडपं द्रव्यं गुरवे समर्पयेत् अथवा किमिहोक्तेन पार्वति
प्राणवल्लभे गुर्वर्थमति मानितं शरीरमपि संत्यजेत् तथा च स्वतोल वृद्धीतः प
कमप्युत्तमं यत्तु गुरुः शिष्यं निवेदयेत् हयं यानानि रत्नं वा परं तत्सम्भवं भवेत्
भोजनं वा उपानीयमनेकं तथापि निवेदयेत् गुरवे ज्ञानिनोऽभ्यासं विशिष्टं भक्ष्यं प्रकल्पयेत्
भक्ष्यं भोज्यं वा लेह्यं चोष्यं नानाभक्ष्यं प्रकल्पयेत् भक्ष्यभोज्येन तथा पेयं लेह्यं पेयं च वर्णं आदौ
वा वाच गुरवे विशेषेण दस्नेनतरम् ज्ञानिनां तर्पयेत् सुवर्णं च भोज्यं दद्यात् दक्षिणां गुरुः स्वश
क्तिस्तात्विं सहस्रं शतपञ्चकं शिष्यः कुर्यात् प्रयत्नेन गुरोः प्रीतिमनन्यधीः तथा ईशानसं
हितायां दीक्षाकाले च परमो दक्षिणायै निवेदयेत् तस्य देवः सदा शुद्धः पापं पतति सर्वेति ।

शालाग्रहीतानोपोष्येद्दुपवासः श्रियंहरेत् भैक्षं हविष्यं शाकादि विहितानि फलं पयः
मूलं सक्तुर्यवोत्थमोभस्मान्येतानि विमंत्रिणां तस्मादग्रे समन्त्री पात्रं विध्यायेन पाठूवि न
नैकादशाहे विल्मे यस्य दानं श्रवणात् हच तस्य बाधायते: काम्येन नित्यस्यावाधोत्
इति चेन्न श्राद्धायपितृमे विलमितिवदवाधपत्तिः वस्तुनस्तु द्वितर यवदमिति भावः यथा
कलावतीदीताशोकाः सर्वे समुद्दिष्टाः इत्यागमकल्पलतायां चतुर्थः पटलः ४
ॐ नमः शिवाय होमस्तावत् त्रिविधो नित्यनैमित्तिककाम्यभेदात् सर्वत्र होमस्यावश्य
कत्वमिति तदुक्तं रुद्रयामले नाजमः सिद्ध्यते मंत्री नाफलं तस्य कदाचन नयहोमोभ
यार्थत्वा तु ज्ञायाः स्मृतिलक्षणमिति अथ होमविधिर्वक्ष्यते सर्वतंत्रानुसारतः तस्य वै कुंड
साध्यत्वादितानीत निरूप्यन्ते विशालाणां च नवखंस्याद्वातावन्तेल मिष्यते व प्रयातानामर्थवे
द्यमेस्त्रद्वाणांप्रयामीरितम् चतुरस्त्रं तत्सर्वेषां केवि दिक्षु निर्तात्रिका तदुक्तं तत्त्वसा
रसंहितायाम् आगमानन्तरं सैव वह्निः संस्क्रियते तल्पैः तेन स्यादंगुलमानेन कुंडाना
मपि विधीयतां कुंडस्य रूपं नानाविधानात्वमप्युक्तं तेषु: प्राच्यां शिवः समाख्यातो तेवा
हुदस्ति णसौम्ययोः उदके कुंड मिश्रके योनिःपार्द्धोत्वपश्चिमे सर्वसिद्धिकरं कुंडं चतुर
स्त्रं समाहृतं सर्वाशोकारिकं कुंडं सर्वदेवतात्मके चतुरस्रं महेशानि सर्वकर्मसु ॥

श्री॰
शा॰ले॰
के॰
३॰

30

साधयेत् हस्तनियमो यथा भोतमोघे तथा हि दोलिकाचैव पोतंशाकटमेवच मानोगु-
लेन कर्तव्यं नान्येनापि कदाचन मुष्टपदत्रिप्रमाणानि नियकिं विकथितानि च यजमानस्य
कर्तव्यं नान्यस्यापि कदाचन मानं हि यामात्मनानां मत्यके मानं कर्मणि मानं हस्त-
मानः स्यात् हिडमामेध निरोधः चतुर्विंशमंगुलाख्यो हस्तस्तत्र विदो विदुः कर्तव्यं दैति-
णहस्तस्य मध्यमांगुलिपर्वणः मध्यस्य दैर्घ्यमानेन मानांगुलमुदाहृतम् यजमाना-
मन्त्रियो यवानां तंडुलैरेकमंगुलं वाष्टभिर्भवेत् तथा वा कर्मसमयस्य हि यस्यांगुलो
यत्स्यात्स यवाष्टमुदाहृतः तिलसंस्थं च माषा पष्टा त्वष्टौ माषस्तिलस्तथा ताभ्युत-
विंशतिः कैरैः शृंखावेया नित्यं हस्तं चतुर्विंशतिरंगुलैः अष्टाभिर्लयवैर्मध्यमं मध्यमे
मभिर्यवैः कनिष्ठं षाडुहृत्तैः हस्तं च स्मृतिमतम् उवाच वसिष्ठ एवं वाचे यथा-
नाव देशास्त्रनीवाय हस्तस्य षष्ठोलवापि च सर्वैरैवहितं ज्ञात्वा मंगुलं मध्यमे गुलैः मध्य-
मंगुलैः मध्यमाया मध्यमपर्वमाने ३ स्त्रायां च मुष्टिमात्रमितं कं उभातार्थे प्रतिवस्ते
शानहोमेव विमावेहस्तमात्रेमहस्ते भविष्यन्तरे सहस्रे तथाहोते त्रयानुरेकरात्मके द्विहस्त
मयुते तथा लक्षहोमे च लक्षकरे तथा यवितानं लक्ष्मार्था वेदलं तत्सदकरेवदशलक्षकराष्ट
के दशहस्तात्मके सहस्रे वेदहस्तं मध्ये च विस्पितानिवदर द्वत्तलक्षाणि दिहस्तादिके यामतः

पूर्वपूर्वस्य कुंडस्य कोणसूत्रेण निर्मितम् । उत्तरोत्तरकुंडानां मानेन तत्परिकीर्तितम् ॥ पू-
र्वपूर्वद्विमितस्य कोणसूत्रेण परिमितं यन्मानं उत्तरोत्तरकुंडानां तदेव परिभाषिका-
द्विहस्तादिमानेन तच्चक्रं तत्र हस्तद्वैगुण्यादिमतं । तथाहि हस्तादिमितस्य चतुर्हस्तमुद्रीति
ते समयबोधे यामन्ते द्विहस्तमयुतेलेसोन हस्तमुद्रीतितम् । दशलतेतनषड्हस्तः को-
ष्ठामहकोस्सतम् । अथवा एकहस्तमितं कुंडमेकलक्षे विधीयते लक्षणादशके
यावल्लावड्ढस्तेन वर्द्धयेत् । दशहस्तमितं कुंडं कोटिहोमे विधीयते वसिष्ठपंचरात्रे कुं-
डस्वरूपमाह । एकहस्तप्रमाणेन चतुरस्रमुदीरिते यावान्कुंडस्य विस्तारः खननं ता-
वदिष्यते । कुंडानां यादृशं रूपं मेखलायास्तथादृशम् । चतुरस्रे चतुष्कोणमित्यर्थः । अ-
थ पंचमेखलादिना पंचमेखलमेकम् । केचित्रिमेखलम् केचिदेकमेखलमात्रम् ।
सर्वसमंजसे त्रिमेखलमात्रं विधीयते । तदुक्तं सिद्धांतशेखरे । पंचमेखलकं अपीते
त्रिवित्सर्वकुंडके मेखला त्रितयं वाथ द्वितीयं चैकमेव वा । वेदाग्निनयनोत्सेधं मंगु-
लद्वितयं क्रमात् । तदुक्तं क्रियासारे । प्रथानमेखलोत्सेधं सन्नकमत्र नवांगुलम् । तद्बा-
ह्यमेखलोत्सेधमंगुलद्वितयं क्रमात् । चतुर्थ्यां अंगुलोत्सेधो मेखला द्वितयस्मृता इति
केचित् कुंडानां मेखलास्तिस्रो मध्यमाग्रेतरा क्रमात् । तदुत्सेधायामतोस्तेयाङ्गुका

श्री:
आ. ले.
कं.
३१

31

वाङ्गुलसम्मिताः प्रतिमा त्र्यंके कुंडेषु विद्येकांगुलात्मिकाः एकहस्तमिते कुंडे वेदा
ग्निलयनांगुला कुंडे द्विहस्ते नानेनाप्यसमेवद्गुणाङ्गुलाः चतुर्हस्ते तत्कुंडेनाववेधा
नके युगांगुलाः मेखलानां भवेदतः परितो नेमिरङ्गुलाः मेखलाच्चलवाविमेख
लावत् कुंडे स्वेष्टितास्त्रहृदिनाः ताम्रखाततदेशाद्वाक्पकांगुलमूपके ठपविमन्नो
ह्रुयेण विस्तारेण चेमादिक्रमेण वेणवेदाङ्गुलाः पतद्विपरीतान्ते ज्योतनेत्का
पवङ्कादविकराः वेदाश्वनागाः प्रपञ्चः त्रयः नयने द्वे समाः ८ गुणाः त्रयः वसतकेषु
गाः सप्तषट्चत्वारि तथा कालो मध्ये खाताद्वांगुलः कण्ठः सर्वकुंडेषु योनि यि:
पिंगलास्ते खाताद्येकांगुलेमेखलामेखलानां विधिर्भवेत् एकहस्तस्य कुंडस्य वर्षे
येलोक्रमात्सधीः द्विहस्तेनानन्येषामयोङ्गुलवशात्स्यक विस्तारोच्छ्रेदतोत्तया
मेखलासर्वतोवृधैः एककुंडस्य पश्चिमदिक्कतेयन्नामा महाहानिर्णीय भक्तो
तथा शुभैर्मीणैः स्तत्यैवच महाहोमेतथा योनावेकवक्त्रदिगाते यावद्दानिके हेतव्ये
योनि नामाम्बपर्यस्त्रयपत्रवत् आसो मेखलानामास्त्रपत्रवदिस्मनेन तवनवरंगुलानि सितं
मूलाधयोक्तकममेकांगुलेनतेकविनविस्तराः उलेवमिश्रमेहिनाया प्रथमे मेखले यो
निकुंडेश्रेष्ठीहोतव्यतः क्रियाहीयो प्रहतोतः कुंडेतत्सवैलसणं योनिच्छ्रङ्गुलायामात्तनोत्र
लविस्तृता

तत्र ते ये द्व्यङ्गुलायामाः कुण्डे हस्तमिते स्मृताः ते वेदाङ्गुलोच्छ्रयविस्तारो मेखलात्रये वै मुख्य
वद्धि हस्तमात्रे योनिस्तद्दैर्घ्यविस्ता द्विहस्तादिषु कुण्डेषु योनिं संवर्धयेत्क्रमात् एकैकाङ्
गुलिमाने न तत्सामान्यं संवर्धयेत् इति मुख्यैकहस्तानां कुण्डानां योनिदैर्घ्यविस्ता
रं चतुर्विंशत्यङ्गुलायामविस्तारो मेखलाशालिनी एकाङ्गुलेनोन्नतश्रेष्ठपीठोष्ठयोर्मुखम्
षडङ्गुलिदीर्घ्यं चतुरङ्गुलविस्तीर्णं द्व्यङ्गुलोत्सेधः एवं कवचनोपात्तवादेन त्वाभिमा
णकथनं मुख्यैकविषयमिदम् एकैकाङ्गुलतो योनिं कुण्डेषु संवर्धयेत् एवं
वचनोपात्तवादेन त्वाभिमाणकथनं मुख्यैकविषयमिदम् एकैकाङ्गुलतो योनिं
कुण्डेषु संवर्धयेत् एवं द्वयं क्रमेणावयोः प्रथममपि वर्धयेत् इति द्विहस्तादिविषय
म् अत्र विशेषकाभावाद्दायामविस्तारो न तु विधिविहितं तत्त्वम् तथा च यत्त
पार्श्वे मेखलायो बहिःस्थानेऽस्थलमिति अभिधीयते वक्ष्यमाणेनाले स्याद्योन्यामध्येष
स्यकम् स्थलमूलात्स्थलाग्रान्तमामास्यान्मनोहरा वा तस्यमेखलाया स्थान
मारभ्यकारयेत् सलक्षकमितिमध्ये तत्र मेवपते तदङ्कोभागकलावाद्यैः योनौ नालेसमं
प्रकम् कद्याम ते योन्यामध्ये विलेकर्णान्तदान्याग्राहिमे तिकम् स्थलादारभ्य ना
ले स्याद्योन्यामध्ये समं प्रकम नार्पयेत्कुण्डकोणेषु योनि तान्तेत्र विनमः स्थलान्मे खला

श्री:
शा. लें.
कं.
३२

रंभस्थलात् अथवास्मत्स्थाल्यधिकरणे स्थलाद्देशार्थः सर्वप्रक्रमहद्वार्थे कमि-
ति केचित् तथाचपामले नालमेखलयोर्मध्ये परिधेः स्थापनाय च दे-
शे कुर्यात् तथा विद्याहितीयमेखलोपरीति स्कृतेः इति वचनेन नालस्यान-
सर्वप्रतीतो चोपक्रमम् किं तन्नालमेखलयोः परिधिमाह तत्स्योत्पत्तिमि
ष्ठे त्रिमात्राः परिधयस्तु जनवः सतत्वो ब्रह्मणः त्रयो भवेयुः श्रीपर्णी ग्रापके षा-
त्रेव तत्र दिशामन् तन्मत्कोऽङ्गात्तद्रूपं चात्मानमस्याति निगद्यते प्रागग्राश्चभि-
तः पश्चादुदगग्रमथापरम् समेत्य तिरिमित्यश्चेदुदगग्रः सद्वृत्तः
भूत्वा णाच्छिद्रहिताः अभितः स्वग्रपार्श्वद्वये दक्षिणोत्तरतः पश्चात्त्वि-
मे उदगग्रमुत्तरायम् त्रैलोक्यसारे ॐ भद्रयत्नमापुष्कार्गानि ॐ भाका
स्मले देवायुष्माननतानश्चा स्वगुष्ठमेखलापुष्कार्यगुष्ठमितमदृष्टहितपुता
मेखलावेष्टनपुष्कामेखलापेष्टनपुष्पा तथा द्वे हस्तनालितानाभ्यस्थितात्रै ॐ तत्र मातो भवलो
मध्ये: एतदेवस्वायंभुवे अंगुष्ठमात्रोच्छ्रिके ढाकार्यास्थनमरत्नात्कृतिः अंगुष्ठमात्रोच्छ्रिके कर्पस्थाः
मात्वया उच्छ्रायं तथा च पंचरात्रे कल्पपदंतेना भिंके इस्याङ्गुलमचितिभा अंगुलिश्रेकहस्तानां
नाभिकच्छेदविस्ता नेत्रवेदाङ्गुलोपताके इष्टमेखवर्पेण पद्दयकमेणेवनाभिंद्रस्थग्रदापीः

नाभितेत्रेविधाङ्कनाम ध्येऊर्ध्वीनकर्णिकाम् बहिरष्टपाद्ययेनाष्टौपत्राणिप्रविकल्प
येत् स्वकल्कवैमेघवत्यामिमंत्रिणोहितकाम्यया प्रकल्पयेत्क्रचेयोगेवस्या
मार्गेणनवर्त्मना श्रीपर्णीशिंशपासीविशाखाविश्वेकतमेशुकः शिंशपायाशमीरु
शिरीषइतिकेचित् रक्तहोत्राविभनेडस्तमात्रेषड्विंशताश्वनः विंशतंपेशभवे
त पकांशेनमितःकंठःसप्तभागमितंमुखम् वीदीर्घेशेनविस्तारःकंठस्यप
रिकीर्तितः मुखेकंठसमानेस्याद्रवेमार्गेप्रकल्पयेत् कनिष्ठांगुलिमानेन
सर्पिषोनिर्गमाय्च वेदिमध्येविधातव्याभागेनैकेनकर्णिका विस्तीर्णव
हिस्तस्यायकोशेनाभितोवदम् तस्याबाह्येत्रिभिर्भागैर्हेमयंपात्रावहिः श्रेणी
नैकपवितोदलानिप्रविकल्पयेत् स्रुवदेवानम् मेखलामस्यवेद्याःस्यात्वितो
वोशमानतः देहमूलाग्रयोःक्रमैगुणवेदाङ्गुलैःक्रमात् गोङ्गेपुगेसमोशेःस
स्याद्देहस्यानाहवेरितः षड्विंशेःषद्भागोवेद्याङ्कर्मोक्तनिर्मठेत् हेमस्यवाह
स्तितेवापित्रिणोवामस्वेलिखेत् मध्येसषड्भागेस्यात् संशोकेलत्तणोत्व॰

श्रीः
ग्रा.लौ.
कां.
३३

33

वः स्रुवस्थानविंशतिभिर्भागैरारचयेत्स्रुवम् द्वाविंशत्या दंडमानं संप्रोक्तं तस्य
कीर्तितम् चतुर्विंशैरानाहः कर्षोग्न्यग्राग्यतश्छिद्रः स्रुवाहोदीर्घः कर्षस्नो-
लकद्वयम् शेषाद्धयेन विलिखेत्सम्यकेमृगपदाकृतिं दंडमूलाग्रयोर्गंडी
भवेत्कर्षेण भूषिता स्रुवस्य विधिराख्यातः सर्वतेजाश्च मारतः गंडीकर्ष
णाङ्गं भयोविस्मयः यद्यालकस्रुकस्रुवाभावे तु वा चवमङ्गुष्ठेन संहिताया
म् पलाशपत्रैर्निश्छिद्रैकविंशत्यैकस्रुवोस्मृतौ अथ कुंडदोषानाह त्रिकर्मो-
ख्लाधिके भवेद्रोगी हीनो येन धनात्ययः वक्रकुंडे च संतापो मरणं भिन्नमेखले
मेखलारहिते शोकोऽत्यधिके वित्तसंक्षयाः भार्याविनाशकं कुंडं प्रोक्तं यो-
न्याविना कृतम् अपत्यध्वंसनं प्रोक्तं कुंडं यत्कण्ठवर्जितम् अतएव च स्मृतिसं
हितायाम् तस्मात्सम्यक् परीक्ष्यैव कर्तव्यं शुभवेदिकम् हस्तमात्रे स्थंडिले
वा संति मे होमकर्माणि क्रियासारे कुंडमेव विधिं न स्यात्स्थंडिले वा समाश्रयेत् शा
न्तिकलौकिनित्यं नैमित्तिकं काम्यं स्थंडिले वा समाश्रयेत् हस्तमात्रेण तत्कर्षा स्वल्पसंख्यामतु
तः

महाकपिलपंचरात्रे संयोज्यौषधानेसाहं मन्त्रं वा मन्त्रपादिषु होमे स्वाहान्तमाहुय
नुष्ठः आदायदतिणेयाणो मन्त्रे तिमधुरे हविः प्रास्य वैव क्रिमायो तेन इयात्मज्ञपा
णिना त्रिमधुरेहुतमधुशर्करात्मके वह्निमायास्वाहा मंत्रेणोंकारपूतेन स्वाहा
तेन विवत्तणः स्वाहावसाने नक्रयाख्याय नैमंत्र देवतामिति स्मृतिः स्वाहान्तमं
त्रे स्वाहान्तं निषेदतिमंत्रमंत्रप्रकाशकः नमोन्तेन नमोदयात्स्वाहान्ते द्विठमेव
च पूजायामाकृतेवापि सर्वेत्राप्ययं विधिः शिवे द्विठः स्वाहा ठकारेण लिपिसास्या
द्विनकम्यातेतस्य द्वित्वेन विसर्गः सचशक्तिरूपः तेन द्विठशब्देनाग्निशक्तिः स्वा
हा के तिचवभट्टः वह्निद्विठ इतिपारिभाषिकी संज्ञा अत्र स्वाहाशब्दः स्वीय
द्रव्यत्यागार्थकः यथा उपविष्टहोमाः स्वाहाः कारप्रधानाज्जुहोतय
इति हरिवंशे पूतम स्वाहाकारेण स्वाहेति पदेन प्रधानं त्यागो यासुतास्ता
था अत एव स्वाहाकारस्य प्रधानार्थत्वाद् विस्मारणस्यायसिद्धे नैव कृत
स्य द्वितीयस्याग्रानमर्थकं स्यादिति भट्टभाष्यम् अग्रानोपुनःपाठे यथा

श्री. प्रा. ले. कं.
२४
34

नार्थं तत्तचैव यत्र मंत्रस्यानाम्नि चतुर्थ्यंततास्ततो जपेतीमादीनमः स्वाहा-
वा पुनर्दीयते इति रुद्रपाणिनेति मात्संतरीयम् शाखांतरोक्तं उमानैनेवा-
द्दलेन श्रेयुलाग्रेणपीडितम् संहितांगुलपाणिस्त्ववारयतोऽकृत्याद्वविदि-
ति महादाननिर्णयधृतगोभिलीयवचनात् एतद्वचने परिशिष्टीयमि-
ति माधवाचार्यः भविष्योत्तरकृतिल्लहृतादीनां स्त्रुवेणापेमद्वेिनत्व कृते
तिल्लाम्याकृतीस्तंदैवं तोमानपाणिना एवं च पेवाङ्गुलेस्त्वकाशं त्वमा-
ङ्ग्यायार्थः पेवाङ्गुलाङ्घ्रिस्पत्वा धारयेच्छेत्वेमद्देनि वाचस्पतिमिश्रकृ-
तमहादाननिर्णयधृतवचनात् अग्रेतोमानि च गोभिलकृतगृह्या-
र्थसंग्रहे लौकिके पावकोह्यग्निः प्रथमः परिकीर्तितः ॥१॥
अग्निस्तु मारुतो नाम गर्भाधाने विधीयते ॥ पुंसवने चंद्रमाख्यः
शुङ्गाकर्मणि शोभनः ॥ सीमंते मंगलो नाम प्रागल्भो जा-
तकर्मणि ॥ ॥ ॥

नामिन्द्रस्यान्यार्थविघोत्याग्निः प्राशनेवसुविलक्षणा सत्यनामायगृहेशयांग्रतादेशोऽस्मा
इवः मारानेसत्यनामा वैकपोतेत्याग्निरुच्यते वैश्वानरोविसर्गेचविवाहेयोजकः
स्मृतः गोदानेगोदानाच्चसंस्कारे वनस्थोनेशाखीनामाधुनिरग्निस्तथापरे अ
परेहोतिहोमादेः प्रायश्चित्तेविधुश्चैवपाकयज्ञेतुसाहसः प्रायश्चित्तेप्रायश्चित्ता
त्मकमहाव्याहृतिहोमादेपाकयज्ञेपाकाङ्गहोमे वृषोत्सर्गेगृहेयत्तिहोमा
दौलक्षहोमेचवह्निः स्यात्कोटिहोमेहुताशनः हुताशोयसामरुद्रोनामसमतिकेवर
दः सदा योहिकवलदधिवको योग्निर्याभिचारके कोटनजहरोनामकव्यादे
स्तनभक्षणे मत्तनराहेवरुणाविश्लेषणमटनिर्वाप सर्वतः पापापादेतः सर्वतो
ह्रितोरोगमाव विश्वरूपोमहानग्निः प्रणीतः सर्वकर्मसु आज्यपादिकमय
योध्यम अग्निप्रणयनानेनतरं सर्वत्रेत्युक्तपारोगुज्यते प्रणीतरक्षितमेवलिंगान्
अन्यथास्यापनानरमेतदभिधानव्यर्थस्यात् वराणविस्मृताभिधानिविति आह
यद्वेवहीनसंयुग्मयोर्विहितानलः तथा ???स्यापावकनकाम्यस्यात्रेनाग्निप्रणयो
इयः तस्याभावेप्रायश्चित्तेनतवेनाभिमंत्रितम् हुताशयोविशेषमाह सामगाः

याविहितेशीतांकमंडलं विनिवेदयेत् यथाज्ञानतः करवाणीति गुरुः ततः कृताञ्ज
लिः शिष्यो भगवन्परमात्मरूपिन्परमकारुणिक गुरो मंडलपूजार्थमाप
ने मंत्रशीतांशाभिषेकं प्रदेयं मां प्रसादयेत्तत्रा गुरुराजनया मंत्रस्वगायत्रीं जपन्
विलयी गुरोर्हृदि हिरण्यं ज्ञापयेत् ततो गुरुः सामान्यार्घ्यं स्थापयेत् तद्यथा वह्निमा
त्रिकोणमंडलं कृत्वाऽऽधारं तदुपरि संस्थाप्य संवह्निमंडलाय दशकलात्म
ने नमः इति आधारं संपूज्य फडिति शंखं पात्रं प्रक्षाल्य तदुपरि संस्थाप्य अं सूर्यमं
डलाय द्वादशकलात्मने नमः इति पात्रं संपूज्य नमः इति शुद्धं जलेनापूर्य ऊं सोम
मंडलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलं संपूज्य सिंचेत् ॐ गंगे च यमुने चैव गो
दावरि सरस्वति नर्मदे सिंधुकावेरि जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु इत्यंकुशमुद्रया तीर्थ
मावाह्य तदुपरि वनगंधाक्षतान्दत्वा तिष्ठन् लमंत्रमष्टधा जप्त्वा धेनुमुद्रां प्रद
र्शयेत् एवं प्रकारेणान्यदपि पात्रं स्थापयेत् ततः फडिति मंत्रेण ह्रां संप्रोक्ष्य
ह्रां मूलेनार्घ्यं दद्यात् तद्यथा ह्रां स्वार्घ्यपात्राय नमः मध्ये विन्यासनं नमः तदन्ते म
हालक्ष्म्यै नमः तदधो मत्स्यायेनमः ह्रां ध्वजे विघ्नराजाय नमः गणायेनमः

श्री·
श्र· के·
ल·
३६
36

द्वारवामे क्षेत्रेशायनमः यमुनायैनमः देहल्यां अस्त्रायनमः पंचप्रतिष्ठां देहल्यां कुर्यात् त
ततोङ्कुं संशोध्य दक्षिणपादपुरःसरं गृहे प्रविशेत् ततः पंचगव्यसामान्यार्घेनोयाभ्या
गृहाभ्यंतरं संप्रोक्ष्य संस्कारपंचकं कुर्यात् यथा मूलमंत्रेण गृहं वीक्षेत फडिति न
हृं प्रोक्षयेत् फडितिमंत्रेण दर्भैस्ताडयेत् ॐमिति अभ्युक्षणं कुर्यात् ततः पूजास्थले कं
कंबलायामासनमास्तीर्य पूजापदेन मकरपुष्पकुशैः सकलं कृत्वा दः हुमें देवतान्यासने
विनियोगः कृतांजलिः सविनयापूजनालोकादेवितेविस्मनापूना नेवधारयमा
निस्वपाविंत्रकृत्वासनम् इति पठित्वा ॐ ह्रीं श्रीं आधारशक्तिकमलासनायनमः
इत्यासनं संपूज्य तदुपरि स्वस्तिकादिक्रमेण पाविशेत् ततः सिद्धार्थान् ततमादाय
अपसर्पंतु ते भूताये भूताये भूताये भूता भुवि संस्थिताः ये भूता विघ्नकर्तारस्ते न ष्टुप
न्तोभावा नयेत् पठित्वा अस्त्राय फट् इत्यनेनात्मनाविकीर्य पार्ष्णिघातेन भौमान्विघ्नान्
हृत्वा तर्जनीभ्यामास्फोटेनांतरिक्षगान्वालयामंत्रदेविनवक्रमूर्धहस्तादिव्यान्निवि
त्रिविधविघ्नानुत्सार्य नेत्राभ्यां वास्तोष्पतये नमः ब्रह्मणे नमः इति संपूज्य भूतेभ्यः पूर्व
माषभक्तबलिं नमः इति ऊर्ध्वं भूतबलिं दत्वा विकारान्विकिरेत् यथा लाजं चंदनंस

दार्थं भस्म हृद्बीजेन शान्तमानं पवीकृत्य फडिति मन्त्रेणास्त्रयन् विघ्नान्विकिरेत् प्रक्षा
लनं दर्भाणां मूलेन नामार्जयेत् भस्मना नालिविकिरान् तथा वास्त्राय फडिति मन्त्रेण कु
शं मूलेनाभ्यिकिरान्मार्जयेत् ईशानकोणे वर्धन्यास्त्रासनाय प्रकल्पयेत् वर्धनीवि
करादि धारा देवता तस्या आसनाय ईशानकोणे विघ्नोपरि वर्धनी मेजकेन लाया
दस्थापयेत् नैर्ऋत्यादिशि गणेशस्यासनाय हृद्बीजेन पुष्पाञ्जलिं नाम्ना पात्रं स्थापयेत् हूं नमश्चा
लिकान्दीपान्यविन: स्थापयेत् पश्चाच्छाक्तिचामनादिकेच ततो वामगकम्यानम: द
क्षिणे गणेशायनम: मध्ये हृद्देवतायै नम: ततो भूतशुद्धिं कुर्यात् यथा संकेतज्ञे
ज्ञानहस्तेन कृत्वा सोऽहमिति मन्त्रेण प्रदीपकलिकाकारं हृदयस्थं जीवात्मानं मूलाधारे
कुण्डलिन्या सह सुषुम्नामार्गेण सहस्रदलकमलकर्णिकान्तर्गतपरमात्मनि लीनं वि ॥
चिन्तयेत् ततो जानुपर्यन्तं चतुरस्रं सहस्रकम् लं इति पीतवर्णं चतुर्भुजं स्थानं विचिन्तयेत्
जान्वोरर्धचन्द्राकारं नाभिपर्यन्तं श्वेतवर्णं पद्मलाञ्छितम् शुक्लवर्णं स्वबीजेन पूतं ध्यायेदपां मण्ड
लम् नाभित: कण्ठपर्यन्तं त्रिकोणं स्वस्तिके रक्तवर्णं स्वबीजेन पूतं वह्निमण्ड
लम् षट्कोणं बिन्दुभि: षड्भि: युतं बीजेन चिन्तयेत् धूम्रवर्णं भ्रूमध्यात्मकं वायुमण्डलं
लाञ्छितं धूम्रवर्णं स्वबीजेन पूतं ध्यायेत् मण्डलम् ब्रह्मरन्ध्रं वर्तुलं बीजेन लक्ष्यवर्णं आ

श्री
मृकं
ले
३७

37

ग्रः रंवायोः यं स्वकारणस्य हेमपर्वं ध्यात्वा तत्त्वानि भूतानि प्रविलापयेत् पृथ्वीमप्सु तना
वैकारिकाहंकारे तेषामभीक्षणाम् प्रविलाप्य तन्मात्राकाशमाकाशमाकाशप्रकृतौ ततः अथ
रहंकारं बुद्धौ तां मायायां शक्तिं परमात्मनि इति भूतले देहादि प्रपञ्चं परमात्मनि प्रविलाप्य
पृथ्व्याकाशमनाद्यमवस्थितं तत्र लयस्थं पश्चात् सर्वांगलयं भजेद्धृदयम् सुरापान
स्तेयगुरुतल्पगमनकृतं कल्मषं हृदयम् तन्मध्ये पृद्धहृन्दुमध्ये पापपुरुषं तु कुम् उपपातकरो
मांगं चक्रममध्ये विलापनम् खड्गचर्मधरं कृष्णवर्णमधोमुखं विचिन्तयेत् ततः श्वा
नं वामनासिकापुटेन वायुबीजं षोडशवारं जपन् वामनासापुटेन वायुनादे
हमापूर्य पुनर्यमिति चतुःषष्टिवारं जपन् कुम्भकं कुर्वीत देहमध्ये पुनः यमिति द्वा
त्रिंशद्वारं जपन् दक्षनासापुटेन वायुं रेचयेत् तन्मध्ये वायुमध्ये रमिति वह्निबीजं
षोडशवारं जपन् दक्षनासापुटेन देहमापूर्य पुनः चतुःषष्टिवारं जपन् कुम्भकं कुर्वीत ते
न भस्मीभूतमिति विचिन्त्य रमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् वामनासया भस्मना सह वायुं रेचयेत्
ततः ठमिति चन्द्रबीजं शुभ्रप्रभं त्वात्मकं वामनासापुटेन पूरयित्वा ललाटे चन्द्रं षोडश
वारं जपन् रेचयेत् ततो वमिति वरुणबीजं चतुःषष्टिवारं जपन् ललाटचन्द्राद्गलितामृतमयधाराभि
र्निपातनया देहं समस्तं कलेवरं कुर्वीत लमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षना

सापुटेनवायुंशोषयेत् पुनरुत्पादयेद्देहंपंचवेदपरमात्मनः पंचभूतात्मिकामायामातृकाप्र
कृतिःपरा अजायतजगन्मातराकाशान्नभसोनिलः मरुतोवह्निस्ततोम्भश्च भूर्हिवेदरूपस्तन्महो
मयमन्योपिमतेभ्यः मनोरूपकलेवरम् देवताराधनेयोग्यमत्यन्तंनिर्मलंभावयेत् तस्मि
न्देहेपरमात्मायसर्वज्ञः सर्वशक्तिमान् समस्तदेवतारूपः सर्वमंत्रमयः प्रभुः आत्मरूपेण
देहेस्मिन्जीवेननिष्ठति इत्येवभावनाख्याभूतशुद्धिरितीरिता नासापुटेऽधस्ताद्वायुम
धहंस्य हंसः सोहंअवतर २ शिवपदाज्जीवसुषुम्णापथेनप्रविशमूलशृङ्गाटकम्
उल्लस २ ज्वल २ प्रज्वल २ हंसः सोहंस्वाहा ततः पृथिव्यादीनितत्त्वानियथास्थानेस्था
पयित्वा हृत्पद्मेदेवतामानीयपश्चाद्देहंततत्त्वा अं आं ह्रीं क्रों हंसः मम प्राणा इह प्राणाः
अं आं ह्रीं क्रों हंसः मम जीव इह स्थितः अं आं ह्रीं क्रों हंसः मम सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनोनयन
श्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्यसुखंचिरंतिष्ठन्तुस्वाहा एतदशक्तानामेतत्पाठमात्रेणाविमलशु
द्धिःस्यात् इतिभूतशुद्धिः ततः प्राणायामंकुर्यात् मूलमंत्रेणबालयावाश्रीबीजेनवाप्रा
णायामंकुर्यात् यथा श्रींइतिषोडशवारंजपन् वामनासापुटेनवायुनादेहमापूरयेत् पुनः
श्रींइतिचतुःषष्टिवारंजपन् कुंभकंकुर्वन् पुनः द्वात्रिंशद्वारंजपन्दक्षिणनासापुटेनवा
युंरेचयेत् इत्येकः प्राणायामः एवंषोडशवारंवाऽष्टवारंवात्रयंकुर्यात् ततः ऋष्यादि

श्री
म. कं
ल.
३५
38

सामेकृत्यान आत्मनो मूर्ध्निं वदने हृदये च यथाक्रमम मूर्ध्नि अमुकऋषये नमः मुखे अमुक
छन्दसे नमः हृदि अमुकदेवतायै नमः कृताञ्जलिः अमुककामसिद्ध्यर्थे विनियोगः मातृकाया
मः कीर्तितो मन्त्रेन न्यस्यते न यथावत्पूज्यकर्तव्यः जपाद्यमखं ज्ञाणं विनासनं विना लिपिः
कृतेनैव फलं विद्यात् तस्मात् पूर्वं लिपिन्यासेन ततो मातृकायाम कृत्यान वाग्भवाद्यावाक्
त्मस्य त्रितारयान कामराजश्रीबीजाद्यामेह स्वयं हृदि पितोमातृकाम्भस्ता वाग्भवः पवित्रा
गपङ्क्तिः श्रीं इति बीजत्रयं श्रीबीजं श्रीं इति स्वरूपं तदन्ते नमोऽन्ते मनसावाप्य समायान्ता
क्रमं मतावाप्यवाप्यमेन अङ्गुष्ठानामिकायामायमेहासर्वकमम धर्मविद्दृष्टिणे हृत्तम
यन्त्रमेनेयाने यन्त्रम ब्रह्मऋषेः गायत्री छन्दः मातृकासरस्वती देवता हलो बीजानि स्व
राः शक्तयः मातृकासरस्वतीदेवताप्रीत्यर्थे विनियोगः शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः मुखे गायत्री
छन्दसे नमः हृदि मातृकासरस्वतीदेवतायै नमः गुह्ये हल्भ्यो बीजेभ्यो नमः पादयोः स्व
रेभ्यः शक्तिभ्यो नमः कृताञ्जलिः मातृकायामे विनियोगः ललाटमुखवृत्तमालिपिस्फोतन
ग्राणद्वयं कर्णद्वया ओष्ठदन्तानुनासिकास्येषु पञ्चाप्यग्रकेषु पार्श्वयोः पृष्ठतो नाभिजठरे हृद
यांसके ककुदे सक्थन्यूर्ध्व पाणिपादयोः पाणिपादद्वयोर्ध्वपि जठरानन्योः न्यसेन्मातृकार्णा
न्यथाक्रमात् न्यायाद्विसर्गसानौ ओमादयेनानमोनावाममाविद्वुवर्जितः पञ्चाशद्वमा

४

मः क्रमेणैवं विधीयते श्रीं अं नमो ललाटे श्रीं आं नमो मुखवृत्ते श्रीं इं नमो दक्षिणचक्ष
षि श्रीं ईं नमः वामचक्षुषि श्रीं उं नमः दक्षकर्णे श्रीं ऊं नमः वामकर्णे श्रीं ऋं नमः द
क्षनासायाम् श्रीं ॠं नमः वामनासायाम् श्रीं ऌं नमः दक्षगण्डे श्रीं ॡं नमः वामगण्डे
श्रीं एं नमः ओष्ठे श्रीं ऐं नमः अधरे श्रीं ओं नमः ऊर्ध्वदन्ते श्रीं औं नमः अधोदन्ते श्रीं अं न
मः मूर्ध्नि श्रीं अः नमः मुखे श्रीं कं नमः दक्षबाहुमूले श्रीं खं नमः कूर्परे श्रीं गं नमः म
णिबन्धे श्रीं घं नमः अङ्गुलिमूले श्रीं ङं नमः अङ्गुल्यग्रे श्रीं चं नमः वामबाहुमूले श्री
छं नमः कूर्परे श्रीं जं नमः मणिबन्धे श्रीं झं नमः अङ्गुलिमूले श्रीं ञं नमः अङ्गुल्यग्रे
श्रीं टं नमः दक्षोरुमूले श्रीं ठं नमः जानुनि श्रीं डं नमः गुल्फे श्रीं ढं नमः अङ्गुलिमू
ले श्रीं णं नमः अङ्गुल्यग्रे श्रीं तं नमः वामोरुमूले श्रीं थं नमः जानुनि श्रीं दं नमः गुल्फे
श्रीं धं नमः अङ्गुलिमूले श्रीं नं नमः अङ्गुल्यग्रे श्रीं पं नमः दक्षपार्श्वे श्रीं फं नमः वामपा
र्श्वे श्रीं बं नमः पृष्ठे श्रीं भं नमः नाभौ श्रीं मं नमः उदरे श्रीं यं नमः त्वगात्मने हृदये श्री
रं नमः असृगात्मने दक्षबाहुमूले श्रीं लं नमः मांसात्मने ककुदाया श्रीं वं नमः मेदात्मने
वामबाहुमूले श्रीं शं नमः अस्थ्यात्मने हृदयादिदक्षिणकरे श्रीं षं नमः मज्जात्मने
हृदयादिवामकरे श्रीं सं नमः शुक्रात्मने हृदयादिदक्षपादे श्रीं हं नमः प्राणात्मने हृ
दयादिवामपादे श्रीं ळं नमः जीवात्मने हृदयाद्गुदे श्रीं क्षं नमः परमात्मने हृदयादिशिरो

श्री॰
ग्रं॰ क॰
ले॰ ३९

39

ततो मंत्रन्यासं कुर्यात् अथ करन्यासः अंगुष्ठाभ्यां नमः तर्जनीभ्यां स्वाहा मध्यमाभ्यां वष
ट् अनामिकाभ्यां हुम् कनिष्ठाभ्यां वौषट् करतलपृष्ठयोः अस्त्राय फट् अथांगन्यासः हृ
दयाय नमः इति तर्जनीमध्यमाभिः हृदये शिरसे स्वाहा इति तर्जनीमध्यमाभ्यां शिरसि
शिखायै वषट् इत्यंगुष्ठेन शिखायाम् कवचाय हुम् इति बाहुयुग्मेन हस्ताभ्यां
स्कंधयोः स्पृष्ट्वा नेत्रत्रयाय वौषट् इति तर्जनीमध्यमानामिकाभिः नेत्रत्रये अस्त्राय
फट् इत्यूर्ध्वतालत्रयं दत्वा छोटिकाभिर्दशदिग्बंधनं कुर्यात् ततः स्वदेहपीठ
न्यासं कुर्यात् ॐ आधारशक्तये नमः कूर्माय नमः अनंताय नमः पृथिव्यै नमः सुधा
सागराय नमः रत्नद्वीपाय नमः मणिमंडपाय नमः रत्नवेदिकाय नमः रत्नसिंहास
नाय नमः इति हृदये अंसद्वयोरुद्वयवदनकटिपार्श्वयुग्मेषु प्रदक्षिण्येन न्यसे
त् ॐ धर्माय नमः इति दक्षांसे ॐ ज्ञानाय नमः इति वामांसे ॐ वैराग्याय नमः इति सव्योरौ
ॐ ऐश्वर्याय नमः इति वामपार्श्वे ॐ अवैराग्याय नमः इति नाभौ ॐ अनैश्वर्याय नमः इ
ति दक्षपार्श्वे पुनः हृदये ॐ आनंदकंदाय नमः ॐ संविन्नालाय नमः ॐ सर्वतत्त्वात्म
कपद्माय नमः ॐ प्रकृतिमयपत्रेभ्यो नमः ॐ विकारमयकेसरेभ्यो नमः ॐ पंचाशद्बी
जाढ्यकर्णिकायै नमः ॐ अं वह्निमंडलाय दशकलात्मने नमः ॐ उं सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्म
ने नमः ॐ मं सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः ॐ सं सत्त्वाय नमः ॐ रं रजसे नमः ॐ

५

नेनमेनेनमः ॐ आं आत्मनेनमः ॐ अं अंतरात्मनेनमः ॐ पं परमात्मनेनमः ॐ ह्रीं ज्ञानात्मनेन
मः ततः तन्त्रपीठपात्रं ह्रीं प्रासपीठमंत्रपदेनाः श्रीकदेवतापीठायनमः इतिपात्रसंस्कृताद्य
त्यामेवतां ध्यानामानसोपचारैराराध्य मूलेनदर्शयित्वानमस्कृत्यार्घपात्रंस्थापयेत् तद्यथा
तदंते तन्त्रसारावलीविद्यानाशम् आधारोत्रिपदंप्रोक्तः षट्पदेवावतत्पादम् अथयथावर्त्तुलाका
रकार्यं होवमनोहरम् स्वर्णरौप्यशिलाताम्रकपालालाबुमृण्मयम् नारिकेलवर्षाव्व
मक्काशंखसमुद्भवम् शुण्णहृतममृतं तेनपात्रंऊर्ध्वं तितत्वताः अतिसूक्ष्ममतिस्थूलाभर्तौक
त्रेवविवर्जयेत् स्वर्णरौप्यपात्राणिसर्वसिद्धिकराणिच ताम्रनिर्केवशिलापात्रेतेभनेवेवम्
त्मयेम् नारिकेलघववघ्पात्रेवभिवावैषवक्तृमतम् शंखेनानषदेमक्तौ शुक्तिर्विद्याप्रदापिता
कपालालाबुपात्राणियोगसिद्धिकराणिच शुण्णहृतजपात्राणिसर्वपापहराणिच उक्ते
ष्वेतेषुदेवेशिपात्रमेकंप्रकल्पयेत् आत्मदेवतयोर्मध्येपात्राणिस्थापयेद्बुधः गुरोः पात्रंच
दक्षेतुनरेतेभोगपात्रकम् तदंतेवाकिपात्रंचयोगिनीनांतदंतिके तदंतेबलिपात्रंवबले:
पात्रंतदंतिके पाद्यामाचमनीयंचपात्राणिस्थापयेद्बुधः उक्तमेतच्चपात्राणांसमयपात्राणामथ
मम् केचिदूदंतिमंत्रज्ञः पंचपात्राणिमध्यमम् अथमंत्रीत्रीणिपात्राणिपात्रश्रुयमंतथैववव देव
तागुरुनेत्रसंयोपकपात्रेनकारयेत् पंचपात्रपदेदेवीपात्रंगुरोः पात्रमेसापात्रेत्रयमतम १ना

श्री
के
ले
५

५०

पाद्ये वन्हेः पाद्यपूर्वपाद्येष्वपोतिर्थिः सुनापाद्ये च विनेयपयोगिनीलोकावनर्घेण पाद्यमाचमनीयं च
चवलेमान्त्रयर्थेन नेत्रेण पाद्यं स्थापनम् स्ववामे त्रिकोणमण्डलं कृत्वा तदुपरि त्रिपादिकां समा-
रोप्य अस्त्राय फडिति संप्रोक्ष्य तदुपरि शंखं स्थाप्य मूलमन्त्रेण पवन ततो जलमापूर्य वं वह्निमं-
डलाय दशकलात्मने नमः इति त्रिपादिकां अं अर्कमण्डलाय द्वादशकलात्मने नमः इति पात्रं उं सो-
ममण्डलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलं संपूज्य क्रां हृदयाय नमः क्रीं शिरसे स्वाहा क्रूं शि-
खायै वषट् क्रैं कवचाय हुं क्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् क्रः अस्त्राय फट् धेनुमुद्रां प्रदर्श्य मत्स्यमुद्रया
भ्यामाच्छाद्य तेन जलेन मूलमन्त्रेण पूजनम् अवगुण्ठ्य तेन जलेन वस्त्रं प्रोक्ष्य इति पेयम् इत्या-
रक्षां कृत्वा तच्च चारं यादिकानि त्रिपदेन एवं प्रकारेण शंखस्थापनं तत्र प्रोक्षणीपात्रस्य स्थापनं किं-
चिज्जलेन गृहीत्वा प्रोक्षणीजलेन पूजनद्रव्याणि प्रोक्ष्य तेनैव जलेन आत्मानं प्रोक्षयेत् पात्रमण्डलं वा प्रोक्षये-
त् एवं प्रकारेण शंखपात्रस्य वामे पाद्यपात्रं आचमनीयपात्रं च स्थापयेत् इति शंखस्थापनम् ततः पीठ-
स्थापने क्रमः तद्यथा प्रथमं ततो मण्डलं पद्मादिभिः स्वस्तिकादिभिः कर्णिकामध्ये
माधारशक्तिं तदुपरि कूर्मं तदुपरि अनन्तं तदुपरि पृथ्वीं तदुपरि क्षीरसमुद्रं तदुपरि श्वेतद्वीपं तदुप-
रि रत्नमण्डपं अस्त्राय फडिति प्रक्षालितानि तदुपरि कल्पवृक्षं तदुपरि रत्नसिंहासनं तदुपरि पीठं पूजयेत् कण्ठकोणे-
षु धर्मं ज्ञानं वैराग्यं ऐश्वर्यं दिक्षु अधर्मं अज्ञानं अवैराग्यं अनैश्वर्यं मध्ये अनन्तं पद्मं तेन नमः

दर्व्वविलोमममान्त्रकाम्मूलमंत्रेणजपेत् तीविकुमपलाशानन्भवकषाययथोक्तगंधा
दानपञ्चकैः सुगंधिजलेनाभिषिच्यानंतरं अश्वत्थोदुंबरप्लक्षन्यग्रोधाम्राणामपराजितानाल
तावेष्टितनवपल्लवमत्विमूलविवतनमफलप वणावसत्नमवस्त्रयुग्मवेष्टितं गंधा
दिजपेत् भूःसीत्यादिभिर्वैदिकमंत्रैर्विष्टरोपरिस्थापयेत् ततः क्रमेण प्राणस्य
प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् पाशादि यत्नरात्मानेस्यादमण्यपदेशतः क्रमात्प्राणाश्चहंस
णान्स्यापनीवस्त्रीस्थितः अमष्यमवैदियाणाम्भूयो॰ ग्वषापदवदेत् वाग्मनो नेयनः
श्रोत्रघ्राणप्राणपदान्यथा पश्चादिहागत्य सुखंचिरं तिष्ठन्तु स्वाहा अथ प्राणमनुः
श्रोक्ताः सर्वजीवप्रदायकः सर्वत्र आं ह्रीं क्रों हंसः इत्येते अमष्यपदेदयोमितिर्कथ
यथा आं ह्रीं क्रों हंसः अमुकदेवतायाः प्राणा इह प्राणाः आं ह्रीं क्रों हंसः अमुकदेव
तायाजीवइहस्थितः आं ह्रीं क्रों हंसः अमुकदेवतायाः सर्वेन्द्रियाणिवाङ्मनो नय
नश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य सुखंचिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इति प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा दिन
कृत्यकिरणाकृणाक्ष सुमोजलेन महत्स्याहृहन्नासा ष्टेन देवतां समानीय मूलेन स
र्तिमकल्याचदेसस्थाणस्थापनं संनिधापनं सन्निरोधनं सकलीकरणमवगुंठनाम
तीकरणपरमीकरणम्मुद्राभिर्देवदेवतामावाह्यतास्मिन्नष्टपीठान्यनयेत् गंधा

श्री॰
अ॰ क॰
ले॰
४९

धारणाक्षयेनमः ॐ हुंभीयनमः ॐ अनंताय नमः ॐ पृथिव्यै नमः ॐ क्षीरसागराय नमः ॐ र
त्नद्वीपाय नमः ॐ कल्पवृक्षाय नमः ॐ रत्नमण्डपाय नमः ॐ रत्नवेदिकायै नमः ॐ महा
सिंहासनाय नमः इति संपूज्य गुरुणा स्ताद्देवता ध्यात्वा वेदोक्तषोडशोपचारैः
पूजयेत् तद्यथा आसनं स्वागतं चार्घ्यं पाद्यमाचमनीयकम् मधुपर्काचमनं स्नानं व
सनाभरणानि च गंधपुष्पे धूपदीपौ नैवेद्यं वंदनं तथा प्रयोगे षोडशैतानि उपचाराः स्त
खारत्या नैककरमालामेम ... श्री ... षोडश ... स्वाहामित्येव वा नत्र
हेन पूजा यथा श्रीअमुकदेवतेआसनं कल्पयामि नमः स्वागतं ... श्री अमु
कदेवते अर्घं कल्पयामि स्वाहा इति मूर्ध्नि दद्यात् श्रीअमुकदेवते पाद्यं कल्पयामि न
म इति पादयोर्दद्यात् श्रीअमुकदेवते आचमनीयं कल्पयामि स्वाहा इति मुखे दद्यात्
श्रीअमुकदेवते मधुपर्कं कल्पयामि नमः इति सर्वाङ्गे दद्यात् श्रीअमुकदेवते आच
मनीयं कल्पयामि नमः श्रीअमुकदेवते स्नानीयं कल्पयामि नमः श्रीअमुकदेवते
वस्त्रं कल्पयामि नमः श्रीअमुकदेवते यज्ञोपवीतं कल्पयामि नमः श्रीअमुकदेव
ते आभरणानि यज्ञोपवीतं कल्पयामि नमः श्रीअमुकदेवते गंधं कल्पयामि नमः
श्रीअमुकदेवते पुष्पं कल्पयामि नमः श्रीअमुकदेवते धूपं कल्पयामि नमः दीपक

ल्पयामि नमः ॥ नैवेद्यं व्रतः समानीतो पात्रे जलेनाम्राय फलैरन्वितम् भुक्त्यर्थं अर्पयं गृह्यतां वेद इति पे
त्रुमद्याम्लोकुल्पनउपरि मलमष्ट पानना श्री अमुकदेवतायै नैवेद्यं कल्पयामि नमः ॥ इष्ट
स्य अमृतोपस्तरणमसि स्वाहा इति जलं गं दृष्ट्वा प्राणाय स्वाहा अपानाय स्वा
हा समानाय स्वाहा उदानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा इति प्राणाद्यपंचग्रासान् दत्वा ॥
हुत्वान्नस्य: श्रीकामे विभाव्य ॐ अमृतापिधानमसि स्वाहा इति पुनरपोशानं दत्वा
श्री अमुकदेवतायै आचमनीयं कल्पयामि नमः ॥ इत्याचमनं दत्वा श्री अमुकदेवतायै ता
म्बूलं कल्पयामि नमः इति ताम्बूलं दत्वा अमुकदेवतायै नमः इति पुष्पांजलित्रयोणाह
नेयेत नवतत्त्वजलदयाङ्गपर्वाणनवाणेन केसरैर्घृष्ट्वाग्निकोणाग्निकोणाग्निहृदयाय
सहजेयेत ॐ हृदयाय नमः ॐ शिरसे स्वाहा ॐ शिखायै वषट् ॐ कवचाय हुं
अग्रे ॐ नेत्रेभ्यो वौषट् अये सर्वदिक्षु अस्त्राय फट् इति वनदिन्दत्वा स्प्रजेयेत ततः नन्दि
वनावरणान् सहस्रलोकपालान् सजेयेत स्रष्टिमीश्वरं नवकरणाद्यावर्तान् विपुल इ
त्यावरणावरणाम् षडङ्गधेयतामाद्य यथाक्रमं देवतानां सजेयेत नमलेषाम् अस्त्रांता व
ग्रेणांकितं दग्धमसिपाशाम अङ्कुशाकं गदाम शूलं चक्रं पद्मं अभय वरं ध्यानक्रमादिष्टः कृत्या
दाङ्घ्रयान्यपि सहज्ञदेयमानस्यमन्त्रस्य मन्त्रस्य दशमस्का बाल्कयान नयधाननमी

श्री॰
अं॰ कं॰
लं॰
४२

42

वनं पश्चात्ताडनं बोधनं तथा अथाभिषेको विमलीकरणाप्यायने ततः तर्पणं दीपनं गुप्तिः
दशैता मन्त्रसंस्क्रियाः मन्त्राणां मातृकामध्यादुद्धारो जननं स्मृतम् प्रणवान्तरितान्कृत्वा मन्त्र
वर्णान् जपेत्सुधीः एतज्जीवनमित्याहुः मन्त्रतन्त्रविशारदाः प्रणवान्तरितेनिदयमन्त्रस्यैके
कवर्णान् ततः प्रणवं दत्त्वा जपेदित्यर्थः एतन्मन्त्रस्य जीवनम् मन्त्रवर्णान् समालिख्य ताड
येच्चन्दनाम्भसा प्रत्येकं वायुना मन्त्री ताडनं तदुदाहृतम् प्रत्येकमिति दयमन्त्रस्य प्रत्ये
कपत्रे यमिति वायुबीजमन्त्रवर्णसंख्यामिश्रितजलेन दद्यात् इति मन्त्रस्य ताडनम् विलिख्य म
न्त्रं तं मन्त्री प्रसूनैः करवीरजैः तन्मन्त्राक्षरसंख्यातैः हन्याद्यन्तेन बोधनम् मः तां मन्त्रपटार
क्षिपेदित्यर्थः यन्तेनेति प्रकारस्थानेऽरेफः तथा वर्णमिति बीजेन एतन्मन्त्रस्य बोधनम् स्व
तन्त्रोक्तविधानेन मन्त्री मन्त्रार्णसंख्यया अश्वत्थपल्लवैर्मन्त्रमभिषिञ्चेद्विशुद्धये स्वतन्त्रोक्ते
ति [illegible] कल्पोक्तेन जलेन देवीपतेरन्तश्चरदन्तेनत्यर्थः संचिन्त्य मनसा मन्त्रं ज्योतिर्म
न्त्रेण निर्दहेत् मन्त्रे मलत्रयं मन्त्री विमलीकरणं ज्योतिर्मन्त्रेण ॐ ह्रौं इति मन्त्रेण मलत्रयं
कुशोदकेन जप्तेन प्रत्यर्णं प्रोक्षणं मनोः तेन मन्त्रेण विधिवदेतदाप्यायनं मतम् तेन मन्त्रे
णेत्ययं मन्त्रेण एतन्मन्त्रस्याप्यायनम् मन्त्रेण वारिणा मन्त्रे तर्पणं तर्पणं मतम् मन्त्रेणेत्य
मन्त्रेण तथाचमनलमन्त्रमन्त्रस्यायमकमन्त्रं तर्पयामीति प्रयोगः एतन्मन्त्रस्य तर्पणम् तारमा

यारमायोगेमनोर्द्दीपनमुच्यते तारा: ॐ मायां ह्रीं रमां श्रीं योग: संबंध: तेनेदं यमंत्रस्या
दौ ॐ ह्रीं श्रीं इति बीजत्रयं दत्वा जपेदित्यर्थ: एतन्मंत्रस्यादौ पुनम् नण्णमावस्यामंत्रस्य
मोपलक्षणप्रकाशनम् संस्कारा: दशाग्नेश्चोक्ता: सर्वमंत्रेषु गोपिता: यान्कृत्वा संप्रदाये
नमंत्रो वा किं तमाप्नुयात् तत: होमं कुर्यात् यथाशास्त्रमुपविश्य स्वस्तिवाचन
पूर्वकं संयु: होममिति पटितार्थितलकुशजलान्यादाय विसृज्य: अद्येत्यादि अमुकगोत्र:
श्री अमुकदेवशर्मा चतुर्वर्गफलप्राप्तिकाम: श्री अमुकदेवताया एतन्मंत्रस्यादौ
तोकमानु मत श्री अमुकदेवताया: एतत्त्वमंत्रपूर्वकेन तिलाज्यादिभिर्होमं हु
हवंशान्तर्वा होमकर्म करिष्ये इति संकल्पयज्ञाग्रत इति पठेत् ततश्च यमत: सर्वोपि
कार्यकवंत श्रीकुण्डे इति कुण्डं यामितनुमहद्वादि होमपात्रादि शोधिते शकषमान
त्वेति तेवाश्रुभेनं कुर्यात् ततो विस्वरसहितापाम् आदौ भूमिं परीते तेन वा स्वस्ताव
विशत् व: शाल्यादीनां धेययव्यन्हाट्यषड्शकषावनेत् शकषवनेन शकषशकष
प्रमाणाम् आदौ कुंडस्थानेगमयेनोपालिप्य ग्रामान्याचें संस्थाप्य समान्यायं जलेना
भ्युक्ष्य पंचगव्येन संस्कृत्य कुर्यात् ततश्च त्रिविंशत्यंगुलप्रमाणं चतुरश्रं निर्मायाष्ठ
शास्त्रोक्तानां कुर्यात् यथाशास्त्रोक्तविलेखनं तीर्तनोल्लेख मंत्रेण खनेतोत्ताणामन्तम

श्री. प्र. कं. ल. ५२

तेनैव लड्डुकेन द्वैर्मर्मिणा मधुलिप्तं मनम् अस्त्रेण परिवर्तनं नाहुनैशाय दयेन अधूर्वाणाम् समीक-
रणाम स्त्रुणा मेव न वर्मणा मनम् ओं हूं नेहेति मंत्रेण वर्मन मंत्रेण माजं नम् विलयनं कलाद-
पकल्पनं लदनं तुरम् त्रिसूत्रीकरणाय स्थाण्डिल्ये पलाशेन मनम् अस्त्रेण वस्त्रीकरणाह्य-
न्मंत्रेण कुशाः सुमेः वलनं पच्छतनं त्रेण नव याह स्तपाद नम् याचे कुंडानि मंत्रकर्यानंको
रेभिर्गीर्विवः मूलमंत्रपादेयमानं मंत्रेण नन्त्यानं पश्यन् अस्त्राय फडिति नन्त्यानं नो
तयेत् अस्त्राय फडिति द्वैस्त्राइनमाद्येन ओं भिनि ननत्यानम श्रुतयेन अस्त्राय फ-
डिति कुंडस्य खननम् यावान्कुंडस्य विस्तारः खननं तावदिष्यते अस्त्राय फडिति रवि-
केहृदयेन नम इति मंत्रेण ग्रहणं समीकरणार्थं मध्ये न्नकोद्वारस्थानेष्ट-
येन अस्त्राय फडिति नन्त्यानं समीकुर्यात् ओं भिनि नन्त्याने सिंचेत् हुं इति मंत्रेण वा कुट्ट-
नम् ओं हूं नेदृढीकरणम् सद्धा वा ओं भिनि इति मंत्रेण कुट्टनम् ओं भिनि इति मंत्रेण कुट्टनं स्थानं मा-
र्जयेत् नमः इति मंत्रेण नन्त्यानं गोमयेनामयेनोपलेपयेत् ततो ओं भिनि इति मंत्रेण तनुकुर
कलाढूपभावयेत् ततो नम इति मंत्रेण वक्त्र शुक्लं मंत्रेण वामध्य मरवेलावष्ट-
येत् इति मंत्रेण कुवणम् नम इति कुंडमवेयेत् इति करणम् नम इति मंत्रेण कुश
कुशानेवं च नव श्रेकुर्यात् मध्ये ग्राव मध्यमाभागः पूर्वे समभागाः पश्चिमे याहवनीयभाग

43

उक्तेप्रवाहार्यः इति योगार्हे स्मृतः इति वचनं छायांकनम् इति केचित् वस्तुतस्तु कुंडमध्ये
पूर्वपश्चिमरेखा तत्कोणेन कोणात्कोणपर्यन्तमुत्तरावधिवत् नम इति मेखलाकुंडस्य मध्ये मे-
खलायां रेखा तत्कोणपश्चिमा मेखला विष्टरत्रयस्थापनार्थं द्वादशांगुलप्रमाणा अन्ये मेखला-
भिमेत्तु नाभ्यर्थमानास्मरेत् तथा च वचनम् विष्टरस्तरणार्थं तु मेखलायां त्रिभिस्त्रिभि
मद्वादशांगुलमानेन प्रत्यक्पादप्रकीर्तितम् इत्यत्र पादस्थम् इत्यद्वादशांगुलमेखलायां नाभ्यकं पीत
प्रत्यावानाभिसम्पर्यार्थं आह्वनीभिर्वीतव्याभिः यथा मेखलायोनिकुंड उपरिष्टात् प्रत्याशु कोड-
निकुंडस्यान्तरेण प्रत्याय पपाडितदर्भैः कुंडस्य नाभ्यन्तरेण कुंडमितिकुंडमपमृज्य नयेत् इति मेखला-
स्वस्तिकं पाककर्यात् कुंडकरणाशाङ्कां हस्तप्रमाणस्थंडिलं हस्तमात्रं समं वसम्यकाकं कृ-
त्वाहोमं कुर्यात् स्थंडिलं यथा हस्तायामं सविस्तारं समं शुद्धोपलेपनं चतुरस्रं कारयेत् तदंगं
गणेशं विमर्षितमम् अथवा स्थंडिलं कुर्यात् द्वादशमार्गमत्रिमुखम् अथ एकपर्वाणं कुर्यात् हस्ता-
यामं समं शुभम् अथवा वाणायपञ्चकं स्थंडिलं हस्तमात्रकम् वनरमलं सम्यक् बालुका-
भिः समन्ततः इति ततः कुंडमध्ये पूर्वाग्ररेखात्रयं दक्षिणाग्ररेखात्रयं विलिख्य होमं कुर्यात्
ध्यानस्य रेखा तत्कोणे वषडाक्षत्रं ततः पात्रासादनं पात्रं च सम्यक् पवित्रं तत्र लिखितं कितिचिद्
ततः प्रणवसमस्थापनम् अथ जलेन ताम्रमधुपात्राणि आपात्ररेखा पाश्चरमोक्षणम् ... पश्चात्

श्री॰
म॰ कं॰
ले॰
४४
44

प्रथमेरेखायांमकरायनमः द्वितीयेरेखायांईशानायनमः तृतीयेरेखायांपुरंदरायनमः अग्ना
ग्न्यरेखायाम् प्रथमरेखायांब्रह्मणेनमः द्वितीयेरेखायांवैवस्वतायनमः कूर्मायनमः अनन्ता
यनमः पृथिव्यैनमः सुधासागरायनमः रत्नद्वीपायनमः कल्पवृक्षायनमः तृतीयेरेखा
यामिन्द्रायनमः इतिसंपूज्यतन्मध्येत्रिकोणान्तर्वृत्तषट्कोणान्तर्वृत्ताष्टदललिखिते ओंका
रमध्येतन् त्र्यंनलनमः शान्त्यन्तर्पीठादावमेयतन् यथा ओं आधारशक्त्यैनमः ओं कूर्माय
नमः ओं अनन्तायनमः ओं पृथिव्यैनमः ओं सुधासागरायनमः ओं रत्नद्वीपायनमः ओं कल्पवृ
क्षायनमः ओं रत्नवेदिकायैनमः ओं चिन्तामणिगृहराजायनमः ओं रत्नसिंहासनायनमः ओं श्वेत
छत्रायनमः ओं मणिविचित्रायनमः ओं नन्दादिकामधेनुभ्योनमः ओं शुक्लादिमयपत्रेभ्योनमः
ओं विकारमयकेसरेभ्योनमः ओं पञ्चाशद्वर्णात्मककर्णिकायैनमः ओं धर्मायनमः ओं ज्ञाना
यनमः ओं वैराग्यायनमः ओं ऐश्वर्यायनमः ओं अधर्मायनमः ओं अज्ञानायनमः ओं अवै
राग्यायनमः ओं अनैश्वर्यायनमः ओं अमुकदेवतास्थण्डिलायनमः इतिपीठंसंपू
ज्यतन्मध्येवागीश्वरीम्त्र्यक्षांनीलेन्दीवरसन्निभाम् वागीश्वरेणसंयुक्तामुप
चारैः प्रपूजयेत् यथा वागीश्वरीसहितवागीश्वरेहागच्छत्वावाहयामि इदंपाद्यम् ।
ओं वागीश्वरीवागीश्वराभ्यांनमः पंचाद्यैः इतिपाद्यादिभिः ॥ ॥ ।

मेसूत्र्य वागीश्वराभ्यां नमः इति पुष्पांजलित्रयेण मंत्र्य ॐ वागीश्वरी वागीश्वराभ्यां नमः इति
नमस्कुर्यात् ततोऽग्निमंत्रेण संभृतं कांस्यादिभाजनेन संभृतं श्रोत्रियागाराच्चानेवागीय स्वदक्षि
णकांस्यपात्रे संस्थाप्य तस्मात् क्रव्यादांशं गृहीत्वा ॐ क्रव्यादेभ्यः स्वाहा इति मंत्रेण नैर्ऋ
त्यां नैर्ऋत्यां दिशि प्रक्षिपेत् ततो वह्निमंत्रेण वीक्ष्य अस्त्राय फडिति प्रोक्ष्य जलेनाग्निं प्रोक्ष्या
स्त्राय फडिति रक्षां संताड्य कवचेन जलेन वह्निमभ्युक्ष्य तस्मिन्नग्नौ ॐ रं अग्नये नमः
ॐ वैश्वानराय नमः ॐ भूपतये नमः इति मंत्र्य ॐ देवं भो मां शोना मे काव्य विभाव्य ॐ मि
त्रं पावक चैतन्यं तस्मिन् यान्यप्राणं वह्निं मोभिमंत्र्य वह्निनिधेन ममहृदयाम्भोजं स्वाहाय
फडिति वह्निमभिमंत्र्य कुमिति वह्निं वह्निमंडलमंत्रेणाभिमंत्र्य वह्निकुण्डं गृहीत्वा उ
त्तोल्य तावत् सहृदयमन्त्रेण ततः ऊर्ध्वं परिभ्राम्य तन्नाभिमध्ये वह्निं प्रणवमंत्रं बद्ध्वा परमेश्वरी
वागीश्वरी ब्रह्मासो हिमिति नीत्वा ब्रह्मा वागीश्वरीयोनौ निक्षिपेत् ततो वागीश्वरी वागीश्वर
भ्यां मायमन्त्रेण नमः इति मंत्र्य कामेश्वरी कामेश्वरयोः संगमे विचिन्त्य कामेश्वरीगर्भे न्य
स्य नश्यत्यमयोज्य ॐ इति क्रमाद् व्याप्य तं नमः क्रियागर्भे रक्तार्धं दर्भकं कुण्डं नाल्
लिनीमहासुदर्शनेन महालक्ष्मणा मणिबंधे समेता कृताकरौ प्रतिहता ज्वलतो मध्य
मेमीलने हुत्वा तन्मध्ये गहकं क्षिपेत् वह्निमुद्दीपयेत् यद्या ज्वालिन्याः मध्यानयाः ने

श्री
नं. कं.
ले.
४५
45

नोवह्निमेवेणाग्निप्रज्वालयेत् ह्रींमांगलहनहनदहदहपचपचसर्वेसान्तापयस्वाहा इत्य
ग्निप्रज्वालनमन्त्रोज्वलिः अग्निप्रज्वलितेवह्नौजातवेदंतुतापनम् सर्वांगोमलंसमिद्धेवि
धूमेनाभवे इत्यनेनाग्निंसंतापयेत् तेनैवसान्निध्यंकीनामसमिज्जानानार्देहेन्व
मेत् लिंगमाशुभिनोवज्वालानेश्रुत्वेनः वह्नौगौरीणांसंयुक्तः सान्निध्यानांसविदस्वः ॥
वह्निमेवामसमिद्धानिज्जानासमदीपकेः पाशुगेदः सर्वतः सर्वांगव्यापकंन्यसेत् वह्नि
रेफः इत्येवकारः अवीणाः उकारः तेनव्यापकमेण समष्टावलरयः सविंदवोविन्दुयुताः ॥
तेन स्फुस्फुंस्फुस्फुलेस्फुरितवह्निः समस्तिज्जामन्त्राः प्रकारान्तेरेफान्वितेमावर्णोरेफबह्नि
स्वरविस्थितोइंद्रविन्दुः समायुक्तोजिह्वाबीजान्यनुक्रमात् अंतिमावर्णोयवर्णोयलवर्ण ॥
तिपवर्गः शावत्तरहितेनशावर्गः अंतिमापन्नोवर्णोविरेफोरेफरहितोयलवशषसहाः ते
नव्यापकमेण हसषशवलयाः इदुरधेवदः विन्दुवनुस्वारः इत्युक्तंइत्यर्थः एतावतामन्त्रा
लेख्यानह जिह्वानांसप्तविधाः शक्तानांभेदेनकर्मसु हिरण्यागनावज्वालाकुलाल्याम
प्रभामसना बहुरूपातिरिक्ताचसप्तजिह्वाकाययोगकर्मसु पद्मरागसुवर्णाभ्यासेन्यावह
लोहिता लोहितानन्तरंधूम्राधूमिनीचकरालिका रजस्वासमनावह्नेः विहिताकाम्यक
मेसु विष्णुमतैः स्फोलिंगिन्याधूम्रवर्णामनोजवाः लोहितान्याकरालाख्याकालीता

११

मसिद्धिविनाः पत्राः समानिष्ठप्यन्ते हृदयं कर्मसमन्त्रितेभिः सर्वसनासमसमाभाः सुः जिह्वाकल्या
णायैनमः कल्याणायैनमोवक्त्रेः प्रथमनः मात्रिकोनाम्नरे देवताम्हेन्यासं कुर्यात् सर्वाङ्गिशरण्यायैन
मः लिपा[illegible]गगनायैनमः गुह्येः मनुरकायैनमः शिरसि [illegible]कुहन्यायैनमः सर्वव्यापि
प्रभायैनमः घ्राणे समुबहुरूपायैनमः नेत्रेष्वनिरुद्धकायैनमः सर्वगात्रे ष्वन्यसेत् नेना
क्लिष्ट एवागुणगनारक्ताहकस्मा[illegible]प्रभावकृद्भूपा अनिरुद्धानामसप्तजिह्वाना अधिदेवताय
मन्त्रपितृगन्धर्वयक्षनागपिशाचकाः राक्षसाः सप्तजिह्वानामीविना अधिदेवताः अम
न्यो देवः अधिदेवतानामपि चन्द्रे हेन्यासं कुर्यात् ॐदेवेभ्योनमः लिङ्गे ॐपितृभ्योनमः
गुह्ये ॐगन्धर्वेभ्योनमः शिरसि ॐयक्षेभ्योनमः मुखे ॐनागेभ्योनमः घ्राणहृदये ॐपि
शाचेभ्योनमः नेत्रहृदये राक्षसेभ्योनमः सर्वगात्रेष्वापकन्यसेत् वह्नेर्नाममन्त्रमेतना
गुह्यकेनगवर्णनाम महास्वाहिः स्वस्तिपूर्णो ॐउत्तिष्ठपुरुषः पुनः धूमव्यापीनमतिजिह्वायनम
ऽहमितिक्रमात् षडङ्गमनवः प्रोक्तानातिभिः समसंयुताः न्यासकर्त्यासंकुर्यात् ॐसहस्रा
र्चिषे अङ्गुष्ठाभ्यांनमः अङ्गुष्ठयोः स्वस्तिपूर्णाय तर्जनीभ्यांनमः तर्जन्योः ॐउत्तिष्ठपुरुषा
यनमः मध्यमयोः ॐधूमव्यापिने अनामिकाभ्यांनमः अनामिकयोः ॐसप्तजिह्वाय क
निष्ठिकाभ्यांनमः कनिष्ठिकयोः ॐधनर्धराय अस्त्रायफट् करतलपृष्ठाभ्यांनमः कर

श्री.
श्री. के.
ल.
४६

46

नलहहहयोः नेनाकुन्यामेकुर्यात् यथा ॐ महहस्वाविषेहज्येदयायनमोमलदेये ॐ सर्वाक्तिमहागोय
गिावेमेस्वाहाणिावेमि ॐ हे त्रिहुप्रमवायेयिाप्नवायेववषट् गिावाणम् ॐ हूमव्यापिनेकव
वापरूस्वकदाशुरूपर्यते ॐ ममनिकायनेत्रत्रयायवौषट् नेत्रत्रय ॐ पुनर्यतास्त्रमन्त्रा
यफट् हृत्सूर्धोध्यंनालत्रयेक्कोटिकाभिदेशादेशावभ्रोयात् अथमूर्तिन्यामः मूर्तावेष्ठ
नेगम्मुमेहृरोणिकाजानवेयमः हृदोणपार्श्वकहृन्मुकादिणी ध्यामकेशुनः प्रवर्तिताम्बा
माशमभव ननायथाक्रमम् जानवेनाः मम निक्काहव्यवाहनमसनकः अथदेवा
नमस्नान्याः शुनर्वष्यानवाकृताः कौमावननामस्याहि सुमवोदवमावस्मनाः नागया
येपमृणपास्नेनपनवैक्ति मनेयः नागग्रयति ॐ अग्रयेजानवेदसेनमरुपादिनमः स्व
देहन्यमेत् यथा अग्रयेजानवेदसेनमः मूर्धि ॐ अग्रयेसप्तजिकायनमोऽदत्तामे ॐ
अग्रयेहव्यवाहनायनमोदत्तपार्श्वे ॐ अग्रयेअश्वोदरायनमोदत्तकट्यां ॐ अग्र
येवैश्वानरायनमः पादौ ॐ अग्रयेकौमारतेजसेनमोवामकट्यां ॐ अग्रयेविश्वमु
खायनमोवामपार्श्वे ॐ अग्रयेदेवमुखायनमोवामासे ॐ नमस्तेऽस्त्वाखिलात्मनेगोव
ह्यामलायनमः इतिमहेश्वरद्विध्यायेत् यथा शुभ्रोऽर्चिषा १९ शक्तिस्वस्तिकाभी
तिमहचितेवेदोर्भिर्धारयेतेयवामम् हेमाकल्पपद्मस्थस्त्रिनेत्रंध्यायेत् ॥

हृष्टिं वहुं मौलिं नमामि ॥ इति ध्यात्वा मूलमंत्रेणाग्निं कल्पयेत् ॥ ॐ इहस्थिताग्ने शुक्रे दहनाय

कौ मंत्रेण विचिंत्य ॐ वैश्वानर इहागच्छ इह तिष्ठ नमः स्वाहा इति पाद्यं ॐ वैश्वानर जातवेद

इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा नमः ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहि-

ताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा प्रज्वलनमः ॥ पंचमाचमनीयं स्नानीयं गंधपुष्पधूपदी-

पनैवेद्यपुनराचमनीयानि दद्यात् तांबूलं दद्यात् पुष्पांजलिं दद्यात् ॥ वह्निसेवनम स्त्रि-

कोणषट्कोणवृत्तपद्मावाह्नवणकोणविमोर्षणगाम ॥ हिरण्याभेति हेमाभा स्थूलपाणि दि-

शिस्थिता ॥ सुकनाद्रिसमकाया रक्तोनिक्षाग्निस्थिता ॥ कृष्णा नीलाञ्जसमकाया नैऋ-

त्यां दिशि संस्थिता ॥ अतिरक्ता जपाभासा वायव्यां दिशि संस्थिता ॥ बहुरूपा च याम्या-

ऽवाद तिष्ठावनौ स्थिता ॥ षट्कोणवह्नि ॥ नैऋत्य प्रभा सूर्य दिक्स्थिता ॥ हिरण्याचाकनी-

यो रक्ता श्यामकरी बहुरूपकामभ्य रक्ता तथा च श्यामा निरिक्ता च संस्थिता ॥ कनकाभयो-

नापाच बहुरूमध्ये च संस्थिता ॥ हिरण्या कनका रक्ता कृष्णा दत्ता नतोस्थिता ॥ सुप्रभा च

निरिक्ता च बहुरूपा च वामतः ॥ सप्तजिह्वा पूजयेत् ॥ पूर्वे हिरण्यायै नमः ॥ आग्नेये

गनायै नमः ॥ नैऋत्ये रक्तायै नमः ॥ पश्चिमे कृष्णायै नमः ॥ वायव्ये सुप्रभायै नमः ॥ ईशाने बहुरू-

पायै नमः ॥ त्रिकोणमध्ये ॐ अतिरिक्तायै नमः ॥ इति सप्तजिह्वा देवताः ॥ पूजयेत् ॥

न् यथा आग्नेयकोणे मस्तस्याविषिद्रस्थायनमः नैरृते सर्वास्त्रिहंगांयशिरसे स्वाहा वायो
व्ये ॐ ज्ञहप्तक्षायशिखायैवषट् ईशाने भस्मव्यापिने कवचाय हुम् मध्ये भस्मज्वलिजिह्वायने
त्रत्रयाय वौषट् सर्वदिक्षु तिणायशिखामात्रेषुवयनयोग्याय अस्त्राय फट् ततो हृदलेन पु
वोदिक्षु तिलानेन्तत्पश्चिमवायुकोणे ईशानपूर्वादिक्रमेण यः सम्याः पूर्वे ॐ अग्नये जातवे
दसे नमः आग्नेय्यां ॐ अग्नये सप्तजिह्वाय नमः दक्षिणे ॐ अग्नये हव्यवाहनाय नमः नै
ऋते ॐ अग्नये अश्वोदराय नमः पश्चिमे ॐ अग्नये वैश्वानराय नमः वायव्ये ॐ अग्नये
कौमारतेजसे नमः उत्तरे ॐ अग्नये विश्वमुखाय नमः ईशाने ॐ अग्नये देवमुखाय नमः
ततश्चतुरस्राहवेदिक्षु पूर्वादिक्रमेण इन्द्रादिलोकपालान्संनयेद्यथा इन्द्रो वह्निर्यमश्च
व नैरृतिर्वरुणस्तथा ईशो वह्निर्यमश्च वायुः कुबेर ईशानो ब्रह्मानन्तश्च सप्तधा
दिदिक्षमहज्ञः ग्रहनगायवदेतैः तेषां ध्यानम् पीतो रक्तः कृष्णो नीलः श्यामः शुक्लश्च
धूम्रकः शुक्लः श्वेतनीलश्च श्रीवर्णाः प्रकीर्तिताः तेषामस्त्राणि वज्रशक्तिदण्ड
मसिपाशाङ्कुशगदाम् शूलचक्रेनपाणपद्मकमनोहराणि हस्तेयन अस्त्राणि ध्या
नमः ॥ कनककेसरनेतायदास्वधूपकाणाहिमनीलजपापुष्पालमाम: त्रिनेत्रिमलि
नेमिलम्बोलिजाम्बालयपत्रनपामाणुणास्त्रवत्रसर्वैः सर्वेलोकेशायनमः अग्नये तेश्र

ग्नयेनमः दक्षिणे यां यमायनमः नैरृत्ये दां निरृतयेनमः पश्चिमे वां वरुणायनमः
वायव्यां वां वायवेनमः उत्तरे षां कुबेरायनमः ईशाने हां ईशानायनमः ऊर्ध्वं ओं ब्रह्मणे
नमः अधः ह्रीं अनन्तायनमः तद्बाह्ये तद्दशायुधान् पूजयेत् यथा पूर्वे वज्रायनमः २
आग्नेय्यां ओं शक्तयेनमः दक्षिणे ओं दण्डायनमः नैरृत्ये ओं खड्गायनमः पश्चिमे २
ओं पाशायनमः वायव्ये ओं अंकुशायनमः उत्तरे ओं गदायनमः ईशाने ओं शूलायनमः
ऊर्ध्वे ओं पद्मायनमः अधः ओं चक्रायनमः इति संपूज्य शङ्खजलेन मध्ये बलायपदि
प्रदक्षिणक्रमेण वेष्टयेत् मध्ये बलावादौ तत्पृष्ठे मातृ षोडश विष्टयेत् नार्थे
होदग्यां गलमणिना गर्भे लक्ष्मीनाल्केन तद्पदि सो विष्टन्यां धीन दक्षिणप
श्चिमात् षोडश प्यापयेत् क्षेत्रपालं पीठापह्वाङ्मात्राः पीठ्यपञ्जवः मन्त्रावाणाः
उदयो भवन्ति पीठानां यकेषान वजनांदि शम तन्नंकुशं तत्पूर्वामान मस्यानिगयेत्
ततः कलशवास कपोलं यथा कलशेवाममायायायानेवावह्नि विधाश्चाप
वामहस्तेन तद्दक्षिण हस्तेन कुशान तया रायमलमध्यानिमाभेनेत्वा सर्वादिक
नैऋवारैम या त्वधनः वक्षाप्रमाप्यदर्भान ग्रामृतिपन् ततः प्राक् दक्षिणक्रमाय
त्रिस्थापयेत् ततः स्थालीमादाया स्नायफाडिनिग्रस्तात्प्रायांत्रि प्रतोप्यवामहस्ते

श्री ।
आ । क ।
ल ।
६५

48

संस्थाप्य दक्षिणहस्तेन स्रुचौं स्रुकेनोद्धृत्य ॐ भूर्भुवः स्वरग्नौ प्रताप्यात्मसमक्षं संस्थापयेत् । आ
ज्यमानीयाज्यस्थाल्यां निक्षिप्य मलेनाज्यवीक्षणं स्वाहा पफडिति आज्यमाज्यग्रहणाय फ
डिति दर्भैः हृत्वा समस्ताङ्कुरमित्यवेजनं ललाटान्यस्तपयेत् इति संस्कारार्चन हृदयहृतावाक्रमहस्त
गानदूरवा प्रकाशे संस्थाप्यन्नमः इति मन्त्रेणाज्यस्थालीं स्थापयेत् इदं तापनम् ततो
दर्भद्वयगलमन्याल्याज्योतितिष्यदर्भयोः शाखनमः इति मन्त्रेण वज्रं तिपेत् इदं पवित्री
करणम् पुनः प्रज्वालितेन दर्भेणाङ्गारकं प्रमितं मन्त्रेणमस्त्रवं तत्तेनोज्यमग्नौ प्रक्षिपेत्
इदं पर्यग्निकरणम् ततः प्रज्वालनकृशाग्रे हि ग्रहीत्वा अस्त्राय फडिति मन्त्रमुच्चरन् धू
तेप्रज्वालितान्दर्भान्स्वद्वयापाग्नौ प्रक्षिपेत् इदं धूपनम् तस्माद्दर्भाग्रादाज्यस्थालीमा
नीयात्मसमक्षं विसंस्थाप्य तानगारानग्नौ प्रक्षिप्य पात्रं संस्थाने माने नुकुशाग्रेन लस्स्पृशेन
ततः कुशानपौ वेद्युष्टकेनिष्ठिकाग्रापवित्रं हृदयकुग्रहीत्वा अस्त्राय फडिति मन्त्रमुच्चरन्
प्राङ्मुखविहितमन्त्रपात्रपवित्रं संस्थानानं संस्थापयेत् पुनस्तेन प्रकारेण पूर्वमुक्तेन
पवित्रानन्तरगृहीतानां तेन पवित्रेणानमः इति मन्त्रमुच्चरन् आत्मनोभिमुखं हुनेमपात्र
पूर्वसंस्थापितपवित्रमिदं तिलपवित्रं हृदयमग्नौ प्रक्षिपेत् इदमुत्पवनं तेनैव पवने ता
वाज्यस्य संस्काराः षड्दीरिताः ततः प्रादेशमात्रं समग्रोर्ध्वदर्भयुगलमा

न्युस्याज्यं हुत्वा मध्ये निक्षिप्यात्र दक्षिणभागे शुक्लपक्षमाज्यं वामभागे कृष्णपक्षं वि
चिन्त्य वामे इडां दक्षिणे पिङ्गलां मध्ये सुषुम्नां ध्यात्वा होमं कुर्यात् ततः स्रुवेणाग्नेरिति
मन्त्रमुच्चरन् दक्षिणभागाद्धुत्वा ओं अग्नये स्वाहा इत्यग्नेः दक्षिणलोचने जुहु-
यात् संपातमाज्यं तेनैव दक्षिणभागे निक्षिपेत् पुनर्नम इति वामभागाद्धुत्वा सो
माय स्वाहा इति वामलोचने जुहुयात् संपातमाज्यं तेनैव वामभागे स्थापयेत् पुन
र्नम इति मध्यभागाद्धुत्वा अग्नीषोमाभ्यां स्वाहा इति वह्निललाटनेत्रे हुत्वा संपातमा
ज्यं मध्यभागे निक्षिपेत् गोपालयन्ते ललाटनेत्राहुतिं न कुर्यात् नवमिश्रं विधिं कुर्या
देव पुनर्नम इति दक्षिणभागादाज्यमादाय ओं अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा इत्यग्नेर्वक्त्रे हुत्वा
संपातमाज्यं तेनैव दक्षिणभागे निक्षिपेत् इत्यग्नेर्वक्त्राभ्यादानम् स्वाहा सम्यगुद्धृत्य पुनस्ततो
ऽस्मादाज्यान् होममाज्यं तेन शेषं स्रुवं कमलं गृह्णीयात् नष्टावचेत्साप्याहुतिः स्यात् ततः
समाहुतमस्य होमं कृत्वा शेषं हुत्वा तेनैव स्थापयेदित्यर्थः ततो महाव्याहृतिभिर्होमं कुर्यात्
ततः स्रुवं वामजलहस्ते धृत्वा तेनैव स्थापयित्वा सम्यक् कृत्वा शेषं तेनैव स्थापयेत् ओं भूः स्वाहा
ओं भुवः स्वाहा ओं स्वः स्वाहा ओं भूर्भुवः स्वः स्वाहा ओं वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष
सर्वकर्माणि साधय स्वाहा इत्यनेनैव मन्त्रेण आहुतिं दत्वा कृत्वा शेषं जलहस्तेन धृत्वा तेनैव स्थापयेत्

श्री.
आ.क
ले.
४९

49

होमेस्वाहेतिनामाहयत्तथासूर्यः आहायदलिंगं गायत्र्या त्वं वीतमधुरेहवि: आत्मा वै वह्निना
येनजुहुयात्सूर्यपाणिना यद्मे देवानाकारेहुतेनस्वाहानेनविवर्तनाः स्वाहावसानेजुहुया
न्यायवेमद्वैदेवताम् त्रिमधुरेहुतमधुमाकृता: तथाचानेयोगिनाः पचनामधुहुतनवेति
ममेत्रिमधुरस्मृतम् वह्निनायामहेति नेतोगर्भाधानादिषोडशसंस्काराकर्यात् य
थाशास्त्रोक्तिलके गर्भाधानादिकादयः क्रियालिवर्तयेत्क्रमात् आज्याहुतिभिरस्याकृतिभि
थाविनष्यकुहृत्यकु गर्भाधानेपुंसवनेसीमंतोन्नयने पुनः अनंतु जातकर्मास्यानामक
र्मणोनथा उपनिष्क्रमणं पश्चादन्नप्राशनं तु मीनितम् चूडोपकर्मणोभूयो महानाम्नमहाव्रत
म अथोपनिषद् स्नानेगोदानोद्वाहकान्यपि शुभसंस्कृतिविवाहान्ता: क्रियास्ता: कुंडकर्मसु
सर्वेनामसंदिह्यावह्नेर्नामकर्माभि: महानाम्न्यव्रत्यसर्वं यस्मादेवेषु हि: तथथा अग्नेर्गा
र्भाधानेकल्पयामि स्वाहा इत्यष्टाहुतीः जुहुयात् ॐ अग्नये: पुंसवनेकल्पयामि स्वाहा इ
त्यष्टाहुतीः जुहुयात् ॐ अग्नये: सीमंतोन्नयनेकल्पयामि स्वाहा इत्यष्टाहुतीः सर्वे च
ॐ अग्नेर्जातकर्मकल्पयामि स्वाहा अग्नेर्नामकर्मणोकल्पयामि स्वाहा आ
तस्मिन्समये अग्नेर्ब्रह्मकनामा मित्तं तन्मे चाधिष्ठात् देवतानां नाम तानामकु
र्यात् अथवा अग्नेर्वरदनाना मामि विश्वरूपनामामि वा नाम कुर्यात् ॥

ग्रेनी मौलिहूर्वं लिखितानि अमुकनामाग्रे येषां पाद्दिभिर्वीङ्क्रिसंसृष्ट्यनेनाहूलेदत्तान्
मस्कृयात् ततः ॐ अमुकनामाग्रे निष्क्रमणे कल्पयामि स्वाहा इत्यन्नप्राशने कृत्वा ॐ
अमुकनामाग्रे अन्नप्राशने कल्पयामि ॐ स्वाहा ८ ॐ अमुकनामाग्रेः चूडाकरणे क
ल्पयामि ॐ स्वाहा ८ ॐ अमुकनामाग्रेः उपनयने कल्पयामि ॐ स्वाहा ८ ॐ अमुक
नामाग्रेः महानाम्नी कल्पयामि ॐ स्वाहा ८ महानाम्नीव्रते वेदाध्ययनमिति वा ॐ अ
मुकनामाग्रेः महाव्रते कल्पयामि ॐ स्वाहा ८ ॐ अमुकनामाग्रे उपनिषद्व्रते कल्प
यामि स्वाहा ॐ अमुकनामाग्रेः समावर्तने कल्पयामि स्वाहा ८ ॐ अमुकनामाग्रे विवा
हे कल्पयामि ॐ स्वाहा ८ ॐ अमुकनामाग्रे अग्न्याधाने कल्पयामि ॐ स्वाहा इत्यग्नेः षोड
शसंस्कारान्समाप्य पितरौ नमस्कृत्य पात्रमानीय आज्येन नमस्कृत्य पितरौ वा पी ब्रवीत्वा
गोष्ठं गीयया इदं पापं वागीश्वर्यै नमः इति पद्दिभिः संपूज्य वागीश्वर्यै नमः इति पुष्पाञ्जलि
त्रयं दत्त्वा वागीश्वर्यै नमः इति नमस्कृत्य ततो वागीश्वरी पूजयेत् अद्य इदं पाद्यं वा
गीश्वर्यै नमः विष्णवे आदिभिः संपूज्य वागीश्वर्यै नमः इति पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा वागी
श्वर्यै नमः इति नमस्कृत्य वागीश्वरी संहितं वागीश्वरं पूजितो भि तमभ्यर्च्य सं महा
गृह्यं पात्रे इलातं व हस्ता मा पूर्वे आनीय सत्य दक्षिणापयेत् वेश्वानरं संहितं पायो व स्मान्

श्री
अ॰ क॰
ले॰ प॰
50

स्थापयेद्दग्रे फलार्थं कर्मसमाप्तितः ॥ अग्रे शमीकाष्ठे ॥ युग्मवादी विप्रो यो न स्थापयेद्य
तः सदाः ततः कुर्यात् दक्षिणां ब्रह्मणे ॥ संस्थाप्य यथा शुद्धि भिक्षवे पन ततः सोमिधः पञ्चग
व्यान् कलाग्रहूतसंस्थान: ततो जनान् ऊर्ध्वसमिधो योग्यान् प्रतिपेत् ततो ऽग्निं ज्वालागम्भीरीं
नाम जैवैकैकाहुती नकुर्यात् कृत्तिकापायस्वाहा इत्येकाहुति जुहुयात् ॥ ब्रह्मणा नायस्वा
हा । शुक्लाय स्वाहा । कृष्णाय स्वाहा । स्वप्रभायै स्वाहा । दुष्करूपाय स्वाहा
श्रुतिरक्ताय स्वाहा । ॐ महत्वाविशेषरुद्राय स्वाहा । स्वर्गलक्ष्म्यै शिवाय स्वाहा
ॐ त्रिपुरहरपाशिवाय वषट् स्वाहा । ॐ सर्वापिनाकवसवायुः स्वाहा ॐ नमो जि
ह्वायनत्रयाय वौषट् स्वाहा । ॐ गोपालपते नमो जिह्वाय मे ओम्या वौषट् स्वाहा । ॐ
धनदेवाय वज्रहस्ताय फट् स्वाहा ॐ अग्नये जातवेदसे स्वाहा । ॐ अग्नये सप्तजिह्वाय स्वाहा
ॐ अग्नये हव्यवाहनाय स्वाहा । ॐ अग्नये अश्वोदराय स्वाहा । ॐ अग्नये वैश्वानराय स्वा
हा । ॐ अग्नये कौमारतेजसे स्वाहा । ॐ अग्नये विश्वमुखाय स्वाहा । ॐ अग्नये देव
मुखाय स्वाहा ततो वामहस्तेन कुशं संस्थाप्य दक्षिणहस्तेन कुशमादाय नमः इति मन्त्रेण
स्पृशेत् कुशेन तत आज्याहुतीः हविर्भिः धान्यैः कुशेन कृतेन पायसेन जुहुया
त् वैश्वानर जातवेदसे इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा वौषट् इत्यग्निमन्त्रेण

ॐ श्रीं स्वाहा

हृदंकृत्रिदत्वा श्रीमहागणपतिमंत्रेणाव्यस्तसमस्तेन वदशाङ्गतो न्यसेत् यथा ॐ स्वा
हा ॐ श्रीं ह्रीं स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं
स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद स्वा
हा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणा
पतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा इति दशाङ्गतो न्यस्त्वा स्वहृदेवतायै ध्या
त्वा चिद्रूपी देवता ध्यात्वा बाह्याग्निना सहैक्यं विभाव्य बाह्यरूपाणां विधिना लक्ष्म
क्रमेणात्मप्रतिवाणानां मध्ये च नैवेद्यं दत्त्वा पुनराचमनीयं दत्त्वा ताम्बूलं निवेद्य मूलेना
शुक्रदेवतायै नमः इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा मूलमन्त्रेण नमस्कुर्यात् ततो वह्निदेवताया
ऐक्यं विभाव्य नमस्कारं विधाय पञ्चविधाङ्गतो न्यसेत् यथा मूलमन्त्रं वह्नये स्वाहा शु
क्रदेवतायै पन्नगमेरावणपञ्चविधाङ्गतो न्यसेत् इदं श्रीकौबेरम् ततो वह्निदेवत
योरात्मानं च सहैक्यं विभाव्य मूलेनैकादशाङ्गतो न्यसेत् इदं तत्त्वार्घं प्रयातम न्य
सेदेवमाख्यातानां मामूर्तीनां मन्त्रमातृ पञ्चकामाङ्गतो समस्तव्यस्त पिण्डादिभिः कोणेषु मन्त्र:
श्रेणस्थानामस्य माधवानाम् आहुतीनां च इष्टदेवसम्पन्नाख्याः आवरणदेवताः तासां म
नः आवरणदेवतानां हृदि मूलमन्त्रेणैकाङ्गतो न्यसेत् प्रत्यङ्गविभागमाह

शान्तिके तिलकैः घृतैः कार्यं तेनाः श्रोत्रं येनोपमोत्रनासिका यत्राल्पज्वलनेनत्रयेनोपामत
तःशिरः यत्र प्रज्वलिता ज्वालामालिकान्नवेदनः अस्मान्नज्ञयादग्रीविद्धास्वर्तावक
मम कर्णे होमे भवेद्यापि तत्रेन्धनमहोत्तमम् नासिकायाम् ततः पौष्टिके यत्र मत
यः प्रकृते होमे सम्याग्य सर्वगणोपाशावगोबालादिभ्यापि पैकोक्तिनफ़यात् न
वे महाव्याहृति होमं कुर्यात् ॐ भूः स्वाहा ॐ भुवः स्वाहा ॐ स्वः स्वाहा ॐ भूर्भुवः स्वा
हा इति क्रमात् मलदवनागधादिभिः समज्योतिलाज्यादिभिः प्रकृते होमं कुर्यात् होम
प्रकारमाह हविर्दानेनत्समर्पणानाकेतव्यम् तद्क्रमेणवाहनतयेविघ्नहतेनकेन
मन्तालिङ्गेणकुर्यात् होतव्यविनाशायत्यजमानो विनश्यति तस्मादाविघ्नापत्तम
हे विघ्नहन्तिहविर्दाविकिंयत्तेवक्रतायाने हातः शतफलेनालिहोतायनकेनजेन
भेरवमेशेय हविर्हमानेहस्तेन वैश्वानरमुखेऽन्नम् होतव्यहविनाशायत्यजमा
नोविनश्यति होमे मुद्रात्रयं प्रोक्तं मृगीहंसीचसूकरी मृगीकनिष्ठाहीनेन्याहुमीम
ककनिष्ठिका सूकरी करसंकोचं मिनिमद्राःप्रकीर्तिताःमृगीचकुत्रकामार्याहंसी
सर्वफलप्रदा अभिवारेषु यत्रेषु सूकरीकथिताबुधैः प्रकृते होमे समाप्यततःशा
न्ति पंचगव्यपाय यिसर्वविधियवन्न्यायिनावधेनोमहन्योपाशरक्षिमान्कामनजापयत्

मूलेन मायिनैः क्रमतले वैरिभिर्विवेत् सर्वशिरोहृनेनोयेन शिखामावमेत् ऊर्ध्वायगाद्वमा
नेनेकृत्वा धीरो वामसोपरि यथा यावमेत् ततः सहस्रवहेणा बोधयेदिति मन्त्रमस्य वैशि
ख्येनेवभोयात् ततः कवेगृहीत्वा नेत्राख्यं क्रूं इमंमीपूतममानीयेन वं वेधयेद्धृदि कृत्वा सह
वामकरशालावस्थापयेत् नेत्राग्रकवमकमत्रैरुदरमीनिष्पीनेनाह्वावयेत् ततः शि
ख्यादरक्षेति नियुयान्यणावहृदेवकम ततो गन्धः शिखाग्रं गमानेकान्यामकृत्वावहेणा ।
शिरः सहस्रमादो करण्यादिकवोक्तास्त्रमावेदवनोयपाणिशिखामृस्पर्दत्तेणाकर्णावा
रवेयश्रृणुयात् वामकर्णोपकर्णावश्रृणुयात् मन्त्रदक्षाणकर्णेलोगृहीत्वा विधेयमन्त्रोवा ।
नवममेत्समानफलदादीक्षितानावाल्यरेनिविनोनेशिखामस्पृहत्तजलेदद्यात् अक्षतेन
शिरहस्तुः ततः शिष्यागृहमत्रैदेवतानामकंभावयन्मत्रशिष्यानेवस्पृनेजपेत् अष्ट
वारंवा तथाव विलानवेरोहिणाद्याम ततोविद्यामभ्मातमत्सृहृत्रेवयानेनजपेत् अष्टवा
यकृत्वसृजपेन्मत्रममतन्यधोः गृहवेपिस्वर्षाह्निकोमित्रार्थयामकृत्वाशिखत्रंवतृहत्वशि
नेवानजपेत् अष्टवाप्यहूनसृजपेन्मततः शिष्यानेजपमभाष्यदेवतानामकमहत्ल्दव
त्वगाम्यनस्यपाणावुनहहमन्त्रापानेनपेन्नालवङ्यात् यथा नेमलननाष्टमनवेशि
वायगाकहृत्पाणे विद्यावनामभ्सित्रेसकृत्वानेकोवयरः नारायणामद्वरपायय

श्री. आ. के. ल.
५२

52

मात्मकत्वं मन्तव्य सर्वज्ञानं तन्मोभेद भानवैचित्र्य रूपिणो स्वतंत्रस्य स्यात् सैव गृहीत्वा पोषा
धात्मकत्वं यत्तेत्राय भक्तानां भव्यानां भव रूपिणो विवेकिनो विवेकार्य विमर्षी यो विम
र्षितात्म प्रकाशानां प्रकाशाय यत्नानि लानां तेरूपिणो मन्त्रमालादरूदवचकुतनहोत्मा
त्मिमवेत: चहस्त्र समरायणाणाहिम कोस्मिपिणो वोस्मिव इति परिहताय कतत्याव
तत्ताकहेत्ता भोगिशिष्य समतकपूर्तान्याव्यायात यथा उक्तिहृदयवत्समवकोलिसमाता
वाचवान्मव. इत्यक्ताशिष्य भूम्यापोत मन्त्राचायात्मक यथावत् नेताभ्यस्वदेत्तिणादयाव
नद्रत्यकलमाहिताय मध्यात्मिमवकायक्तायभूतान्सिमानवा: शुभे यत्नाहितिणावाद्य
सर्वातिरेक प्रवस हिताय दत्तिणाया: स्वातीना भोगिसमषणम वहभाजनत वन्ता व्रतपु
हासामस्तानिव यथावद्भुतमेव कलपृथ्वेत्तविवदयत तथाच कौलिकायकावे सर्वमदेति
णादधूपाद्रासकयान्नपानिविनैत भोगिभूक्तिकादिदयामवणानुपायितेनास तथैव पात्रिसानतस्या
गुरवे दत्तिणाद याप्यवदृत्यापोणात्मने गुरवे यस्मिन्मा विसृणारममिपिसतसम्यात् एकमूष्य
तदेवल्लगुरु: शिष्यांनिवायपेत् शिष्यान्नालित द्वयदूतानातानत्याभवेत् तत: पूजनाक
ले शैष्यमवेष्टु आमाविसदतात्मग्रयग्रेषणाय नम: इति पाद्यादिभि: सहस्वहृतो दयातयथा
चैत्रशागास मर्थानेदेवसेतामस्तवणाचयारयाम धांनेदिवाचारतेिहोषयावैष्णानमता

मज्ञानमग्निमकार्यं मन्त्रानमूर्त्तिर्व्यं जन्मानामाममन्त्रापात्रेजपनेदेवाः इत्याद्यन्यायहुत्वा
नलायविश्वपकदायनेतिमध्यानिन्द्रवेनियजुषाहुत्वाहोमेपूर्णमोजहोमीतिमामगाना
म नद्यावकृत्याननेहितायाम स्वकन्दवोवोन्नानास्योगृहोनाशाखमद्र्यास्यहोना
भिषेकनाध्यायेत्स्वमहेश्वरम पंचाङ्गुलन्यकाशावमत्द्यायायः पंचानलबहि
न्यन्कायाचैयच्छेत्वमूर्त्यतिवाचस्यातिमिश्रकृतमहादाननिर्णयपूतवचनान् ना
त्रिकमनमाहु स्वकन्दवोवोन्नानास्याग्दहोना ॐभवावायवयानेविनायवदेवमह
नेयस्वाहा ॐमनयाद्दिम्याववहूमसचनतलेभ्यः सुविम्यमहस्नवस्वाहा स्वकन्द
वावयोमृतावोहोमामूलेनवाधृतेनतहुत्वाददयात् नेनांगित्पायादिभिः सहस्रवद्धला
विकलफलाय्यमादद्यात् नेनाग्निमनस्कृत्यानि सर्वेनः पापानिपादानिसर्वे तीर्थानिगमे
नावः विश्वरूपामहातोयः पूर्णानः सर्वकर्मसु श्राद्धतानास्मसर्वपंडितमवबल
यणः नमावर्जेः पश्चन्वोत्तरागायेमानाज्यमवनेमाभाण्यकर्मसिद्धिवकलस्पदमकत्ने
नो सर्वमनत्मवर्मानिन्धविणाहोवेरोहितः श्रीगिमज्वालिनेवदेमानवेदकृताशानम
स्वर्णवर्णममले मांस इवविषहोनमव इतिपटिवानमस्कृत्यान नेनः कृतानिसिम
धेयदेवनयथा श्रावन्धबलणावतवेमोजायनामावाहत्यानजनः स्वरश्मयोनोव्या

श्री॰
आ॰ क॰
ल॰
५३

53

धीमहारथोजायताम् ॐ दोग्ध्री धेनुर्वोढानड्वानाशुः सप्तिः पुरन्ध्रिर्योषाजिष्णू रथेष्ठाः सभे
योयुवास्ययजमानस्यवीरोजायताम् ॐ निकामेनिकामेनः पर्जन्योवर्षतुफलवत्यानु ॐ
षधयः पच्यन्तांयोगक्षेमोनः कल्पताम् इतिपाठयेत् ततोनु देवमावरणानन्तरं विलोन्नु वि
भाव्यभगवन्तं देवं तेषु हविर्निनासितमस्वेनि महावमहया ह हविरमानोपकृतानलिवे
विमनेषव यथा ॐ यत्नूयमानाक्रमयन्तिगक्तुं स्वायोतिगक्तु स्वाहापथेन यनायनप
तेमहस्मक्वाकस्वंधेवोदेवन्नवषस्वाहा इति पठित्वा यविसर्जनं कुर्यात् ततो ब्रह्मणोदः
क्षिणां दद्यात् तथा मन्त्रः ब्रह्मणादेवताभ्योयथाशक्तिकोनितांकर्मानेत्रथमाना॰
यावृत्तिमात्रोपिकाभवेत् होतनेवस्त्वगणकार्यमित्यादि प्रकृतेः तथाथशाक्रमाक्रमेद
इभयम यथाहूणोपाचमानोयतिलक्रयानलामाह्यविमलः ॐ अद्यामुकमासिमुक
कपतेः मुकतिथौ अमुकगोत्रः श्रीअमुकदेवशर्मा श्रीअमुकदेवतायायदत्तवा॰
मेत्रसमेतलाकमानुः हामकर्मयतिष्ठार्थमिदंहिरण्यंचन्द्रदैवतंब्रह्मणायाहंददे इति द॰
द्यात् ततःस्नग्वत्सलविसर्जनं कुर्यात् यथेन ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यस्तिष्ठन्ते देवयन्त
स्त्वेमहेउपप्रयन्तुमरुतः सुदानवइन्द्रप्राशूर्भवा सचा इति वत्सलविसर्जनं
कुर्यात् ततः पञ्चरत्नरोजस्याहूनाकालंसीमग्रापतिपत् नवातिलकार्यं

॥

हुंरेफेणानलकोणमसमानीयपाशेनबध्वाषयेत् शान्तिहोमिकाग्निमिष्टः पश्चात्
माहेश्वरमस्त्रकवचाभ्यांवापिवा वधूनाकारयेन्मेनमिमिरः केशमस्रकेणवक्रपणपस्थ
तिमेत्रणायथावक्रमयोगतः ततः शान्तिशक्तिवीनस्थवधारणावाषकम् अथवहोमद
विना अथवमारे एकादशार्थकर्माकाकावनस्यदस्यामसैवगावेयुमहत्सहोम
अथोयंयवकर्णाकाहिकणाचमाधंस्याहुतिराहकोयमामन्तिमहिधेव शावरा
यावद्वहस्तहस्ताभिविनमेहुतिराणातिष्कमाननेनः तदर्थंगाहवर्णावायथाविभवमानतः
विस्मवानदर्थवाशतिमाक्रमएवयाविकल्पः ततर्पाक्कंकः तिष्कयग्रहवैः तिष्कम
लमितिमग्रदायः तच्छहवर्णावतदर्थयथवहमलकामाषूलहवर्णात्ततोदशपल
हवर्णाच्छ्वासरशतिमाहस्यातिष्यः हमलः सवर्णामाषकः विच्छ्वकाशेश श्रुताक्का
रयोविष्केतिष्कः सुर्णावतदर्थतिष्कमखायिकसवर्णमानतदास्वकषेयाः रमन्तम्
गैत्कलाल श्रहकर्णाकेनद्रोविणाशक्तिकवमितिष्कमाङ्गः रवित्रणावसदानस्याय
हारेलोविमस्नेनम् ततोहोमस्थलेउपयदद्याहोष्याग्रहारेनाविमजेनम् ततोहो
मस्थलेउपयदद्याहोष्याविशोनलाभवेनिवर्हेत ततः हुत्वानेलिः होमकर्णोक्षेदम
लतमागरयंतस्थलाहृदरमस्त्रियोगतांप्रविशेत ततः क्षिप्रवरवोदसाणदर्धाेत य

श्री·
श्रा·कं·
ले·
५४
54

योनिलक्षणान्तरान्मालयपूर्विमः ॐ आयान्तके मोमिश्रुकपदेनकनिष्ठावमकृगो
त्रः श्री अमुकदेवशर्मा श्री अमुकदेवतायायदत्तं ममेत्यदेनाकर्मप्रतिष्ठां वोमिः
कांचनम अमुकगोत्राय श्री अमुकदेवशर्मणे गुरवे तुभ्यमहं ददे गुरुः स्वस्तीति ब्रू
यात् विज्ञेशाद्यो विनायकवेषु देवमयिखडेयेत् मडपमडपद्वान् गुरवे मयि खडेयेत् नैवे
गृहवेदमूल देवतायायादिभिः समूजनाहुलदक्षाण्डुवमयोपयदना अमुक देवता
गामनददे किरीटिलेविभाव्य श्री अमुकदेवते हविर्निमित्तमसेत्स्वकाम सहायेन दद्या
वहत्वामा पृष्ठेन देवता स्वहृदि समानीय प्राणायामकं कृत्वाभ्यानेन स्वहृदि विभाव्या
निर्माल्यपरहोमानादीश्ोनिर्माल्याधिनाथनंहृदि सम्यचियेत् ईशानकोणात्तिकोणमस
लक्ष्मापक मंडलायतनमर्दनिपुष्पैः समुक्ष्यनिर्माल्यपरहोना ॐ अमुकदेवतायनम
इति मंडलापरिष्कृत्येन गतमांवनेवेघतनेसितमसमइत्त ध्यानाध्यानं इसे देवताकं
विन्यानेवेशापयेत नदुनेनिर्माल्यमनेव विष्वक्सेनः स्वनोविमः नैनष्यज्ञाव
वस्त्रनः वैश्यानद्यापिकूष्णे पाकलमय लेबाहोगाणपेनेरमीम्युच्छिष्ट
भोजिनः नमश्यावासुनकल्पदीमेशेताथाहनयल्कमेपज्ञादासमहयतेन नैनावदे
तवाल्लयाध्यानानेकस्थायह मानोलिः अथय हं नतदमुकदेवतायायदत्तं ममेत्र मं

दीप्ताकर्मोच्छ्रूदमक्त मनोवटजलेन गाथ्यामभिषिंचेत् यथा मन्त्रेणाभिषिंचेद्व-
न्हिविस्फुलिङ्गद्युताः वासुदेवो जगन्नाथस्तथा संकर्षणः प्रभुः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च भ-
वन्तु विजयाय ते आखण्डलोग्निः भगवान्यमो वै नैरृतस्तथा वरुणः पवनश्चैव धना-
ध्यक्षस्तथा शिवः ब्रह्मणा सहितः शेषो दिक्पालाः पान्तु ते सदा कीर्तिः लक्ष्मीर्धृतिर्मेधा
पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः बुद्धिर्लज्जा वपुः शान्तिः कान्तिस्तुष्टिश्च मातरः एतास्त्वामभि-
षिंचन्तु धर्मपत्न्यः समागताः आदित्यश्चन्द्रमा भौमो बुधजीवसितार्कजाः ग्रहास्त्वा-
मभिषिंचन्तु राहुः केतुश्च तर्पिताः देवदानवगन्धर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः ऋषयो मु-
नयो गावो देवमातर एव च देवपत्न्यो द्रुमा नागा दैत्याश्चाप्सरसां गणाः अस्त्राणि सर्व-
शस्त्राणि राजानो वाहनानि च औषधानि च रत्नानि कालस्यावयवाश्च ये सरितः
सागराः शैलास्तीर्थानि जलदा नदाः एते त्वामभिषिंचन्तु सर्वकामार्थसिद्धये महाबा-
महेशश्च प्रभुः विनायकश्च वैकुण्ठः रुद्रो देवनाशनो निकुंभो गणाधिपेश्वराः ओंकारयानिष्ठ
वश्चानवद्ध्नोऽसदावृषः सर्वलोकप्राणिहृष्यहुता कन्नामेष मदानामसहिमलं
दस्युमः दृष्टा विरालोवव श्रीमद्धनः सर्वोत्तमविनाना निर्वाणाय शान्तिर्भवस्तु ते
गैस्वस्तिन इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्तिनः पूषा विश्ववेदाः स्वस्तिनस्तार्क्ष्योरिष्टनेमिः

श्री·
श्रा·के·
ले·
५५
55

स्वोक्तेनोद्धस्योत्तिरेण्यात् येनवृक्तजलेनाभिषिञ्च्य यत्नभस्मनाऽवदेतोऽङ्गण्यात् यत्नभ-
स्मना होमो गोकर्णपत्र त्र्यायुषमिति च्छस्लेल्ललाटे दद्यात् जमदग्नेस्त्र्यायुषमिति कण्ठे द-
द्यात् यद्देवानां त्र्यायुषमिति स्कन्धयोः तन्नो अस्तु त्र्यायुषमिति हृदये दद्यात् ततस्त्र्यायुष-
वीरक्षुर्यात् ततः शिखायां कृष्णवस्त्रप्रसूय स्थाप्य तासां विविहरेत ग्रहराशिपथाद्यानेना
क्तेन ग्रन्थं भ्योपितेनानाथ्रमः किंचिद्दत्वा प्रणम्य बीवभहजपेत् नग्याधावत्कुमारमक
लश्रुम ततः स्वोक्ते विविङ्गल यथावर्णसमस्त्रपमन गमयोगयोगस्रतेन नदिक्षु घर्षयानत्र प
म यत्फलमाप्यते निस्प्रमाराध्यामीत्ति तत्फलम् ऊर्ध्वतेजगयोपागचप्रयागेशुक
यानेम गोमहस्त्रप्रयोनेन यत्फलमवाप्यते तदेतदविलश्रणप्रमान्प्रवृन
नेगायः समयमसमग्रवायो दद्यात् निनहैवेः कदाचिदपिनिस्पवापुत्रपुध्यादि
काकृः क्रितोपमवर्यादानेनसंकुमिवेतिः आराधनासमप्येन्तदयादसोनमाय
ते योस्तुते नवशाङ्कोनिजऊर्ध्वदधानदशनम् निस्तारायततेवालभवादोपदिनःम
तात् इतिश्रीगौविधानेनतत्प्रन्नोदवेनववचः हरवल्यानलालसोमतेनमग्यानशयक्स
होतोत्कृत्वायदानेश्वोऽप्रवासमक्षमाचेतः तस्पदेवाः सतारकः आपयमनिमुधेत दोता-
होतानोयोश्योऽपवामः स्त्रियंरहेत तस्मादतस्मश्रीगापञ्चविद्याकेनशकातेप्राप्यमतस्य

देवतेहोमे शुक्तिमात्रं पयः स्मृतम् शाकेष्वोदनोलकद्वयं पले चूर्णे व्योषाः कर्षः पलेक्ष
वर्णोऽसृणाः शुक्तिर्यपलेनवा उक्तानि यवराध्याणि तत्समानि मधोवाणि अम्भः तत्स
मेमधुदुग्धाब्जमत्स्यमात्रं मदोत्पत्तम् अंध्यानिप्रमाणं अर्धमात्र तोलकद्वयम् दधि
प्रसृतमात्रं शालाजाः स्नुः मांसकिरनाः यस्तोनिः पलद्वयम् इक्षुका सत्वमात्रा
स्नुः सक्तवोऽपि तथोदिताः गुडपलालाध्मानस्याक्कं केशोऽपि तथा मता ग्रासार्धं
कमानस्यादत्तः पर्णावाप्यः समताः मधूराङ्गमेनग्रासपर्के कपत्रश्च ध्यातान्यपास्य
घासानि कल्यपत्र कदलीफलनारङ्गफलानि कैककशोविङः मातुलंगवलः विङ
पनसस्य धात्रीकम् मातुलगानि बाजमोरविशेषः पनस कर्कटकीफलम् गुड्धा
नारिकेलानि विडतालिविङः गुधाः विधात्रनेफलेवलेकपित्थं विडनहि या उ
दुम्बरफले होमकर्मणि विश्वनेत्रिया उदुम्बरफले कर्कटीफलम् फलान्यन्यानि
विड्गानिमोमथः स्मृतं पातालाः दूर्वा त्रयं समन्वितं दूर्वा वनतंगलाः श्रीहोमे मद्रहिम
आः स्नुः मङ्गमात्रयस्या चापि नाडला स्मृनदर्पणाः कोरवान्निहितमिताः सामूमर
के कलमालीवहिता महिमानतः तिलाः शुलकमात्राः स्नुः सर्षपा तत्समा तानः
शलकमात्राः कर्षमात्राः शुक्तिप्रमाणालेवणामेवन्यानोपिविहिताः पञ्चदशमा

नेस्मात्रामर्षेनत्मस्मने प्रेरणामूलः रामदेहित्यवेरनागमकार्येरकाक्तत्रीक्रुंमालिव
लिनिश्रीबीजमालानिममूद्दिष्टानिदेशिकेः यात्सीतिलकेमानमक्षमन्यान्यवतने उ
केनवृत्तिमानमौ मावथानोवयावय कथमात्रयरनेहोमः शुक्लिमात्रेपयः स्मृतम
प्रश्नोतिनिगजापविभिनेयामूमालुकम् नहृयकर्षः यात्वाकतौलकदयशुक्तिः उ
क्तोनिपचगव्यानिनिन्नमानूमनोषिभिः शुक्तिममानि नत्ममसथुद्रव्याणमव
मात्रमुद्रात्तनम् प्रत्ममात्रेबोहित्रफलप्रमाणम् पयस्थूलकमानेमत्रानुष्याममध्य
निकेवन नन्तुमेगनमेनत्यादवस्यास्कवधनेः नेन्कपमथुद्रव्यादेमेव स्थूलक
मानेनः उच्यते ष्ठ्यस्यपद्मादेवयानात्रनाश्रवेत् वक्तनमस्थूलकमध्यननेकवममः
वनेन कोविदाधः स्कवेनावद्भुवरस्यक्तनाः भवेन् देयिप्रहेतिमानेस्यालानाः स्थु
हिमेमिनाः हस्तुकातन्मानास्थुः मनुवोपिनयादिताः गाडपलार्धमानेस्याक्ष
कंत्रापनयोदिता ग्रामार्धंवकमानेस्यादितः पत्रेवार्धमेनः मषुवाउम मोग्रामस्त
दर्थ मषुवाउममममष्ट वितुलमपर्केकपत्रुषष्ठ्याणागानयामस्यानिकल्पयन कडलो
फलनारुगपफलानवेककोष्णविंडः मानेलगवन्तः स्वडपनेमदयाधाहृतनम् मानेलो
लिबफलेपकेकमानेलह्नानीनवेकचिदिहाविव प्रहयानानिकलानिविडमानेव

श्री.
आ. क.
ल.
५१

57

उः शुधाः त्रिषाहुस्ते फले लैबे लकुचिस्य खेडिते हिपा उर्वाहक फले हेमक पिञ्ने खेटिने॰
हिपाउर्वारुक फले कर्कटी पालला भोमन रलिप्रोक्ति : फलानुन्यानावधीनिमा
लिपाः स्युः दृशागला : अगस्ताद्ीयिकाग्राला : सौमयः स्थलनः कोविन नौव मनूले
वे स्रुवनमुकोटन पाटिला : मादेशाला निक्ताना : तथान स्या हिगाविकाः नाणि॰
कालानाशेतु अरलनलाति विज्ञा इत्यपि : नवु णा खवाहलन शाखा शेहेनाइत्यपि : न॰
सुपर्णानानि वागुरा सेमपुषविज्ञानता नेनि वीयोन शुष्का : शाग शूस्य भि पादपाः गुल्म
षोऽहविमानलाणानाभ्यमन वस्तान्नाविपणीनाविष्कासया विपणीनाविरलाद्यवा॰
वक्राः खन्नविज्ञानलयादीषाः स्थूलाः युताः नृषाः कर्मलिहिविनाशकाः सन्निभिः
सगतोः धीमानजमनूक्तयाइ श्रमाणामल कोदेश विस्मयमुखे मूलानांफलानां वल
मानतः धमादमानमथानमलाण्यपुषहामयन इत्यादिना पकारेण मानलमानामे यल
नृपमू केहानामहमभागनजुपाहि पलापरम इवीउपमनुहिहुणुइबोधनेनला
धीहयोननिहिमाजाः स्पर्शेनमाषपवाप्राणि इनानपावदस्मके प्रमाणानजुकोदेश
मह्रुधनइलामोकानहार्धोधिनकेवनु कोधवास्तुहिमाजास्युः णाहमामहिमानना
निलाख्नलकमाजाः स्युः मषपाख्नपादिनाः कोख्नहाङ्गनिश प्रोक्ताकबोधया॰

२२

यौ त्रसर्षपाः षड्भिः प्रमाणं लवणांशं सविचार्यो विंशतिः षड्भिः पलम् माषकुड
वमितिं केचित् पुरश्चरणमाने स्याद् द्रोणेन कुम्भेन तथा चतुःषष्टिमानं द्वादशपर्व
प्रमाणम् कुम्भेन तिलं तण्डुलं तिलकल्कं तथा प्रोक्तमष्टमष्टविंशाद्वेः चतुःषष्टिकं
एककलशे कुम्भमानेव तिलं विशेषेणवामावकल्पितमविभक्तैर्षिभिः मौनमस्य
मनायोऽन्यप्रमाणे पूर्णमादेश कलायमस्मिन्नानानामृतलवदग्नि स्थितं चतस्रा
श्चदक्षिणे कुम्भे कुम्भमानेव वर्णकप्रमितिनान्यैः प्रोक्तान्यागमवेदिभिः पूर्व
मेते हविर्ध्यानि लाजमूर्हविन्ध्युते प्रोक्ते चानन्तरं पूर्णमेव च जनेविद्धः मध्ये
वेष्टकोऽष्टरत्नस्याद्यावतो भूतेन पायसे मधाचक्रं विषये पालाशपर्णकौ निनाः द
क्षिणामन्तिने त्रेतशोऽर्हन्नक्षताः हुं सोऽहं ना आज्यस्य प्रमाणादेशो होमेषु विधीयते म
हाहोमे द्रवं स्याति ह्रेहवं मेना लाजादिहोमे स्रुचेन सापलेन विधीयते होमि
पुष्पफलादीनां होमः स्यात्स्रुवमेव पा स्वबरस्वकं प्रोक्तामहोत्रजेन विशाद्वेः मि
लितानां समिधां होममध्यमाग्रौ गुयोनुयते सिद्धार्थगल्युन्नतीकुर्यान्नग्रामदयमी
विना प्रमणाख्यासैव प्रमाणमभिधीयते पञ्चकलकेसाभक्तहय्यांगानवाः
णा पलम्बरणा मुण्डानीति कमहोत्रेदामम निष्कमनवदन्यकेनिष्कपलमपा

श्री. आ. कं. ले. ५८

58

पदे हेमांनेकस्यमाषः स्यात्पलांशेनषोडशा हेमांशेपलकेप्रस्थस्य मेरुत्कं लवंप्रवा
श्राद्धकेनवतः प्रस्थवनीभिर्द्रोणामाढकः गंधामालेनदेवस्यात्नवार्दोषाः श्रीभिश्चैव
विंशात्यावभवेत्कुम्भोवाहः स्यात् शोभिश्चतः खारीतांत्र तथोभारः उदितः प्रायसः
क्रमात् हेमहस्तेपलानांतु भावः सम्यग्दीरितः भावश्चप्रमाणेनतस्यारभिर्वृन्तके
वन पुष्टिः पलप्रमाणांस्यात्द्वेपलेप्रसृतिर्भवेत् अष्टमोष्टिर्भवेत्कुडवः कुडवस्याष्टमात्
पुष्कलस्य पुष्कलानिचचत्वारि आढकमस्तुक्रमात् आढकानिपुष्कलान्यष्टहस्तानि
पात्रमस्याविरे वतस्यद्वापलेः कुम्भवंतः प्रस्थमस्थेयेन द्वेपलप्रसृतिः स्यात्प्रस
वेनसुगंभवेत तपुष्कलवाहु प्रप्रस्थपात्रमपक्रमात् नथाढकास्त्रावमथद्रोणा
खारीतिकेवल पञ्चाशोभवेन्माषकेनतः कृष्णलषोडश माषस्तद्वादशोवातरहिता
विल्वविल्वावृत्त वैदिकपरिभाषेषावावाणमहत्पपुञ्जने नृस्यात्प्रसृतिमष्टावि
क्रिवचुलकारिवन लौकिकेनउपवारापामितिवागमवेदिभिः षष्ट्यानसंख्या
ध्यायेनामिद्रामपुदीयकः पायानुमान्यहामषनिष्कमोषवलश्च आस्यातत्र
उयावद्गोवपोथलवकेमित कर्णोत्तामभवेद्यापिनेत्रन्यतनदीविनम् नासिका
यामनः पोत्तामलकपनमन्तपः यतः कांहनमः श्रोत्रेयेताप्रमात्रनासिका यत्रा

:

२४

ल्पत्वलनेनेनेयनोद्गारकेनः शिरः पद्मपत्रचलितानलालानितिक्रान्तानेवेदमः जानवे
दमोवृक्षः सर्वांशिहृदवालार्कस्फुरमतोदमोत्रमः स्वर्वतोवेनमोवर्णः शामवः पदके
लिनः भेरीवावितदहत्सोदयलिवृक्षः खभावहः नागवणकशलागपदलायुधकू
लिभः पयेन्द्रावकलहासर्वांगमूलसंभ्रमः पावकसभभोगधरस्वकलवेवोहृभः
प्रदलिताणलस्वकामकसमलक्षुत्राभाः शिवलिवनः शिवाः खभदायनमातसमानासमाप
विशाघनः ऊदेलुयवलाद्यमावक्रः शोकाशुभावहः क्षुलः कुलसगनवर्णोयननो
नेविनाशायत्न कुलगनेवक्रः श्वेतागस्वनिहस्ताशुनाशमः हृदमोत्रभः लसवसमा
वक्रधोनः सर्वविनाशकृत स्वागरेभः प्रतिबधोकृतबहानेः लसदमवन ध्रुवा
ध्वृद्धारिवाकृद्योनस्तुपनपोववयम शुकपतनिभोभृमः पावाववसमयमः हृ
निवगलानानांगवावक्रकवविवान पवविधे शुदाष्ठशोगोष्ठत्रायदशकः मले
ताज्येनत्रकृयाम्बवितिशानिराकमो ः इति श्रीआगमकल्पलतायां षष्ठः पटलः ६
त्रमः शिवाय श्रीपवत्रलाणनमः श्रेमसमस्वनमावरसानिमेत्रिणाभिडदाधि
लो श्रयप्रातः समस्यायधीमान्वाभिसहलेक ब्रलंद्येश्विनेपयेमहस्वदलमा
भिने श्रीगहपवमानालेख्याभ्यामहललसकरम हिनेवहेभनप्रीतध्यायदोविल

५५

श्री॰
ग्रा॰ क॰
ल॰
[illegible]
60

यंयेन नेनोरविणिणाणोवायोविश्वेद्वेषणमन्यनः नेषाः पार्श्वंगनेरंगगापमनेपुष्पवाति
भिः यानोरंवेनियमनोरंभ्णुविपश्रुनिथोनुष्णा देहल्यामर्वयेरत्वयनिद्धावोमिनक्रमान
रोतिणावामषणावियोः क्रमेणगणापमनेषुजनेयेय नदरुक्रुणामपदनो गणावयम
नेनहद्दत्नमयुष्मणाविघयेमेवनि श्रक्रूकोविन विद्मणारविणिणपार्श्वेयोवागायमने
पवंतनेश्रेणपाश्वेयोरंणिपवधात्रादयोधोनाऊः नश्रेववणापोमरानेः उक्रनववृनेवि
नोयोनाश्व हुपानः पार्श्वेयोः श्रुन्याणाणावयमनानदेरो कोणोश्वविश्वेडमोववाणोनाः
श्रुवमंबयोदेनि कोणोश्वद्वावकोणोश्वेनिकल्पडमः नवयमाणाभावान् नेनादेनिः
णयाणावायोभिमयोदंषहुववमनोविधानाश नेनलेमेहवनोयाल्तनेह्वाणोयिषानमनेन
नेनाहहनानमम विमाद्वाणोयिणा नेदहमनरवडमनका षदहेपववलश्वववष
लेववनववलपवव ममदश्वेवमेषाकाश्वेवद्वाणोयिणाः श्रुवः नेरमेनोममहाकाः
लेणाणोणाहषमननष्णा मेगिमेटननयानक्रवाउमावेशेश्वोनत्रमो वक्रनेडश्वेक
रेह्वामहारगणानेनमा लेबारवोश्वविकुरेविश्वराजोद्वायोपरः ध्रुमववोणोक्विमेव
म्राः पाक्रेयामानरः मरुनः श्राणोमारश्वोमयः केमणोवेलस्वोनष्णा वावाल्म
नेरद्वाणावानेरमममोनष्णा श्रहमेस्यान्मद्दोलन्मोः श्रेक्राविषमममानरः केद्वा

श्री·
प्रा·क·
ल·
६२

61

भिः ऋग्योरक्तम् पंचगव्यमिश्रमाज्यं मंत्रेणैव विशाधयेत्: गोमूत्रस्य भागार्धेन कल्ली
दस्य वचयम् हृदयं स्पोहनस्य कर्म कवकृशावारिणः गायत्र्याहृत्य गामन्त्रेण यह्ना
तिगामयम् प्राप्यापसीति वृत्तीरदयि कंबाणिवेरयि तेनासीति हृतं ववेद
वस्य ताकृशोरक्तम् मंत्रायधोतिमानव विशणवेशाविशाधयेत् यथा प्राह्लिखप्रण
वैतेव उम्पायप्रणवेनैव प्रणवेशानमालायप्रणवेशापुनः स्पितन पंचाष्टमनंदे
हमेरयवेविशणवेशानमालाशप्रणवेणपुनः स्पिवन पंचगव्यनवदे हमेरयचा
विशोधयेत् नेरक्रमाणनमेवे पूलमोडउरयभागेणम् स्तनावरिह्वाने स्तनवयन
मोत्रस्याज्ञमेवतोलवकृयम् रोयप्रस्नमोत्रस्यानवराख्यमिरस्ननम प्रयवा
पंचगव्यावेसमानेभागारव्यने मलमत्रेणमम यकृशग्रणवेशाधयेत् तेनसर्वव
शुरिः स्यात् यायोतऋमव तेनः मीत्याररमहाकायकल्याणरहनीयमम मेवा
वायनमलस्यम नादानमहोस इत्वनत्नारहोत्रानास्मनपस्यानेविशोधयेत् वन
प्राकावेन वकृहविरयाहोत्राणीदिभिः वीतणमलम नृणराणवेणप्राप्नाणमस्नम
तेनवत्ताइवेदमुंयंस्रोणामृतणेमेनवेरनागरककहेहेपूयंरनेरमयीः प्रनरम
इणस्य विकिगाविकिवेनेत्रमसमजनाणणानेना लानेवेरनस्मिहाणेमसारवीतना

ऋग्मः

विंकिणाःशनिमंगौ यद्यामहां विद्धौ च मध्यकाः उक्तेषु राशिषु नेषु केंद्रे लाभिन कृष्णोऽष्टमे वे
दिकायाशुविन्मुस्थो तु षष्ठे लिले शुभेः ग्राह्या यामेष्वायि वाताल्ल संमुहूर्त्ते देवनाः
सकमूहक्जयेषुः वृह्रः स्तिष्याः लग्नलमनम देवनाहुमेष्याल्लोनः सस्तेहविषवे
के सिपित्रयाहस्ताली काटेवन नि मिलनाहूमा नवयाचयमालिगप विडक्षदवासन
म शनिमंडनयन्याहेष्याद्धलाबा पुरामुख्यः स्वल्लिकालिकमे णवद्धसकायोविषा
दुधः स्वल्लिकालिकमेणव स्थामनसुपदेवनुपपचेदसयधः आयावादिश्राधावश्यका
दि बहुपया सनु मालिकमाहिनि लिते द्वियः स्वापथे इत्तिराभावाहस्ताद्वद्याशिष्टे
लिकःखवालिनाबुसपड्सम्यज्ञम्नस्थामनम् प्रस्तोलनायकुरयाः इहपाडवि
वषावनमनः शुद्धिन्नः क्रयांल्लेवकर्मफलाममेव मनशुद्धिविरोनेनकुलाहजा
भिवारवन विपरीतफलंदद्यादिभक्त्वाहननययथा इतिनरोकवणनियायवाद
सुनेः नपायसंभमहाणि विद्याममविमालयेः कमनविष्कलेवि यावनसासहवा
लिपिन्यमेन इयेनेनवमास्कास्यामसवनध्यामान देवाभवायनेइवनारेववाहे
वपवेयन इत्यनेनाप्यामरेवभागाक्ष्महायामनाधिकारिवान नण्यानेमनमतीमि
कायाम इत्यखुलोकतनवविंदधीनतनयासामिनिववनावोयाख्यनाहनारा

श्री
श्री क.
ल.
६२

62

वकसपकोनयोरेवभावात्मकतादितिसूत्र शुद्धिलिपिन्यादौमनादैलियतोस्त्वैतत
थावोक्तेविशुद्धेश्वरे तथार्थमर्थमत्राणामिव्यासह्विलिपिविना कृतनत्रिष्कलीवि।
थानुसारादालिपिन्यसेन पाठक्रमेणाप्रथमता सूत्र शुद्धिविहाभिधीयते तथाले
क्रमशोपिकायाम श्वानोल्लिसिलथातसत्वसत्वा पानुश्चिपाणपानलनः स्वावानः स
पवित्रमोदितकरः श्वेनाधेयाशतत्वताः श्रावोदिवदनानिवइस्फद्रपयामतवा।
ह्निकवामोनः स्वगतृनाणांयिपसनवदनवहानेलिः कृनानेलिशुद्धोमभावाम
दलिणापाश्चया वनानकृगणयानेसृतशुद्धिमभावेव पावक्रमणावतसकाः
वामगहदतिणनागाणाहरोशुरः तेत्रपनिवपश्वान इपवेनडगतेत्रयालः
थावपिकेविन तथाप्रृटानलभेनावामगकत्रपवजन दतिणाश्वगणपानेम
श्चिरेववनतिवेत इतिकल्पनेनः श्रमहताववमोनहदपोनमनः स्मनः गमह
स्वावकृपकइ इतिमत्रः सगापवघमेदनसवमोकृतमसलकः विपद्वत्ववनुः श्वघम
श्रीनासवमद्य्या इतिषृनायदीयः श्रयावत्सपुदेवियोवः श्रयावसृपत्रणाविषद्वा
पाणीत्रितालादिवयकृनाश्रुयालात विधायमृतात्मकमेतदद्भ विषापयेच्छ
हमतिः कमणा त्रितालमर्थेश्च श्रमतत्रमहित उधीयमसमत्रेणाक्रियामालव

श्री
आं. के
लीः
३२
66
63

गोषध्यान्मेवेन्यवनमस्य मार्गेणात्वमणोः नैतेवृमार्गेणाविलीनमाकनेबीजेविविनाक
णामास्युगत्तणोः आपूर्य देहपविदलवामेनामेयन्मभीवेमहमस्तनावहिः रवमणामा
मेणम धेवन्मेलाटपवमनोवशुश्रमन्तुनाशुपध्यानोविधुतपनललाटचदमगुनः सक
लाणिमयोम लपनतुपात्नवपत्तनपासकलवशु रमतेनोचहूहिमणवङ्कवारायोम
दम टपत्तोविधुवेमितिचरबीजेमितत्वथः अमतः ललाटवेद्रान लपनपात्तलपवल
काचस्यपतेवकारत्तस्मजपान वेमितिस्वमन्तबीजन्नपात अमतेनोचहूहिनपाम
नपावोमाघृमसत्ताम सकलवशुः रचयोदितिप्रदीपः एवंततः मंषाधयेद्देहवायुबीजे
नवायुना वङ्किबीजेनतेनतेवमदहेन्मकलाननम विश्लेषयन्त्तदानेषानमन्तमा
मतामन्तम आपायमन्नावपदहमाणादनलमस्तकम मंत्रोनेतिमलदन्ताराथलत
मे आलोलाम्नितन्नातिस्वस्थानं प्राप्य ततः आत्मानंध्यदयामाजमानंयत्नवमानमा
तः मतुनाहमरवस्यक्रूपी आमासादिकं ततः न्यासादिकल्पवनेज्ञोक्ते हमदवमत्रः हमर
ति उक्तवमामसमस्यय मृयोन्यमीवमत्पूर्णममध्यनाशेमार्गेणशुष्कवनिविहामि
वेशमल्पे हेमनदेहममरश्मोगानेनमाधेइनामिमितमाहृदयोनवुत्रारदति नः
णोवामपपतमोपप्रमोणाकम आमवेदप्रयोगानेनलकारप्रश्नमनरेकतान्वर्थः

हृद

एवं केषांचिन्मात्रया क्रमकं चेतः षष्टिमात्रया देवकं द्वात्रिंशन्मात्रयेति भावः अथ
मोक्षप्राणायामविशेषः प्राणायामेन चेतस्यात्मस्वरूपमाणात्मान श्रीकण्ठे विन्यासपु
रुषस्य प्राणायामादिक्रमं दर्शितं तत्रातेक्रुतापायपुरुषे चिन्तयेत् यथा ततः तस्येति
भगवत्यमनादिभवमूर्त्तिम् अलक्ष्याशिवस्फुरत्स्वरूपलेपभुजहृदयम् सदापानतः
शंखपद्मगदाहस्तं कुटिहृदयम् तस्य समीपहृद्हृत्संपुटप्राणापानयोर्मध्ये उपापानक
तेमाणं वक्रपथ कृविलोचनं स्वकृत्वमेधनतनुस्ते कृतोदरिणाः सहैत वामकं
तौविचिन्तयेत् इति श्रीपिपावरसिकं चिन्त ततः सर्वोषधेरहृदयकाहिक्रमता
गतत्वेनि गुरुतत्त्वगमनेनाद्यः विद्यात्मा तत्कालामे मिलित्वा वचनात्मतत्को
नामस्याववपकन्नम नयावमातृकामवतत्त्वपूर्णगमनहिशामाधत्री वक
दोविनम सर्वसतीममाख्यातमपवनामातृकाकथ्या तत्त्वः स्वतः समाख्याता
वोज्ञानिशाक्तयस्तथा त्रिपादसनरुद्रसपादशक्त्यादिकन्यमेन वद्गानि विधे
यानि नातिशङ्कातिदेशकः अगणादि धारणादिभ्यसहेतुः मनातिमिः अस्वन
तत्वेसत्वकृत्याशालत्रयततः दिशात्तेनवषभोगाब्जादिकाभिः समाहितः हृ
ताडितविन्यस्तहृत् मनेतमः सधोः स्वपावतमः एवंविधसमेवोक्तवलभाम श्रिवापवे

श्री॰
स्वा॰ कं॰
ल॰
६४

घोरमन्त्रेण कवचाय हुं मोरिति नम् । नेत्रत्रयाय वौषट् इत्यस्त्राय फडिति क्रमात् षडङ्गमन्त्रा
णि मन्त्रात्स्वरेण शक्तिपातेन येन पञ्चाङ्गानि मनोपमन्त्रस्य नेत्रमनुनानेन अगाहीन सम
त्रमवनेवाङ्गानि कल्पयेत् ज्ञानं पञ्चकं नमः स्वाहा वषट् हुं वौषट् फट् इ कारपञ्चा
नि षट् कर्मिट् प्रक्लृप्तानि मन्त्रेण अस्त्रानन्तलयादीनि यथाप्रयत्नेन लयः
न्यस्येदिति वचनात् वागण्डेयिपि सम्यासः कवलन्यावेन यापि स्वयं रजकस्य हृदयवा
ग्मैलिपञ्चकं इति क्रमदीपिकावचनात् कनिष्ठयादेवासनन्यासम इति कवचमन्त्र्यस्त्रा
पञ्चमस्वरयुक्तो हकारः पञ्चमस्वरः क्ष्वः उकारसयुक्तो हकारः सबिन्दुविसर्गः नेत
क्रमेति बीजं भवति तथा च कवचायेति पञ्चमस्वरयुक्तो हकारो क्रमेति कवच
मन्त्रः सवषट् शिवादि क्रमेति नवभिर्वाद्यैर्भ्यन्यभिनिक्रमदीपिकावचनात् अन्यपणात्
नेत्रश्चोत्तमपाणिः अन्त्यश्रीवामनेत्राद्यैनेत्र वक्रटमिति अभिहितं तथा वाभवे
वक्त्रमन्त्रतमायाति नेत्रत्रयेति समवडम्म कर्मिट् पञ्चानेनत्रहृदयं नत्रेनत्रास्मात्मनि वा
तेषु अङ्गहीनस्यानङ्गागमेत्रयसैवेनवमलमत्रोतेव अनुकरनामयशहोस्यानमास्मा
द्विप्रयाणप्रमाणाभावात् न दोषक्तनयापथ्यासमैविनंकर इति क्रमदीपिकावच
नाश्च स्वदयायनमःस्वप्रयाणः इति प्रसमाप्रदीपः नेत्र अगाहोदिष्टवालोष्टनम

देवैः मन्त्रविभिः इति यावत् तिलकवचनानन्तरोयात् तस्यार्थः श्रीगोलः मन्त्रानि
भिः वैरामहद्विषगलोन्मदितार्थः न चागोलमात्रान्य मन्त्र यदि पीतिवाद
म व्यवहारविरोधादिति किं च क्रमतोपि कवचनस्यान्ययमवार्थः यथा लेख
कारेणागणपचुकं ककुबमरीविनतथा तत्रकारेण वर्णयतीति श्रोपिच आदे
यागमस्यार्थमत्र यथान्यमेतस्य धीविलवचनविरोधात् कस्मात् समभिधान
स्यूर्ध्यतात् तस्मादगृह्यास्थानमत्रभेव यथागः वृक्षिमायेन वचनान्वाहादि
प्रयोगान्तमर्वणीयत्वमेत्यादि एवंकारांकुस्मालोविधायमान्त्र कल्पामहूर्यात
यथा अर्थवाणलिपिपिम्बिविन्न नावदः पद्मस्वबलः स्थलाभावेनगलेन
देवबद्धकलामायीनन्दनामनीम महामतगणान्यथाद्याकलशविद्यावह
त्वाभुनेविधानविषचभावितयतोवागदवमाश्रये पत्रापालिपिभीतिस्या
कामदलकागतलिपिभिर्यथाक्रमागमतकोविनतोयम् नदनक्रमवसा
देशकवरूपयाये मममिर्विताविरोविरावचनस्वबाहृपादमध्यावस्तुहेतिम
गोविकाटेतिणाय कमणव्यादेतिपिन मुद्रानावच तथा मणहतनेलोयाग
तानमदायकोतितेति स्थलानाह ललाटमस्तिव्हुतातिक्ष्णतिश्चायणतदेयाः

श्री के.
ग्रं. के.
ले. ३५
65

ॐ ह्रूं हंसेनात्रं मातृस्थयोः पल्लं ध्रूं स्वकेशवपार्श्वयोः ह्रूं ह्रूं नेत्रनाभीजठरे हृदयामके क-
ण्ठे ये मेवदन्ते सर्वेषां गणपादस्तुमेश्वरोपि नठावनयोर्मध्ये सम्यात् हृत्काणिन्न्यासःक्रमेण
कण्ठाविन्यासे हृदयादि श्रुत्यादि पृष्ठे फन्यासः पादयोः शाखाः भजत्पा स्थितहासा
मः ॐ गणेशेनानमानावासविङः विडुवनितः पवापादहस्तन्यासः क्रमेण वक्त्रविधी
युते इतिविस्तृतं स्थूलवर्णान् ... कवलानामसौ विगाणाच स्यहि कमेणाविसंयो-
विङ्क्षेत्रनामत्स्थितिक मेणसंविंहृतोमेहाकमेणान्यासः स्थितादौ न्यासविश-
घः नुङ्कशाव्हानिक न्यासन्नगान्विनास्त्हस्तपादवदेवाय यावियमगवि-
हतिकान्यमेः गण्यास्थितिवर्म्मना नथावंशान्यापद्मसहिता यामविङ्क्ष-
गान्विनान्यमनूलकादिस्थितिवम्मवा मान्वेननुतनादौ वियहस्थानाभवदय
म ङकारादिवकारान्तानायां नपूर्वादेवनांमितिविद्यान्येवादिनालन्यान्तु ष्ठा-
दौ नगमेषु नाम ध्यायेदष्टदिग्दलमेवलमभेनसमान्विनाम बलमामहेशालो-
नशनाम नमध्यानमाह सिद्धकान्तिमीमिताभवणादिनेत्रविद्यानाम त्रयस्त्रको-
नवसान्ध्यानम् पार्श्वस्थ नाभगवती मोपिकाचनागौ प्राप्य लक्ष्मणैवाश्वनवस्था-
कवर्णमालाम विशाखानाभिधानाहि ङमगंपहितानायिस्मृहि क्रमेणावन्यासः प्र

घमोपोष्यितत्वात् अकारादिहकारांतत्वाम एवमुष्टिप्रकारः स्थितोनित्यावहे द्या
तोभ्यासिति हकारादिहकारपर्यंतेनवर्णा निवेतस्य अकारादिपकारांतानि नमोदेति
केवलाक्षिरूपत्वात्तमाह विद्यूतामिमामेतत्सन्न्यासेनलाभतः विद्यात्मवोदि
नाच्यासात्स्थादीनेनामेप्युताम ध्यावेह्नांमनयपयस्त्वीवास्वलमोषिनाम ध्याते
म अतस्तु तेहेनिणापान्तदप्रस्केविद्याकेवेवनेरदयतोविनचाम अर्थेहमोलि
महणामरविदमामावतां स्त्रीप्रणामनतवनभावनमा सहसेसस्वविकरणाप्रांत
लोमहेति इतितथावतनकारमारम्भप्रकारपर्यंतेन्यमेदिदं तत्त्वैः अत्रयकारस्त्रीणार
वमपाश्रोलिपिवनः प्राणायामप्रवृत्त्यामिमवेनप्राणेमावेनः पवनमेषमूतनवपना
वेवेत्यमिहजममतुसाचलामिच्छुरिति अथवा अर्पिवलेष्वहोरिमवज्जपादिस्वमला
मचनरस्तुतेनमलमञ्चस्यविधानोति अथवा अगजममनवनास्तसयममकुलश्रेहे
सतुपकममममाहितेनकसमकुलिवारेमभ्यमत्तेनयातमताहरिताविषहातिणाः
त्याहिताबीजस्याध्यभिधानात तस्माद्भयपतकोतेनारकदमान्वयः तथावे
क्काविकल्पः मूलमन्त्रोच्चारणस्तवगोपालमंत्रः क्रमदीपिकायां तथावमूलमन्त्रेणनेत्र
नाभिधानेन दणानवीवा पतानरमाह अथवामाधकः कर्यामप्राणवेनाम्भसमयम

ग्री॰
श्री॰क॰
ल॰
३३
66

स्तोभिः सूक्ष्मश्च कर्तव्यो लौकिके नासमेघमः त्रिषष्ठ्या दशवारं स्वाध्ययनः पवनो जपेत प
वनः पूरनरेचितपवः परकुम्भकः पुनः प्राणायामान्प्राणावमन्त्रिता तात्पर्येण शब्दश्रवणाश्रमा
नेमायचयतिविधिवमस्येवविननेनेहितेपलेप्राणप्रस्तवणक्रनाशोविकलितेपुरते
नमामाडितस्य इति तु लोचदर्हनाः अभानेमापचश्चपश्चफलमुमायाप्राणत्रयात्मकः सो
यपूरककुम्भकरेचकैः प्राणायामस्तावत्त्रिविधो भवति सगर्भो गर्भश्च जपध्याना
दिभिर्युक्तः सगर्भस्तद्विपरीतो गर्भस्तेन सगर्भेण प्राणायामपरो जनः तस्य क्रमाह श
इयाकर्षयुक्तप्राणवायुपेषणाइयामावयावावयत्समित्तिमत्रोवनः एकपाव्रमात्रया सु
षुम्णामध्यकुम्भकस्याविनात्रयाणानेः नायाथिगलयाचनेरेवयच्याणाविशमः
प्राणायामस्मिन्देशात्मयोगशास्त्रविशारदाः भयाभयः क्रमात्मस्थानामनसमाच
रेत मात्राहृदिकमेणावसमस्यन्ह्वादशाघादशा इस्थितिसूवणात्रयमप्राणायामाशाथा
हिमोथेपूगलसेवहूवाणानपेनेवमस्यमेन्न्नरायोदिनश्रवणान यथाहवता
नेत्रयाणेवनेमितिमक्रुलप्राणायामानगतेषाडशमात्रेयत्नेपलत्ताम
मात्राहृदिकमेणावन्याहिनायिकेनायिपूवणात्रवणान मनेनुभावमेहि
नायाम् दत्तयावेवयद्वादशहार्दिप्राणायामयानतः मात्राव माकाडवपुराणम्॥

निमेषोन्मेषणोमात्राकालइति रेफाकर्षयेद्धांसुमनोः षोडशमात्रया सुषुम्णाम
ध्यमेकुंभकेनविधावत्प्राणधारयेत् यथैवपूरयेद्धांसुतेनैवरेचयेत्सुनः उभयोर्मध्यमेकु
त्वानिन्नमात्राभिधायायाम योगेन्यासमसंख्यावत्प्राणपथ्यावहरेवधारय कल्पयेदात्मनो
देहेपीठधर्मादिभिः क्रमात् धर्मज्ञानवैराग्यमैश्वर्यविन्यसेत्क्रमात् नावपार्श्वे
नाभिपार्श्वेयधर्मादीन्प्रकल्पयेत् धर्मादयःस्मृताः पादाः पीठगात्राणिचापरे अ
नंतरदयेपयमविस्मितरागद्वेषाभिवकाः पंचासवस्वकर्माण्यस्मृताः मणवातस्वर्णविकाःस
त्वादित्रगुणाश्चमेतत्रिवबाउगरुत्रमाः आत्मासमनरात्मानपरमात्मातमेवच ज्ञा
नात्मानेवमेत्रहृन्मात्रयाबीजपूर्वकम् प्राणायामम् ऋष्यादिन्यासानंतरंपीठन्या
सउक्तः नतःप्राणायामत्रयस्यन्यासात्ऋष्यादिकाःस्युरेत नष्याचीवषट्पदयासंतरे ऋ
षिन्यासोमर्धिदेशाकेदत्तम्मुखेप्रकेन देवतान्यहृदयेचेवबीजनव्यासादेशाके शक्ति
श्चपादयोश्चैवमवीदिकीलकन्यसेत् ओंषध महेश्वरऋषिर्बीजानायः सोत्रामप
सामनुम ससाधयेत्तुशुद्धात्मासमतेस्य ऋषिशेविनः गृहमानसलेकेवास्वन्यास
तन्याविकीलितः सर्वेषामेवतन्नानासाधनानुक्रमदृश्याने ऋतुत्रयासदृत्सांशमव
वृक्षरः समीरितम ऋषिक्रमोपरितानांत्रमवः फलभाग्भवेत् दौर्बल्ययातेन

श्री
अ. कं
ले

67

मंत्राणां विनियोगमजानताम् इति ऋष्यादिन्यासस्यावश्यकत्वमिति भावः मंत्रस्याङ्गेन
षडङ्गांशानां मंत्रेण योजना यस्य मंत्रस्य ये न्यासाः कर्तव्याः शुद्धिसिद्ध्यर्थं नव
तथाग्रहमायाः इत्यादिमंत्रमहत्ता श्रीतंत्रालोकादौ इत्यादि मंत्रानस्य [illegible] फलाश्र
मी न्यासान्समनुष्ठानः स्वदेहे त्रैलोक्यसमस्तहृदयान्तरिव सः पापानि भयः प्रश
मयत्यानि त्रैलोक्यमानि मस्त्रक्रयाणि आदेशादिस्वार्थादिविन्यासः कन्यासमनतः प
मृ यतायद्यतन्यासः पदन्यासस्ततः पदम् पदादिपदन्यासम् ... त्रैलोक्य
लिकक्रमेणाग्रहादिविन्यत्यासेनापिवाच्यते पुत्र ... वेदिकायां च न र
वेनकल्पविधानेकाद्यामानन्यानसमाचरेत् क्रमदीपिकायां च श्रुता
मातृविध्यादि ऋष्यादिन्यासः उक्तः ध्यानस्वरूपमाह ध्यानं वात्मीहृदेव
स्वमनसा वेदनेनमनम् यज्ञोपवीतशलाणोवैकोसाहस्यादिनिवेदनम् तेजो
गणहृदंभोजकर्णिकाकर्मराजितम् स्वीयहृदेवताविध्यायेरागमत्
दैवतानाम् एवं यदैदवैतन्नमगणाध्यानमयते एवं ध्यानात्मानात्मानं
हृजयंहातयोगतः आत्मायतनपवनं श्रीतंत्रवक्त्रिकालके ॥

सामान्यार्घ्येन स्नैनैव वक्त्रांगानि प्रकल्पयेत् आग्नेयादिषु कोणेषु हृदयादि
गवन्नष्टधं नेत्रमग्रे दिक्षु अस्त्रं मंडलेन स्नालितेन तु: रौद्रिकायां प्रविन्यस्य
मालयेत् स्वमसतां: साधावेष्याप्ययेद्दिह्वा वामतो वा दक्षिमंडले वर्षि-
मंडले त्रिकोणे नवरंध्रादिकेशैवप्रतिपद्भद्रयाणंता आदिपदास्तथा
ततपीठग्रहः हृदयाणांतानमर्शनमंत्रेण अर्घ्यं स्वरूपमाह गोपथ्यामा
तरवक्त्रप्राग्रोतिलमर्षैपः सहवैसर्वदेवानामर्घ्योपयोग्यकीर्तितः प्रणामः
माह हृदयेद्विमलपाप्यसास्त धोयपरिह्वैः प्रीतिगानैः स्निग्धोनकैः अत
वैर्मात्रकाद्वैः प्रतिगानैर्विलामस्यः स्निग्धोनवैः स्वाहांतवैः अंका-
रांतैवांपिकेचित् विलामस्मात्रकामेत्रपाठांतेनतेर्मलमंत्रोपिपदवीयाः ।
इत्यपिकेचित् नत्र्नतोर्थ्यमननाभिवाद्ये त्रोर्थ्यमल्लकविमंडलांतेन तु: ॥

श्री॰
प्राक॰
ले॰
६८

68

स्वीयहृत्कमलनेत्रावृत्तिं तथागमाग्यितीं तदुपरि प्रदर्शयेत् । तत्तलेनमेत्रवीति
नेवत्तित्तमवग्गुणाद्रोदत्तामलमंत्रसकलीकृतं तन्नामेदंगवैश्यकलयेद्विशेष
तेः नयनमंत्रवीतिर्तिनवोषट्तिमत्रवीतिने । वमत्ताक्रमितिमत्रेत्ता नीर्थावाह
नेमंक्रशनदृया । तदुक्तं गौतमीये । नीर्थमावाहयेद्विद्वान्मदयोक्रशमंतपा
प्राकप्रदर्शिनोयनीर्थमंत्रः सकलीकृतमभिमंत्रितम् । तथावशाद्दायाम
मलमंत्रेनयेत्सह्यानेपत्रस्यागमत्रवित् । येनमदयामस्नीकृतयसकलीक
र्त्तां । तदुक्तं । ग्रमनीकवत्तोकृत्वाचिनयेदिष्टदेवताम् । अंगान्यामेन म
कलीकृत्वाखेणादियोदश । ग्रतनादिषुनमद्युतीकृतंनेमस्पणनयतिमः
त्रमहम: मनस्मनदयाकृयनेपत् । तदुक्तं । ग्रहकृतेनेनेपन्मलमाक्रायम
त्स्यमदयेत् । दत्तिणप्रोत्तितामावमादापाद्रिः कुर्वयेत् । किंचिदर्जो

गृह्यप्रोक्तंपंचभिर्मंत्रैर्योजयेत् प्रोक्षणीपात्रेणोद्धृत्य नैवेद्यान्तानि विवाहवतः प्रोक्षणपात्रा
दिकेचाग्निमूलेनप्रोक्षयेत्तद्यथाः दोलपा पूर्वस्यांदिशिवेसदृशिणि प्रोक्षणीं
वकेरणेवप्रोक्षयेत्रिजमानंत्रेणनेनाम्बुनाद्भिः कदेशंममानुष्याविलम् सा
धनेक्रममंत्रदत्तादिकाग्निनि पाद्यस्याचमनीयस्यमधुपर्कस्याचाग्यस्य पा
त्राण्यापाद्यार्घ्यकालेखयांदिवीचितानिच स्थापयेत्स्वस्थानेष्वर्यपञ्चासव
मेव पाद्यादिपात्रस्थमाह अर्चेत्स्यात्तरतः काद्यंपाद्यमाचमनीयकम् इतिवच
नात् स्वहृत्पाणिपाद पाद्यपात्रमकाद्दीर्वाब्जविष्णुक्रान्तासजलः स्यतनम मानोलवंग
कंकोलवगकक्कोलजलेराचमनीयकम् आज्यदधिमधुमिश्रमधुपर्कः स
मीरितः पुनराचमनीयकेवलजलेन तदुक्तंगौतमीये नैवेद्यमन्तनाद्भ्यांदद्या
दाचमनीयकम् आज्यदधिमधुमिश्रमधुपर्कः समीरितः पुनराचमनीयंके
वलजलेन तदुक्तंगौतमीये नैवेद्यमन्तनाद्भ्यांदद्यादाचमनीयकम् एकस्मि
न्नेपिपात्रेवापाद्यादीनि प्रकल्पयेत् सर्वोपहारवस्तूनांममभावभावयेदिया ॥

श्री.
मा. क.
ले.

69

सर्वोपहारइति । उपहारविशेषाभावे मनसा कल्पयेदितिनिमित्तजाय दोषः तेष्विच्छं नु सामान्या
भावपरमिति निष्कर्षः । अथ मानसपूजा अथ मूर्धनि मूलचक्रमध्ये तन्नाथेनाराधना
यकेन मनसेव ध्यायमानक्रमेण स्वमूलमन्त्रेण लक्षणानि तत्र पुष्पं दीपः अथवा स्वमूलमन्त्रे
णोपचारेण मूलेन हृदये पञ्चाशद्वर्णमध्ये त्रिनयनं स्मरेत् स्वदेहे स्वीकृतमाने दृश्यमाने निर्दि
ष्टताभस्म नेत्रे मार्गः स्वार्थपदार्थकृत्यानि तन्नाथगुरुपादस्मरणे ॐ आधारशक्तये नमः इत्या
दिमन्त्रैः स्वस्वकामसिद्धये नमः ततः सहस्रदलकमलपद्मे नलवत्सवन् पञ्चकृत्यानि
गर्भे ध्यानलिङ्गमननपीठः अत्र मानसाराधनपादसर्वाङ्गके क्रमात् अथवा पाद्यादि
ध्यानसमर्पयन् यथाध्याया नाहूतगानमननेनवाद्य । सर्ताध्यात्मलकमलिलव
ब्रह्माण्डमयम तत्र नाक्षर्योन्मात्मा ध्यानमङ्गा अर्थमानसमन्त्र ग्रहिलाध्याने मा
नसपूजायां नैवेद्यदानेनास्ति विनानैवेद्यं तथा पूर्ण कर्मसमाधानाय भावेन गन्धमादिह
वी यजनाशेषमनन्यमनसा पूजयेत् श्रीचक्रे तल्लोकम् इति मानसपूजा बाह्य
पूजोपचारामिमां आरोहितकामपया एवं देहमध्ये पीठे वज्रपीठे देवतां गुरुम्

३५

दृश्यं विधिवद्देवस्थापनमाचरेत् इति वचनात् सर्वस्थापनक्रियाणामेव तद्वत्क्षणे वेदी
तपल्लवेन संयेयम् प्रासादे नित्यैकत्वात् तत्र च चक्रे विद्विपदे वा पञ्चनवभूमौ सोहाव
सो स्थंडिलं यत्नेन विष्णुरस्थित्रिवर्गाद्यपि सिद्ध्यति ॥ शालिग्रामे मनो यंत्रे मंडले प्रति
मासु च नित्यं पूजा हरेः कार्या तत्र केवलभूतले भूमिषु यत्न मंडलानि रहित
भूमिपरः यंत्रस्यावश्यकत्वमाह आदौ लिखेद्यंत्रराजं ततः कल्याकुलदर्पणम् सो
वर्णैर्यजनेन ताम्रपीठे भूर्जपत्रे भवि विना यंत्रेण चेत्पूजा देवता न प्रसीदति इति
यंत्राणां यंत्रमित्यादुक्तं तत्र च दिनं इति कुर्यात् यत्रमिति वचनात् यंत्रस्यावश्यकत्वम् पी
ठे श्रीखण्डादिनिर्मिते यन्त्रं कल्पयेत् प्रकारमाह मूलमंत्रस्य यंत्रं विलिखेन्मध्य
दलाष्टकसमन्वितम् षट्कोणकर्णिकं तत्र वेदद्वारोपशोभितमिति पंचायतन
दीक्षायत्ते पंचदेवतास्थानविषयमाह शंभौ मध्यगते हरीनहरभूदेव्यो हरौ शं।
करे भास्वद्गणनाथवोगणपतौ शांबिकाः स्थापिताः देव्यां विष्णुहरैकदेन
रवयो लंबोदरे शैलेश्वरेनाथाः शंकरभागतो निजभवाद्यस्ता महानिष्टदाः शंकर
भागतः ईशानादितः तथा चोक्तं समायामात्रिकायाम् सर्वेषु सर्वं गणस्थाप्य दक्षिणे
गणनायकम् ईशं पश्चिमे देशे उत्तरे विष्णुमर्चयेत् तस्मात्पूर्वदिक्क्रमवशाद्वि

श्री:
श्राक.
ल.
८

70

मायचक्रं स्वभेदं यैः हतिम्नातिपरस्याहं गोपालमेनेनतथा ध्यात्वाराध्यनतो बहुविधैः सु
ष्पैश्चागं धाटिभिर्मानानाविधस्रग्गंधिमादिकफलैर्हृदामयेन्त्वेहृदि तथा च ज्ञानमाला
याम् भवानीं तु यदा मध्ये ऐशान्यां मापवं यजेत् आग्नेय्यां पार्वतीनाथं नैर्ऋत्यां गणना
यकम् मद्यो नतनेन वायव्यामार्चयेत्तन्मसज्जयेत् आत्मनः पुरतो भेद्ये देवता पुरतस्तथा
सर्वाशेकल्पिता मैषा सर्वदेवार्चने मता इति दक्षिणामूर्तिसंहितायाम् देवाग्रे लस्य वा
ग्नेयां शवीशेनाकाग्रत्क्रमेन इत्यादिशाम्भवोदेवियत्र चक्रं समर्चयेत् इत्यादिमानतां देविसर्वा
शेवेन संशयः ईशानकोणे देवीशितनद्यायजन संशयः पश्चिमाभिमुखो मंत्री यदा च
क्रं समर्चयेत् पश्चिमाशानदा नैयाश्वशिवनसंशयः वायुकोणे नदानेयमीशानेतया
संमनम् दक्षिणाभिमुखो मंत्री यदा चक्रं समर्चयेत् सर्वाशेव नदा मा दिग्गतः कोणेन च
क्रिमन् अस्यार्थः विष्णुशिवदुर्गागणेशसूर्याणां मध्ये यार्हृदेवता तामां मध्ये पूज्या
नीया तद्विवचनसूच्यमीशानादिकोणावतत्वयेप्रपूजनीयम् यथा शंभोर्मध्य
गतेहरिः सूर्यः गणेशः दुर्गा इति पूजनीया एवं विष्ण्वादिष्वबोध्यम् पीठस्थाना
ऽपि मस्तपंक्तिः पूजनीया गुरुपंक्तिस्तु गुरुपरमगुरुपरमेष्ठिगुरुपरापरगु
रवः पीठशक्तयः आधारशक्त्यादिज्ञानात्मांतानां पूज्याः ॥ ॥

हृद्वोदिवेसरेषुमध्येवनन्तकल्पोत्कपीठशक्तीः संपूज्याः मध्येपीठमनुंयजेदिति
पूर्वादिदिक्षुयमल्लपूज्यशक्तयोमध्येप्रावीतिकथ्यन्तेबुधैः तद्दतिरोदतिलः
स्यात्तुमंर्वेचोन्नरंमनम् पूष्पकपश्चिमेत्तेयंसर्वत्रैवंप्रयोजयेदिति मूर्णावाहनेप्र
जपेदित्यनुमन्त्रौ मूलेनमूर्तिसंकल्प्यध्यात्वादेवंयथाविधि सावाहनजपेन्नत्वा
मंत्रीमन्त्रस्यदेवताम् मूर्तिसंकल्पयेन्नापरिस्थाप्यपित्वाकल्पद्रुमच्छायायाः ।
संस्थितांमूर्तिध्यात्वामूलमन्त्रायोमुकमूर्तयेनमः इतिसर्जयेत् मूलेनमूर्तिमिष्ठा
स्थाच्छायायांयाकल्पयेत्स्वलितामितिवचनात् आवाहनप्रकारस्तुसूर्णायाये मूलाधा
रेस्फुरद्दीप्तिशिखाकारांशिवांस्मरेत् पात्रावलीच मूलमंत्रेणमन्त्रार्यसमुष्मावन्न
नासापीः आनीयतेजःस्वस्थानांनासिकांरंध्रनिर्गतम् करस्थमातृकायोजेचेत
न्यपुष्पसंचये संयोज्यचलरंध्रेणसूक्ष्मामावाहयेन्नयीः मातृकांभोजमध्यरूपेतशा
रदायाम् ओंमेदोरसनाणांकर्णीकर्णिकामित्यादिरूपम् करस्थपुष्पनिवयेविभाव्य
मूर्त्तोमारोपयेत् आवाहनंसंस्थापनंसन्निधानंसन्निरोधनमननम् सकलीकरणंच
स्वाहित्याद्यवगुण्ठनम् अमृतीकरणंकृत्वाकुर्वीतपरमीकृतिम् क्रमादेतानिकु
र्वीतमन्त्रीभिसमाहितः आवाहनादिमुद्रास्थितन्नासारे अमपवाभिमुखांसमन्ववे

श्री
क्रि. का.
ल.
७८

वार्चनादिषु सदैवं सम्यग्वोभावमावाहनमितीरितम् शिवस्यावाहितस्यास्य विग्र
हे हृच्च संततम् स्थिरीकरणमुद्दिष्टं स्थापनं भक्तितो चेतने इष्टार्घ्यसमानेन तद
हीनत्वान्तुष्टाहिकम् कर्तेसाम्मुख्यमस्येहतन्मात्रिंश्रयप्रचदृश्ने आसमामेस्वशा
नायां सान्निध्यं हि शिवस्य यत् ममानिरोधयद्दिष्टोविभोरप्यस्य भक्तितः आनेद्य
नं नेतत्त्वसाक्षिरानदलक्षणम् तदत्रसकलीव्यामं धेयं स्याद्वगृहन्तम् अवभि
त्रस्वभावानां यत् स्थिरं प्रयोजनम् अङ्गानामङ्गिना सार्धं समस्तीकरणमिष्टम् त
मातस्याणरा याता विन्नेपापरमीकृतिः सोमशम्भुनाप्येनदेवोक्तम् पवेहरूपमा
वाहना हि विधेयम् अथोपचारानुवीलमेवविन्नेत्रदेशितान् प्रयोजयेद्देवता
यास्मपचारस्वभावतः आसनं स्वागतं चार्घ्यं पाद्यमाचमनीयकम् मधुपर्काचमनं
स्नानं वसनाभरणानि च गन्धपुष्पमनोधूपदीपनैवेद्यवन्दनम् अथोपचाराः पंचपंचे
वर्णयाद्याश्च तिभेदतः गंधादि भिनिवेद्यान्ताः दृष्टाः पंचोपचारिका पंचोपचारा
नादीना मूलावशरणकालव्यवहारलभ्रम स्त्रीलेकापवर्गलभेत्पचारेण पञ्चकर्मे पंचदशा
ह उपचारेषु सर्वेष्वपि कर्मविनाशं लभं भवेत् नत्सर्वं मनसा ध्यात्वा यत्पूजारेणार्पयेत् नवतत्त्व
नलेदयाद्युपचाराणां तेनैर देवतायाधिराजयांल्कसमापदिहनंमता दृष्टा कालेदेवतायांना पंचोपचा

मेयतरम्

इति सञ्जापदीपः पुष्पदानविधिमाह पुष्पैर्वा यदि वा पत्रैर्नैवेद्येनाब्दयोग्यकम् कु
र्वीत नन्दमाध्यान्तेयथोक्तेनैव धार्यताम् पुष्पं विसृजेयेद्देवि मृद्वयाद्यानसंख्या
या अंगुष्ठतर्जनीयोगाद्धानमुद्रेयमीरिता तर्पणार्थे पुनः कुर्यान्नित्यं नन्दमुद्र
या अंगुष्ठानामिकाभ्यां तर्पणमुद्रेयमीरिता इति सेतुरत्नसमुच्चये अयोग्यं पुष्प
लेनैव पुष्पांजलिविधौ न तु इति वचनादंजलिदाने नियमो नास्ति इत्यवाचा विधि
वत्पदानाद्यनन्तमभासनम् स्वागतेनागमश्च पृच्छति गन्धद्वयं तोयं सगेः पाद्यमर्घ्यं पुन
र्दद्यादेवं सम्प्रदद्यान्नमानमः इति मंत्रेण स्वधां मंत्रेणाभ्येनैवद्याद्याचमनीयकम् स्व
धामंत्रः स्वधायेति स्वरूपम् अर्घ्यं दिशेत्तेनैव मूर्ध्नि शिरोमंत्रेणाद्देशिकः शिरोमंत्रः स्वा
हेति मंत्रः स्वधान्तेनानेन कुर्यात् मधुपर्कमप्यालम्बजे अनेन मंत्रः स्वधान्तः वमिति
मंत्र इत्यर्थः तेनैव मन्त्रेण कुर्याद्द्विराचमनीयकम् तेनैव मन्त्रेण मन्त्रेणैवाग्रं
दद्याद्यापाद्यदद्यात् ततः कर्मद्वीपिकायाम् तत्रामन्त्रेणागमनमित्युदीर्य तथा
चेणाद्याचमनीयकान्निवेद्यानीत्यादि पृथगिति विकल्प इति भावः आचमनी
यंवारत्रयंदद्यात् ततः कर्मपूर्णायागे स्वधेत्याचमनीयम् हितिवारमनुलेपकेन म
कृत्येवापि पुष्पं वैषडित्यर्पयत्क्रिया इति पूर्णायागवचनात् वौषडिति पुष्पदान

श्री
आ. क.
ल.
७२

72

मितिश्रुतेः वस्त्रनैवेद्यदानमस्त्रेण मंत्रः केचित्तु यथाशक्ति दिक्षु नैवेद्यमिति तथा नडङ्क्र
म् पाशांकुशेन नमः स्वधावषट्स्वाहावौषडिति क्रमम् हृन्मयः सर्वस्वार्घ्यपाद्या
दीनि प्रकल्पयेत् तथा चाद्येन मौनं नमः इति हृन्मंत्रः केचित्तु यथा मंत्रेणावदनस्
निवदनेन सयेति पाद्यं कल्पयेति तस्मिंस्तम् गंधादिभिः कारयेत्त्वानैवासमीपरि।
यापयेत् दृग्याहिस्त्रियोपवीतेवस्त्राणामाभरणैः सह अथ प्रच्छेदैवेन यापयेद्गणादीन्सृजयेत्।
त्वतः श्रेगन्धाचेयं देवताशरीरे तथाविकल्पारत्याम् पूर्णादित्वानानेनरमंत्रकम् यथा
श्रेणादिलोकपालानेयजेदावरणान्यपि अनंतरं मूलेन पुष्पाञ्जलित्रयं दत्वा प्राग्विष्णु
ष्पाञ्जलिपंचकं दद्यादिति प्रदीपः वक्ष्यते तत् ततः पुष्पाञ्जलिं दत्वा परिवारार्चनं चरे
दिति राघवभट्टाः पंचैव वचनस्पृते सम्प्रदायादेकाभावादिति अथावरणाद्रा
नव केसरेष्वग्निकोणादिहृदयादीनि पूजयेत् तेष्वग्निदिक्षु सध्यानं तथा अंग
देवताः तुषारस्फटिकश्यामनीलकृष्णारुणाभिधः वरदाभयधारिण्यः प्रथा
नमनवः स्त्रियः पञ्च आग्नेयाशादिस्वाहानोदित्वचना पंचक्रमान् इति शेषं वच
नैऋतवरुणाविषयमिति रम्यं प्रदीपः केसरेषु ध्यानविशेषानुपदेशकल्पेषु उपदेशेन
तैवैवासहस्र मणवास्थितत्वेनेतानानमः ज्ञानमोनेन पूजयेत् यथा ॐ हृदयाय नमः ॐ शिरसे स्वा

ह इतिकेचित् क्वचित्

ॐ ह्रां हृदयाय नमः ॐ ह्रीं शिरसे स्वाहा हां चतुर्थीभिर्भाजां बीजैर्नेत्रान्तमाहृत्य ध्यानं तत्र
इति मन्त्रविदेवतायाः शरीरभूतात्पर्थेः पश्चादभ्यर्चनीयाः स्युः केत्याकाङ्क्षायामाह नमः क्रमा
त् श्रीतत्पञ्चलोकपालानमृत्यादिषडावृताम् इन्द्रमग्निं यमं रक्षोवरुणं पवनं विधुम्
ईशानं च क्रमाद्यजेदूर्ध्वं पितामहम् रक्षोनिर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये ऊर्ध्वमीशानयो
र्मध्ये ऊर्ध्वं इन्द्रेशानयोर्मध्ये ज्ञात्वापि पश्चिमभावप्रधानं निर्दिष्टान्यपि पर्यायेणानिलानयो
लक्ष्मणे तथा चक्रवर्णापिपतये इन्द्राय नमः इति केचित् चण्डिकायां च पश्चात्पीठस्य चरणोम
पविवारांसंगतान् इन्द्रादीन्वर्णयेदित्याह पञ्चवाहने कनककपिलनीलश्यामलश्वे
तसम्यामलसितसुचिरत्नाकर्णेतोवामभागाः करकमलविराजत्तायुधाद्यिवेश
विविधमणिगणालङ्कारसुरन्तोरणाद्याः तेषां वाहनानाह ऐरावतस्तदामेषोमहि
षः प्रेतमकरः मकरावश्च मृगः पुष्पाङ्कुरगोवृषभस्तथा क्रमेणाह सः क्रमादेषां वाह
नानि विष्टर्भुपाः क्वचिदनेन सप्तस्थावहनमुक्तः स्वरूपमाह ग्रथविकसितकिंशुका
भमग्निकुण्डगलगतं सितशक्तिपङ्कजहस्तं मणिमयमकुटं यजेत्मेषगः कुसुमवरेह
नवान्तकं कुण्डलं च इति सारसमन्थ्यवचनं स्वच्छागलपदं स्वच्छागलो मेषः इति टी
काकारः एवमन्येषां च भगोदरजनकपापधापश्चिमं मेघोदाने देवानां यामस्त्वस्यवा

श्री
आ. क.
ल.
७३

73

हृतः सर्वशक्तितः तस्मात्त्वेवाहनं मे पूज्यं देवेशोऽमे हृषिभिर्मिरितात्तिं मे अग्नकान् यस्मिंड
लवङ्गः छगलवाहनत्वेनैव पूजा मे अमाह तथा वक्ष्यमाणयागे ॐ ह्वच्च हंस्लायमग्ना
धिपतये पदम् सवाहनाय पदे पश्चात् परिवाराय नमः इति तेनैव मन्त्रेण वाहनवाहना
दिकमभ्यर्चयेत् अन्येषामग्न्यादीनाम् वाहनादिकमित्यादिना स्वनाम्ना स्वाधिपतय
इति हृत्स्वचितः मन्त्रो यथा ॐ स्वयवन्त्व हंस्लाय मग्नाधिपतये सवाहनाय सपरिवाराय नमः
इति मन्त्रः स्वजायां एवमग्न्यादीनामपि मन्त्रो बोध्यः कैश्चित्तु ग्रन्थान्तरस्वरसान्नागाय
स्वायुधाय नमः दिक्षु कारणापि योजयन्ति योऽनादिवर्णोऽयं तदपि कश्चित् एषां मन्त्राण्याहुः ॐ
मौलिशान्तमपि यदेरक्तपाशायाशवं सेक्रशाकयमनात्रिशिखारपत्न्याः सर्वांश्चहिं निज
स्वललितमौलियुक्ताः स्वस्वायुधाभवसमस्तन्यानिपत्न्याः हे मौलिवज्रः क्रूपणः स्व
क्रः त्रिशिखात्रिशूलं एषां यथा मन्त्रेऽपि नाग्नयः निजस्वललितमौलियुक्ताः इति।
स्वस्वकिरीटनिर्मितस्वस्वनामस्वायुधचिह्नाः इत्यर्थः अथवा ॐ स्वहं स्लेषवज्रा।
मेधायुधमभयं चेति भावः केषांचिन्मते वायुध्वाभुधः तत्केयमाणयागे।
वामवेश्मन्हंस्लायमानाधिपतये नमः इति वक्ष्यमाणयागस्वरसादेयं वदन्ति
शान्तिगदे स्वीद्रपम्बुत्रोन्नरविन्दुः स्वजनीयः (क्वचिदुन्नरादिकरणं नः क्वचीरइति)

क्षविङ्गम्रक्षिकुशजः कुर्वीरन् इति श्रवणात् तस्यवाहनेमनघ्राः अस्त्रं वदेदिति भावः प
ञ्चपञ्चप्रदीपदानानन्तरमेवावरणपूजाम्भवेत्यागे यागेरंगादीन् पूजयेत् इति शारदा।
तिलकवचनात् आदिपद्मस्वरमातृपदीपपरिग्रहः तत्प्रकारमाह अगरुकर्पूरशीरगमृ
लशर्करामधुवाहनैः धूपयेदायसं पात्रमिश्रं नीचैर्देवस्य दक्षिणकरइति शारदायाम् ग्रन्था
न्तरेपि धूपांगानि ऐक्येन विलसितेन जनेनरः सविकीर्णाग्नेन्दुल्याधेन तपनिमग्नेवपमाया
यमेत्री इत्यामी चेदेन जनमधनायाधरेणघदोषाधं देवांगधात्तन मकृष्णैरविनोवा
दयानः तत्तदीपं सम्भिस्वनत सिक्तकर्पूरवर्तीदीपं दद्यात्मनिविषदयोः पद्मपर्यन्त
मध्यैः कृत्वा दत्वा दत्वा तनिमध्यविधायामेपिलाप्यपाधेसावीमे कलयमत विपुलस्वर्ण
पात्रे निवेदयम् नीचैर्देवस्याधः कृत्वा तन मिमग्थेः अपरेणवामकरेणघंटांवादयत्
नइति श्रवणात् भूपदीपदानेपिनाहादनमवणकमिति भावः पञ्चपर्यन्तमन्त्रा।
कस्यापद्मपर्यंतः स्त्रीरुद्रीदंडोविदीपस्तस्मथैः चूतेनेनाधुपलत्तणाम् तथाचवर्णा।
कुंकुमगर्भिणामर्पिष्ठातिलजेनवा आरोप्य दर्शयेद्दीपानस्मैः सोरभशालिनः इति
श्रवणात् तैलस्याप्यभिधानात् नैवेद्यं दानमाह नैवेद्यंपुरतः कृत्वाभस्त्रेणाप्रोक्ष्य
ऐकारेणनदृष्णरिपुष्पंबिनिक्षिपेत तथाचाङ्के संस्थाप्य पुरतः प्रोक्तमात्रेणस्मनोत्यमेर

श्री.
श्रा.क.
ल.
७५

विशतिपञ्चिमकारमाह वीतिहोत्रदयितोतमद्वारन्मूलमेवमध्यति दितिपञ्चलम् अर्थे
न्तदन्तात्मके हृद्विन्दोः पञ्चाचक्रसमेनमद्वरेत् स्विदेहयामिदयितेन पाणौ देहविहे
दे नैवेद्यार्पणमेवेत्यर्थः सर्वाचाम्नविज्ञाख्यया वीतिहोत्रदयितेतिवीतिहोत्रश्चाग्निःत
स्य दयिता स्वाहेत्यर्थः सर्वाचाम्नसर्वदेवाचाम्नविज्ञानव्याया यान्हे देवतानाम्ना तथा च
हृतिभावः अनन्तोपलक्षणमसिस्वाहेत्याचमयेत्ततः ग्रासमन्दं वामदोस्त्साविकत्वा
मलमद्भिभाम् मदङ्गायन्दिति प्राणादीनां वदर्शयेत् प्राणापानव्यानोदानस
मानाः क्रमात्स्वाहान्ताः पुञ्जाः ५ वार गोप्यः क्रमशो वह्निजायायुक्ताः तथा पानीयम
न्तौ क्रन्यमद्रयायेन्नुमेयाया मूलकोदकमन्ताधिधानमसिदेहयम् अनेन देव
ताहस्ते दत्वा चाचविविनियेत आशा आशानवाचमनीयमपि ततो ऽनन्तात्सिसे दोमान्यं पु
कादिविनिर्मितान् पात्राववप्रमाकारान्मैत्रैपायमदर्शयेत् आरातिकमिदं श्लोके
वेद्यावान्तं पुर्वकम् गतमावेनन्नैवेद्यं नमस्त्रेनमन्मद्वरेत् पुष्पान्तं तत्र नैवेद्यं
किंचित्स्थाने विशोधयेत् तत्र नैवेद्यकं त्वं क्षिप्तं भुञ्जेत्स्थानविशोधनम् उच्छि
ष्टभोजनेदानं तेन च विष्वक्सेनः स्वनो विस्लस्तेजश्चण्डो विष्वक्सेनः चण्डेश्वरो तथा
शक्तिश्चण्डेश्वरः शंकरस्य च लंबोदरो गणपतेः मीष्ट उच्छिष्टभोजनः मौद्र

मोहूलकमभिसमर्घ्यं स्तवाय गीतनृत्तैः सुष्टसमभिष्टजयतास्तुत्वैव गंधादिभिः सुप
रिवारमर्घ्यार्थमस्मै दत्त्वा विधाय कुसुमांजलिमादरेण स्नात्वा यथाम्नायशिरसा तुलको
दकेन स्वात्मानमर्पयेत् तत्त्वरणान्नमूले ॥ नैः सर्वमायाद्ब्रिदेह धर्मादिकारतः मा
ग्रन्थमङ्गुष्ठयवस्था स्वमनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यां मूर्द्धरेण शिश्ना यत्कृतं मयु
क्तं यत्स्मृतं तत्सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा मां मदीयं च सकलं हरये च समर्पये पुनः श्र
द्धाच गंधादिभिर्दीपांतैरुपचारैः पूजयेदिति पात्रदीपं नन्दीपेनोपचारैरनिग्रह गंधा
दयो विविधा दीपांताः पुष्पाञ्जलिवोपचारिकेति प्रसन्नो भव मायां त्वां सर्वदेवमयं होति यथा
शक्ति जपं कृत्वा निजपेन सर्वं समर्पयेत् इति शेषं स्वहस्तेन तु अर्पयेत् पूर्वं तस्यैः अनेन मे
वेत्त गुह्यातिगुह्य त्वमादिपूः यथाशक्त्येति श्रीनोत्तरमहस्तेन वा दशवा तद्कुसुमै
ष्णपदे नो संख्यानं कृष्णानंतेशाख्यं सहस्त्रवाजपादिसुरति पुष्पाञ्जलिं पुनर्दत्त्वा
साष्टांगं प्रणामं कुर्यात् तथा चोक्तं विल्वकल्पलतायां दोर्भ्यां पद्भ्यां च जानुभ्यां
उरसा शिरसा दृशा मनसा वचसा चेति प्रणामोष्टांग ईरितः बाहुभ्यां च सजानुभ्यां
शिरसा वचसा धिया पंचांगकः प्रणामो यः पूजासु प्रवराविमौ अष्टांगाउन्नमः ...
पंचांगो मध्यमः स्मृतः ... प्रणामं कृत्वा विदध्यात् पश्चात्कृत्वा तत्पदे

श्री॰
आ॰का॰
ल॰
७५

75

वेष्टयित्वा प्रणमेन्नरः नमस्त्रिकं फलं नास्ति न परं तु रात्मनः भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा च नत्वा आश्रयः
कृत्वा प्रणमेन्नरः अष्टांगप्रणिपातेन भक्तिसंयुक्तेन स्थिता परिवारगणं सर्वं मयम
हारकस्या नम्रत्वं तु समस्कृत्य देवतागीतमानसः तमस्तेति विसर्जयाद्यमेवं प्रणया प
केत्रिशः विधाय देवताय स्वाम्यो परतन्त्ररमीरूहे स्वपुष्पमाल्यकलापुष्पमाल्याद्यादा
मयेत्स्वधीः पवेत निर्माल्यं शिरसा धार्यं सर्वाङ्गेषु च लेपनम् नैवेद्यं चोपभुञ्जीत
त्वानन्दक्रियाणि तेन ततोऽपरे नमस्कारः पवेत्र देवतार्चनावशिष्टं यत्सलिलेशाल
मध्यगम् अग्रे तु ग्रमवध्याप्राणं प्रलहरणाद्याहृतिः एतान्यन्यानि स्तुतान्याम्नाय
लानि बहून्यपि उत्तमानि च मध्यानि न्यूनानि विविधानि वै स्वस्थः समर्थः कुर्वी
तेन तूत्तमैरेव साधनैः मध्यमो मध्यमैरेव न्यूनो न्यूनैश्च साधनैः आपद्यपि समर्थो
पि न्यूनैरेव समाचरेत यथाशक्ति यथाश्रद्धं यथायुक्त्या लोकाविगर्हितम् पूजाविः
स्तरतः कर्तुं योऽनशक्नुतिर्मानवः संहारैर्देवताद्यैः पूजयेदिष्टदेवताम् अथ
वा देवतामन्त्रं ध्यात्वा मन्त्रं प्रपूजयेत् अथवा मानसीं कुर्यात् सा पूजा मध्यापि
वा कायशून्यपेत अथवा केवलो वलाः पूजां बाह्यां कुर्यात् विचक्षणः अथवा मात्रेण
षोडशदेवाद्यं नसाधनम् तेऽपूज्येव तत्पंकुर्याच्च मन्त्रैः केवलं जपेदिति वचनात्

मायाश्चावश्यकत्वमिति विश्रुतमायाप्रदीपः। न बिल्वैः पूजयेन्नित्यं नैकार्यानर्कपत्रैर्जन
मन्त्रियौ कदाचिदिह हानिस्त्वनयच्युक्तिः कदाचन वरं पूजापरित्यागान प्रकाशपाक
शाचनेति फलत्रूपमणि वचनविरोधात् वचनतोपिकारिनियंत्रितमिति ध्ये
यम्। अथेदानीं च पूजायामर्कपत्राहिह्निनेनतथा निषिद्धं वापि तत्सर्वं मध्यतेऽथ
वर्षके। न तु अर्कं यामले नातस्तेनार्चयेदिहिस्तेनतलस्याविनायकम्। न दूर्वयाच
येद्दुर्गां बिल्वपत्रैर्दिवाकरम्। इत्यत्र सकापुष्पेच बिल्वादौ वैशेष्यैरेवाद्युपैः एवं च गंधपु
ष्पादितत्पदकशास्त्रनिमयैः सामान्यः सर्वदेवानामर्चाप्रयोगे परिकीर्तितः इ
त्यादिनाप्रसक्तानन्तरानस्य निषेधकमिति किन्तु पुष्पाभावे जलेनापि इत्येवा
नेन तुलेनच निषेधजागृकत्वाभक्तिभावेन दैशिकैः इत्यादिना पुष्पाद्यभावा
दिदेशगमस्य केवलतुलसीदलस्य निषेधकमिति भावः गौतमीयतन्त्रे जा
नकीमाणीयात्वेवतेरक्तपुष्पकम् बिल्वपत्रैः महादेवानार्चयेद्देवकीसुतम्। गृ
ध्यानेर्देवीं नोचार्कमंदारमादिनतथा गणेशाय तुलस्यापरक्तपुष्पमनिवे
द्यम्। निषिद्धान्याह शिवे केतकमल्लीं च पुष्पीबेमकककनके नयपारक्कोचिसंध्येचम
लतीरक्तचंदनम्। रक्तवर्णं तथा दिह सर्वदेवानां परिवर्जयेत्। तथा पक्षे केतकीनार्चयेद्दि

श्री॰
श्रा॰क॰
ले॰ ७६

संपन्नैः पुष्पैः फलैरपि स्नात्वानीतैः पर्युषितैर्याचितैः कृमिलवर्णकैः स्नात्वानीतैर्म
ध्याह्नस्नानान्तरमानीतैर्निसिद्धाः स्युः स्वयं विकासितं पुष्पं स्वयं पतितं भुवि वर्ज
येद्धस्ततो पुष्पमग्रे च विशेषतः स्वयं विकसितं स्वयं हस्तेन विकासितमित्यर्थः त
था कालिकादौ तथा नागेन्द्र विना चम्पकपद्मकैः तथा त्रिपत्रान्यन्तकुसुमैर्नार्चये
त कदाचन भृङ्गराजं चागमे स्युः पुष्पैः केशकीटादिदूषितम् कुमुदं पटलं चैव शिरीषं प
रिवर्जयेत् भृङ्गात्तं वर्जयेत्पुष्पं शेफालिकाकुलं विना किञ्चाभिषेकं दोषाभावमाह
बिल्वस्य विहितं स्यैव तथा यामलस्य च तमालस्य तु पत्रस्य किञ्चाभिषेकं तद्व्याति
तथानन्तरं त्रैविध्याद्वै [illegible] पुष्पं श्रेष्ठं स्तकांकेश भ्रूकेश तपत्रकम् प
वेशादितं पञ्चैव कर्णिकारं द्व्यंतथा बकं सं पारमूलानि कर्वीराणि निषिद्ध्यन्ते म
लिकादित्रितयं जातीसो मपुष्पं नयानिका बिल्वपुष्पं कुरवकं मल्लिपुष्पं बकेस
रं वासन्तीविहितं पञ्चैव कादम्बपुष्पं मरुबकम् दमनं चलनगं च पुत्रोशेफालिका
तथा हरितपत्रलोहितैः कुसुमैरर्चयेद्धलैः तथा देवीप्रजामहाकाय्योजल
जैः स्थलजैरपि विहितैरविहितैर्वापि भक्तियुक्तेन चेतसा राघव महोपि स
र्वपुष्पैः सदाभ्यर्चा विहिताविहितैरपि वातेष्वा सर्वेस्वानां भक्तियोगात्कारणं तथा चोक्तं भवि
ष्ये

अलाभेन तद्गुणानां पत्राण्यपि निवेदयेत् । पत्राणामप्यलाभेन फलान्यपि नि-
वेदयेत् । फलानामप्यलाभेन त्वागमोक्तोपचारैरपि । तेषामप्यलाभेन जल-
मात्रं निवेदयेत् । जलाभावे तु भावेन भक्त्या सम्पूजितो भवेत् । इति यत्तद्वचनमठ
यमभावेऽन्यत्र भक्तिविषयम् । तथा कालीतन्त्रे । अपामार्गैस्तथा मन्द्रैः खगगं येष्वत
लोहितैः । अनामध्यग्रेष्यमारवमयान्नलिखितभिन्निसंतेषु । इति श्री आगमकल्प-
लतायां सप्तमः पटलः । ॐ नमः शिवाय । श्रीपरब्रह्मणे नमः । अथ संक्षेपतः सर्व-
देवानां नित्यपूजा । तद्रुद्रयामले । आदावुषादिभिर्न्यासः करशुद्धिस्ततः परम् ।
अंगादिन्यासपञ्चाशत्साद्ध्यद्विन्यासमेव च । तालत्रयं च दिग्बन्धः प्राणायामस्ततः
परम् । ध्यानं मानसपूजा च इति सर्वतन्त्रेषु संक्रमः । पूजां तु मूलदेवतायाः । अथ पूजा-
यप्रकाशनमण्डलदर्शनाभिज्ञानं वैरंतरे कृत्वा समस्यादन्तले शुभे । ऋज्जकायो
विशेषयोगी स्वस्तिकेन तु दीक्षितम् । वामे त्वर्घपात्रे दक्षिणे च चरणे संस्थाप्य वामे पुन
र्देवो त्वर्घपात्रे पश्चिमे न विधिना भूत्वा वामे भागे तु हृदयम् । अंगमूलहृदये विन्यासे विद्य के
नाम्ना ग्रामालोकयेदेन द्वारपि वि पक्षाविद्यमितो पद्मासने प्रोच्यते । अथ मन्त्राः अ
वह्याभिसर्वतन्त्रेषु गोपिताः । याभिर्विरचिताभिरलं मोऽहं तेन मन्त्रदेवता दक्षिणांगस्थ

तथैव तर्जनीमध्यायेन मुष्टिसमीरिताग्रयोमध्ये दत्तं हस्तेनातिशेषा मध्यस्थलकम् ।
धारयेत्सम्यक्मुद्रेयमर्चने स्थापने मता । हस्ताभ्यामंजलिं बद्ध्वानामिकान्तु लप
र्वणोः अंगुष्ठौ निक्षिपेत्सेयं मुद्रा त्वावाहनी मता । आवाहनी समाख्याता मुद्राद्वै
शिकसत्तमे निवचनात्द्योमुद्रा वोहि यं चेत्स्यात्स्थापनी मुद्रिका भवेत् । तत्र स्थानगमु
ष्टिकास्तसंयोगात्संनिधापनी अंगुष्ठेतः प्रवेशितम् गुष्ठासैव संरोधिनी मता । उत्तान
मुष्टियुगला संमुखीकरणी मता । देवतांगेषु षडंगानां न्यासः स्यात्सकलीकृतिः
तथा च षडंगमुद्रैव सकलीकृतिः । तत्रापि च षडंगमुद्रैव सकलीकरणमुद्रेति ।
नान्यथेम् वामया मुद्राप्रकारेणेत्यवगुण्ठनमतास्तरं सव्यहस्तकृतामुष्टि
दीर्घाधोमुखतर्जनी अवगुण्ठनमुद्रेयमभितोभ्रामिता मता । अन्योन्याभिमुखौ ।
श्लिष्टौ दिनाथेन मुद्राऽऽज्ञामृतीकरणं कर्योत्सधारायकसम्मतः । अन्योन्यग्रथिता
अंगुष्ठाग्रसारितपरांगुलिः महामुद्रेयमुदिता परमीकरणे बुधैः । प्रयोजयेदिमां मुद्रां
देवताध्यानकर्मणि । ऊर्ध्वं कृत्वा स्तनहस्तः प्रसृतो वरमुद्रि कयोः कृतो वामहस्तः प्र
सृतो भयमुद्रिका । हस्तौ तु संमुखौ कृत्वा संलग्नौ संप्रसारितौ । कनिष्ठांगुष्ठकौ
सक्तौ मुद्रैषा च क्रमांजका स्पृशेत्कनिष्ठयापकनिष्ठके द्वाग्रयुग्मं धीमध्यमेष्टम्

श्री॰
भाक॰
ले॰
७८

28

ङ्गतयापरातर्जनीमध्यमे स्यादनामिकामध्यमिके च मध्याग्रनामिकातर्जनीमध्य
मास्योमद्वयवर्धमानकनिष्ठिकाख्याः स्युरेवमेमध्यमतः प्रदिष्टाः प्रागादिमुद्रा
निजमंत्रयुक्ताः प्रयोगसंविधामहस्तम् भोस्वस्तिहस्तकम् त्रिसोगलीभिरंगुली
भिरंगुलीभिः संग्रथ्य परिवर्तयेत् पद्मासनानुगावाहिसज्जेनविधीयमता स्वेमह
मुपचारणाणामुद्राः नैवेषु देशिताः प्रसारयेदूर्ध्वमोहस्तौ विदेशौ विनियोजितौ अंग
ल्यौ विस्तृताः कार्यो मध्ये गृहीत्वा विस्मयेत देवस्यामनुविन्यासे पद्मद्वयं स्पर्शयेत्
दिशमुद्राङ्गुलिर्दत्तमेयोन्यां गच्छकेवरम् स्वागतस्वस्तिकामुद्रा मध्यामूलाग्रनामि
गुलिः उपचारे स्वागतेनमयोक्ता विपश्चिता स्वस्तिमुद्राहिहस्तौ नमुद्रा नवेश्य
कीर्तिता नौच प्रसारितौ हस्तौ पायमुद्राप्रकीर्तिता देशिनीमूलांगुष्ठादक्षिणा
यः कलौ यमीमम् प्रसार्य मध्यमास्तिस्रो मुद्रा वामे प्रकीर्तिता संयुक्तानामिका
गुष्ठौ तिस्रोन्याः सुप्रसारिताः मधुपर्केन साम्बुद्रा तेकलशकलशं करे कृतावा सु
ष्ठितयास्थानेमध्यमांगुष्ठकौ मता अन्याः प्रसारिता तिस्रो मुद्रा वस्त्रस्य कीर्ति
ताः कनिष्ठांगुष्ठकौ लग्नौ तिस्रोन्याः प्रसारिताः यज्ञोपवीतमुद्रेयं
कथिता मंत्रपारगैः मधुपर्कासमन्यानामुद्रालंकरणीमता ॥ १

मुक्तानिनामिकाम्नुष्टिर्गेयमङ्गिनिकीर्तिता । उक्तिनाथौमनुवीमध्यावद्धोगसुदायदी
तिता पुष्पमुद्रानयावन्नानाम्पुष्पस्तानविधीयते । अंगुष्ठतर्जनीलग्नानित्वः संज्ञवि
ताः परा: मध्यमयमहानेस्याद्देवानाम्नानिष्टिकारिणी । उन्नामतोऽष्टिकाम्नुष्टादेवमङ्गेति
गीयते । पंचांगुल्यग्रसंयुक्तामोक्षितातेन्नस्रीयदि । त्रिधानिबद्धामङ्गे यैनेवैयमुप
कीर्तिता । मध्यमानामिकाम्नुष्ठाःसंलग्नाग्राग्रयोमुष्टाः । अन्याःप्रसारितोगल्पागा
मुखीसामकीर्तिता । मध्यमप्रदेशिनीम्नुष्टिःसूचीमुद्रेतिकीर्तिता । रक्ताम्नुद्रेतिमेवोक्ता
समनाम्नमणयदि । हीकौतमसंलग्राभ्रामयेत्कुश्चितांगुली: । कोलिकेतिसमाख्या
ताम्रमणामेनाप्रदर्शयेत् । देशिन्यंगुष्ठयोमध्येस्वांगलिचतस्रयम् । विधायसंपुटी
कृत्वालग्नाग्रष्ठोमनस्तो । कंभमुद्रेयणीघाम्या हृल्लेखाकच्छपीमता । प्रसार्यदा
क्षिणं हस्तं कनिष्ठाग्रतिमांगुली । प्रसार्यकंचयेद्दोचे मुद्रामेहारिणीमता । मित्रः
हृष्टाप्रितौ हस्तावन्योन्यग्रथितांगुली । कृत्वावद्धाप्राङ्मनेनुत्वा(सा)स्यान्मायणी ।
इतिश्रीआगमकल्पलतायाम् ष: मे: पटल: । ॐ नमः शिवाय । ॐ पुरश्चर्याप्रवक्ष्यामि ।
मंत्राणांसिद्धिदायिनीम् । यस्याविज्ञानमात्रेणसर्वसिद्धोऽभवेत् । पुरश्चरणसंप ।
ज्ञोमंत्रोहिफलदायकः । किंहोमैःकिंजपस्तैर्वाकिंमंत्रन्यासविस्तरैः । रहस्यानाम्नमंत्रा

श्री·
श्रा·क·
ल·
७९

79

णांयदिनस्यात्तुरहिताया पुरश्चर्यामंत्राणांयथादेहीजीवम्विनातेनजीवहीनोयथादेहीस
र्वकर्मविवर्जितः पुरश्चरणहीनोहितथामंत्रःप्रकीर्तितः तस्मादादौपुरश्चर्यांकृत्वा
साधकसत्तमः प्रयोगंतुततःकुर्यात्स्वेष्टसाधकवत्सलम् लब्धानसहृद्योविधायपुर
श्चर्यांतस्माच्चरेत्तत्तथाचतुरास्यहस्तसन्निधौ मंत्रीस्वगुरोःपार्श्वेकृतभक्तिपरायणः
मंत्रश्चोत्राक्षरादेवेत्यक्षराणांनिजात्यतनमतः यत्नाच्चकीलकंज्ञात्वाकुर्यान्मंत्रपुरस्क्रि
याम् मंत्राणांप्रणवःश्रोत्रंमंत्रेरेफःप्रकीर्तितम् स्वराश्चवर्णबीजंयामंत्रविद्भिर्विनि
तरम् शक्तिस्त्विकाश्चयेवर्णास्तद्रूपंपरिकीर्तितम् तथाच जपहोमतर्पणाभिषेक
ब्राह्मणभोजनम् पंचाङ्गोपासनंलोकेपुरश्चरणमिष्यते यज्ञजपहोमादौसंख्या
तोक्तानन्तनास्वसहस्रसंख्यात् तदङ्कयागाहीनेयश्चजपेयश्चहोमेवसंख्यातोकामनी
षिभिः तेषामष्टसहस्राणिसंख्यास्याज्जपहोमयोः सहस्रमष्टौजक्ष्यालतत्रा
येप्रकीर्तियेहितमात्रलेपादः पश्चिस्थितिगमेनेवमंत्रेसंख्याविधीयते तत्रसर्वेष
मंत्राणांसंख्यान्तद्विः युगक्रमात् कल्याणमेवक्रतेसंख्यात्रेतायांद्विगुणंभवेत्।
द्वापरेत्रिगुणसंख्या कलौसंख्याचतुर्गुणा तदङ्केसर्गोपडतौ संख्यातत्कोशने
साष्टसहस्रंवाद्वशांपिवेति जपस्यानमाह तदङ्केयोगिनोहृदये पुण्यदेवता।

दीनीरेगज्ञाप्पूर्वेनमस्तके नीचेप्रदेशः सिंहनोर्मेगमः पावनेवनक् उपलानि।
विविक्तानि बिलमूलेन देमिरेः तुलसीकानने गोष्ठेस्वष्टसूत्रः शिवालयः अ
श्वत्थामलकीमूले गोशालाजलमध्यतः देवतायतने कूले समुद्रस्य निजे
गृहम् गृहाणां सन्निधाने च चित्ते काष्ठस्थले तथा प्रेतभूम्यादिके चैव तन्नक
ल्पमदर्शितम् दीपस्थाने समाश्रित्य क्रमेणैव कर्मसु भावहम् चतुरस्राश्च वेश्मना
कोष्ठानां नवकं लिखेत् पूर्वादिकोष्ठे विलिखेत् स्वरवर्गान् क्रमात् लक्ष्मी
शेषरान् यक्ष्मक्रमात्तेन विलिखेन्नतः दिक्षु सर्वासु दिता यत्र तत्राप्यायदं स्थितम्।
मध्ये च नक्षत्रनामाद्यं पादस्थानं भयतः स्थितौ कोष्ठे कृते उभेपादे देशिखं पूर्वकामे
रितम् क्रमेणानेन विभजेन्नामध्यस्थमपि साधकः नामस्यालभने सिद्धिकरा।
स्युः स्वल्पजीवनः उदासीनः कलिमस्थः पादस्थाद्भुः खमाप्नुयात् पृच्छकस्यः
पीयते मेत्रीवं पनोस्या दनाद्दिभिः क्रमेण चक्रमिदं शोक्तं मेघाणां सिद्धिसाधनम्।
ग्रहाद्के शान्तिपीठे तन्त्रे नीथ्ये पूर्वा पुनः अग्नेयं पूर्वे नेदेशे क्रमेण चक्रं न विलिखेत अ
त्रातनाम वासैश्च तन्त्र नामप्रकल्पयेत् सप्तवर्गान् कचटतपाः पवर्गाः यरल
वशाषसहेति हावर्गाः एवं सप्तवर्गा भवंति लक्षमिति सद्गुरुम् ईशोपेषाचामादि शि

श्री
शा.कं.
ले. ८
80

लिखेत्सिमथः मध्येमध्यकोष्ठमपितत्। पार्श्वकोष्ठकोणेषु चक्रकारादिहौहौ
ह्वरौ लिखेत् मध्येमूलमंत्रं लिखेत् पश्चात्सप्तकोणेषु पञ्चरत्नामिष्यते तडके
वीरतंत्रे ग्रहस्थांवचनंदेव्याः पत्रयोहृत्भयोहृत्भयोरपि सूक्ष्मपत्रेविशेषेणाला
यपेद्धीसाधनम् तस्मात्पत्रेहरेयामेगातेचहरसंहरी शक्तेवायथविताचापिनी
मागेवायथ्याहृतम् साधयेत्संहितेमंत्रीमंत्रध्यानपरायणः अथचैवतत्कर्तव्य
हासंतत्रविवर्जयेत् वर्तहिंशानतिरीतेत्मंत्रमेतत्तमभ्यसेत् सर्वाङ्गपूर्वसा
मितानांतेज्ञानसारतः सामिषान्नेनगंधकाहोमपूर्वापरमपि पूर्वके नानापुष्पैर्वले
वेदंगच्छकृत्यासाधनम् विज्ञायानेसमानोपदेशभिः शस्त्रपाणिभिः समा
नशीलसंपन्नैः साधकोनिर्भयः शुचिः तथाच योगिनीहृदयेबलार्थेसामिषा
नंचगंधकाहोमयामपु पिष्टकंपरमान्नंचपयोमूलेफलेनथा सप्तमाविवा
लिंगान्यावनष्याकेवतदिशि पात्रद्वयेसमवमत्रेस्यापयेत्मतुनामरहस्यगकमात्स्वगोवा
ज्ञालनपाविरुद्धनन स्वहस्तेनपिरहार्थेकिपद्धतेनिवेशयेत् चितायांलुठनेवा
वंशिखिरिपुयकम तडकेयामले ग्रसंकलाविनाद्यात्मनानसंस्कारमेमंत्रनैव साधकेन
प्रवदामिरवीकेभेरवेनन महासाहसिकं सर्वमहाबलपराक्रमः स्यात्तत्स्वच्छो हृदयः सर्वमाशिहिते
रतः

एवंविघ्नगणोद्धेतः कृत्वाथ विनिसायनम् संकल्पं प्रथमं कुर्यात्तत्वविलिवावनरू
वैकम सामान्यार्घविधायैवनतः पूजोपममारभेत् वस्त्रालंकारभूषाद्यैर्भूषितः
पूर्वदिङ्मुखः संकल्पो यथा ॐ अद्येत्याद्यमुकगोत्रः श्री अमुकदेवशर्माहमस्या
नसाधनमहं करिष्ये इति संकल्प अस्त्रान्तमूलमन्त्रेण यागभूमिं च शोधयेत् ।
मूलमन्त्रेण हुंकारान्तेन मूलमन्त्रेण ध्यात्वा गुरोः पादपद्मं गणेशं वटुकं तथा योगि
नीमातृकाश्चैव क्षेत्रपालं तथैव च संस्मरेद्वरदं गच्छेद्द्वारमपावृत्य संस्मरेत् अस्त्रमन्त्रे
णोरद्वामानमनिकारयेत् वक्ष्यमाणेन मन्त्रेण पुष्पाञ्जलित्रयं क्षिपेत् मन्त्रो यथा ॐ
वीरेन्द्रेयेवाद्य संस्थिता देवतास्तास्सम्भयानकाः पिशाचाः सिद्धयोपवनागं यवीश
रसोगरणाः योगिन्यो मातरो भूताः सर्वाश्चैव खेचरस्त्रियः सिद्धिदातारो भवन्तु अत्र
तथा च मम रक्षकाः प्रणम्य मनसानेन पुष्पाञ्जलित्रयं क्षिपेत् आशानाथ ।
परे पश्चाद्भैरवं कालभैरवम् महाकालं यजेद्यत्नात्पूर्वादिदिक्क्रमेण वै पाद्याद्य
भिरुपचारैः बलिं पश्चान्निवेदयेत् बलिदानप्रकारमाह यथा पूर्वं श्मशानाधिपतिं
पंचोपचारैः संपूज्य अनेन बलिं दद्यात् यथा ॐ ह्रूं श्मशानाधिपते इमं सामिषान्नं
महाबलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा पर विघ्ननिवारणं कुरु सिद्धिं मम प्रयच्छ स्वाहा

श्री॰
श्याका॰
लं॰
८२

ततो दक्षिणस्यां पूर्ववद्भैरवं संपूज्य ॐ ह्रूं भैरव भयानक श्मशानाधिप इमं सामि।
षान्नं महाबलिं गृह्ण गृह्ण गृह्णापय गृह्णापय विघ्ननिवारणं कुरु सिद्धिं मम प्रय
च्छ स्वाहा ततः पश्चिमायां पूर्ववद्गन्धाद्यादिभिः कालभैरवं संपूज्य ॐ ह्रूं कालभै
रव श्मशानाधिप इमं बलिमित्यादिना बलिं दद्यात् ततउत्तरे पूर्ववद्गन्धादिभिर्महा
कालं संपूज्य ॐ ह्रूं महाकाल श्मशानाधिप इमं बलिमित्यादिना बलिं दद्यात् वि
नाममध्ये ततो दद्याद्बलित्रयमनन्तमम कालरात्रि महाकालि कालिके घोरनिः।
स्वने गृह्णाण इमं बलिं मातर्देहि सायुध्यमनन्तममम कालिकायै बलिं दत्वा भूत
नाथाय संपूजयेत् कृष्णाह्वोति भूतनाथाने श्मशानाधिप इत्यपि प्राणवाद्य।
तु मनननाथाय दद्याद्बलिमन्त्रमम ॐ ह्रूं भूतनाथ श्मशानाधिप इति मन्त्रः कृष्णा।
ह्वोति मन्त्रेण गणनाथाय तेवापि पापश्मशाने मलूके दत्वा पूर्ववद्ममन्त्र दूरत।
नारायण बलिं दत्वा पञ्चगव्येन संस्थिरे शुद्धिः संपादनीं कृत्वा पीठं वन्दे बलि।
स्वमन्त्रः भूतैर्वा बहुपद्मे वा ततः पीठं मनेन ततः पीठमालोक्य ततश्चिन्तये बुद्ध।
वीरासनेन ततः घोराद्यं तेन देवेशि रत्ना द्वित्वं प्रकल्पयेत् प्रसादैः पीत
वस्त्रादीन तत्काले कपोते मन्त्रे बलिं दत्वा ततः परिव्याजच मायामन्त्रमालो।

यंत्रस्योपरि धीमान् क्रमेणोपविश्य धीमान् कुलमंत्रेण चतुर्दिक्षु रक्षां कुर्यात् वीराचल
मंत्रस्तु ह्रूं ह्रूं क्रीं क्रीं कालिके घोरदंष्ट्रे प्रचंडे चंडनायिके दानवान् दारय हन हन शवशरीरे महाविघ्नं
छेदय छेदय स्वाहा हूं फट् अनेन मंत्रितैलाच्छदशदिक्षु विनिक्षिपेत् यदि साधको
भयविह्वलो भवति तदा सर्वैः ह्रूं ह्रूं हौं परिरक्षणीयः ततस्तु तत्कल्पोक्तमूल
न्यासादिन्यासजालं समाप्य इष्टदेवतां संस्मृत्य संकल्पं कृत्वा इष्टदेवतां ध्यायन् मंत्रं
जपेत् संकल्पस्तु ॐ अद्येत्यादि अमुकगोत्रः श्रीअमुकदेवशर्माऽहं अमुककामसंसि
द्धिकामः अमुकमंत्रस्य यथासंख्यजपमहं करिष्ये इति संकल्प्य जपेत् जपनियम
स्तु पंचाक्षरस्य मंत्रस्याधिकाक्षरस्य जपं चरेत् सार्धत्रयुतार्धं चमत्तोरेकसहस्रकम्
अतः परं तु मंत्राणां गणनापुस्तकसहस्रकम् गणेशमंत्रकः अष्टोत्तरसहस्रं मिमार्यैः
यथासत्यमध्यं कर्णेनैव मंत्रेणावरुध्येत् ततोर्धपत्रपर्यंतं यदि किंचिद्विघ्नं दृश्यते त
त्तु गोरक्षमंत्रेण सर्षपादितिलान् निक्षिपेत् ॐ दुर्गे दुर्गे रक्षणि स्वाहा ॐ तिलोसि सो
मदैवत्यो गोसवो देवनिर्मितः पितॄणां सहस्वधानात् मल्लोकानाम समरतकः इति मंत्रम
नुस्मार्य तिलादिकं विनिक्षिपेत् ईशानादि वरुणादिष्विति शेषः ततः समर्प्य गणा
पुनस्तत्रैव संविशेत् पुनः स्वेष्टदेवतां ध्यात्वा संस्मृत्य पुनः जपेत् यथागतं भवं संहरण

इति वा काममुदीरयेत् न तु शान्तो कारयेन्मन्त्रं मंत्री जपपरायणः ततः सर्वं कारयित्वा ब
रयेत् तन्मम । जपान्ते बलिमादद्यात् जपान्ते च बलिं हरेत् तथा चोक्तं योगिनीहृद
ये जपान्ते च बलिं दद्याद् देवताये यथाविधि माहिषं छागलं वापि स्वहोत्वा वरमेव
च जपान्ते जपमासे वा बलिं देहीति भाषते पिष्टकेन बलिं दद्यात् माहिषं छागमे
वा बलिं च पञ्च पिष्टकनिर्मितं पात्रो वा बलिं दद्यात् पुनर्यदि वर्षे देहि केन
देहि प्रियावते द्वितीये यथा स्वामि प्रति सो ऽत्र वर्षे ततः इति प्रोक्तं सर्वं ह्यष्टहेतुः ।
यथा स्वयम् अपरोक्ष्य ततो दद्यात् पिष्टकेन तु रक्तेन वा तथा चोक्तं कालिकापुरा
णे पयसा वापि शालितोदकेन वा बहुमांसेन विविधेन तत्मे त्रेणाचान्त प
न वेदमांसेन स्वेच्छया समाप्य साधनेन देवि दिने विभवावधि स्वयं तत्पुत्राय तत्स
मर्पयेत् परोक्षे नित्यक्रियायां क्रमात् पञ्चगव्यं पीत्वा पिष्टकनिर्मितं बलिं दद्यात् देवता
ये तोषमानो हि तेन तत्राग्ने रमेद् बलिं इति बलिं दत्वा पञ्चविंशति भोजयात् तत्कन्या
न तथा च योगिनीतन्त्रे यथा परोक्षे नित्यमाचार्य पञ्चगव्यं पिबेत् ततः आलयान्मा
ज्ये पञ्चपञ्चविंशतिसंख्यकाम् समर्पयेद् विहीनां वा क्रमेणैव दशावधि भक्ष्यान्
पानैः सार्धं नियमेन स्वलेपनं हिस्वादिम भोज्येनता तेनता पूजनं तत्तथा नैवेद्यं तस्मा

त्रिरात्रं वा तत्र स्त्रात्रे न वरात्रं तु गोपयेत् स्त्रीशूद्रयो यदि गच्छेत् तदा चार्यं विनिर्दि-
शेत् गीतं स्फालवानवर्षिरोनिस्त्रवहः स्वयं दृष्टो नात् यदि वा कि दिने वा कोनरास्पृ-
क्तानां भवेत् त्रिपंचदिवसं यावदेहे देवस्य सन्निधिः न स्नानं च यो गृह्णं यद्गृहं च वहिर्यः।
नियतात्मा स्नात्वा वस्त्रं परित्यज्य धौतवस्त्रं च धारयेत् तथा चाग्रागमकल्पकर्म ।
प्रवक्ष्यामि संदेहमार्द्रोरसायनं तु तन्मम कृतेन दिवसे केन सिद्धिं चिंतिमानवः
यदि मनस्तपस्त्राभिमं स्थलविस्फुयोत्यन्तमम् प्रावमानीयकर्तव्यं नगरांतरे गच्छेत् यान-
नम् राज्ञो प्रथमयामं दीनत्रागच्छेत् समाहिताः पंचोपचारसामग्री समुदानं त्र्यंसंहरे-
त् गंधाक्षतकरसैनेवमस्राग्रमालिणास्तवः गोशीनेयान्निवेपनामाधीवेष्टणा ततस्तु।
कदलीमधुमे मिश्रगुलाम्रकलानेऽस्मा सुहेणावसरानमालानं त्यैलैवसंस्फोटव
माषभक्तं चबल्यर्थं प्रपदीमाल्किकेन्तथा तिलाः कुशाः सर्षपा स्नुह्यापनीयाः प्रप-
त्नतः ॐ श्रीं वाराशान्तैनमः इत्युच्चार्य सर्वतेस्तनप्रवेशयेत् भूतक्षोद्विग्नतः प्राणेसं-
यम्य मान्त्रकान्नयसेत् अद्योरसन्निविष्टे देवतांगानि विन्यसेत् शिरांसि तेन वबद्ध-
त्रिमाकारं वै यजेद्दिशः स्वदृष्टे नैवारनं मांभोगा प्रकल्पयेत् जयदुर्गाख्यमा-
त्रेणसर्षपादिकं तद्विदिपेत् ॐ तिलोसिसोमदैवत्यः मिकारकः पितृणां स्वर्गदाता।

त्वेमन्त्रोत्तोमभरत्नकः भूतप्रेतपिशाचानां विघ्नप्रशान्तिकारकः इति दित्वा तिलान्वा
न्मचन्दनैःसहितशिवादितः कालभैरवनामानं महाभैरवमन्त्रकम् वटुभैरवभैरवेभ्योमाष
भक्तिबलिं दिशेत् ततः शवं स्नापयित्वा स्थापयेच्च प्रयत्नतः यदिरक्ताङ्ककलितं हि
स्नेरवास्त्रभयं भवेत् येलालवङ्गकर्पूरजातीफलदितलान्वितैः तोयैर्नूलतन्त्रैर्दिव्याश
वेकुर्यात्सर्वोपमात्सवम् स्नापयित्वा च तेन त्वं चंदनेन विलेपयेत् वासस्तूलात्त्वकस्य
नेवस्त्रयुग्विभाव्यच मध्येपद्मंसमालिख्यद्दलाष्टकंसमन्वितम् ततस्त्रैगोयम
जिनेकंबलान्तरितेन्यसेत् मन्त्रेणानेनमन्त्रीयोचहरेचोत्तरसाधकम् संस्थाप्याम
नमभ्यर्च्येत्तत्राधारादिवन्हिपीठान् कंशान्यादत्तलेरन्वाशवकेशान्समाज्य च हृत्फेनि
बद्धजटिकां ततन्नेदेवस्वरूपिणीम् मन्त्रोदेवस्य सेपूज्यपदेत्तुस्याप्यमेन्तावे ॐ वगे
भवदेवेश सकामभैष्मसिद्धिदेहिवीरसिद्धिवतावरवहावभवदेवेषिमन्त्रकमभे
सर्वसिद्धिदेहि वीरसिद्धिकृतावरे पदमन्त्रसयरजाय चरणौबधपेहृदम् ॐ भी
मभीमभयामावभावलोबन्नभातुक त्राहि मां देवदेवेश देवानामपि पापिप इति पादत
लेतस्य त्रिकोणं च सम्मुलिखेत् तेनोत्वाबनशस्त्रोनिशिवस्यनिश्चलो भवेत् उपविश्य।
पुनस्तस्य सवाहूनिःसार्य पार्श्वयोः स्तनयोः कृष्णामालीर्यपादोनत्रनियापयेत् ॐ स्तोम पृष्ठकोक्त्वावसिंखि

ग्निरेहित्या महादेवेह्निदिग्धान्यामोनीसपूनस्थामवेत् चलामनतारूपनाग्निभेपत्ना
नेवेदन्नतः पत्नार्थपसिद्धलिवेनदातर्थाक्रुजवादिकम् दिनोनेनदास्यामिस्वना
मकपयस्लमे इत्युक्तासंकलोमावनिभेयस्लपूतजेयेत् पूतस्वेनमपूर्वस्त्रिवक
ग्नेतियमेनवे ततःसृन्तकारयित्वावेचपार्थयेततः पदिग्नसेनकोणानिवेवान
मयच्छाति ततपूतजेयेन्नवमेकाग्रपतमानमः समेक्रतेवालग्रामेमजेनजप
दिकम् फलजातमितिन्नामदिकोमोवयेन्नतः शवंपस्थालमेसान्पवंयते
मोचयन्दे पारवकमार्जयित्वामजाइम्बजलेदिपेत शवेनलेथानेवातिलि
पस्मानमावयेत् ततसुखटदेगत्वावलिदद्यादिनांते अग्निमगात्रोपेषांदवा
नोपजमानोहं तेनदेयतमयादन्नमिमंवलिं इतिपेयाविनानस्वनूक्रजनरदू
काना दत्वामिष्टमपानेषकतेमसमपोषणम् परेद्विनियमावायूपवाय
पिवेन्नतः शालगात्मोजयेन्नवपंचविंशतिमत्स्यकान् पंचपंचविहीनतांक
मेणोवेदगावपि ततःस्नात्वाचमेन्नाचनिवमेडन्नमेस्थले यदिनस्याद्दियभोजे
तदानिर्पतेनान्नजेन तेनचेत्रिपंतेनन्सामहादेवः प्रकुप्यति त्रिरात्रेवाथषड्रात्रे
नवरात्रेनगोपयेत् स्त्रीशय्यांयदिगच्छेद्दैनदात्यापिंवि निर्दिशेत् गोतेक्षन्वाय

श्री० आक० ल० ६४

64

बपिरो निश्चलं देवदर्शनात् यदि वह्निर्दीनवाक्यं नरः स्यान्मूकता भवेत् पंचदशाहि
के भावदे देहे देवस्य मे स्थितिः नवीजयोर्द्वयं पुष्पं बहिर्यानि यदा यदा नश्यवर्ज्यं परित्य
ज्य योनि वस्त्रं च धारयेत् देवगोब्राह्मणादीन् सुप्रत्यहं संस्पृशेच्छुचिः स्नाननित्यक्रिया
नेत्र विलापत्रोदकं पिबेत् ततः स्नायात् गंगायां प्रामे षोडशवासरे स्नात्वोत्तमूल
मन्त्रार्पणं तर्पणं तेन मः पादम् अनेन विधिना देवं तर्पयेद्देशिकोत्तमः तथार्चये
मालायाम् श्रीदेव्युवाच रहस्यातिरहस्यं मे पुरश्चर्याविधिं प्रभो वदस्व पुत्तलिकानाम
र्वकामा भवन्ति हि श्रीईश्वर उवाच गृहीत्वा मलं गोरोचनां शुभे काले दिवा निशि प्रारा
मो बैसवः श्मशाने मध्यमे श्रवदीनितः मन्यारोहिता या बैसप एव परमो गुरुः शक्ति
त्रेपुगंगायोनर्यो पर्वते मस्तके पवित्रे च स्थले देवि यजेद्विद्यां समायत् शक्ति
त्रेकामरूपादौ तत्र स्थित्वा जपेल्लक्षं साक्षाद्देवीस्वरूपकः ततो भवति विप्रो गवेलो
कवशाकारिणि चतुर्दशसहस्राणि मे विनेह्निपरा वजे ततो भवति देवदिशिं वध
ज्ञावृतः पुमान् कायेन मनसा वाचा सर्ववर्णकर्पणादिभिः ततोऽपरया भक्त्या गृहो
दीतां समासमपयेत् सर्वांगन्यासमास्थित्य जपमुद्रां समासमपयेत् प्रातःकालं समा
रभ्य जपेन्मध्यदिनावधि प्रथमेऽह्नि यज्जप्तं तज्जप्तं व्यादिने दिने (कृत्वापिके

स्नानादिकं नजमयसमामिः सदा जपेत् गते प्रथमयामे तु नक्तीयमहरावपि ।
निशायां च प्रजपमध्ये रात्रिशेषे जपेत्तु च हविष्यं भक्षयेत्प्राज्ञो न कदाचिद्दिने नव
लम्बाहारं प्रकुर्वीत पुत्रवतीस्त्रजनेरतः मैथुनं हविष्यं शाकादि विहिता निष्फलोप
यः मूले सकृत्स्थितो ग्रासत्रो भक्ष्या देवता निमित्त्रिणाम् तथा च मूहन्मन्त्रस्य तु केशा
कं मूलमैथुनं हविष्यं प्रकुर्वीत यथा अथ वाद्यो भ्याव स्यातु रस्वरणाष्टमे निषिद्धमा
ह मधुमांसं तथा दारलवणं तैलमेव च क्षिप्रं पर्युषितं चैव पुनस्तु हकोट्टहविष
म् कांजिकं दग्धं नैवेद्य बिल्वकाले तैलम् तेन तथा मङ्गरेकोऽग्ने माघमेह कंयणका
हिकम् तांबूले कांस्यपात्रे च दिवा भोजनमेव च एवमादी निषिद्धानि जपकाले
विवर्जयेत् अन्यथा भोजनं नैवं सिद्धिर्नास्ति साधकः मैथुनं मूलकाक्रमिर
क्रमणा गानरत्यनियमसिद्धिः मैथुनं मत्स्याद्यनियमसिद्धिः कोशं एकोऽत्यनियमस्य
सिद्धिः स्वनारी मन्यनारी वा रजयेत्सर्वदा नाथमैसंगति स्वकाया सर्वभागिहिनरतः
यस्माद्यावेज्जपः प्रोक्तः तद्दशांशमनुक्रमात् तत्र च वन्येप स्मातेहोमं कुर्याद्दिने दि
ने होमसमानदशांशं तर्पणो प्रोक्तमेव च तर्पणेन दशांशेन विप्रेभ्यो भ्यवमीलु
लकन्यकाः संभोजयेत्मौनिपुत्रैः कुर्यानानाविधैः शुभैः तर्पणस्यप्रकारमाह शेष

श्री॰
आ॰ क॰
ले॰
५५

65

पारायणेनर्पणेनयज्ञैर्दीनपयमात्रायमेनच आज्येनमधुनावापितस्य यामंत्रसाध
कः आलिरोः दीक्षे थैर्वे श्रेः मृद्धैरस्यायथाक्रमात् विनामांसेनमत्स्येनमत्स्येनमुद्रयाली
मैथुनेनविना नमंत्रसिद्धिर्भवति तस्याधनपरो भवेत् तथा मातृनेमकलेवलवकं ये
न्वनकालिकम् कनकेयातकीनस्त्राद्रमौवेद्दविदोवरः कालिकापुराणे आलण
लमुरोदस्वाद्राललणादेवहीयते मगात्रमपिर्दस्वाग्रालभ वध्यमवामुयात् एवंचा
सर्वसर्वत्रचरमज्जातिपरंपरम् चरमजातिपरं शूद्रजातिपरमित्यर्थः अन्येषांपात
कहेतुत्वात् तदुक्तं भैरवतंत्रे दीक्षेणाललिणोल्लपादृतेनप्रवेशजः मान्निकेवेश्य
वेश्ये घ्राममेवः शूद्रजातिभिः होमादिशक्तौ देवेशिकयान्नहिंगणोजपम् यदिशूद्रा
यशाक्तः स्यात्तूष्णींभावेन संस्थितः केवलं जपमात्रेण पुरश्चर्याविधीयते द्विजोयपदि
वाधीरो भविष्यात्स्यात्यकोन्नमः स्वेच्छाचारपरो मन्त्रायकाले सर्वदाजपेत् द्विजादिभाव
भावकृत्रमणावन्नमेपेयः मत्स्यमांसायननेशाक्तः कन्यानुरक्तियाम् एकराज्येम्मणाने
वाशवेवाग्रोफवालयोः मयोक्तं भैरवे कल्पे विधानेवरवर्णिनि हत्वमात्रनिखानेवा
मंत्रेवाविजनेवने वीराणां कथितं देवि माधने भविड्ष्वरे कुमारीशजनादेवपुरश्चा
र्याविधिः स्मृतः तथाचोक्तं गंधर्वतंत्रे कुमारिकाद्विवर्षाचत्रिमूर्तिनी वतवर्षा भवेत्कालीममवर्षा
वं

ऽर्चिता अष्टवर्षा या भवेत्तद्गौरीन्नवभिः स्मृता दशवर्षा तु भवेदिति नामभिः परि
कीर्तिता ऊर्ध्वं यावद्रमणी लक्ष्मीमातृगणाद्रूपधारिणीम् नवदुर्गां निकोशाला
न्यामावाहयाम्यहम् नानाजातिभवाः कन्याद्रूपयौवनसंयुताः अन्यत्र षोडशा
लावाष्टवर्षीयाद्याविधिः ध्येयाः प्रियकारैः भक्ष्यभोज्यादिभिः शुभैः स्नपयेत्परभावे
नमानाद्रूपमनोहराः भगिनीकन्यकावापि दौहित्रीवाकुटुंबिनी मातृवर्गस्य सदा
पूज्या नानाजातिसमुद्भवाः अथवान्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते सूर्योदये समा
रभ्य यावत्सूर्योदयं भवेत् तावन्नामसहस्राणि पुरश्चर्याविधौ मते कृष्णाष्टमीं स॥
मारभ्य यावत्कृष्णाष्टमी भवेत् सहस्रं संख्यनेमेन पुरश्चरणमिष्यते शुक्लां वत्
देशी यावत्स्वस्थेनेन महोत्सवे अष्टमी नवमी रात्रौ पूजां कृत्वा हि शोधनः दशमां
पारणं कृत्वा नानाभोज्यादिभिःप्रिये घटसहस्रं जपेन्नित्यं भक्तिभावपरायणः
चतुर्दशीं समारभ्य यावच्चान्यचतुर्दशी तावन्नामसहस्राणि पुरश्चरणमिष्यते॥
केवलं जपमात्रेण मंत्राः सिद्धा भवंति हि विना होमादिदानेन विशेषान्योऽस्ति नवे॥
योनिपीठं महापीठं कामरूपं तथापरम् नयोरेकतरे स्थानं कृत्वा देहवापरः अथवान्य
प्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते शरत्काले नवम्यादि नवम्यन्तं विशेषतः भक्तितः स्नापिता

श्री॰
शाक॰
लि॰
८६

वनादवशतोस्मिन्सत्यकम् जपेदेकाकी विजने केवले तिमिरालये अष्टम्यादिनवम्यन्त
मुपवासपरो भवेत् अष्टम्यां सिद्धवेलायां मध्योन्नरलतायुतम् विप्रमैत्री यविपिव
न्नाः सम्यगभ्यर्च्य यत्नतः सर्वां नत्वा त्यामात्मा यजपेत् शाहिकं चरेत् केवले कामदेवो से
जपादेशो न राक्षसानाद्य अष्टम्यां चतुर्दश्यां नवम्यां च विशेषतः रात्रियोगेन देवेशि
गत्वा च पितृकानने दिगंबरो मुक्तकेशो भूत्वा चरेत् सुन्दरि सुजपेदयुतं मंत्री देव
तावत्नरः मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य देवपुत्रस्तु भूतले अथवा कम्पजपेद्विद्यां शून्यागारे च वा।
नुष्ठ्ये राजद्वारे श्मशाने वा स भवेत्साधकोत्तमः भौमवारे स्यालिखित्वा चयो जपे।
त्साधकोत्तमः मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य षड्डिकोनत्र संशयः नात् कुर्जे वा शनिवारे वा नरसमु
समाहितम् पंचगव्येन मिलितेन चंदनाद्यैर्विशेषतः लिखित्वा भूमौ हृत्स्था येमानतो।
निर्जने वने एकाकी प्रजपेन्मंत्री स भवेत्कल्पपादपः एकाग्रो जपेन्मंत्रमेकाकी
निर्जने वने स भवेत्साधकश्रेष्ठो महासिद्धो वरो भवेत् विना याव जपन्मंत्रमत्रसिद्धिः
न संशयः स भवेत्साधकश्रेष्ठो देवीपुत्रो न संशयः इति भैरवानंदसंहितायाम् सनत्कु
मारसंहितायां अथवान्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते चतुर्दश्यामष्टम्यां च ग्रासावधि विधा।
कृतः यावत्सम्यग्मनं न नामावहोमादिकं चरेत् आद्यदानानवरोधेन यदि जाप्येन यजेन्नरः

सममेवेहेवनाशेह्रोपिरुन्मसमनयग्रयं: इतिसनत्कुमारसंहिता वचनेनप्रमेनापि
त्कस्यापिग्रहणेनपस्यावश्यकेनेस्वग्रुकवङ्गववनमाकेपापवृः तथाहिम
वेस्वेनापिकनेयेश्राद्वेवाङ्गदशोनेश्राकुर्वाणस्त्वनकुशाद्वेपकेगोरिवसोदति
तथाच विरुद्धयमेसमवायेभूयसास्यात्मपसेकत्वमितितेमितिन्यायात् एवं य
यष्ठेहेनकः पृष्ठापेवमविमद्रातग्राम् यगौदेखसामान्यानेदलोकविधीयते।
इतिब्रुवेदेमापरिशिशीयात् स्ननेवलवन्नेनसनत्कुमारीयस्यानिविषयापविरिति
चेत्मैवमश्राद्धपंवमहागुरवरणमध्येपूर्वोनपतितमूर्धग्रहणाविषयत्वेनेवाप
पत्ते एवंचतिंयार्थेवादेग्रहणश्राद्धस्याप्यवश्यकत्वेप्रतिविधिपूर्वानदिशिमुग्धस्य:
तमेवेपरङ्केमारसवेवेसवेनेत्रेशुभोपितम वीरमित्रोदयविधानेतदेवदेवेनरामभना
मस्यविनानमात्रेणमेरुभागयोपिमिद्धानि ग्रहमात्रेणकालेनहेलयासाधकोत्तमः
मंत्रेतीत्वागरो: पाछेगरुभक्तियुगसः: मंत्रश्रोत्राप्ताहदेव्यपारणालिप्तापपयत्नः
यताखकालकेनानाकृयोनेन्द्रपुरक्रियाम् ग्रहणमेपमोवीरमित्रिंसमावरेत्
गुरुत्रायपनत्वेहलोभमोहविवर्जितः मंत्रेवाभायपियाम्यामिदेहंवापातयाम्यहं
प्रतिज्ञामीहशीञ्ज्ञात्वावलिरव्येसमाहरेत् यत्नमैत्रेपरकनकृत्वाशेषविधानतःश्री

श्री॰
आव॰
ल॰
८१

वर्ज्यं पतितं वर्ज्यं कुष्ठरोगादिनिन्दितम् नष्टांगं मत्तं धूर्तं पण्डं गुप्तिनमेव वा स्त्रीवर्ज्यं
पतितं कुष्ठरोगादिनिन्दितम् नष्टांगं मत्तं धूर्तं पण्डं गुप्तिनमेव वा स्त्रीजनं चेह शोद्र
प्रवर्जितं परिवर्जयेत् संख्यायां कुशशय्यायां मन्त्राने दिव्यरूपिणाम् स्नातं नित्यविशे
ष्टिताविदित्वापि चकीलयेत् यंत्रे लिखित्वा वीरस्य ललाटे मध्ये देवतानाम् बलिदाने
न मन्त्राश्च शवस्य हृदि स्मिन्निन्नः बलिमाहमं कुमालायाम् केवलं बलिदानेन तत्क्षणाम
बलिसिद्धी कथितं सर्वमस्माभिः प्रकाशं कुरु शंकर श्रीशंकर उवाच अथातः गुह्यं देवेशि
विधाने बलिसंज्ञितम् कथयामि वरारोहे सुस्थिरा भव सांप्रतम् दीर्घलोमगृहे च वा
त्रैपाद्यमंत्रकेशाग्निवितम् पायसं तोइमाद्यं वानादिकं लेसमोदकम् शशाकं मेषले
हे च माहिंकं मत्स्यं शर्करम् रंभाफलं लड्डुकं च व्यंजनानां त्रयं पीठकम् शालमानं च वा
पाठीनं शकुलं च वसं तथा मत्स्यं फलं लिषदयात्मा मासमेषस्य सुसंतनम् पक्षिमांस
वराहे च विविधं नानामृगमवम् कूर्मभागं मेषमांसं गोधिकाहरिणं तथा जलजे मम
मांसं च गोपकं मांसमेव च नानाव्यंजनं द्रव्याणि वेजनानि मधूनि च ईषद्दग्धं च चूर्णेनाके
निशायां दिवसेपि वा बलिं दद्याद्विशेषेण कृष्णपक्षे शुभे दिने कार्यो दत्ते भवेद्धा गमीमसे
दैन्यैः कविघ्नं वम् महिषं यत्नं प्रसिद्धिः स्यात् सर्वसिद्धिरनमम ललाटे हस्तं स्पर्शि शिरोवस्त्रम्

यतः

ह्वागीदेने भवेन्नागमीम मत्स्यैर्द्देवैः कविश्रेष्ठवम् महिषपलत्वद्भिः स्यात्सर्वसिद्धिरन
न्नमा ललाटहस्तहृदयशिरो वदनकमध्यतः स्वदेहरुधिरैर्दत्तैर्वरदेहदवापरः
स्वगात्रलेनदेवेशि महायोगीश्वरो भवेत् गात्रोमहृदयामार्थेशङ्कार्थं बलिमाह
रेत् पंचोपचारद्रव्याणि समस्तानि प्रयत्नतः गर्भर्ककरसैर्नैवमहागात्रज्ञालाणसच
गौडीनेवमास्त्रियेणमा श्रीविशेषतस्तथा कदलीफलसंमिश्रशाल्यन्नकारसैः स्त्रुताः
मृद्वन्नमहान्नस्याद्यावैनैवसंस्पृशेत् मगावशिनिपादैर्द्विपादैर्विस्फारिकौष
किल्लीतथा चालिकोचान्वैदानेपलञ्चसिद्धिरन्नमा शकिनीदानमंत्रेणसर्वशो
भवेद्ध्रुवम् कालिकोमहापादैर्विपाद्वैयेमरमेश्वरीम् गुडिकाजनसत्तमादिमार
णोच्चाटनादिभिः महासिद्धीश्वरो भूत्वावसत्कल्पापुनर्दिवि सर्वदेहे महेशानि
महासिद्धिरनन्नमा रक्तचन्दनाविल्वाद्दिनयाकुंकुमवज्जलैः सर्वेस्यात्मृहेशानि सर्व
कामार्थसिद्धये गयाकुमारी सुशीतलजलैः वापिकस्तूरीकुंकुमाल्विनैः मूल
मंत्रेणदेवेशि प्रियाक्षालितमेयः स्त्रुविः सर्वदेवात्विशेषणचक्रवानेनपूजिते ज्ञमशी
शनेनेष्टाकोनारीस्त्रप्रेषितस्मरेत् ताम्रपात्रेकपालीवाश्मशानेकाष्ठनिर्मिते श
निभौमदिनेवापिपराकेन्दनस्मञ्जवे सर्वाणिहोम्यवलेहिवा चक्रमध्येविधानतः ५

श्री
श्या.का.
ल
८८

घ्राण्यपि नन्द्यावर्त्तकुन्दं मल्लिसितानि च श्वेतरक्तं जपापुष्पं करवीरं तथा प्रिये द्रोणमल्लि
काजातीमालतीयूथिका च कुसुम्भं शाकबकुलश्वेतकुसुमापराजिताः बकपुष्पं बिल
पत्रं चम्पकं नागकेसरम् रंगिकाकिंकिविकाकाञ्चीरक्तपद्मारिकीर्त्तितम् अर्कपुष्पं
जपापुष्पं कवरं तु प्रियं षट्के ग्रहस्यां च प्रदानेन मन्त्रस्य स्यात्पार्वती पद्मपुष्पेण र
क्तेन संतुष्टाः सर्वदेवताः कृष्णं वापि विवापुष्पं कालिकावरदा भवेत् श्मशाने द्रुत
रोणेन तुष्टा सुप्रभावती शिवा श्मशानजातपुष्पेण मन्त्रस्य पार्वती शिवा आमलकामल
पत्रेण तुष्टा पुष्पाणां पार्वती ग्रहस्यां च चतुर्दश्यां नानापुष्पैः समर्चयेत् श्मशाने रात्रि
शेषे वा शनिभौमदिने निशि पूजयित्वा विशेषेण सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् बलिं दत्त्वा प्रय
त्नेन भूतशुद्धिं समाचरेत् भूतशुद्धितः कृत्वा तु देहे देवी च नान्यचेता जपेच्चरेत् ।
स्वतन्त्रोक्तविधानेन दिशासु न बलो कपूत नपश्येच्छुक्लतं किंचिन्न भाषेत न च स्पृशे
त् अहोरात्रं जपेत्कर्म याचावत्मन्त्रं तोयजेत् षट्त्वागतच्चेष्टा वा देहस्पर्शिकरा ।
शिवा पंजेन मन्त्रा पतेद्वीरसिद्धिदायान्तता बलिम् देवतो स्वगृहेन न्याविस्मर्या ।
स्वरेषु पुनः स्थापयेत्सान्त्रयेद्विपोशावतो येविनिर्दिपेत् नाराकालीमता ।

नाराकालीमनोनारीबाणसिद्धिंसमाहरेत् । यथासनविधिंवक्ष्येसर्वतन्त्रानुसा
रतः । आसनेनविनासिद्धिर्नविद्येत्स्मरारपि । स्तंभनंमोहनंचैववशीकारोथक
र्षणंमारणोच्चाटनेचैवषट्कर्मसुयथाक्रमम् । आसनेनकृतेनेमंत्रीसर्वकामार्थ
सिद्धये । नद्गकेभैरवीनेत्रे मेषव्याघ्रगजोष्ट्रतनरगवस्त्रषट्कर्मसु । प्रत्येकंवि
विधासनानिक्रमिजनालाख्यसारंगजम् । मोहनेभोगरम्यासनंचक्रकृतेनैरोणंतथा ।
चेलजंवैत्रंचैवमन्यानिजिनेषुभक्तोर्मर्वमणीनेत्रुयेः । सिद्धिमाहम्भूमोभूपभयंज्ञ
लतयकरेवश्यासनंरोगाटकाशंचैवनश्यासनंभक्तकृतनैशैलेमनुःखदम् । वैत्रप
लेवमन्त्रिकासनयुतैर्गणावधिहृषरूस्कच्छुपंकोनिजमासनानिसकलेमोहादि
सिद्धिप्रदम् । कृत्स्नाजिनेज्ञानसिद्धिः श्रीमोक्षोव्याघ्रचर्मणि । चर्मासनेव्याधिनाश
डगणायोद्रःखमोचनम् । कृष्णासनेमन्त्रसिद्धिःनाचकार्योविचारणा । काम्यार्थेके
वलंचैवसर्वार्थेरक्तकंबलम् । स्वस्तिकादिक्रमेणाथविशोनत्रविनामयः । स्वस्तिका
दीनिवक्ष्यामिआसनानिविशेषतः । स्वस्तिकंपद्मकंवीरंवज्रंचेतिचतुष्टयम् । जपेपा
शालमेतेषुश्रजितेपुनरादिमे । तेषांनललतणांवक्ष्येलक्षणानियथाक्रमम् । जानू
र्वोरन्तरेसम्यक्कृत्वापादतलेउभे । ऋजुकायःसमासीनःस्वस्तिकंतत्प्रचक्षते ।

श्री. आक. ले. ८५

89

वामोरूपरि विन्यस्य दक्षिणं चरणो बुधः वामं पुनः दक्षिणोरोः पृष्ठं क्रमस्य विधानतः सुना
कराभ्यामंगुष्ठे नित्या यत्पिंडके हृदि नासाग्रदृष्टेर्यद्विद्वान्पद्मासनमिदं मतम् जघाना
षेव माख्यातं पद्मासनमिदं बुधैः वामोरोर्दक्षिणं पादं न्यसेद्वामं तथान्यतः एतावदेव
निर्दिष्टं जपहोमादिके चरेत् नारदीयेन थ्याग्रहनारायणमणेर्मुनिः उभाभ्यां मूल
मूलाभ्यामग्रपादाङ्गुष्ठावपि उपहारोप्यासीत पर्यंकानामसंदाहृतम् एकपादं तथैक
स्मिन्विन्यस्योरुणि संस्थिते इतरस्मिंस्तथा चैवोराबीरासनमुदाहृतम् मेढ्रुपरि विन्य
स्य सव्यं गुल्फं तथोपरि गुल्फांतरं च विन्यस्य सिद्धासनमुदाहृतम् अथ मालाविधानं हि।
प्रवक्ष्यामि विशेषतः प्रथमतः करमालामाह तत्र यांगुलिर्जपे कुर्याद्वै गणेशांगुलिभिः ज
न अंगुष्ठेन विना कर्म कृतं तत् फलं भवेत् तामान्ये तगोतगीये आरभ्यानामिका
मध्यानुदक्षिणक्रमेण तु तर्जनीमूलपर्यंतं जपेद्दश सुपर्वसु तथा च रहस्यपाराय
णे अनामिकात्रयं पर्व कनिष्ठा च त्रिपर्विका मध्यमायास्त्रयं पर्व तर्जनीमूलप
र्व चेति एवं गणितविधिस्य एव कनिष्ठानामिकामध्यानुष्ठौ तर्जनीम
नां तिस्रो ङ्गुल्यस्तिपर्वाः स्मृतं मध्यमा चैकपर्विका पर्वद्वयं पर्वद्वयं मध्य।
मायां जपकाले विवर्जयेत् (एतं मेरुं विजानीयाद्गुललक्षणं यष्टिसंख्यम्

श्री
शाक. ल.

फलं भवेत् गणनाविधिमुल्लंघ्य यो जपेत् प्रमादतः गृह्णंति राक्षसा यस्मात्तस्मा
द्यत्नाद्गणयेद्बुधः सनत्कुमारसंहितायाम् अनामामूलमारभ्य कनिष्ठादित एव
च तर्जनीमध्यपर्यंतमष्टपर्वसु संजपेत् अनामिकात्रयपर्वं कनिष्ठादित्रिपर्विका
मध्यमायाश्च त्रितयं तर्जनीमूलपर्वणि एतद्वयं च तद्वयं तत्प्रोक्तं रशनादिविषये
शाक्तिविषये जपपरं च श्रीक्रमेव तर्जन्या ग्रंथितयामध्ये योजयेत् पापकृत् अथो
तमाल्य तत्कृते श्रीविष्णुदेवसमतानेव मालाविधानमपरं शृणु पार्वति तत्त्वतः
येन विज्ञानमात्रेण मंत्रासिद्धिर्भवेत् तत्क्षणात् अनुलोमविलोमं च मंत्रमातृविभे
दतः मंत्रेणान्तरितान्वर्णान्वर्णान्तरितमन्त्रम् अर्धाद्यान्मध्यमालां सर्वमेरुप्रदी।
पितां चरमार्णमेरुं पुंलेख येनकेन च सर्वसिद्धिप्रदा यथा देवेन था
हरिः तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्मसंज्ञायो देवानिशम् एतत्परमरहस्यं च मयोक्तं ते।
सुरेश्वरि त्वयागमतां कार्यं नाख्येयं यस्य कस्यचित् मकारादिक्षकारान्तैर्वर्णैरेव कल्पये अ
नुलोमविलोमस्थैः क्लृप्तैर्वर्णात्मकैर्हरेः तमेतत्केः साक्षवर्गै लं मयावर्णपालया प्रत्ये
कं वर्णयत्नेनाजानमाः सुः द्विसप्तशिद्विनः वैरिमंत्राश्रपित्वाणामन्येमञ्चाचकिं पुनः अष्टवर्गत
यशावर्गायाणां समीरिताः मंत्राणां वर्णयुक्ता तेषु पथमेवर्णां मस्मेरत् ततः सप्तस्वरेवर्णामेवमत्यच्र
शेनात्

अनयायोजपेत्क्रमोन्नस्य सिद्धिर्हि रहस्यतः अनुलोमेति आद्यावदनुलोमेन जपः अ
कारादि क्षकारान्तेन जपः पश्चाद्विलोमेन जपः क्षकारादि अकारान्तेन जपः इत्यर्थः
अन्त्यकारो मेरुत्वेन कल्पनीयः तथाच क्षकारानंतरं लकारो मेरुः अन्यथा पंचा
शद्वर्णानुपपत्तेः शतार्धकेनेति क्रमस्यापि काक्षपादविरोधात्स्य शतार्धेनेति
देनेव निर्वहति कथं शतार्धकेन तस्माच्छतार्धकेन किं विशिष्टेन केन पृथिवी
बीजेन सह लकारेण समेरुणेत्यर्थः एतेन न पंचाशद्वर्णात्वहानिरित्यर्थः अथ जपमा
लाविधानम् आदित्यतेनोक्तयोगमालायां तन्मालेत्रिकीर्तिता तद्वर्णांसकैः मणि।
जपमालां प्रकल्पयेत् रुद्राक्षमालिका देवि जपेन सममनोरथान् पद्माक्षैर्विहि
ता माला शत्रुनाशकरी मता कुशग्रन्थिकृता माला सर्वपापप्रणाशिनी पुत्रजी
वफलैः कृता माला करोति पुत्रसंपदः निर्मिता रौप्यमणिभिः जपमालेप्सितप्रदा
स्वर्णैर्विरचिता माला दद्यात्कामान्यथेप्सितान् प्रवालैर्विहिता माला प्रयच्छेत्पु
ष्कलं धनम् सोमसूर्याक्षिकी माला सोमार्के विहिता तथा विहिता शङ्खमणि
भिः कृतनेकानि समघ्ययाम् सर्वैरत्नैर्विरचिता माला सान्नतृप्येन्धनम् सिंधो।
जपं करोति यो मन्त्री कामानवाप्नुयात् माला भिन्नस्मृतिं नित्यं कामं च साधकः ३

श्री॰
शाक॰
लं॰
५१

स्फाटिकैः पुत्रदेना नाम माला सौभाग्यदा महद्भिभिः स्वर्णदैतैरयो भृतैर्मनश्च स्वपुत्रैस्तुना ग्रथि
तैर्निर्मिता माला शत्रूणां नाशिनी मता येन दैतैरयो भृतैः कर्त्तव्या जपमालिका स
मस्तेहभवैः केशैः मोनस्यान्देवककर्मणि वेलवेतलसी माला गजदन्तैः गणेश्वरे त्रि
पुरायाजपेश स्यां रुद्राक्षैरक्तचन्दनैः महाशोवमयी माला नीलमारसनीमतो श्रेग
लीजपसंख्याना मेकमेकक्रमाद्वाचनम् पुत्रबीजैर्दशगुणा शतं संख्येः सहस्रकम्
प्रवालैर्मणिरत्नैश्च दशसाहस्रकं तान् तदेव स्फाटिकैः प्रोक्तं मौक्तिकैर्लक्षमुच्यते
स्वर्णैर्दशसहस्रं तु संभवेः शतगुणं तथा कुशग्रन्थ्या च रुद्राक्षैरनन्तगुणितं भवेत्
पुत्रकपद्माक्षमणिभिः रपि स्याद्द्विगुणं फलम् मात्रकान्तमन्त्रनमाल्यापि वतन्फ
लम् अथवा नाशनेः कुर्यात् सर्वमालाधारणे जपे पंचाशद्भिः काम्यकर्मसिद्धिः स्याद
नुत्तमैः अष्टोत्तरशतैः सर्वसिद्धिः कृन्तलजा मोक्षार्थी पंचविंशत्या पुत्रार्थी
त्रिंशता जपेत् पुष्ट्यै सप्तविंशत्या पंचदश्याभिचारके नारदीय तन्त्रे मां कलय
चदशकं स्वचितः अनयोः पदयोस्तस्याद्विकल्पः स्याद्विवक्षितः अथवात्र
मकारेण मालावत्याभिनम्रतः नक्षत्रमालागर्भेहितायाम् अष्टसंख्या जपसं
ख्यानमेकमेकं वरानने पंचवाहगणे विद्यात्पुत्रजीवफलैर्दश शतैर्वै

शतेनैवं शंखमणिभिः प्रवालैस्तु सहस्रकम् मौक्तिकैर्दशलक्षेण स्वर्णैः को
टिरुच्यते कुशग्रन्थ्या दशकोटी रुद्राक्षैश्चाप्यनन्तकम् मौक्तिकैः शतपद्मानि
रुद्राक्षैः मुक्तिरेव च लोभे स्वर्णजालेनाप्यभिचारे तु निर्विकम् रक्तचंदनपद्म
वपुत्रजीवप्रवालकम् वश्याकर्षणयोर्देवि पुत्रजीवं विशेषतः सर्वासामपि मा
लानां जपे यत्फलमुच्यते तत्फलं शतसाहस्रं जपे वाङ्गुलिपर्वणि तस्मात्सु
लिपर्वाणि जपार्थं प्रबलानि च अंगुष्ठेन जपेन्मोक्षे तर्जन्या त्वभिचारिके मध्य
माबलकामार्थी शान्तौ पुष्टौ चानामिका कनिष्ठाकर्षणे चात्र जपकर्मणि शो
भने अंगुष्ठेन जपेज्जप्यमन्यैरंगुलिभिः सह अंगुष्ठेन विना कर्म कृतं तन्निष्फलं
भवेत् पंचविंशतिमालार्थी सप्तविंशतिपौष्टिको धनार्थी त्रिंशता कुर्यात् पंचदश
भिचारके कलकोटिर्नन्तानां मालामन्त्रो विधीयते सहस्राणि पाठ्यानि नाम्नां
चवामनसंस्पृष्टेन नाभिरुद्राक्षैर्दैशान् कलकोपरि विनिर्मितम् स्फाटिकम्।
शतकपत्रजीवैर्विद्रुमपद्माक्षमौक्तिकैश्च प्रवालस्वर्णकाष्ठशास्त्रमाला
भवेत्सा व्यक्तवीर्यकाम् देवाभवेद्धीतिकरप्रवालैः सौवर्णिकैः स्फाटिकमौक्ति
कैर्वा शिवस्वरूपा तु विनिर्मिते च मणिभिर्वा स्फाटिकनिर्मितैर्वा विलोमतः सप्तमीनि

श्री॰
आकं॰
लं॰
९३

93

करीप्रशस्ता रुद्राक्षमाला यथ चक्रौ शिकीवा पद्माक्षकैर्वा यथ मौक्तिकैर्वा रुद्रा।
क्षमाला समस्ते प्रशस्ता प्रवालैरेव कर्तव्या त्रिपुरायां विशेषतः स्फटिकाशंखमणि
पिमालाराज्ये विशेषतः अक्षमालारस्तैर्वीजैः प्रशस्ता सर्वकर्मणि शान्ताये नापिक
र्तव्या तद्वेष परिकीर्तिता पंचपंचाशतैर्वापि मारणे ह्याहतादिषु सात्विकी रा
जसी सैव तामसी त्रिविधोदिता सात्विकी प्रथमा माला द्वितीया राजसी मता तृती
यातामसी प्रोक्ता मारणादौ प्रयोजयेत् भल्लातकैर्विनिर्मिता माला मोहनकर्मणि शा
स्यते रक्तसूत्रैः कृता माला काम्यकर्मणि शस्यते कृष्णैर्विनिर्मिता माला मार
णादौ प्रयुज्यते पट्टसूत्रैः कृता माला देव्याः प्रीतिकरी मता कार्पासैर्वै सर्वमा
लापट्टसूत्रैरथापि वा तृणैर्भिर्वाल्कलैर्वापि सौरी माला प्रकीर्तिता अन्यथा
मपि देवानां कर्तव्या कामचारतः द्वादशांगुलैः सर्वा माला कर्तव्या जापवामकैः
मेषनैर्विस्तरै मेखलादिवा भागतः शस्यते शंखानामपि कर्तव्या गाजेभकानां यथा
विधि अस्मिञ्चानुबन्धाच्च चतुर्दशानतथैवच अयोदशोनितिथाकुर्यात्
स्यापि सर्वेषां अर्ववन्तेलन्तामाला स्थूला सूक्ष्मानि योजयेत् सर्वकामा
वेत्ता तत्र श्रेष्ठा सर्वकर्मणि सर्वथापि हि मालानां मेरुपार्श्वे ह्यनयत्या ।

नस्पृशेन्नखकराद्यैःस्पृशेन्नावर्त्तनेपुनः हस्तपादादिनावाकर्योन्मर्दयेन्नैवविधिः
स्मृतः अनामिकात्रिपर्वाणि कनिष्ठामूलतोजपेत् मध्यमायास्तु येमेरुंगु
ष्ठायास्तु येनतथा नकदाचित्स्पृशेन्मेरुं मततेजपकर्मणि यथाशक्तिजपंकृ
त्वामहल्लमपुनेनतथा ... विरामितिपेत् नेमालेसर्वदेवा
नामीतिदाशुभदामम शिवकृत्स्वमेभद्रेयशोवीर्यंचसर्वदा ग्रहणेस्थापने
चैवपूजनेविनियोजयेत् अथजपविधानम् अथोक्तंकपिलपंचरात्रे समः प्रबो
धकालोयमंत्राणामभिधीयते अग्निसोमात्मकामंत्राविज्ञेयाः क्रूरसौम्ययोः क
र्मणोर्विक्रिनयातविषत्यायममीरिताः आग्नेयास्तुनवः सौम्याश्रुधिष्टेन्दुमत्ता।
तेराः आग्नेयानसेनवुद्ध्युनेप्राणेभवनिःहदिनौ भागेन्यासिन्धिनेप्राणेसौम्यावौये
प्रयोगिव नाडीश्चयगतेप्राणेसर्वेवांपग्रमातिने प्रयच्छन्तिफलंसर्वेप्रबुद्धाम
त्रिणाः सदा यदा प्राणमानसमायुक्तात्विवशाल्लौलमेललनम् प्रबोधकाले
विज्ञेयः स्वापकालस्ततः परः यथा वामनाडीयदावापुत्रीवाणायोजनेतदा हवि।
णस्याप्रदाबापुरुलदाकस्वापनियोजिताः उभयस्याप्रदावायुश्चलदानविहितयास्तुः
संपुटीकृत्यमंत्रेणानानात्रयानाविरुकालं पुनश्चमंत्रविन्योग्लातकालेकेवल्ले

श्री॰
शाक॰
ल॰
५४

95

जपेत् एवं जपेन्मोक्षसिद्धिस्त्वेनात्र तु हः शीघ्रमिति द्विदः इति सम्प्रबोधकालः अथातः सं
प्रवक्ष्यामि जपमंत्रस्य लक्षणं आदौ तु कालिकां ध्यायेन्मंत्रसिद्धिप्रदायिनीम् नाभिहृ
त्क्रिशोरदेशे तु मंत्री नियतमानसः ध्यानेयत्परं कोटिसमप्रभं स्याद्रक्तालेकार्कभूषिताम्
रक्तांबरधरां देवीं बिसतंतुतनीयसीं कामराजगतां सार्धवेष्टनत्रयशोभिताम् स
मस्तनिर्भासभास्वद्रूपाकारां सुमंडलाम् एवंविधां जपेन्मंत्री मनस्थां जितेंद्रियः प
वमानैः कालिकां ध्यात्वा तस्मात् मंत्रमशेषतः शतेन ज्ञात्वा प्रत्यहं लेपयेत् कालिकामंत्रोप
ध्या मणिवाहनमः पद्मासने स्थापयेत् चतुरक्षरः श्रेष्ठं नमः कालिका चतनोनन्तामूलासमा
विध्यायेच सहस्राणि याह दिने नाथ तत्त्वमेव मस्मयेत जपन्त्रिविधानेनाथावि
केयोगमानसः नाति स्वरेण चास्मृष्टनाति स्तुतविलंबितम् जपेत्कोटिमपि मंत्रं चरेत् क
विनः समाहितः यथाजपस्तनिमंत्रो स्पष्टशब्दमुपनेः स्वरैः शनैस्तस्मात् यन्नेत्रे जपो
यत्स्वधाविकः शनैस्तस्माद्यन्मंत्रमोष्ठौ तोष्ठं प्रचालयेत् किंचित्कर्णगोचरः
स्यादुपांशुस्तु जपः स्मृतः धियायत्तत्त्वसंयोगी वर्णात्वर्णपदात्मिकाम् शब्दार्थवि
न्तनाभ्यासः स उक्तो मानसो जपः उत्तमैर्मानसपांशुः समसहस्रगुणो भवेत् स
हस्रगुणा मानसिकं समाः उपांशुमानसः ध्यायेत् मनसा मंत्रं जिह्वोष्ठौ न च चालयेत्

न कम्पयेच्छिरो ग्रीवं दंतान्नै
व प्रकाशयेत्

गुरुराज्ञाभेदेन सिद्धविद्यापरंपरागताः ह्रींति प्रकटे यस्मिन्क्रमरोऽक्रमः आसन
स्थो मे पद्मस्वस्त्यायाने यमनमानसः विद्धलीने मनः कृत्वा नादमार्गे वियोजयेत्
नादमार्गे विलीने तु मनो नानात्र गच्छति प्राणायामत्रयं कृत्वा गायत्र्यादीत्रयोदिति
ग्रन्थे नैव जपेत् पुस्तम् हस्याम्लकसंभवः सत्कृत्य वाति नैव तत्पयात्पयपानकमिति
मालायात्र्यथ नैव देहे सर्वं ते च भोगोऽपि ते कृत्वा नित्यक्रिया नित्यमेतच्च ब्रह्मचर्यवित्
यथाकामं यथालाभमन्नमालीयपत्तनः अन्योन्यसम्मद्यपाणि नानि स्थूलकृशानि
वै कौद्रादिभिर्वस्त्राणि वजीर्णानि नवानि वैगवैर्वस्त्रपंचभिर्वस्त्राणि प्रत्नाल्पवत्सस्य
पक् गोमूत्रे गोमयं दोहीदधिसर्पिः कुशोदकम् पंचगव्यं विजानीयात्सर्वकर्म
सु वित् पयोदधिघृतं लोहशर्करायैर्युतं क्रमात् पंचामृतं विजानीयात् सर्वकर्म
सु साधकः ततो दिने तु पूर्णे स्त्रीनिमित्ते त्रिप्तिविवर्जितम् त्रिगुणं क्षिप्ताग्नौ कृत्वा
सूत्रे यत्नाल्पयोगेन संप्रोक्षलतथारंभेशानि वर्णभिर्वाके ब्रह्मग्रंथिपाशपूर्वि
कान्यहस्तत्रमध्यापिवा ग्रंथं यत्पंचेनबवे पथाकारेण स्थापिते ब्रह्मग्रंथिगायाः
तालितो लब्धनिक्षिपेत् नारीशक्तिमाल्यं वा ब्रह्मैवेवमणिसूत्र विश्वरूपं ।
येन मैलेर्नजपा मे वशाकितः होमकर्मण्यशक्तिश्चेहिगुणं जपमाचरेत् मणिमे

श्री.
आक.
ले.
५५

९५

कैकमात्राय सूत्रेणैव योजयेत्ततः मुखं मुखेन संयोज्य पुच्छे पुच्छं च योजयेत् गोपुच्छ
सदृशी कार्या यद्वा सर्पाकृतिः शुभा तस्मज्जातीयमेकैकं तु मेरुत्वेनाग्रतोन्यसेत् पंचो
कमणि सद्येन क्षालयेद्गंधैश्च वामदेवेन जपमालां विधायैवं ततः संस्कारमाचरेत् क्षा
लयेत्पंचगव्येन सद्योजातेन मंत्रवित्ः सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै
नमः भवे भवे नातिभवे भजस्व मां भवोद्भवाय नमो नमः चंदनागुरुगंधाद्यैर्वामदेवे
न घर्षयेत् ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणा
य नमो बलविकरणाय नमो बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः
धूपयेत्तामघोरेणालेपयेत्तत्पुरुषेण तु ॐ अघोरेभ्योथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः सर्वतः सर्वश
र्वेभ्यो नमस्ते रुद्ररूपेभ्यः ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि तन्नो रुद्रः प्रचोद
यात् मंत्रयेत्पंचमेनैव प्रत्येकं च शतेन तम् ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्मा
धिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मेस्तु सदाशिवोम् समेरुं पंचमेनैव ततो मंत्रेण मं
त्रयेत् संस्कृत्यैवं तु यो मालां तस्यां प्राणान्न्यासयेत्ततः एवं कृत्वा तु मालायां जपेन्मातृकया
त्मनोः मातृकामंत्रभेदेभ्यः सर्वे मंत्राः प्रजज्ञिरे अतः सकलमंत्राणां जपः कार्यो मयानया स्व
ना गंतं स्वजपं तत्कर्तृणां यानां सर्वसिद्धये गायत्रीजपने केचिन्मालां प्रशस्तमेवकम्

तस्यैकं ग्रथनं ज्ञापितमेव यथा संख्येन निरूपितम् । ग्रन्थिविनेस्पृशेदेनां करस्थं मौनकार
येत् । अंगुष्ठस्यामृतमालां चालयेन्मध्यमाग्रतः । तर्जन्या न स्पृशेदेतां येन मुक्तिर्न गण्य
न कर्मः । भुक्तौ मौक्तौ तथा क्रमेण मध्यमया जपेत्सुधीः । अंगुष्ठानामिकाभ्यां वश
येत्प्रमकर्मणि । जपकाले तु मालां तु जपेन्नाभिगोपयेत् । गुरुं प्रकाशयेद्वि
द्वान्मंत्रं नैव प्रकाशयेत् । अक्षमालां च मुद्रां च गुरोरपि न दर्शयेत् । भूतरात्मव
मालाः सिद्धिर्गोपयेद्यत्नतः । हस्तेनिप्रकल्पयस्मात्मस्तात्तु श्रेन जपेत्सुधीः । जीर्णे सूत्रे पु
नः सूत्रं ग्रथयित्वा शतं जपेत् । देविश्वासयमं निद्रां यावद्विधिं दैवसूत्रं च मिष्ठामिन्तन्त्र
नः श्रीईश्वर उवाच । शिलिन्निश्रुतं जपेदादौ वस्तुगंधानुलेपनैः । सत्पुष्पैः कारयेन्माला
विस्तरात्कथितं पूर्वम् । यथाक्रमेण यथान्तं यथा पूर्वं यथोदितं निर्विकं च पुन
मालानिर्मलात्तत्त्वजिता । यथायोग्यं वपेदेतां मालां कृत्वा द्विजः तत्त्वाः । वशि
नायेन याकार्यापञ्चगव्येन मंत्रे द्विपेत् । सद्वेवापि च तन्त्रे कर्तव्यं लालयेत्समं च केः
समाप्तावग्रे सूत्राणां ग्रथने ह्लवयानेना । नमः इतिमंत्रेण सर्वेषां विश्वेषां विपश्च
श्चयेत्तावकोन्नमः । अलग्रथितं ततो द्यामागपाशमथापिवा । कवचेनावगुंभीया
न्माम मेध्यानयोगतः । कवचेनकामिति मंत्रेण सर्वेषां ततो मंत्रं तत्र दयमसमन्त्रिते

श्री·
श्राक·
ले·
५६

गश्च पेत्याणाव योगे बभी यान्साय कोन्नमः एवं नित्यार्घ्यदेवेशि प्रतिष्ठां च समाचरेत् ।
स्थंडिले मंडले कृत्वा यथा भागविधीक्रमात् । पूजयित्वा यथान्यायमिष्टदेवमनन्ति
ष्ठां च समाचरेत् । स्थंडिले मंडले कृत्वा यथा भागविधीक्रमात् । पूजयित्वा यथान्याय
मिष्टदेवमतक्रमात् । न्यासं सर्वं जपेन्मंत्रमष्टोत्तरसहस्रकम् । हुत्वा ... दशांशेन
यस्य देवस्य पद्मिपम् । ततो मंडलमध्ये तु तन्मालां स्थापयेद्बुधः । अस्त्रमंत्रेण यथान्यायं
मूलमंत्रेण तोय्यमेत् । अस्त्रमंत्रं फडिति मंत्रेण गानि ता मितानि विन्यस्य देवरूपं विचिंत
येत् । अभेद्रूपमालासाधमालां कुर्यान्नदान्तिको । ततो बलिं यथान्यायं देयादृष्टसाय ।
कोन्नमः एवं प्रतिष्ठां मालायामालायामिष्टदेवतानाम् । आचार्य इत्यर्येन्नत्रौ शिलिने च
यथाविधि नान्यमंत्रं जपेन्मंत्रपदीक्ष्वे लिङ्गमानतः । इति मालाप्रतिष्ठाविधिः । अथ पुरश्चर
णमाचार्यधर्माः मंत्रं साधयमानस्तु जितेंद्रियस्त्वमर्चयेत् । हविष्यमेकमश्नीयान्मंत्रं केवलं ज
पेत् । जपांते वा भवेत्स्नानं स्नाने वा जपेन्मन्त्रमिति निवृत्तात् । इत्याया अवश्यकलमिति देवीति
गताकार्याकार्यं च दृश्येत् स्थिरम् । नमनमसानपालीयः कुर्यान्नानादिभोजनम् । नित्यनैमि
त्तिकं कुर्यात् लगमेत्साधुभिः सह । स्नायान्ययमुपायेन केवलामलकेन वा । आज्येन स्नापयेत्
रेणतिलकल्केन वा स्नानम् । ... कुर्याद्धि ... शंकेऽविषवाणस्नानम्

पुरश्चिं·

सकृन्मया अस्नानस्य फलेनाप्तिनचानर्थयतः पिनह्नू अस्मानिकाम्यकर्माणि
नद्यामाधुसमाचरेत् स्त्रीशूद्रपतितव्रात्यनास्तिकोच्छिष्टभाषणम् असत्यभा
षणं चाकौटिल्यं परिवर्जयेत् सत्येनापि न भाषेत जपहोमार्चनादिषु यदि भा
षति तत्काले स्मरेः मन्त्रं साधकः प्रत्याहारं तु सर्वं भवत्येव निरर्थकम् वर्जे
येत् स्त्रीनवाद्यादिश्रवणं नृत्यदर्शनम् अभ्यंगं गन्धलेपं च पुष्पाधारणमेव च मैथुनं
स्त्रीकथालापं तत्संगं च विवर्जयेत् त्यजेदुत्सोल्कस्नानमनिवेदितभोजनम् शा
यीत कुशशय्यायां शुचिवस्त्रधरः सदा प्रत्यहं तालपत्रक्षयाममेकाकी निर्भयः स्वप
न् क्षान्तिक्षतिविरोधेन जपं रात्रौ विवर्जयेत् गुरवे दक्षिणां दद्याद्याज्ञां जनाच्छादना॥
दिभिः गुरुसंतोषमात्रेण मंत्रसिद्धिर्भवेद्ध्रुवम् गुरुतल्पमिदं सर्वं मिताहारो जपे
दिनः एकाग्रमनस्थितो निःसंगः सर्ववेदनैर्वेगतः गुरुदेवपरश्चैव तत्सतां संस्मरेन्मंत्र
येत् निषिद्धानां विधेर्भक्तं भुञ्जीत नवैधुर्भिः मधु ११ प्रातःकाले समारभ्य जपेन्मध्या
ह्निकावधि इत्यादौ मध्याह्निकाधीनिनानियमः पुनरवधिमाध्यवोपक्रममिदम् अत्या
ग्रांति यमेसत्रिसमाप्तिह्निधमेकदाचिज्जपमेव्याख्यातं तत्वान्नियमहान्यापत्तेरिति
भावः मनःसंकल्पाविघ्नयामन्त्रानगतमानसः नकुर्वन्नबिलं बिनजपेन्मौनं क्रिकपे

श्रीयाक ल॰ ५०

97

क्रियते जपः स्यादुच्चोच्चादिमेन सोपांशुवाचिकैः । यथा यद्वत्तरेषु श्रेणीवर्णस्वरपदादि
कानाम् उच्चैरेवश्रवणं स्पष्टमानसः स जपः स्मृतः । जिह्वोष्ठौ चालयेत्किंचिद्देवतागतमा
नसः किंचिच्छ्रवणयोग्यः स्यादुपांशुः स जपः स्मृतः । मन्त्रमुच्चारयेद्वाचा वाचिकः स जपः
स्मृतः । वाचिकाल्लक्षगुणितो नत्रपांशुः प्रकीर्तितः । उपांशोः शतकोटिगुणितो मानसे शुभ
प्रास्थाने कृत्वा जपं गुह्यं चैवं तेनोर्थं समर्पयेत् देवस्य दक्षिणे हस्ते क्रमशः शश्वच्चवारिभिः
शक्तिविषये वामहस्ते जपं समर्पयेत् तथा च एवं जपं पुरा कृत्वा गायात्तन क्रशो देवैः
जपं समर्पयेद्देव्या वामहस्ते विशेषतः इति वचनात् तन्त्रे चापि केचापि जपं ज्ञयोर्हि
तेरित्ते यदि कर्तुमसामर्थ्यं तेन फलमवाप्यते जपान्ते जपदशांशेन होमश्च तद्दशांश
तः तर्पणं चाभिषेकं च तत्तद्दशांशतो मतम् अत्र हेमादौ जपहोमस्तु नाधिकः प्रधानेन
श्रुत्युवा सर्वस्त्रीशूद्रो होमाधिकारेण होमाय शक्तो न यद्येकं भवेत्तदा त्वया
द्विगुणो जपः होमाभावे जपः कार्यो होमसंख्याचतुर्गुणः तथा च योगिनीहृदये विप्रा
णां द्विगुणं च क्षत्रियाणां त्रिगुणः स्मृतः वैश्यानां च समं संख्याकमेषां त्रिगुणा मध्यविधिः
येषां शूद्राणां नास्ति तः स्मृतः सपञ्चविधिविधिश्रेविति यद्वचनेन तद्देहलक्षविधिषयमम् ।
तथा च योगिनीहृदये होमकर्मण्यशक्तानां विप्राणां द्विगुणो जपः ॥ ३५ ॥

इतरेषां त्रवर्णानां द्विजन्मनां हि समन्वितः इति सर्वविषयम् एतेन शूद्रस्यापि होमाधि
कार इति तत्र प्रमाणं च स्याज्जपाद्धोमात् सालिग्रामशिलार्चनात् ब्राह्मणीगमनाच्चैव शूद्रः
चण्डालतां व्रजेत् तस्माद्ब्राह्मणादित्रिवर्णानामेव होमेऽधिकारः शूद्रस्य होमानुक
ल्पे हि गणजपं कुर्यात् तथा च नारदपञ्चरात्रे त्रयाणामेव वर्णानां होमे विधिरुदीरि
तः शूद्रस्य तत्फलावाप्त्यै होमात् द्विगुणं जपेत् तथा च स्मृतिः अमन्त्रस्य तु शूद्रस्य वि
प्रो मन्त्रेण गृह्यत इति वचनात् होमस्तु ब्राह्मणद्वारैव कर्तव्यः अन्यथा विनियमका
भावात् शूद्रस्यापि होमयागादावधिकारापत्तेः तथा च वचनमिदम् ब्राह्मणादिव
र्णत्रयविषयम् तथा च स्त्रीणामपि होमे नाधिकारः एवं च लाजहोमभुवो येन हो
मं कन्या प्रयच्छति अनेन विधिना कन्या वरमाप्नोति वाञ्छितमिति वचनस्या
विवाहप्रकरणीयत्वात् यजमानपत्नीवत्सेनताभावं विधायकत्वाच्च स्त्रीणां हो
मेऽपि ब्राह्मणद्वारैव इतरेषां त्रवर्णानां द्विजन्मनां हि समन्वितः इति वचनम् सर्वव
र्णविषयमिति एतेन शूद्रस्यापि होमाधिकार इति केचित् तत्तुच्छम् एतद्वचना
स्य शूद्रस्य होमविधायकत्वाभावात् शूद्रेतरविषयत्वेन इतरेषामिति वस्तुवचनात्।
पत्तेः तस्मात् सर्ववर्णानां कल्पमेतत् तत्र जपानन्तरं दशांशेन होमस्तद्दशांश

श्री.
श्राक.
ले.
५८

९८

रइतिवचनेमंत्रित्वेनोपात्तानान्तुहस्यापिमंत्रिकत्वाद्धोमाधिकारापत्तिरिति केचित्
तन्नोशूद्रेनाधीयेतामितिनिषेधाच्छ्रवणादिप्रयुक्ताकल्पत्वात् नचस्यपत्यधिकार
णाविरोधः इतिवाच्यम् विधेरापत्तस्यापकत्वात् नचापामान्नपतिःस्यमंत्रस्य तस्य
शूद्रस्यतत्स्मृहस्यविप्रमंत्रेणाग्न्याधानं इतिवचनस्यबलवत्वात् नचप्रकरणानियंत्रिते
निवाच्यम् सामान्येबाधकाभावात् शूद्रापतन्नपपत्तेश्च तस्माद्धोलाकादिकरणान्या
येनसर्वविषयमिदम् नत्वशूद्राणामसंस्कृतं इमितिवचनम् तन्न शूद्रस्यसादात्वकं
त्वाभिधायकेवालिणकांत्येनैवोपपत्तेः नच मुख्यशक्तोद्विजातीनामनकल्याविधि
पत्तेः इतिस्त्रतिस्त्रनिवचनात्स्वयोशक्तस्यैवानकल्योधिकारःशूद्रस्यमोहेत्वधिकारो
नास्ति कथंतस्यहोमानुकल्पविधानमितिवाच्यम् शूद्रस्यानुकल्पाभावात् व्राह्म
णद्वाराहोमादिविधानम् तस्मात्त्वो शूद्राणांब्राह्मणद्वाराहोमविधिरिति केचित्
तन्नपुरःश्चरणादैफलश्रवणात्काम्यमेव तथाच यतीनांकथमन्यत्रसमावेशः।
तथाचश्रीभगवद्गीतासुकाम्यानांकर्मणांन्यासंसंन्यासंकवयोविदुरितिवचना
त् तेषांकाम्यकर्माधिकाराभावात् ततेषांपुरश्चरणाधिकारइति पुरः
श्चरणंत्वावहिर्विधिर्भवति यंत्रागकेवलजपरूपश्च यतीनांकेवलं।

यतीनां केवलजपपुरश्चरणेऽधिकारः नविशिष्टस्य चार्थः वृत्तिनसेवां यायत्वया।
साधननयाजपेऽधिकारात् मोक्षार्थिनया जपाहोनमन्त्रसिद्धौ पकाभावात् प्रवृत्ति
स्वदेहानस्मरणग्रहणाया मात्रेणतहोमका फलेतेरि लिविकहोमाशक्तौ तनमेवेषांहि
गणेन जपः तथाचयोगिनीहृदये होमार्थं द्विगुणं वापि जपेन्मन्त्रमनन्यधीः लोके
वासानजपेन्मंत्रकृत्वावासास्त्रपुनः पतितानामेतन्मानोदर्शनेभाग्यणोक्ते दृश्येनयोवा
पुरगमतेत्रे भनेजपमुत्तरजेन तथाचस्वच्छन्दमानमणायानेव द्वैगकम् कृत्वासम्य
ग्रपेद्वोपंयद्वाहूयादिदर्शनम् आदिपराहदिक्षिणालागोच एवंसिद्धमनमंत्रसा।
धयेत्सकलेप्सितम् अथनान्यप्रकारेणपुरश्चरणमिथ्यतेग्रहणेचस्वेन्दोर्वाथ
विः सर्वमुपोषितः नृत्रासमञ्जगमित्यानाभिमात्रेदकेस्थितः स्पृष्टांहिमक्षिप्य
यैतजपेन्मन्त्रमनन्यधीः तथभावे यवाप्रपरणावकेस्नात्वाशुचिः सर्वसमोषितः ग्रह
णादिविमोक्षांतंजपेन्मंत्रमनन्यधीः कृष्णाष्टम्यांसमेकल्पोविमोक्षान्तंजपेच्चरेत्
तिजपात्मंत्रसिद्धिर्भवत्येवनसंशयः श्राद्धदानाब्रतादेनपर्दिशाप्यन्तजेश्वरः संभवेदे
वताद्रोहीपितृत्वात्मनयूत्यपश्चिमवत्कुमारसंहितावचनं आरब्धमहापुरश्चरणाम
ध्यपतितमश्राद्धनिषेधपरं योगिनीहृदये कल्याविपिनामेत्रीक्रपोद्भोमेसमा।

श्री.
श्राक.
ल.
५५

99

हितः अथवा तद्दशांशेन होमो गोग्रासमभावे तेन ततः पंचांगोपासनं लोके पुरश्चरणमि
ष्यते इति वचनात् पुरश्चरणपदे जपहोमतर्पणाभिषेकब्राह्मणभोजनानि पंचांगपाठम् अथ
नादेन सूर्योदयं समारभ्य यावत्सूर्योदयव्यवधानात् एकवाचनात् ताबुलात् पुरश्चरणपदे
जपमात्रबोधकमिति कथं होमादिप्रसंग इति चेत् तावद्यतः तादृक्कार्ये ग्रहणे ते:
मुक्तिः पुण्यानीति वचनात् न च पुरश्चरणस्य पंचांगबोधकत्वात् सर्वत्रैव तद्बोध्य
त्वमिति वाच्यम् अत्र विशेषोपादानस्यैव यत्नैः ग्रहणपुरश्चरणविधानेन यथा
नवत्वं तावदुपपादयति न पंचांगस्य तद्रूपत्वे तस्य तत्राधिकार इति प्रकाशितम् त
स्मान्नियोगकरणे केवलजपमात्रांगपुरश्चरणेनाधिकार इति सर्वं जनमिह ज्ञातः अ
थवा त्वत्परं सिद्धिः श्मशाने वीरसाधनम् सर्वोत्कृष्टम् आह तत्र श्मशाने वा यदि श्यव
न्यासादिकं तत्र केवलं स्वार्थं शवस्थो यजेत् आसनः पवित्रः पश्चाद्यजेद्देवीं शिवादिभिः
शिवादिभिः ईशानादिभिः कालभैरवनामानं महाभैरवसंज्ञकम् बटुभैरवभैरवौ मा
षभक्तबलिं दद्यात् ततः पंचोपचारेण पुनर्देवतां यजेत् निमील्य चक्षुषी प
श्चाद्ध्यायन्मनं जपेत् यथाशक्ति जपं कृत्वा तत्समर्पयेत् अथवा
महार्णवे चैव ... तन्मध्ये रात्रिपर्यन्तं यदि किंचिद्विलम्बने

जपरंगोत्स्यमननाचार्यैनेनैवमर्षमान्दिपेत् मंत्रस्तु ॐ हुं गौं हुं गौं रत्नाणि स्वाहा ।
सर्वं वलिम्मन्त्रिष्यगत्वा समपस्तान्त्य देवेनत्र्यापि सेश्रज्जप्रपेन्नानवर्षकम् निर्भे
यः प्रजपेद्यावत्सिद्धिर्वाग्च्यतेनरः ततः सत्र्यकारयित्वा गार्ध्यं प्रहरमेवमम् पदिदे
वः सार्ध्यपतेनरे कुंजरमेव वा दिनान्तरेन दास्यामि स्त्रीकृतस्वगृहेप्रजेत पेरेन्निसर्वे
वहस्यामि चिन्हेननरकुंजराः अन्यत्सर्वं यथापूर्वं कल्पयेत्साधकोत्तमः अथ वान्यथा ।
कोटरणपुरश्चरणमिष्यते गृह्णकेकस्यैवदोषापुत्रिः सर्वसंपोषितः तथा समहृगा ।
मित्यानाभिमात्राहके स्थितः शुक्लाणादि विमोतोतं जपेल्लक्षसमाहितः अनेनैव तु
शोषोवक्षो होमादिकं चरेन्न हिरणाया जपे द्वयेणोषसर्वंवदाचरेत् नदेते मेत्र सि
द्ध्यै गहनेसमृज्य नो ष्यपेन ततश्च मंत्रसिद्धिः स्यादेवता वृषसीदति अथ षोडेवता तु
पंचसमन्या यतोषपेन पुरश्चरणहीनो पिमंत्रः सिद्धो नसंशयः अथ पुरपोगेवस्या
मिपुरश्चरणकर्मणः पूर्वे दिनेनिराभिषमेकवारं भुक्त्वापरदिने तथा पुत्रगत्वा स्नात्वा
द्विकं कृत्वा जलान्तस्या यथोनेदुवासमीपतिग्धा यावत्सपू ग्रोशक्त्रे देवतायाघहत्तामे
वस्यपुरश्चरणसिद्धये मयेयावग्रहाणेनमूमिसेत्रामसिद्धत्वामिति तुदीपदेवतास्वपथे
कृत्याथामयत्रास्त्रकोशशुक्तामिनेवाहुरेगत्वा पुरश्चरणपायस्थलगृहीत्वा दी

श्री
श्राक
ले
१०
100

रक्षेतो ज्ञात्वा चित्तस्थितिपरिमितानन्दो कौलकान्तहीनानाहमेवेण प्रत्येकमेकादशवर्षद्वि
रेवाभिमंत्र्य तेषु वा स्वं मंत्रज्ञ गृहीतदेवमध्ये क्षेत्रपालेभ्यः पूजयेत् माषभक्तबलिं दद्या
त् यथा क्षेत्रपालमंत्रस्य महाकालऋषिः गायत्री छंदः क्षेत्रपालो देवता मम पुरश्चरणा
र्थे विनियोगः क्षां क्षीं क्षूं क्षैं क्षौं क्षः इति कराङ्गन्यासौ कृत्वा व्यापकशतमपादिपो नैवेद्यं पूजयेद्वा
मन्त्रेण क्षौं कालीकलविकारणीबलप्रमथनी सर्वभूतदमनी मनोन्मनी पीठशक्तीः पूजा
दिक्केसरेषु मध्ये च संपूज्य ॐ नमो भगवते सकलगुणात्मशक्तियुताय अनन्ताय योगपी
ठात्मने नमः इति पीठं संपूज्य ध्यायेत् यथा नीलांजनादिनिभमूर्ध्वपिशंगकेशव
त्तोग्रलोचनमपानकपालशूलहस्तम् आशांबरं भुजगभूषणमुग्रदंष्ट्रं क्षेत्रेशम
द्भुततनुं प्रणमामि देवम् इति ध्यात्वा क्षां क्षेत्रपालाय नमः इति गन्धादिभिः पूजयेत्
केसरेषु प्रतिपूजयेत् पत्रेषु अनिलाग्निकेशकपालचंडवारस्थवंवायवमयकोपपि
पिनाशनपिङ्गलान्धोर्ध्वकेशान् अर्चयेत् तद्बहिः इन्द्रादीन् तद्बहिस्तेषामस्त्राणि
पूजयेत् ततो गन्धादिभिः संपूज्य माषभक्तबलिं दद्यादनेन यथोक्तविधिना पुन
मेनायनंतपत्रिय ह्रं महाभैरव क्षेत्रपाल बलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा एवं माषभक्तबलिः
सर्वविघ्नाय क्षेत्रपालाय नमः इति मान्त्रेशे इति माषभक्तबलिं नवकरकपाले दद्या

ततो दक्षिणे बलिं दद्यादनेन ॐ ये रौद्रा रौद्रकर्माणो रौद्रस्थाननिवासिनः मातरो ह्युग्र
रूपाश्च गणानामधिपाश्च ये विघ्नभूतास्तथा चान्ये दिग्विदिक्षु समाश्रिताः सर्वे ते प्रीत
मनसः प्रीत्या गृह्णन्त्विमं बलिम् इति दक्षिणे बलिं दद्यात् ततः परिगृहीतेन तेन स्व
वेशीमार्गस्त्वात् पूर्वादिक्रमेण दक्षिणे कीलकानारोपयेदनेन ये चात्र विघ्नकर्तारो दि
वि भुव्यन्तरिक्षगाः विघ्नभूताश्च ये चान्ये मम मन्त्रस्य सिद्धिषु मयैतत्कीलितास्ते च परि
त्यक्ता विघ्नतः अपसर्पन्तु ते सर्वे निर्विघ्ना सिद्धिरस्तु मे इति पठन् दक्षिणे कीलकानारो
पयेत् ततस्तेषु कीलकेषु पूर्वादिक्रमेण [illegible] नामान्तेन मन्त्रैः सम्पूज्य माषभक्त
बलिः इत्यनेन पूर्वादिक्रमेण माषभक्तबलिं दद्यात् [illegible] पूर्वान्तं सीमादि
वसेद् विद्याव्रतमेकवारं भक्ताग्रिमेव [illegible] स्नात्वा मन्त्रसिद्धिप्रतिबन्धकज्ञाताज्ञा
तानेकपापक्षयार्थं मन्त्रादिगायत्रीजपरूपमायश्चित्तं विधाय भो मन्त्रम् चक्रादर्शनादि
भिः सालग्रामशिलां वा बहुरूपशालेकारादिभिर्गन्धैः संपूज्य सम्भोज्य स्नानं दत्वा नाम
होत्वा नदीनन्दिविद्याश्रीराचौक्रयशय्यायांशयनेक्रमात् घोरं सन्निधाने मन्त्रसेवना
रोगान्नाशग्रहणं यात् ततो ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय प्रातःकृत्यं कृत्वा स्नात्वा नित्यकृत्यं स
माप्य कृतोदकं मन्त्रावस्थाने स्थित्वा ततो गोमयेनाचाम्य तिलकुशजलान्यादाय ॐ अद्येत्या

श्री॰
शाक॰
ल॰
१०१

स्यामुकगोत्रः श्रीअमुकदेवशर्मा श्रीअमुकदेवतायाः प्रत्वरमंत्रस्य सिद्धिकामो यावदमु
कमंत्रस्य यत्संख्यजपं तद्दशांशतर्पणं च करणं तद्दशांशतर्पणं च करणं कामिषेकं तद्दशांश
ब्राह्मणभोजनं तद्दपुरश्चरणमहेशाभिषेके चाविन्मतेजपदशांशेनैव होमतर्पणा
मार्जनाभिषेकतावित्तमधिके ब्राह्मणभोजनस्याले इति विशेषः यत्र होमादिसं
ख्या विशिष्यानात्र तत्रैव होमादिकमिति यत्र विशिष्य संख्या नोक्ता तत्र यथासमु
च्चारितसंख्यास्यात् तथा चोक्तं वाराहीतंत्रे येषां जपे च होमे च संख्या नोक्ता मनी
षिभिः तेषामष्टसहस्राणि संख्यास्यात्तत्प्रहोमयोः सहस्रमष्टोत्तरं तु यत्रोक्ता
मात्र प्रकीर्तिते दिनुत्तरदलेपादः तत्र क्रमप्रणयपद्धतौ संख्यानक्रोशलेसाष्टस
हस्रेवा जपादिषु कृतांजलिः अमुकमंत्रस्यामुकऋषिः अमुकछंदः अमुक
देवता अमुकंबीजं अमुकाशक्तिः पुरश्चरणे विनियोगः इति कृत्वा ततनलूतसं
कल्पानंतरं कुर्यात् ततः कुर्वीत कदेशमात्मा चेत्कृत्वा आवाहादेवमासमश्च यदहं प्रविश्या
ध्यानलेनगद्दपोत्सरमकेवलायामतन्मालोयेन तुपपुवविश्वशिवस्य समाश्रियानमग्रे विलो
वीहतं यस्यवागरोवाप्रहीपस्य समाश्रियानेय कल्याणोक्तसात्रिकोणेषु पूर्णेन्दु भवनस्य पस्या
पयित्वा तेषु क्रमेणगणेशमातृस्वतीहंगौतेत्रमालाक्षरप्रयथोक्तप्रकारेण देवतां संस्थाप्य होम

नंकर्मसमाप्तविर्हियात् ॥

न यथा योगैश्वर्योहुत्कर्मणः निपठित्वा सुदिक्षु बलिं दत्त्वा भूतबलिं दद्यात् यथा ।
भूतानि यानीह वसंति भूतले बलिं गृहीत्वा विधिवत्प्रयुक्तम् । संतोषमासाद्य
व्रजंतु सर्वे तत्रैव यातु यतनमोस्तु तेभ्यः । ततः स्नात्वा मम पाप्मशुद्ध्यर्थमाज्याहुत्य पठत् । ये के चे ।
देवतानां मानसैरुपचारैः राज्यकृतां गत्वा सीकृत्वा प्राणायामत्रयं कृत्वा यथाशक्ति
न येन मंत्रेण श्रीमन्मृत्युंजयदीपनेनागात्रिजातं जपेत् । नदुक्तं विष्णुधर्मोत्तरे यथा ।
मंत्रस्य पञ्चवक्त्रस्य श्रीमद्भैरवः [illegible] फः प्रकीर्तितम् सरावस्तवदेवेन यामंत्रविद्भिर्वेनेनुरम् ।
प्रतिनिष्काम्य यवर्णाह दयेपरिकीर्तितम् जपस्थानमाह गृह्यते देवता हीनो गृह
पर्वतमूलकम् । तीर्थप्रदेशाः सिंधूनां संगमः पावनं वनम् । उद्यानानि विविक्तानि बि
ल्वमूलं तटं गिरेः । तुलसीकाननं गोष्ठं वृषशून्यः शिवालयः । अश्वत्थामलकी
मूलं गोशाला जलमध्यतः । देवतायतनं कूले समुद्रस्य निजं गृहम् । गच्छन्नास
त्रिधानं चाथ विश्वकायस्थलेन तथा । पत्र्जपस्थानान्यारभ्य मध्याह्निकेन यावदुत्तराभि
केन तन्मध्यमम् । जपसमाप्तौ यथाविधि कृत्वा तर्पयेत् । यथा जले देवतां पीठे विधि
वत्तत्राधारशक्त्यादि देवतास्तत्क्रमात्तत्क्रमेण पूजयित्वा तत्र देवतामावाह्य जलेनैव
सहस्रं पारिवाराणां जपित्वा प्रत्येकं जलेनान्तं तर्पयेत् मूलमन्त्रावसानके तर्प

श्री
आ. क.
ल.
१०२

यामीति मंत्रेणांजलिनार्पयेत् तथा चरुं सम्पन्नमायतो तर्पणं च प्रकुर्वीत यथसाध्या
यमेनवा आज्येन मधुना वापि सुरया मंत्रसाधकः अक्षतैस्तंडुलैर्युक्तैः पुष्पैः सुगंधैश्च या
यथाक्रमं विना मांसेन मत्स्येन पुष्पैर्लीसेवनं विना नमंत्रसिद्धिर्भवति तस्माद्य
त्नपरो भवेत् कालिकापुराणे ब्राह्मणस्तु सुरां दद्याद्ब्राह्मणो देवतुष्टये स्वगात्र
रुधिरं दद्यात्तालास्तु हयामवाप्नुयात् तत्र कौलेभ्यश्च मद्ये दीक्षया बालिस्तन्या हुतेन
त्वप्रवृत्तैः सात्विकैर्वैष्णवैर्वैष्णवैः सप्तसागरैः सुगंधाभिः ततोभिषिंचेत् यथा श्रा
त्मानं देवतारूपं ध्यात्वा मूलमंत्रायां सकटे वृत्ता मभिषिंचा मी निशिरसि कुर्यात् तद्
द्रव्याभिषिंचित् ततोदक्षिणां दत्वा ब्राह्मणभोजनम् भोजनप्रकारमाह ब्राह्मणानाम
अनन्तरं गत्वा पासमोक्षाद्देवतास्वरूपं ब्राह्मणं विभाव्य मूलेनपाद्यादिभिः संपूज्यनाना
रसोपेतं मिष्टान्नं भोजयेत् एवं स्वरूपेण सामासोम तृप्तोऽहं जो विद्यापदंतिरणो द
द्यात् गंधपुष्पवस्त्राद्यैर्ब्राह्मणान्तोषयेत् गोभूहिरण्यवस्त्राद्यैः गुरुं संपूज्य तो
षयेत् मिष्टान्नैर्बहुभिः सुहृद्भिः भुंजीत नमस्कारोत्सवं कुर्यात् शाकमूलैर्भक्ष्यैः हविष्यम
कर्तवाथवा ग्रयवालारेपात्रे स्यात्पुरश्चरणं वृतपे परिपुरश्चरणादेव मंत्रसिद्धिर्न
जायते तदा मंत्रसिद्ध्यर्थं सम्प्रयोगांतरं कर्तव्यं तदुक्तं गंधर्वतंत्रे सप्तमगवोक्तिकेनामंत्रोपारिस्ति

सिद्धिर्नजायते

उपायाल्लक्षकर्णेव्यासमसणेकरभाषितः इत्यर्णेबोधनेवृक्षेपीडनेबोधशोध
णे सर्वमंत्रेकर्माल्कपीनतः सिद्धोभवेद्ध्रुवम् इत्यर्णवृत्तेणेबीजे मध्येमंत्रमथो
गतः तन्मंत्रंपत्रमालिख्यसिक्तकर्ष्टरंजमैः उष्णीभवेद्धृदनत्नाभ्यांतमंत्रीमघा
स्थिनेलिखेत् तोरणमध्यन्तोयातोमध्येनलिखितेन्दुपेत् जपाद्युष्टजनाद्री
माहाविनः सिद्धिदोभवेत् इतिवेनापिनिसिद्धबोधनेनसकारयेत् मासस्थे
नबीजेनमेघपुरीकृत्यतेजयेत् एवंकृतेनचेत्सिद्धोभवेदेनहृशीकृत् मलकं ।
वेदनेरूपेहरिद्रामलकेशिला एतेनमंत्रमालिख्यभूर्जपत्रेमशोभवे या
येकेनभवेत्सिद्धः पीडनेवास्यकारयेत् अथरोमरयाम्यमपद्मानिपरिजप्यैव
धायामेतेदेवतानदृष्यरोग्नरइतिणीम् विद्यामालिख्यइत्येतुलिखित्वाको ।
ष्यचाग्निणा तथाभूतेनमेत्रेणहोमः कार्योस्तिनर्दिने पीडितोलज्जयावि
घः सिद्धः स्यात्स्वपोषयेत् अथरोमरबीजेलौनीजमिस्यथः बालाभ्याग्निन
येबीजमिस्यथः बालायाग्निनयेबीजमाधेनेनत्सपोजयेत् गोहोरमभूनालि
ख्यविधिनाणीविधारयेत् यासिकोयंभवेत्सिद्धो मोचेत्कबीतपोषणम् बा
लायाग्निनयेबाजे पेंद्रीमोः शांतिबीजजपम् इत्याभ्यांचवाग्बीजाभ्यांमंत्ररूपी

श्री.
शा. क.
ल.
१०३

103

हिदमिदम् पद्मांचिन्मागलेयायां लिलिखित्वा वशमसला योधितोपितमिदंखद
हृतो योधिनवीजनः हाभ्यांववापृवीनाभ्यामितिः यमितिवापृवीनाभ्यामेत्रस्य
प्रयत्नेभृदिने कर्योदिविदर्मितं वशमसलायत्नृमसला अथेयेनबीजेन मेत्रा
सैवैषमन्तरम् आयंन्मयऱ्धंवयोजयेद्गृहकर्मणि यलहृतस्यैतेलेन मेत्रमा
लिख्यपारयेत् केस्वेयो नमोमेत्राः सिद्धः यकारभावणात् आग्नेयबीजेरमितिबी
जम् यलहृतस्य पालाशहृत्स्य यत्लोमविलोमस्य कामप्रयावृणोमालया प्र
येकवर्णोगुरुस्त्रं यानमाः सुःलिप्रमिद्धिताः वैतिमेत्रायापिल्वृणाभूतेमेत्रावविशि
नः प्रणवोमान्तकोदेवीपृलेलोवायस्तनत्रयम् दीपनेसर्वमेत्राणामित्यात्रूभावा
विवःयस्तनत्रयम् ॐपंक्लीं इतिबीजत्रयम् मेत्रादिपृवसर्वेषु हृल्लेखाकामबी
जकम् श्रीबीजेवापितिहिप्यजपेन्मेत्रेमुमिद्वये हृल्लेखां क्लीं कामबीजं क्लीं
श्रीबीजं श्रीं क्लीं क्लीं श्रीं इति बीजत्रयमेत्रादेरभ्यान्तजपेत् नात्मेसुदिनेवाथः
तुः स्वमेत्रोपिसिद्धाति नारः प्रणवः इतिवल्लसंहितायाम् अथारि
मेत्रयागविधिः ॥ शुचिः समाहितो भूत्वाह्यावमे तत्प्रभेदिने अथे
षट्कुःस्वनाणायदैशिकः ॥ प्रवरोविधिम् तत्रादौ भवने कुमेदी।

कुंभे हीत्वा विधिक्रमात् मेरुलेख्याप्यथे हि द्वान्मुद्रयेताञ्च मैजलैः विलोममं
त्रपाठेन तत्रावाहनं देवतानाम् सकलीकृत्य संहृत्य चाङ्गावरणं यजेत्
एवं सावरणानिष्ट्वा मंत्री मंत्रस्य देवताम् कृत्वा विलोममंत्रेण सर्पिषा गोः
पिहितः ततो यथावद्गृह्यार्ते देवताभ्यो बलिं हरेत् विदिक्षु च तथा वह्न्या
मारुणेशनकोणेः आयाहीन्द्र सुराधीश शतमन्यो शचीपते नमस्ते भगवन् गृहाण
पुष्पधूपादिकं बलिम् आयाहि तेजसो नाथ हव्यवाह वरप्रद गृहाण पुष्प
धूपादि बलिमेनं हुताशन प्रेतराज समायाहि निग्रहोजनमस्तुते बलिदं
गृहाण मे प्रीतो वरदो भव नमस्ते राक्षसानाथ त्विन्द्ते न विघ्नागतः गृहाण
बलिपूजा विघ्नशाम्यैर्भक्त्या निवेदितम् पाहि पश्चिमदिक्पाल जलनाथ नमोस्तु
ते भक्त्या निवेदितं पूजां गृहीत्वा प्रीतिमान् भव एहि प्रभञ्जन प्राणेन त्वमेहि मे प
वित्ततः सर्वापत्स्वविधिवद् गृहाण बलिमादरात् कुबेर नरवाहाधीशाधा
गच्छेमां स्तोत्रमम पुष्पधूपादिभिः प्रीतो भव नाथ वरदो मम ईशान त्वमेव भगवन्
देवियाश्च यज्ञमो पूजितः पुष्पधूपाद्यैः प्रीतो भव विघ्नतये आयाहि सर्वम्
तानां नाथ ब्रह्मन् लन्द्यार्चनम् गृहाण प्रवेविध्यामो विवनं ममालने आगच्छ व

श्री·
आ·क·
ले·
१०४
104

रहावाक्कविद्याविधिस्साधक पूजितः परयाभक्त्याभवत्येवसंशयः ततः स्मृ
तिवारं स्मृत्वा जपेन्मंत्रदेवताम् मंत्रेणाविपरीतानि पुष्पादीन्युपचारकैः ततस्त्वथ
पोदिश्यात्पूजितां मंत्रदेवताम् अनन्यचेतसा मालां च मयापात्रबलतुष्टिदा यत्त्वया
ऽदृष्टजितं वा पश्चामि मंत्रस्वरूपक तेनमेममनः सोमस्पर्शो विनिवर्तय पार्थय
निरूतं भूपालु यावत्करोःयः समानतः ततो मम कल्याणं पारकी भक्तिरेव च ॥
नित्यं प्राप्य मंत्रे मंत्रः मंत्रविलोमतः लिखित्वा मलकर्षेऽवदत्तेन ममचयेत्
कलशोपरिमंस्थाप्य भक्त्यापरमयापुनः ततस्त्वमतिमात्यसाक्षात् दद्यान्निराशिर
सा च सा याज्ञजितं कुंभस्थतोयमंत्रमयैः स्वभैः पवत्यान्ते ततोऽपेन कुंभ ॥
साधुर्यसमयतः सत्यमंत्रपद्मनिविष्टायाथ पूजयेत् तेन कुंभेनिसमानी
थ जलाय स्थैवविनिदिपेत् ततोऽपि विप्रांश्च मंत्रपयासात्ताम भोजयेत् वि
नितोऽपि स मंत्रोऽपिस्यान स्युः फलदो न हि इत्युक्तविधानस्य साधकस्य
यथाक्रमम् भवत्येव न संदेहः क्रमात्सिद्धिमसमस्ता ज्ञापनेनोक्तमस्यत्रो
वधेन स्वकुले क्रमात् इत्यभिषेकप्रयोगविधिः इति श्रीयज्ञनाथ...क
निविरचितायां मारामकल्पलतायां द्वितीयः पल्लवः ॐ नमः शिवाय

मेघोवारेमवस्थास्मिसर्वतेजानस्मारतः येजनामेविप्राः सर्वेषांखितेने
फलमाप्नुयुः नत्वमथमतोधर्मार्थकाममोक्षायाखिलमुक्तवार्थिनां ।
पादकंश्रीरघुनाथमेवंनिरूपयामि तथावोक्तंवसिष्ठसंहितायां ।
विनायकंरघुश्रेष्ठंवैदेह्यालोलमस्तकम् वसिष्ठवामदेवादिमुनि ।
भिः परिवारितम् कल्पवृक्षतलेव्याप्तंगरुडेनसमन्वितम् समाधि
स्थेनहिंशौनकंप्रमत्तादिव्यतेजसं गंगातीरेमहापुण्येसमासीनंतपो ।
निधिम् शौनकः परिपप्रच्छ साष्टांगंप्रणिपत्यच श्रीशौनकउवाच
मपिप्रमादस्समाख्यक्रमसमपिमानसम् त्वत्प्रसादान्महामंत्राविदि
तावहुवामया कृतःगारसंपूर्णाभ्यांलोचनाभ्यांविलोक्य मविद्या
नेरस्मात्मानेजातवान्बालक्षणाश्रुतम् इदानींश्रोतुमिच्छामिमंत्रंसांगंस
हार्चनम् रामानामतावतीर्णस्यविष्णोरमिततेजसः ब्रूहिमेभगवन्स
र्वश्रोतेयोगोस्माहंयदि ग्रामेभागेनलोकोयंदारिद्र्येणाचपीडितः ये

श्री॰
आक॰
ल॰
१०५

105

नमो भाग्यमतुलं मे महदैश्वर्यसंभवम् शास्त्रज्ञानं विवेकं च सर्वज्ञत्वं
लभेन्नरः श्रीरामउवाच साधु पृष्टं त्वया ब्रह्मन्कथयामि कलेन
व ब्राह्मणा कथिते पूर्वं वसिष्ठाय महात्मने वसिष्ठोपि स्वपौत्राय
मत्पित्रे दत्तवान्मनुम् मम वंशधराः सर्वे पितामहकरुणानिधिः कृ
तदेवेमहामन्त्रमूर्ध्वपर्वणि दत्तवान् मया च साधितो मेऽत्र जपा
होमार्चनादिभिः ततः पूर्वं मया नीतो मेत्रराजस्य कस्थितेन् एवं पर
मरामामेभक्तामेतेमूर्णषमे प्रयोगपायनदानव्योमेत्रराजस्य यामने
यत्नेन गोपयमन्त्रे वरहस्यं परमसिद्धिदम् अलसे मलिने क्लिष्टे दंभ
लोभसमन्वितम् दारिद्र्योपहिरण्याक्रूरे गाभिने भोगलालसम् अभक्ता
मन्त्रराजं लेपादेयमस्तबादिनम् अन्यायोपार्जितधने परदाररते सदा
विरुद्धाचारशीले निन्दे मन्त्रेयपंडितमानसम् अथ प्रवक्ष्ये तं कवचं शिरोग्रंथ

मानसं ब्रह्मास्त्रिनेकं रवेहमग्गणं नामतो एतैर्दोषैर्विहीनं तं शिष्यं तेन प्रकल्पयेत् गु
हणीयाद्यदि तद्दोषं ज्ञानतो गुरुमपि स्पृशेत् अमात्यदोषो राजानं जायादोषः पतिं यथा त
था शिष्यकृतो दोषो गुरुं प्राप्नोति निश्चितं तस्माच्छिष्यं गुरुर्नित्यं परीक्ष्य तत्परिग्रहेत्
कायेन मनसा वाचा गुरुशुश्रूषणे रते अलोलुपं निर्मालिकं सदोमेत्तत्कृतायमं ब्रह्म
चर्यव्रते नित्यं सत्यव्रतममकल्मषं शमदमहृदयं शुद्धमशाठं विमलाशयं परोपकारनिरतेष
रतें विगतस्पृहं सविनयविनीतदेहे सप्रतिनो कार्ययोः इति विद्याय शिष्याय मंत्रं दद्यात्तता
न्यथा यद्यन्यथा वदेत्तस्मिन् देवता शापदा भवेत् मायं वै यस्य या भक्तिर्महादेवे च या पर
मातापित्रोश्च या भक्तिस्तथा कार्या गुणिने गुरौ मंत्रोद्धारमाह मांतांत विंदुसंयुक्तं नाराय
णविभूषितं बीजमेतत्समुद्दिष्टं विन्दुहीनेष्ठ नश्यते मांतांते मांतो यकारः तस्मात्ते रेफ
विंदुवह्निसारसंयुक्तं नारायणो आकारस्तद्युक्तं एवं रूपं एकाक्षरबीजं विन्दुहीनेष्ठ नश्यत
इति ह्रस्वबीजस्य विंदुरूहीकार्यात् तथा च यः इति भवति तथा च येन इति भवति मा
तं चकारसंयुक्तं मांतांतानतिमस्तु होत मांतं चाकारसंयुक्तमिति मकारसंयुक्ते तेन
मा इति भवति मांतांतानतिमस्तुहेदिति मांतो यकारः तस्मात्ते नतिनमः इति दद्यात्
तथा च यरामायनमः इति मंत्रः एतत्षडक्षरं मंत्रं सर्वैश्वर्यप्रदायकं सर्वसौभाग्यजनने
सर्वलोकवशीकरं विद्यासिद्धिप्रदं नृणां महदानंदकारकं ऋषिर्ब्रह्मास्य मंत्रस्य गाय
त्रं छंद उच्यते रामाक्षे वैश्वरूपं यामे देवता परिकीर्तिता ज्ञानी यामस्य मंत्रस्य बीजं शा

श्री
ग्रा.क
ल
१०५

106

सिंनतिलया वह्निबीजद्वितीयेन हृदयं परिकीर्तितं चतुर्थेन ततश्चैव स्वाच्छिरोमं
त्रमितीरितं स्मरस्वरेण संयुक्तं शिखामंत्रं विदुर्बुधाः रविस्वरेण संयुक्तं तदेव कवचं
विदुः चतुर्दशस्वरेणैव युक्तं नेत्रमस्त्रमंत्रं विसर्गयुक् प्रोक्तानीत्यंगमंत्राणि पदेयोरंगुलीषु च
तलयोस्तु प्रविन्यस्य हृदयादिषु विन्यसेत् अथवा मूलमंत्रस्य वर्णैः स्वलैः षडंगकं
कुर्यात्तथा तत्त्वन्यासं मूलमंत्रस्य मंत्रवित् वलंब्येश्रुवोर्मध्ये हृदि नाभौ च गुह्यके
पादयोस्तु प्रविन्यस्य भावयेज्ज्ञानवान्मुने आपादं भावयेत्सर्वं चिदानंदस्वरूपिणी
उ यदादिसंस्कारमायादितत्त्वमयं आपादं भावनामेवं सम्भाव्य मुनिसत्तम त
तः समुत्थितं तेजः शिखारूपं च विन्मयी विद्युत्कोटिप्रतीकाशं चेन्दुकोटिसुशीतलं
स्रवन्मानस्वलमनुनीलं माययेदुपदेशतः ब्रह्मरन्ध्रनालेनैव सूर्धे हादपूर्णेन्दुमंडलं
आप्याय विधिना बुद्ध्या भावयेत्तत्त्वयास्तंते ततः परिणतस्तु हृदयपायामि गृहीतं
निजदेहं जगत्सर्वं मे कीमते विचिंतये निष्प्रपंचं निराकारं निरवद्यं निरंजनं अ
सूक्ष्मसूक्ष्मापरं सदसज्ज्ञानवर्जितं आविष्टेनेदमात्मानं भावयेन्मुनिसत्तम देव
ता गुरुमंत्राणां भावयेदैकमात्मनः एवं संचिंत्य मनसा श्रीमंत्रं प्रतिदिनं जपेत्
पहिकानखिलान्भोगान्मुक्तादीनपदं व्रजेत् उपसंहृत्य तत्तेजो यद्धा हृदयपंकजे

रामं ज्योतिर्मयं ध्यायेत्सर्वलोकैकसाक्षिणं । जगदुत्पत्तिसंभूतिपरिभूतिकरेश्वरं दे
वासुरमुनीन्द्रैश्च योगिहृद्देशसेवितं । ध्यानेयथा गोचरमंज्ञेयं शंखचक्रगदापंकज
धारिणं । किरीटहारकेयूररत्नकुंडलसेवितं । एवं ध्यात्वा जपेन्मंत्रं षट्सहस्रं दिने दिने
वाचः श्रियामतिर्भूत्वा कविर्भवति वत्सरात् । यद्वा कल्पतरोर्मूले सौवर्णे मंडले शुभे । त
न्मध्ये पुष्पकाख्ये च विमाने दिव्यसुन्दरे । मध्ये सिंहासने तस्य नानारत्नविभूषिते । त
न्मध्ये हृत्कमलपद्मसूर्यसदादित्यसन्निभे । वीरासनेन तन्मध्ये समासीनं महाप्रभुं । सम
स्तानमयीमुद्रां दधानं दक्षिणे करे । तेजः प्रकाशनं वामं जानुमूर्धनि चापरं । ज्ञान
कीवल्लभं देवं द्विभुजं रघुनन्दनं । वसिष्ठवामदेवादिमुनिभिः परिवारितं । वामभागे
समासीनां सीतां कांचनसन्निभां । भजतां कामदां नित्यं रक्तोत्पलकरांबुजां । लक्ष्मणं च
स्थितं भागे प्रसन्नवदनं समासनं । पार्श्वे भरतशत्रुघ्नौ नालहस्तकरांबुजौ । एवं ध्यात्वा जपे
न्मंत्रं ज्ञानलक्ष्मीप्रभाजनं । प्राप्नुवन्नानेकविधैश्वर्यमाज्ञायते शुभे । जपतां मंत्रिणा
मेवं मंत्रयोगेन धीमतां । पुरश्चरणकालेन विस्मयफलदो शुभे । एवं मंत्रं समाख्यातं
सर्वं प्रत्यक्षमं तेजोमयं बलवी । पीठकर्ता दास्यायने वह्निवन्दके गौतमीये ऋज्ञा
वं पंचपाशांकानामाशो भेदोऽष्टाक्षमे अभिगमनमुदानेयोगः स्वाध्याय एव च ह्या

श्री
ग्रं॰क
ल
९७
(10)

पंचप्रकारां तां क्रमेण कथयामि ते । तत्राभिगमनं नाम देवतास्थानमार्जनं । उपले-
पनं निर्माल्यदूरीकरणमेव च । उपादानं नाम गंधपुष्पादिचयनं तथा । योगो नाम स्व-
देवस्यात्मनैव भावनं । स्वाध्यायो नाम मंत्राणां अर्थानुसंधानपूर्वको जपः सूक्तस्तोत्रा-
दिपाठश्च हरेः संकीर्तनं तथा । तत्त्वादिशास्त्राभ्यासश्च स्वाध्यायः परिकीर्तितः । इज्या
नाम स्वदेवस्य पूजनं च यथार्थतः । इति पंचप्रकारा सा कथिता लक्षणं यत् । साहित्यापु-
स्तकमध्यमालोकमात्रं प्रवदेत् क्रमात् । इति । अथोच्यते महायंत्रं स्तंभनं दनविग्रह-
मोहनाय च वशीकरं विघ्ननाशकारणं । आयुरारोग्यदं पुंसां ग्रहज्वरनिवारणं । यंत्रमेत-
न्मया प्रोक्तं मन्त्रात्मा देवतेति च । शृणु भगवन् ॥ तेषु यंत्रमारोहनादौ देहात्मनो यथा
भेदो मंत्रदेवतयोस्तथा । तस्मात्पीठे महामंत्रं लिखित्वा तु प्रपूजयेत् । विना यंत्रेण च
पूजा देवता न प्रसीदति । ततो वक्ष्यामि यंत्रस्य रूपं लक्षणं हे देवि ते । षट्कोणं पूर्वमा-
लिख्य तदग्रे वृत्तमालिखेत् । बहिरष्टदलं पद्मं भूपुरं चैव मंडले । पंचमंडलमालिख्य
[illegible] । अस्मिन्यंत्रे महामंत्रं लिखित्वा तत्र पूजयेत् । षट्कोणान्तलि-
खेद्ध्रीं [illegible] । मन्मथेनैव बीजेन तद्बीजं वेष्टयेद्बुधः । अवशिष्टेषु
कोणेषु मन्मथं तत्र वेष्टयेत् । दशाक्षरेण मंत्रेण तत्सर्वं वेष्टयेत्ततः । अष्टादिकोण

षट्केषु षड्ंगानि च विन्यसेत् ह्रीं श्रीं ईं लिलिखेन्मध्यास्यट्कोणास्यकपोलयोः कोणा
ग्रेषु चैव बीजं केसरेषु स्वरान्क्रमात् ततो मालामनोर्वर्णैः पूर्वाद्यष्टदलेषु च तेषु म
ध्यमे च ज्ञो लिखेत् सेन्दुकेसरेषु यथा पत्रशिष्टान्यंत्र वर्णान्विलिखेदष्टमे दले हकारा
दिनान्तं विवेष्टयेत्कादिक्षान्तैर्गैः बीजद्वयं लिलिखेन्मध्यान्नृसिंहे हि विदिक्ष्वपि नारसिंह
महाबीजं वाराहं च मनुः क्रमात् अग्निमंत्रेसमावायापूजयेद्दत्तमेदले शक्तिमेवदले
प्रान्तमेहिकामुष्मिकप्रदं पत्रं चक्रं विलोमेन मनुहृत्स्वसंतकं प्रान्ति विंदुसमायुक्तं
कामबीजं मुदाहृतं प्राणंवेशं सर्वं मन्त्रायज्ञानकीतिपदं ततः पुनः सवलभावेति स्वाहा
तेमं च मनुहृत्वेन दृष्ट्वा तत्त्वेन मंत्रः स्यात्सर्वसिद्धिप्रदायकः ॐ नमो पद्माभाष्यन्तं भगव
ते पदं रघुनंदनायेति पद्माभाष्यमंत्रविनमः स्तोत्रविषदायेति वनन्ते पदमनुह्रेत
मध्ये सम्मवदनायपमितते नसे वृलायेति पदं पस्यात् हामायेति वदेत्तथा विस्वेष
दमाभाष्यन्नमोन्तेमं च मनुहृत्वेन मालामंत्र मनुः प्रोक्तः स्मस्वयत्नाविशाद्भिरक्षरैः लकारेफ
शेकारविंदुभिर्भूषितो मुनेः नारसिंहो महामंत्रो जपतां कल्पभूरुहः पंचमस्वरसंयु
क्तोरकारो विंदुभूषितः षष्ठस्वरसमायुक्तोरकारो विंदुभूषितः वाराहं बीजमित्युक्तं
लक्ष्मीपतयपरायद्वं भूर्हं सततस्वमाद्यस्वत्र विभूषितं पतयं च मालिख्येसौ वर्णे

श्री
अं॰क
ल
१०५

108

राजतेपटे भूर्जे वा सम्यगालिख्य शुल्कीकृत्य धारयेत् स्पृष्टोपि लभते पुत्रं निर्धनो धनमा-
प्नुयात् किमन्यद्बहुनोक्तेन सर्वसिद्धिप्रदं स्मृतं पंचमेतत्समाख्यातं पारणात्मात-
कामदं अस्मिन्पञ्चे समावाह्य सम्मार्थयेत्क्रमात् मध्ये कादिहिष्टिर्याद्यंते कर्णिकायां
यजेत्क्रमात् अग्न्यादिपीठपादेषु धर्मादीन्स्थापयेत्ततः पूर्वादिदिक्षु नाम्नां वा न च पूर्वा
त्क्रमाद्यजेत् कर्णिकायां तथा तेन पद्मे संपूजयेत्ततः नारवर्णैरभिरामात्स्यकोणीन्दु
विमंडले गणेशं वसमादिनन्त्याम्नवलहदं आत्मेतत्मात्मपरमात्मज्ञानात्मानमप्य
तेक्रमात् विमलोत्कर्षिणीज्ञानाक्रियायोगपंचमी प्रह्वे सत्यातथेशानानुग्रहा नव
मीपरा पूर्वादिषु दलपत्रेषु कर्णिकायां यजेत्क्रमात् चरन्ध्यानसमायुक्तैः स्वैः स्वैरेव
वनामभिः कर्णिकायां यजेत्पश्चात्पीठमंत्रेण मंत्रवित् प्रणवं पूर्वमुच्चार्य नमः शाह
नतो वदेत् भगवते पदमाभाष्य विष्णवेति पदं वदेत् सर्वभूतात्मने चेति वासुदेवाय
इत्यपि ततः सर्वात्मसंयोगयोगपीठात्मने नमः इतिमंत्रेणचैवमध्ये कर्णोसत्यांजलिं
तं पूर्वं संपूजिते पीठे देवमावाह्य पूजयेत् अर्घ्यादि धूपदीपान्त सपर्याविधानपि च
मोदनं नैवेद्यं देवे वासुदेवं प्रपूजयेत् पूर्वादिषु कोणमध्येषु हृदयादीनि पूजयेत्क्रमात्
वामभागे समासीनां समीतां तत्रमातृकां यजेत् श्रीबीजं पूर्वमुच्चार्य सीतायै पश्चाद्वदेत् ॥

१०५

ह्रिंजायान्वितोमंत्रोभजतांकल्पभूरुहः अगस्त्यऋषिःप्रोक्तोगायत्रीछंदउच्यते
सीतायायोजनगाहारीदेवताश्रीजगन्मयी यार्ह्रैं देवस्यपुरतोवामदक्षिणतःश्याम
न् ततस्त्वष्टदलेपद्मेहनुमंतंचवाचकं देवस्याग्रेसमासीनंपूरितेष्वतपुलकं सु
ग्रीवमग्निदिक्दलेमहंतंदक्षिणेदले विभीषणंपश्चिमेनैऋतेलक्ष्मणंवारुणेदले अंगदं
वायव्यदिक्दलेमृत्युपुत्रंचोत्तरेदले ईशानेजांबवंतंचद्वितीयावरणेयजेत् प्रणवादिन
मोंतैस्तानचयेत्स्वस्वनामभिः धृष्टिर्जयंतोविजयःसुराष्ट्रोराष्ट्रवर्धनः अकोपोध
र्मपालश्चसुमंत्राष्टमोमतः इत्यष्टौमंत्रिणःपूज्यास्तृतीयावरणेयजेत् ततःदिक्दि
गंपालानंतेतानायुधैक्रमात् इंद्रादिग्रहरोलन्द्रष्टा वसिष्ठवामदेवादिमुनिभिश्च
महात्मभिः नलनीलादिभिस्त्वासैर्दिव्यैर्वानरविग्रहैः परिवारैःसमासीनंस्वस्वनाम
प्रकाशकं संस्तूयमानंदेवेशमृषिभिर्नारदादिभिः एवंसपरिवारंतमाराध्यरघु
नंदनं गंधपुष्पादिभिर्दिव्यैर्धूपदीपैश्चसात्विकैः संपूज्यमनसाविधिवन्नैवेद्यपरिक
ल्पयेत् राजोपचारानखिलान्प्रीत्याविनामहामने तत्रयथाक्रमजपेत्सकलसिद्धिकृत्स
साधकः ततःसमुद्धरेद्देवंपरिवारैःसमंहृदि ध्यात्वादेवंतदग्रैकंसंभाव्यमुनिसत्तम
प्रणम्यगंधपुष्पाद्यैस्ततःपूजांसमापयेत् एवंप्रतिदिनंकुर्वन्कृतकृत्योभवेद्ध्रुवं

श्री
शा॰क
ल
२०५

109

आत्मानं मन्त्रतेजोमयं संभाव्य विचिन्त्य सुधी अतः परं प्रवक्ष्यामि प्रयोगाणां विधिं भि-
क्षाशी वा हविष्याशी शाकयावकभोजनः पश्चिमाभिमुखे लिङ्गे शून्यागारे शिवालये
नद्यां समुद्रगामिन्यां तीरे गोष्ठे गवां समुने अश्वत्थबिल्वयोर्मूले सिन्धुतीरे जलाशये
पर्वताग्रेथवा मेघोस्थाने वा मतमेजपेत् नक्तं लक्षं जपेन्मन्त्रं चैत्रे पौष्पे दर्शांशतः न
क्तं होमयेद्देवि बिल्वैः फलैः समूलैः पुष्पैर्येषिमधुरत्रयप्लुतैः कर्पूरहशांशतो होमतः ततः
सिद्धो भविष्यति एवं मन्त्रादिभिः सिद्धैः मन्त्री कर्माणि साधयेत् जातीप्रसूनैः कुङ्कुमाक्त
रक्ताम्भःसमन्वितैः राजवृक्षाप्लवकमलैर्धान्यैः पाप्मादिमपदे नीलोत्पलानां होमेन वश्य
येद्विलेखनात् बिल्वप्रसूनैर्मेङ्कूपादिहिरावामयेन्नरः श्रीहालत्नाः हविर्होमेन दीर्घा
युर्भवेन्नरो निरामयः रक्तोत्पलकृतान्मन्त्रीयथ नमामोति वाञ्छितं मेधाकामेन होमं तु
पलाशकुसुमैर्नैः नजमममः श्रपिवेत्कविर्भवतिवत्सरात् तन्नेयमभेमुञ्जीतम
हुद्दोयमाप्नुयात् मधुत्रितयकैर्नैवजकृपायमायसेनवा ऊवयामम्मदोलस्माविप
यापिजनायते यल्लवमंमन्तेमन्त्रजपहोमाद्येनाहिमिः सीवपामहितैर्देवं वाचं
लक्ष्मणान्वितैः मधुत्रिकाससकलान्भोगाननेतन्नपदमाप्नुयात् अलेविवादेनमातु
वीयंशमामात्मनायातहमगजहेना भुजंगयाप्यापरिभुषमाहाहायायगणोभवनसमानया

गाम इतिश्रीरामषडक्षरकल्पः अथयंत्रोद्धारः वृत्तत्रयवेष्टितस्याष्टदलकमलस्य क
र्णिकामध्ये षट्कोणं तन्मध्ये रां इति बीजं मध्ये ममामुकं कुरु श्रीयमिति साध्यं लिखित्वा
रमाख्यबीजं ह्रीं इति मन्मथबीजेन वेष्टयित्वा षट्कोणेषु रां रीं रूं रैं रौं रः इति षडंगानि लि
खित्वा ह्रीं इति कोणकपोलयोः हुं इति वाराहबीजं कोणाग्रेषु केसरेषु अकारादिषोड
शस्वरान्द्वन्द्वं लिखित् ततः ॐ नमो भगवते रघुनंदनाय रक्षोघ्नविशदाय मधुरप्रसन्नव
दनाय अमिततेजसे बलाय रामाय विष्णवे नमः इति सप्तचत्वारिंशद्वर्णानष्टसु दले
मेकैकस्मिन्दले षट्षड्वर्णान्पंचकं लिखित्वा पश्चाद्बहिः जानकीवल्लभाय स्वाहा
इति दशाक्षरैर्वेष्टयित्वा कादिहान्तैर्वेष्टयेत् वृत्तत्रयमतः प्रागादिदिक्षु क्ष्रौं इति नृसिंह
बीजमाग्नेयादिकोणेषु हुं इति वाराहबीजं ॐ हूं हस्त्यश्वदिक्षु ईं वज्राष्टके च लिखि
त इति श्रीरघुनाथस्य पारं यंत्रमेतत् तथा च शारदातिलके अनन्तो ग्रामसन्ध्यसेन्दुर्वी
जं रामाय हृन्मनुः षडक्षरोयमादिष्टो भजतां कामदो मणिः अस्यार्थः अनन्तः आकारः
अग्निः रेफः तथा चाकारयुक्तो रेफः सेन्दुः इन्दुयुतः इन्दुललाटयुक्तः रां इति भवति अस्य
मन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छन्दः श्रीरामचन्द्रो देवता यनायमीष्टसिद्धौ विनियोगः रां
हृदयाय नमः रीं शिरसे स्वाहा रूं शिखायै वषट् रैं कवचाय हुं रौं नेत्रत्रयाय वौषट् रः

श्री
आ॰ क॰
ल
११॰

110

अस्त्राय फट् इति षडङ्गमन्त्रः करांगन्यासानन्तरं मंत्रवर्णन्यासः ब्रह्मरंध्रे ंभ्रूमध्ये रां हृ-
दि रां हृदि मां नाभौ यं लिंगे नं पादयोः मः विमलोत्कर्षिणी ज्ञाना क्रिया योगा प्रह्वी स-
त्या ईशाना अनुग्रहा एताः पीठशक्तयः ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय
सर्वात्मसंयोगयोगपद्मपीठात्मने नमः इति पीठमन्त्रः ध्यानं ॐ कालाम्भोधरकान्तिकान्तमनि-
शं वीरासनाध्यासितं मुद्रां ज्ञानमयीं दधानमपरं हस्ताम्बुजं जानुनि सीतां पार्श्वगतां सरो-
रुहकरां विद्युन्निभां राघवं पश्यन्तीं मुकुटाङ्गदादिविविधाकल्पोज्ज्वलं चिन्तयेत् इति ध्या-
नं ध्यात्वा पूजयेत् पार्श्वे ह्रीं सीतायै स्वाहा इति मंत्रेण सीतामभ्यर्च्य वामदक्षिणयोः
शार्ङ्गशरौ च तद्बहिः केसरेष्वाग्नेयादिकोणेषु हृदयशिरःशिखाकवचान्यग्रे नेत्रं
दिक्ष्वस्त्रं देवस्याग्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन दलेषु हनुमत्सुग्रीवभरतविभीषणलक्ष्मण-
अङ्गदशत्रुघ्नजाम्बवन्तं अष्टदिग्दलाग्रेषु धृष्टिजयन्तविजयसुराष्ट्रराष्ट्रवर्धनअकोप-
धर्मपालसुमन्त्रान् तद्बहिः लोकपालान् तद्बहिर्वज्रादीनि पूजयेत् अथ रत्नसभा-
दिध्यानं ॐ वामे ... रत्नमण्डपमध्यगे ... पश्चाच्छत्रं ... पार्श्वे ... वामे
... ... दक्षिणे ... लक्ष्मणे ... वर्णैः ... कमलैः ...
... ... पूजयेत् इति श्रीरामचन्द्रमन्त्रः गोपीजनवल्लभाय वदे

हलभायाग्निमेदंरी अयं दशाक्षरो मंत्रो दृष्टादृष्टफलप्रदः गोपीजनांते प्रवदेद्विति
गोपीजनपदमुद्धृत्य वल्लभायस्वाहेति निवेदेत् अयं गोपालमंत्रः सप्ताक्षरगोपीजनव
ल्लभायस्वाहा अथ पंचांगजपपद्धतिः प्रातः शिरसि शुक्ले अंबुजे द्विनेत्रे द्विभुजं नेत्रेहं वराभय
करं शांतं स्मरेन्नाम पूर्वकं अज्ञानतिमिरान्धस्येति शिरसि सहस्रदलकमलेपर
मात्मा पूर्णरूपः हृदये जीवात्मा वह्निरूपः मूलाधारे कुंडलिनी वह्निरूपा नानेजसमय
मेकीभूतं विचिंतयेत् तेजसां श्रीकृष्णस्य सन्निधानेन दक्षिणे शरीरमाविश्य तं स्मृतिहृदि वि
चिंतयेद्देवेशः कोटिकोटिपरार्द्धानां ब्रह्मांडानां व्यापकः परमेश्वरः श्रीकृष्णः
सोपि हितः इति भावयित्वा कोटिकोटिपरार्द्धानां ब्रह्मांडानामधीश्वरश्रीदपर
मात्मानंदनानमस्यामि माधव इति वाचा मनसा कायेन च श्रीकृष्णं प्रणम्य मूला
धारचक्रे पृथिवीस्थाने रक्तवर्णे चतुर्दल वर्णचतुष्टययुक्तचतुर्दले नवचक्रे कुंडलिनी
सर्पकल्पचतुःसार्द्धवलया शीतला विद्युत्कल्पनिभा तिष्ठति मूलाधारस्योपरि मूलाधा
रात् अंगुलद्वयं मेढ्रात् अंगुलादधः पंचांगुलपरिमिते स्वाधिष्ठाने चक्रे वह्निस्थाने ब्रह्मा
मयदल वर्णे षट्कयुक्तषट्दले स्वाधिष्ठानस्योपरि नाभौ मणिपूरकचक्रे जलात्संजल
स्थाने डकारादि नकारपर्यंत दशवर्णयुक्तदशदले मणिपूरकस्योपरि हृदये अनाह

श्री
क्र·क
ल·
१११

ततश्चक्रं वायुस्थानं स्वभूमिस्थाने कलामाद्य· वंक्षमजकज्ञ दठ द्वादशवर्णयुक्तद्वा
दशदलं अनाहतपद्मस्योपरि गले विशुद्धचक्रं स्वमस्थानं माकाशस्थाने च अआ
इई उऊऋॠ लृॡएऐ ओऔअंअः षोडशस्वरयुक्तषोडशदलं विशुद्धचक्रस्योपरि
भ्रूमध्ये आज्ञाचक्रं नामस्थान माकाशस्थाने च हक्षयुक्तद्विदल द्वयमिति चिंतयेत् त
तो मूलाधारस्वाधिष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्धाज्ञानामकानि षट्चक्राणि भि
त्वा कुंडलिनी सहस्रदलकमलस्थचंद्रमंडलात्प्लुतेन पीतवतीश्वरं विशुद्धानाह
तमणिपूरकस्वाधिष्ठानानि भित्वा कुंडलिनी मूलाधारस्थाने इति भावयेत् ततस्त्वा
यमलमंत्रादिनां संहृताहतपादादिकेशोर्ध्वपिण्डं तत्तावन्ने संहृताशास्मिविधिव
त्ताग्नेयवह्निनोदकेन वायुस्थाने कर्षयेत् यं ऋतुं सर्पमुद्रयादिनमंडलात् यं मे वयम
न्वैचैव गोदावृत्तिमरस्वति कावेरि नर्मदे सिंधो जले स्मिन्सन्निधिं कुरु इति मंत्रेणती
र्थमावाह्य मूलमूलमंत्रमष्टधा जपेत् तस्मिन्जले हृदि चिंतयेत् ततः कुंमस्वह
स्ता स्वशिरसि सिंचाय च जले दद्यात् ततो गायत्रीं मंत्रं जपित्वा घमनेन्द्रकलादे वाञ्छितन्तर्प
येत् ततो धेनुमुद्रया प्रदर्शितो स्मस्मरविमंडलाच्युतौ सहस्रं गच्छे मावाह्य मूलमन्त्रस्य
श्री स्वसंतर्पयामीति तं तर्पयामि गायत्रीं जपत्वा सूर्यायार्घ्यं दद्यात् ततो जलादुत्थाय यो

नैवासम्मीलितयाथावन्मध्यजलान्तितपातिपादं पवित्रमुद्राङ्कुशमुद्दक्षिणहस्तेनाना
मिकामध्यमाङ्गुष्ठैः कृत्वाध्वेनोर्ध्वं तिलकं ध्यात्वा मदक्षिणहस्तेन जले शुद्धी नानमः इति मन्त्रे
ण वामहस्तेन जलं निपात्य वामहस्तांगुलिसंपिण्डितेन जलबिन्दुभिः स्वाहेति मन्त्रेण स्वशि
रः प्रोक्षयेत् ततो स्नायफडिति वामहस्ताद्दक्षिणहस्तेन नजले शुद्धी नायः प्रक्षिपे
त् एवं वार चतुष्टयं कुर्यात् पुनर्दक्षिणहस्तेन नमः इति मन्त्रेण जले शुद्धी नावाम
नासिकायाघ्राय किंचिज्जलं नासिकान्तर्गतं दक्षिणघ्राणेन निःसृतमिति विचिं
त्य यः प्रक्षिपेत् ॐ गोपीजनवल्लभाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि तन्नः कृष्णः प्रचो
दयात् इति कृष्णगायत्र्या स्नायाञ्जलिं नैवमन्त्रेण दिनमण्डलस्थाय कृष्णाया
नमः इति कृष्णाय जलेः पुष्पं दद्यात् इति मन्त्रसंध्या ततः पूजामण्डपद्वारे उप
विश्य द्वारदेवताभ्यो नमः इति गन्धपुष्पादिना द्वारदेवताः पूजयेन्म इति गन्ध
पुष्पादिना द्वारदेवताः संपूज्य गृहमध्ये तरे प्रविश्य ॐ बलभद्राय नमः ॐ वास्तुपुरुषा
य नमः इति पूजयेत् ततो ग्रन्थे कृष्णं सनेत्रं तदुपरि व्याघ्रचर्म मृगचर्म वा तदुपरि
कम्बलं तदुपरि वस्त्रं पातयित्वा प्रोक्ष्य कृताञ्जलिः मेरुपृष्ठ ऋषिः सुतलं छन्दः
कूर्मो देवता आसनोपवेशने विनियोगः इति पठित्वा पृथ्वि त्वया धृता लोका दे

श्री
शा॰ क
ल
१२८

112

विघ्नविसर्जनार्थेन । देवपादपद्मो विनिर्गत पवित्रं कुंकुमासनं इति पृथिवीमंत्रेण पृथिवीं
पूजयेत् । ततस्याधारशक्तिकमलासनाय नमः इति आसनं संपूज्य तदुपरि स्वस्तिका
सनादि आसनं बद्ध्वा उपविशेत् । ध्यायेत् हृदि ॐ नमो पुष्पाद्भ्याणि चात्मनः स्वदा
सितांशुसंवृतेः स्वदेहं संशोभनं । पुष्पाञ्जलिं नायकायोः शुद्धा पात्रे निधापयेत् । दी
पमान्वलितमापि समिधा वैश्यकल्पयेत् । देवस्य मस्तके कर्णिकासु मनोपरि संस्थ
पूजाकाले देवतायानोपरि स्थापयेत् । करे वामकपोले गणेशाय नमः । दक्षकपोले मा
तृभ्यो नमः । श्रीमत्स्वेष्टदेवतायै नमः । इति प्रणामं कृत्वा तत् कवचाय स्वाहा
अस्त्राय फट् इति अस्त्रार्थं हस्तौ कराभ्यां तलाभ्यां पृष्ठयोः संशोध्य पंचक्रमेण तालत्रयं
दत्वा वीरावसुदर्शनाख्यां दिव्यां मिदर्शयेत् दिग्बंधनं कृत्वा त्रैलोक्यं रक्ष रक्ष हूं फट्
स्वाहा इति मंत्रेण जलेनात्मानं वेष्टयित्वा चक्रे दिक्षु अग्निप्राकारं चिंतयेत् । ततो भूतशु
द्धिं कुर्यात् । यथा । लोके ज्ञानं हृल्लेखा कृत्वा सोऽहमिति मंत्रेण । प्रदीपकलिकाका
रं हृदयस्थं जीवात्मानं मूलाधारस्थकुंडलिन्या सह सुषुम्णामार्गेण सहस्रदलकमलस्थप
रमात्मनि लीनं विचिंत्य । पादतो जानुपर्यंतं चतुरस्रं वज्रांकितं पीतवर्णं च भू
स्थानं विचिंतयेत् । जानुतो नाभिपर्यंतं चार्धचंद्राकारं पद्मलांछितं शुक्लवर्णं

रवबीजेन ध्यायेत् द्याखलं नाभितः कंठपर्यंतं त्रिकोणं स्वस्तिकं स्वस्तिकं रवबीजे
न युतं वह्निमंडलं कंठाद्भ्रूमध्यपर्यंतं वृत्तं स्वच्छं वायोर्मंडलं षट्कोणं विन्दुभिः ष
ड्भिर्युतं यंबीजेन चिंतयेत् भ्रूमध्याद्ब्रह्मरंध्रांतं वर्तुलं नभोलांछितं स्वच्छवर्णं हंबीजे
न युतं ध्यायेन्नभस्थले पृथिव्यां लंबीजं अप्सु वंबीजं वायौ यंबीजं आकाशे हं
बीजं एवं ध्यात्वा ततः तानि भूतानि प्रविलापयेत् पृथ्वीमप्सु जलं वह्नौ वह्निं वायौ वायुमा
काशे प्रविलाप्य तथाकाशं आकाशं ब्रह्मणि ततः अपरब्रह्मस्वरूपे नाममायाशक्तिं प
रमात्मनि इति समस्तदेहाभिमुखं पंचे परमात्मनि प्रविलाप्य प्रकृत्याकारमानादि भवं स्वचि
ते ब्रह्महत्याशिरस्कं च स्वर्णस्तेयभुजद्वयं सुरापानहृदायुक्तं गुरुतल्पकटिद्वयं
तत्संसर्गिपदद्वन्द्वं अङ्गप्रत्यङ्गपातकं उपपातकरोमाणं रक्तश्मश्रुविलोचनं खड्ग
चर्मधरं कृष्णं कुक्षौ वामे विचिन्तयेत् ततः इडया वामनासिकया धूम्रवर्णं यमिति वायु
बीजं षोडशवारं जपन्वामनासापुटेन वायुना देहमापूर्य पुनः यमिति चतुःषष्टिवारं
जपन् कुंभकं च कृत्वा देहस्थं पापपुरुषं यमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षिणनासापुटेन वायुं रेच
येत् ततो दक्षिणेन वायुं संवेष्ट्य देहं रमिति वह्निबीजं षोडशवारं जपन् दक्षनासापुटे
न वायुना देहमापूर्य च ततः चतुःषष्टिवारं जपन् कुंभकं कुर्यात् तद्भस्मीभूतमिति विचिं

श्रीः
श्रकं
ल
११३

113

म इति मन्त्रं द्वात्रिंशद्वारं जपेत् वामनासया तत्संस्थानात्सहवायुं रेचयेत् ततः रं इति व
ह्निबीजं षोडशक्रमात्मकं वामनासापुटेन षड्गुणात्मकं ललाटचन्द्रे षोडशवारं ज
पनीयेत् ततो वमिति वरुणः षष्टिवारं जपेल्ललाटचन्द्राद्विगलितामृतमयीमस्त
मृष्टिं निपातनया देवीणा स्नपयेत् सकलं देहं कुर्वन् लमिति द्वात्रिंशद्वारं जपेद्द
क्षिणनासया वायुं रेचयेत् पुनस्तस्माद्देहेन्द्रियविग्रहं परमात्मनः शक्तिसात्मिकाया
यामात्मकायस्थितिः परा श्रद्धया तत्र तन्मात्राक्षर आकाशोऽनन्तसोऽनिलः समीरणाद्भूत
ह्निर्वह्नेराप ततो मही सोऽयमेव यथापि क्ष्मातेम्य स्वतेजोरूपं कलेवरं देवतारूपेणात्मनः
शुद्धमिति विभावयेत् अस्मिन्देहे परात्मा यस्सर्वज्ञः सर्वशक्तिमान् समस्तदेवतारू
पः सर्वमन्त्रमयः शुभः आत्मस्वरूपोऽनादेहे स्वजीवभावेन तिष्ठति इत्येव भावनाप्रत्ये
भूतशुद्धिर्विहोदिता ततो हृदि हस्तं दत्वा आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हं सः मम प्राणाः
इह प्राणाः ॥ मम जीव इह स्थितः इह ॥ मम सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्रा
णा इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इति बीजं न्यसेत् ततः शिरोवदनहृद्गु
श्रवणघ्राणनाभीष्टहृदयेषु सर्वाङ्गेषु च इति क्रमाद्विन्यसेत् हृल्लेखाकररा
दरोपि पुरुषवामपार्श्वे दयष्टेनाभ्य दक्षे पुण्यपानं घ ह रूप जात कंठ

स्मृतदेहः पद्मशंखचक्रगदान्वितः हृदयपूर्वमनेन पदान्वेष्टमस्तककलेवर
सिद्धये नमो ब्रह्मऋषिः गायत्रीछन्दः मातृकासरस्वती देवता हलो बीजानि स्व
राः शक्तयः मातृकान्यासे विनियोगः ततः पंचाशल्लिपिभिर्विभक्ताद्दिना वामदे
वतो ध्यात्वा न्यसेत्कुर्यात् ततः अं नमो ब्रह्मणे इत्यादिमातृकान्यासं समाप्य केश
वकीर्त्यादिन्यासं कुर्यात् यथा उद्यत्प्रद्योतनशतरुचिं तप्तहेमावदातं पार्श्वद्वन्द्वे
जलधिसुतया विश्वधात्र्या च जुष्टं नानारत्नोल्लसितविविधाकल्पमापीतवस्त्रं
विष्णुं वन्दे दरकमलकौमोदकीचक्रपाणिं अं केशवकीर्त्यै नमः आं नारायण
कान्त्यै नमः इं माधवाय तुष्ट्यै नमः ईं गोविन्दाय पुष्ट्यै नमः उं विष्णवे धृत्यै नमः ऊं
मधुसूदनाय शान्त्यै नमः ऋं त्रिविक्रमाय क्रियायै नमः ॠं वामनाय दयायै नमः
ऌं श्रीधराय मेधायै नमः ॡं हृषीकेशाय हर्षायै नमः एं पद्मनाभाय श्रद्धायै न
मः ऐं दामोदराय लज्जायै नमः ओं वासुदेवाय लक्ष्म्यै नमः औं संकर्षणाय सरस्व
त्यै नमः अं प्रद्युम्नाय प्रीत्यै नमः अः अनिरुद्धाय रत्यै नमः कं चक्रिणे जयायै नमः
खं गदिने दुर्गायै नमः गं शार्ङ्गिणे प्रभायै नमः घं खड्गिने सत्यायै नमः ङं शंखि
ने चण्डायै नमः चं हलिने वाण्यै नमः छं मुसलिने विलासिन्यै नमः जं शूलिने विज

श्री
प्र॰ क॰
ल
२२४

114

यायै नमः ऊं पाशिने विरजायै नमः ऋं अंकुशिने विश्वायै नमः ॠं शुक्लदाय वि-
नोदायै नमः ठं नन्दजाय सुनन्दायै नमः डं नन्दिने स्मृत्यै नमः ढं नराय ऋद्ध्यै नमः
णं नरकजिते समृद्ध्यै नमः तं हराय शुद्ध्यै नमः थं कृष्णाय बुद्ध्यै नमः दं सत्याय भुक्त्यै
नमः धं सात्वताय मत्यै नमः नं शौराय क्षमायै नमः पं शूराय रमायै नमः फं जना-
र्दनाय उमायै नमः बं भूधराय क्लेदिन्यै नमः भं विश्वमूर्तये क्लिन्नायै नमः मं वै-
कुण्ठाय वसुदायै नमः यं त्वगात्मने पुरुषोत्तमाय वसुधायै नमः रं असृगात्मने ब-
लिने परायै नमः लं मांसात्मने बलानुजाय परायणायै नमः वं मेदात्मने बालाय सू-
क्ष्मायै नमः शं अस्थ्यात्मने वृषघ्नाय सन्ध्यायै नमः षं मज्जात्मने वृषाय प्रज्ञायै नमः
सं शुक्रात्मने हंसाय प्रभायै नमः हं प्राणात्मने वराहाय निशायै नमः ळं ज्ञाना-
त्मने विमलाय अमोघायै नमः क्षं क्रोधात्मने नरसिंहाय विद्युतायै नमः इति
मातृकास्थानेषु न्यसेत् श्रीकामश्चेत् श्रीं अं केशवकीर्त्यै नमः इत्यादि न्यसेत् अ-
थ तत्त्वन्यासः ॐ नमः पराय जीवतत्त्वात्मने नमः ॐ नमः पराय प्राणतत्त्वात्मने इ-
ति करांश्चांसकलवपुर्व्यापकं न्यसेत् ॐ नमः पराय बुद्धितत्त्वात्मने नमः ॐ
ॐ नमः पराय अहंकारतत्त्वात्मने नमः ॐ नमः पराय मनस्तत्त्वात्मने नमः ३

तिचयं हृदये नेंनमः परायशब्दतत्वात्मनेनमः इतिशिरसि येंनमः परायस्प
र्शतत्वात्मनेनमः इतिमुखे हेंनमः परायरूपतत्वात्मनेनमः इतिहृदये घेंनमःप
रायरसतत्वात्मनेनमः लिंगे नेंनमःपरायगंधतत्वात्मनेनमः पादयोः ऐंनमःप
रायश्रोत्रतत्वात्मनेनमः श्रोत्रयोः टेंनमः परायत्वक्तत्वात्मनेनमः इतित्वचिसर्वांगे
डेंनमः परायदृक्तत्वात्मनेनमः चक्षुषोः ठेंनमः नमः परायजिह्वातत्वात्मनेन
मः जिह्वायां टेंनमः परायघ्राणतत्वात्मनेनमः नासायां जेंनमः परायवाक्त
त्वात्मनेनमः वाचिमुखे फेंनमः परायपाणितत्वात्मनेनमः पाण्योः जेंनमःप
रायपादतत्वात्मनेनमः पादयोः छेंनमः परायपायुतत्वात्मनेनमः गुदे चेंनमःप
रायउपस्थतत्वात्मनेनमः उपस्थे ङेंनमः परायआकाशतत्वात्मनेनमः शिरसि
घेंनमः परायवायुतत्वात्मनेनमः मुखे गेंनमः परायतेजस्तत्वात्मनेनमः हृदि
खेंनमः परायजलतत्वात्मनेनमः लिंगे कंनमः परायपृथिवीतत्वात्मनेपाद
योः श्रींनमः परायहृत्पुंडरीकतत्वात्मनेनमः हृदये ह्रेंनमः परायद्वादशकला
त्मकसूर्यमंडलतत्वात्मनेनमः संनमः परायषोडशकलात्मकचंद्रमंडलतत्वा
त्मनेनमः वंनमः परायदशकलात्मकवह्निमंडलतत्वात्मनेनमः हृदये ययगु

पञ्चमिक्रमेणान्यसेत् । षं नमः पराय परमेष्ठिनाम्ने वासुदेवाय नमः शिरसि । यं
नमः पराय पुरुषतन्नाम्ने संकर्षणाय नमः आस्ये । लं नमः पराय विश्वतन्नाम्ने प्र-
द्युम्नाय नमः हृदि । रं नमः पराय निवृत्तितन्नाम्ने अनिरुद्धाय नमः लिंगे । लं नमः
पराय सर्वतन्नाम्ने नारायणाय नमः चरणयोः । क्ष्रों नमः पराय कोपतन्नाम्ने नृ-
सिंहाय नमः सर्वगात्रेषु । इति तन्नाम्नाम्यासः । इति कृतेऽपि कृतो भवति । एवं सकल-
वैष्णवमंत्रजपादिषु । ततः षोडशवारं कामबीजेन समादक्षिणनासापुटेन वायुं पू-
रयेत् । द्वात्रिंशद्वारं कामबीजेन जपन् वामनासापुटेन वायुं रेचयेत् । ततः षष्टिवा-
रं कामबीजेन जपन् नासापुटद्वयं धृत्वा कुंभकं कुर्यात् । इत्येकः प्राणायामः । एवं प्रा-
णायामत्रयं कुर्यात् । अथ पीठन्यासः । हृदि आधारशक्त्यै नमः । प्रकृत्यै नमः ।
कमठाय नमः । शेषाय नमः । क्ष्मायै नमः । क्षीरसिंधवे नमः । श्वेतद्वीपाय नमः ।
रत्नोज्ज्वलसुस्थिरमहामेरुपाय नमः । स्वर्णप्रमेदाय नमः । हरिन्मणिमेखलाकाय
नमः । पश्चिमपारिजाताय नमः । उदीरकल्पवृक्षाय नमः । मध्येहमधिरत्नाय नमः ।
दक्षांसे धर्माय नमः । वामांसे ज्ञानाय नमः । दक्षोरुमूले वैराग्याय नमः । वामोरुमू-
ले ऐश्वर्याय नमः । मुखे अधर्माय नमः । कटौ अज्ञानाय नमः । दक्षपार्श्वे अवैराग्याय

यनमः वामपार्श्वे अनैश्वर्याय नमः पुनः हृदि शेषाय नमः अब्जाय नमः अं सूर्य
मंडलाय द्वादशकलात्मने नमः उं सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः मं वह्नि
मंडलाय दशकलात्मने नमः गुं गुणत्रयविक्रमणोर्ध्वात्मने नमः रं रजसे नमः तं
तमसे नमः आं आत्मने नमः अं अन्तरात्मने नमः पं परमात्मने नमः ह्रीं ज्ञानात्मने
नमः श्रीं विमलायै नमः उं उत्कर्षिण्यै नमः ज्ञं ज्ञानायै नमः क्रिं क्रियायै नमः यों यो
गायै नमः प्रं प्रह्व्यै नमः सं सत्यायै नमः ईं ईशानायै नमः हृत्पद्मस्याष्टदलेषु
यिनाकर्णिकायां अः अनुग्रहायै नमः तत्कर्णिकोपरि ॐ भगवते विष्णवे सर्व
वेशभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपद्मपीठात्मने नमः इति न्यसेत्
ततः कृताञ्जलिः पठेत् अस्य मंत्रस्य नारद ऋषिः विराट् छंदः कृष्णप्रकृतिः दु
र्गाधिष्ठात्री देवता ह्रीं बीजं स्वाहा शक्तिः पुरुषार्थचतुष्टये विनियोगः प्रकृति
मूलकारणमिमर्थः ततो नारदाय ऋषये नमः शिरसि विराट् छंदसे नमः इति
हृदि न्यसेत् अंजलिं बद्ध्वा दुर्गायै अधिष्ठातृदेवतायै नमः इति पठेत् ततः पंचां
गानि आं चक्राय स्वाहा हृदयाय नमः इत्यंगुष्ठयोः विचक्राय स्वाहा शिरसे स्वा
हा तर्जन्योः सुचक्राय स्वाहा शिखायै वषट् इति मध्यमयोः त्रैलोक्यरक्षणच

श्री॰
शाक
ल
११६

116

क्राय स्वाहा कवचाय हुं अनामिकयोः अघोरान्तकचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट्
इति कनिष्ठयोः ततः आचक्राय स्वाहा हृदयाय नमः हृदये विचक्राय स्वाहा शि
रसे सुचक्राय स्वाहा शिखायै वौषट् इति शिखायां त्रैलोक्यरक्षणचक्राय स्वाहा
कवचाय हुं इति सर्वांगे असुरान्तकचक्राय अस्त्राय फट् इति करतलपृष्ठयोः
मध्यमाङ्गुष्ठाभ्यां तालत्रयं दत्वा छोटिकाभिर्दशदिग्बन्धनं कुर्यात् अथ न्यासः
ॐ नमो हृदि ॐ नमो मूर्ध्नि ॐ नमः शिखायां ॐ नमः सर्वगात्रे ॐ नमः करयोः
ॐ नमो दक्षिणपार्श्वे ॐ नमो वामपार्श्वे ॐ नमः कण्ठे ॐ नमः पृष्ठे ॐ नमः
मूर्ध्नि ततः प्रणवपुटितेन मूलमन्त्रेण अङ्गुलीषु तन्मयीं आपादकेशान्तं कुर्यात्
पुनरप्यङ्गुलीन्यासः कुर्यात् सकलीकरणं कुर्यात् करन्यासमङ्गन्यासं अथ करन्यासः ॐ
ह्रीं दक्षिणकरस्याङ्गुष्ठप्रथमपर्वणि ॐ ह्रीं द्वितीयपर्वणि पर्वत्रये ॐ नमः इति
तर्जन्याः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति मध्यमायाः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति अनामिका
याः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति कनिष्ठिकायाः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति कनिष्ठिका
याः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति कनिष्ठिकायाः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति अनामि
कायाः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति अनामिकायाः पर्वत्रये ॐ ह्रीं ॐ नमः इति तर्जन्याः

ष्ठपर्वद्वये ॐ ह्रां ॐ नमः इत्यंगुष्ठपर्वद्वये इति सृष्टिः अथ स्थितिः ॐ नां ॐ नमः इति
दक्षतर्जन्याः दक्षांगुष्ठे ॐ पीं ॐ नमः इति दक्षांगुष्ठेन दक्षतर्जन्यां ॐ जं ॐ नमः
इति तेन मध्यमायां ॐ नं ॐ नमः इति तेन दक्षानामिकायां ॐ वं ॐ नमः इति तेन
कनिष्ठायां ॐ लं ॐ नमः इति वामहस्ततर्जन्या वामांगुष्ठे ॐ मं ॐ नमः इति वामह-
स्तांगुष्ठेन तर्जन्यां ॐ यं ॐ नमः इति तेन मध्यमायां ॐ रां ॐ नमः इति तेनानामिका-
यां ॐ हां ॐ नमः इति तेन कनिष्ठिकायां इति स्थितिः अथ संहारन्यासः ॐ यां ॐ नम
इति वामांगुष्ठे ॐ पीं ॐ नमः इति वामांगुष्ठेन वामतर्जन्यां ॐ जं ॐ नमः इति तेन मध्य-
मायां ॐ नं ॐ नमः इति तेनानामिकायां ॐ वं ॐ नमः इति कनिष्ठिकायां ॐ लं ॐ
नमः इति दक्षांगुष्ठेन दक्षकनिष्ठिकायां ॐ मं ॐ नमः इति तेनानामिकायां ॐ यं ॐ
नमः इति तेन मध्यमायां ॐ रां (नम) ॐ इति तेन तर्जन्यां ॐ हां ॐ नमः इति दक्षतर्जन्या
दक्षांगुष्ठे इति संहारन्यासः पुनः सृष्टिस्थिती कर्तव्ये ॐ गीं ॐ नमः इति दक्षतर्ज-
न्या दक्षांगुष्ठे ॐ पीं ॐ नमः इति दक्षांगुष्ठेन दक्षतर्जन्यां ॐ जं ॐ नमः इति तेन मध्यमा-
यां ॐ नं ॐ नमः इति तेनानामिकायां ॐ वं ॐ नमः इति तेन कनिष्ठिकायां ॐ लं ॐ न-
मः इति वामांगुष्ठेन वामकनिष्ठायां ॐ मं ॐ नमः इति तेनानामिकायां ॐ यं ॐ नम

श्री
प्रा·क
ल
११७

0117

इतितेनमध्यमाभ्यां ॐ ह्रां ॐ नमः इतितेन तर्जनीभ्यां ॐ ह्रं ॐ नमः इतितर्जन्या दक्षो
गुष्ठे इति स्पृष्ट्वा एवं स्थितेन रथिकाभ्यां अंगन्यासः पंचमुखन्यासः अन्यत्र लीयः
स्थितिक्रमाद्धृशाङ्गन्यासः कर्तव्यः ॐ गंदक्षकरस्यांगुष्ठाय धीं नमो तर्जन्यै जं
नमो मध्यमायै तें नमो अनामिकायै वं नमः कनिष्ठिकायै हं नमो वामांगुष्ठाय
भं नमो तर्जन्यै यं नमो मध्यमायै स्वां नमो अनामिकायै हां नमः कनिष्ठायै
ततः आवकाय स्वाहा अंगुष्ठाभ्यां नमः विचक्राय स्वाहा तर्जनीभ्यां नमः सुच
क्राय स्वाहा मध्यमाभ्यां नमः त्रैलोक्यरक्षणचक्राय स्वाहा अनामिकाभ्यां नमः
असुरांतकचक्राय स्वाहा कनिष्ठिकाभ्यां नमः इत्यंगपंचकं न्यसेद्विराङ्गुष्ठाद्विन्यसे
त् अमितैमन्त्रनाथ मातृकाणां विभिन्नमपरिविङ्भिः पुरेव अंगुष्ठे हृदि सृष्टि
मार्गमेदाद्ध्यातस्थानि च मंत्रवर्णान्योजि मलमंत्रमुद्धार्य ग्रहा स्थायुभालवनत्पी
गो इत्यादि क्रमेण पंचदश हृणे मातृकास्थानेषु न्यसेत् अथ मंत्रतत्त्वन्यासः ॐ न
मः परायपृथिवीतत्त्वात्मने नमः पादयोः ॐ नमः परायसलिलतत्त्वात्मने नमः
उपस्थे ॐ नमः परायपावकतत्त्वात्मने नमो हृदये नमः परायअनिलतत्त्वात्मने
नमः इति मुखे ॐ नमः परायआकाशतत्त्वात्मने नमः इति शिरसि हं नमः पराय

अहंकारतत्त्वात्मने नमः मां नमः पराय महत्तत्त्वात्मने नमः इति हृदये यं नमः प
राय प्रकृतितत्त्वात्मने नमः स्रां नमः पराय पुरुषतत्त्वात्मने नमः हां नमः पराय
परतत्त्वात्मने नमः इति चयं सर्वशरीरे इति सिंहाद्यं अथ हृदि हं नमः पराय प
रतत्त्वात्मने नमः स्रां नमः पुरुषतत्त्वात्मने नमः यं नमः पराय प्रकृतितत्त्वात्मने
नमः सर्वशरीरे मां नमः पराय महत्तत्त्वात्मने नमः हूं नमः पराय अहंकारतत्त्वा
त्मने नमः इति हृदयं हृदये वं नमः पराय आकाशतत्त्वात्मने नमः इति शिरसि ।
नें नमः पराय अनिलतत्त्वात्मने नमः इति मुखे जं नमः पराय पावकतत्त्वात्मने नमः
पीं नमः पराय सलिलतत्त्वात्मने नमः उपस्थे गों नमः पराय पृथिवीतत्त्वात्म
ने नमः पादयोः इति हृदि अथ एवं उदितमूलमंत्रैकेशमाद्यथ पादयोः नेभ्याम्
हृत्मध्यांध्यापकं मांत्रं न्यसेत् अथ हृदि स्थितिं सिंहासनं क्रमेण वाणिन्यासः न
रहृदि येथा मां नमः इति मध्यमया शिरसि पीं नमः इति मध्यमातर्जनीभ्यां वक्त्रे
हृदये जं नमः इति अंगुष्ठवर्जिताभिः कराभ्यां हृदये नें नमः इति अंगुष्ठानामिकाभ्यां नासा
पृष्ठहृदये वं नमः इति सर्वांगुलीभिः मुखे हुं नमः इति अंगुष्ठतर्जनीभ्यां हृदि मां न
मः इति अंगुष्ठमध्यमाभ्यां नाभौ यं नमः इति अंगुष्ठवर्जिताभिः लिंगे स्रां नमः इति

श्री
प्रा॰क
ल
११८

११८

अंगुष्ठवर्जिताभिर्जानुद्वये हांनमः इति सर्वांगुलीभिः पादद्वये नमः इति अंगुष्ठ
वर्जिताभिर्जानुद्वये इति सृष्टिः अथ स्थितिः हंनमः इति अंगुष्ठतर्जनीभ्यां हृद
ये भांनमः इति अंगुष्ठमध्यमानामिकाभिर्नाभौ यंनमः इति अंगुष्ठवर्जिताभिः लिंगे कं
नमः अंगुष्ठवर्जिताभिर्जानुद्वये हांनमः इति सर्वांगुलीभिः पादद्वये गांनमः इति म
ध्यमायाधिशिरसि वींनमः इति तर्जनीमध्यमानामिकाभ्यां चक्षुर्द्वये जंनमः इति अंगुष्ठवर्जि
ताभिः कर्णद्वये नेंनमः अंगुष्ठानामिकाभ्यां नासापुटद्वये वेंनमः सर्वांगुलीभिः
मुखे इति स्थितिः अथ संहारः हांनमः सर्वांगुलीभिः पादद्वये सांनमः अंगुष्ठव
र्जिताभिर्जानुद्वये यंनमः अंगुष्ठवर्जिताभिः लिंगे भांनमः अंगुष्ठमध्यमानामिकाभिर्ना
भौ हंनमः अंगुष्ठतर्जनीभ्यां हृदये वेंनमः सर्वांगुलीभिर्मुखे नेंनमः अंगु
ष्ठानामिकाभ्यां नासापुटद्वये जंनमः अंगुष्ठवर्जिताभिः कर्णद्वये वींनमः
तर्जनीमध्यमानामिकाभ्यां चक्षुर्द्वये गांनमः मध्यमयाधिशिरसि इति संहृतिः सृष्टिस्थितिकर्त
व्ये अथ विभूतिपंजरन्यासः गोंआधारे पींलिंगे जंनाभौ मंहृदि वंगले
लंमुखे भादत्तांसे यवामांसे स्वादत्तोरौ हावामोरौ गोभेदयोः पींनाभौ
नऊंवीनहृदि वदत्तकने लवामकने भादत्तपार्श्वे यवामपार्श्वे स्वादत्तनितं

ङे हां वामनितम्बे गं शिरसि घं मुखे ङं दक्षनेत्रे चं दक्षकर्णे छं वामक-
र्णे जं दक्षनासि झं वामनासि ञं दक्षकपोले ः हां वामकपोले टं दक्षभुजमूले
ठं कूर्परे डं मणिबन्धे ढं अङ्गुलिमूले णं अङ्गुल्यग्रे तं वामबाहुमूले थं कूर्परे दं म-
णिबन्धे धं अङ्गुलिमूले नं अङ्गुल्यग्रे पं दक्षोरुमूले फं जानुनि बं गुल्फे भं
अङ्गुलिमूले मं अङ्गुल्यग्रे यं वामोरुमूले रं जानुनि लं गुल्फे वं अङ्गुलिमूले
शं अङ्गुल्यग्रे षं मस्तकोपरि सं पूर्वे हं आग्नेयकोणे ळं दक्षिणे क्षं नैरृतकोणे
अं पश्चिमे आं वायुकोणे इं उत्तरे ईं ईशानकोणे उं ईशानपूर्वयोर्मध्ये ऊं नै-
रृतपश्चिमयोर्मध्ये … दक्षभुजे … वामभुजे … दक्षस्तने … वामस्त-
ने … शिरसि … दक्षवक्षसि … वामवक्षसि … मुखे … कण्ठे … दक्षवक्षसि
… वामवक्षसि … हृदये … उदरे … नाभौ … लिङ्गे … दक्षजानुनि … वामजा-
नुनि … दक्षपादाग्रे … वामपादाग्रे … दक्षकर्णे … वामकर्णे … दक्षगण्डे …
वामगण्डे … दक्षांसे … वामांसे … दक्षस्तने … वामस्तने … दक्षपार्श्वे … वाम-
पार्श्वे … दक्षोरुमूलोर्ध्वदेशस्फिचि … वामोरुमूलोर्ध्वदेशस्फिचि … दक्षोरौ …
वामोरौ … दक्षजानुनि … वामजानुनि … दक्षजङ्घायां … वामजङ्घायां … दक्ष

श्री
प्रा क
ल
११५
119

पादे ह्रां वामपादे इति कथितं विष्णुपंजरं सकलसौख्यधर्ममोक्षदं वात
हरणी मनोनुरंजने हरिचरणांबुजभक्तिवर्धनं स्फुरतेयपायसमंजस्यकीर्तितम्
तिपंजरं अथ तत्र हविष्णोरङ्गे कीर्तितश्रीकान्तिपुष्टिदं ॐ अं केशवाय धात्रे नमः
ति भाले ॐ आं नारायणायार्यम्णे नमः इति कण्ठे ॐ इं माधवाय मित्राय नमः हृदये
ॐ ईं गोविन्दाय वरुणाय नमः मेघाकूपे ॐ उं विष्णवे अंशवे नमः दक्षपार्श्वे ॐ
ऊं मधुसूदनाय भगाय नमः दक्षभुजमूले ॐ एं त्रिविक्रमाय विवस्वते नमः दक्ष
गले ॐ ऐं वामनाय इन्द्राय नमः वामपार्श्वे ॐ ओं श्रीधराय पूष्णे नमः इति वामभुज
मूले ॐ औं हृषीकेशाय पर्जन्याय नमः इति वामगले ॐ अं पद्मनाभाय त्वष्ट्रे नमः इ
ति पृष्ठे ॐ अः दामोदराय विष्णवे नमः इति ककुदि ॐ नमो भगवते वासुदेवाय न
मो मूर्ध्नि इति मूर्तिपंजरन्यासः अथ चक्राय स्वाहा हृदयाय नमः इत्यादिक्रमेण
नः पंचांगुलिन्यसेत् अथ शस्त्रन्यासः वाहनाय शार्ङ्गाय मेवं च हृदये श्रीवत्सकौस्तुभ
योः गुह्ये पृष्ठे शिखायां करे वेदांगुलयोः वनमालिन्यः नारायणमुद्राः मर्मवाकुल
मकांगुष्ठ नजेन्द्रदिग्ध विन्यसेत् विष्णुरिषकः कथितानमस्मृतावेदशिलामयम
संप्रत्येकेन ततः कृष्णाहिर्मामेकं यातु नारदायकल्पयेन नमः स्मादि ततः का

कच्छपिकां च हस्तपद्मं गृहीतां श्रीकृष्णं ध्यायेत् यथा स्फुरन्मरकतदलितांजनमेचकं
नवघनश्यामनीलजलजन्मसमानभासं सुस्निग्धनीलघनकुंचितकेशजालराजन्मनो
ज्ञशिखिचंद्रकचारुचूडं रोलंबलालितसुरद्रुमसूनकल्पितोत्तंसमुत्क्वणनवोत्प
लकर्णपूरं लीलाकस्फुरितभालतलप्रदीप्तगोरोचनातिलकमुज्ज्वलचिल्लिमालं
आपूर्णशारदगतांकशशांकबिंबकांताननं कमलपत्रविशालनेत्रं रत्नस्फुरन्म
करकुंडलरश्मिदीप्तगंडस्थलीमधुरमुन्नतचारुनासं सिंदूरसुंदरतराधरमिं
द्रकुंदमंदारमंदहसितद्युतिदीपिताशं बंधूकमालतुलसीमकरंदबद्धग्रैवेय
कोज्ज्वलमनोहरकंबुकंठं मत्तभ्रमद्भ्रमरजुष्टविलंबमानसंतानकप्रसरदामपरि
ष्कृतांसं हारावलीभगणराजितपीवरोरोव्योमस्थलीललितकौस्तुभभानुमंतं
श्रीवत्सलक्षणलक्षितमुन्नतांसमाजानुपीनपरिवृत्तसुजातबाहुं आबंधुरोद
रमुदारगभीरनाभिं भृंगांगनानिकरमंजुलरोमराजिं नानामणिप्रघटितांगदकं
कणोर्मिग्रैवेयसारसननूपुरलबद्धं दिव्यांगरागपरिपिंजरितांगयष्टिमापी
तवस्त्रपरिवीतनितंबबिंबं चारूरुजानुमनुवृत्तमनोज्ञजंघं कांतान्नतप्रपदनिं
दितकूर्मकांतिं माणिक्यदर्पणलसन्नखराजिराजद्रत्नांगुलिच्छदनसुंदरपाद

दपके मत्तालिकुलोद्भासितकेतयवाञ्चकुसुमलसिताकल्पकद्रोमिश्चलताभिरामे ला
वण्यमानसमुदायविनिर्जितांगसौन्दर्यनिर्जितमनोभवदेहकांतिं आम्नायवि
द्रपरिभूषितवेणुरंध्रलोलत्कराङ्गुलिसमीरितदिव्यरागैः शश्वद्द्रवीकृतविकृ
ष्टसमस्तजंतुसंतानसंततिमनंतसुखांबुराशिं मलयाद्रेकूटलिनीलोमरूपाहृद
य कमलमध्येऽर्जी ववह्निरूपः शिखिशिखरमध्ये सूर्यरूपः ते तिथिभिः तेजोभिः श्री
कालविग्रहो जातः इति ध्यायेत् अथवा फुल्लेन्दीवरकान्तमिन्दुवदनं बर्हावतंसप्रि
यं श्रीवत्साङ्कमुदारकौस्तुभधरं पीताम्बरं सुन्दरं गोपीनां नयनोत्पलार्चिततनुं
गोगोपसंघावृतं गोविन्दं कलवेणुवादनपरं दिव्याङ्गभूषं भजे इति ध्याये
त् ततः कृष्णोऽहमिति ध्यात्वा मानसैरुपचारैः संपूजयेत् ततोऽर्घपात्रं स्थापयेत्
यथा जलेन मण्डलं निर्माय तदुपरि त्रिपदिकामारोप्य अस्त्रेण कवचकाय स्वाहा
अस्त्राय फट् इति शोधयित्वा त्रिपदिकां स्थापयेत् तत्राघ्राय चक्राय स्वाहा हृदया
य नमः इति मंत्रपूर्वमाहत्य तानि निक्षिपेत् ततो विलोममातृकां पठन् शुद्धजलेन पात्रं
पूरयेत् मं वह्निमण्डलाय दशकलात्मने नमः इति त्रिपदिकां अं सूर्यमण्डलाय द्वाद
शकलात्मने नमः इति पात्रं उं सोममण्डलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलेन पूरयेत्

ततो गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति नर्मदे सिंधु कावेरि जलेस्मिन्संनिधिं
कुरु इति सवित्रमेकं स्मृत्वा तस्मिन् जलेन द्वे कुंभमुद्रया तीर्थमावाहयेत् ततः श्री
व जले वामे गंगामध्ये सरस्वती दक्षिणे यमुनां भावयेत् तस्य जलस्योपरि सुच
क्राय शिखायै वषट् ततो मालिनीमुद्रां प्रदर्शयेत् वौषट् इति तज्जलं वीक्षेत्
त्रिलोक्यरक्षणाय स्वाहा कवचाय हुं इति तज्जलं सम्यगवगुंठयेत् तज्जले श्रीकु
लरूपं भावयेत् ततः आचक्राय स्वाहा हृदयाय नमः विचक्राय स्वाहा शि
रसे स्वाहा सुचक्राय स्वाहा शिखायै वषट् त्रैलोक्यरक्षणचक्राय स्वाहा कव
चाय हुं तस्मिन् जले विस्फुरद्रेतचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् इति तालत्रये
दशाच्छोटिकाभिः दशदिग्बंधनं कुर्यात् तज्जले स्पृशन् मूलमंत्रमष्टधा जपेत्
ततो धेनुमुद्रयामृतीकुर्यात् किंचिज्जलं पात्रान्तरे कृत्वा प्रोक्षणीपात्रे स्थापये
त् तस्मात् किंचिज्जलं गृहीत्वा मूलमंत्रमुच्चार्य त्रिवारमात्मानं प्रोक्षणं कारयेत् वामहस्
तेन ततो मूर्ध्नि गुरुं मूलाधारे गणपतिं च पूजयेत् ततो मूलाधारे कुंडलिनी
तेजोरूपां हृदये जीवकलिका तेजोरूपं भ्रूमध्ये परमात्मा तेजोरूपं ततो सन्धिं चैक्य
मवीजं जपन्मूलाधारादि [illegible]

श्री ग्रा०क० ल
१२१
121

येत् ततेन स्वकीयहृदयकमले आचक्राय स्वाहा हृदयाय नमः विचक्राय स्वाहा
शिरसे स्वाहा सुचक्राय स्वाहा शिखायै वषट् त्रैलोक्यरक्षणचक्राय स्वाहा कवचा
य हुं ज्वालाचक्राय स्वाहा नेत्रत्रयाय वौषट् असुरान्तकचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट्
इति षडङ्गमन्त्रैः सर्वाङ्गसंपन्नं श्रीकृष्णविग्रहमाविर्भूतं विचिंत्य स्वशरीरं श्रीकृष्ण
विग्रहरूपीकृत्य विचिंत्य तस्मिन् श्रीकृष्णविग्रहाभिन्ने स्वशरीरे विभूतिपंजरादिषड
ङ्गन्यासमर्पयेत् कृत्वा पीठन्यासक्रमेणात्मपूजयित्वा आसनस्वागतार्घ्यपाद्याचम
नीयमधुपर्कपुनराचमनीयवस्त्रालंकारणैः दशोपचारैः श्रीकृष्णविग्रहाभिन्ने
स्वशरीरे पूजयेत् पुनरपि विभूतिपंजरस्थानमात्रमध्ये षडङ्गन्यासस्थानपर्यन्तं वि
भूतिपंजरन्यासमन्त्रषडङ्गन्यासमन्त्रैः स्वशरीरं पूजयेत् पुनरपि स्ववदने वेणुं
हृदये वनमालां स्तनयोर्मध्ये श्रीवत्सं कौस्तुभं च पूजयेत् अथाशक्तश्चेद्विभूतिपंज
रन्यासं विभूतिपंजरन्यासमन्त्रेणाष्टोत्तरं कुर्यात् किंवा पीठन्यासादिक्रमेणात्मना
दिमुद्रालंकारणान्तेन पूजयेत् अथार्घ्यपात्रं स्थापयेत् षडङ्गाञ्जलिभिः पूजयेत् ततो
मूलमन्त्रं पठित्वा चन्दनपंकेन सर्वाङ्गं लेपयेत् ततः अनामिकायां दीपशिखा
कारान्द्वादशोर्ध्वतिलकान्द्वादशस्थानेषु कुर्यात् ॐ केशवधात्रे नमः

तिललाटे नं ग्रां नारायणाय ऊर्ध्वमोत्तनमः कण्ठदेशे मों ईं माधवाय गोविन्दायनमो हृ
दये मं ईं गोविन्दाय वक्षणायनमो गलकूपतले गं ईं विष्णवे अंसनेनमः दक्ष
पार्श्वे वं ईं मधुसूदनाय भगायनमः दक्षभुजमूले नं पं त्रिविक्रमाय विवक्षते
नमः दक्षगले वां पे वामनाय पूं इनायनमः वामपार्श्वे सेडों श्रीधराय वृक्षेनम
इतिवामभुजमूले दें हों हृषीकेशाय पादजेन्यायनमः इतिवामगले वां चं पद्म
नाभाय लक्षणनमः इति पृष्ठे यं ग्रं दामोदराय विस्वेवनमः इति ककुदि ॐ नमो
भगवते वासुदेवाय नमः इति मूर्ध्नि ततः शुक्लकमलस्थी दले शुक्लचंदनमिश्रि
तं जलिमादाय मूलमंत्रमुच्चार्य श्रीकृष्णाय पश्चिमदलस्थी दलेञ्जलिं नमः इति दत्ति
णे च रणेमीपि दद्यात् रक्तकमलस्थी दले रक्तचंदनमिश्रं जलिमादाय मूल
मंत्रमुच्चार्य श्रीकृष्णाय पूर्वकमलस्थी दलेञ्जलिं नमः इति वामपादे दद्यात् त
तः श्वेतचंदनामिश्रित श्वेतचंदनपुष्पाञ्जलिमादाय मूलमंत्रमुच्चार्य श्रीकृष्णा
य श्वेतचंदनपंकिल श्वेत कुरवीरपुष्पाञ्जलिं नमः इति वक्षसि दद्यात् ततः
श्वेतरक्तपद्मानां मिन रक्तचंदनलिमाप्यामं जलिमादाय मूलमंत्रमुच्चार्य श्री
कृष्णाय श्वेतरक्तपद्माञ्जलिं नमः इति मूर्ध्नि दद्यात् एवंनानाविधैः पुष्पैः

श्री॰
प्रा॰ का॰
ल॰
१२२

नद्यपलिमैरंजलिमादध्यात् श्रीकृष्णायैवनानाविधपुष्पांजलिनमहतिसंवेगमये
त. एवं धूपदीपौ च दद्यात् ततो मनमनसावलीं स्वच्छं हेममंडलनिर्मितेरत्नैः श्री
कृष्णंनर्पयेत् ततो गंधपुष्पाद्यैः संपूज्य मकर्पूरतांबूलं दद्यात् ततो मन्त्रगीतवा
द्यैः श्रीकृष्णं संतोष्य गंडूषजलमादाय वलापिणमेवेण भगवतो दक्षिणहस्ते श्या
मानेष्ठज्ञाकमेवसमर्पयेत् ततः प्राणायामं कृत्वा कामदेवाय विद्महे पु
ष्पबाणाय धीमहि तन्नोऽनंगः प्रचोदयात् इति कामगायत्रीं दशधा जप्त्वा ज
पं समर्प्य स्वस्य समं मे चार्थे स्वरूपं श्रीकृष्णं भावयन् मूलमंत्रं दशधा जपेत् ततः प्रा
णायामं कृत्वा तु स्यातिथ्ये तद्दिना भगवतो दक्षिणहस्ते जपं समर्पयेत् पुनः
प्राणायामं कृत्वा क्लींकारस्तु इति कामबीजमष्टोत्तरशतं जप्त्वा योगं युञ्जीत
योगो यथा मूलाधारे त्रिकोणे चतुर्दलपद्मे ग्रहणे वर्णे वशषस वर्णचतु
ष्टयाधिष्ठिते क्लीं बीजं वपकपुष्पमहर्शमह्वरजत्नमोगुणाक्रांतविंदुकं तद
र्धे चैतन्यमथ ऊ इलिवीश्रहमभुजगाकारां सार्धत्रिवलयेमस्थितां हुंकारेण
मनो देहसहतां कृत्वा मूलाधारस्वाधिष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्धाख्यषट्चक्र
भेदनक्रमेण शिरस्थसहस्रदलकमलं नीत्वा तत्रस्थचंद्रमंडलविगलदमृत

यावयावच्छक्यामंत्रस्मयांतौं ॐ ह्रलिनीमंत्रं पठेज्जप्यमानस्य मंत्रस्य खेयद्दृष्टमात्मानं
विरूपाक्षं ॐ ह्रलिनी स्वाहा विष्णुदानादाहृतमणिपुरकस्थापि स्थानमूलाधारमेदक्रं
मेण मूलाधारस्थं तत्स्थानेन नयेत् इति योगः गुरुतल्पनिषेवनेव पाने द्विजहत्या
हनिने स्वर्णचौर्ये मनोपशमं प्रयाति सर्वं महत्कृद्याचरितेन वेधनेन इति यो
गे शुक्लाश्मन्याणायामं कृत्वा भगवतो दक्षिणहस्ते गृह्णाति गुह्येत्वा हिलाकाम
वीजजपं समर्पयेत् ततो वहिः पीठं पूजयेत् सालिग्रामे मनो पंचे महले प्रतिमा
सुव इत्येषूत्ताहेः कार्यानतः केवलभूतले अथ यंत्रोद्धारः अथ मंत्र षट्कोणेन दु
परिग्रहं दलपद्मं तद्वहिः चतुरश्रं भूगृहं चतुर्द्वारोपेतं अष्टदिक्षु अष्टशूलविभूषि
तं निर्माय षट्कोणकर्णिकायां मध्ये कामवीजे मम माभीष्टसिद्धिं कुरु कुरु इति च
लिखित्वा दक्षिणा हे ऐं वेष्टयेत् आग्नेयादि द्विवत्र कोणेषु श्रीवीजं हृत्वा वीद्वितदिक्षु मा
यावीजं च लिखेत् कर्णिकाया वहिः षट्कोणेषु क्लीं कृष्णाय नमः इति षट् तदा
लिलिखेत् कामगायत्र्या ह्रीं [?] अष्टदलेषु कृत्वा पतिके सुदयमध्ये लिखेत्
कामदेवमालामंत्रमष्टदलाग्रेषु दिद्दले लिलिखेत् मविवाहे स्यावो यष्टदिक्षु श्री
वीजं मायावीजं च युग्मं कृत्वा लिखेत् कामगायत्रीं [?] च कामदेवाय विद्महे स्मा

श्री
शा॰क
ल
१२३

दिकामस्तु वश्य मालामंत्रो यथा ॥ क्लीं नमः कामदेवाय सर्वजनप्रियाय सर्वजन
सम्मोहनाय ज्वल ज्वल सर्वजनस्य हृदयं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा ॥ लमित्येवेष्टन
येत् ॥ आधारशक्त्यै नमः प्रकृत्यै नमः कूर्माय नमः शेषाय नमः पृथिव्यै नमः
क्षीरसिंधवे नमः श्वेतद्वीपाय नमः रत्नज्वलितमणिमंडपाय नमः सुवर्णमंड
पाय नमः दक्षिणे संतानकाय नमः पश्चिमे पारिजाताय नमः उत्तरे कल्पवृक्षा
य नमः मध्ये हरिचंदनाय नमः रत्नसिंहासनाय नमः सिंहासनस्याग्नेयकोणे
धर्माय वृषरूपाय श्वेतवर्णाय पीठपादाय नमः नैरृतकोणे ज्ञानाय सिंहाका
राय श्यामवर्णाय पीठपादाय नमः वायुकोणे वैराग्याय नागाकाराय पीतवर्णा
य पीठपादाय नमः ईशानकोणे ऐश्वर्याय गजाकाराय इंद्रनीलवर्णाय पीठपा
दाय नमः सिंहासनस्य पूर्वभागे अधर्माय पीठगात्राय नमः दक्षिणभागे अ
ज्ञानाय पीठगात्राय नमः पश्चिमभागे अवैराग्याय पीठगात्राय नमः उत्तरभागे अ
नैश्वर्याय पीठगात्राय नमः पुनर्मध्ये शेषाय नमः पद्माय नमः ॐ अं सूर्यमंडला
य द्वादशकलात्मने नमः ॐ उं सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः ॐ मं वह्नि
मंडलाय दशकलात्मने नमः ॐ सं सत्त्वाय नमः ॐ रं रजसे नमः ॐ तं तमसे नमः ॐ

123

ते सर्वं रक्षं रक्षः स्थापनाय नमः ॐ आं आत्मने नमः ॐ अं अन्तरात्मने नमः ॐ पं परमात्म-
ने नमः ॐ ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ततः पद्मस्य पूर्वदले ॐ विमलायै नमः आग्ने-
यदले ॐ उत्कर्षिण्यै नमः दक्षिणदले ॐ ज्ञानायै नमः नैरृतदले ॐ क्रिया-
यै नमः पश्चिमदले ॐ योगायै नमः वायव्यदले ॐ प्रह्व्यै नमः उत्तरदले
ॐ सत्यायै नमः ईशानदले ॐ ईशानायै नमः मध्ये ॐ अनुग्रहायै नमः
ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपद्म-
पीठात्मने नमः ततो मध्ये श्रीकृष्णाय नमः इति शक्तिमायां पुष्पांजलिं दत्वा
ईशान्यां शिवं आग्नेय्यां गणेशं नैरृत्यां सूर्यं वायव्यां दुर्गां ईशान्यां ध्यायेन्नि-
त्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्रावतंसं रत्नाकल्पोज्ज्वलांगं परशुमृगव-
राभीतिहस्तं प्रसन्नं पद्मासीनं समन्तात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिं वसानं
विश्वाद्यं विश्वबीजं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं इति ध्यात्वाग्नेये गणेशं ध्याये-
त्‌ ध्येयं सिंदूराभं त्रिनेत्रं पृथुतरजठरं हस्तपद्मैर्दधानं दन्तं पाशांकुशेष्टा-
न्युरुकरविलसद्बीजपूराभिरामं बालेन्दुद्योतिमौलिं करिपतिवदनं दानपू-
रार्द्रगण्डं भोगीन्द्राबद्धभूषं भजत गणपतिं रक्तवस्त्रांगरागं इति ध्यात्वा वा-

श्री
श्रीक
ल
१२४

हृज्जपेत् नेत्रत्रयं रक्तांशुजालमालमरुणप्रभगुणैकस्मिंश्च भानुसमसकलजगतामधि
पमज्जामि पद्महृदयाम्बुजवरस्थितेकराङ्कमौलिमुकुटेहविर्चिनेत्रे
इति ध्यात्वा मानसहृज्जपेत् वाग्भवं ॐ ह्रीं हुं श्रियै नमः अथ ध्याने ॐ सिंहस्था
शशिशेखरा मरकतप्रख्याचतुर्भिर्भुजैः शंखं चक्रधनुःशरांश्च दधती नेत्रैस्त्रि
भिः शोभिता आमुक्ताङ्गदहारकङ्कणरणत्काञ्चीक्वणन्नूपुरा दुर्गा दुर्गतिहा
रिणी भवतु नो रत्नोल्लसत्कुण्डला इति महिषमर्दिनी ध्यात्वा मानसहृज्जपेत् ततः
करकच्छपिकया ... लिङ्गहीना ... इति मंत्रं श्रीहृल्लेखा हृदयं भोजेप्यात्वा
मूलमंत्रं ... हृदं भोज्ञादृष्टमासा ... हृदयामास्वकायवर्णो
त्मकः ... मांजलोचेतन्यात्मकः श्रीकुलसः समागतः इति विधिं श्रीकुल
इहागच्छ २ इत्यावाहयेत् ततः इह तिष्ठ २ इह सन्निधेहि २ इह सन्निहिता भव २
आवकाय स्वाहा हृदयाय नमः विचकाय स्वाहा शिरसे स्वाहा स्वचकाय स्वा
हा शिखायै वषट् त्रैलोक्यरक्षणचक्राय स्वाहा कवचाय हुं ज्वालाचक्राय स्वा
हा नेत्राभ्यां वौषट् असुरान्तकचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् इति षडङ्गं मालव
यंदयाच्छोटिकाभिर्दशदिग्बन्धनं कुर्यात् ... मानी ध्यात्वा वक्त्रवने इति यंत्रम्

इत्यासनं दत्त्वा परमीकुर्यात् सर्वेष्वासनमुद्रां प्रदर्शयेत् ततो देवाय वैजयन्तमाला
श्रीवत्सकौस्तुभबिल्वमुद्राः प्रदर्शयेत् आसनं स्वागतं चार्घ्यं पाद्यमाचमनीय
कं मधुपर्काचमनस्नानवसनाभरणानि च गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यं वंदनं तथा
क्रमेणकल्पयेद्धीमानुपचारांस्तु षोडश तत्र विशेषमाह गंधपुष्पाक्षतयवकु
शाग्रतिलसर्षपैः दूर्वाभिः समेतं जलमादाय मूलमुच्चार्य श्रीकृष्णायैषोऽर्घ्यः
स्वाहा इति देवस्याग्रे निदध्यात् पुष्पमाकदूर्वापद्मपत्राक्षतांकुरं जलमादाय मू
लमुच्चार्य श्रीकृष्णायेदं पाद्यं नमः इति पादाम्बुजे दद्यात् जातीलवंगकक्कोलयुते
न जलमादाय मूलमुच्चार्य श्रीकृष्णायेदमाचमनीयं नमः इति मुखाम्बुजे दद्यात् आ
ज्यं दधि मधुपर्कमपात्रे संस्थाप्य पात्रान्तरेणाच्छाद्य मूलमुच्चार्य श्रीकृष्णायैष मधु
पर्को नमः इति मुखाम्बुजे दद्यात् केवलजलेनेदमाचमनीयं नमः सुगंधिजलेन स्ना
नीयं ततो गात्रमार्जनवस्त्रं ततः परिधेयवस्त्रं यज्ञोपवीतं हारादाभरणानि
कस्तूरीकेशरमकरंदचंदनगोरोचनानुलेपनं चंदनागुरुकर्पूरचोरकुंकुमरोच
नाः जटामांसीमुरामिति विष्णोः गंधाष्टकं विदुः ह्रीवेरं बालाकुष्ठं कुंकुमं सच्चकं
दीपएकले जटामांसी नानाजातीयपुष्पाणि श्रावल्यहष्टपीतशर्करामधुचं

श्री
...ल
१२५

दनहूतनिसितेन घृतं दद्यात् कर्पूरागरुभिः पणवर्त्ताहूतमधरीपं दद्यात् स्वाहृपदेशेवि
मलंपयसं सहशर्करं कदलीफलसंयुक्तमाज्यसंयुक्तं निवेदयेत् उपदेशस्त्रवेणी
घृतस्य मूलकेन्द्रावेशाद्धि यायसंपयोविकारः इत्येनवनीतेहृतेशर्कराचमण्डा
कं गृपंचदद्यात् अथ नैवेद्यदानविधिः हिरण्मयरजतेकांस्येताम्रेऽश्मे पात्रे वा
पालाशे श्रीहेरम्बपात्रे नैवेद्यं कल्पयेद्बुधः नैवेद्यं पुरतः समानीय अस्त्राय फट् इति
संप्रोक्ष्य चक्रमुद्रया संरक्ष्य यमिति जलेन संप्रोक्ष्य नैवेद्यमस्य दोषं शोषयेत् रमिति
वह्निबीजेन दहेत् लमिति पृथ्वीबीजेन प्लावयेत् वमिति वरुणबीजेन सर्वं अमृतं
कृत्वा धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य मूलमन्त्रेण सप्तधा अभिमन्त्रयेत् ततः सुप्तमूलमन्त्रमष्टधा
जपेत् गन्धपुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य पात्रमध्ये श्रीकृष्णं चिन्तयेत्
मनो नैवेद्यं लमिति विभाव्य मूलमुच्चार्य श्रीकृष्णाय इदं नैवेद्यं नमः इति नैवेद्यं
जलं दद्यात् तन्नैवेद्यं हस्ताभ्यां गृहीत्वा निवेदयामि भवे जुषाण इदं हविरिदं भक्त्या
कल्पयेत् वामहस्तेन विकचोत्पलसन्निभां ग्रासमुद्रां प्रदर्शयेत् दक्षिणेनोत्पल
मुद्रां प्रदर्शयेत् दक्षिणहस्तेन कनिष्ठिकाङ्गुष्ठाभ्यां
प्राणाय स्वाहा एवं अङ्गुष्ठेन तर्जनीमध्यमाभ्यां च स्पृशन् अपानाय स्वाहा एवमङ्गु

हृदयमध्यमानामिकाभ्यां स्पृशन् मस्तकाय स्वाहा एवं मंत्रेणैन तर्जनीमध्यमानामि
काभ्यां स्पृशन् शिखायै स्वाहा एवं सर्वांगुलीभिः कवचाय स्वाहा इति विदेत् इति न्या
सं कृत्वा पंचमुद्राः धेनुः ॐ ह्रीं नमः परायपराय मनेनिरुद्धाय नैवेद्यं कल्पयामिः
ति मंत्रेण दत्वा अंगुष्ठाभ्यामनामिकाभ्यां स्पृशेत् नैवेद्यमुद्रां प्रदर्शयेत् अस्त्रा
य फाट् नमः स्वाहा इति देवमुखे जलं दत्वा पुनराचमनीयं दत्वा सकलदेवता मूलेन
याते साध्यसाधनयोर्मध्ये देवस्य पूर्वस्मिन् दले देवस्य पूर्वे दामायनमः दक्षिणे
दामायनमः पश्चिमे वसुदामायनमः उत्तरे किंकिण्यै नमः देवस्याग्निकोणे ज्ञानचक्रा
य स्वाहा हृदयाय नमः नैरृतकोणे विचक्राय स्वाहा शिरसे स्वाहा वायुकोणे
सुचक्राय स्वाहा शिखायै वषट् ईशाने त्रैलोक्यचक्राय स्वाहा कवचाय हुं
पूर्वादिचतुर्दिक्षु असुरान्तकचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् इति षडंगैः पूजयेत् देव
स्य पूर्वदले रुक्मिण्यै नमः आग्नेयदले सत्यभामायै नमः दक्षिणदले नाग्नजि
त्यै नमः नैरृतदले सुनन्दायै नमः पश्चिमदले मित्रविन्दायै नमः वायव्यदले लक्ष्म
णायै नमः उत्तरदले जाम्बवत्यै नमः ईशानदले सुशीलायै नमः इति अष्टनायिकाः
पूजयेत् ततः पूर्वादिदलाग्रेषु ॐ वसुदेवाय नमः ॐ देवक्यै नमः ॐ नन्दाय न

श्री
कृ.
ल.
१२६

126

मः ॐ यशोदायैनमः ॐ बलभद्रायैनमः ॐ सुभद्रायैनमः ॐ गोपेभ्योनमः अ
ष्टदलाद्बहिः पूर्वादिक्रमेणपूजयेत ॐ पूर्वे ॐ मंदरायनमः दक्षिणे ॐ गंधमाद
नायनमः ॐ पश्चिमे ॐ सैनालकायनमः उत्तरे कल्पवृक्षायनमः मध्ये ॐ हरि
चंदनायनमः ततः दलाग्रेदेवमपूर्वे ॐ इंद्रायनमः आग्निकोणे ॐ अग्नयेनमः
दक्षिणे ॐ यमायनमः नैरृते ॐ नैरृतायनमः पश्चिमे ॐ वरुणायनमः वाय
कोणे ॐ वायवेनमः उत्तरे ॐ कुबेरायनमः ईशाने ॐ ईशानायनमः इंद्रेशा
नयोर्मध्ये ॐ ब्रह्मणेनमः नैरृतवरुणयोर्मध्ये ॐ अनंतायनमः पुनः पूर्वादि
क्रमेणतत्समीपेपूजयेत ॐ वज्रायनमः ॐ शक्त्यैनमः ॐ दंडायनमः ॐ खे
ड्गायनमः ॐ पाशायनमः ॐ अंकुशायनमः ॐ गदायैनमः ॐ त्रिशूलायनमः
ॐ पद्मायनमः ॐ चक्रायनमः ॐ श्रीकृष्णायनमः ॐ वासुदेवायनमः ॐ ना
रायणायनमः ॐ देवकीनंदनायनमः ॐ यदुश्रेष्ठायनमः ॐ वार्ष्णेयायनमः
ॐ असुरभूभारहारिणेनमः ॐ धर्मसंस्थापकायनमः इतिसंपूज्य पुनरपि श्री
कृष्णमंत्रादिभिः पूजयेत् तत्रपुष्पविशेषः चंदायैनमः इतिपुष्पाणि चंदनैः सह
वामहस्तेन चैकवादयन्दक्षिणहस्तेनपुष्पहरीतानीचैवपूजयेत् पंचदक्षिणाह

स्नेन दीपं गृहीत्वा देवस्य चक्षुरादिपादपर्यन्तं दर्शयेत् ततो मूलमुच्चार्य श्रीकृष्ण
स्य मुखे जलेन वारत्रयेण अर्पयेत् ततः पानार्थं स्वर्णपात्रे जलं दद्यात् ततो मुखक्षालि
तानस्य स्थाने इति देवस्य मुखे जलं दत्वा दन्तधावनार्थं काष्ठं हस्ते धावनार्थं
कर्पूरचूर्णं आचमनार्थं जलं च निवेदयेत् ततोऽनुलेपनं सकर्पूरं ताम्बूलं च आनि
वेदयेत् ततः श्रीकृष्णमुखोद्गतं तेजः पुनरपि मुखे विद्युन्मितिं विभावयेत्
ततः स्नानमेव नु सेवी उद्वर्तनं चूर्णपिण्डान्नान्नं ततो नवाग्रे देवस्य नासाग्रे प्राणायामत्रयं
कृत्वा मूलमन्त्रेण संस्कृतेन तेनैवाज्यम् पुनः प्राणायामत्रयं कृत्वा गुह्यान्निगृह्य
मानमन्त्रेण मूलमन्त्रेण प्राणायामं कृत्वा तज्जपम् सिद्धिर्भवतु ते इदं देवस्य स्पर्शादज
नादेन इत्यनेन वैदिकेन देवस्य दक्षिणहस्ते जपं समर्पयेत् ततो नवीननीरदा
यमानं मन्त्रादिना लब्ध्वा दक्षिणीकृत्य देवदक्षिणाङ्गे प्राणायामं कुर्यात् ३२।
स्वाधिष्ठाने हृदयासनस्य सावयवस्य तथा पञ्चांगुलकराभ्यां अङ्गुष्ठाभ्यां प्राणायामो मन्त्रे
रितः अथ पञ्चांगुलकराभ्यां शिखायां पञ्चाग्नान्तरपंक्तिनाः अङ्गुष्ठाभ्यां नमः इत्यादिकः
पंचाङ्गन्यासमात्रं कृत्वा देवं प्रत्यक्षतः कृत्वा प्राणायामं किंचिदाचरेत् ततउपवि
श्य जलगंधपुष्पं गृहीत्वा इतः पूर्वं प्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतः जाग्रत्स्वप्नसुषु

श्री॰
भा॰ क॰
ल॰
१२७

127

मावस्यासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यामुदरेण शिश्नाय त्स्मृतं तदुक्तं तत्
सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा मां मदीयं च सकलं हरये समर्पये ॐ तत्सदिति ब्र
ह्मार्पणमंत्रेणात्मानं देवस्य चरणांबुजे समर्पयेत् ततः संहारमुद्रया निर्माल्यं गृ
हीत्वा भगवत्पूजितो सितं मस्तके ब्रह्मरंध्राय ज्योतिर्मयं श्रीकंठं वहन्नासापुटेन ब्र
ह्मरंध्रे समानीयात् निर्माल्यं भूमौ त्यजेत् ततो निर्माल्यं तं गृहीत्वा विष्वक्सेनाय दत्त
मर्घ्यं तु ईशान्यां क्षिपेत् नैवेद्यशेषं गृहीत्वा विष्वक्सेनाय सर्वोच्छिष्टं नैवेद्यं निर्मातृ ई
शान्यां क्षिपेत् निर्माल्यं शिरसि धृत्वा चरणोदकं नैवेद्यं च तत्र्यं पीत्वा श्रीकृष्ण
स्वरूपं स्वं विभाव्य यथा सुखं विहरेत् श्रुतिस्मरणं विधिशस्त्रं जपेदष्टोत्तरशतं तदशक्तो दशा
वं वैदस्मृत हृदयमीरितं संज्ञो इति गोपालपूजापद्धतिः अथ अनुक्रमणिका त
तः प्रथमतः प्राणायामः करन्यासः अंगन्यासः वर्णन्यासः पीठन्या
सः ध्यानं मुद्रादर्शनं अर्घ्यपात्रस्थापनं भूतिपंजरक्रमेण द्वादशस्थानेषु द्वा
दशतिलकं ततः स्वदेहे षडंगलिखनं ततः प्राणायामः ततः कामममबीजजपः
मूलमंत्रेणाष्टोत्तरशतजपः अष्टोत्तरशतकामबीजमष्टोत्तरशतजपः ततः प्रा
णायामः देवस्य दक्षिणहस्ते जपसमर्पणं सूर्यार्घ्यं मूलाधारगणेशनमस्कृ

यो व नमो योगः इत्यनेन योगः समाप्तः ततो बहिः पूजा पद्मादेवस्योपरि पञ्चपु
ष्पाञ्जलिदानं पुष्पाम्भोशिवं आग्नेय्यां गालेषा नैऋत्यां मूर्धे वायव्यां तु गोशृङ्गे
ते ततः पुनर्ध्यानानन्तरमायादेवमावाहयेत् षोडशोपचारपूजा कुम्भाद्भुतेन कु
सुमाञ्जलेन देवेषु पुष्पाञ्जलिप्रदानं प्राणायामत्रयं मूलमन्त्रजपः पुनः प्राणा
यामत्रयं कृत्वा देवस्य दक्षिणहस्ते समर्पणं ततः प्रदक्षिणं दण्डप्रणामः स्तवपा
ठः धूपसमर्पणं दीपसमर्पणं आत्मसमर्पणं संहारमुद्रया हृदये देवानयनं वि
ष्वक्सेनपूजा निर्माल्यधारणं नैवेद्यभक्षणं इत्यनुक्रमिका ततः स्तवः ओं नवी
नवीनश्यामनीलेन्दीवरलोचने वल्लवीनन्दने वन्दे कृष्णगोपालरूपिणे १ स्फुरद्ब
र्हदलोद्बद्धनीलकुञ्चितमूर्धजे कदम्बकुसुमोद्बद्धनीलकुञ्चितमूर्धजे वनमाला
विभूषिते २ गण्डमण्डलसंसर्गिचलत्काञ्चनकुण्डले स्थूलमुक्ताफलोदारहारद्योति
तवक्षसे ३ हेमाङ्गदतुलाकोटिकिरीटोज्ज्वलविग्रहे मन्दमारुतसंक्षोभवलिता
म्बरसञ्चये ४ रुचिरौष्ठपुटन्यस्तवंशीमधुरनिःस्वनैः लसद्गोपालिकाचेतो मोहयन्ते
मुहुर्मुहुः ५ वल्लवीवदनाम्भोजमधुपानमधुव्रते क्षोभयन्ते मनस्तासां सस्मेरापा
ङ्गवीक्षणैः ६ यौवनोद्भिन्नदेहाभिः संसक्ताभिः परस्परं विचित्राम्बरभूषाभिर्गोपनारी

भिराहृतं ७ श्रीमज्जनककालिन्दीजलकेलिप्रलोभितं योषवंशैकविद्वेषावाप्यार्हितं
गवांगणं ८ कालिन्दीजलसंसर्गिशीतलानिलकंपिते कदंबपादपच्छाये स्थितं वृन्दा
वनेक्षवित् ९ रत्नभूधरसंलग्नरत्नासनपरिग्रहं कल्पपादपमध्यस्थं हेमनेरपका
गते १० वसन्तकुसुमामोदसुरभीकृतदिङ्मुखे गोवर्धनगिरौ रम्ये स्थितं रासरसोत्सु
कं ११ सव्यहस्ततलन्यस्तगिरिवर्यातपत्रकं खण्डिताखण्डलोन्मुक्तासारधाराव
नाग्नने १२ वेणुवाद्यमहोल्लासकृतहुंकारनिःस्वनैः सवत्सैरुन्मुखैः शश्वद्गोपालै
भिर्वीक्षितं १३ कृष्णमेवानुगायद्भिस्तच्चेष्टावशवर्तिभिः दण्डपाशोद्यतकरैर्गोपालैरुप
शोभितं १४ नारदाद्यैर्मुनिश्रेष्ठैर्वेदवेदाङ्गपारगैः प्रीतिसुस्निग्धया वाचा स्तूयमा
नं परात्परं १५ य एवं चिन्तयेद्देवं भक्त्या संस्तौति मानवः त्रिसन्ध्यं तस्य तुष्टोऽसौ ददाति
वरमीप्सितं १६ राजवल्लभतामेति भवेत्सर्वजनप्रियः अचलां श्रियमाप्नोति स वा
ग्मी जायते ध्रुवं १७ इति श्रीनारदपञ्चरात्रे गोपालस्तवः समाप्तः अथ कवचं श्रीदेव्युवाच
भगवन्सर्वधर्मज्ञ कवचं यत्प्रकाशितं त्रैलोक्यमङ्गलं नाम कृपया कथय प्रभो
श्रीसनत्कुमार उवाच शृणु वक्ष्यामि विप्रेन्द्र कवचं परमाद्भुतं नारायणेन कथितं कृप
या ब्रह्मणे पुरा ब्रह्मणा कथितं मह्यं परं स्नेहाद्वदामि ते अतिगुह्यतरं तत्त्वं ब्रह्मम

शेषविग्रहं पञ्चनापञ्चनाद्भुतलासहस्रैर्विनियुक्तेश्वरं पञ्चनापञ्चमानानामिमहालक्ष्मी
जगत्त्रयं पञ्चनाड्जारण्येणेच्छुमलः सेरर्तासर्वतन्मविन त्रैलोक्यजननीदुर्गा नहिशार्दि
महामहान् वरदे मांजगतीनेव पञ्चनाड्जारण्येणान्नतः पञ्चमिन्द्रादयः सर्वे सर्वैश्वर्यमन
सुखः श्रियाणायविष्णुमन्त्राय प्रसायकायश्चकाशायेत् शत्रायपार्थिवायपद्मनाम
वानुयात् त्रैलोक्यमंगलस्यापि कवचस्य प्रजापतिः ऋषिश्छन्दश्च गायत्री देवोना
रायणः स्वयं धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्तितः ॐ प्रणवो मे शिरः पातु
नमो नारायणाय च भालं पायान्नेत्रयुग्ममष्टार्णो भुक्तिमुक्तिदः क्लीं पायाच्छ्रोत्रयुग्मं चै
कार्णः सर्वमोहनः क्लीं कृष्णाय सदाघ्राणं गोविन्दायेति जिह्विकां गोपीजनवल्लभ
यपदं स्वाहान्तं मम अष्टादशाक्षरो मेऽवतु कण्ठं पातु दशाक्षरः गोपीजनवल्लभाय
पदं स्वाहा भुजद्वयं क्लीं ग्लौं क्लीं श्यामलाङ्गाय नमः स्कन्धौ दशाक्षरः क्लीं कृष्णः
क्लीं करौ पायात्क्लीं कृष्णायाङ्गतोऽवतु हृदयं भुवनेशानी क्लीं कृष्णाय क्लीं स्तनौ मम
गोपालायाग्निजायान्तं कुक्षियुग्मं सदावतु क्लीं कृष्णाय सदा पातु पार्श्वयुग्ममनु
त्तमः कृष्णगोविन्दकौ पातु स्मरायौ ङेयुतौ मनुः अष्टाक्षरः पातु नाभिं कृष्णेति द्वय
क्षरोऽवतु पृष्ठं क्लीं कृष्णकं गल्लं पायाच्च दशाक्षरोऽवतु श्रीं ह्रीं क्लीं पदतो गोपीजनवल्लभपदं

श्री
गो. क.
ल
१२८

129

ततः मायस्वाहेतिपाठेवेक्लींह्रींश्रीमदावतु । ततुर्णाध्यक्षदापातुह्रींश्रींबदशाक्षरः
त्रयोदशाक्षरःपातुनेत्रेचकामबीजयुक् । अष्टादशाक्षरोह्रींश्रींपूर्वेकोविंशवर्णकः
सर्वांगंमेसदापातुद्वारकानायकोबली । नमोभगवतेपश्चाद्वासुदेवायततःपरं
तारायोष्टादशार्णोयंपश्चाद्मांमांसर्वदावतु । श्रीक्लींह्रींदशवर्णस्तुक्लींह्रींश्रींचार
शाक्षरः गदाशृङ्गधनुष्पाणिर्विष्णुःमामग्निदिशिरक्षतु । ह्रींश्रींदशाक्षरोमंत्रोदक्षिणे
मांसदावतु । तारोनमोभगवतेरुक्मिणीवल्लभायच । स्वाहेतिषोडशार्णोयंनैरृत्यां
दिशिरक्षतु । क्लींहृषीकेशायनमोमांवारुण्येवतु । अष्टादशार्णःकामोतोवा
यव्यांमांसदावतु । श्रीमायाकामकृष्णायगोविंदायद्विठोमनुः । द्वादशार्णात्मके
विष्णुरुत्तरेमांसदावतु । वाग्भवंकामकृष्णायह्रींगोविंदायततःपरं । श्रींगोपीज
नवल्लभायचस्वाहाह्येवमोवतु । द्वाविंशत्यक्षरोमंत्रोमामैशान्यांसदावतु । कालि
यस्यफणामध्येदिव्यंनृत्यंकरोतितं । नमामिदेवकीपुत्रंनृत्यराजानमच्युतं । द्वाविंश
त्यक्षरोमंत्रोप्यधोमांसर्वतोवतु । कामदेवायविद्महेपुष्पबाणायधीमहितन्नोनंगः
प्रचोदयात् । एषामांपातुचोर्ध्वतः । इतितेकथितंविप्रब्रह्ममंत्रौघविग्रहं । त्रैलोक्य
मंगलंनामकवचंब्रह्मरूपिणं । ब्रह्मेशप्रमुखोपिशानारायणमुखाच्छ्रुतं । तवस्ने

शाक्ता याम्याश्च ते सर्वे कवचेन कथा विना । गुरुं प्रणम्य विधिवत् कवचं प्रपठेत्ततः ॥ सकृ
द्द्विस्त्रिर्यथाज्ञानं सोऽपि सर्वतपोमयः । मंत्रेषु सकलेष्वेवं देशिको नात्र संशयः ॥ शत
मष्टोत्तरं चास्य पुरश्चर्याविधिः स्मृतः । हवनादीन्दशांशेन कृत्वा तत्साधयेद्ध्रुवं ॥ यदि
स्यात्सिद्धकवचो विष्णुरेव भवेत्स्वयं । मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य पुरश्चर्याविधानतः ॥ स्पर्धामु
द्धूय सततं लक्ष्मीर्वाणी वसेत्ततः । पुष्पांजल्यष्टकं दत्त्वा मूलेनैव पठेत्सकृत् ॥ दशवर्ष
सहस्राणां पूजायाः फलमाप्नुयात् । भूर्जे विलिख्य गुटिकां स्वर्णस्थां धारयेद्यदि ॥ कंठे
वा दक्षिणे बाहौ सोऽपि विष्णुर्न संशयः । अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च ॥ महादा
नानि यान्येव प्रादक्षिण्यं भुवस्तथा । कलां नार्हन्ति तान्येव सकृदुच्चारणात्ततः ॥ कवच
स्य प्रसादेन जीवन्मुक्तो भवेन्नरः । त्रैलोक्यं क्षोभयत्येव त्रैलोक्यविजयी भवेत् ॥ इदं क
वचमज्ञात्वा भजेद्यः पुरुषोत्तमं । शतलक्षप्रजप्तोऽपि न मंत्रः सिद्धिदायकः ॥ इति श्रीस
नत्कुमारसंहितायां त्रैलोक्यमंगलं नाम कवचं संपूर्णं ॥ अथ वैष्णवानां द्वादश शुद्धिर्लि
ख्यते ॥ गृहे उपसर्पणं चैव तथा वागमने हरेः । भक्त्या च दक्षिणं चैव पादयोः शोधनं पुनः ॥
हस्तार्थं मनपुष्पाणां भक्त्यैव तोलने हरेः । करयोः सर्वशुद्धीनामियं शुद्धिर्विशिष्यते ॥ त
न्नामकीर्तने चैव गुणानामपि कीर्तने । भक्त्या श्रीकृष्णदेवस्य वचसः शुद्धिरिष्यते ॥ त

श्री॰
शा॰ क
ल
१३०

130

कथाश्रवणं चैव तस्यात्मविनिवेदनं । अथ योगेऽत्र योऽस्येव श्रुतः सम्यगिहोच्यते पादो
दके निर्माल्यग्रहणानमपि धारणं । उक्ते शिरस्यशुद्धिः प्रणामस्य देहेऽवनः ग्राह्याणां
यत्पादं निर्माल्यस्नानपोषणः विशुद्धिः स्यादेतस्य ग्राणस्यापि विधीयते तत्पादा
द्विके यद्भक्तस्य पादपूजार्चितं तदेकेपावने लोके तद्धि सर्वं विशोधयेत् ललाटेच
गदाकार्यासर्भिचापपूरालया तदेकैवेव हृदये शोभेत्यक्रेभुजदये शोलेचक्रांकि
तो विप्रः सम स्थाने म्रियते यदि प्रयागे याग गतिः श्रोत्कामागतिलस्योतम चंदनेन
निषेधः तमप्युद्दिश्येति लिंगश्रवणात् तथा चोक्तं गुह्यमाद्दीने ग्राहणानमपि हस्त
घस्तेजेनमधालादिलिंगचिह्नतनुर्थः समवेयात नाभोनी चेडलोजन्मकोटिषु
तेद्विजेनमधालादिलिंगांकिततनुश्चनः सेभाष्वरीरवं याति यावदिंद्राश्चतुर्दश च
क्रांकिततनुर्यश्चतश्चकोऽपि नस्पृशेत् यदि निष्टं महापापी सहस्रैलहाभवेत्
चक्रांकिततनुं दृष्ट्वा पश्येत्सूर्यं जपेदशः जपश्च पोहव्रहमम पापौरवं वजेत्
ब्राह्मणस्यतनुः तेयासवेदेव समाश्रिता सार्चेकंतापितायास्त्विन्ह्यामिमहेयमं
चक्रांकिततनुर्वापि राजेलिंगांकितोऽपिवा नाधिकारी भवेन्नेयः श्रौतस्मार्तेषु कर्मसु
पंचोपचाराणां पायाद्दशतेर्जोद्विपिचभिः यष्टीकवलसेपश्नौ पिपासेकलपुज्येत्

विभक्तिमन्त्रो निर्माल्यं केशवायार्पयेत्ततः । अनिवेद्य च नाश्नाति नमस्यत्यनिकेशवं

विष्णुधर्मोत्तरे । सर्वान्नमर्चयेद्देवानेकं वा देवमर्चयेत् । देवं चोद्दिश्य यान्कामानाप्नुवं

न लोकमाप्नुयात् । अलाभेन तु पुष्पाणां पत्राण्यपि निवेदयेत् । पत्राणामप्यला

भेन फलान्यपि निवेदयेत् । फलानामप्यलाभेन तृणगुल्मौषधीरपि । औषधीना

मलाभेपि जलमर्घ्यं निवेदयेत् । जलाभावे तु भावेन भक्त्या संपूजितो भवेत् । केशवा

ग्रे न्नमितेन करोति हरिर्हिने । वह्निमाकिं न दग्धो सो गत्वा किं न दग्धो सो गत्वा किंतु

रसातले ॥ इति श्रीविष्णुधर्मोत्तरे [illegible] ॥ पानैः [illegible] काभिर्वा [illegible] नेभ

गवतो हरे । देवान्सर्वेषु सेवासु [illegible] ततः उच्छिष्टे चैव [illegible] भगवद्दे

नाद्दिके एककर्ह [illegible] पादप्रसारणे [illegible]

वेयने [illegible] भक्षणे वापि [illegible] ३ [illegible] यनानि

ववित्रहः [illegible] केवलावरणे चैव [illegible]

तिः [illegible] विमोहने [illegible] अनिवे दि

त भक्षणे तत्कालोद्भवानां च फलादीनामसर्पणे विनियुक्तावशिष्टस्य प्रदाने चै

मनेचयत [illegible] ततः [illegible] देवतानि

दृष्टेन तथा अथ गायत्र्या विश्लेषः द्वात्रिंशाक्षरि कीर्तिताः इति श्री आगमकल्पलता
यां द्वात्रिंशः पटलः ॐ नमः शिवाय ॐ श्रीपरब्रह्मणे नमः अथ विष्णुमंत्राः ताराद्य
मः परं ब्रूयात् नारायेदीर्घसमन्वितो पवनो णाय मंत्रोयमष्टाक्षरात्मकः ताराद्यो
कारान्नमः स्वरूपं नारायणकाराकादीर्घसमन्वितो आकाश इति तेन नारा भव
ति पवनो यकारः णाय स्वरूपं तथा ॐ नमो नारायणाय इत्यष्टाक्षरमंत्रो भवति
अस्य मंत्रस्य साध्यो नारायणो मुनिः गायत्री छंदः विष्णुर्देवता धर्मार्थकाम
मोक्षेषु विनियोगः अथ षडंगन्यासः परेमाति शिखा ... योः कृत्वा हृदयोः स्वा
स्वमात्रमिति शिरसे स्वाहा तिलके ॐ हृदयाय नमः शिरसे स्वाहा शिखायै वषट्
कवचाय हुं नेत्रत्रयाय वौषट् अस्त्राय फट् इति हृदयादिषु विन्यसेत् ततो
... किरीटमंत्रेण व्यापकं ... किरीटमंत्रो यथा
ॐ किरीटकेयूरहारमकरकुंडलचक्रशंखगदाम्भोजहस्त पीतांबरश्रीवत्सांकि
तवक्षःस्थलश्रीभूमिसहितस्वात्मज्योतिर्द्वयदीप्तकराय सहस्रादित्य
तेजसे नमः इति किरीटमंत्रेण व्यापकं कुर्यात् अथ ध्यानं उद्यत्कोटिदिवाकरा
भमनिशं शंखं गदां पंकजं चक्रं बिभ्रतमिंदिरावसुमतीसंशोभिपार्श्वद्वयं को

स्फुरांगदहारकेयूरलसत्पीतांबरं कौस्तुभो द्दीप्तविस्फुरद्रत्नवत्समिलसच्छ्रीवत्सांकि
तं भजेत् इति ध्यात्वा पूजयेत् शंखचक्रे दक्षिणवामहस्तयोरधः पद्मगदे ऊर्ध्वयो
र्दक्षिणवामहस्तयोः दक्षिणोर्ध्वहस्तमारभ्य यथाक्रमं शंखचक्रगदापद्मानां च
तत्त्वविन्यासः षट्कोणेषु केशवमधुसूदनसंकर्षणदामोदरवासुदेवप्रद्युम्नाः
अनिरुद्धः पूज्याः पदे वामोर्ध्वहस्तमारभ्य यथाक्रमं विष्णुमाधववामनहंसमो
नमायोऽनन्तजनार्दनाः अधोवामहस्तमारभ्य गोविंदत्रिविक्रमश्रीधरहृषीकेश
नृसिंहाच्युताः अधोदक्षिणहस्तमारभ्य वासुदेवनारायणपद्मनाभो महाहरि
कृष्णमत्स्यो भवेति आवरणपूजा वा त्रिकोणषट्कोणादिकोणेषु हृदयशिरःशि
खाकवचानि अग्नेर्नैरृते दिक्षु च विमलोत्कर्षिणी ज्ञाना क्रिया योगा ततः प
र प्रह्वी सत्या तथेशाना अनुग्रहा नवमी मता इति शक्तयः ॐ नमो भगवते विष्णवे
सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपद्मपीठात्मने नमः इति पीठमंत्रः
त्रिकालमेककालं वा जपेन्मन्त्रमिमं समाहितः त्रिकालमेकमेकाहे श्रणवोत्तमे भ
गवते वासुदेवाय कीर्तितः अथातो वक्ष्ये मंत्रं मंत्रयो द्वादशाक्षरः तथा च ॐ न
मो भगवते वासुदेवाय इति द्वादशाक्षरो मंत्रः ऋषिः प्रजापतिश्छन्दो गायत्री

श्री
शाक
ल
१३२

132

कीर्तितं देवतास्य मनोज्ञोऽर्को वामदेवो मनीषिभिः ॐ हृदयाय नमः मः शिरसे
स्वाहा भगवते शिखायै वषट् वामदेवाय कवचाय हुं ॐ नमो भगवते वामदेवा
य अस्त्राय फट् इत्येतानि मन्त्राः पीठपूजां तु यः पूर्ववत् पीठमंत्रं तु पूर्ववत् ध्याने
यथा ॐ विद्युत्प्रभारदवेदकोटिमहस्याशांवितथांगांगं दामैबोजे दधतेसितां कमि
लयं कांतिमज्जगन्मोहनं आब्रह्मांकुरहारकुंडलमहामौलिस्फुरत्कुंतलं
श्रीवत्सांकमुदारकौस्तुभधरं वंदे मुनीन्द्रैः स्तुतं इति ध्याने अथाहो दक्षिणहस्त
मारभ्य दक्षिणक्रमेण शंखाब्जादिचतुष्टयं देवं पूजयेच्चाष्टममष्टदले ततो ह
दयादलेष्वपि वनमालां जपेन्मंत्रं दीप्तिमान्विजितेन्द्रियः ततस्त्वहं स्वजनं प्रयाति
नैरग्यपरिवृतैः अथ लक्ष्मीनारायणमंत्रः हृल्लेखाबीजमुद्गालं रमाबीज
मुरान्तः लक्ष्मीतेवामदेवायहृदन्तः अणिमादिकः चतुर्दशाक्षरोऽश्रीकामं मंत्रोऽयं
सर्वकामदः पदेन ॐ ह्रीं ह्रीं श्रीं श्रीं लक्ष्मीवासुदेवाय नमः अस्य लक्ष्मीवासुदेवा
य मंत्रस्य ऋग्मंत्र ध्याने च विन्यासं च हृदयादावभ्यर्चयेत् अंगमंत्राश्च ॐ ह्रीं ह्रीं हृ
दयाय नमः ॐ श्रीं श्रीं शिरसे स्वाहा ॐ लक्ष्मी शिखायै वषट् ॐ वामदेवाय कव
चाय हुं ॐ नमः अस्त्राय फट् ध्याने ॐ विद्युद्वर्णं निभं वक्त्रं कमलजा वैकुंठ योक

श्री
ग्रा॰क
ल
१३३

133

ह्रौंनेत्रत्रयाय वषट् वह्निमायाद्यावर्णिमंत्रः स्यात्त्रयस्त्रिंशदक्षरः मंत्रोयथा ॐनमोभ
गवतेवराहरूपायभूर्भुवःस्वःपतयेभूपतित्वंमेदेहिददापयस्वाहा इतिमंत्रः
अस्यमंत्रस्यभार्गवऋषिः अनुष्टुप्छन्दः आदिवराहोदेवताभूपतित्वायाभीष्ट
सिद्धौविनियोगः एकदंष्ट्रायहृदयायनमः व्योमोल्कायशिरसेस्वाहा तेजो
ऽधिपतयेशिखायैवषट् विश्वरूपायकवचायहुं महादंष्ट्रायअस्त्रायफट् इतिपंचां
गमंत्रः पीठन्यासःपूर्ववत् पीठमंत्रश्चापिपूर्ववत् अथध्यानं आपादंजानु
देशाद्वरकनकनिभंनाभिदेशादधस्तान्मुक्ताभंकंठदेशात्तरुणरविनिभंम
स्तकान्नीलभासं ईडेहस्तैर्दधानंरथचरणदरौखड्गखेटौगदाख्यांशक्तिंदानाभ
येचक्षितिधरणलसद्दंष्ट्रमाद्यंवराहं रथचरणंचक्रं दरःशंखः लक्षमेकंजपेन्मं
त्रंमंत्रवित्संयतेंद्रियः तत्कुर्यात्तद्दशांशेनपीठेविष्णुःशुभंजपेत् उपविश्ययो
गकर्मान्तेध्यानतो आवरणपूजा अग्न्यादिकोणकेसरेषुहृदयशिरःशिखा
कवचानि अग्रेनेत्रेदिक्ष्वस्त्रंजपेत् अथयंत्राणिमंत्रः हृदयंभगवतेस्वाहाहर
णेतद्वंतंयंत्राणिनेपरेदंष्ट्रेहितोतोयोक्त्वादिकः मंत्रोयुथा ॐनमोभगव
तेयरत्नेपरेणिपरेपरेस्वाहा हिरूंस्वाहाफवःश्रणवः एकोनविंशत्यर्णो

श्री
ग्रा॰क॰
ल॰
२३४

134

परमहृदयमीरितं वराहोऽस्य मुनिः प्रोक्तः छन्दो निवृदुदाहृतं देवतास्य सर्वमङ्गला
नां ध्रुतिर्विमलतामता हृदयं त्रिभिराख्यातं चतुर्भिः शिर ईरितं त्रिभिः शिखा समु
द्दिष्टा पञ्चभिः कवचं मतं द्वाभ्यां नेत्रं समाख्यातं द्वाभ्यामस्त्रं न्यसेत् मन्त्रवर्णैः षड
ङ्गानि कृत्वा देवं विचिन्तयेत् ध्यानं पूर्णमौलिं विचित्राङ्गं करालमुखतोऽसमासनो ले
गण्डयोः पर्यन्ता इन्दीवरेणैव वक्षःस्थले मन्त्रीं शुक्ले हृदयान्ते वक्त्रे पद्मं जामरे लक्ष
माणं जपेन्मन्त्री परमहृदयमादरात् समस्तपापशमनं निःश्रेयसकरं शुभं ततः ओं त्रि
लोकः स्रजे यक्ष्मीं वृद्धमाणं विधानतः प्रथमं नृसिंहमन्त्रः प्रथमाभिधानं त्रिपिवका
र्यं सिंहमस्मन्त्रं उग्रवीरं वदेत् पूर्वं महाविष्णुमनन्तरं ज्वलन्तं पदमाभाष्य सर्वतोमुख
मीरयेत् नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं वदेत्ततः नमाम्यहमयं प्रोक्तो मन्त्रराजस्त
दनुमः मन्त्रो यथा उग्रवीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखं नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्यु
मृत्युं नमाम्यहं अस्य श्रीमन्त्रराजस्य ब्रह्मा ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः नृसिंहो देवता ममाभ
भीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः चतुर्भिर्हृदयं प्रोक्तं शिरः स्यात् त्रिभिरक्षरैः शिखा षड्भिः स
माख्याता पङ्क्तिः कवचमीरितं नववर्णैर्नेत्रं प्रोक्तमस्त्रं स्यात्करणाक्षरैः करण
क्षरैः चतुर्दशैः उग्रवीराय हृदयाय नमः महाविष्णवे शिरसे स्वाहा ज्वलन्तं सर्वतोमु

ह्रीं शिखायै वषट् नृसिंहं भीषणं कवचाय हुं भद्रं मृत्युमृत्युं नेत्रत्रयाय वौषट् नमा
म्यहं अस्त्राय फट् इति षडंगमंत्रः अथ पीठविमलोत्कर्षिणीज्ञानाक्रियायोगाप्रह्वीसत्या
ईशानानुग्रहा पीठशक्तयः ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्व
त्मसंयोगयोगपद्मपीठात्मने नमः इति पीठमंत्रः ध्यानं यथा माणिक्याद्रिस
मप्रभं निजरुचा संत्रस्तरक्षोगणं जानुन्यस्तकरांबुजं त्रिनयनं रत्नोल्लसद्भूषणं
बाहुभ्यां धृतशंखचक्रमनिशं दंष्ट्रोग्रवक्त्रोल्लसज्ज्वालाजिह्वमुदग्रकेशनिचयं वंदे
नृसिंहं विभुं इति ध्यात्वा प्रजपेत् अथ [illegible] पार्श्वयोः शंखचक्रे अग्रपत्रे [illegible]
मावरणं हृदाद्यानामग्न्यादिकोणकेसरेषु हृदयशिरःशिखाकवचानि नेत्राणि दिक्षु
अस्त्रं वर्णलक्षं जपेत् वर्णलक्षं हुताद्विशादलक्षं प्रयोगेषु ध्यानांतरमाह ॐ उग्रपत
कोटिविभ्रमं नरहरिं कोटीरशोज्ज्वलं दंष्ट्राभीममुखं [illegible]
निलिमालं [illegible] विद्युत्केशमहाकलापमनिशं वह्निं
वमंतं भजेत् [illegible] भजेत् अकारो वह्निमारूढो मनुः
स्वरसमन्वितः बिंदुनादसमायुक्तो बीजं नरहरेर्मतं तस्याद्यो हो भवति बीजं
नमो भगवते नरसिंहाय ततः परं स्याज्ज्वालामालिने पश्चाद्दीप्तदंष्ट्राय ततः परं अग्नि

श्री
मा॰ के
ल
१३५

135

नेत्राय स्मर्तो हि देवो ह्याप्युपदेवदैत्य सर्वभूतविनाशनं तेन कोटीदीर्घवानहन् स
र्वेश्वरविनाशं तेनायायौं दष्ट्रपथकं पाठ हृदयवक्त्रगुंहे फट् स्वाहा ध्रुवादिकः श्री
हृदयस्थं तैः श्रों क्रों ज्वलामालीमहामनुः हृदयादृशभिः श्रों क्रों शिरो दशभिरीरितं
शिखैकादशभिः श्रों क्रों वर्म द्वादशभिर्मते वौं ह्रां दशभिर्नेत्रमस्त्रं पञ्चकवर्णकैः
पञ्चमेयानि विन्यस्य चिन्तयेन्मे च देवतां उज्ज्वलज्वलयानलाभमत्युग्रमेनं चमत्कारतं
भास्वरैः शिखिनः श्रीवो भिरस्य देहस्वाद्योत्तुंजे रक्तं सामभयदं विकीर्णसटाकलाप
विभीषणं शंखचक्रकृपाणादिकं कृपाविनाशं हर्षिमज्जे लक्षमेकं जपेत् प्राज्ञो हं
जयेत्सी देवं प्राज्ञकवर्मना सर्वीनमस्कारोत्यात्यो यातानमन्त्रेणानेनमुना पाशः शाकिनि
रहरिं क्रों श्रों वर्मे फट्मनुः षट्सहस्रेण होके कथितः सर्वकामदः पाशः श्रों शाकिनी
नरहरिः ह्रौं यंत्रशः क्रौं वर्मं कुं फट् स्वाहा एतेन श्रां ह्रीं ह्रौं क्रौं क्रुं फट् इतिषड्
क्षरमन्त्रः अस्य मन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः पंक्तिश्छन्दः श्रीनरसिंहो देवता अभीष्टसिद्धौ
विनियोगः श्रां हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे स्वाहा ह्रौं शिखायै वषट् क्रौं कवचाय
हुं क्रुं नेत्रत्रयाय वौषट् फट् अस्त्राय फट् इत्यंगमन्त्रः पीठः शक्तयः पूर्वेवदेवत
ततो ध्याने ॐ कोपारुणलोलजिह्वं विवृतनिजमुखं सोमसूर्याग्निनेत्रं पादादानाभि

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] पावकं [illegible] इति मन्त्रः [illegible] सकारः
[illegible] मकारः वह्नि रेफः दीर्घयुक् आकारयुक् पावकं
रेफः कवचं [illegible] फट् ओं सहस्रार हुं फट् इति मन्त्रः अस्य मन्त्रस्याहिर्बुध्न्य ऋ-
षिः अनुष्टुप् छन्दः चक्ररूपी हरिर्देवता अभीष्टसिद्धौ विनियोगः आचक्राय
स्वाहा हृदयाय नमः विचक्राय स्वाहा शिरसे स्वाहा सुचक्राय स्वाहा शिखायै
वषट् धीचक्राय स्वाहा कवचाय हुं संचक्राय स्वाहा नेत्रत्रयाय वौषट् ज्वाला-
चक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् इत्यङ्गमन्त्रः [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

श्री
आर्क
ल
१३६

136

संत्रं चक्रेलक्षं जपेन्मंत्री स्नुक्पयाव्रमदनकं तिलैः सर्षपैः पद्मैः बिल्वैर्मध्वाज्यैः हुनेत्
क्रमात् विप्रोः संपूज्येत् पीठमूर्त्तिमूलेन कल्पयेत् चक्रेलक्षं द्वादशलक्षं अघोरा
कारमंत्रः ॐ ग्रैं ग्लैं क्लें हां हां हुं फट् स्वाहा द्वादशलक्षं जपेत् ततः शुक्लेषाल्पप्र
ॐ ह्रीं श्रीं नमः शुक्लेशान मातृकानि हृत्पदलक्ष्मी निवास सकल जगन्तो मनमवनीर
दयाविदामणि त्रिभुवन महेशान्नादकरनगरमनुजनेन्द्रीजनकलभमनोमित
पपताप पदलितायप योष्य २ मारयमारय लं भय लं भयमोहय मोहय द्रावय
द्रावय आकर्षय आकर्षय सम मनोरम तु भगवत सर्वमोहमायकरमकर्त्तक नमश्च रक्षर्क
हननहननकर्णीरणमधुपावेह्नन सर्वे वरणिमित्रमित्रमूपाशेन कटुक टुक अंक्षो मलन्ताडय
ताडयताडयकिं तिष्ठसि तावद्यावत्समीहितं मे सिद्धिं भवति हुं फट् नमः ह्रि
शतानतयेप मंत्रः वृतपलक्षं जपेत् मैमितिः मुनिराख्यातः छंदोस्यानुलिमीरित
समस्तजगतामादिर्देवतापुरुषोत्तमः आकोमकवैसवृपीठकल्पयेत्समनेततं
अथयामरूम्य पतिराजायस्वाहा देव्यामंत्रः भृगुः लोतयुतः मेरुवीजं देव्या
शकीर्तितं तेन स्वः इतिमंत्रः अथश्रीकरमंत्रः ॐ तिष्ठवणीनामाभाष्यश्रीक्रोपेषा
कृतार्थानो वह्निजायावधिर्मंत्रोवसुतारसमन्वितः ॐ तिष्ठश्रीकरस्वाहा इतिमंत्रः

ऋषिरस्य भैरवनामः पंक्तिश्छंदो नंदात्मजः श्रीकृष्णो हरिरोंकारो देवतास्य मनीषि-
भिः कोषनादिसमभ्रमं कमलाननं कमलेक्षणं शंखचक्रगदाम्बुजधरमनोह-
रदर्शनं कौस्तुभांकितवत्सवक्षसं स्फुरत्कुंडलादिविभूषितं नारदवाहनमच्युतं हृदि
भावयामि जगत्पतिं इति ध्यात्वा जपेत् अष्टलक्षं जपेत् अथ गोपालमंत्रः गो-
पीजनांते च वल्लभायामिमंत्ररी अयं दशाक्षरो मंत्रो दृष्टादृष्टफलप्रदः अस्य
दशाक्षरस्यैवमवलिखितं कृष्णाय पदं गोविंदाय ततः परं गोपीजन-
वल्लभांते वल्लभाय पदं स्वाहा वह्निः कामबीजादिराख्यातो मंत्रोष्टादशाक्षरः अस्य
मंत्रस्य नारदऋषिः गायत्री छंदः श्रीकृष्णो देवता क्लीं बीजं स्वाहा शक्तिः कृष्णप्र-
सादसिद्ध्यर्थे देवतार्थे चतुर्वर्गे विनियोगः क्लीं कृष्णाय हृदयाय न-
मः गोविंदाय शिरसे स्वाहा गोपीजनशिखायै वषट् वल्लभाय कवचाय हुं
स्वाहा अस्त्राय फट् इत्यंगमंत्रः पीठपूजाक्रमः पूर्ववत् पीठमंत्रः पूर्ववत् ध्यानं
स्मरेद्वृंदावने रम्ये मोहयंतमनारतं गोविंदं पुंडरीकाक्षं गोपकन्याः सहस्रशः आ-
त्मनो वदनांभोजप्रेषिताक्षिमधुव्रताः पीडिताः कामबीजेन विवशाः सुस्रवाणीक्लकः
मुक्ताहारलसद्ग्रीवोन्नतमुखकमलनता: स्वल्पसलिलवसनामदसर्वांगलिंगमाषणाः

श्री: प्रा॰क॰ ल

१३७

137

देवं त्रिपुरभीजामसिस्त्वं हेमालानाथशाचितिनाः विलोमयेत्तीविविधेविभूमेःमावनाभिते:
इतिध्यायेत् ॥ अथवाकुलेदेवरकोतीमाहिलाध्यायेत् ॥ अथ तद्यंत्रन्यसेत् ॥ अथापिंड
वीजं पंचांतकोपरमस्थमनुविंदुविभूषितः पिंडवीजमिदंप्रोक्तं सर्वसिद्धिकरं परं
एतेन स्त्रौंभवति पंचांतकोनकारः पः लकारः मनुः स्वरः औकारः विंदुरनुस्वारः तेन
स्त्रौंभवति अथ कामवीजं ब्रह्मभूम्यासनासीनः शांतिविंदुविभूषितः वीजमनो
भवप्रोक्तं जगत्त्रयमोहने ऋषिः संमोहनः प्रोक्तो गायत्रं छंद ईरितं सर्वसंमो
हनः साक्षाद्देवता मकरध्वजः क्लीं इति मंत्रः वीजेन दीर्घयुक्तेन षडंगानि विधीयते:
ध्याने औंजपाकरणंरत्नविभूषणाढ्यंमीनध्वजंचापकृतांगरागं करोज्ज्वलंकुंशामि
तत्त्वपंचपुष्पान् दधानंभजामि तत्त्वंयजेज्जपेन्मंत्रमयुतत्रयसंख्यतैः पुष्पैः किंशु
कैः फुल्लैः जुहुयात्तद्दशांशतः अथ मृत्युंजयमंत्रः श्रीः मृत्युंजयचक्रौमहाशक्तिमहेश
पदे इतिमंत्रः चतुर्लक्षंजपेत् अस्यमंत्रस्यनारदऋषिः गायत्रीछंदः मृत्युंजयोदेवता ॥ ३
हृदयंचतुर्थ्येविनियोगः आंचक्रायस्वाहा हृदयायनमः विचक्रायस्वाहाशिरसे
स्वाहा सुचक्रायस्वाहाशिखायैवषट् त्रैलोक्यरक्षणचक्रायस्वाहाकवचायहुं अ
सुरांतकचक्रायस्वाहाअस्त्रायफट् इतिन्यासः पीठपूजाक्रमःपीठमंत्रंस्ववत् वा

एवं मारबीजेन च कृष्णाय भुवनेश्वरी गोविंदाय रमा गोपीजनवल्लभं जेशिरः वत
देशाक्षरोयतः शुक्लं कलसवमूर्धतः शुक्रः सकारः सवमूर्धतः स्वाहान्ते नयमिमार्थैः
नयाचमंत्रः ऐं क्लीं कृष्णाय गोविंदाय श्रीगोपीजनवल्लभाय स्वाहा सौः गोस्यमं
त्रस्य नारद ऋषिः गायत्री छंदः श्रीकृष्णो देवता क्लीं बीजं स्वाहा शक्तिः कृष्ण
प्रीतिद्वारा गोपीवल्लभदेवता विद्यायभीष्टसिद्धौ विनियोगः क्लीं कृष्णाय हृदयाय नमः
गोविंदाय शिरसे स्वाहा गोपीजनशिखायै वषट् वल्लभाय कवचाय हुं स्वाहास्त्रा
य फट् इत्यंगमंत्रः ऐं वामोर्ध्वहस्ते दधतं विद्यासर्वस्वपुस्तकं अक्षमालां च दक्षि
णे स्फाटिकीं मातृकामयीं शब्दब्रह्ममयं वेणुमथः पाणिद्वये स्मरेत् गायंतं पीत
वसनं श्यामलं कोमलाच्छविं बर्हिबर्हकृतोत्तंसं सर्वज्ञं सर्ववेदिभिः उपासितं
रणोणहपमिष्टद्वरिंसदा ध्यायेदेवं प्रमत्ता वेशविलासं भुवनेश्वरं इति धन्यलेखे जपेत्
पीठपूजनादिकं पूर्ववत् श्रीं ह्रीं क्लीं मारकृष्णाय गोविंदाय शिरोमंत्रः शिरः स्वाहा हृ
दयाद्यंगः मंत्रो यथा श्रीं ह्रीं क्लीं कृष्णाय गोविंदाय स्वाहा अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः
गायत्री छंदः श्रीकृष्णो देवता ऐश्वर्ये विनियोगः श्रीं हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे
स्वाहा क्लीं शिखायै वषट् कृष्णाय कवचाय हुं गोविंदाय नेत्रत्रयाय वौषट् स्वाहास्त्रा

श्री
ग्रांकं
ल
१३८

138

स्त्राय फट् इत्यंगमंत्रः अथ मन्त्रोद्धारः क्रियते श्रीशक्तिबीजसंपुटो ह्रूं नमः शक्तिरन्तेऽन्तिकं
दशाक्षरः सप्तवेदादिना द्वादशाक्षरः वेदाक्षिरसान्वितः मंत्रो विज्ञातिरयमेणा वाचा
कार्यसिद्धावमोघः दशाक्षरः स्मृतो नवाक्षरः सप्तवेदादिना द्वादशाक्षरो प्रतिपा
दितः अनयोः शक्तिरमान्वितः इति मंत्रद्वयं निक्षिप्तं अनयोः मंत्रयोः ब्रह्माऋषि
र्गायत्री छन्दः श्रीकृष्णो देवता मंत्रपादस्य सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः एतयोरपि मंत्रयो
रंगमंत्रयथाने विहाय सर्वे विशक्तिर्वत अर्कचक्राय स्वाहा हृदयाय नमः विचक्रा
य स्वाहा शिरसे स्वाहा सुचक्राय स्वाहा शिखायै वषट् त्रैलोक्यरक्षणचक्राय स्वाहा
कवचाय हुं असुरान्तकचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् ध्यानं वन्देऽहं सहस्रांशुश्रियं
नवांबुदाभं त्रिभंगं पद्मोत्पलकोमलांगं श्रीवत्सवक्षःस्थले श्रियोपकिरणैः सम्मोहन
वक्त्रशोभोज्ज्वलितनवदलितारुणहस्तयोः दशलक्षं जपेत् पीठशक्तिः संज्ञाः पूर्ववत्
अष्टादशाक्षरो मारो मंत्रः नारदऋषिर्गायत्री छन्दः श्रीकृष्णो देवता क्लीं बीजं स्वाहा शक्तिः
ममाभीष्टसिद्धये विनियोगः अथ मन्त्रवर्णं न्यसेत् यथाने विहाय विशाखरेणोनहि
तेषु क्लां हृदयाय नमः क्लीं शिरसे स्वाहा क्लूं शिखायै वषट् क्लैं कवचाय हुं
क्लौं नेत्रत्रयाय वौषट् क्लः अस्त्राय फट् इत्यंगमंत्रः पीठशक्तिः संज्ञाः पूर्ववत्

ध्यानं मालोपायसमङ्कमाहितरमं विग्रहन्यादसितो सर्वेषामाद्यं वेदमंडलनि
भेदैर्यतनवनेदयत् केवलकल्पितपुंडरीकनयनमस्यदामदीमदयंहेवोदिप्रदि
वरीद्दिषातनः सोव्येयशोदामतः हातिशालतंजपेत् पुंडरीकनयनव्याघ्रनव
वाम्भुवेमारवीजंच कृष्णायभुवनीश्वरी गोविंदायरमागोपीजनवल्लभंङे स्थिरः
वतर्दशाक्षरोपेतः मुकुन्दमचमूर्धतः हातिशान्तहोमंत्रोवागीशात्मप्रदायकः
उद्धृतः स्वाहान्तेनयमिम्यः केचित तद्धृतः तेषांवर्णानामनुपरिशयमतःस्मा
द्रुः मंत्रोयथा ऐं क्लीं कृष्णाय ह्रीं गोविंदाय श्रीं गोपीजनवल्लभाय स्वाहा सौः इ
तिमंत्रः चतुर्दशाक्षरः उंकाभः शुक्रः सकारः अस्यमंत्रस्यनारद ऋषिः गायत्री
छंदः श्रीकृष्णोदेवता क्लींबीजं स्वाहाशक्तिः कृष्णप्रकृतिर्गोपिकाहृदेवता
विद्यायभीष्टसिद्धौ विनियोगः अथन्यासंवेमन्तमंत्रध्याने विहायविंशत्यर्णाबहि
येये मूलमंत्रस्य क्लीं कृष्णाय हृदयाय नमः गोविंदायशिरसे स्वाहा गोपीजन
शिखायै वषट् वल्लभायकवचाय हुं स्वाहा अस्त्राय फट् ध्यानेवामोर्ध्वहस्तेमादि
वतलेलतेजपेन्मंत्रमिमंमंत्री सरमयतः पलाशपुष्पैः सर्जैः चत्वारिंशल्लसहस्रकं जु
हुयात्क्रमेणानेनमनुः सिद्धो भवेद्ध्रुवं इति श्री विष्णुमंत्राः अथश्री शिवमंत्राः

श्री॰
शु॰ कं॰
ल॰

१३५

139

ॐ नमः शिवाय ततः समोहनसंपुटको बिंदुभूषितमस्तकः आमूलाद्व्योमपर्य-
न्तं ज्वलत्तामर्कसिद्धिदः ततो हकारः सम्मोहनं शिकारः संपुटकः बिंदुः अनुस्वा-
रः संपुटकः इति मन्त्रो भवति ह्रौं इति अस्य पूजाविधिं वक्ष्ये सर्वकामार्थसिद्धिदं
तद्यथा ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय सुखासनस्थितो गुरुं ध्यायेत् प्रातः शिरसि शुक्ले द्विनेत्रं द्वि-
भुजं शुक्लं वराभयकरं शान्तं स्मेरवदनं सर्वकं इति ध्यात्वा मानसोपचारैः आराध्य
नमस्कुर्यादनेन मन्त्रेणानेन तिमिरापहारिणे ततः श्रीमहादेवं ध्यात्वा मानसोप-
चारैः आराध्य मूलमन्त्रं यथाशक्ति जप्त्वा देवं नमस्कृत्य आत्मानं तद्रूपं विभाव्य आवश्य-
कार्थं बहिर्गच्छेत् इति प्रातःकृत्यं ततो मध्याह्नकाले स्नानार्थं नद्यादौ गत्वा यथा-
विधि स्नात्वा मन्त्रस्नानं कुर्यात् यथा आदौ प्राणायामं कृत्वा करांगन्यासं कृत्वा ज-
ले पंचकोणं वर्तुलं विलिख्य अंकुशमुद्रया सूर्यमण्डलात् तीर्थमा-
वाह्य मूलमन्त्रमष्टधा जप्त्वा शिवरूपं विभाव्य कुंभमुद्रया शिरसि मूलमन्त्रेण जलं
नलिकया ततो वामकरे गृहीत्वा दक्षिणहस्तेन निमज्ज्य पापं विनाशयेत् ततो वक्ष्यमाण
जलं कृत्वा अघमर्षणं कृत्वा मूलमन्त्रेण त्रिः सूर्यायार्घ्यं दत्त्वा मन्त्रं जपेत् वा शि-
वतत्त्वं ध्यात्वा तर्पयेत् ततो गायत्रीं जप्त्वा सूर्याय अर्घ्यं दत्त्वा शिवगायत्रीं यथाशक्ति

पेत् गायत्री यथा सदाशिवाय विद्महे ऊर्ध्वकाय धीमहि तन्नः शिवः प्रचोदयात्
गायत्रीजप्तान्ताम्रपात्रेणाञ्जलेर्गृहीत्वा हस्ताभ्यां गृहीत्वा सूर्याय शिवेनैजसे एकाक्षर
रितायेषवैन्नमः ३ मन्त्रेण तानमस्करमवाद्याङ्गच्छेत् ततः हृदाहृद्देवताभ्यो
नमः ३ महादेवताभ्यो महत्प्रपञ्चहायनेष्वविषयाप्रपद्ये तेभ्यः इति पठितानन्त
तालिङ्किदेन आसनयोगपद्मे कुहरहस्यऋषिः सुतलेच्छन्दः कूर्मो देवता आसनयो
गे विनियोगः ह्रीं सिद्धं यायं नतो लोका इति पठिता आचार्यपादांगुलिकमलासनाय न
मः इत्यासनं सम्यगासने उपविश्य वामे गुरुभ्यो नमः दक्षिणे गणपतये नमः
मध्ये सदाशिवाय नमः ततो हस्ताय फडिति गंधपुष्पाभ्यां करौ संपाद्य तालत्रयं
दत्वा दिग्बन्धं कुर्यात् ततः भूतशुद्धिं कुर्यात् सो कमिति मेरुमार्गेण जीवात्मानं पदी
पकलिकाकारं हृदयाद्विनिःसृत्य सहस्रदलकमले विन्यस्य यमिति वायुबीजेन शो
षिं दग्धाय मिति वायुबीजेन भस्मसाद्रांत्यं तमिति चन्द्रबीजेनामृत हृल्लेखात
या प्लावीयस्वमायलमिति पृथिवीबीजेन हत्वा तत्रामस्वतमात्मानं चिन्तयेत् अ
थ मातृकान्यासः ब्रह्मा ऋषिः गायत्रीछन्दः सरस्वती देवता मातृकान्यासे
विनियोगः अं नमो ललाटे आं नमो मुखवृत्ते इं नमो दक्षचक्षुषि ईं नमो वामचक्षु

श्री॰
शाक॰
ल
१४॰

140

णि ॠं नमो दक्षकर्णे ॠं नमो वामकर्णे ऌं नमो दक्षनासायां ॡं नमो वामनासायां
एं नमो दक्षगण्डे ऐं नमो वामगण्डे ओं नमो ओष्ठे औं नमो अधरे अं नमः ऊर्ध्वदन्तपंक्तौ
अः नमो अधोदन्तपंक्तौ अं नमो मूर्ध्नि अः नमो आस्ये कं नमो दक्षबाहुमूले खं नमो कूर्परे
गं नमो मणिबन्धे घं नमः अङ्गुलिमूले ङं नमः अङ्गुल्यग्रे चं नमो वामबाहुमूले छं
नमः कूर्परे जं नमो मणिबन्धे झं नमो अङ्गुलिमूले ञं नमः अङ्गुल्यग्रे टं नमो दक्षो-
रुमूले ठं नमो जानुनि डं नमो गुल्फे ढं नमः अङ्गुलिमूले णं नमः अङ्गुल्यग्रे तं नमो
वामोरुमूले थं नमो जानुनि दं नमो गुल्फे धं नमो अङ्गुलिमूले नं नमः अङ्गुल्यग्रे
पं नमो दक्षपार्श्वे फं नमो वामपार्श्वे बं नमः पृष्ठे भं नमो नाभौ मं नमः उदरे यं नमः
त्वगात्मनि हृदये रं नमः असृगात्मनि दक्षबाहुमूले लं नमो मांसात्मनि ककुदि वं
नमो मेदात्मनि वामबाहुमूले शं नमः अस्थ्यात्मने हृदादि दक्षकरे षं नमो मज्जात्म-
नि हृदादि वामकरे सं नमः शुक्रात्मनि हृदादि दक्षपादे हं नमः प्राणात्मनि हृदादि
वामपादे लं नमो जीवात्मनि हृदादि क्षं नमः परमात्मनि हृदादि मुखे ततो ध्याने
पञ्चाशल्लिपिभिर्विभक्तमुखदोःपन्मध्यवक्षःस्थलां भास्वन्मौलिनिबद्धचन्द्रशक-
लामापीनतुङ्गस्तनीं मुद्रामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च हस्ताम्बुजैः बिभ्राणां

विघटग्रभोजिनयनं वामदेवनमाम्यहं अथ मूलमंत्रस्य ऋष्यादिन्यासः एकाद
शवर्णात्मकमंत्रस्य वामदेव ऋषिः पंक्तिश्छंदः सदाशिवो देवता मम पुरुषार्थे जप
हृये विनियोगः शिरसि वामदेव ऋषये नमः मुखे पंक्तिश्छंदसे नमः हृदि स
दाशिवदेवतायै नमः अथ प्राणायामः मूलमंत्रेणैकोषोडशवारजपेन पूरणं चतुः
षष्टिवारजपेन कुंभकं द्वात्रिंशद्वारजपेन रेचनं वामनासापुटेन पूरणं उभाभ्यां कुंभ
कं दक्षिणनासापुटेन रेचनं एवं वारत्रयं अथांगन्यासः हां हृदयाय नमः हीं शिरसे
स्वाहा हूं शिखायै वषट् हैं कवचाय हुं हौं नेत्राभ्यां वौषट् हः अस्त्राय फट् यत्
धेनालत्रयं दशाकोटिकाभिदृष्टाकिशिवभीघात् अथ करन्यासः हां ईशानाय
अंगुष्ठाभ्यां नमः हीं तत्पुरुषाय तर्जनीभ्यां नमः हूं अघोराय मध्यमाभ्यां नमः हैं
वामदेवाय अनामिकाभ्यां नमः हौं सद्योजाताय कनिष्ठिकाभ्यां नमः हौं ईशाना
य ऊर्ध्ववक्त्राय नमः अंगुष्ठेन शिरसि हें तत्पुरुषवक्त्राय नमः तर्जन्या मुखे हूं अघो
राय नमः मध्यमया हृदि हिं वामदेवाय नमः अनामिकया मुखे हों सद्योजाताय
नमः कनिष्ठिकया पादे इति मूर्तिन्यासः अथ पंचमुखन्यासः ऐं क्लीं सौः हीं मः सर्वज्ञा
य हृदयाय नमो हृदि ऐं क्लीं सौः हीं मः अमृततेजोमालिनि ब्रह्मशिरसे

श्रीः
ग्रः क
ल
१४१

141

नमः स्वाहा एवं ५ ज्वलितशिखिशिखाय अनादिबोधशिखायै वषट् शिखायां वज्रि
णे वज्रहस्ताय स्वतन्त्राय नमः कवचाय हुं सर्वगात्रे ॐ ह्सौं ह्रैं ह्रां ज्वलनशक्तये नेत्रत्रया
य वौषट् नेत्रत्रये ॐ श्लीं पशु हुं फट् अनन्तशक्तये अस्त्राय फट् तलयोर्ध्वं तालत्रयं छोटि
काभिर्दिग्बंधनं कृत्वा न् ऊर्ध्ववक्त्रन्यासः ईशानः सर्वविद्यानां शिरसे नमः ऊर्ध्व
वक्त्रे ईश्वरः सर्वभूतानां मुकुटाय नमः पूर्ववक्त्रे ॐ ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपति
र्ब्रह्मदेहाय नमः दक्षिणवक्त्रे शिवो मे अस्तु मरीच्यै नमः उत्तरवक्त्रे ॐ सदाशिवोम् अंशु
मालिन्यै नमः पश्चिमवक्त्रे अथ वक्त्रन्यासः तत्पुरुषाय विद्महे शान्त्यै नमः
पूर्ववक्त्रे महादेवाय धीमहि विद्यायै नमः पश्चिमवक्त्रे तन्नो रुद्रः प्रतिष्ठायै नमः
दक्षिणवक्त्रे ॐ प्रचोदयात् ॐ निवृत्त्यै नमः उत्तरवक्त्रे ॐ अघोरेभ्यो ऽमायै नमः हृदि
ॐ अथ घोरेभ्यो महायै नमः ग्रीवायां ॐ घोरतमायै नमः दक्षांसे ॐ घोरेभ्यो निद्रायै
नमः वामांसे ॐ सर्वतः सर्वेभ्यो नमः ॐ सर्वेभ्यो नमस्ते नमः उरसि ॐ नमस्ते अ
स्तु रूपेभ्यो नमः ॐ रुद्ररूपेभ्यः तृष्णायै नमः वक्षसि ॐ वामदेवाय नमः रजायै
नमो ज्येष्ठे ॐ ज्येष्ठाय नमः रक्षायै नमो वामांके ॐ रुद्राय नमः रत्यै नमः दक्षोर्वो ॐ
कालाय नमः पालिन्यै नमो वामोर्वो ॐ कलविकरणाय नमः काम्यायै नमः दक्ष

जानुनि ॐ सं पश्चिमेन नमो बलविक्रियायै नमो वामजानुनि बलविकरणाय नमो
हृद्ये नमो दक्षजङ्घायां ॐ बलायै नमः स्थितायै नमः प्रमथनाय नमः राध्यै नमः
वामजङ्घायां सर्वभूतदमनाय नमो ऽश्चिमिन्यै नमो दक्षकट्यां ॐ नमो मनाय न
मो मोहिन्यै नमो वामकट्यां उन्मनाय नमो जरायै नमो दक्षपार्श्वे वामपार्श्वे च
ॐ सद्योजातं प्रपद्यामि सिद्ध्यै नमो दक्षपादे सद्योजाताय नमः वृद्ध्यै नमो वाम
पादे भवे नमः धृत्यै नमो दक्षजानुनि भवे नमो लक्ष्म्यै नमो वामजानुनि अनादिभवे
मेधायै नमो नाभ्यां भजस्व मां क्रान्त्यै नमः स्थिरभवाय नमः प्रभायै न
मो दक्षबाहुमूले उद्भवाय नमः सुधायै नमः वामबाहुमूले इति अष्टत्रिंशत्क
लान्यासः अष्टत्रिंशत्कलात्मकाः पञ्चब्रह्मपदाधिकाः ॥ ॐ हैं क्लीं ब्लूं ह्रौं सः
इति पञ्चप्रणवाधिकाः स्मृताः ततः पीठन्यासं कुर्यात् नवपद्म धर्माय नमो द
क्षांसे ॐ ज्ञानाय नमो वामांसे वैराग्याय नमः दक्षोरौ ऐश्वर्याय नमो वामोरौ
अधर्माय नमः वामपार्श्वे अज्ञानाय नमः अवैराग्याय नमो नाभौ अनैश्वर्याय
दक्षपार्श्वे अनन्ताय नमो हृदि पद्माय नमः अं सूर्यमण्डलाय द्वादशकलात्मने
नमः ॐ सोममण्डलाय षोडशकलात्मने नमः वं वह्निमण्डलाय दशकलात्मने

श्री
आं॰क
ल
१४२

142

मेनमः हंसतत्वायनमः यंयज्ञेशेनमः तंतमसेनमः आंआत्मनेनमः अंअंत
रात्मनेनमः पंपरमात्मनेनमः ह्रींज्ञानात्मनेनमः इतिपीठन्यासंकृत्वास्वहृदि
देवंध्यायेत् यथा मुक्तापीतपयोदमौक्तिकजपावर्णैर्मुखैःपंचभिः त्र्यक्षैरं
चितमीशमिंदुमुकुटंपूर्णेन्दुकोटिप्रभं शूलंटंककृपाणवज्रदहनान्नागेन्द्रघंटां
कुशान् पाशंभीतिकरंदधानममिताकल्पोज्ज्वलंचिंतयेत् इतिध्यात्वामानसो
पचारैःसंपूज्यार्घ्यंकुर्यात् बहिःस्वभागेऽर्घ्यपात्रंस्थापयेत् यथा स्ववामे
त्रिकोणमंडलंकृत्वा तदुपरित्रिपादिकामाधाय मंवह्निमंडलायनमः
दशकलात्मनेनमः इतिसंपूज्यत्रिपादिकांतदुपरिपात्रंसंस्थाप्य अंअर्कमंड
लायद्वादशकलात्मनेनमः इतिपात्रंसंपूज्यमूलमंत्रंजपन् शुद्धजलमापूर्य
उंसोममंडलायषोडशकलात्मनेनमः इतिजलंसंपूज्य तत्रमूलमंत्रमष्टधाज
प्त्वाषडंगेनविन्यस्यधेनुमुद्रयामृतीकृत्यास्त्रायफडितिताडयेत् छोटिकाभिः
दिग्बंधंकृत्वातदर्घ्यंदेवतात्मकंविभाव्यतेनोदकेनात्मानंपूजोपकरणानिचाभ्यु
क्षेत् ततोमूलमंत्रेणमस्तकादिसर्वांगेषुपुष्पांजलिंदद्यात् ततोयथोक्तपीठ
पंचकोणाष्टदलपद्मभूबिम्बसहितेयंत्रेनिर्मायपुरतःस्थापयित्वासन्नामावाहे

नृ अष्टादशपद्मे अंशुमालायाधारप्रकाशयेनमः अक्षुमैनमः कूर्माय नमः अनन्ताय
नमः पृथिव्यै नमः रत्नद्वीपाय नमः रत्नमंडलाय नमः कल्पवृक्षाय नमः
रत्नवेदिकायै नमः धर्माय नमः ज्ञानाय नमः वैराग्याय नमः ऐश्वर्याय नमः
आग्नेय्यादिकोणचतुष्टये च तद्दिक्षु अधर्माय नमः अज्ञानाय नमः अवैराग्याय
नमः अनैश्वर्याय नमः तन्मध्ये पद्माय नमः आनन्दकन्दाय नमः संविन्ना
लाय नमः सर्वतत्त्वात्मकपद्माय नमः प्रकृतिमयपत्रेभ्यो नमः विकारमयके
सरेभ्यो नमः अं सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्मने नमः उं सोममंडलाय षोड
शकलात्मने नमः मं वह्निमंडलाय दशकलात्मने नमः सं सत्त्वाय नमः रं र
जसे नमः तं तमसे नमः आं आत्मने नमः अं अन्तरात्मने नमः पं परमात्मने
ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ततोऽस्त्रक्षालिते त्वाहितध्यानेनुध्यानवत्समासाद्येन आ
त्मानं ललाटाज्जीवरूपं पीठे संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा षोडशोपचारैः
पूजयेत् आग्नेय्यां हृदयकेनमः ईशान्यां ईशानाय नमः सर्वतत्पुरुषाय नमः
याम्ये अघोराय नमः सौम्ये वामदेवाय नमः पश्चिमे सद्योजाताय नमः प्रति
ष्ठायै नमः आत्मप्रतिष्ठायै नमः ईं ईशाय नमः ईं विद्यायै नमः ऊं ऊर्मायै नमः ऊं

श्री॰
या॰ कं॰
ल॰
१४३

143

हीं दीपिकायै नमः रूं रेचिकायै नमः ऋं मोचिकायै नमः लृं परायै नमः लृं सूक्ष्मा
यै नमः एं सूक्ष्मामृतायै नमः ऐं ज्ञानायै नमः ओं ज्ञानामृतायै नमः औं आप्यायिन्यै नमः
अं व्यापिन्यै नमः अः व्योमरूपायै नमः अं श्रीकण्ठाय नमः आं अनन्ताय नमः इं सूक्ष्मा
य नमः ईं त्रिमूर्तये नमः उं अमरेश्वराय नमः ऊं अर्घीशाय नमः ऋं भारभूताय न
मः ॠं तिथीशाय नमः लृं स्थाणुकाय नमः ॡं हराय नमः एं झिण्टीशाय नमः
ऐं भौतिकाय नमः ओं सद्योजाताय नमः औं अनुग्रहेश्वराय नमः अं अक्रूराय न
मः अः महासेनाय नमः पवित्रं उमायै नमः कां व्यापिन्यै नमः गौर्यै नमः का
ल्यै नमः हैमवत्यै नमः ईश्वर्यै नमः त्रिपुरायै नमः शर्वाण्यै नमः सर्वमङ्गला
यै नमः अपर्णायै नमः पार्वत्यै नमः दुर्गायै नमः मृडान्यै नमः चण्डिकायै नमः
अम्बिकायै नमः एवमभ्यर्च्य दद्यात् ब्रह्मादेवतादीन् यथाशक्ति जप्त्वा गुह्याति
गुह्यगोप्त्रीत्यादिना जपं समर्प्य ललाटे संहारमुद्रया निर्माल्यं हृदि समानीय यथासुखं
विहरेत् इति श्रीशिवस्नानपद्धतिः अथ पञ्चपुष्पस्तोत्रमाहात्म्ये श्रीलोपा
हस्तयोः कण्ठकर्णयोः चापि यो नरः दद्यात् पार्वतीपुष्पाणि स भवेल्लोके मानुषान्
लिङ्गस्य स्पर्शनं पञ्चाक्षरं ध्यात्वा तारणं स्मरन् सप्तविंशतिसहस्रमालायाः दृढम्

स्यषा यः करोति नरः शुभं सर्वकोटिगुणं भवेत् । यो ददाति द्विजातिभ्यो रुद्राक्षं शुचि
भक्तितः तस्य श्रेयो भवेद्रुद्रः स्वयं देवश्च तुष्यति । रुद्राक्षे देहसंस्थे च करोति हि यदि यदि
सोऽपि रुद्रपदं याति किं पुनर्मानवो गुरुः । एकवक्त्रः शिवः साक्षाद्ब्रह्महत्यां व्यपोहति
गवां च शतनिघ्नानां च द्विलिङ्गं करोति च १ द्विवक्त्रो हरगौरी स्याद्गोवधपापविनाशकृत्
२ त्रिवक्त्रोऽग्निस्त्रिजन्मीयपापराशिं विनाशयेत् ३ चतुर्वक्त्रः स्वयं ब्रह्मा नरहत्यां व्यपो
हति ४ पञ्चवक्त्रस्तु कालाग्निरगम्यागमपापनुत् ५ षड्वक्त्रस्तु गुहः साक्षाद्भ्रूणहत्यां
व्यपोहति ६ सप्तवक्त्रस्त्वनन्तः स्यात्स्वर्णस्तेयाद्विमुच्यते ७ विनायकोऽष्टवक्त्रस्तु स
र्वानर्थविनाशकृत् ८ भैरवो नववक्त्रस्तु शिवसायुज्यदायकः ९ दशवक्त्रः स्मृतो
विष्णुः भूतप्रेतपिशाचहा १० एकादशमुखो रुद्रो नानायज्ञफलप्रदः ११ द्वादशा
स्यो भवेदर्कः सर्वक्रतुफलप्रदः १२ त्रयोदशमुखः कामः सर्वकामफलप्रदः १३
चतुर्दशास्यः श्रीकण्ठो वंशोद्धारकरः परः १४ नववक्त्रं च रुद्राक्षं धारयेद्वामबाहुना
चतुर्दशमुखं चैव शिखायां धारयेद्बुधः । रुद्राक्षस्य प्रतिष्ठां मे संप्रवक्ष्ये ततस्तथा
त्र्यम्बकं यजामहे चेति मन्त्रं चैव प्रयोजयेत् । पञ्चामृते पञ्चगव्ये स्नानकाले प्रयोजयेत्
पञ्चाक्षरमन्त्रेण यथा नमः शिवाय त्र्यम्बकमन्त्रेण यथा त्र्यम्बकं यजामहे इत्यादिना ॐ

श्री: क्रा: क. ल.
१५४

144

हां ग्रन्थोरेयमचोरे ह्रीं ह्रोरंतो ॐ ॐ ह्रीं सर्वबलः सर्वाङ्गेन नमस्ते हृद्रूपे ह्रीं ग्रन्थेनाथिव
मंत्रेण हृदयास्यङ्गुलिन्यासम् शक्तिर्विविधविवल्कुर्यान्ततोऽपि करफलेलमेन् ततोप
त्वास्यमंत्रेणोपायाद्येत्क्रमेणात्मनः ततः क्रमेणमन्त्रः ॐ ॐ भूः स्वाहा नमः १ ॐ ॐ नमः
ॐ ॐ नमः ३ ॐ ह्रीं नमः ४ ॐ हूं नमः ५ ॐ हूं नमः ६ ॐ ॐ हूं हूं नमः ७ ॐ सः हूं नमः
ॐ हूं नमः ८ ॐ ह्रीं नमः ९ ॐ श्रीं नमः ॐ ह्रीं हूं नमः १२ ॐ ह्रों ह्रौं नमः १३ ॐ नम
इति षडक्षराणि हृदयन्नमाहात्म्य अथ स्कंदषण्मुखहृदयन्नमाहात्म्यं श्रीकार्ति
कीय उवाच एकस्मिन्दिने कृतः पंचषड्समवसरेणैव दृष्टो कादृशाहादशाय पाद
शाखन्तदेशा पत्नेषाम्महात्मनो नाम्नेवना कोऽयं शंकर गुह्यगुह्यं तत्त्वेन कथ्यताम प
प्रार्थितः श्रीशंकर उवाच शृणु षड्वक्त्र वदनेऽनेन वक्त्रेण वक्त्रेण पापात्मनाम् एकवक्त्रः शि
वः स्वाहा ह्रूं हृदयमोक्षपोहति १ द्विवक्त्रो मदवदनः स्वाहा ज्ञानेन त्रिस्तुपोहति २
त्रिवक्त्रः स्वयं ज्वलानलहृदमोक्षपोहति ४ पंचवक्त्रः स्वयंभूः कालाग्निः नामनामतः
षड्वक्त्रकार्तिकीयस्य पारायणाद्वितीय मे अन्यत्स्मराहितिभिः पापैः मुच्यते नात्र संशय
सप्तवक्त्रो महासेन अग्निनेत्रो नामनामतः गुरुतल्पादिभिः पापैः मुच्यते नात्र संशयः
अष्टवक्त्रो महासेनः स्वाहा देवो विनायकः ह्येवं दशकेरणापि संस्पर्शी दारु हस्ति पा ७

२
५
३१४
५
३
२

एवमादीनि पापानि ह्यतिपापानि सर्वशः । विनाशं लभते सर्वं नश्यन्ति क्रोधकालिप्रसादतः
गुणाधिकेषु सर्वेषु अष्टवक्त्रस्य धारणात् ॥ ८ ॥ नववक्त्रो भैरवः साक्षाद् धारयेद्वामके भुजे
कपिलासुक्तिदं षोडशके मम तुल्यफलं लभेत् । लक्षकोटिसहस्राणि ब्रह्महत्याः करोति
यः तत्सर्वं दहते शीघ्रं नववक्त्रस्य धारणात् ॥ ९ ॥ दशवक्त्रो महासेनः साक्षाद् देवो जनार्द-
नः ग्रहदोषं विषं पापं बालाबलाहतं समाः एतानि विनश्यन्ति दशवक्त्रस्य धारणात् ॥ १०
॥ १० ॥ रुद्रैकादशवक्त्रो हि रुद्रैकादशकं स्मृतः । शिखायां धारयेन्नित्यं सहस्रगुणं फलं
सुराणां अश्वमेधसहस्रस्य वाजपेयशतस्य च । हेमसंख्यामलं दत्वा सम्यग्दत्तस्य यत्फले
तत्फलं समवाप्नोति रुद्रैकादशधारणात् ॥ ११ ॥ रुद्राक्षो द्वादशास्यः वक्त्रैः कण्ठदेशे च धा-
रयेत् आदित्याः तत्र तेनैव द्वादशानां वक्त्रे व्यवस्थिताः ॥ १२ ॥ क्रमेण मन्त्रमेकानाह ॐ एं १ ॐ श्रीं २
ॐ क्लीं ॐ ह्रीं ३ ॐ ह्रीं क्लीं ४ ॐ ह्रीं ५ ॐ ह्रीं ६ ॐ ह्रूं ७ ॐ हुं ८ ॐ ह्रूं ९ ॐ ह्रीं १० ॐ ह्रीं ११
ॐ क्रौं ह्रीं १२ ॐ ॐ मा १३ ॐ नमो नमः १४ इति स्कन्दपुराणे रुद्राक्षमाहात्म्यं संपूर्णं
अथ महाविद्यानिरूपणे तदुक्तं मुण्डमालातन्त्रे ॐ काली तारा महाविद्या षोडशी भुवनेश्व-
री भैरवी छिन्नमस्ता च विद्या धूमावती तथा बगला सिद्धविद्या च मातङ्गी
कमलात्मिका एता दश महाविद्या महादेवि प्रकीर्तिता तथा चोक्तं मन्त्रभैरवी

श्री·
या·क·
ल·

१४५

145

दृसिंहोऽथ हयग्रीवो भैरवस्तारणागुरुः देवपालो महाकालो यततो यस्तिरणप्रवद चि
मस्तकैकजटा नारोग्रामोनीलसरस्वती शिवरी त्रिपुरा बाला महोग्रा कालसुंदरी च
लनमाबचंडाली घणमाकर्णपिशाचिनी मातंगी यनदा काली कलौ तु पूर्णफलप्रदा
शवरी वरिता चंडाली उच्छिष्टचंडाली नावसिद्धाय येत्ता स्त्रिनवप्राक्षि विधावणा
कालादिशेष यनो नास्ति नवाभिवादि पूर्वणे सिद्धविद्या महाविद्या गुरुसेवापरिश्रमाः
नास्ति किंचिन्महादेवि द्वृत्वसाधयं कृष्णवन एकाक्षरि महाविद्या विजहिता भुवनेशा
भुवनेश्वरी महाविद्या प्रकीर्तिताः भुवनेश्या महाविद्या देवराजेन वैष्णवा आ
राधिता च विधेयं वै ब्रुणपि विमोहिताः एकाक्षरी बीजहीना वा भवेनोस्वलप्या क
महाज्ञा विद्या या विद्या साधुश्च यथा केवले शिवरूपेण शक्तिरूपेण केवले म
याश्रिता हिता विद्यानारावेदस्वरूपिणी भैरवी तु महाविद्या महासंपत्प्रदायिनी इ
ति मुंडमालातंत्रे ननु वैष्णवादि मते विद्यासु कथं शाक्ते यत्नः क्रियते भैरवेषु किमु
त्र भवतः किमनेन तथा च स्मृतिः योन विद्यामुपासीत सोऽन्धं तमः प्रविशति इति
भैवं मतं ... सांशानियतनिरूपयति तथा च तमसा मार्गे ग्रामं वतय ममदेवलक
नेष्टमकतेष्टमिदमम इत्याहितिवेदप्रस्थेहे नियतिरुच्यते तेन ब्रह्मापरे यं स्मृतिः

ग्नुष्टुप्स्फुरन्निरप्रिज्ञीकाग्रयोगक्लपदार्थविद्यानतनन्मतां ॥ इति ज्ञीमोर्त्रैविद्यावच्छिन्नं
मोक्षदष्ठाप्तां ब्रह्मपदाब्रह्मलक्ष्ये परिनियावतश्रमाणिकवचनानि यत्राख्तिमोगो
नवतत्त्वमोक्षोयत्राख्तिमोक्षोनवतत्त्वमोगः ॥ शिवापदेशमोक्षश्रुतास्वरूपश्रमोगश्रुमे
तत्त्वकरस्थपव ॥ इति संकेतेपः ॥ मंत्रोद्धारमाह ॥ तथाभूतभैरवे ॥ क्रोधेशं चतनमात्रुरु
धूमभैरव्यालंकृतं ॥ हृदस्थकिनिसंयुक्तं त्रिपथवासिनिस्थितं ॥ क्रोधेशः ककारः ॥ कृ
तज्ञो रेफः ॥ धूम्रभैरवी ईकारः ॥ तद्युक्तं हृदस्थाकिनी बिंदुतद्युक्तं ॥ तेन क्रीं इति बीजं
तथाच कालीतंत्रे ॥ कामार्णं वह्निसंस्थं मिहितानदबिंदुभिः ॥ मंत्रराजमिदं प्रोक्तं स
र्वपापप्रणाशनं ॥ कामार्णं ककारं वह्निसंस्थं वह्निः रेफः ॥ तद्युक्तं रतिः ॥ ईकारः
तद्युक्तं नादो बिंदुतद्युक्तं च ॥ तथाच क्रीं इति ॥ एकाक्षरी विद्या भवति ॥ कामं
बीजं वह्निसंस्थं रतिबिंदुसमन्वितं ॥ कूर्चयुग्मं तथा लज्जायुग्मं लेनद्दनेन ॥ दक्षिणे
कालिके चेति पूर्वबीजानि पूर्ववत् ॥ एतेन वह्निबीजं द्वयाक्षिताद्वीपकीर्तिता क
मो बीजं ककारवीजं वह्निः रेफः ॥ तद्युक्तं रतिः ईकारः ॥ तद्युक्तं बिंदुरनुस्वारः ॥ तद्युक्तं कूर्च
युग्मं हूं हूं इति बीजं युग्मं लज्जायुग्मं ह्रीं ह्रीं ॥ इति युगलं दक्षिणे कालिके इति पूर्व
पूर्वबीजानि उच्चरेत् ॥ तथाच मंत्रः ॥ क्रीं क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं दक्षिणे कालिके क्रीं क्रीं

श्री
आ॰क
ल॰
१४६

146

क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं स्वाहा इति द्वाविंशाक्षरो मंत्रः विद्याराज्ञीं प्रवक्ष्यामि क्रमात्कर्णय वरान
यः मायाद्वयं कूर्चयुग्मं पुटितं तमःदनवयं मायाविद्विंध्यस्युतं दक्षिणे कालिके पदं
संहृयक्रमयोगेन वीजं सप्तकमुद्धरेत् एकविंशतिवर्णा च लक्ष्मी या कालिकामनुः
पूर्वोक्तमंत्रवत्कुर्यात् सर्वोसर्वो विदक्षणः फेत्कारिणीतंत्रे वर्णाद्यं वह्निसंयुक्तं रति
विंदुसमन्वितं त्रिगुणं च ततः कूर्चयुग्मं लज्जायुगं तथा दक्षिणे कालिके बीजं पूर्व
वत्स्मृतं ततः ठद्वयेन समायुक्तो मनुरेवं विदुः बुधाः नावलिख्याणपेतालिकृष्ण
मिंचाद्विसूक्षणा नविनष्टायवाकुलं कायक्रोधकारेनवा वर्गाणामाद्यः कवर्गः
तस्याद्यः ककारः वह्निः रेफः तत्पुरुषः रति ईकारः तेन क्रीं क्रीं क्रीं तद्विगुणं विवामि
मर्धः कूर्चः हूंकारः लज्जा तथैव वा स्वाहा तत् लज्जा ह्रीं पूर्ववदिति बीजत्रयं पूर्ववेणोवा
क्रमेण वाच्यमितर्थः ठद्वयं स्वाहा एवं क्रीं क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं दक्षिणे कालिके क्रीं
क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं स्वाहा इति मंत्रः लक्षमेकं जपेन्मंत्री नियमेन दिवा शुचिः अष्टविंश
तत्याराग्नौ लक्षमेकं तथा जपेत् तथा च कालीकल्पे नमः पाशांकुशे हे या फट्
स्वाहा कालि कालिके दीर्घोन तद्वच्च कालीमनुः पंचदशाक्षरः मत्स्योपण्या न
मया क्रीं क्रां क्रौं फट् स्वाहा कालि कालिके हूं इति पंचदशाक्षरो मंत्रः दीर्घोन तद्

श्रीं ह्रीं हंसः सः क्लीं कामबीजं ततः क्रोधफट्कारं तस्य मन्त्री भवेत् क्रोधहंतव्या वह्नि
हुं फट् इति मंत्रः इदानीं प्रणामसंक्षेपो जगन्मातः प्रयत्नतः द्वाविंशाक्षरं मंत्रं
स्मृतो विधिवत् ध्याने **प्रणाममंत्र षोडशविधिः समर्पयविधिः तत्पथा** ब्रह्मरंध्र
हृतं वा कायप्रविवृतः परिसंज्ञ्य योगी वा नसनपरिधाय याचमनं शिरसि सह
स्रदलकमले गुरुं ध्यायेत् कीदृशं प्रातः शिरसि शुक्ले द्विनेत्रं द्विभुजं गुरुं व
राभयकरं शान्तं हि स्मरेत् नामपूर्वकं इति ध्यात्वा मानसैः उपचारैः संपूज्य
अज्ञानतिमिरांधस्येति नत्वा मूलाधारत्रिकोणे कामे ह्रीं बीजं स्वरूपं बालार्क
वर्णं समरसं जलम् इति गुणे च पालेहं तं ध्यानात् कुंडलिनी शक्तिश्च सम
भुजगाकारां सार्धत्रिवलयी स्थितां हृंकारेण मनो देशाहता हुंकारे ध्यानम्
लाधारस्वाधिष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्धाज्ञाख्येति षट्चक्राणि भित्वा शि
रःस्थितायां शुक्लसहस्रदलकमलनीतानंतरं चंद्रमंडलविगलदमृतधारया
मेचमर्थ्यां तां कुंडलिनीं ह्लावयितां तत्रैव मा तां नेविरध्याना तां पुनः सहजविशु
द्धादिक्रमेण मूलाधारं नयेत् ततो गृहान्निर्गत्य मलमूत्रोत्सर्गं विधाय यथावि
धि शौचाचमनं कृत्वा दंतान् विशोध्य नद्यादौ गत्वा स्वशाखोक्तविधिना स्नानं

श्रीः
श्रा क
ल
१४७

147

हलामंत्रमनेनावाहयेत् यथा मूलमुच्चार्य विनायकमसजलमामंत्र्य ग्रहाय फडिति
रत्नितेक्षकालावमितियेनुमुद्रयामृतीकृत्य मूलमंत्रेणामुकदेवतामभिषिंचामि
इति कलशमुद्रया मिश्रितसलिलजलांजलिं दद्यात् ध्यावेदूर्ने देवपित्रतर्पणं च कृत्वा
मूलमंत्रमुच्चार्यामुकदेवतां तर्पयामीति त्रिः संतर्प्य गायत्रीं जपन् मूलमुच्चा
र्य सूर्यमंडलस्थायै देवतायै अर्घ्यं दद्यात् ततः सूर्यमंडलेष्टदेवतां ध्यात्वा आगच्छेति
अमुकदेवते अस्मिन्नर्घ्ये इति मंत्रेणावाह्य देवीं हृदि समानीय मूलमंत्रमुच्चार्य प्र
णायामं कुर्यात् ततो मौनी गृहमागत्य हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य च मस्म
ना त्रिपुण्ड्रं च कुर्यात् यथा अग्निरिति भस्म इति भस्मनेति त्रिपुण्ड्रं
विदध्यात् मंत्रेणानामिकामध्यमांगुष्ठेनैव मुद्रां प्रदर्शयेत् ततो देवगृहा
रंभे ॐ ह्रां देवताभ्यो नमः इति संपूज्य गृहमंत्रेण वामपार्श्वे द्वारं संप्रेक्ष्य
मार्जनं कृत्वा देहलीं भित्त्वा प्रविशेत् तत्राग्रतो भूतान् उत्सार्य ततो भूतशुद्धिं
कृत्वा विकिरान् विकीर्य दक्षिणपादं पुरः संस्थाप्य गृहं प्रविश्य वामं संस्थाप्य प्रविश्य
मूलेनैव मः वास्तुपुरुषाय नमः इति नैर्ऋत्यां संपूज्यासने कुर्यात् एकैकेन
मनेन कूर्मवस्तु कालानलाय आधारशक्तये अनंताय नमः इति संपूज्य ब्रह्माण

तो ऽग्निमण्डले वामनेत्रे संप्रज्वल्य ह्रौंः महाशिवमहाप्रेतासनाय नमः इति संपूज्य तद्रूप
शिवासनं विलोक्य ततो ह्रीं विलोकनाय परमात्मनः कालिकामन्त्रो वा ऽउपविशेत्। ततो वा
मे गुरुभ्यो नमः दक्षिणे गणेशाय नमः मध्ये इष्टदेवतायै नमः इति नमस्कृत्य ततः
स्ववामे शंखपात्रं स्थापनीयपात्राणि दद्यात्। दक्षिणे गंधपुष्पादिसकलपूजासा
मग्री निधाय करशुद्धालनार्थं माचंद्रपत्रे निदध्यात्। ततो हूं अस्त्राय फडिति
गंधपुष्पाभ्यां करौ संशोध्य हूं अस्त्राय फट्। इत्यनेनैव तालत्रयं दत्वा दिग्बंधनं कृ
त्वा भूतशुद्धिं कुर्यात्। सांके ऽङ्गुलानि हृल्लेखानि कन्दपद्मनः स्वन्। सुषु
म्णावर्त्मना हृदयाज्जीवात्मानं प्रदीपकलिकाकारं मूलाधारस्थकुंडलिन्यास
हमूलाधारात्। षट्चक्राणि भित्वा शिरःस्थसहस्रदलपद्मकर्णिकान्तर्गतपरमात्म
न्योनि संयोज्य इति मन्त्रेण पृथ्व्यादितेजो वायु आकाशान्तं परमात्मनि संहारेण
स्मृत्वा वामकुक्षौ चवां कृष्णवर्णं पापपुरुषं वत्सनाभं ताम्रनाभिविश्वासनेत्रम्
कपर्दविशाद्यनिर्माणवीजभावेन तत्र लीलानि विविधवामकं कृतिस्थितेपाप
पुरुषं कज्जलप्रभं ध्यात्वा हृन्मासिरस्थेकेशमूले यमुजट्यं स्यापानहृदासके
पुरुषतल्पकटिहृदयं ततः सर्वाणि पदहस्तहृदयमंत्रेण प्राणायामेनकं उपानकरोमाने

श्री॰
श्यां॰ क॰
ल
१४८

148

रक्तपद्मसङ्कविलोचनं स्वेच्छचमकारं कुं वामजङ्घौ विचिंतयेत् इति विचिंत्य वाम
नासापुटेन यमिति वायुबीजं धूम्रवर्णं ध्यात्वा जपन् यं बीजं षोडशवायुपूर्णा समलेश
रीरं षोडशमात्रया पूरयित्वा अनेन वायुना समलं शरीरं पापपुरुषसहितं चतुःषष्टिमात्र
या नासापुटं हृदयं धूम्राक्षं भके कुर्वन् द्वात्रिंशन्मात्रया दक्षिणनासापुटेन वायुं
रेचयेत् पुनः दक्षिणनासापुटेन रं इति रक्तवर्णं वह्निबीजं ध्यात्वा जपन् षोडश
मात्रया वायुमापूर्य नासापुटं हृदयं धूम्राक्षं भके कुर्यात् चतुःषष्टिमात्रया तद्वह्निबी
जं ध्यात्वा जपन् समलं शरीरं पापपुरुषसहितं संदह्य वामनासापुटेन तद्वह्निबी
जं जपन् द्वात्रिंशन्मात्रया भस्मना सह वायुं रेचयेत् ततो वामनासापुटेन ठमिति
चंद्रबीजं शुभ्रवर्णं ध्यात्वा जपन् षोडशमात्रया वायुमापूर्य ललाटे चन्द्रं नयेत् तस्मा
च्चंद्रात् वमिति वरुणबीजं जपन् कुंभकयोगेन च चतुःषष्टिमात्रया स्रवद्धिमक
रादिव्यकारेणामृतमयीं वृष्टिं निपातयन् तन्नूतनमुत्पाद्य सर्वं शरीरं वज्रकवचे
ण आच्छादितं नन्दमयं लमिति पृथिवीबीजं पीतवर्णं जपन् दक्षिणनासापुटेन द्वा
त्रिंशन्मात्रया वायुं रेचयेत् सर्वं शरीरं दृढीभूतं विचिंतयेत् ततो हंसमंत्रेण हृदये
जीवात्मानं समानीय तेनैव मंत्रेण कुण्डलिनीमपि स्वस्थानं नयेत् शुध्यादीनि

तत्वानि स्वस्थानेषु प्राप्य देवताभेदनात्मानं भावयेत् इति भूतशुद्धिः अथ मातृका
न्यासः ब्रह्माऋषिः गायत्री छन्दः सरस्वती देवता हल् बीजानि स्वराः शक्तयः मा
तृकान्यासे विनियोगः शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः मुखे गायत्री छन्दसे नमः हृदि
सरस्वती देवतायै नमः गुह्ये हल्भ्यो नमः पादयोः स्वरेभ्यो शक्तिभ्यो नमः अं
कं खं गं घं ङं आं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः इं चं छं जं झं ञं ईं तर्जनीभ्यां स्वाहा उं टं ठं डं ढं णं
ऊं मध्यमाभ्यां वषट् एं तं थं दं धं नं ऐं अनामिकाभ्यां हुं ओं पं फं बं भं मं औं कनिष्ठि
काभ्यां वौषट् अं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं अः करतलकरपृष्ठाभ्यां अस्त्राय फट्
अं कं ५ आं हृदयाय नमः इं चं ५ ईं शिरसे स्वाहा उं टं ५ ऊं शिखायै वषट् एं तं ५
ऐं कवचाय हुं ओं पं ५ औं नेत्रेभ्यो वौषट् अं यं १० अः अस्त्राय फट् इत्यक्षरैर्बिन्दुकोटि
काभिः दशभिः दिक्षोवधीयात् ततो ध्यायेत् पंचाशद्वर्णभेदैर्विलिख्य मातृकावर्णान्न्या
सं कुर्यात् अं नमो ललाटे आं नमो मुखवृत्ते इत्यादिक्रमेण मातृकान्यासं समाप्य
स्वमंत्रं ह्रीं बीजं जपन् प्राणायामं कुर्यात् अथ षडङ्गन्यासः यथा हृदि हृल्ले
खाया अस्य मन्त्रस्य भैरव ऋषिः उष्णिक् छन्दः ह्रीं बीजं हं शक्तिः क्लीं कील
कं अनिरुद्धसरस्वती देवता कवित्वे सिद्ध्यर्थे विनियोगः शिरसि भैरव ऋषये नमः

श्री
आ.का
ली
१५

149

मूलेऽस्मिन्कुण्डेऽस्मै नमः हृदि मध्यस्थितदेवतायै नमः ह्रीं बीजायै नमो ग्रे हूं शक्त
ये नमः पादयोः कविलिङ्गषविनियोगाय नमः सर्वाङ्गे अथ पीठन्यासः आ
धारशक्त्यै नमः प्रकृत्यै नमः कूर्माय नमः अनन्ताय नमः पृथिव्यै नमः सुधास
मुद्राय नमः रत्नद्वीपाय नमः कल्पतरूद्यानाय नमः स्वर्णवेदिकायै नमः श्म
शानाय नमः चतुर्दिक्षु शिवाभ्यो नमः इति हृदि दक्षिणांसे धर्माय नमः वामां
से ज्ञानाय नमः वामोरौ वैराग्याय नमः दक्षोरौ ऐश्वर्याय नमः मुखे अधर्माय
नमः वामपार्श्वे अज्ञानाय नमः नाभौ अवैराग्याय नमः दक्षपार्श्वे अनैश्वर्याय न
मः मध्ये रत्नसिंहासनाय नमः आनन्दकन्दाय नमः संविन्नालाय नमः सर्वतत्त्वा
त्मकपद्माय नमः प्रकृतिमयपत्रेभ्यो नमः विकारमयकेसरेभ्यो नमः पञ्चाश
द्वर्णबीजाढ्यकर्णिकायै नमः अं सूर्यमण्डलाय द्वादशकलात्मने नमः उं सोम
मण्डलाय षोडशकलात्मने नमः मं वह्निमण्डलाय दशकलात्मने नमः सं स
त्त्वाय नमः रं रजसे नमः तं तमसे नमः आं आत्मने नमः अं अन्तरात्मने नमः पं
परमात्मने नमः ह्रीं ज्ञानात्मने नमः त्रिपञ्चारचक्राय नमः हृत्पद्मस्याष्टदलके
सरेषु पूर्वादिदिक्षु इच्छायै नमः क्रियायै नमः कामिन्यै नमः कामदायै नमः र

यै नमः इति शिवायै नमः आनंदायै नमः मध्ये मनोन्मन्यै नमः ह्सौः सदाशिव
महाप्रेतपद्मासनाय नमः इति पूजयेत् इति पीठन्यासः ततोर्घपात्रं स्थापयेत्
वह्निमंडले त्रिपादिकामारोप्य तत्रैव वह्निमंडलाय दशकलात्मने नमः इति संपू
ज्य फडिति शंखं प्रक्षाल्य तदुपरि संस्थाप्य अं अर्कमंडलाय द्वादशकलात्मने नमः
इति संपूज्य प्रतिलोममातृकां स्वाहा तेन पुनर्मूलमंत्रेण वा विमलजलेन विभा
गमात्रं पूरयेत् ... सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलं संपू
ज्य अंकुशमुद्रया सूर्यमंडलात् गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति इति ती
र्थमावाह्य वमिति धेनुमुद्रयामृतीकृत्य मूलमंत्रमष्टधाभिमंत्र्य हृदयाय नमः शि
द्वि इत्यंगानि विन्यस्य शंखमुद्रां प्रदर्श्य हुमिति ... मत्स्यमुद्रयाच्छादयेत्
निरोधनमुद्रया सन्निरोध्य मूलजलेन प्रोक्षणीपात्रे किंचिद्देवजलं निक्षिप्य मू
लमुच्चार्य तेनोदकेन चिरात्मानं पूजोपकरणं चाभ्युक्षेत् ततो कामिमातिदिनाद्यं
गन्यासं कृत्वा ध्यायेत् तद्यथा करालवदनां घोरां मुक्तकेशीं चतुर्भुजां कालिकां
दक्षिणां दिव्यां मुंडमालाविभूषितां सद्यश्छिन्नशिरः खड्गवामोर्ध्वकराम्बुजां अ
भयं वरदं चैव दक्षिणाधोर्ध्वपाणिकां महामेघप्रभां श्यामां तथा चैव दिगंबरां के

श्री॰
श्या॰ कां॰
ल
१५०

150

ऽवसक्तमुंडालिग—लुधिरचर्चितां। कर्णावतंसतानीतशवयुग्मभयानकां। घो
रदंष्ट्रांकरालास्यांपीनोन्नतपयोधरां। शवानांकरसंघातैःकृतकांचींहसन्मुखीं। सृ
क्किद्वयगलद्रक्तधाराविस्फुरिताननां। घोररावांमहारौद्रींश्मशानालयवासिनीं। दं
तुरांदक्षिणव्यापिमुक्तालंबकचोच्चयां। शवरूपमहादेवहृदयोपरिसंस्थितां। शि
वाभिःघोररावाभिश्चतुर्दिक्षुसमन्वितां। महाकालेनचसमंविपरीतरतातुरां। सुखप्र
सन्नवदनांस्मेराननसरोरुहां। एवंसंचिंतयेत्कालींश्मशानालयवासिनीं। अथवा
हेत्कारिणेतुध्यानंतत्रमाह। यथा। नागयज्ञोपवीतांचचंद्रार्धकृतशेखरां। जटा
जूटांतुतांचंडींमहाकालसमीपगां। एवंमचिंत्यदेवींतत्रकल्पैःसमर्थयेत्। इति
ध्यानान्तंहृदयेमानोपमानसोपचारैर्योन्याख्यमुद्रांप्रदर्शयेत्। आत्मानंदेवीरूपवि
विभाव्यंचमुष्टयेत्। तथाचकालीतंत्रे। आदौत्रिकोणंविन्यस्यत्रिकोणंतद्बहिःन्यसेत्
ततोवैविलिखेन्मंत्रीत्रिकोणत्रयमुत्तमं। वृत्तंविलिख्यविधिवल्लिखेत्पद्मंसलक्षणं
तथाचतंत्रांतरे। त्रिकोणंविन्यसेद्बहिःपुनःपरित्रिकोणकं। षट्कोणंचतुरस्रंच
तस्मात्तत्स्थापयेच्छिवां। नवकोणसुयंत्रं। त्रिकोणंविन्यसेत्पूर्वंतस्मादपित्रिकोणकं। न
वकोणंन्यसेत्तत्रतस्मात्पद्मस्थापयेच्छिवां। नवकोणमयंत्रं। एवंपंचदशकोणयंत्रनिर्मा

यथायोक्तपीठं संस्थाप्य आग्नेयादिकोणचतुष्टये धर्माय नमः इत्यादि संपूज्य पूर्वा-
दिदिक्षु अधर्माय नमः इत्येते संपूज्य पत्रमध्ये रत्नसिंहासनाय नमः इत्यादि पीठमन्त्र-
पर्यंतं संपूजयेत् पुनः कामिनीमायानामसंस्थाना करालवदनामित्यादि ध्यात्वा पुष्पा-
ञ्जलिं नीलावाणीयंत्रमध्ये संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् यथा आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं
सं हं सः देव्याः प्राणा इह प्राणाः पुनः आं इत्यादि ॥ देव्याः जीव इह स्थितः पुनः आं इत्यादि
देव्याः सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा
ततो मूलमुच्चार्य अमुके इहागच्छ इह तिष्ठ आवाहनं संस्थापनमुद्रया संस्थापनं सन्नि-
धापनमुद्रया सन्निधापनं सन्निरोधनमुद्रया सन्निरोध्य इह सम्मुखी भव इति धेनुमुद्रयामृ-
तीकृत्य परमीकरणमुद्रया परमीकृत्य देवतायाः षडङ्गेषु ह्रां हृदयाय नमः इत्यादिभिः
षडङ्गमंत्रैः सकलीकुर्यात् ततः आसनादि उपचारैः आसनं स्वागतं स्वार्घ्यं पाद्यमा-
चमनीयकं मधुपर्कं आचमनं स्नानं वसनं आभ २ रणानि च सुगंधं सुमनो धूपदीपं नैवेद्यं वंद-
नं प्रयोजयेत् देवतायाः पूजाक्रमो यथा मूलमुच्चार्य कालिके इदमासनं नमः मूल-
मुच्चार्य कालिके स्वागतं मूलमुच्चार्य कालिके अर्घ्यं मूलमुच्चार्य कालिके पाद्यं ग्रह-
या मूलमुच्चार्य कालिके एतत्पाद्याय नमः मूलमुच्चार्य कालिके इदमाचमनीयं नमः मूल

१२

श्री॰
श्या॰ क॰
म

१५१

मुद्रायै कालपद्ममधुपर्कः स्वयामलेका ग्रीवमनीयं मूलं कलानमः तेन हस्ताना
दिकं दयात् ततो मूलेन त्रुष्णांजलित्रयं दत्वा आवरणपूजनं प्रथमत्रिकोणे कालायै न
मः कपालिन्यै कुल्लायै द्वितीयत्रिकोणे कुरुकुल्लायै नमः विरोधिन्यै विप्रचित्तायै
तृतीयत्रिकोणे उग्रायै उग्रप्रभायै दीप्तायै चतुर्थत्रिकोणे नीलायै घनायै बलाकायै
पंचमत्रिकोणे मात्रायै मुद्रायै मितायै एताः श्यामवर्णाः सिकराः मुंडलाविभूषिताः
नग्नेन वामहस्तेन धारयंतीः शुचिस्मिताः अस्मादिकोणवृत्तषट्केषु ह्रां हृदयाय नमः
इत्यादिषडंगानि ततो अष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण ब्रां ब्राह्म्यै नमः नां नारायण्यै नमः
मां माहेश्वर्यै नमः चां चामुंडायै नमः कौं कौमार्यै नमः अं अपराजितायै नमः वां वा
राह्यै नमः नां नारसिंह्यै नमः ॐ तासां बलिं प्रदद्यात् ततो यथाशक्ति देवीमंत्रजप
णं यामकृत्वा ततः अस्य वा ततः पुनः प्राणायामं कृत्वा गुह्यातिगुह्यगोप्त्री
त्विमात्रं कोलकेन देवीहस्ते जपं समर्पयेत् ततस्तत्रावरणस्थान् सर्वे प्राणव्यादि
देहधर्माधिकारतो जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यां
देवेन शिश्ना यत्कृतं तत्सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा मां मदीयं सकल
लं कालिकायै समर्पये ॐ तत्सदिति त्रुलकोद्केन देवीपादमूले स्वात्मानं समर्पये

मूलमंत्रेण देवी श्रीं ह्रीं सकलावरणदेवताविलीना इति विचिंत्य मंत्रमूलमु
च्चार्यानुके मस्तेति संहारमुद्रया योव हृदि देवी समानीय तन्मयो भूत्वा निर्माल्येनप
घान्माल्रिगिनिवे चेस्थधानमः इति मंत्रज्ञ निर्माल्यादिकं विनियोज्य गुरुं नमस्कृत्य
यथासुखं विहरेत इति कालिकापूजापद्धतिः समाप्ता अथ महाकालीस्तोत्रं
कर्पूरं मध्यमांत्यस्वरपरिरहितं सेंदुवामाक्षियुक्तं बीजं ते मातरेतत्त्रिपुरहरवधु
त्रीकृतं ये जपंति तेषां गद्यानि पद्यानि मुखकुहरादु ल्लसंत्येव वाचः स्वच्छंदध्वा
न्तधाराधररुचिरुचिरे सर्वसिद्धिं गतानां १ ईशानः सेंदुवामश्रवणपरिगतं बी
जमन्यन्महेशि द्वंद्वं ते मंदचेता यदि जपति जनो वारमेकं कदाचित् जित्वा वाचा
मधीशं धनदमपि चिरं मोहयन्नंबुजाक्षीवृंदं चंद्रार्धचूडे प्रभवति स महाघोर
घावावतंसे २ ईशो वैश्वानरस्थः शशधरविलसद्वामनेत्रेण युक्तं बीजं ते द्वंद्वमन्य
द्विगलितचिकुरे कालिके ये जपंति द्वेष्टारं घ्नंति ते च त्रिभुवनमभितो वश्यभावं नयंति
सृक्किद्वंद्वास्रधाराद्वयधरवदने दक्षिणे त्र्यक्षरीति ३ ऊर्ध्वे वामे कृपाणं करकम
लतले छिन्नमुंडं तथाधः सव्ये भीतिं वरं च त्रिजगदघहरे दक्षिणे कालिके ति जप्त्वै
तन्नामवर्णं भवमनुविभवं भावयंत्येतदंब तेषामष्टौ करस्थाः प्रकटितवदने सिद्ध

श्री॰
आ॰ कं॰
ल॰
१५२

152

यहूं वकस्य ४ वगोयं वह्निप्रभंके विदूरयति वलितं तमय हर्षं प्रभलज्जा हं हूं वयः
स्मात्स्मितमृदुलितदयवहृद्यं योजपितामानेयैता जपंतिस्मरहृस्मरिलिभावयतः
स्मरूपैते लक्ष्मीलास्यालीलाकमलदलदृशः कामरूपा भवंति ५ हृयेके वा हृदयं
वा त्रयमपि पवं वं वं बी नमस्यंत गुहा नवमाम्नायो जपितास्सकलमपि मृदा भावयं
तो जपंति तेषां तेज्ञारविंदे विहरति कमला वक्रश्रुंगी श्रुविवे वाग्देवी देववंद्यस्य
गतिश्रायलक्ष्मीपीनस्तना है ६ गगनमिन्दो वा हृदयकमल कृते कांची परिलसत्
नेवाहिस्वल्पास्त्रिभुवनविधात्री जननयना श्रमस्थानस्यान्तस्य भावहर हिमहाका
लमृत्तेष्वसकारानायाजननि स्मरे वेतनाद्यपि कविः ७ शिवस्त्रिकोणाभिः श्रुवनि
वहस्वास्थितिकैः पंचभिकोणैश्चक्रहितविकस्यांहराव मे प्रविष्टास्तेनस्थान
पातिस्वतितेनापि प्रवतीं सदानां पायंतिक्रविदपिनते श्मावोभिमवः ८ ववामलेकिं
वाजननि वेष्टभृदेष्टे जपयितानुपानानपीशो हृदि रूपि नेवशिविधिमवे तथापि त्वद्
किमुख्यायंतिवसस्माकमपि ते नवानमस्तेन यंनलेलपञ्चगोषः समुचितः ९
समंतात्सानिनस्तमनजघनप्रयाणवनवती यत्नासकैानमकयद्दिजपतिमकलवमनु
विवासालंकारायनालितविज्ञवस्तस्यवशाणः समसस्तासिद्धावाप्यविविजयंजी

वतिकविः ९ समाग्रस्तीभूतेजपतिविपरीतेंपदिसदाविविंसतोप्यायमतिशा
यमहाकालमस्यतो तदातमस्तोणीतलविहरमानस्यविद्गुषःकरांभोजेवृषणः
स्यहरवपूमिद्विनिवहः ११ प्रसृतेस्मांजनतिजगतीपालयतिचसमस्तलिहिमा
दिश्रलयसमयेसंहरतिच अवसापालापितत्रिभुवनपतिः श्रीपतिरपिमेहेशोपि
शायमकलमपिकिंलोमिभवती ९ अनेकेसेवंतेभवदपिकरीणांलिवहा
न्विमहान्तिमानःकिमपिनजानंतिपरमो समाराध्यामायाहरिहरविरिंच्यादि
विबुधैः अपनेसिषेवेरतिरसमहानंदनिरतो १३ पतित्रीकुकालेलविराधि
समीरेपिनयानेनमेकाकल्याणीगिरिशारमणीकालिसकल लतिःकातेमा
तलवकरणयामामगतिकेश्रमनातेभयाभवमत्तुनभयान्ममजनुः १४ समु
द्यनस्यःस्यालुलितविकरोदिकिटथरः समरेत्वत्तकोणांनिजगलितपीता
ज्रहमं तपल्लसेतकेमनुमपितवध्यानविरतोमहाकालिसैरंसमभवन्निपरिशी
परिहतः १५ गृहेहेमाजेनापरिगलितमूलिंहिविक्रमसमूलेमध्याहूविता
तिविनायोजनदिने समुद्यार्येश्रेफामनुमपिमहाकालिसततं गजेंद्रहो
यातिक्षितिपरिहतःसत्कविवरः १६ स्वपुत्रेणाकीर्णजघनमपत्रघोमदिरम

श्री॰
आ॰कु॰
ले॰
१५३

153

हो पुरोध्यायंध्यायंजपतिनपरमेतावकमनुं सगंधर्वश्रेणीपतिरिवकवित्वामृ
तनदीनदीनःपर्यंतेपरमपदलीनःप्रभवति १७ त्रिपंचारेपीठेशवशिवहृदिस्मे
रवदनांमहाकालेनोच्चैर्मदनरसलावण्यनिरतां समासक्तोनक्तंस्वयमपिरता
नंदनिरतो जनोयोध्यायेत्त्वामपिजननिसस्यात्स्मरहरः १८ सलोमास्थिस्वैरंपल
लमपिमार्जारमसिते परंचौष्ट्रंमैषंनरमहिषयोश्छागमपिवा बलिंतेपूजाया
मपिवितरतांमर्त्यवसतांसतांसिद्धिःसर्वाप्रतिपदमपूर्वाप्रभवति १९ वशीलक्षं
मंत्रंप्रजपतिहविष्याशनरतोदिवामातर्युष्मच्चरणकमलध्याननिपुणः परंन
क्तंनग्नोनिधुवनविनोदेनचमनुंजपेल्लक्षंसस्यात्स्मरहरसमानःक्षितितले २० इति
स्तोत्रंमातःतवमनुसमुद्धारणजनुःस्वरूपाख्यंपादांबुजयुगलपूजाविधियुतं
निशार्धेवापूजासमयमपिवायस्तुपठतिप्रलापस्तस्यापिप्रसरतिकवित्वामृतर
सः २१ कुरंगाक्षीवृंदंतमनुसरतिप्रेमतरलेवशस्तस्यक्षोणीपतिरपिकुबेरप्रति
निधिः रिपुःकारागारंकलयतिचतंकेलिकलयाचिरंजीवन्मुक्तःसभवतिसुभ
क्तःप्रतिजनि २२ इतिश्रीमहाकालीस्तोत्रंसमाप्तं अथाचभैरवतंत्रे श्रीभैर
वउवाच कालीप्रज्ञाश्रिनानाथभावाश्चविविधाश्रयो इदानींज्ञातुमिच्छामिक

वचं सर्व्वं सूचितं त्वमेव कारणान्नाथ ज्ञाहि मां दुःखसंकटात् श्रीभैरव उवाच रहस्यं
शृणु वक्ष्यामि भैरवि प्राणवल्लभे श्रीजगन्मंगलं नाम कवचं मंत्रविग्रहं पठित्वा धा-
रयित्वा च त्रैलोक्यं मोहयेत्क्षणात् नारायणोपि यद्धृत्वा नारी भूत्वा महेश्वरं योगीश-
ं क्षोभमनयद्यद्धृत्वा च रघूद्वहः वरदृप्तान् जघानैव रावणादिनिशाचरान् यस्य प्रसादा-
दीशोपि त्रैलोक्यविजयी प्रभुः धनाधिपः कुबेरोपि सुरेशोभूच्छचीपतिः एवं हि स-
कला देवाः सर्व्वसिद्धीश्वराः प्रिये श्रीजगन्मंगलस्यास्य कवचस्य ऋषिः शिवः छंदोनु-
ष्टुप् देवता च कालिका दक्षिणेरिता जगतां मोहने दुष्टविजये भुक्तिमुक्तिषु योषिदा-
कर्षणे चैव विनियोगः प्रकीर्तितः शिरो मे कालिका पातु क्रींकारैकाक्षरी परा क्रीं
क्रीं क्रीं मे ललाटं च कालिका खड्गधारिणी हूं हूं पातु नेत्रयुग्मं ह्रीं ह्रीं पातु श्रुती मम
दक्षिणे कालिके पातु घ्राणयुग्मं महेश्वरी क्रीं क्रीं क्रीं रसनां पातु हूं हूं पातु कपोलकं
सकलं वदनं पातु ह्रीं ह्रीं स्वाहास्वरूपिणी द्वाविंशाक्षरी स्कंधौ महाविद्याखिलप्रदा
खड्गमुंडधरा काली सर्व्वांगमभितोवतु क्रीं क्रीं हूं त्र्यक्षरी पातु चामुण्डा हृदयं मम
ऐं हूं ॐ ऐं स्तनद्वंद्वं ह्रीं फट् स्वाहा ककुत्स्थले अष्टाक्षरी महाविद्या भुजौ पातु सकर्त्तृका
क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं करौ पातु षडक्षरी मम क्रीं नाभिं मध्यदेशं च दक्षिणे कालिकेवतु

श्री
ग्रा·क
ले
१५४

154

क्रीं क्रीं स्वाहा स्वाहा पातु लोहं च कालिका सर्वशात्रवी विद्या स्वाहा हां तेभो रक्षतु गुरुकं रोंह्रीं हूं
स्वाहा हा मे पातु नित्या नी कालिका सदा काली हृन्नाम विद्येयं चतुर्वर्गफलप्रदा क्रीं हूं
ह्रीं पातु सा गुल्फं दक्षिणे कालिकेवतु ह्रीं हूं ह्रीं स्वाहा स्वाहा पदं पातु चतुर्दशाक्षरी मम खड्ग
मुण्डधरा काली वरदाभयधारिणी विद्याभिः सकलाभिः सा सर्वाङ्गमभितोवतु काली
कपालिनी कुल्ला कुरुकुल्ला विरोधिनी विप्रचित्ता तथोग्रोग्रप्रभा दीप्ता घनत्विषः नीला
घना बलाका च मात्रा मुद्रा मिता च मां एताः सर्वाः खड्गधरा मुण्डमालाविभूषणाः रक्षन्तु
मां दिग्विदिक्षु ब्राह्मी नारायणी तथा माहेश्वरी च चामुण्डा कौमारी चापराजिता
वाराही नारसिंही च सर्वाश्चामितभूषणाः रक्षन्तु स्वायुधैर्दिक्षु मां विदिक्षु यथा तथा
इति ते कथितं दिव्यं कवचं परमाद्भुतं श्रीजगन्मङ्गलं नाम महामन्त्रौघविग्रहं त्रैलो
क्याकर्षणं ब्रह्मकवचं मन्मुखोदितं गुरुपूजां विधायाथ विधिवत्प्रपठेत्ततः कवचं
त्रिःसकृद्वापि यावज्ज्ञानं च वा पुनः एतच्छतार्धमावृत्य त्रैलोक्यविजयी भवेत् त्रैलो
क्याक्षोभयत्येव कवचस्य प्रसादतः महाकविर्भवेन्मासात्सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् पु
ष्पाञ्जलिं कालिकायै मूलेनैव पठेत्सकृत् शतवर्षसहस्राणां पूजायाः फलमाप्नुया
त् भूर्जे विलिखित्वैतत् स्वर्णस्थं धारयेद्यदि शिखायां दक्षिणे बाहौ कण्ठे वा धारणाद्बुधः

त्रैलोक्यं मोहयेत्क्रोधात्त्रैलोक्यं चूर्णयेत्क्षणात्‌ पुत्रवान्धनवान्श्रीमान्नानाविद्यानि
धिर्भवेत्‌ ब्रह्मास्त्रादीनि शस्त्राणि तद्गात्रस्पर्शनात्ततः नाशमायान्ति या नारी वंध्या वा
मृतपुत्रिणी कंठे वा वामबाहौ वा कवचस्यास्य धारणात्‌ बह्वपत्या जीववत्सा भव
त्येव न संशयः न देयं परशिष्येभ्यो ह्यभक्तेभ्यो विशेषतः शिष्येभ्यो भक्तियुक्तेभ्यो ह्यन्यथा
मृत्युमाप्नुयात्‌ स्पर्धामुद्धूय कमला वाग्देवी मंदिरे मुखे पौत्रांते स्थैर्यमास्थाय
निवसत्येव निश्चितं इदं कवचमज्ञात्वा यो जपेत्कालिदक्षिणां शतलक्षं प्रजप्त्वापि
तस्य विद्या न सिध्यति स शस्त्रघातमाप्नोति सोऽचिरान्मृत्युमाप्नुयात्‌ इति श्रीभैरवी
तंत्रे श्रीकालीकवचं समाप्तं अथ काम्यानि नागयज्ञोपवीतां च चंद्रार्धकृतशेखरां
जटाजूटां च संचिंत्य महाकालसमीपगां कृष्णलज्जां च ध्येवीजं सगुणं वा तेनैव च
एवं संचिंत्य देवीं च वस्त्रपुष्पैः समर्चयेत्‌ कामबाणसमाविष्टा निर्वाणा विह्वलाः हि
तः ... मंत्रावमालिंगिततनुर्देवता ... दक्षिणकालिके इति ...
वकारादावपि लोहलोमूलहलानामेकामूलपूर्णा महाकाला ...
पाना ... पीनके ककाराद्यैः ... यो जपेत्‌ ... भवे
देवं ... पातालतलगा ... किमन्य ... ...

श्री·
श्रा·क
ले·
१५५

155

वं महाकालवचो यथा । एकैकशः स्वर्गोदिवीजन्ययमिति शेषः । आद्यावेने इति
तो कालिकेश्वरस्येति शेषः । कपिलोद्दिश्यसो श्रीकपालेशश्च दक्षिणे । आलानवे
हि सर्वेषु षट्त्वहयमेव च । एवं सेयस्मुष्णा कुसुमनाचप्रसृजयेत् । सर्वेषामेवमेते
नयमुद्दिश्य हेलाक्रिया उद्घाटयतीति गाली सिद्धासमयानिकेकया विद्रावयति
कारुणाश्रेन्माद इति शक्तिमा संक्षोभयति सेत्तृशामकालयति समना संमोवयति
संरब्धाविश्वशुद्धाविद्रावयेत् । यं यं भावजनेनानेयत्सञ्ज्ञवत्सा स्मरेदपि सर्वमेव च
कर्तव्यं भावमायस्थविन्नेने उद्घाटना क्षोभवाचसर्वेच्चसमतेमते यन्नागमाय च
नथापरयोषित्समेदने प्रसश्यालयमायाम्यशक्के शोहितोबरः जपेदप्युतस
क्षोभनसर्वेकामार्थसिद्धये नैवेवश्रेनमाहत्याग्रोजपेत्संचविग्रमः सुप्रतेनियतो
मूलाविभीः स्त्रमपरायणः सयातिपरमां सिद्धिं देवैरपि सुदुर्लभां आकर्षणेन
प्रोकारोवेधनोद्घाटनादयः हेमभने मोहने चैव यामने हानेनेनथा वाशिमेवयति
नेयवहुम्रुवनमेवच सयातिविहरं वेदेवमपिचैवहि नखानच्छेदोवान
स्नानेववामय नवाशीतिमेव्याघ्रनवकाक्रायपानं सप्तवासमवेक्षणः
नविंशतिसिद्धि प्राप्तवावकवाणि यस्मिन्नेवेयप्राचावनचर्यमेलनाहयः

हुतार्थो हीन जायते स्वर्गं वा मुक्तिमेव वा ॥ अंतिमे त्यजन कर्तव्या सिद्धिहानिस्तु जा-
यते ॥ विष्णुर्हि चितो यभवेत्सिद्धिः सप्तवर्णेन ॥ एतस्मात्कारणात्सिद्धिर्विस्मयं यान्ति मालि-
वापदे ॥ विस्मिता विलयं यान्ति पशवः शास्त्रमोहिताः ॥ कुलहीनो वीरनिंदां च तद्रूपम-
पहारणं ॥ हीनपुत्रे च ब्रह्महा वेदवर्जये येषां तिष्ठन्ति मानसाः सदा ॥ हीनमध्ये च जगात्सर्वे स्वयं ताव-
स्था भवेत् ॥ पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं च अष्टादशभुजं सिद्धिदं ॥ सर्वं च पुत्रवतीरूपं भावयेद्य-
मानसः ॥ कुलजां पुत्रवतीं वृद्धां नमस्कुर्यात्समाहितः ॥ तेन देवमानसीं सृज्यां न जमा
संप्रकल्पयेत् ॥ बालां वा यौवनोन्मत्तां वृद्धां वा सुंदरीं तथा ॥ कुत्सितां वा महाभ-
स्तां नमस्कृत्य विभावयेत् ॥ कुलोत्पन्नां कुत्सितवर्णां कुमारीं चक्रशोदरीं ॥ मनोहरां
यौवनस्थां मध्ये ये देवतामपि ता ॥ नानाशस्त्रधरां नित्यां च कोटिलम[illegible] तथा ॥ सर्वथा
न कर्तव्यं मम सत्यं सिद्धिमोक्षप्रदं ॥ शिवो देवः स्त्रियः प्राणाः स्त्रियः एव विभूषणं
हीनं स्त्रीनिंदा सदा मा च मम सत्यं सिद्धिहा सदा ॥ हीनं हि योनैव कर्तव्यो विशेषात्सम-
नं स्त्रियः ॥ जपध्याने महाशक्तिं विनिवेश्य जपं चरेत् ॥ मांसं मत्स्यं दधि हीनं भस्म
ध्यानमध्यासिवि ॥ दिवा न नियमो नास्ति रात्रौ न नियमः क्वचित् ॥ न जापका-
ल नियमो नास्ति नास्ति वेलानिषेधापि ॥ स्वच्छा नियमस्ततो मम महामंत्रस्य साधने ॥ वरानाश

श्री॰
मा॰ कं॰
लं॰

१५६

156

नस्यानरोरदेहस्पर्शाद्दिवाशिनः शुद्धिर्न चावेलत्वनि विकल्पं मनसो भवेत् स
र्वसिद्धिप्रतलैलोहिमञ्जकुष्ठमेरवैयक्त्रैः विल्वमेहर्षकायोसतलसीवर्जितैः शुभैः
नाथमो विधले मात्र किंचिद्विमो महात्मा भवेत् स्वेच्छाचारो व्रताद्दितः शुचेरहस्य
नमः इत्याचाराः श्रीमान्जपयज्ञापराख्यायां श्रीमाया [illegible] सिद्धीनामा [illegible] प्रत्या
यकामभवेत् इति श्री [illegible] प्रकरणं समाप्तम् इति श्रीपशुनाथविरचितायां मा
नसकल्पलतायां [illegible] तीयः पल्लवः ॐ नमः शिवाय श्रीगुरुभ्यो नमः
कृष्णनीलसरस्वतीमुग्राः [illegible] कैलासशिखरासीनं देवदेवं [illegible]
ते वटस्यलेसमासीनां [illegible] कथमीशान सर्वज्ञ [illegible]
[illegible] किं विधिः पापकल्पो भावतादीस्वच्छो [illegible] विहस्य
देवेश्वरः [illegible] महाविद्यामहानी
[illegible] महात्मनो धर्मकामार्थमुक्तिषु [illegible]
[illegible] मन्त्रमन्त्रानमात्रेण [illegible] विनाजिह्वा
[illegible] कविर्भवेत् [illegible] विना [illegible]
[illegible] समस्तविद्यानाम् [illegible]

कुर्यां बालकस्यतु नारीकुंडदायघृष्टं वै लिखेद्धेमशलाकया मलमेवं लिखेन्म
ध्ये घृष्टो हिङ्गुलेन हृष्टया वातग्रस्ताणतो वामनी वालोऽपनकविर्भवेत् यद्वहिंगुयज्ञ
गोष्टे यथापूर्वं पूर्वं लिखितक्रमेण हेमशलाकया मध्ये लाज्ञा ऽध्या नारीकुंडदाभं
गेवालस्निह्याया मध्ये लिखे श्वेतहृद्वयानते हेवै लिखे देवबाको ऽध्याऽणमायभ्र
द्भुतकविर्भवेल्लिखेत् मनुष्यहृत्के चितः अंतालिखेन्मध्ये मानभ्रातावाचनं
पितावाचा लिखेन्मध्ये नामस्त्रयकदाचन मध्ये ऽह्याग्रा स्मनुष्यहृत्के विदूपाल
उवाच अथभेदासव साधितारिपः सर्वसिद्धिदान् तेषां विद्यानमाकेऽणश्री
वक्ष्मक्ष्मं चसाधकं तथादौ सुचदायसिध्यर्थं सर्वविद्यानामाक्षणंधानेरीविद्ध
लोभि मायावीजं समुद्धृत्यनकारवह्निसंयुत मायाविद्वीयरश्चेतहितीयवीज
गुनम मयानादः विद्वाल्लुसागः ईश्वरः ईकारः नद्रकेन ब्रीह्वतिमवतिह्र
वेवीजंदत्तीयंनफट्कारं नदंनं सहासिद्धमंत्रतरश्मिपंचकमंयुतं तथा
वंह्रींश्रीं हूं हूं फट् इतिमंत्रः रश्मिपंचकमिति एकजन्म एतेरश्मिपंचके वर्ण
पंचकमितिमर्थः नीलस्वरस्वतीपते रश्मिपंचकेश्वणवमितिमर्थः तेनश्रका
उकारमकारनादविंदवः तेचहूडासमणौ अंतनंसमुद्धृत्यमायोनस्वमतःप

श्री· ग्रा·क ल·
१५७
157

रे पंचमसमायुक्तः पंचरश्मिः प्रकीर्तितः तेन त्र्यक्षरं अकारः प्रथमः मा
योन्तं मायार्ईकारः तद्वितयः उकारः पंचमो मकारः तेन ॐ प्रथमः तारस्तदि
तास्यर्णो महानीलसरस्वती ऊर्ध्वकेशसमाख्यो ताके विशिष्टं तिलांश्चकारः
तारायाः पंचवर्णो यं श्रीमन्नीलसरस्वती सर्वभाषामयी शुद्धा सर्वानेव नमस्कृ
ता श्रीबीजाद्याययाः ताराश्री सर्वतोमुखी एषैव हि महाविद्या मायायाः सक
लेष्टयः वाग्भवाया महाविद्या वाग्यायाः सर्वतोमुखी एषाक्रमयताराशमानमे
हात्मगन्धी एकवीराकल्पे मायाबीजं वधूबीजं हर्षबीजं तथा ह्रीं फट् एषा
पंचाक्षरी विद्या विद्या पंचप्रकाशिनी वधूबीजं मध्यबीजं तकारं केवलं तकारं
तथा भगवताचार्येणोक्तं मध्यघोरशाहलितशुद्धं केवलं तकारं विशेषतः
अयं मध्यबीजे शून्यास्तनबीजमस्ति अतिसमस्तामोत्कुले तेन सर्वे हि मध्यबीजस्मि
तिसिद्धैरेवं तत्प्रकारेणमाह तारार्णवे वसिष्ठस्थापिताकोत्थानेष्वपि प्रफला
यतः अतस्तेनापि मुनिनाशायितेऽनृतः तदाहृतः ततः प्रभृति विधेयफलदा श्री
न कस्यचित् वेदबीजेन यया तस्याबीजोपरि नियोजिते ततः प्रभृति विधेयं यदह
विधेयशाखिनी फलानीमर्वविद्याना नेद्धीजयकात्तिर्णा विधेयपदी विद्या

अष्टतलअट्टहासिनी मंत्रस्य ज्ञानमात्रेण विजयेषु विज्ञायते तारा चोग्रा महेश्वाव
वक्तेऽस्मरस्वती कामीश्वरी भद्रकाली इत्यष्टौ नामिन्यः स्मृताः केकारमिणिते
ये नीलसरस्वतीमंत्रोद्धारमाह प्रथमं सर्पेन्द्रनाथतत्त्वे स्वरभूषिते रेफारूढाम्ब
रदीमभिर्दुबिंदुसमन्वितं श्रीकारं च ततो देव्या स्तनेनैव भूषिते हींकारस्य
मायुक्तं हकारं योजयेत्ततः फट्कारं च ततो देव्यास्वं पुनर्बिन्दुसमन्वितं प्रणवमिति
सर्परेहकारः तत्र स्वरः ईकारः इन्द्रार्धचन्द्रं बिन्दुरनुस्वारः तेन ह्रीं इति बीजं चेका
रमितित वर्णस्य शब्दमातरः रेफानुस्वारयुक्तमित्यर्थः ततस्तेन स्वरेण दीर्घेण
ईकारेणेत्यर्थः तेन स्त्री इति बीजं द्वितीयं अष्टेशाद्युक्तं हेकारं अष्टेशाः हुंकारः
तयुक्तं हुंकारं तेन हूं इति बीजं तेन ह्रीं स्त्रीं हूं इति नीलसरस्वतीमंत्रः सर्पेन्द्रफडन्
तश्चैत् एकजटामंत्रः सर्पेन्द्रनादिफडन्तः ताराममंत्रः अन्नपूर्णाके अष्टतारा
महामंत्रः फट्कारान्तो हृदिस्थितः पंचरश्मिसमायुक्तो ज्ञानैर्धनदायक इति
महाराज्यप्रदाः स्युः फट्कारास्याभिधानेन मंत्रभेदात् फडन्तो ज्ञाननाशकं पंच
रश्मिसमायुक्तोपि मंत्रार्थान् पंचरश्मिशरणं क्रमेण श्रीकामेन च हूंसमूरणावपि
द्विधानवत्वस्यः शास्त्रोपध्यानः क्रियतेऽधुना त्रयोदेव्यां महाविद्यानकल्पलतावरा

श्री
श्रां क
ल
१५८

158

अथातोवर्षं महाविद्याजटाङ्गवर्धारिणी देवाद्भिवत्वेशुक्रावेनाराधुवननारि
णी द्विधालज्जयातेनं ह्रींबीजं शुक्लवद्ध्रशाहः ह्रींबीजेऽस्मर्थः यथाश्राग्नः कृहते
यथाक्रोधं विनिर्मितेन हूंबीजमिति मन्त्रोद्धारः एवं वधूबीजे महाकालोऽपि लभ्यते
तदुक्तं मत्स्यसूक्ते सकारहीनं बीजमुक्तं वसिष्ठेनाश्रमुनिना शापोद्धारः स्मृत
रूपः ततः श्रुति विधि ये विधूधिव्युषशाम्बिनी तारकस्य लज्जाशुक्लवधूबीजेन
तोदीर्घोतत्वच्छेदो स्यारवतो पञ्चमन्त्रः सशोक्तष्टुतरत्नरः ह्रीं ह्रीं ह्रीं हूं इतिमं
त्रः तदन्ते यदि फट्कारो मनुः पञ्चाक्षरो भवेत् ह्रीं ह्रीं ह्रीं हूं फट् इतिमन्त्रः ल
ज्जाह्रीं वधूबीजं ह्रीं तद्वाचकत्वात् ह्रीं ह्रीं हूं इतिमन्त्रः फडन्तः पञ्चाक्षरः तथा
तारशक्तिवधूबीजान्यन्ते दीर्घतनुच्छदम् अस्त्रमग्निवधूरन्ते मनुः सप्ताक्षरो
भवेत् ओं ह्रीं ह्रीं हूं फट् स्वाहा इतिसप्ताक्षरो मन्त्रः मन्त्रशास्त्रेषु संप्रोक्तस्त
दादौ दीर्घमेव मनम् शब्दितं च वधूबीजमपरे सौम्यरूपाक्षरः शुण्ठाद्धेन
विशुद्धमुच्यते तेन मन्त्रो मन्त्रो भवति तेन हूं ह्रीं हूं इतिमन्त्रः ता
रेति तारः ओं शक्तिः ह्रीं वधूबीजम् ह्रीं दीर्घतनुच्छदं हूम् अग्निः
वधूः स्वाहा ॥ ॥ः ॥

नेन ॐ ह्रूं ह्रीं हूं फट् स्वाहा इदानीमुग्रतारिण्या जपमाह अथ यत्नतः पुस्तकविधिं
प्रवक्ष्यामि मंत्रिणां सिद्धिकारिणीं ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय स्वशिरसि गुरुं ध्यायेत्
प्रातः शिरसीत्यादि इति स्कन्दयामले मानसोपचारैः संपूज्य देवीं ध्यायेत् यथा कलके
इलिनीं मूलमन्त्रात् वर्णेनाष्टदलवकुमेदेन क्रमेण पद्मशिवेनीत्वा ऐकं विभाव्य
मनसा ध्यायेत् मूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तां विमलेनेतनीयसीं मूलमंत्रमयीं स्वात्मनाऽऽश्लि
नानेकसूत्रिणीं तेजसा भासुरल्यामसप्ताशीर्षं विचिन्तयेत् आत्मानं तद्रूपं विभाव्य
बहिः पूजयेत् ततो बहिर्निर्गमनं प्रातः कृत्यं समाप्य स्नानार्थं नद्यां गत्वा यथोक्त
विधिना स्नात्वा वाससी परिधाय आचम्य श्रीमदुग्रतारायै विद्महे नीलसरस्वत्यै धी
महि तन्नो तारा प्रचोदयात् इत्यनेन सूर्यमागत्य उपजलं प्रक्षिपेत् ॐ वज्रोदके हूं फट्
स्वाहेति जलमभिमन्त्र्य ॐ ह्रीं स्वाहेति हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य ॐ ह्रीं विशुद्धयं सर्व
पापानि शमय अशेषविकल्पानपनय स्वाहेत्यात्ममंत्रं ॐ मणिधरि वज्रिणि म
हाप्रतिसरे हूं फट् स्वाहेति शिखाबंधनं ॐ रक्ष रक्ष हूं फट् स्वाहेति जलाभिषेक
भूमिप्रोक्षणं ॐ सर्वविघ्नानुत्सारय हूं फट् स्वाहेति उग्रतारां विकीर्य नागवज्र
इत्यादि विविधविघ्नानुत्सारयेत् ॐ पवित्र वज्रभूमे हूं फट् स्वाहेति मंत्रेण भूमिं ।

श्री॰
श्या॰ कां॰
लं॰
१५५

159

आधारशक्तिकमलासनाय नमः इत्यासनं संपूज्य स्वस्तिकादिकं बद्ध्वा उपवि
श्य मणिमयपरमशिवस्थितिमहाश्मशानमारभेरवत्तरवत्तमां हूं फट् स्वाहेति वा
ह्वांतिके ग्रंथिं वभीयात् ओं आः हूं फट् स्वाहेति कायवाक्चित्तशोधनं ओं शुष्य
केवलशमारे ने शतापसमस्मकाम व्योय ओं शुष्य शुष्य महाशुष्य सुशुष्य शुष्कमयिते
शुष्य च याव की लिं हूं फट् स्वाहेति शुष्काग्निमंत्रणे ततः स्ववर्णदिशि विष्ठिरक्षवे
हनक्रमादिना ओं आः सर्वविघ्नरोधि हूं फट् स्वाहेति षट्कोणमध्ये प्रस्फुट
लपद्मे चतुःश्रे चतुर्द्वारे समतयंत्रं हीं लिखित्वा पद्मस्य पूर्वदले मायायां या
म्यहीं ध्रमरेफ पश्चिमे हूं मध्ये हं बिलिख्य श्रीपीठमध्ये विघ्नस्थापयेत् अथ
भूतशुद्धिः मूलकोडे ज्ञानौ हस्तौ निधाय सोऽहमिति मंत्रेण हृदयाज्जीवात्मा
नं कुंडलिनीं च षट्चक्रभेदक्रमेण सहस्रदलकमलकर्णिकां नगेन परमात्मा
नि संयोज्य मायाबीजेन रक्तवर्णेन नाभौ ध्यातान्तःस्थितेन वायुना भस्मीकृत्यात्मा
हृषीत्वं वर्णे ललाटे विचिंत्य तदमृतेनामृतप्रसेन सकलं शरीरं परिप्लाव्य नवि
चिन्त्यात्मानं निर्मले देवतामयं चिंतयेत् इति हंसः इति मंत्रेण जीवात्मानं हृदये
कुंडलिनीं च स्वस्थाने स्थापयेत् इति भूतशुद्धिः अथ मातृकान्यासः

र्घ्यादिकं तेन न्यासान्तं वर्णन्यासं कलामातृकाख्यायेत् अथ शालायाम्ः
हं ३ निवृत्त्यै नमेन हं २ प्रतिष्ठायै वामाहृदये नमः हं ३ विद्यायै जमेन मध्य
नाड्यां ॐ मपिता हृदयाय नमे मंदहितिण नासां वायुवेयेचयेत् पवं वाय यं कुर्यात् अस्ता
यस्यर्षिः हृदती छंदः श्रीमदेकजटादेवता हूंकारो बीजं फट्कारः शक्तिः कवि
लपोहितस्यादिसिद्ध्यर्थे विनियोगः शिवमित्र ऋषये नमः मुखे हृदत्यै छंदसे
नमः हृदि एकजटायै देवतायै नमः अथ मंत्रस्य करांगन्यासः ह्रां अखिलवागी
श्वर्यै अंगुष्ठाभ्यां नमः अंगुष्ठयोः ह्रीं अखिलवागीश्वर्यै तर्जनीभ्यां स्वाहा ह्रूं अखिलवागी
श्वर्यै मध्यमाभ्यां वषट् ह्रैं विश्ववागीश्वर्यै अनामिकाभ्यां हुं ह्रौं हृद्वागीश्वर्यै
कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् ह्रः सर्ववागीश्वर्यै करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् ह्रां अखिल
वागीश्वर्यै हृदयाय नमः इत्यादि ह्रैं विश्ववागीश्वर्यै कवचाय हुं अंगुष्ठाभ्यां
केशाय रूपयेत् ह्रौं हृद्वागीश्वर्यै नेत्रत्रयाय वौषट् तर्जनीमध्यमानामिकाभिः
नेत्रत्रये ह्रः सर्ववागीश्वर्यै अस्त्राय फट् इति दिग्बंधं तालत्रयं कृत्वा [illegible]
यनं कुर्यात् ध्यानमाह विश्वव्यापकेऽम्भःकारा [illegible] पंकजे स्थितां [illegible] का
लाख्यां [illegible] हूंकारं [illegible] बीजमन्त्रमातृ

श्री॰
श्मा॰कं॰
ले
१६०

कांक्षिभाव्यमनेनरूपविदेवीं ध्यायेत यथा श्मशानीत्यपदायिनां त्रिशवहृदयस्थांघोरहासा
रवां लेलिहानीं दीवरकरालकर्परमुण्डां हुंकारबीजोद्भवां खर्वां नीलविशालपिङ्गजटाजूटोद्
ग्रनागैः शुक्लताराक्षोभ्यकपालकेन जगतोहृदयस्थं तास्वस्थं श्मशानेहेति पश्चात्क
त समकामस्य चरणहृदयेनार्थः अपितेनेति शवहृदयं पीनं दक्षिणचरणेन वामचरणेन
शवपादहृद्योपरिस्थितानहृष्टार्थः शवपादहृद्यादृष्टवामपादामतिविहरतिमिति
तेन चूडामणिवचनात् प्रबोधकाभावात् पुनेमयार्थवासनलम्बकं चोरति
भीमा अट्टहासेन रवः शद्बोयस्यास्तथार्थः लेलिहेति दक्षिणहस्तद्वयेन कृपाणं च
मणां लेलिहानाकरालम्बकाञ्च वामहस्तद्वयेन कर्त्रीं कपालक्रमेण लेपरमिन्दीवराच हस्तद्वयस्या
स्तथार्थः लेलिहानदक्षिणस्योर्ध्वशोभितौ नीरजादिनी तद्वयस्ताहीजहेनकर्त
कालेकृताव शवामोर्ध्वं रक्तनालेन विकस्वरमनोहरं इयती नीलपद्मं वनदयता
कर्परं च इति तेन चूडामणिवचनात् हुंकारेति हुंकारबीजजाताकर्त्रीकातद्रूप
विज्ञानेनार्थः शद्बोद्भवाजातेनार्थः खर्वेति खर्वा ह्रस्वा ईशानीलाश्यामावि
शालापिङ्गलायाजटास्ताप्नानूटः समूहः तथार्थः यदाखर्वेति एषका उग्रनाग
लतकादिभिरलंकारमेखला एतविशेषेषुता अयमर्थं वै स्तनामतिश्रोके

ध्येयं कज्जलश्यामं ॥ ऐरावतो महाहूहामामभिनवजलधरश्रीलोलेवोदरी मात्रचर्मा
ह्यतकटी पीनोन्नतपयोधरां । वक्त्रे लक्ष्यं च विनेत्रे लललज्जिह्वां । दंष्ट्राकरालवदनां
चिंमोद्भ्रे कज्जलपार्श्वहृदये लेवमानने नीलोत्पलमालामलिनीलना गहस्तनवटाम्
टलललाटे चन्द्रनाशिवमहिका संग्रकपालपंचवनयाजपाक्रमसमशानसंकाशतनू
कनागहस्तकंकुलाभूतिः । वलयानवेवननागहस्ततलहारहर्षोदलपद्मामलकौशि
कनागहस्तयज्ञोपवीतां वनवेजोत्तरिदर्पिचहरिणेसरकमांसाखंडमंडितमुष्टि
निविष्टिनटाजटमेलमालालंकृतविभूषितकरांडपरिवामकरेरुकनागाकिवि
ह्निकस्थुवनीलोत्पलकरां । अथ तत्राहत्रिंशणेवीजभूषितहस्तकंठेकाभूषितक
रांकुरयत्नाहामेमविजनानानासममते शुभ्रकपालमंडितकरांशुनेगवतहृदये शुभ्रा
भनामहस्तकेकमरां । कनकाभनागहस्तकेंकणांशुक्रवर्णे शावादिहहंसनिभेरथे
वर्णांमिशावहृदिसंक्रविनदक्षिणेचरणांशवपादहृयावस्थितशुभ्रमालितीनवा
मवरणांकेवामनागहस्तकटिमसां । दृषहक्रनागहस्तनूपुराभ्युः हस्तगल
दुधिरान्यामकेशाग्रस्थितापादपद्मलेखितपंचाशानमणिमुकमालालज्वलदन
लविनामध्यस्थां । हीपिचमहस्तनोपरिवमहां योगिपश्चिमालंकारभूषितांमेला

श्रीः
श्या॰ कु॰
ल॰
१६१

161

वल्लोमभूषितां सर्वविघ्नेश्वराननां भगवतीमीदृग्रूपां नीलसरस्वतीध्यानं ॥ श्म
शानीरूपदंष्ट्रोग्रां मुंडमालाविभूषितां लंबोलेबोदरीभीमां आसुवर्णमोहनां कटे
नवयौवनसंपन्नां पंचमुद्राविभूषितां चतुर्भुजां ललज्जिह्वां महाभीमां वरप्रदां ख
ड्गकर्तृसमायुक्तां सव्येतरभुजद्वयीं कपालोत्पलसंयुक्तसव्यपाणियुगान्वितां
पिंगोग्रैकजटां ध्यायेन्मालावल्लोमभूषितां सव्येतरभुजद्वयां दक्षिणभुजद्वयां
सव्यपाणियुगान्वितां वामपाणियुगान्वितां पंचमुद्राविभूषितां मितिलला
टेश्वतास्थिपट्टिकाग्रककपालपंचतयान्वितां शंकराचार्यभगवत्पादोक्ते वि
चित्रास्थिमालाकपालेललाटेचपंचान्वितंधारयंतीमिति सम्यक्चक्रलक्षत्रचइ
नेशामुखमेवच योनिमुद्रेति विख्याताः पंचमुद्राः प्रकीर्तिताः मालावल्लोमभू
षितामिति मौलीमस्तके यल्लोमध्यः सुविनाशिवइकला इतिशिवदीलाटीकाक
रः नतुसंज्ञावतसामिति सर्वध्यानेष्वनुसंधातव्यं अथवा अक्षोभ्यावाहकिनागार
पः भावद्वरमतौ अक्षोभ्योदेवी मूर्ध्नि भिसमूर्तिर्नागरूपधृक् अन्यत्र मूर्धि
गुह्ये योनागरूपः इति मंत्रमौरन यथायोगं देवीध्यानं देवीरूपमात्मा
नंविभाव्यमानुष्योपचारैरारायत्सर्वशिवं सिद्धं नमो योनिमुद्राप्रदर्शयेत् ततो

वामहस्तांगुष्ठेन तालीस्थापयेत् । यथा सव्यवामे त्रिकोणं ह्रस्वं नवं तत्र भूमंडलं शक्तिमा ग
नमस्या यार्यपात्रे निधाय मंत्रमिदं ह्रस्वं ला यद्भ्राकालास्मे नेमस्कृति पात्रे मत्स्यमुद्रां कृत्वा
पुष्पजलमार्घ्यं कृत्वा मंत्रमिदं लाघवोर्ध्वकलात्मने नमः कृत्वा जलं मे मत्स्यमुद्रां कृत्वा
गंधपुष्पधूपदीपाक्षतादीनि विलिप्य ह्रां ज्ञानविलवाग्भूषिण्यै हृदयाय नमः । ह्रीं ज्ञाने
श्वरवाग्भूषिण्यै शिरसे स्वाहा । ह्रूं बलवाग्भूषिण्यै शिखायै वषट् । ह्रैं विश्ववाग्भूषिण्यै
कवचाय हुं । ह्रौं हृद्वाग्भूषिण्यै नेत्रत्रयाय वौषट् । ह्रः सर्ववाग्भूषिण्यै अस्त्राय फ
ट् । इति कुर्यात् धेनुतालत्रयं कोटिकामिदं दिशा दिग्बंधनं कुर्यात् । यत्र श्रीशारदावापुष्
पं ध्यायेत् हृदि तत्त्वं च गानि विविधमलं मंत्रं दशधा जपेत् । ॐ गं गणपतये नमो वेदादि
नो ऊर्ध्वं स्थाप्य मंडलात् तीर्थमावाह्य मंत्रमयं जलं विविधं तत्त्वं जलं किं चित्तो
त्तिष्ठं निविश्य तेनोदकेनात्मानं प्रोक्ष्य पूजोपकरणं चैवात्मनो वा रचयेत् शोधयेत्
अथ पीठपूजा । वामे शक्तिभ्यो नमः । दक्षिणे गणेशाय नमः । मध्ये श्रीमहाकल्पदाये न
मः । श्रुतशास्त्राय नमः । कल्पवृक्षाय नमः । मणिपीठाय नमः । नानालंकारेभ्यो न
मः । ॐ मुनिभ्यो नमः । ॐ देवेभ्यो नमः । ॐ रक्तमांसास्थिमोदमानशिवाभ्यो न
मः । वनदिक्षु पूर्वे शावेभ्यो नमः । दक्षिणे मुंडेभ्यो नमः । पश्चिमे चिताङ्गारेभ्यो नमः ।

तस्मात्काहृयेत्

श्री॰
प्रा॰ कं॰
ले॰
१६२

162

उत्तरे ओं श्रीं ऋषिभ्यो नमः नतोष्टदलेषु पूर्वे ओं लं इन्द्राय नमः दक्षिणे ओं मं यमाय नमः
पश्चिमे ओं वं वरुणाय नमः उत्तरे ओं शं सोमाय नमः अग्निकोणे ओं रं अग्नये नमः नैरृतकोणे
ओं क्षं निरृतये नमः वायुकोणे ओं यं वायवे नमः ईशानकोणे ओं हं ईशानाय नमः एवमुत्तरेण मध्ये
ओं ह्रौं सदाशिवाय महाप्रेतपद्मासनाय नमः इति मध्ये पूजयेत् ततः कृताञ्जलि
मलो देवीं ध्यात्वा मूलेन मूर्तिं संकल्प्यावाहयेत् पुनर्ध्यानं कृत्वा प्रणाली
ना एवं ध्यात्वा हृदयाम्बुजे मूलमन्त्रे तेजोमयीं पुष्पहस्तानुचैतन्य स्वरूपामानंदमयीं
वामनासापुटेन पुष्पाञ्जलावानीय मूर्त्तौ समावाहयेत् देवेशि भक्तिसुलभे परिवा
रसमन्विते यावत्त्वां पूजयिष्यामि तावत्त्वं सुस्थिरा भव श्रीमदेकजटे इहागच्छ इह
गच्छ इह तिष्ठ तिष्ठ इह सन्निधेहि सन्निरुद्ध्यस्व इह सन्निरुद्धस्व २ इत्यावाहनं ततो दे
व्यांगे षडङ्गं विन्यस्य आं ह्रीं क्रों स्वाहा इति प्राणान् प्रतिष्ठाप्य मूलमुच्चार्य श्रीम
देकजटे वज्र पुष्पं प्रतीच्छ हुं फट् स्वाहा पाद्यं नमः इति पादयोः पूजयेत् पाद्यं अर्घ्यं नमः
शिरसि आचमनीयं मुखे पाद्ये विपद्मगन्धोनमः एतत्पुष्पं नमः एष धूपो नमः
एष दीपो नमः नैवेद्यं जलेनाभ्युक्षितं ज्ञेनीत्यामवगुण्ठयेत् मुद्रया परमन्नीकृत्य
मूलमुच्चार्य श्रीमदेकजटे वज्र पुष्पं प्रतीच्छ हुं स्वाहा एतन्नैवेद्यं नमः निवेदयामि म

वमै नमामि देहि विद्धे वि इति निवेदयेत् तूलं दत्वा श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ
स्वाहा इति पुष्पाञ्जलिं प्रदद्यात् आयकामं स्वयं ध्यात्वा प्रजपेत् तैलमां गणका
स्य ऋषिः निवृच्छन्दः अविघ्नो देवता सप्तफलावाप्तये विनियोगः शिरसि ग
णकऋषये नमः मुखे निवृच्छन्दसे नमः हृदि अविघ्नाय देवतायै नमः गां गीं
गूं गैं गौं गः एते करांगन्यासमन्त्राः ततो ध्यात्वा प्रजपेत् अग्रे श्रीमहादेवं ध्यात्वा
प्रजपेत् पश्चान्मायोगपालं प्रजपेत् तत्कुम्भे तारा कल्प एवं गणपतिं देशादिति
णवर्कके तथा देवपालेयजेत् पश्चाद्योगिनीचोक्षैर्यजेत् इति बाह्यक्रमः
अथ आवरणपूजा आग्नेयकोणे अखिलवागीश्वरि हृदयाय नमः पश्चाने
ऋत्ये वागीश्वरि शिरसे स्वाहा नैरृते अमलवागीश्वरि शिखायै वषट् वायुको
णे विमलवागीश्वरि कवचाय हुं मध्ये हृद्वागीश्वरि नेत्रत्रयाय वौषट् पूर्वादिदि
क्षु दिक्षु सर्वदक्षिणपाश्चिमोत्तरेषु सर्ववागीश्वरि अस्त्राय फट् अग्रे दिक्षु गुरु
भ्यो नमः परमगुरुभ्यो नमः मानवौघगुरुभ्यो नमः देव्या मौला वज्राम
वज्रपुष्पं प्रतीच्छ स्वाहा ततः पूर्वादिदलेषु पूर्वे ओं मे वैरोचन वज्रपुष्पं प्र
तीच्छ हूं फट् स्वाहा दक्षिणे ओं शाक्यमुनि वज्रपुष्पं प्रतीच्छ हूं फट् स्वाहा पश्चिमे

श्री॰
श्यां॰क
ल

१६३

यनाम वज्रपुष्पं प्रतीच्छ हूं फट् स्वाहा । उत्तरे ॐ ग्रामिनाम वज्रपुष्पं प्रतीच्छ हूं फट्
स्वाहा । आग्नेये ॐ नाम कवज्रपुष्पं प्रतीच्छ हूं फट् स्वाहा । नैरृत्ये ॐ मामक वज्रपु
ष्पं प्रतीच्छ हूं फट् स्वाहा । वायव्ये ॐ पङ्गुर वज्रपुष्पं प्रतीच्छ हूं फट् स्वाहा । ईशान्य
दले ॐ मे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ हूं फट् स्वाहा । पूर्वद्वारे ॐ पमान्तकाय नमः । दक्षिणद्वा
रे ॐ यमान्तकाय नमः । पश्चिमद्वारे ॐ विघ्नान्तकाय नमः । उत्तरद्वारे ॐ नेन
न्तकाय नमः । इति संपूज्य वामे त्रिकोणे हेमचक्रं सुमेरुलक्ष्मा मूलेन पु
ष्पं पूज्य । तत्र विधिः त्रवलिपात्रं संहितं वलिं कृत्वा नियाग्रे गुह्यनामिकाभ्यां
गृह्य । ॐ ह्रीं एकजटायै महायक्षायपिपायै पनीमं वलिं गृह्ण २ गृह्णापय २
मम सर्वशान्तिं कुरु २ परविद्या माकष्य ट २ ह्रिं हि २ ह्रीं स्वाहा । इति वलिं
दत्वा मालामादाय मूलविद्यां यथाशक्तिं जप्त्वा जपं तेन स्थानि गुह्येत्सा ...
ग्रहं जलेन देव्या वामकरे जपं समर्प्य ततानन्तपुष्पवामनीयं दत्वा योनिमु
द्रां प्रदर्श्य संहारमुद्रया तेजोमयीं हृदि समानीयात्मानं तद्रूपं विभाव्य निर्मा
ल्यशिरसि स्थलानैवेद्यं सर्वं क्षमस्वेति विहरेत् । इति श्रीएकजटापद्धतिः समाप्ता ।
॥ ॐ नमो रत्नत्रयाय महाकारुणिकाय सर्वसत्त्वपरित्राणकारि ॥ ॐ नमो वज्रदेवि ... हि मां सर्वत्र

सर्वजनद्धमानघ

HT

1.63

गते १ सुरासुरार्चिते देवि सिद्धगंधर्वसेविते जाड्यपापहरे देवि त्राहि मां शरणागतं २
जटाजूटसमायुक्ते लोललिह्वानुकारिणि द्रुतबुद्धिकरे देवि त्राहि मां ३ सौम्यरूपे
क्रोधरूपे चंडरूपे नमोस्तु ते सृष्टिरूपे नमस्तुभ्यं त्राहि मां ४ जडतां भजतां हे सिभ
क्तानां भक्तवत्सले मूढतां हर देवि त्राहि मां ५ हूं हूंकारमये देवि बलिहोम
प्रिये नमः उग्रतारे नमो नित्यं त्राहि मां ६ बुद्धिं देहि यशो देहि कवित्वं देहि देहि मे
मूढत्वं हर देवि त्राहि मां ७ इंद्रादिविलसद्द्वंद्ववंदिते करुणामयि तारे ताराधि
नाथास्ये त्राहि मां ८ अष्टम्यां च चतुर्दश्यां नवम्यां यः पठेन्नरः षण्मासैः सिद्धिमा
प्नोति नात्र कार्या विचारणा ९ मोक्षार्थी लभते मोक्षं धनार्थी लभते धनं विद्या
र्थी लभते विद्यां तर्कव्याकरणादिकां १० इदं स्तोत्रं पठेद्यस्तु सततं लभते नरः त
स्य शत्रुः क्षयं याति महाप्रज्ञा च जायते पीडायां वापि संग्रामे जाड्ये दाने तथा भये
य इदं पठते स्तोत्रं शुभं तस्य न संशयः ११ इति श्रीतारकल्पे महोग्रतारास्तवराजस
माप्तः अथोग्रताराकवचं वक्ष्यामि सर्वसिद्धिदं श्रीभैरव उवाच तारायाः कवचं ज्ञात्वा नाना
च विद्याः सकलाः स्मृताः साधनं श्रोतुमिच्छामि कवचं मम विग्रहे त्रैलोक्यमोहने
नाम सर्वापद्विनिवारणं श्रीभैरव चिंतनाथ कृपया मे प्रकाशय श्रीभैरव उवाच

२

श्री॰
ता॰ क
ल
१६४

देवदानवविद्याध्रमुनिनेत्राणवल्लभे त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं शृणु पार्वति सर्वविद्या
मयं देवि सर्वमंत्रमयं परं सर्वरक्षाकरं सर्वसिद्धिविद्याप्रदायकं वेदव्यासोपि यद्धृत्वा
सर्वज्ञः पठनाद्यतः यद्धृत्वा पठनाद्देवि त्रैलोक्यविजयी प्रभुः यद्धृत्वापि पः क्रवी गोपि
देवाधिपः शचीपतिः पठनाद्धारणान्मन्त्री यतः सर्वेदिगीश्वरः सर्वैश्वर्ययुतो जातः सर्वतः
सर्वसिद्धिमवाप्नुयुः यस्य प्रसादाद्देवेशि भैरवो नाम भैरवि कोपाद्येकमहाभीमो
देवेश्वरप्रियितः प्रभुः न देयान्यशिष्याय योद्देयः शिष्याय पंचव श्रद्धाभक्तियोपि युक्ताय च
नास्तिकमवाप्नुयात् त्रैलोक्यमोहनस्यापि कवचस्य ऋषिः शिवः छंदो विराट् देवता च
यत्तारा शक्तीर्तिता चतुर्वर्गेषु विद्यायां विनियोग प्रकीर्तितः ॐ ह्रीं ह्रीं मे शिरः पातु हूं
फट् पातु कपोलके सार्धपंचाक्षरीनामा पायान्नेत्रयुगं मम ह्रीं ह्रीं हूं फट् तीव्रा पायात्
मम पातु नासिकां ताराष्टाक्षरी पायात् हृदयं मे ध्रुवं सदा ह्रीं ह्रीं हूं फट् तारा मे पातु
कर्णयोः ह्रीं ह्रीं हूं च वांगः पातु नीलसरस्वती ह्रीं क्रें पातु वक्त्रं मे लिङ्गं
कामरूपिणी हूं स्त्रीं मे सदा पातु वीजैकाक्षररूपिणी ऐं ह्रीं ह्रीं हूं च फट् पायाद्
नाभिमे जन्मदेये श्रीं ह्रीं ह्रीं हूं च पायात् स्त्रीं नाम मे चक्षुषी हृदयं ह्रीं ह्रीं ह्रीं हूं फट् मायाया
नायानाम हृदयं मम ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं हूं च फट् वीजं नाराष्टेश्वरदावन क्लीं ह्रीं हूं फट् च

ध्वे यो १

पाशास्त्रीं कामस्वरूपिणी ॐ ह्रीं हूं हूं नमः परायाः कुलेश महाघोरेश्वरी ऐं सौः ॐ ऐं
क्लीं फट् स्वाहा कटिदेशं सदावतु उग्रेश्वरी महाविद्या मातङ्गस्वरूपिणी ऐं
हूं ह्रीं ॐ ॐ ॐ ऐं श्रीं ह्रीं स्वाहा दक्षदेशं सदावतु समावेशी चोयता यामलविद्यास्वरूपिणी
ॐ ह्रीं क्रों हूं नमः स्वाहा पश्चिमे कुलपर्वतेनतः रक्षेत् सर्वत्र यन्त्रे स्वाहेति
च मस्तविद्याजातानि सर्वदावतु ऐं सौः ॐ ऐं क्लीं फट् स्वाहा मे चैपातप्रतिमिका
ऐं ह्रीं हीं हूं फट् हूं हंसः सर्वकाशातनवातरी महोग्रतारा पादौ मे पातु नित्यं मे हेश्वरी
ऐं ह्रीं श्रीं ह्लौः सौः सोवदं बहवाग्भवादि नीति च कामबीजं ततो नील सरस्वती स्व
पक ऐं ऐं ऐं कलिकलि क्लीं स्वाहा निपादे नीति च वक्त्रं शिखा लिपि सर्वा पातु तारा
विलेवशुः कामा मातङ्ग सुन्दरी सरस्वती नित्य श्रिया मूल
विद्या दक्षिणेश्वरी नारं माया वधूः कूर्चं काली कामकला ततः कामपरा
लक्ष्मीः छिन्ना महाघोरेश्वरी कालरात्रि देव्या विपिवज्र नादे वर
पश्चात् विद्या संप्रोक्ते कथितं कुलं
इति ते कथितं देवि त्रैलोक्यमोहनं नाम कवच
मंत्रविग्रहे ब्रह्मविद्यामयं केवले मंत्रविद्यामयं चैव

श्रीः
मा·क
ल
१६५

165

तोदिने गुरुमभ्यर्च्य विधिपूर्वकं कवचं पठेद्यदि ॥ त्रिःसकृद्वा पठेन्नाना भैरव
वल्लभेन देवेन सर्वपापैः विनिर्मुक्तः कुलकोटिः समुद्धरेत् ॥ गुरुः स्यात्सर्वविद्यासु
ह्यधिकारी जपादिषु ॥ शतमष्टोत्तरं चास्य पुरश्चर्याविधिः स्मृतः ॥ शतमष्टोत्तरं जप्त्वा
भवेद्भूमिपुरंदरः ॥ त्रैलोक्ये विचरेद्वीरो गणनाथो यथा गुहः ॥ गद्यपद्यमयी वाणी भवे
त्कंठगह्वरे ततः ॥ गुटिकां न लभेत् कं दतामले नैव पठेन्महाकृत ॥ पंचवर्षसहस्राणां पूजा
याः फलमाप्नुयात् ॥ भूर्जे विलिख्य गुटिकां स्वर्णस्थां धारयेद्यदि ॥ गुरुणोपदिष्टमार्गे
ण सिद्धामयश्च जनयन्या ॥ बहुपुत्रवती नारी पुत्रपौत्रवती भवेत् ॥ सर्वसिद्धिप्रदो भवेत्
विचरेल्लोके यथा ॥ नवाक्षं प्राप्य शत्रुहा ग्रहलालादीनि निर्दहेत् ॥ सान्यानि कुसुमाने
वभवेन्निशा वेदानि च ॥ न स्यां गेहे चिरं लक्ष्मीर्गौरीव स्थैर्यमेति वै ॥ इदं कवचमज्ञात्वा
तां यो भजेन्नरः ॥ स्वल्पायुर्निर्धनो मूर्खो भवत्येव न संशयः ॥ इति श्रीभैरवतंत्रे भै
रवभैरवीसंवादे तारा कल्पे ताराकवचं समाप्तम् ॥ नत्वा विद्यामधिकृत्य मनुविद
ध्यानं च कार्यं पूजाविधिर्नीलतारा ॥ पुरश्चर्या किं गुणान् मौ विनियोगाय स्वरूपो जपं ॥ स्तोत्र
स्यापि पुरश्चर्या विनये तारा तारा दानतः ॥ तथा च पिनद्धे तारा यतेदीक्षा दीक्षा च वचना ह्ना
त्मना पूर्णाभिषेकादि दीक्षा साक्षाद्दीक्षा यतनाशिनी ॥ इति वचने कौलिकदीक्षा तत्र सिद्धा

[illegible]

लानिषिद्धर्वं किमुत नाम्नैवाभिषिक्तो नागपत्नीकर्तृकयथोदयादिति संबंधः तथा
सर्वदा गोपयेद्देवं मन्त्रं स्वगृहमेव च तेन वीर्यवती विद्या निर्वीर्या स्यात्प्रकाशनः
तस्मादेकस्य लिखनाशः गतो यान्त्यलक्षः पिता तस्मान्नमेव मन्तेते पितामहादिकं गुरुं त
था उपदेशादेवा मंत्रो बलि मंत्रस्थैव च ज्ञानतो विद्या सिद्धि स्यान्मंत्रस्थलाभतः
श्रेणा मंत्रो जलपिपासा नाहि मंत्रः तथा उपोषणा स्यास्तु नगुणः सहमानसो जपः सु
विधानतां नाम सिद्धिर्महाशालसमनया इति मंत्रस्य पहुमावतः उक्तं च मस्यमनके
लीलया वाक्यवादेवितते नील मस्वती ताक्र्काशता नागशुक्तिशुक्तिश्रद्धा
यिनी उग्रागतान्विरोधियाश्रुगताग्रकीर्तिता ता एवैक जलदेवा महामुक्ति
दायिनी लुकिकां तेषु श्रमिकेषु याताथ पञ्चमी पितामहः कृतार्थेन ता
पंतेषु कीर्तनमेव च शांतिलयनकर्तव्या सिद्धिदायिनिः प्रजायते विशुद्धविना
त्रभवे त्रिसिद्धिः स्यादपवर्गदा महावीनकं नाम नामानतस्त्रिभुवनतारिणी तस्मापनेन
इवहेतु शुभावेशकारणे महावीनो देशविशेषः तत्र वीजानि वसन्ति तेषां या
देणतामा मायपवर्ग निर्तिनिवायानेणतामा पश्यश्वेत फलमाप्नोति तत्र कामश्च यने
मानसे दिव्यमान सन्तर्पणादिकं सर्वत्रैव शुभः कालो नक्षत्रभो विद्यते क्वचित्र न

श्री · शा · क · ल · १६६

विशेषो हि वारणे न संध्यायां महानिशि । केहामनस्थाने तु हृद्देहस्पर्शादि वा दिशि ।
पुष्टि न वा चैतत्र निर्विकल्पमनस्थेन । सर्वदा पूजयेद्देवीं मद्यमांसादि कुलभोजनैः । स्ना
स्नातो जलस्नानादिभिः । तदुक्तं श्रीमते तन्त्रे इति । मोक्षमेकं मतं ध्यायेद्यथा वाप्यमरादिषु
मेव च । वारुणं मानसं चैव स्नानं सप्तविधं स्मृतं । आग्नेयं हि इति मात्र मित्रादि इति विशे
षितं नश्चिंतं । महानिशि पुरोदेशे वलिमेवं यदुदाप्येत । ह्रीं ह्रः मां नै व कतव्यामि
मानसने ह्रियाः । जपस्थाने महाशांते विशेषार्थं जपं चरेत् । महाणतालूलमस्यामा
लहव्याव्यथानवेत । मोममव्यस्टपितो रूपधःश्याकल्पमेहवं । भमस्यापशेषरूया
तिदमाहस्यवेजप । हिमाहिनियमीमात्रस्थित्याहिनियमेनव । जपनेकालनिय
मोमाचैनापि वलिश्चपि । सख्यानियमउक्तोयमूह्यमेवमस्माप्यते । नापमोजायेते
नकृष्टिडुमेः शजापेते । सेरक्ष्याणोयियादितिः पूर्वोक्तं हमानसः । हमार्थं मव्यमान
लस्तवेष्टालितमानेस । मनमूहके । पवस्मायकलिदोनापतनमचस्यापुअनः । महाम
नमतोः स्यायेनमस्योवहस्याहे । श्रममेयणापानस्थानमाह । एकलिंगे स्मशाने वा
शून्यागारे वनेऽथवा । तव्रस्थः साधयेद्योगी नान्यविश्वमाहितः । एकलिंगं पवक्ष्ये
शान्ते लिंगसूक्ष्मे । तदुक्तं पंचक्रोशान्तरे यत्र न लिंगान्तरमीक्षते । तदेकलिंगमाख्यातं

नवम्यां सिद्धिरतुला यत्र संपूजयेद्दुर्गां महाष्टम्यां प्रयत्नतः त्रिसन्ध्यं नाशिनीं पापं न
त्वष्णां देवनाशायेत मत्स्यमांसके नादित्यां यत्र पीठेषु शिलाभूतां च तिष्ठति कलिसं
क्षिति कलौ संख्यायतनगुणगणाः इति संख्यानवकेतेष्वर्थः लक्ष्मनयं पंजयत्नोने नारी
णां यत्र तिष्ठति निःस्पृहा विश्वविनेनहृत्स्नो कलाविशेषतः सर्वांगपिष्ठतलो हिमक
नमैरवैरवैदलैः दलैः पत्रैः मधुनापायसैवंवल्लीरमाज्येवशाकेन वलिंदद्याच्छ्रीमा
वेमक्तिं वैवविशिष्यते नीलनागे प्राग्मवमाह त्रालीणां लक्ष्मणादेवाशुशंकरे
नत नक्तंवामपुरंदराणां सर्वकामार्थसिद्धये नारिकेलोदकैः कोस्पनोवेवाविल
नेवम्य रंभाफलैर्मालमत्स्यं जम्बूफलैश्च विनम्रः सर्वोसिद्धिमन्त्रकम्यत्रसोमाद
मवाप्नुयात नेमोनरे मकेवांजी वहीनाना जनेनवोवीरमापने त्रालणांवहिवम्य
कासाधवेहारसापने लक्ष्मात्रयोगकल्पेणांत्रयो लक्ष्मः सर्वसिद्धये सूर्यामार्देवश्रूमे
मिजेनेभूगृहेश्वनः नवके देवामांदेवश्रून्येनिजैनेकोन्नवेपूमनि रुज्जेटपवेनमावि
निजैनेवावनमध्ये मन्त्रसामी कर्तव्यमाह प्रवाप्यमेत्रवियिपवमरितोष्यनया
गुरु स्पर्शकेवलमामीनेष्वमेषुकेवलेष्ववा विहरेषुममाश्रिमसायवेलिङ्गिन
मो नयाबोकं प्रलापाष्ठवेनः संमेयापानमेनगामजे नीलस्यारख्वीमंत्री

श्री· आ·क· ल·
१६७

167

कविता विघ्नकारिणी अनायासान् हि मीयेत न किंचिद् विघ्नकारणं कवितेति
कविता भवत्येव अनायासाद् विघ्नकारं हि नीयं विघ्नकारणेनेत्यर्थः इति कश्चित्
वक्तव्यं न किंचिद् विदधाति यतः तेन वाग्भवपदेऽपि असाधारणेन चैतत्कालिकलौकि
ककवित्वशालित्वेव हृद्यमेव विघ्नकारणमित्यर्थः एवमेव श्रीचरः विघ्नस्थानि हृत्मे
व्यक्तिं श्रुतिवैपरीत्ये तथा त्रिदशमस्मद्राजगतो नाम सदा नीलमर्क विशेष
तः कलियुगे मत्स्यमात्सर्यविधायि सिद्धमेवोपयथा मे श्रीबालिशस्यापि यत्नि क
वेदनादिशास्त्रः सोऽपि श्लोककारकात्मत बालिशस्य सम्बुद्धि सिद्धिशालिश्लोककरु
इति श्रादेशीकरोतीत्यर्थः अल्पत्वमपि विद्यमानमपि तिपदिति वाचस्पतिमिश्र
श्रीयुक्तत्रयमसत्तादृश पश्यन्ति देवी संबोधनं तथा मे चस्य ज्ञानमात्रेणानुभाव
हृद्यं भवेत् नात्कालिके च कविता पौरनतिमात्मना यद्यपि हृद्येऽपि विघ्नकारणमि
त्युक्तं तथाप्यनुभावेनैव विघ्नकारणेनेत्यविरोधात् वक्तव्यं लौकिककविता
विघ्नहेतवित्ति न किंचिदेतत् तथा भवनावशमापत्सो भवेत्योगी महाकविः स
र्वोपि यदि महाकविः स्यात् भावनावशात् तदा लभते ममतो वाणीलतां मे च मस्य ज्ञापनः क
ल्पवृक्षस्य विनैव पदेऽतो हि महाकविः असत्त्वभावनाभ्यामाह देवीनमेषा यः

एवं च दक्षिणोपस्थापनमत्राविधिविधानेन यथा सुविमलन्द्रलोकात्प्राप्यते ततो भवि
तमन्त्राः प्रपूजितो मौनी हरिहरप्रणवादिभिः सम्यक् प्रभवति विनायकसरस्वतीनिवासः
महाविष्णोः सकलदेवाः सदेवेन्द्रनागेन्द्राः श्रीमातिसुफलेन समन्विताः सर्वे संस्थिताः समेत
वासुदेवो हरिर्विष्णुर्नारायणः सकलतिः सदा एकमूर्तिर्महाविष्णुरेकमूर्तिः सदाशिवः
अथ मोक्षप्रदा देवी जयविजयप्रदायिनी धनधान्ययशोलक्ष्मीराज्यभोगप्रदायिनी
तस्मात्सौरज्ञेपदे देवी गन्धपुष्पैश्च धूपदीपैः नैवेद्यैर्विविधैर्भक्त्या पूजयेन्मातृविंशतिं सदा वा
मनश्शीघ्रफलदायी तस्मिन्विशेषतः इमम्भवेत ततः केंगपवते चे एवं कृत्वा हवि
ष्पाशीनपेलसामतनमपीः ततः श्रीयोगे सर्वेषां च शुभाशीर्विचकारयेत वीरश्वेषि स्वे
च्छाचारपरमेश्वरीपुष्पमालिका सिद्धये रहस्यमालामादाय लक्षमेकं सदा जपेत् अथ लक्ष
जपान्तके मेव पुरश्चरणे होमादिकं तु येन तन्नाभावात् हि किञ्चित् तत्र सामान्य वि
धिनिषेधकाभावात् वस्तुतो देवताराधने जनेवालहेमप्यात्मसमाहितः जपादेशा
शान्तोहेमः तदेशाशीनतपोन तदेशाशीनाभिषेककृत तोल्लासमाभाज्ञनमिति म
न्त्रसकलविधिरयाने अथ शिवाबलिः ततः केते चतुर्दशमणो विल्वमलेशानेश्वरप्र
शानेवासिमायुकः मासश्रयानैवेद्यसंध्याकालेनिवेदयेत कालीकालीनिवकस्था
नयोमाषिवलोपारी पञ्चदशमासयानिपरिवारगणैःसह श्रीकालीति पदे वा
शुवकुलोलसमर्की तदेवमंगलतसनामप्याज्ञलरक्षणे श्रीवशमनसदानेनलियते

श्री॰
आ॰ क॰
ल॰
१६८

168

नोषधेच्छिवो निमज्जाहुंयथामेध्यावेदवेपिलसर्पणे नेष्येकुलदेवीनां मूलयेन्निम
नासह्यता पञ्चरूपाशिवादेवी योगमार्गेषणतिनिर्जने शिवकुराचेण नस्याशुभं सर्वेनशपति
निश्चिते जपध्यानाविधानानियथाविधि विमलहृदयाभिन्न गृहीत्वा शुभमासाय शिवादीनि
निर्जने एकयाशुद्धमनेनपूजयेच्छिवदेवं भैरवं नित्यं च सर्वदेवानां प्रीतिः परमदुर्लभा प
शुशान्तिकरं शान्तिः पुष्टिः शान्तिकं बलिभैरवं भूमिकाविग्रहणे कर्मसु ग्रहणेषु यथेमतः तेन
सर्वप्रकारेण कर्तव्यं पूजनं नमस्कृत्य राजापि मध्यमाः पशुदेशान्तरगमनेऽपि कृते शुभाशु
भानि कर्माणि विधिवद्बलिमाहरेत गृहाण देवि मत्तं मांसं महाकालाग्निरूपिणी शुभा
शुभफलं ददाति गृहीत्वा बलिं चैव एवं मन्त्राय दानं देवि बलिं कुलजनेषु शिव यदि ना
मन्त्रेणैवापि दानेन शुभं भवेत शुभं यदि भवेत् तस्य मन्त्रेण तत्त्वशोधनः एवं नामा महा
देवदेवशान्ति सम्प्रदाय नैवेद्य इति शिवाबलिः इति श्री आगमकल्पलतायां च
तुर्दशोपटलः १४ श्रीविघ्नेश प्रवक्ष्यामि भोगमोक्षप्रदायिनी यस्माद्विना
नमोऽग्रणे ईशो महादेवगणपतिः सर्वदेवमयो वह्निर्यमो भूतगणनायकः नैरृतो
रक्तमांसनाथो वरुणो पश्चिमापतिः वायुर्मृगगणे नाथो धनेशः कुबेरो महेश्वरः
ईशानेश्वरकोणो ब्रह्मलोकेव प्रजापतिः विष्णुः फलकोद्वेषः शेषो महे
श्वरः महामन्त्रप्रभावेन सर्वे सम्पद्गामिनः ॥ ॥ त ॥

नमोङ्कारं प्रवक्ष्यामि नानातन्त्रानुसारतः तदङ्कं विषमास्तन्त्रे तत्र विद्यां प्रवक्ष्यामि महा
त्रिपुरसुन्दरीम् यस्याः स्मरणमात्रेण त्रैलोक्याधिपो भवेत् यदक्षरैकमात्रेण संसिद्धेः स्प
र्धते नरः रविताक्ष्येन्दुकन्दर्पशंकरानलविष्णुभिः यदक्षरशशिज्योत्स्नामण्डितं भुव
नत्रयम् वन्दे सर्वेश्वरीं देवीं महात्रिपुरसुन्दरीम् क्रोधेशो वाग्भवः कीर्तिः ककारस्त्र
स्ततः परम् प्राणेशः सहजा शान्तिः कूटस्थ हृल्लवासिना भुवनेशबीजमेतदुत्पन्नतो
न्यासिकसमुद्भवेन जगद्बीजं तल्लोमयो यामसप्त द्वस्प यथाक्रमात् परबीजं ततो द्या हि
दृष्टं कामसञ्जिता क्रोधेशः ककारः वाग्भवः एकारः कीर्तिः ईकारः वाक् च ज्ञेया ल
कारः परमायाबीजं तेन कएईल ह्रीं प्रथमकूटो भवति प्राणेशो हकारः सहजः
सकारः शान्तिः ककारः कूटो हकारः हृल्लवासिना लकारः भुवनेशबीजं मायाबी
जं तेन हसकहल ह्रीं इति द्वितीयकूटः जगद्बीजं सकारः तल्लोककारः मोघाल
कारः परबीजं मायाबीजं तेन सकल ह्रीं इति तृतीयकूटः एषा विद्या महेशानि त्र
काबीजत्रयात्मिका कामराजेति विख्याता त्रैलोक्ये चापि दुर्लभा एकाराद्यन्तरमाह ।
वक्षीति यथशाने विदशाक्का काश्चाग्निबिन्दवः सनादं वामनेत्राढ्यो वाग्भवः कल्पपाद
पः शिवबीजेन त्रियाकृत्वा महीशिखानिलयक्रमैः मायायाः सकमहेशो शाक्तवर्णेषु

श्री.
क.
१६१

169

तेषयः लयायोगिभिः स्मृतोऽङ्कनादादाः कामराजकाः मूलकं चक्रीशमानवं क्रोडनादसंयुतं

वैः शक्तिबीजं समुद्दिष्टं मेरुबीजं त्र्यात्मकम् चक्रीककारः शिवोऽशयकारः गोविन्द

ईकारः शक्रोलकारः आकाशो हकारः वह्नि रेफः बिन्दुः अनुस्वारः मनार्धेनादसंयुक्तः

शुद्धं चन्द्रसंयुक्तः वामनेत्रमाप्य वामनेत्रः ईकारः लयफलाः तेन कएईलह्रीं इति वाग्भव

बीजं भवति शिवबीजं हकारः हरिर्लक्ष्मी इति लयक्रमेणैव प्रोक्तं भवति उपरि प्रथमं क्र

मेणाह हकारं त्रिषु स्थानेषु विलिख्य प्रथमं हकारस्याधः मूलकं मन्दो सकारककारा

रीदेव्यां स्थितिरूपस्य हि जीवस्याधः शक्रवर्णो लकारो देयः तदेतेन भुवनेशीबीज

ज्ञ

देयं तेन हसकलह्रीं इति कामराजबीजं भवति मूलकं सकारः चक्रीककारः ईश्व

लकारः गगनो हकारः वह्नि रेफः ईड अनुस्वारः नादार्धचन्द्रः तेन सकलह्रीं इति

शक्तिबीजं भवति एतेषां बीजत्रयाणां पृथक् पृथक् ध्यानमाह वाग्भवबीजस्य

फलं मूलेन ध्यानमाह यस्य ध्यानात् आपादान्नाभिपर्यन्तं कुहरे लसद्रूपप्रभं याद्वेदाल

कारं तत्कोणमभिवीक्ष्य मतिर्जायते वाग्मितिश्च विद्याने जनेन स्थितिर्यत्न यातत्रैबी

जत्रयं तत्र स्पष्टं स्पष्टमिति पापि शान्तिमदनात् वैदं तु बीजे स्थिते सहाररूपत्या नलसदन

वे यत्र मूर्तीं यत्नीर ध्यायति कामराजकामिरेय एतद्विश्वं जगत् सोमं कामस्य शक्तः पशुपतिरनलो वेसवीक्ष्य चंद्रोनादः

शाक्ताख्यबीजेन हि देवमखिलमन्त्रीरक्तं देवं तु गौरम् । यो ध्यायत्येतं देवं भवति हि निखि
लाखिलवशीदिव्यसिद्धिर्दिव्यालोकैकचक्रादपहरति विषयानि कैवल्यधामः ॥ इति बी
जत्रयाणां ध्यानम् । प्रकारान्तरेमाह । कामराजं प्रवक्ष्याम्यतिगोप्यं प्रदेशितम् । माद
नेशाक्तिरेशानिदेवराजललितापरः । अग्न्यार्धचन्द्रवामाक्षीवाग्भवः परिकीर्तितः ॥
शून्यो भृगुर्दिवानाथो गगनं गोत्रभृद्धरः । रेफाक्रान्तस्तुरीयेन्दुः कामराज उदाहृतः ॥
हृदयं प्रजापतिः शक्रो महामायानन्तरः परम् । शक्तिबीजमिदं प्रोक्तं सर्वबाधापनोदनं शो
भवम् । कीलितं यं महाविद्या सर्वकार्यार्थशालिनी । कीलितं कामराजस्य योजना
नि संप्रकीर्तितः । अस्यार्थमाह । मादने ककारः । शक्तिः एकारः । ईशानी ईकारः । देवराजो
लकारः । हरो हकारः । अग्निः रेफः । अर्धेन्दुः अर्धचन्द्रः । नादः । तथा तुरीयः । वेदो बिन्दुः । वामाक्षी ईका
रः । तेन कएईलह्रीं इति वाग्भवबीजो भवति । शून्यो हकारः । भृगुः सकारः । दिवाना
थः ककारः । गगनं हकारः । गोत्रभित् लकारः । हरो हकारः । रेफाक्रान्तो रेफयुक्तः । चतु
र्थः । चतुर्थस्वर ईकारयुक्तः । इन्दुरनुस्वारः तद्युक्तः । तेन हसकहलह्रीं इति कामराजबी
जो भवति । हृदयं सकारः । प्रजापतिः ककारः । शक्रो लकारः । महामाया ह्रीं । एतेन सक
लह्रीं इति शक्तिबीजो भवति । ककारादियं त्र्यं मन्त्रः सर्वबाधापनोदनः । ज्ञेयो हि कीलि

श्री क
८०

170

नः शुद्धः सिद्धिदो न हि मूलने कीलितं कथितं भद्रे मेनन्तु फलवर्जितम् वामनेत्रा
श्रितं यत्नेन देव मंत्रमनूत्तमम् अकीलितं महामंत्रं ज्ञातव्यं हितसूचकम् वामनेत्रं
कारः पंचाशच्छेदम अकीलितं चैकहृषणम् उद्धताकीलिता विद्याविनिष्कीला
कथ्यते प्रिये वामाक्षी विजया भानुः महस्वान् वियत्क्रमात् जातवेदाश्च वामाक्षी
बिंदुयुक्तास्तु वाग्भवः शिवात्मा सहजात्मा च महाकाली महेश्वरः आवेद्ध लोम
हा मायानन्तरो भृगु भास्करौ मांसलाम्भ भुवनेशानी शिवेन कथिता पुरा निष्की
लिता महाविद्या मोक्षा सर्वार्थसिद्धिदा सर्वार्थसिद्धिदा विद्या त्रैलोक्यवशकारि
णी वामाक्षी ईकारः विजया एकारः भानुः ककारः महस्वान् लकारः वियत् ह
कारः जातवेदा वामाक्षी बिंदुयुक्ताः रेफः ईकारानुस्वारयुक्ताः ह्रीं इत्यर्थः जातवे
दाः रेफः वामाक्षी ईकारः बिंदुयुक्ताः अनुस्वारयुक्ताः तेन ऐकल ह्रीं इति वाग्भव
बीजं भवति शिवात्मा शिवो हकारः सहजात्मा सकारः महाकाली ककारः महेश्व
रो हकारः आवेद्धलो लकारः महामाया ह्रीं तेन हसकलह्रीं कामराजबीजं भवति भृगु
भास्करौ सकारककारौ मांसलाम्भ लकारः भुवनेशानी ह्रीं एतेन सकलह्रीं इति शक्तिबी
जं भवति ऐ एकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं एवंविधं मन्त्रं मा जपेल्लक्षं समाहितः इन्द्रोपीन्द्रपदं प्राप्य श्रीतेदेवी मवाप्नुयात् पजनं च समाश्रियह

नोनं पूर्वकालिकम्

शिवशङ्कोऽत्र संवादमितिहासं पुरातनम्। द्विजयात्रशिवानां च यद्वृत्तं तेन वै नृप
तत्सर्वं कथयाम्यद्य समासेन यथाक्रमात्। ब्राह्मणो मूर्खरूपश्च को हि द्विजः शिवो विव
जितः कदाचित्स्वैकः समासीने दृदृशे द्विजं कृशम्। दृष्ट्वा जिज्ञासयामास वानीतमे
द्विज यद्वक्तव्यं कत्यः समाधानः कोवात्रैकथ्ये यस्त्वमे। तच्छ्रुत्वा तेन मस्तकं नत्वा ब्राह्म
णेन त्वमेवा वद्। ब्राह्मणो हे महाराज ईश्वी कमलाकरसेवकः। श्रुत्वा विस्मयतन्त्र वाक्यं
तं सेवन्त्वा शिवयाति। उवाचैनं हितेनवाक्यं मधुरं तेहि द्विजेश्वरि। तव दुःखविनाशाय हि
तोपायोऽयं मयोक्तो हि द्विज। मंत्रैकं कथयामि त्वां साने कुरु विधानतः। विधिवत्स्नानमाचर्यं
तत्स्नानान्तं हि द्विजोत्तम। यत्रयत्र जले स्नात्वा पञ्चमुष्टिणा वा चयत्। यथाविधिविधा
नेन मृत्तिकाऽत्र कोशितो मनुः। यत्राहं सेयाभोः शिवपर्वते पुण्यतीर्थके। स्नात्वा नवपुर
स्यां समेष्यति नेमविष्यति। मृत्तिमं तले मृत्वा वा ते स्वर्गं गमिष्यसि। इत्याज्ञप्य च शि
वाय स्वस्थाने गतोऽग्रतः। श्रुत्वा तद्विप्रो रोषाकुं ललतसर्वं जपेन्मनुम्। अनेककाल
पर्यन्ते नानातीर्थेषु स द्विजः। तत्तत्त्राचाप्तितेकार्य समभवद्दुःखमानसः। ततो यमेति
रक्तास्यमेध्ययत्रे विशेषतः। सन्दिरवलविधानारंगहनेवनमाविशत्। विधानतिवं
कृत्वा प्राणत्यागाय तत्त्वतः। दृष्टं ग्रे सरस्तत्र विपुलं नीरसंयुतम्। स्नातस्तत्रैव सहसा

श्री · क · १२१

171

पद्मः शिव नःस्वरूपाच्छिवः अपालगौरूपमारुह्य यथानायस्व छ्वैन हितम् कलेवरमोऽपि वि
पिनेकथमस्मयतिस्ततः श्रुत्वा वाक्यं ततो विप्रः उवाच विनयान्वितः देवो वामानमेय।
हः किं मायूष्यत्मित्योग्यतम् श्रुत्वा विप्रस्य तद्वाक्यं प्राह गौरी हरं देवं दीप्ति नवदुःखेवि
लोक्याथवा इह पुमागतः स्वयम् श्रुत्वा तद्वचनं विप्रः सर्वं तस्मै न्यवेदयत् विप्रोऽहं दुः
खभागी च पुत्रदारविवर्जितः विधानरवि यत्नात् प्राणान्त्यागे गतोऽस्म्यहम् किं
मे दुःखेन सहेहि विधानस्य कथयम् कथं वा गमने वा तन्नत्वं कथय स्वमे
श्रुत्वा तद्वचनं विप्रः सम्यग् वाच कृपान्वितः यदर्थं वा विपिने त्यागतोऽस्म्यहम् निय
तेनमम चैवाद्य वर्षेच वविधानरि श्रुत्वा तद्वचनं ब्रह्मा सिद्धं रेवि च भावनाम् भीति
पुष्प अस्य कैलासे जगाम शिवसन्निधौ नमस्कृत्य विधानेन शिवं स्तोत्रेण सम्यग् ततः
शंभो भर्गो वृषशिवा कान्तशर्व वृषकेतु गणपते भव भीम भवानीश महादेव नमो
स्तुते श्रुत्वा वाच शिवः स्तोत्रं कथमागमनं तव ब्रह्मा तद्वचनं श्रुत्वा तस्मै दुःखे
न्यवेदयत् मयि दृष्ट्वा वर्षे विप्र पुकल विपिने नानरे तस्मै वरप्रदानाय आगतो
हं नवो निके सर्वं ज्ञात्वा ते मया का कविप्रपार्श्वे शिवः स्वयम् उवाच परया भक्त्या
कथमात्मवर्षं कुरु कथयस्व ममाग्रे तत्र स्तोत्रपाठं वदामि ते राम ॥

ऽस्यायमशिवस्यास्य मंत्रकीलनकारकम् कथयामास तं मंत्रं गत्वाथो देवर्षयो ज
पः कृतज्ञ लोकार्थं किमर्थं नो भवेद्वद कृतज्ञानहवचने देवोऽद्य मंत्रस्य कारणम् कथ
यामास तत्त्वज्ञानाय द्विजानामिमेवद आर्येभिर्मंत्रसंतनोवाच महेश्वरः विद्यायासैव
दुर्मंत्रे दत्त्वो ह्यमरस्तदे लब्धामंत्रवरं विद्योजशालतं मन्त्रमम् मुद्रमंत्रप्रभावेण।
प्रसन्ना चेंडिका भवत् दृष्ट्वा देवी ततो विद्यां न मस्कृत्य समाहितः वरं दत्वा ततो विद्यां
मनसा वाक्तितेजव वरं दत्वे ततो विद्यामानसं वा हित्वेन यत ततो लब्धा वरं विद्यारा
ज्ञाभूत्स्वत्तीतले मुक्तिदेवा च मानेन सायुज्यं तस्य चाभवत् इति ते कथितं सर्वं कीलि
तोद्धरणं मया जन्मास्मुद्रमनेमंत्रीभक्तिं मक्किव विंशति क्रमनिर्लेपलिखिं हेकीलि
तोद्धरणं मया कथितं कामराजस्य श्रीलोकास्यापि दुर्लभम् वक्ष्ये हाटशमेदाश्च।
ज्ञानार्णवसमीरितान् महात्रिपुरसुंदर्याः सर्वकामफलप्रदान् कामोपासित
विद्या च लोपामुद्रा तथैव च मनुपूजित विद्या च विद्या चेंद्रप्रपूजिताम् कुबेरपूजि
ता विद्या च तथागस्त्यप्रपूजिताम् नंदीश्वरार्चित विद्या च तथा चेंद्रप्रपूजिताम् सूर्यार्चि
त विद्या च विद्यां शंकरपूजिताम् विष्णुपूजित विद्या च दुर्वाससः पूजिता तथा कामरा
जक्रमेणैव कथयाम्यत्र संग्रहे ज्ञानार्णवोक्तं वत्त्वामिमं तत्स्वरूपं सुदुर्लभम् यन्नाविष्णु

रहस्यं व्याचष्टे मंत्रनामधेयनिरुक्तिः मूलमंत्रे हंसः शिवो माया शक्तिः कला सा च मातृका अयं
वेदस्य बिंदुस्वनवाणी मे कथ्यते एतेन लसहहंसरकारः निलवाणी लकारो मे कथ्यते
महात्रिपुरसुंदर्या मंत्रमेतत्समनुक्तनाः लकारात्पृथिवी देवी सर्वलवनकात्मना ये
वाशम्भोः संपन्ना सर्वतीर्थमयी परा सर्वगंगामयी सर्वदेवस्थानमयी शिवे १ स
काराचेंद्रनारायणाद्धिरूपादेवस्वरूपिणी २ हकाराच्छिवसंयोगाद्व्योममंडलसंस्थिता ३
ईकाराद्विश्वकर्त्री च माया नयोनिकाप्रिये ४ एकाराद्धंसबीजशक्तिर्विश्वपालनत
त्परा ५ रकाराद्ब्रह्मसायुज्यदायिनी स्वरूपिणी ६ ककारात्कामदा कामरूपिणी स्फु
रत्प्रभा ७ अर्धचंद्रेण देवेशि शिवयुक्ता निरंजना ८ बिंदुना शिवरूपेण शून्यरूपे
ण सात्विकी ९ अनया सह सर्वत्र व्याप्तिनिश्चलतात्मना एतेन मंत्रयंत्रयोरभेदत्वे
सूचिते एवं पूर्ववत्स्वरूपे मंत्रेणानेन सुंदरि एभिर्वर्णैः साधकैर्वर्णैर्जायते त्रिपुरा
मनुः अन्यथा तेन मंत्रेण तो तस्य वसुंदरी मनोः श्रीचक्रमपि देवेशि मे तद्रूपे
न संशयः लकारात्पृथिवीबीजं तेन भूबिंबमुच्यते सकारश्चंद्रमा महे
कला षोडशकात्मकः तस्मात्षोडशपत्रेण हकारः शिव उच्यते अष्टमू
र्तिः सदाशिवस्तस्मादष्टदलं भवेत् ११

172

ईकारस्तु महामाया भुवनानि चतुर्दश पालयन्ती परा तस्माच्चक्रकोणं भवेत्प्रिये ४
शक्तिरेकादशस्थाने स्थिता सृजेज्जगत्त्रयम् विश्वयोनिरिति ख्याता साविलदशरूपकः
रकारात्परमेशान्याश्चक्रमाख्यविजृम्भते दशकोणपरा तस्मात् हकाराज्ज्योतिरव्यया क
लादशान्विता वह्निर्दशकोणं प्रवर्तकः विजृम्भते निवृति ६ ककारात्कामदत्ते देवेशि
शिवशिवे चाष्टस्वरूपकम् योनिरष्टदलं चक्रे वसुयोन्यंकिते भवेत् ७ अर्धमात्रा नृणा
स्तेनेनादरूपा महेश्वरि ८ त्रिकोणरूपा योनिस्तु बिन्दुनादैः स्वयं भवेत् कामेश्वरस्वरूपे
न विद्याधारस्वरूपकम् श्रीचक्रं नवधा तोहे श्रीविद्यावर्णसंभवम् ९ ततस्तम्याद्यरूपासी
नेश्चक्रराजं समुद्धरेत् शुद्धभूमितले सम्यग्विपिदशादिकोष्ठलुप्तयाम्बिते यद्वेहेमम
येत्वापि रजतेनापि अथवा दर्पणे कस्तूरीकुंकुमेणाङ्कुचंदनैः श्रीचक्रं लिखेत् यद्येन
ऊर्ध्वरेखायत्त्रमपि पद्मासनं भानाभावादिति कश्चित्तत्र भूपदेशे समेरम्ये सिंहरजसापिवा
मकमस्तरज्ञोमि स्वर्ण मौवक्तं समालिखेत् कज्जरेखेनेनरम्येसेपि भेदं समंकज्ज उत्तरा
ग्रामुखो हे विपराचक्रं समुद्धरेत् उत्तरामानन्दादेवि विलोशीशेवनसंशयः ईशानकोणे
देवेशि आनन्दाश्रयमष्टेशयेत् पश्चिमाभिमुखो देवि यदा चक्रं समुद्धरेत् पश्चिमाशानन्दास
याशेशेवनसंशयः वायुकोणानन्दाश्रयमीशानैवासमभवेत् स्वल्लेविस्तरेण सकला

५

श्री.
क.
१७३

173

भुवनेशानीकामेशीबीजमन्त्रमम् अस्यार्थः सर्पादस्वरेणोकलास्वरूपं भुवनेशानीह्रीं
नेनकलह्रींइतिकामेशीबीजंभवति अनेनसकलाविद्याःकथयामिविशेषतः अने
नकामेशीबीजत्रयरूपमन्त्रेणसकलाविद्याश्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याःविशेषः शक्तिनत
यवर्णैःसकलमध्येसलोवने वाग्भवंपञ्चवर्णात्मकं शक्तिःपकारः तुर्यंहकारः तोककापल
कारयोर्मध्येलिखनीयः ततोमायाबीजेनानेनकपर्दलेनसर्ववर्णोऽयंकलमध्येसलोव
ने वाग्भवंपञ्चवर्णात्मकं शक्तिःपकारः तुर्यंईकारः तोककारलकारयोर्मध्ये चन्द्रः श
म्भो पादेनतदयःशक्तिलदेनबिन्दुमालिनी एतच्चभुवनेशानीबीजेनवाग्भवंभवेत्
कामराजमथोच्यते मादनेशिवचन्द्रश्यामशिवोनमीललोचने कामराजमिदंभवेत्सर्व
णांसर्वमोहनम् मादनेककारः शिवोहकारः चन्द्रःसकारः तेनककारस्याधोह
कारसकारौदेयौ शिवोनमिति शिवोहकारः सकारस्यान्तेदेयः तेन
हसकलह्रींइतिषड्वर्णात्मकः कामराजबीजंभवति शक्तिबीजंवरारोहे
चन्द्रार्धंसर्वसिद्धिदम् चतुरक्षररूपेणसर्वत्रात्रिपुराभवेत् चन्द्रार्धमिति चन्द्रः
सकारककारस्याधोदेयः तेनचसकलह्रींइतिचतुर्वर्णात्मकःशक्तिबीजं
भवति सर्वत्रात्रिपुरात्मिका मधेदेवमयादेवीसर्वदेवमयीसदा ॥

सर्वेसामिमयीविद्यासर्वतीर्थमयीशुभा सर्ववेदमयीसंवित्सर्वज्ञानस्वरूपिणी एता
मुपास्य सर्वं कामः सर्वांगसुंदरः अनःकामराजेयंत्रिषुलोकेषुविश्रुता कामराजा
ख्यविद्यायाः शक्तिरियं वसंहति हित्वामूलेशिवेंदुभालोपाद्यग्रप्रकाशिता एवं वा
द्विबीजे पकार एकार ईकाराः स्वरहृद्यंत्यक्ता ककारासर्वे हकारसकारौ देयौ तेन हसक
लह्रीं इति प्रथमबीजे शेषबीजद्वयं पूर्ववदिति तदुक्तं शिवः शक्तिः कामः क्षितिरथ
रविः शीतकिरणः स्मरो हंसः शक्रस्तदनु च परामारहरयः अमी हल्लेखाभिस्तिसृभि
रवसानेषु घटिता भजंते वर्णास्ते तव जननि नामावयवताम् शिवो हकारः शक्तिः
सकारः कामः ककारः क्षितिर्लकारः एतेन कहसकलह्रीं इति भवति रविर्हकारः
शीतकिरणः सकारः स्मरः ककारः हंसो हकारः शक्रो लकारः हसकहलह्रीं इति भ
वति परा सकारः मारः ककारः हरिर्लकारः तेन सकलह्रीं इति भवति इति बीजत्रये
ऽनेनमारबीजपुरस्कंकयोद्विरूपः मनश्चितामाह कामराजाख्यविद्यायावाग्भवे
नवरानने विद्योद्धारं प्रवक्ष्यामि शक्तिमादनमद्युगम् शिवेंदुयोहाग्भवेनशिवा
यं कामराजकम् चंद्राद्यं तन्नृतीयं स्यादिद्वितीयपद्यनस्पृजिता शक्तीति शक्तिः सकारः
मादनेककारः शिवोहकारः तेनप्रथमबीजे पकारककारयोर्मध्ये हकारं दद्यात्

श्री.
क.
१७४

174

तेनकहएईलह्रींषड्वर्णात्मकवाग्भवबीजोभवति शिवाद्येकामराजकमितिशिवोह
कारः मध्यबीजेककारस्यादौदेयः तेनहकएईलह्रींइतिषड्वर्णात्मककामराजबीजो
भवति चेद्वाद्येनतृतीयेस्यादिति चेद्दूःसकारः तृतीयबीजेककारस्यादौदेयः तेनस
कएईलह्रींइतिशक्तिबीजोभवति विद्येयमनयूजिता चेद्वापिनमाह महाद्येवाग्भ
वेदेविवेद्राद्येशिवमध्यमम् मादनेकामराजेनशक्तिबीजेहसाननम् सद्वायमि
ति सःस्वरूपेच एतेनकामराजविद्यायाः वाग्भवकूटस्यादौसकारहकारौदेयौ त
तेनसहकएईलह्रींइतिसप्तवर्णात्मकोवाग्भवबीजोभवति चेद्वाद्येशिवमध्यगमा
दनमिति चेद्दूःसकारःशिवोहकारः मादनेहकारः तेनद्वितीयबीजेककारस्यादौ
सकारोदेयःशिवमध्यगमादनमिति हकारयोर्मध्येककारोदेयः तेनसहक
हएईलह्रींइतिसप्तवर्णात्मकःकामराजबीजोभवति शक्तिबीजेहसाननमि
ति हसाननं हकारसकारस्वरूपं तेनतृतीयबीजेहकारौककारस्यादौदे
यौ तेनहसकएईलह्रींइतिसप्तवर्णात्मकः शक्तिबीजोभवति चेद्वापि
तद्विद्येयं कुबेरोपासितामाह महाद्येवाग्भवेविद्धि शिवाद्येसहमध्यग
म् मादनेकामराजेनतृतीयेस्फुरणायेति ॥ ॥ ः

महार्यं शक्तिबीजेन कुबेरेण प्रपूजिता । कामराजविद्यायाः प्रथमबीजे ककारस्योपरि ह
कारसकारौ देयौ तेन हसकएईलह्रीं इति समवर्णात्मको वाग्भवबीजो भवति शिवो ह
कारः सः स्वरूपं हः स्वरूपं पञ्चमादनेककारः मध्यबीजे प्रारोहकारो देयः तदेते सका
रककारयोर्मध्ये ककारो देयः तेन हसकहएईलह्रीं इत्य ष्टवर्णात्मकः कामराजबी
जो भवति तृतीयबीजे ककारस्यादौ च सकारहकारौ देयौ तेन सहकएईलह्रीं इति
समवर्णात्मकः शक्तिबीजो भवति कुबेरोपासितविद्येयं भोगमोक्षप्रदायिनी अगस्त्य
पूजितामाह कामराजाख्यविद्यायास्तार्तीयं पूर्णवदिति शक्तिबीजे महार्यं स्याद्विद्या
गस्त्यप्रपूजिता कामराजविद्यायाः प्रथमबीजे द्वितीयबीजे पूर्ववत् तृतीयबीजे
सकारोपरि सकारहकारौ देयौ तेन सहसकलह्रीं इति षड्वर्णात्मकः शक्तिबीजो भ
वति अगस्त्यपूजितविद्येयं भोगमोक्षप्रदायिनी नन्दिपूजितामाह कामराजा
ख्यविद्याया वाग्भवे मारस्तेनाज चेत्तेनैव संयोज्य कामराजेन ततः परम् हित्वा चेद्दे
मविकर्णां हि विद्येयं नन्दिपूजितामाह तेन ककारः चेत् सकारः तथा कामराजविद्यायाः
प्रथमबीजस्यादिस्थितककारस्य स्थाने च ककारस्य स्थाने सकारो देयः तेन सएईलह्रीं
इति पञ्चवर्णात्मको वाग्भवबीजो भवति कामराजेन ततः परम् इति चेत् सकारः तेन हका

श्री·
क·
१७५

175

स्थाने स्थितः सकारो हकाराद्देयः तेन सहकहलह्रीं इति षडक्षरात्मकः कामराजबीजो भ
वति शक्तिबीजं प्राग्वत् तेन इहस्थितविद्ये सर्वसिद्धिप्रदायिके। इत्यापितनामाह काम
राजाख्यविद्याया द्वितीयभूमिं तृतीयके शक्तिबीजे स्थितां देवि चेद्द्वयं कुरु तत्र च इत्या
पितविद्ये भुक्तिमुक्तिफलप्रदा कामराजाख्यविद्यायाः प्रथमबीजे द्वितीयबीजे च
प्राग्वत् भूमिर्लकारः चेद्द्वः सकारः तेन तृतीयबीजे ककारस्याधः स्थितो लकारः
सकारककारयोर्मध्ये देयः तेन चतुर्वर्णात्मकः सलकह्रीं इति चतुर्वर्णात्मकः
शक्तिबीजो भवति इत्यापितविद्ये भुक्तिमुक्तिफलप्रदा हृदयेश्वरीतनामाह लोपा
मुद्राख्यविद्यायां द्वितीयायां महेश्वरि कामराजे भगं हित्वा मरुद्भिर्युक्तं देवि च शिवं वि
नाचतुर्वर्णात्मतृतीये सकारः शिवः एषा विद्या वरारोहे त्रिपुरा हृदयेश्वरीता लो
पामुद्राविद्यायाः प्रथमबीजं प्राग्वत् भगः सकारः कामराजे द्वितीयबीजे हका
रस्याधः स्थितः सकारो हकारादौ देयः शिवं विना चतुर्वर्णा शिवो हकारः कका
रस्याधःस्थितो हकारो हरीत्यादेयः तेन सहकलह्रीं इति पञ्चवर्णात्मकः कामराजबीजो
भवति तृतीये तृतीयबीजे सकारः शिवः इति शिवो हकारः हकारो परि सका
रककारो देयो तेन सकहलह्रीं इति पञ्चवर्णात्मकः शक्तिबीजो भवति ॥ ४

हृद्यं सन्निविधेयं चोल्लिखनार्थं प्रदायिनी तथाचोक्तं वैरूपीके शिवोऽस्य गुः कामश्चा
परापरा च सहकलान्वरा जीवकामेशलपरा मौरी सर्वसम्प्रदिष्टा शिवो हकारः स्यग
सकारः कामः ककारः परा लकारः परा क्लीं तेन हसकलह्रीं इति पंचवर्णात्मक
कामभवबीजं भवति सहकलस्वरूपं तस्मात्पराह्रीं तेन सकलह्रीं इति पंचवर्णात्म
कः कामराजबीजं भवति जीवः शकारः कामः ककारः ईश्वरो हकारः लः स्वरूपं प
राह्रीं तेन सकहलह्रीं इति पंचवर्णात्मकशक्तिबीजं भवति हृद्यं सन्निविधेयं स
र्वेहृदि प्रदायिनी प्रथमे विप्रसंख्यामि वदनः कूपं च वर्णाकरीम् लोपामुद्रोद्धिनीयो न
विलिख्य सर्वैः इति पुनर्विलिख्यमामेव चनर्थे पंचमे स्थिताम् हित्वान् भुवनेश
नीमेकोच्चारेण चोच्चरेत चतुर्थं दामराविद्यापौकारेण महर्जिता अस्यार्थः लोपामु
द्रो विलिख्य पुनर्द्वितीयां द्विवारं तामेव लोपामुद्रामेव विलिख्य पंचमस्थले ःस्थिता।
भुवनेश्वानी ह्रीं बीजं हित्वा हंसी कृत्य एकोच्चारेण चोच्चरेदित्यन्वयः एवं कृते सम्पार्य
शेभः शाशां कमहदेवेह्स मन्हेशां चंद्रकेदशेह्रे सवस्त्रयाविद्युमारश्राक्रमाया रमृच्चारण
क्रमः तथाच कूटत्रयेषु प्रथमस्थायो ह्रीं यत्कूटत्रयमेकदैवोच्चरेदित्यन्वयः एतेन
हसकलह्रीं हसकलहसह्रीं सकलह्रीं हसकलहसकलहसकलह्रीं इतिवचनः क्र

श्री. क.
१७६

176

दाम्भिकाभवति शंकरोपासितविद्येयं सर्वसम्पत्प्रदायिनी षट्कूटो वेसवीमाह लो
पामुद्रा पुनर्देवि विलिखेन्नन्दनेनतरम नंदिकेश्वरविद्यां च षट्कूटा वेसवी भवेत् अ
स्यार्थः याहं लोपामुद्रां विलिखेत् तन्त्रा नंदिकेश्वविद्यां विलिखेत् तेन हसकल
ह्रीं सकलह्रीं सकलह्रीं सयहलह्रीं सहकलह्रीं सकलह्रीं इति षट्कूटा वेसवी भव
ति दुर्वासस्यापितामाह दुर्वाससा पूजिता देवि विष्णुकला पूजिता परा कामराजाख्य वि
द्यायाः षट्कूटेन तथाननेनु याक्षिता भुवनेशानी हृत्याऽकल महेश्वरि बिंदुह्रीनान्तादा
ह्रीनादुर्वासः पूजिता भवेत् अस्यार्थः कामराजविद्यायाः त्रयाणां बीजानां मध्ये ते
स्थितानि ह्रीं इति बीजानि हित्वा कृत्वा बिंदुह्रीं नामादहीमो भुवनेशानी हृत्याऽकल
महेश्वरि हकाररेफयोः संयोगेनोच्चारयेत् तेन कएईलह्रीं हसकलह्रीं सक
लह्रीं दुर्वाससाराधितविद्येयं भोगमोक्षप्रदायिनी १ एभिर्द्वादशसंख्याकैर्मन्त्रैर्लक्ष
दिते द्वादशान्ते स्थिता देवी परंब्रह्मस्वरूपिणी राज्ञी सर्वविद्यानां सर्वाम्नायैः सुपूजि
ता सर्वागमरहस्ये च वेदितादिशिवशक्तितास्य योगेनैनां विद्यां केवलं ब्रह्मरूपिणीं
एवं विद्या महाविद्या महात्रिपुरसुन्दरी इयमेव महादेवी त्रिकूटपरमेश्वरी वक्त्रेनषाकाने
सैवं सकलविलासिभिः परा वाचा वमनसा बुध्यादेवमेनषाक्यते मनसैव महादेवीं स्तुत्वा हंतसदाशिवः इति द्वादशभेदो सुज्ञाता

कथितानगुग्रंथिवेधेषु यमि ह्रासर्वसिद्धिदान् भेदानन्यान् प्रवक्ष्यामि शृणु देवेश्वरं
हिते चेद्वीने वारुणानेशक्रादिसहिते पृथक् वामादि बिंदुनादाढ्यं विसर्गमालक
लान्वितम् विद्यादीपयोजने देहे विसर्गादाः माग्रन्तरूपिबीम् त्रिकूटाः सकला भद्रे पंच
कूटा भवंति हि वेलवीवसकूटास्यात् षट्कूटा शांकरी भवेत् केवलत्वेमाग्रस्यात्
पंचकूटात शांकरी चेद्वीने हकारः वारुणानेशकारः शाक्रादिसहिते पृथगिति शाक्रो
रेफपृथक्पृथक् तत्सहितेतेन हकारो रेफयुक्तः शकारो रेफयुक्तः वामात् ईकारः बिंदु
रनुस्वारः नादोर्धचंद्रः तद्युक्ते नेन ह्रीं श्रीं इति बीजद्वयं भवति इति बीजद्वयं पदे विद्या
दीदीपने तदा त्रिकूटाः सकलाः पंचकूटा भवंति षट्कूटा वेलवीवसकूटास्याद्
तत्कूटा शांकरी षट्कूटा यस्यात् ह्रीं श्रीं कपईलह्रीं हसकलह्रीं सकलह्रीं इत्यादिबोद
ध्यम् वसकूटा वेलवी यथा ह्रीं श्रीं हसकलह्रीं हसकलह्रीं सकलह्रीं सईलह्रीं सह
कहलह्रीं सकलह्रीं षट्कूटया शांकरी यथा ह्रीं श्रीं हसकलह्रीं हसकहह्रीं सकलह्रीं
हसकलहसकलसकलह्रीं इत्येको भेदः तद्बीजद्वयमध्ये यद्येकं बीजं विद्यादीदी
पने तदा त्रिकूटाः सकलाः सप्तकूटा भवंति चतुष्कूटा शांकरी पंचकूटा भवंति षट्
कूटयवेलवी सप्तकूटा भवति तदेव विद्यागामि चतुष्कूटा यथा ह्रीं कपईलह्रीं हसक

श्री॰
क॰
१७७

177

हलह्रीं सकलह्रीं इत्यादिर्द्वितीयम् पंचकूटा शांकरी यथा ह्रीं हसकलह्रीं हसकहल
ह्रीं सकलह्रीं हसकल हसकहल सकलह्रीं इति पंचमः सप्तकूटा वैलक्षी यथा ह्रीं हसक
लह्रीं हसकहल ह्रीं सकलह्रीं हसकल हसकहल सकल इति भेदः सप्तकूटा वैलक्षी
यथा ह्रीं हसकलह्रीं हसकहल ह्रीं सकलह्रीं सपरलह्रीं सकहल ह्रीं सकलह्रीं इ।
तिभेदः इतिभेदद्वयम् वेदादिभेदान्नादेवीविवराणि मर्यादा नवभेदा स्वषट्कूटाः
सकलाः परमेश्वरि त्रिकूटा इति शेषः वेदादिः एवं वैलक्षी नवकूटा स्यात् सप्तकूट
शांकरी प्रसार्थः तद्धीनत्वय स्यात्सै यत्नावेदत्वा ऐं ह्रीं श्रीं इति त्रयं यदि विद्यादौ गीय
ते तदा त्रिकूटाः सकलाः षट्कूटा भवेति षट्कूटा वैलक्षी नवकूटा स्यात् चतुष्कूटा शां
करी नवकूटा स्यात् तेस्व विद्यागामि षट्कूटा यथा ऐं ह्रीं श्रीं इति बीजत्रयं यदि विद्या।
दौ गीयते तदा त्रिकूटाः सकलाः षट्कूटा भवेत् कपरलह्रीं हसकहल ह्रीं सकलह्रीं
इति भेदः इत्यादि द्वितीयम् नवकूटा वैलक्षी यथा ऐं ह्रीं श्रीं हसकलह्रीं हसकहल
ह्रीं सकलह्रीं सपरलह्रीं सहकलह्रीं सकलह्रीं इति भेदः सप्तकूटा शांकरी यथा।
ऐं ह्रीं श्रीं हसकलह्रीं हसकहल ह्रीं हसकह हसकहल सकलह्रीं इति भेदः इति
भेदत्रयम् अन्ये च बहवो भेदास्ते विस्तरभयात् लेखनादुपादाना स्वनविशेषतः

मतपवनेत्राणां परस्परविरोधोपि नाशोकलीयः मंत्राणां बहुशो महादिति इदानीं मेम
प्रवक्ष्यामि महाविद्यां च षोडशीम् यस्याः स्मरणमात्रेण शिवो भवति मानवः शङ्करेणैव या
जपेद्विद्यां षोडशाणां महेश्वरीम् योगिनीनां भवेत्सत्यः श्रीगुरोः कृपया विना राज्ये राज्ञा
प्रदातव्यापि पुत्राय याचमानाय यत्नतः देवान्तं षोडशीं विद्यां नाभ्यस्य कदाचन देयेन सर्वस्मा
न्मात्रे स्त्रीपुत्रादिनिस्थैव च शिरोपि माम सहितेन न देया षोडशी क्वचित् अपि देशपतिस्स
गः शिरसो वापि कीर्तनेन च अपि पुत्रशिष्ये देयेन देया षोडशाक्षरी नानाजन्मार्जितपुण्या वि
या उच्चमसहिता स्मृता उच्चारसहितेन वल्लभ्याविद्या षोडशाक्षरी साहित्यापि क्षमा विद्या
तथापि च निरन्तरा यस्मिन्मेदे यथाकाशो भिन्नरूपं प्रतीयते तद्वच्चिरन्तरं द्रष्टव्यं स्वबोधे
पि मे शृणु मम जपाविलिख्य मे चन्द्रमे चमेनेम मद्दरत् भोगदा मोक्षदा विद्या श्रीविद्या षो
डशाक्षरीम् विनायद्रूपदेशेन षोडशीं यो जपेन्नृपः स भवेद्योगिनीभक्ष्यः शिवशा
प्रमुक्तोपि सः चतुर्विधप्रकारेण कथ्यते षोडशी परा त्रैलोक्यदुर्लभां विद्यां जगदे
वीं च षोडशीम् वेदांतेषा हरणेन च शक्त्यादिसहितेन पृथक्कृ वागादि बिन्दुनादसम
न्वितेन बीजत्रयात्मकेन विद्या दिव्या जपेदेविमाता त्रयानंदरूपिणी चेद्वाने हकारःवा
हरणेन शकारः शक्त्यादिसहितेन यत्नेन केरेफसंयुक्ते वामाद्यौ ईकारःबिंदुरनुस्वारः मा

श्री. क. ७८

178

दोर्थचेदः तेषु नाम तेन ह्रीं श्रीं इति बीजद्वयं भवति उन्मनिर्जागरो बोधो व्याहृतिर्मनः
सदा कलाचतुष्टयं जाग्रदवस्थायां व्यवस्थितम् जाग्रन्मन्त्रगुणाः प्रोक्ताः केवला
शिवस्वरूपिणी त्रिकूटा सकला विद्या पञ्चकूटा भवेदिति केवलीवसन्तदास्थानव
ट्कूटा शांकरी भवेत् १ द्वितीयो यं प्रकारः स्यादुल्लेखभुवनत्रये यथैव शिवरूपात्
व्यापकत्वात्सुरेश्वरि त्रिकूटा सर्वमन्त्रेषु सदाशिवमयी पुरा सप्तमिश्ररूपिणी मातोद्ध
तद्रूपा यतः शिवा सर्वाणि विस्तीर्णं क्लां निद्रावर्तमसात्मना सप्तमेष्वेकलाते यास
सुप्तिः शिवरूपिणी केवलं तेन जाग्रत्स्थानं पञ्चकूटा तत्पर्यां भवेत् सप्तमीने जागरेश
स्वभावस्थारजोमयी अखिलापाथमप्यंताविषयेषु मनःस्थितिः कलाचतुष्टयं स्वा
मावस्थायां च विधीयते शिवरूपा शक्तिरूपा महाविद्यारेवता वेदादिमंत्रनास्थानशि
वशक्तिमयी सदा तदाभेदात्मसकलाः षट्कूटाः परमेश्वरि केवली नवकूटस्य सा
स्यसकूटा च शांकरी अस्याः स्मरणमात्रेण जगत्स्तम्भनं भवेत् भेदत्रयं तु कथितं
महाविद्याशृणुतत्त्वतः यस्या विज्ञानमात्रेण ब्रह्मसात्रात्वसंशयः सप्तमस्थातो जागरो
ते तत्कृत् नाम मात्रकलत्वात् यस्याश्चैतत्प्रमाणं पातालसमा कला मायामायाविचि
तागस्थातीता निगद्यते वैराग्यं च समं सदा नित्यसमाधिविषये मनःप्रसादहस्ततिप्राय तपो

आद्यं बीजद्वयं भद्रे विपरीतक्रमेण तु । विलिख्य परमेशानि तत्रोक्तानि समुद्धरेत्
श्रेन युगलं वरारोहे कुमारी त्रिपुरेश्वरी । पश्चिमस्थं पंचमे ख्याके बीजैः संपुटितो यजेत्
षट्कूटं परमेशानि विद्येयं षोडशाक्षरी । त्रिकूटा सकला भद्रे षोडशार्णा महेश्वरि
वेलस्य कोण विंशार्णा गौरी समदशाक्षरी । वक्रकोटिसमुद्भूते स्व ह्रीं को विंशतेर
पि प्रवक्ष्ये नैव शक्रस्य श्रीविद्या षोडशाक्षरीम् । अथातः संप्रवक्ष्यामि तत्त्री यो बीजा
संयुता षु लक्ष्मी परा मदन वाग्भव शक्ति शक्राकारं च शक्ति कपल्ला सकलाख्य विद्याः
शक्रादिकेव विपरीतवद्याप्रसिद्धे श्रीषोडशाक्षरमिह त्यमकृथमिदम् । लक्ष्मी श्रीं परा
ह्रीं मदनः क्लीं वाग्भवः ऐं शक्तिः सौः तारः ॐ शक्तिः ह्रीं कमला श्रीं सकलाख्य विद्याः
कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं शक्रादिकमिति सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं इति षोड
शी भवति । योगिनीतंत्रे श्रीबीजं मायामारयोनिना तारश्च माया कमलाख्य विद्या श
क्रादि बीजसंपुटिम लोमतो त्रया श्री षोडशी पंचशिव प्रतिष्ठा । तथा च रुद्रयामले
श्रीं माया मदनो वाग्भवः तारे शिवप्रिया हरिप्रिया त्रिकूटा माया परा वाग्भवो भवः
माया लक्ष्मी महाविद्या श्रीबीजं षोडशाक्षरी कामराजो पात्र द्वयो विशेषमार नेत्राक्ष
रे माया दिश्वरसादिश्च वाग्भवादिस्मयाविति पदादिस्थस्वरादिस्थं पंचया षोडशी भवे

श्री॰
क॰
१७५

179

तथा अन्ययोगाद्ये मायाश्रीकामबीजेकाममायाश्रीबीजे श्रीमायाकामबीजे नवात्रि
विद्या अष्टादशाक्षरी क्लींहींने स्त्रंयोविलक्षीत्ततो पञ्चभिः सम्भावता वाग्येणाष्टुत्रय
स्रुतो विशेषः अत्र बीजपदादद्यात्रिकूटे द्वे विकुले मे पञ्चमासेद्रो देवी ह्रिनी या अत्र
सेद्धा शक्तिकूटेस्यहेशानि अनेन सुन्दरीमता पञ्चात षोडशी विद्यामतभेदेन दर्शि
ता बीजान्यायाद्यादिपाबद्यैष्टा मायाच षोडशीम वाक्मायाकमलाकामतातो यथा
वादिनी कामराजाख्या विद्या चलोपामन्त्र मकीलितां षडिपाबीज षण्णां ततो प्रत्येकं
बीजष्टिविकाम वाक् पैमायाह्रीकमलाश्रीकामःक्लींतानेयः सौः अणवः उंकारा
षट्बीजानि प्रत्येकं विद्यासद्यात् वैखरीवाच्यभेदावदशाक्षा मगणवर्णाने स्क्रींम्
नाहि पश्यंती मध्यमा मध्यमाभवेत वैखरीमध्यमा पश्यंती यतः षात्मयति पादकाः
तासां मध्यगमपाः अत्र विद्यासद्रूपा हि मुक्तिभुक्तिफलप्रदा एकोच्चारणमात्रेणावा
जपेयफलं लभेत अश्वमेधसहस्राणि ... एवं भवत्तथा मंगादिनीनेयात्राः
स्नः सार्धकोटिसमन्विताः कलौ नाहं निःस्वेविशिनात्र कार्याः निवारणं एकोच्चारण
मात्रेण अत्र सामात्राः अत्र संशयः षोडशार्णमहाविद्यां नप्रकाशा कदाचन गोपनीया
सा विद्यानागेष्यांयोनिवनाद विनागुरूपदेशेन श्रीविद्यां षोडशार्णावीसहसत्रमपनेय

सिद्धमहायोगी

नीगदेः श्रीगदेः कृपयालब्धासर्वसाम्राज्यदायिनी भवनत्रयसौभाग्यत्रैलोक्या।
कर्षकारिणी स्वपानपंगेनीवेगशास्त्रवानवेदायिनी सौभाग्यभाग्यसंपत्प्राज्यकलपट
लदायिनी परेब्रह्मणिलीनस्वेदशानियशउन्नमम् प्रपंचसागरेलीनमुद्धरेद्वेदमा
नकाः यस्यास्मीलितोन्निरंगभुवनानिचन्नरश ग्रस्तुवन्सर्वभूतानितेषांकारणारू
पिणी चतुःसागरपर्यंतंकृपालोकनेभवेन् यत्नांइकोटिजननीमहामोदप्रदा
यिनी निःसरन्तिमहामेधाविलालिगायथाबहु वह्नेःसकाशात्हस्वावियात्वव
हवत्तथा वाग्भवाद्यसमुत्पन्नात्तस्मात्वाग्भवमुच्यते मातृकात्वनथैवात्रवाग्भवा
ग्निःस्मृताःक्रमात् अनत्त्वनाग्भवंबीजेशांभवत्वमयेविदुः पालयेन्निजगत्सर्वंतदा
त्रैलोक्यमोहिनी मोहयेत्तिकामकलाप्रत्रयोधविवर्धिनी स्त्रीपुंस्त्वभावसवंता।
ग्रथितेमणिसूत्रके तदासौभाग्यसंपत्त्वाद्ब्रह्मलस्थाननिवासिनी सौभाग्यवोगा
हनाविश्वयोनित्रिकोणिका साहान्संविन्मयीदेवीज्ञानभोगप्रदायिनी षोडशार्णा
नकथिताश्रीविद्यागत्यरूपिणी नदेयायस्यकस्यापिदेयायायाप्रदायिन इत्येव
कथितेसर्वैज्ञानार्णवसमीरितम् भवेद्वादशार्णसंयुक्तंषोडशीर्णवेदसंख्यकाम् स्त्रायाया
यात्वविद्यायारस्यसेश्रीक्रमोदितम् कथयाम्यतत्सर्वंसाधकानांसुखावहम् का

श्री॰
क॰
९

180

मसिंदुसमायुक्तं चतुर्थस्वरभूषितम् नादबिंदुसमायुक्तं षष्ठं विद्यामहाद्वरम् यकार
रमिदं देवि सर्वार्थःपरिकीर्तितम् वामा ज्येष्ठा तथा रौद्री शक्तिस्त्रितयात्मिका ता
नेच्छाकृतिरिति त्रितयात्मिका कामःककारः ईद्वो लकारः चतुर्थस्वर ईकारः नाद
बिंदुः बिंदुरनुस्वारः तेन क्लीं इति श्रीत्रिपुरभैरव्याः षष्ठाक्षरबीजं भवति एवं क्रमा
द्विद्यायावाग्भवे कामराजके शक्तिबीजे च तदनन्वायोजयेत्मायकोऽन्नमः रहभक्षा
मधुमतीमंत्रेमोदमवाप्नुयात् यामाविद्यास्थितानि चैवदन्तपाणि विवर्जिता सामास्या ति
द्धिरहिता जातव्या नमंत्रिभिः एतस्याः स्फुतिमात्रेण किं न सिद्ध्यति साधकस्य तेषो
नेरोक्तप्रकारमाह आद्यंबीजद्वयं भद्रे विपरीतक्रमात्तु विलिख्य परमेशानि तत्रैवा
नि समुद्धरेत् येन संजायते विद्या कुमारी त्रिपुरभैरवी एभिस्तत्पंचमे षष्ठे बीजे सयु
क्तिं योजयेत् षट्कादापरमेशानि विद्येयं षोडशाक्षरी आद्यबीजद्वयं क्लीं स्रौं इति
बीजद्वयं चैतन्त्रेवर्णानां च शक्त्यादिमंत्रे इतिहृष्टक वामातृतीबिंदुनादाढ्यं वि
यादौ योजयेच्छिवेरप्यभिधानात् विपरीतक्रमं आदौ लक्ष्मीबीजं ततः शक्ति
बीजमित्यर्थः ऐंतमुखेति ऐंतमध्यबीजमिति मध्यमाद्येत्यर्थः कुमारीवा
ला तस्या मध्यबीजमादौ देयम् तेन क्लीं ऐं सौः इति बीजं भवति ॥ ९

तथा च श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः इति क्रमशः पंचबीजानि भवंति एतैः पंचबीजैः पुटितो षट्
कूटो लिखित पुटितक्रममाह प्रथमं त्र्यक्षरेण बालामंत्रेण ततो बीजद्वयेन मंत्रस्
यस्मात् तत्र्यक्षरेण बालामंत्रेण संपुटत्वं ककाराद्येकाक्षरताबलात् क्रमतश्च मामाये
तारः परा लक्ष्मीः कुमारिका विद्यात्र्यक्षरा श्रीः परा वेति अस्यार्थः मा श्री माया ह्रीं तारः
ॐ परा ह्रीं लक्ष्मीः श्रीं कुमारिका विद्यात्र्यक्षरबाला क्लीं ऐं सौः श्री ऐं ह्रीं परा ह्रीं इ
ति क्रमशः त्र्यक्षराबीजानि तत्र षट्कूटं संपुटीकुर्यादित्यत्र षट्कूटपदे विद्याविशे
षेण क्रमात् कूटत्रयमिति तत्त्वविरोधात् अत्र हृदये चान्तम् एवादितो क्रमरूपेण उक्तं च श्री
क्रमसंहितायां मामायमदनो योनिः परैतानि च लेकरत वेदादिर्भुवनेशानी श्रीबी
जं च त्रिकूटकम् षट्कूटं संपुटीकुर्यादाद्यैः पंचभिरक्षरैः अस्यार्थः मा श्री माया ह्रीं
मदनः क्लीं योनिः ऐं परा सौः तथा च श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः इति पंचबीजानि आद्योद्दिष्टा ।
यानि वेदादिः ॐ भुवनेशानी ह्रीं मदनः क्लीं योनिः ऐं श्रीबीजं च श्रीं तथा च ।
ॐ ह्रीं इति बीजत्रयं पंचबीजान्तरे त्रिकूटान्तरे देयम् त्रिकूटकमिति कएईलह्रीं ह
सकलह्रीं सकलह्रीं इति कूटत्रयं लिखित्वा एतेनान्तं पूर्वं पंचबीजानि पुटितक्रमेण
देयानि तथा च श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः

ऐं ह्रीं क्लीं श्रीं इति मंत्रो भवति । इयमन्त्रोक्तक्रमलाभात् । गुरुक्रमोप्येवमेव षट्कोटत्वाव
त् तारमायारमानङ्गेन ऐं क्लीं बीजत्रयेण तेत्रैकवाक्यतावलात् एवं संदर्शितत्रिकूटभे-
दात् षट्त्रिकूटभेदाः स्मृताः ज्ञानार्णवेपि शिवरूपाशक्तिरूपा महात्रिपुरसुन्दरी वेदा-
दिमण्डितादेविशिवशक्त्यात्मयोमहा तद्भेदास्तु सकलाः षट्कूटाः ॥ अपि इत्युक्ते
तत्र शिवरूपात्मभुवनेशानीशक्तिरूपा तल्लक्ष्मीः तेन क्लीं श्रीं इति बीजद्वयं मायादिः
प्रणवः तेन ह्रीं श्रीं ऐं इति बीजत्रये भवति तेनाद्यैः प्रणवाद्यैर्बीजत्रयैर्मण्डितेत्यर्थः
एवं च तारपुटितामायात्रिकूटेति व्याख्यानमपास्तम् तत्रविरोधात् एवं संदर्शितत्रि
कूटभेदात् बहवस्तु षोडशीभेदास्स्मृताः त्रिकूटमात्रस्यैव तद्घटकत्वात् ।
दक्षिणामूर्तितन्त्रे द्वितीयस्यादियुग्मं तु विपरीतं लिखेत्सुधीः बालेबान्तमे-
वान्त्याविलिखेत् तदन्ते तु रमं तारमायाततो लक्ष्मीं क्रमात्कूटत्रये लि-
खेत् बालादिसंपुटं कुर्यादिमां विद्यां परमेश्वरीम् द्वितीयस्येति द्विती-
यबीजमादौ कृत्वा श्रीं क्लीं इति बीजद्वये लिखेत् तदन्ते तु रं बालामन्तमं त्वा
कृत्वा मायाबीजमादौ द्वाभ्यां लिखेत् तदन्ते तु रं तारं प्रणवः ॐ माया ह्रीं लक्ष्मीं
श्रीं बीजे इति बीजत्रये लिखेत् तथा श्रीं क्लीं ऐं ऐं ह्रीं श्रीं इति भवति तत्कूटत्रये लिखे-

नतो बालादिमंत्रं कुर्यात् वामाद्यां श्रीविद्यां तथा च श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं कए
ईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं इति भवति एवं च ज्ञानार्णवतंत्रो
क्तयोरविरोधः लक्ष्मीः परा मदनयोनिपुता च शक्तिस्तारे परा च कमलाद्यथ मूल
विद्या शक्त्यादिभिस्त्रिविपरीततया मदिष्ट श्रीमंत्रराजमदिने परदेवतायाः इत्यादि
ते गच्छते इदं च वचनं व्याख्यातिस्म एतदर्थे बीजद्वयम् लक्ष्मीः श्रीं परा ह्रीं मदन क्लीं योनिः
ऐं शक्तिः सौः तारं ॐ परा ह्रीं कमला श्रीं एतेन श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं इति बीजानि
भवंति शुक्लं तदेव मूलविद्या कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं इति बीजत्रयात्मिका
शक्त्यादिभिस्त्रिभिरिति शक्त्यादि बीजैर्विपरीततया व्यस्तक्रमेण पुटितां कुर्यात् श्रीं ह्रीं
क्लीं सौः ॐ ऐं श्रीं कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं इति मंत्रो भ
वति एवं च ह्रीं श्रीं [illegible] ह्रीं ऐं ह्रीं सौः कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः
क्लीं ऐं श्रीं ह्रीं इति मंत्रः सर्वभेदत्रये लिखितम् ॐ ह्रीं श्रीं एतद्बीजत्रयम् के बीजे
विद्यादौ दीयते तदा त्रिकूटः सकलः षोडशाक्षरो भवति तथा ॐ कएईलह्रीं हसकह
लह्रीं सकलह्रीं १ ह्रीं कूटत्रये २ श्रीं कूटत्रये इति भेदचतुष्टये ते
ते लक्ष्मीर्माया कामदेवो वाग्देवी प्रणवं तथा मायालक्ष्मी बीजद्वयं मूलमंत्र

यम् बालात्रितीयं प्रथमं मध्यमं भुवनेश्वरीम् प्रीतेविप्रियायोज्यामेवं षोडशाक्ष
रवान् लक्ष्मीः श्रीं मायाह्रीं कामदेवः क्लीं वाग्भवीयं प्रणवॐ मायाह्रीं लक्ष्मीं
बीजयुग्मं श्रीं श्रीं प्रोते मूलमन्त्रत्रयं स्त्रद्याः कूटत्रयं बालात्रितीयं सौः प्रथमं ऐं
मध्यमं क्लीं भुवनेश्वरी ह्रीं प्रीतेविष्णुप्रियाश्रीं तेन श्रीं ह्रीं ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं कएईल
ह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं इतिमन्त्रः तन्त्रान्तरे कामोमायारमाबा
लात्रिकूटात्मा भगो कृष्णा कालीकामकलाकूर्चाः सर्वादौ प्रणवः प्रिये कामः क्लीं
मायाह्रीं रमाश्रीं बालाऐं क्लीं सौः स्त्रद्याः कूटत्रयं स्त्रीलक्ष्म्यं भगः ऐं अंकुशः क्रों
कालीक्रीं कामकलाईं हूं सर्वादौ प्रणवः ॐ तेन ॐ ह्रीं क्रीं ऐं क्लीं सौः कएईलह्रीं हस
कहलह्रीं सकलह्रीं क्लीं ऐं क्रों क्रीं ईं हूं इतिमन्त्रः तन्त्रान्तरे श्रीं मायामदनो वाणी
प्रणवो शिवप्रिया हरिप्रिया त्रिकूटा मायापरा वाणी मनोभवः मायालक्ष्मी
महाविद्यासा बीजं षोडशीपरा स्वरूपं श्रीं मायाह्रीं मदनः क्लीं वाणीऐं प
रासौः तारॐ शिवप्रियाह्रीं हरिप्रियाश्रीं स्त्रद्याः कूटत्रयं परासौः
वाणीऐं मनोभवः क्लीं मायाह्रीं लक्ष्मीः श्रीं तेन श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं
श्रीं कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं इतिमन्त्रः तन्त्रान्तरे श्रीं ह्रीं क्लीं

ऐं क्लीं श्रीं ओं ह्रीं फ्रों श्रीं क्लीं ह्रीं सौः नवीया ह्सकल ह्रीं ह्सकह्ल ह्रीं सकल ह्रीं कएईल

ह्रीं ह्सकह्ल ह्रीं सकल ह्रीं कएईल ह्रीं ह्सकल ह्रीं हकह्ल ह्रीं कह्सल ह्रीं कएईल

ह्रीं कह्लकस ह्रीं कएईल ह्रीं ह्सकल ह्रीं हकह्ल ह्रीं कहयल ह्रीं ह्मलस ह्रीं इति

मन्त्रो भवति वेलव्येवान विशाणां स्यादौ पञ्चबीजानि पञ्चबीजानि देयानि अनेनान्तरेन वक्त्रा

हावेलन्तदेया अनेनान्तरे सर्वदन्त पञ्चबीजानि पुनर्दिनक्रमेण देयानि तेन श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं

सौः ओं ह्रीं श्रीं ह्सकल ह्रीं ह्सकल ह्रीं सकल ह्रीं सएई — ह्रीं सह्सकह्ल ह्रीं सकल

ह्रीं ह्सौः ऐं क्लीं एतेन पञ्चकोन विशाणां भवति गौरी समादृष्टा तथीति आद्यौ पञ्चबीजानि पञ्च

बीजानि देयानि अनन्तरं सकृत्पणा करौ देया तदनन्तरे पुनर्दिनक्रमेण सर्वदन्त पञ्च

बीजानि देयानि तेन श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ओं ह्रीं श्रीं ह्सकह्ल ह्रीं ह्सकह्ल ह्रीं स

कल ह्रीं ह्सकल ह्सकह्मलसल ह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं इति मन्त्रः स्यायाम कललला

यांचवक्त्रः चक्रलः वक्त्राणि पंचमोहि यो सर्वतन्त्रेषु गोपितम् यो ज्ञात्वा मे त्रिलोक विः

नेभ्रः क्रिममवाप्नुयुः ह्स्यामलाकेषु श्रीशिवेनोक्तं तन्त्रस्य कथ्यमा मन्त्रेषु मेरे या विद्या

वस्यवसाकि यन्तु माये वपरमाविद्या पञ्चकूटात्मिका पुरा मयापि वयनेमि यन्तु

नमस्तस्मै ह्रदयमः जगतामीश्वरं सर्वसर्वतन्त्राणां कंपया अमलं ब्रह्मणा प्रामे विस्मवे

श्री·
कौ·
१८२

183

विलुनाम्व्ययम् मयाम्नरमनी हैश्रमहत्वेनत्समादृतः शिवोपदेशतः कर्त्ता विद्यामि
द्योभवन्मतिः हृत्तोवशिवतत्वासोहंशोच यानंतत्ल्पकः हृष्टिंमहास्कारीचवि
भेदवाभवत्व्ययम् श्रुतिगणतरा विद्याब्रह्म विद्यैवकेवला सत्वस्मोतदावि
द्यानिस्सीमानंदस्वरूपिणी सर्ववेदान्तदेवदयाख्याहेतनाभावतत्परः जितेन्द्रियो।
गुरुभक्तः पंचमीसमुपासयेत् नित्यानंदस्वरूपेणकैवल्यानंदमानसः सत्या
नंदस्वरूपेणपंचमीसमुपासयेत् वर्णरूपेणमादेवीजगदाधाररूपिणी ब्रह्मरा
त्वंब्रह्मपत्ने जगदेतच्चराचरम् नित्यमेकाक्षरं ब्रह्मश्रुतरां परमंपदम् तदेकमा
त्रेगहनमादिकूटांतमध्यागमम् जन्मांतरसहस्रेषु नसंबद्ध्नाप्येन किंफलम् त
देवपरमंगुह्यं सर्वसौभाग्यदायकम् तदेवपंचकूटेस्यापवतमेनपंचमी त
योङ्कारं यवस्वामि यज्ज्ञात्वाच शिवोभवेत् कामेविलयुतेशक्तिमायाया।
कलतः परम् पश्चाद्देवीमहामायाबीजानेविनियोजयेत् एवंतवागमवेदी
नेकाध्यितंदेवहलेभय् कामेककारः विलः अकारस्सफते तथाचोक्तं ककारादि
लकारांतावर्णास्मशिवरूपिणः सेजनत्वाम्सदानंदोनाद्यवस्महितायनः उच्चारेस्वर
सेमिन्नासदादेविनसंशयः इति तेनवर्णोसौचारणीयत्वा [illegible] ककारमात्रेलभ्यते शक्तिप

कोः माम्बाङ्किताः

शाक्तो लकारः महामायाह्रीं तेन कर्परे लह्रीं इति पञ्चवर्णाढ्यं वाग्भवबीजं भवेत् । एवं
तु वाग्भवं बीजं कथितं देवि दुर्लभम् । पञ्चमं महाबीजं वागीश्वर्यं मयापरम् । बहुना
किमिहोक्तेन जन्मनापि च बीजकम् । वागीशः स्यात् तेन वाक्यैः सर्वज्ञो विजायते । मूको भ
वति वाग्मी गणो गणपतिर्जायते नरः सर्वं धारं जनेवा काव्यकर्ता भुवनमेश्वरः । शिवबीजं समु
द्भूतं शाक्तिबीजं समन्वितम् । तद्व्यः कामबीजेन भूव्योमानलसंयुतम् । चतुर्थस्वरसंयुत
क्तं बिन्दुनादविभूषितम् । मध्यमं कामराजस्य कूटं त्रैलोक्यमहजितम् । शिवबीजं हका
रः शाक्तिबीजं सकारः कामबीजं ककारः भूबीजं लकारः व्योम हकारः अनलो रेफः ।
नफक्रः चतुर्थस्वर ईकारः लयफक्रः नादो र्धचन्द्रः फक्रः तेन ह्रीं इति भवति तेन हसक
लह्रीं इति पञ्चवर्णाढ्यं कामराजबीजं स्यात् मायाबीजं भवति । मध्यकूटं प्रवक्ष्यामि ।
कामराजस्य मध्यगम् । शक्तिगर्भान्तबीजं दुर्लभं भुवनत्रये । त्रियद्विमग्युतं पश्चान्माद
नेनद्वेननरम् । तद्योहंसबीजेन शक्तबीजेन नः परम् । विसर्गं च वह्नियुतं माया बिन्दु
विभूषितम् । श्रीविद्यायकाक्रान्तं बीजं त्रैलोक्यदुर्लभम् । मध्यकूटमिदं प्रोक्तं सर्वसौभा
ग्यदायकम् । वियत् हकारः विसर्गः सकारः नफक्रः मादनं ककारः हंसबीजं हकारः शु
क्रबीजं लकारः विसर्गः परे हकारः वह्निः रेफः नफक्रः मायारेकारः नफक्रः बिन्दव

श्री॰
क॰
१८४

184

स्वारः तद्युक्तः अर्धेन्दुरर्धचन्द्रः तद्युक्तः तेन क्लीं भवति तेन हकहलक्लीं इति पंचव
र्णो ह्येकामराजस्य प्रथमबीजं भवति द्वितीयं प्रवक्ष्यामि कामराजस्य हृल्लेखम् ।
कामबीजस्य पश्चात् शिवबीजं नियोजयेत् तस्य पश्चाद्भूबीजं शक्रबीजं ततः प
रम् वियद्वह्निसमारूढं चन्द्रार्धस्वरयुतम् नादबिन्दुसमायुक्तं द्वितीयं कूटम
नुत्तमम् कामबीजस्य पश्चात् ककारस्य पश्चात् शिवबीजे हकारः वायुबीजे यका
रः शक्रबीजे लकारः वियत् हकारः वह्निः रेफः तद्युक्तः चन्द्रार्धस्वरः तद्युक्तः
नादोऽर्धचन्द्रः तद्युक्तः बिन्दुरनुस्वारः तद्युक्तः तेन ह्रीं इति भवति तेन कहह
यलह्रीं इति पंचवर्णो ह्येकामराजस्य द्वितीयबीजं भवति शक्तिकूटं प्रवक्ष्यामि
त्रैलोक्येन सुदुर्लभम् यज्ज्ञात्वा साधकाः सर्वे लभन्ते मन्त्रिणः सुखम् प्राण
बीजं समुद्धृत्य कामबीजं समुद्धरेत् प्राणबीजे हकारः कामबीजे ककारः
इन्द्रबीजे लकारः शक्तिबीजे सकारः शान्ते हकारः वह्निः रेफः तद्युक्तः च-
न्द्रस्वर ईकारः नादोऽर्धचन्द्रः बिन्दुकलानुस्वारः तद्युक्तः तेन ह्रीं इति भवति तेन सक
कलसह्रीं इति पंचवर्णो ह्येशक्तिबी-वति फलं वाञ्छ्य विशेषेण साधनेन मनोह
रा कश्चित् वक्ष्ये च विलासं देहे पांशु पाने पुना पञ्चविद्या महाविद्या राज्ञ्यानि सिद्धिदा

भोगदामोक्षदा विद्या सर्वकार्यार्थसिद्धिदा वाग्भवं प्रथमे कूटे शक्तिकूटे च पंचमम् मध्य
कूटत्रये दिव्ये कामराजमनोहरम् कामराजेश्च वक्ष्यामि कूटभेदेन तत्त्वतः ज्ञात्वा यत्साधये
च्चिन्त्यमसाध्यमपि भूतले भोगाय प्रथमे स्थाने महाभोगालयदायकम् द्वितीये शुभदे कू
टे महासौभाग्यदायकम् तृतीये सर्वसौभाग्यं सर्वसौभाग्यदायकम् त्रिकूटात्मकरूपे
ण कामराजे महत्तरम् एवं कूटत्रये गौरी विद्या सौभाग्यसुन्दरी एकत्रयं च कूटेन महासौ
भाग्यसुन्दरी षडाननं पंचकूटेन नित्यं कूटत्रयात्मिका दुर्लभा सर्वलोकेषु महासौभाग्यसुं
दरी एतस्याश्च विद्यायाम मध्यकूटस्थ मध्यमम् मध्यकूटस्थम मध्यकूटत्रयस्य तत्स्थाने दत्तयो
र्भूत्वा सर्वकामफलं लभेत् इयं समावतीनाम्नी विद्या त्रैलोक्यदुर्लभा आकर्षणकारी
विद्या विद्याह्लादनकारिणी साधकं च वक्ष्यामि यस्मादाकर्षणं भवेत् स्वर्गमर्त्यपा
तालेनारीणां पुरुषस्य च नार्यो वश्या विशेषेण भवेति येन कर्मणा नासामाकर्षणं वे
वशित्वेन तथा मेष्टुणा नास्ता नार्यः समायान्ति यायाः सर्वार्थकामदाः दर्शनाद्भूमण्डान्न
साधनात्तु एणान्येचरो भवेत् श्यामयमतीनाम्नी देवकन्या सुदुर्लभा साधयन्ति च का
मान्तां क्रीडार्थं दिव्यकामदा देवकन्यासहस्रैस्तु वेष्टिता कामरूपिणी भजन्ति साधकैः
सार्धं नानाभोगान्सुदुर्लभान् एतत्कूटत्रयं देवि वागन्तं कामयते नरः नत्रैवनीयतेसापिसा

श्री· के· १८५

1 8 5

एकस्य संयोगेन ना पातालेनागकन्यां वा स्वर्गे वा देवकन्यकाम् आनीयते द्वीपतेश
क्षिप्रा एको यो वचोऽलं ति खेचरीं भूचरीं वापि स्वल्पमायां च मानवीम् अकिनीं
च योगिनीं चैव आनीपुदीयते सदा अथवा निर्मितां कन्यां मनसा चारुहासिनीम्
ग्रहस्य सर्वा पुवनितलगतानां समानयेत् यद्यदाक्षे पतिकामेन कामं प्रयच्छ
ति एवं मफमतो सिद्धिर्विधिना नस्य जायते विद्याश्च प्रावर्तीनां त्रिषु लोकेषु
दुर्लभाम् ज्ञात्वा पिला एकः श्रेष्ठो योग एवाजायते एकागे यथे विद्याव गमावातीव
दुर्लभा महाभोगकरी विद्या महदैश्वर्यदायिनी सूक्ष्मत्वेल लघुत्वेच दर्शनाद्दर्शनेन तु
था प्रवेशेप स्वायस्य कामरूपो भवेद्ध्रुवम् अजनेयदिकादीश्च पापा विद्याः षडले
भाः विहितं ज्ञायते तस्य सा एकः खेचरो भवेत् प्राणीनाः सिद्धयः संतिवश्याभव
तिदेवता जीवन्मुक्तो भवेत्सापि कर्त्ता हर्ता भवेद्भुवि त्रैलोक्ये दुर्लभा विद्या पंच
मीमध्यगा एषा स्वमावर्ती देवी सुक्तिदा भोगदायका एकाक्षेन महाविद्या यागादिनं महि
मानमहम् एकाक्षरेण कथितं चालविद्यैव केवलम् याशक्तिः सर्वभूतेषु जगत्येन
न्यकारिणी सापञ्चपंचमी विद्या सर्वा धारस्वरूपिणी ज्योतीरूपेण सा देवी पुरतेजः
स्वरूपिणी सापञ्चपंचमी विद्या प्रकाशबोधरूपिणी येनेशक्षेत्र विद्यभक्ष सनीलेहमसि

भवर्णानिविधियानिवर्णस्य भेद्वित ह्वितैः

आकृतिः प्रकृतिस्थैव नानारूपाणि तत्वतः तस्याभेदस्य लीकानि नेत्रोसि च गुणाति
व साध्वजगतस्तथैव साध्वपरमाकला तास्य स्यरतरेकिं विद्यियनेन दृष्टिकृतम् पूर्वे सो
द्रूपेद्रूपेष्विद्यो रूपेयद्धानन्तद्रूपमनूनपम् सर्वेनतस्यमेद्रूपेनसाध्वनसंशयः कोटिः
पुष्टिस्तथा तुष्टिः श्रद्धालज्जाहृणादयः महामोहकरी विद्या बलविर्यवकेवला म
हाभूतादिनेनत्वंक्षेत्रज्ञानेयादिसाधकः सत्वेतेक मसमाणेन किंत्र सिद्धातिमत्परम्
योगांगेनलभेत्किंनानाभोगेनकेवलम् भवन्ति विपुलान्भोगान्सागरान्ताद्वि
योत्तया यद्यच्चेयत्करेलोके भवन्ति विपुलेप्सवम् शून्यागारेविहारेवा योजयेत्वि
जेनेप्राम् आकर्षणंभवेत्नस्य सर्वकामंतत्रतोलभेत् प्रथमानतत्वेदयो हिंसी यस्य
भोगवान् तृतीयस्त्वपभोगेन चतुर्थस्त्वपभोगवान् चतुर्थप्रथमे पुण्यं मंत्रसिद्धिक
रंपरम् चतुर्थे विशेषेण भोगयत्नामयेत्सदा चतुर्थदर्शनान्सिद्धिस्तु चतुर्थदर्शना
त्स्वयम् चतुर्थदर्शनाद्वीरः सुजायोलभेत्फलम् पंचकृत्यानिकाविद्यासर्वतन्त्रेषु
गोपिता तस्यामलत्वंतेषु विशेषेण प्रकाशिना इत्यगलतता विद्यानाम्या यायसरक
साविन विद्याहृदयमणिः मोक्षास्सर्वेषामन्त्रमोक्षमा तपस्स्तादिकेयास्याः य— हुत्वा
स्यशेवनः प्रथयन्तेप्रवृत्ता मिलंस्वपूर्णाः समनोहरम् यस्य विज्ञानमात्रेण सर्वसिद्धीश्वरो

श्री०
क०
१८६

186

भवेत् मद्भक्तेनानारीणां वैष्णानहत्यायदैवेशि गृहेनत्वास्वनामतः सुव्यानायिके दे-
विविधायमनुविन्नमः कुंकुमाक्तणदेहस्तु रक्तवस्त्रादिभूषितः तांबूलपूरितमु-
खो मुखामोदसुगंधितः कर्पूरवासितं द्वियागोरक्ताभरणभूषितः रक्तपुष्पस्रजो ।
मालो रक्तगंधानुलेपनः रक्तासनोपविष्टस्तु लालाहलकणाग्रदेहस्थितः सर्वभूषा-
स्वेष्टाद्यैश्चित्रभूषितविग्रहः मनःसंकल्परक्तो वामानायकः स्थिरमानसः भूय
देशे समे शुद्धे गोमयेनोपलिपिते पुष्पप्रकरसंकीर्णे भूमामोदसुगंधिते सिंह
रजसा देवि रजोभिः कुंकुमस्य च आलिखेत्पद्ममेवं च कुंकुमसरसं मनोहरम् स
मष्टकोणशालाङ्कीकसश्रीकमति सुंदरम् नेत्रचूडामणौ प्रोक्तमेव च अष्टकत्वा सम-
मारे त्वालालिख्य सुसमे शुभम् यो त्र यंत्रे प्रवर्तेतन स सर्वं हराम्यहम् पत्रय-
त्रस्थितिं देवि तत्र च तत्त्वावधेय यदि तन्मासमहापिषेणैव पारणान्तस्य जायते पशो-
गालोकेन तस्याज्ञ्याकृत्यप्रपन्नतः यदि देवात्स शारेशलिख्यते विघ्नैकं विनम
मागत्तितिरेवाऽत्रक्रियते नात्र संशयः पञ्चदीतिनः अथवा हेमरत्नाभ्यां ताम्रेण वा कृ-
पानुभिः पटे विरच्यश्रीखंडरक्तचंदनसंभवैः पटे संस्थाप्य विलिखेल्लेखन्या हेममय्या शिवे रोचनाकुंकुमाभ्यां तु कस्तूरीचंदनादिभिः तथा
भूर्जे वा मोक्षशारं च वस्त्रपत्रं क्रमाल्लिखेत् स्फटिके चक्रं भवेदार्यं स्रजनं कथ्यते प्रिये मन्वश्रं दशकोणं च द्वितीयं दशकोणकम् स्थितिचक्रं
स्रजनं च विभेदेन यजेत्क्रमात्

ष्टकोणे त्रिकोणे च बैन्दवे मेरुर्निर्भवेत् । ऊर्ध्वं च स्थानान्येवं विन्दुत्रिकोणवस्वारचक्र-
मेतद्ध्यानने मध्यचक्रे विज्ञानी शिष्टशारयुगलेन तथा शक्त्यो न्योक्तितं देविवाह्यम
ध्यगतं भवेत् । एतद्वालोमहेशानि स्वर्णं प्रोक्तं समन्विमम् । तद्युक्ते कुलस्मीनाद्विवमयं
मनोहरम् । ततः षोडशपत्रेण तु विलिखेत्सुदृढिते चतुरश्रे चतुर्द्वारसहितं परमेश्वरि
षोडशदलानेन तरेखात्रयं तन्तो रेखात्रयमिति केचित् । तदुक्तं चतुर्भिः श्रीकण्ठैः शिव-
युवतिभिः पञ्चभिरपि प्रभिन्नाभिः शंभोर्नवभिरपि निजमूलप्रकृतिभिः । त्रयश्चत्वारिंश-
द्वसुदलकलाल्लत्रिवलयत्रिरेखाभिः सार्धं तव भवनकोणाः परिणताः इति । यामले
विन्दुत्रिकोणवसुकोणदशारयुग्ममन्वस्रनागदलसंगतषोडशारम् । वृत्तत्रयं च
धरणीसदनत्रयं च श्रीचक्रराजमुदितं परदेवतायाः । पश्चिमेखाति भूपुरत्रयमेवं कचा-
कलावलात् । अत्र तन्त्रे बहिः पञ्चमेखलागारणाव सिंहासनरूपं क्रमेणाति फलतो नाविशे-
षः । चक्रस्य लिखनेन देहे मायकानां स्वात्मवहम् । ईशानादग्निपर्यन्तमजलेखसमालि-
खेत् । इति लामे त्रेनव योगिलिखनविस्तारः । तथा सर्वेशानकोणवक्त्रिभ्यां कोणाभ्यां स-
र्वे दिते पूर्वरेखान्तु विस्तार्यैन तथा पश्चिमवह्निनः वायुगान्तमकोणाभ्यां रेखां पश्चि-
मगां तथा विस्तार्य योजयेद्धे विसर्पिभेदक्रमेणाव योन्यग्रगासूर्वदेशेदतियोनयः

श्री॰
क॰
१८७

187

क्षविन् तथा रेखे वह्निसंस्थे पश्चिमस्यां दिशि क्रमात् । कोणाग्रके यो जायते यावद्दशकोणं
तदा भवेत् । तथैव देवेशि द्वितीये दशकोणकम् । ईशानवह्निगे रेखे विसृष्टे योन्यग्रयोः
क्रमात् । विस्तार्य योजयेत्स्वाम्यात्पश्चिमस्यां दिशि क्रमात् । वायुनालसकोणाग्रे रेखा
विस्तार्य संहरि पश्चिमाग्रे तथा देवि योजयेदिह दृश्यते । एकत्र स्पृष्टे कोणाग्रद्वे भवे
त्रमन्तो हराम् । योजयेद्देवेशि यथा पंक्त्यामके भवेत् । दशकोणाद्देवेशि स्वकाकोणावन
द्धयम् दशकोणान्तरे देवि मध्यरेखाः प्रकाशयेत् । दक्षिणोत्तरविभागेन तथा वामरभागके ।
षट्कोणस्य तथा देवि संभिन्नभेदक्रमेण तु । योनिवह्निचतस्रो याः दशकारस्यायनेन तथा क
न्यामध्यगता रेखा अष्टदूर्णा प्रकाशयेत् । संस्थाप्य पंचदशश्लाग्रे गाग्रे चतुरश्रिकमिति प्र
स्थापन प्रदेशक्रमः । मध्ये मध्ये शेवारूढगणगतकोणत्रिकोणं । ततो वायव्येनैर्ऋते द्वि
नवकोणत्रिकोणान्तर ततस्तत्र मध्यगताय कोणस्योर्ध्वे चाग्नीशकोणगतकोणद्वयं ता
दृशमेव त्रिकोणान्तरमिदममष्टकोणं । ततो दक्षिणोत्तराय ततस्पृष्टे पश्चिमदिगवह्निनव
रसरेखाद्वयमभयतो विस्तार्य षट्कोणान्तरं कृत्वा । ईशानादाग्नेयवायुनैर्ऋतकोणरेखा
नुसारेण भयतो विस्तार्य उभयतो दक्षिणोत्तरे रेखाद्वयेन तद्दशकोणं । एवमेव दशकोणान
तरे ततः पुनरपि दशकोणास्यकोणचतुष्टयेन प्रकाशमध्यस्थितस्पृष्टापररेखाद्वयेन चतुर्दशकोणं

लिखेत्

एवं नवशक्तिसृष्ट्या नवरेखाः संभवंति तथा लिखिविधिमलेविसर्गेण अस्मिंश्चक्रे
मरीचिमष्टेयानि तथा चोक्तं मूलभैरवे योमिंश्चक्रे महेशानि केसराणि प्रकल्पये
त् योगिनीमध्ये हिनान्तस्य हि संक्रुद्धं निर्भेरवाः इति वचनान्नान्नचक्रे केसराणि मुक्ताभोग
शमोरखोमातृकावसहस्रांप्रराय वेद्याभेदाष्टशारं चजयाभेचाष्टमेदलम् कोणेचुमदे
शभवेद्वाहिसीकृत्समग्रभाव दशारं तु महेशानि द्वितीयमोक्षपुण्यकम् पद्मरागप्रभंवा
भ्रमयन्तु पुष्पं समग्रभम् त्रिकोणे देवदेवेशि त्वमेव हे विसमाहितः षोडशारं तु पद्म
कं सर्वाशापूरकं भवेत् अष्टपत्रं महेशानि सर्वसंक्षोभणं भवेत् चतुर्दशारं देवेशि सर्वसौ
भाग्यदं सदा दशारं तु महेशानि बहिश्चक्रं सर्वार्थसाधकम् द्वितीयं चान्तं सर्वरक्षाकरं
भवेत् अष्टकोणं वरारोहे सर्वसिद्धिकरं भवेत् त्रिकोणं सर्वसंमोहनकारणं भूति
दं भवेत् बिंदुचक्रं महेशानि सर्वानंदमयं शिवे सदाशिवमयं चक्रं नायकं नायकं
परमेश्वरि एवमेतन्महाचक्रं महाश्रीत्रिपुरामयम् केनेदं शाश्वतं चैव वक्तो भवेन्मोह
नेन तथा आकर्षणे महादेवि निग्रहे मंत्रे लेभवेत्तथा व्याधिदारिद्र्यशमने सर्वदुःखविना
शनम् शांतिपुष्टिबलारोग्यमंत्रसिद्धिकरं परम् भोगमोक्षप्रदं चैव खेचरत्वप्रदं
नम् सर्वरक्षाकरं देवि सर्वोपद्रवनाशनं तथा सर्वकर्मकरं चापि सर्वकार्यार्थसाधनम्

श्री· क· १८८

188

सर्वावेशकरं देवि सर्वपचारे तथा सर्वतत्त्वकरं देवि सर्वाज्ञानिलयेन तथा सर्वमेवमयं दे
वि सर्वयोगीश्वरीमनम् सर्वपीठमयं सर्वज्ञानमयं परम् सर्ववेदमयं देवि सर्वतो
यमयं तथा सर्वज्ञानमयं चैव सर्वाम्नायमयं तथा सर्वदुःखप्रशमनं सर्वशोकनि
वारणम् सर्वरोगप्रशमनं सर्वविघ्ननिवारणम् सर्वसिद्धिकरं चक्रं सर्वाशापरि
पूरकम् रौद्राभिचारशमनं परमन्त्रौघमर्दनम् परसिद्ध्याकर्षणं च पराज्ञाकर्षणं
तथा परसैन्यस्तम्भनं च परज्ञानविमोहनं परचक्रस्तम्भकं च शस्त्रस्तम्भकरं परम्।
महाचमत्कारकरं महाभक्तिप्रवर्तकम् महावश्यकरं देवि महासौभाग्यदायकम्
महाप्रभावसंयुक्तं महापातकनाशनम् महाज्वरहरं देवि महाविषहरं परं महा।
मृत्युप्रशमनं महाभयविनाशनम् महाशत्रुदमकरं महासुखशुभप्रदम् महाल
क्ष्मीमयं देवि महामंगलदायकम् एवमेतस्य चक्रस्य प्रभावं वर्णितं मया तथा।
काले महादेवि कल्पकोटिशतैरपि भूपुरमादाय एवं नवभेदत्वे तदुक्तं वामकेश्व
रतन्त्रे चक्रस्य नवयानत्वं कथयामि तवानघे आदिमं भूपुरेण स्याद्द्वितीयं षोडशा
रकं मिता हि वि सर्वगौरजनेनाप्यष्टदृग्भूगौरं दरे भवि विनायचेष्ट्याचेत्सु जादेवतानयुक्ती
इति श्रीपश्वाविनचक्रदर्शनफलम् सम्यग्ज्ञानक्रमात्तत्कालायत्फललमनेनरः ॥

तत्फलं लभते मर्त्याः कृत्वा श्रीचक्रदर्शनम् कृत्वा षोडशदानानि यत्फलं लभते नरः ।
तत्फलं समवाप्नोति कृत्वा श्रीचक्रदर्शनम् सार्धत्रिकोटितीर्थेषु स्नात्वा यत्फलम
श्नुते तत्फलं लभते मर्त्यः कृत्वा श्रीचक्रदर्शनम् अथ श्रीचक्रपादोदकमाहात्म्य
म् गंगापुष्करनर्मदायमुनागोदावरीगोमतीगंगाद्वारगयाप्रयागबदरीवारा
णसीसिंधुषु रेवासेतुसरस्वतीप्रभृतिषु ब्रह्मांडमध्ये देवतीर्थस्नानसहस्रकोटिफ
लं श्रीचक्रपादोदकम् उत्तराशामुखो देवि यस्तु चक्रे समर्चयेत् उत्तराशां नत्वा देवि
सर्वाशोवनमशयः ईशानकोणे देवेशि तत्राग्रे यमुद्दीरयेत् पश्चिमाभिमुखो देवि य
श्चक्रं समर्चयेत् पश्चिमान्तदा तेयाः सर्वाशोकनं संशयः वायुकोणान्तदा मेयमीशा
ने शान्तसंभवेत् इत्युक्तेविक्लनेरणा एवं यंत्रवरे कृत्वामतिशामावरेत्सुधीः यथाकामे
कल्याक्रद्दृश्ये णयंत्रे विलिखेत् पद्मं हृद्यादिनामं देवाशाखाणामध्ये संस्थाप्य प्रथमं पंचग
व्येन प्रक्षाल्य पंचगव्यमूलमंत्रेणोद्धर्तनं कृत्वा उष्णोदकेन प्रक्षाल्य पुनः पंचामृतेन प्रक्षा
ल्य पुनर्गोधूमचूर्णेनोद्धर्तनं कृत्वा उष्णोदकेन प्रक्षाल्य पुनर्गंधोदकेन प्रक्षाल्य ।
यंत्रराजाय विद्महे महायंत्राय धीमहि तन्नो यंत्रः प्रचोदयात् इति यंत्रगायत्रीं जपन् यं
त्रदेवतापीठन्यस्तेन यंत्रं स्थापयेत् नाम्नादि पात्रे संस्थाप्य तत्र तद्देवतामावाह्य पूज्यामलै

दत्त्वा ॐ यं सप्राणान्संस्थाप्य तत्रेष्टदेवतां घोरमन्त्रोपचारैः संपूज्य यंत्रे कुशाग्रेण स्पृष्ट्वा मूलम
ष्टोत्तरसहस्रं शतं वा जपेत् ततस्तावत्स्वेव कृत्वा संपातान्जपेनाभिषिंचेत् होमसांगो होम
संख्यादशांशेन तर्पणं वा जपेत् यथाशक्ति दक्षिणां दद्यात् संस्कारानेतानेकैकशोय
न्त्रे कुर्यात् कनकादिषु यन्त्रेष्वेतैरेव प्रतिष्ठादिकमिति केचित् एवमेव प्रतिष्ठाप
नम् यन्त्रे पंचामृतेनोत्तमाङ्गेन जपयोगं समभ्युद्धृतेनानेन मन्त्रश्लोकेन स्थापन
मिति विशेषः ॥ इत्यागमकल्पलतायां घोरवशः पटलः ॥ अथ शत्रो प्रवक्ष्यामि सिद्धेदा
य्याः सर्वकामदाम् यां कृत्वा मुनयः सर्वे परां सिद्धिमवाप्नुयुः तद्यथा बालेमङ्गलेत्र
त्यापद्मां शिरसि गुरुं ध्यायेत् शनैः शिरसोत्पादि इति ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य गुरु
मंत्रं दशधा जपेत् यथा ऐं क्लीं श्रीं हसखफ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं ह्सौं
ह्सौः स्वनन्दनाथशक्तिशाङ्करीश्रीपादुकां पूजयामि इति दशवारं जप्त्वा नमस्कु
र्यात् तेन श्रीनाथपदमित्युपेयाणि पादौ त्वा गुरुध्यानसंहितेन नमस्कुर्यात् ततोऽङ्कसमये दे
वीं ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य मूलविद्यां यथाशक्ति जप्त्वा नमस्कृत्वा स्नानेन तु यं वि
भाव्या स्वरूपकार्येष्वहितगंधेन इति ध्यानः क्रमेण तेनाममध्याह्नकालेन यायोगत्वा मल
विशोधनं स्नानं कृत्वा तिलकं कृत्वा जलान्ते दाय श्रीपरदेवतार्थं नमोऽस्य तात्रिशुद्धर्यं स्नानमहं करिष्ये इति संकल्प्य मूलमुच्चार्य

५८

वनं हेमलयमाणां जले कृत्वा नवक्षोभिणीं कुशाग्रमद्ध्या गंगेत्यमनेवैवेत्याहिनासवि
न्नमेद्दलाङ्गुष्ठमानावाहानिशिर्निमज्ज्य उत्थाय मूलमंत्रं जपेत् ॐ भ्रमद्ध्या श्रीमहात्रिपु
रसुन्दरीमभिषिंचामि नमः इति त्रिवारं मूर्द्धि दत्वा वामेन पश्चात् प्रथमकूटमुच्चार्य श्रीआ
नन्दाय स्वाहा द्वितीयकूटमुच्चार्य विद्यानन्दाय स्वाहा तृतीयकूटमुच्चार्य शिवानन्दा
य स्वाहा इत्याचम्य पश्चात् स्थानानि संमृश्य पुनर्निमज्ज्योत्थाय गात्रमार्जनं कृत्वा तं
र्पणं कृत्वा नत्वा गोचकृत्वा मूलमंत्रमुच्चरन् श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं तर्पयामि स्वाहा इति
वारत्रयं मेन अर्घ्यं जलाङ्गुल्या यथोक्तेषां सर्वासां यथायोग्यं विधाय मूलविद्यां जपेत् ।
कुशाग्रेणावारत्रयमुद्धृत्य जले दत्वा गायत्रीं जपेत् ततो जपं समर्प्य रक्तचंदनादिना जलकु
सुमैस्सार्घपात्रमादाय तस्मिन्न जले श्रीचक्रं ध्यात्वा हृत्स्थां यथा मध्ये तत्र ज्ञानसु
सुमहीतलः ललाटे स्मृत्वा ह्रीं क्लीं सः क्लीं मार्तण्डभैरवाय प्रकाशशक्तिसहि
ताय स्वाहा इत्यर्घ्यं दत्वा सर्वान्नमस्कुर्यात् ततो हृदयमध्ये श्री
चक्रं ध्यात्वा त्रिपुरसुन्दरीं ध्यात्वा मूलविद्यामष्टोत्तरशतं जपेत् जपं समर्प्य पुनरपि
रक्तचंदनादिनत्कुसुमं जलेनार्घ्यपात्रमादाय तस्मिन्न जले श्रीचक्रं ध्यात्वा पंचिपुरादे
वीचिपदे हें क्लीं कामेश्वरि धीमहि सौः तन्नो क्लिन्ने प्रचोदयात् इति जपेत् ह्रीं श्रीं श्रीमहात्रि

श्री.
क.
१५.

190

पुरस्तद्दरिद्रयैकल्याणिनमः इति द्वेधैवाश्रयमध्ये दद्यात् ततो नमस्कृत्य मौनी श्रयो
गमंत्रं भावयन्पाम्बुधेर्वा योगं गच्छेत् वायोगत्वा हस्तपादादिप्रज्वाल्य मानाय्यार्घंमे
स्थाप्यार्घंजलेन द्वारमोक्ष्य द्वारदेहलिकायैनमः विघ्नायैनमः दक्षिणे गणायैनमः वामे
यमुनायैनमः द्वारश्रियै द्वारश्रियैनमः अधः देहल्यैनमः ततो गंमस्कोच्य दक्षिणपा
दपुरस्सरं गृहं प्रविश्यार्घंजलेन प्रोक्ष्य ॐ वास्तुपुरुषायनमः ह्रौं श्रीं रक्ताद्वादशमांत्रिकौ ।
पुष्पमध्ये पनायायनमः इति संपूज्य पूजास्थले रक्तकंबलासनमास्तीर्यार्घंजलेना
सने प्रोक्ष्य समाविशेत् पूर्वोक्तविधानालोकास्त्राद्विपदिग्बन्धनं कृत्वा ह्रीं ह्रौं आधार
शक्तिकमलासनायनमः इत्यासने संपूज्य तदुपरि प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा उपविश्य भावयेत्
यथा अमृतोदधिमध्ये रत्नद्वीपे मणिमयप्राकारवेष्टिते गोमेधपद्मरागविद्रुमौ रत्नानि
नवरत्नानि यत्र यत्र हि नानाविधे मणिद्वीपे कल्पतरूद्याने मध्यमालायलक्षांतरवृक्ष
दीपवलयपुञ्जे महामणिमयसिंहासने गृहराजे विविधितनन्मध्ये महासने विवि
त्रसिंहासनमध्ये श्रीचक्रराजं भावयेत् ततः पुरो भूमितले स्वगोपिदक्षिणे विद्यो
त्कलशमालिने गंधपुष्पादक्षतपदीपवतुले सुधामृतैः संपूर्णे पद्मे हेममये पात्रा
विजयतिनत्राप्येथवा दर्पणे वा कस्तूरीयुक्तेरचंदनरसैः श्रीचक्रराजं लिखेत् ।

श्री

२२

एवं चक्रमहत्वा यथोक्ता पीठे संस्थाप्य पीठावनयेयेन ह्रौं श्रीं अमृतांबोनिधये नमः ह्रौं ।
श्रीं रत्नद्वीपाय नमः ह्रौं श्रीं नानावृक्षोद्यानाय नमः ह्रौं श्रीं कल्पवाटिकायै नमः ह्रौं श्रीं
संतानवाटिकायै नमः ह्रौं श्रीं हरिचंदनवाटिकायै नमः ह्रौं श्रीं मंदारवाटिकायै नमः ह्रौं
श्रीं पारिजातवाटिकायै नमः ह्रौं श्रीं कदंबवाटिकायै नमः ह्रौं श्रीं पुष्परागरत्नप्रा।
काराय नमः ह्रौं श्रीं पद्मरागरत्नप्राकाराय नमः ह्रौं श्रीं गोमेदरत्नप्राकाराय नमः
ह्रौं श्रीं वज्ररत्नप्राकाराय नमः ह्रौं श्रीं वैडूर्यरत्नप्राकाराय नमः ह्रौं श्रीं इंद्रनीलरत्न
प्राकाराय नमः ह्रौं श्रीं मुक्तारत्नप्राकाराय नमः ह्रौं श्रीं मरकतरत्नप्राकाराय नमः ।
ह्रौं श्रीं विद्रुमरत्नप्राकाराय नमः ह्रौं श्रीं माणिक्यमंडपाय नमः ह्रौं श्रीं सहस्रस्तंभमं
डपाय नमः ह्रौं श्रीं सहस्रस्तंभमंडपाय नमः ह्रौं श्रीं अमृतवापिकायै नमः ह्रौं श्रीं ।
आनंदवापिकायै नमः ह्रौं श्रीं विमर्शवापिकायै नमः ह्रौं श्रीं बालातपोद्गाराय नमः
ह्रौं श्रीं चंद्रिकोद्गाराय नमः ह्रौं श्रीं महाशृंगारपरिखायै नमः ह्रौं श्रीं महापद्माटव्यै न
मः ह्रौं श्रीं चिंतामणिगृहराजाय नमः ह्रौं श्रीं पूर्वाम्नायमयपूर्वद्वाराय नमः ह्रौं
श्रीं दक्षिणाम्नायमयद्वाराय नमः ह्रौं श्रीं पश्चिमाम्नायमयपश्चिमद्वाराय नमः ह्रौं श्रीं
उत्तराम्नायमयउत्तरद्वाराय नमः ह्रौं श्रीं रत्नप्रदीपवलयाय नमः ह्रौं श्रीं महासिंहासना।

श्रा०
क:
१५२

191

नायनमः सिंहासनस्य पादचतुष्टये अग्निकोणे ह्रौं श्रीं ब्रह्ममयैककंचपादाय नमः
नैरृते ह्रौं श्रीं विष्णुमयैककंचपादाय नमः वायौ ह्रौं श्रीं रुद्रमयैककंचपादाय नमः ऐ
शाने ह्रौं श्रीं ईश्वरमयैककंचपादाय नमः मध्ये ह्रौं श्रीं सदाशिवमयमंचफलकाय नमः
ह्रौं श्रीं हंसतूलतल्पाय नमः ह्रौं श्रीं कोशेभास्तरणाय नमः ह्रौं श्रीं महाविमानिकायै
नमः ह्रौं श्रीं महाजवनिकायै नमः ह्रौं ब्रह्मविष्णुरुद्रेश्वरसदाशिवमहाप्रेतासनायसो
पानाय नमः इति चतुरस्रत्रिशान्तोदमंत्रैस्तदखिलं विभाव्य वांपितामूलविद्यान
चरवश्रीचक्रराजाय नमः इति संपूज्य मूलत्रिकूटैर्वाग्भवकामराजशक्तिकूटरूपैस्त्र्यग्रद
क्षिणवामकोणेषु पूजयेत् यथा अग्रकोणे प्रथमकूटमुच्चार्य वाग्भवाय नमः इति
पूजयेत् दक्षिणकोणे द्वितीयकूटमुच्चार्य कामराजाय नमः वामकोणे तृतीयमुच्चा
र्य शक्तये नमः इति पूजयेत् ततो भूतशुद्धिं कुर्यात् स्वांके ज्ञानेन हस्तौ कृत्वा सोहमिति मं
त्रेण प्रदीपकलिकाकारं हृदयस्थं जीवात्मानं मूलाधारस्थकुण्डलिन्या सह सहस्रदल
कमलकर्णिकान्तर्गतपरमात्मनि लीनं विचिन्त्य पादतो जानुपर्यन्तं चतुरस्रं सवज्रकम
लं पृथ्वीतत्त्वं च भुवः स्थाने विचिन्तयेत् जान्वोरानाभि वर्तुलं अर्धचन्द्रनिभं पद्मयुतं जलं बि
नमः श्वेतवर्णं स्वबीजेन युतं ध्यायेत् पादांगुलपर्यन्तं नाभितः कण्ठपर्यन्तं त्रिकोणं स्वस्तिकम्

मस्त्वभिकं लंबीजेन पृथ्वीं वज्राङ्कं संस्थलम् कं बद्धम पापयेन्नेत्क्रमं वायोस्त्वं
इलम् षट्कोणं विन्दुभिः षड्भिर्युक्तं बीजेन चिंतयेत् भ्रूमध्यादूर्ध्वं ब्रह्मरन्ध्रान्तं वृत्तं ले
ध्वजलाञ्छितम् धूम्रवर्णं हंबीजेन युक्तं ध्यायेन्नभस्थलम् पृथिव्या लंबीजेन ज
लस्य वंबीजेनाग्नेः रंबीजे वायोर्यंबीजे आकाशस्य हंबीजे एवं ध्यात्वा तत्तत्स्थानबिम्बु
नानि प्रविलापयेत् पृथ्वीमप्सु च तास्वग्नौ वह्निं वायौ वायुं खे समीरणम् प्रविलाप्य तदा
काशे आकाशं अहङ्कारे तं तथा अपरब्रह्मरूपायां मायायां शक्तिं परात्मनि इति मनसा तदे
हादिप्रपंचं परमात्मनि प्रविलाप्य पुरुषं कारभाक् अनादिभवसंचितं ब्रह्महत्या
शिरस्कं स्वर्णस्तेयादिपापपुरुषं वामकुक्षौ विचिन्त्य ततः धूम्रवर्णं वामनासि स्वप्रदेशे यमि
ति वायुबीजं षोडशवारं जपन् वामनासापुटेन वायुना देहमापूर्य पुनर्यमिति
तः षष्टिवारं जपन् कुंभकं कुर्वन् देहं संशोष्य पुनर्यमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन्
दक्षिणनासापुटेन वायुं रेचयेत् ततो दक्षिणनासापुटेन वायुना संवेष्टितेन रमिति वह्निबीजेन
षोडशवारं जपमेन दक्षनासापुटेन देहमापूर्य पुनः षष्टिवारं जपमेन कुंभकं कुर्वन्
देहं सपापं दग्धमिति विचिन्त्य रमिति द्वात्रिंशद्वारं पुनर्जपन् वामनासया भस्मनास
रु वायुं रेचयेत् ततः वमिति चंद्रबीजं भृगुकन्यां मकशां मनासापुटेन पूरयेत्।

श्री
क०
१५२

मकं ललाटचक्रे षोडशवारं जपन्नयेत् ततो वमिति वन्हः षड्विंशवारं जपन् ललाटचक्रा
दालिंगं नाम तत्त्वमयीं द्रुतिं निपात्य तया देवाप्लावनयोगं पंचकलं वपुः कुर्वन् लमिति
द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षिणनासापुटेन वायुं रेचयेत् पुनस्तस्माद्देहे देहपवित्रं परमात्मनः
परप्रकाशात्मिका मायया मत्कार्यशक्तिः परा प्रजायत ततो मात्रकाकाशनभसोऽनिलः समी
रणाद्वह्निर्वह्नेराप स्ततो मही सोयमेष्याप्पिलोऽसौ पंचकलेवरम् देवनारायणे यो
सममयं सत्त्वमिति भावयेत् तस्मिन्देहे परात्मायं सर्वज्ञः सर्वशक्तिमान् समस्तदेवता ।
रूपः सर्वमेव मयः प्रभुः आत्मरूपेण देहे स्वे जीवभावेन तिष्ठति इत्येव भावनां न्यस्या
मृतमम्बु दिदृक्षोदिता नासापुटेनाम्बायाद्यमवरूपम्पः हंसः सोहमवतारा वनर
शिवपदात्मीवपदे सम्पुणा पथेन मधिपाविषा मूलशृंगाद सल्लसद्लसज्वल ।
२ प्रज्वल २ हंसः सोहं स्वाहा ततः पृथिव्यादीनि तत्त्वानि यथास्थानं स्थाप
यित्वा हृत्पद्मे देवीसमानीं पश्वत्तदिक्षलोदस्या ॐ अं क्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं हं लं क्षं
हौं हंसः मम प्राणाः इह प्राणाः एवं पुनः बीजानि १९ मम सर्वेन्द्रियाणि
वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रघ्राणप्राणाः इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा अथवा ॐ अं क्रीं
क्रौं हंसः इति मंत्रेण वाचा सौ वैन्यसेत् एवं कराणां शक्तानामेतस्माद्देवं भूतशुद्धिः

इति भूतशुद्धिः अथ प्राणायामः अस्य मंत्रस्य दक्षिणामूर्तिऋषिः श्रीमहात्रिपु
रसुंदरी देवता चतुर्वर्गफलसिद्ध्यर्थे विनियोगः शिरसि दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः
मुखे पंक्तिच्छंदसे नमः हृदि परदेवतायै नमः ततः कृतांजलिः मम चतुर्वर्गफल
सिद्धये विनियोगः शरीराकारमभूतानां भूतानां यद्विशोधनम् अव्ययब्रह्मसं
योगात् भूतशुद्धिरियं मता ततः प्राणायामं कुर्यात् प्राणायामं तु मूलेन कुर्याद्वै
विचक्षणः अथवा बालया कुर्यात् विद्याप्राणसंयमम् इति तथा मूलमंत्रं
षोडशवारं जपन् वामनासापुटेन वायुना देहमापूर्य पुनस्तदेव चतुःषष्टिवारं ज
पन् वामनासापुटेन वायुना देहमापूर्य पुनस्तदेव चतुःषष्टिवारं जपन् कुं
भकं कुर्वन् पुनस्तदेव द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षनासापुटेन वायुं रेचयेत् इत्येकः
प्राणायामः एवं यथाशक्ति प्राणायामं कुर्यात् तदुक्तं वसिष्ठसंहितायाम् प्रा
णायामैः कृतैः शश्वत् त्रिंशत्षोडशभिः सुधीः दिने दिने च यत्पापं तत्सर्वं नश्यति ध्रु
वम् यथोपपातकं पापं परद्रव्यापहारजम् परस्त्रीसंभवं तत्तत्प्राणायामशतेन दहे
त् महापातकजातानि ब्रह्महत्यादिकानि च सर्वाण्यपि प्रणश्यंति प्राणायामैः श
तैः शतैः आदावंते च मध्ये च प्राणायामान् समाचरेत् कर्मस्वपि समस्तेषु मेधु

श्री॰
क॰
१५३

193

च प्राणायामैर्विना यद्यत्कृतं कर्म निरर्थकम् । ततो यत्नेन कर्तव्याः प्राणायामाः
शुभार्थिभिः ॥ अथ मातृकान्यासः ॥ वाग्भवाद्या विना राद्या बीजाद्या मातृकां न्यसेत् ॥ वा
ग्भवः ऐं विना रा ऐं क्लीं श्रीं श्रीं ह्सौः ऐं श्रीं विद्याक्रमस्त्वाद्या विप्रा पादौ रवेर्दिने वाग्भ
वाद्या वा क्षत्रियस्यापि तु कार्याद्यानुक्रमात् । श्रीबीजाद्या मतैः स्वयं त्वितीमातृकास्थिता ।
श्रीं अं नमो ललाटे श्रीं आं नमो मुखवृत्ते श्रीं इं नमो दक्षिणचक्षुषि श्रीं ईं नमो वामचक्षु
षि श्रीं उं नमो दक्षकर्णे श्रीं ऊं नमो वामकर्णे श्रीं ऋं नमो दक्षनासापुटे श्रीं ॠं नमो वा
मनासापुटे श्रीं लृं नमो दक्षगण्डे श्रीं ॡं नमो वामगण्डे श्रीं एं नम ऊर्ध्वोष्ठे श्रीं ऐं नमोऽधरे
श्रीं ओं नम ऊर्ध्वदन्ते श्रीं औं नमोऽधोदन्ते श्रीं अं नमो मूर्ध्नि श्रीं अः नमो मुखे श्रीं कं न
मो दक्षबाहुमूले श्रीं खं नमः कूर्परे श्रीं गं नमो मणिबन्धे श्रीं घं नमोऽङ्गुलिमूले श्री
ङं नमः अङ्गुल्यग्रे श्रीं चं नमो वामबाहुमूले श्रीं छं नमो वामकूर्परे श्रीं जं नमो वा
ममणिबन्धे श्रीं झं नमोऽङ्गुलिमूले श्रीं ञं नमो वामाङ्गुल्यग्रे श्रीं टं नमो ऊरुमूले ।
श्रीं ठं नमो जानुनि श्रीं डं नमो गुल्फे श्रीं ढं नमो दक्षिणपादाङ्गुलिमूले श्रीं णं नमो
दक्षपादाङ्गुल्यग्रे श्रीं तं नमो वामोरुमूले श्रीं थं नमो वामजानुनि श्रीं दं नमो वामगुल्फे
श्रीं धं नमो वामाङ्गुलिमूले श्रीं नं नमो वामपादाङ्गुल्यग्रे श्रीं पं नमो दक्षपार्श्वे श्री ओं फं नमो वामपार्श्वे

श्रीं वं नमः पृष्ठे श्रीं भं नमो नाभौ श्रीं मं नम उदरे श्रीं यं नमस्त्वगात्मने हृदये श्रीं रं न
मोऽसृगात्मने दक्षबाहुमूले श्रीं लं नमो मांसात्मने ककुदि श्रीं वं नमो मेदआत्मने
वामबाहुमूले श्रीं शं नमोऽस्थ्यात्मने हृदयादिदक्षिणकरे श्रीं षं नमो मज्जात्मने हृ
दयादिवामकरे श्रीं सं नमः शुक्रात्मने हृदयादिदक्षपादे श्रीं हं नमः प्राणात्मने हृद
यादिवामपादे श्रीं ळं नमो जीवात्मने हृदयाद्युदरे श्रीं क्षं नमः परमात्मने हृदयादिमु
खे मातृकान्यासो वा न्यसेन्मातृकामेवाथवा न्यसेत् अंगुष्ठानामिकायोगान्न्यसेद्वामवक
मेण पश्चिमं विदक्षिणं हृन्मध्ये नाभौ मेयोजयन्तं इति अदत्तमायाय अयमर्थो निति
अतेनाति विद्युत्पाति व्रातेन भौमान्ध्यावेलानात्मिकागात् बालयामसमदक्षिणवक्त्रम्
पेहस्ताद्विद्याविधि त्रिविधं विद्यान्निरस्य श्रीं धेनालत्रयं दक्षवामकोटिकाभिर्दशा
दिग्बंधनं कुर्यात् अथ करन्यासः अंगुष्ठाभ्यां नमः अनामिकाभ्यां नमः सौः क
निष्ठिकाभ्यां नमः अंगुष्ठाभ्यां नमः सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः अथ सौः त्रिपुरसुन्दरि
आत्मतत्त्वासनाय नमः इति पादयोः ऐं क्लीं सौः त्रिपुरसुन्दरि पोतांबुजासनाय नमः
इति जान्वोः ऐं क्लीं सौः त्रिपुरसुन्दरि दिव्यास्त्रासनाय नमः ऊर्वोः हैं हक्लीं हसौः त्रिपुर
सुन्दरि श्रीचक्रासनाय नमः लिङ्गे ह्सैं हस्क्लीं ह्सौः त्रिपुरसुन्दरि सर्वमंत्रासना

श्री० क० १५४

194

यत्रमोमुखे ह्रीं क्लीं ब्लूं सिद्धेश्वरि साध्यसिद्धामनाय नमः मूलाधारे अथ षडंगन्यासः ऐं स
र्वज्ञाय हृदयाय नमः तर्जनीमध्यमानामिकाभिः हृदये क्लीं नित्यतृप्ताय शिरसे स्वाहा
इति तर्जनीमध्यमाभ्यां शिरसि सौः अनादिबोधाय शिखायै वषट् इति अंगुष्ठेन शिखा
यां ऐं स्वतन्त्राय कवचाय हुं इति समस्ताभ्यां कराभ्यां हृदयपर्यन्तं क्लीं अलुप्तश
क्तये नेत्रत्रयाय वौषट् इति तर्जनीमध्यमानामिकाभिर्नेत्रत्रये सौः अनन्तशक्तये अ
स्त्राय फट् इति तालत्रयं दिग्बन्धनं कुर्यात् ततो मूलमन्त्रन्यासं कुर्यात् प्रथमं पंच
दशीमन्त्रन्यासः मूर्ध्नि मूले हृदि दक्षिणचक्षुषि वामचक्षुषि ललाटचक्षुषि दक्ष
कर्णे वामकर्णे मुखे दक्षभुजे वामभुजे पृष्ठे दक्षजानुनि वामजानुनि नाभौ प
श्चपंचदशस्थानेषु प्रत्यक्षरं न्यसेत् चतुःस्थाने संहारणं चिन्तयेत् हृद्यो अक्षरं प्रथम
णाभाम् इच्छाज्ञानक्रियाशक्तिरूपां महासौभाग्यदां स्मरेत् तथा चतुर्थान्तरे ललाटगा
लोध्वां मूलाधारेषु चक्रमात् अक्षरं प्रथमं देवि सप्तबीजत्रयं यथान्यसेत् आधा
रे अक्षरं ऐबीजत्रयं न्यसेत् करपादे गुह्यहृदये पंचबीजानि विन्यसेत् सृष्टिन्यासं त
तः कुर्यात् सर्वसिद्धिप्रदायकम् अक्षरं धापलिके नेत्रस्थानि त्राणे भ्रुवोर्द्वयोः देवेन्तरा
धेके देवि जिह्वायां चैव कर्णयोः पृष्ठमर्मगात्रहृदये न्यसेत् कुक्षि लिंगके श्रीविद्यार्णे न्यसेद्देवि मन्त्रैः सर्वसमृद्धये

सर्वांगे विन्यसेत्तस्य व्यापकत्वेन संस्थितिः अलिके ललाटदेशे नेत्रायाद्येकैकव
र्णन्यासः टं तेनालिग्रयनं तु परिटं तेन पं ज्ञोरिमध्ये टं तं पं ज्ञो हिं वर्णान्यासः श्रीविद्या
याः षोडशार्णान्यासादिह सिद्धो भवेत् अथ वर्णिनीन्यासः वशिन्याद्यष्टकन्यासेक
न्यासं कथयामि शुचिस्मिते तत्त्वन्यासादनन्तरं वर्णामवेयं साधकस्य च शिरसि ह्रीं
श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लृं लॄं एं ऐं ओं औं अं अः रब्लूं वशिनीवाग्देवतायै नमः ललाटे
टे ह्रीं श्रीं कं खं गं घं ङं कलह्रीं कामेश्वरीवाग्देवतायै नमः भ्रूमध्ये ह्रीं श्रीं चं ५ न
ब्लीं मोदिनीवाग्देवतायै नमः कण्ठे ह्रीं श्रीं टं ५ य्लूं विमलावाग्देवतायै नमः हृदये
ह्रीं श्रीं तं ५ ज्म्रीं अरुणावाग्देवतायै नमः नाभौ ह्रीं श्रीं पं ५ हसलवयूं जयिनी
वाग्देवतायै नमः मूलाधारे ह्रीं श्रीं यं रं लं वं झमरयूं सर्वेश्वरीवाग्देवतायै नमः मू
लादिपादान्ते ह्रीं श्रीं शं षं सं हं लं क्षं क्ष्म्रीं कौलिनीवाग्देवतायै नमः पीठन्यासं
ततः कुर्याद्यथावीजे यथाविधि यत्कृत्वा साधकः श्रेष्ठो देवीपुत्रो भवेद्ध्रुवं मूलाधा
रे कामरूपं सदा ध्यायेत् अग्निचक्रे कामगिरिपीठे मित्रीशनाथात्मिके रुद्रात्मशक्तिका
मेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि हृदये कामराजमन्त्राय सूर्यचक्रे जालन्धरपीठे षष्ठी
शनाथात्मिके विष्णवात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि भ्रूमध्ये त्रिकूटं मन्त्राय सोम

श्री॰
क॰
१९५

195

वह्निकोणे गिरिशाद्भ्रे ऊँ ईशानाख्यात्मिके भगमालिनी देवी ब्रह्मात्मशक्ति श्रीपादुकां पू
जयामि मूलस्यैव तृतीयबीजमुच्चार्य पश्चिमे वह्निकोणे ऊँ ईशानपीठ वर्णमाख्यात्मिके परब्र
ह्मात्मशक्ति श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमस्तत्त्वन्यासमन्त्रन्यासमितस्तोगा
मुद्धिकारकम् यत्कृत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते साधकः स्मृतः मूलाधारादिपादद्वये तेन वा
ग्भवमुच्चार्य आत्मतत्त्वव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः हृदयादिमूलाधारा
न्ते कामराजमुच्चार्य विद्यातत्त्वव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः भ्रूमध्यादि
हृदयान्ते शक्तिकूटमुच्चार्य शिवतत्त्वव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः सम
स्तविद्यामुच्चार्य सर्वतत्त्वव्यापिकाव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः इति मूर्धा
दिपादान्ते पुनरपि समस्तविद्यामुच्चार्य सर्वतत्त्वव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुर
सुन्दर्यै नमः इति पादादिमूर्धान्ते पुनरपि तृतीयबीजमुच्चार्य सर्वतत्त्वव्यापिका
यै महाश्रीत्रिपुरसुन्दर्यै नमः इति हृदयादिभ्रूमध्यान्तं न्यसेत् इति तत्त्वन्यासः ऊँ आ
योषोढान्यासादीनां प्रत्येकं बालादीनां कौरवादिहननलिपितनम् नडङ्के धामेश्वरते
त्रै षोढान्यासं समारभ्य मूलदेव्यादिके तथा करशुद्ध्यादिके चैव साधकेन स्वाति
हृद्य मानः कालेषु वाद्रौ हुजायां होमकर्मणि जपकाले श्रवाते षोडितियोगः पृथक्पृथक्

हृज्जाकाले समस्तेत्या क्रान्त्वा साधकसत्तमः षट्त्रिंशत्तत्त्वपथ्येन मामनेन पारकल्प
येत् ततः क्रान्त्वासौ मूलाधाराकुण्डलिनीं परमानन्दस्वरूपामात्मना सहैकं वि
भाव्य मूलाधारस्वाधिष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्धाज्ञानादनादान्तशक्तिव्या
पिकासमनोन्मनाभेदक्रमेणा विंशस्थानेषु ध्यायेत्वा तद्विग्रहं नामरूपं तत्पारस्यासं तथ्य
पुनस्तैस्तैर्वर्त्मनाप्लावयेत्समस्तानीय ध्यायेत् यथा बालार्कमण्डलाभासं वलवतौ।
कुं त्रिलोचनाम् पाशाङ्कुशधराशस्त्रां च पारयन्तीं शिवो भजे इति ध्यात्वा मानसोपचा
रैः प्रध्याश्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः इति मस्तकमर्चयेत् हृज्जायां मध्ये पाद्यं स्थापयेत् तत्
ज्ञानैकलशस्थापनम् वामभागे त्रिकोणवृत्तचतुरस्रमण्डलं कृत्वा तन्मण्डलं मूलमन्त्रेण
चतुरस्रमण्डलाय नमः इति पुष्पैरभ्यर्च्य तदुपरि आसनं संस्थाप्य मेवविंमण्डलाय
धूम्रार्चिरादिदशकलात्मने नमः इति त्रिपदिकां संपूज्य तदुपरि कुंभं संस्थाप्य अं सू
र्यमण्डलाय तपन्यादिद्वादशकलात्मने नमः इति कुंभं संपूज्य मूलमन्त्रेण पूरयेत्
नाशुद्ध्यै उं सोममण्डलाय षोडशकलात्मने नमः तस्मिन्जले हंसः तमलवरयूं आ
नन्दभैरवाय वषट् नमः सहक्षमलवरयीं आनन्दभैरव्यै वौषट् नमः इति संपूज्य सा
मान्यार्घ्यं स्थापयेत् यथा स्ववामे त्रिकोणवृत्तचतुरस्रमण्डलं कृत्वा तन्मण्डलं मूलमन्त्रेण

श्री.
क.
१९६

196

त्रिकोणचतुरस्रमंडलाय नमः इति पंचोपचारैः संपूज्य तदुपरि श्रीपात्राधारं संस्थाप्य आधारे मं वह्निमं
डलाय नमः इति संपूज्य तदुपरि विदिपात्रं संस्थाप्य अं अर्कमंडलाय द्वादशकलात्मने न
मः इति संपूज्य मूलेन पूरयेत् उं जले दत्वा उं सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः इति
जलं संपूज्य तज्जलं षडंगेनाभ्यर्च्य मूलविद्यां जप्त्वा गंधपुष्पाक्षतानि निक्षिपेत् इति
सामान्यार्घं संस्थाप्य विशेषार्घं स्थापयेत् तद्यथा श्रीचक्रस्याग्रे त्रिकोणवृ
त्तषट्कोणचतुरस्रमंडलं कृत्वा मूलमंत्रेण त्रिकोणवृत्तषट्कोणचतुरस्रमंडला
य नमः इति पुष्पैरभ्यर्च्य विद्याबीजत्रयेणाग्रदक्षवामकोणेषु पूजयेत् अग्रको
णे प्रथमकूटं वाग्भवाय नमः इति दक्षकोणे द्वितीयकूटं कामरा
जाय नमः वामकोणे तृतीयकूटं शक्तये नमः इति संपूज्य पुनः षट्कोणषट्
कोणेषु पूजयेत् अग्रकोणादारभ्य प्रदक्षिणक्रमेण पूजयेत् यथा अग्रकोणे
ऐं हृदयाय नमः अग्निकोणे क्लीं शिरसे स्वाहा नैर्ऋतकोणे सौः शिखायै वषट् प
श्चिमकोणे ऐं कवचाय हुम् वायुकोणे क्लीं नेत्रत्रयाय वौषट् ईशानकोणे सौः
अस्त्राय फट् इति षट्कोणे संपूज्य तदुपरि आधारं संस्थाप्य ऐं वह्निमंडला
य दशकलात्मने श्रीपात्राधाराय नमः इति श्रीपात्रं संपूज्य तत्र संस्थाप्य ॥

क्लीं हृदये मण्डलाय ह्रां शशिकलात्मने श्रीपादाय नमः इति पुष्पैः पाद्यं संपूज्य तत्पादे
त्रिकोणं सृजेच्चतुरस्रमण्डलं कृत्वा तन्मण्डलं मूलमन्त्रेण त्रिकोणं सृजेच्चतुरस्रमण्डला
य नमः इति पुष्पैः संपूज्य पूर्ववद्विद्याबीजत्रयेण त्रिकोणं संपूज्य पुनः पूर्ववत्षडङ्गेन
षट्कोणं संपूज्य तत्पात्रं मूलविद्यया जपम् गुडपं जलेनापूर्य तज्जले सौः सोमम
ण्डलाय षोडशकलात्मने श्रीअर्घ्यामृताय नमः इति पुष्पैः संपूज्य तस्मिन्जले अ आ इ ई
उ ऊ ऋ ॠ लृ ॡ ए ऐ ओ औ अं अः इत्येकां रेखां क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ट ठ ड ढ ण त
इत्येकां रेखां थ द ध न प फ ब भ म य र ल व श ष स ह ळ क्ष इत्येकां रेखां त्रिकोणाकारेण मं
लिख्य तत्त्रिकोणं हंसाय नमः इति पुष्पैः संपूज्य तद्बहिः सृजेत्षट्कोणं चतुरस्रं विलि
ख्य तन्मण्डलं मूलविद्यया त्रिकोणं सृजेत्षट्कोणं चतुरस्रमण्डलाय नमः इति पुष्पैः
संपूज्य पूर्ववद्विद्याबीजत्रयेण त्रिकोणं संपूज्य ततः पूर्ववत्षडङ्गेन षट्कोणं संपूज्य
पञ्चभिः पुष्पैः संपूजयेत् तथा यात्रा ... पञ्चैककरशाखे परापरात्मने स्वच्छं दक्षिण
णामन्त्रमिति येन कुलनायके येकुलस्यामृताकारे शुद्धज्ञानकरे परे अमृतत्वं निधे
ह्यस्मिन्वस्तुनि क्लिन्नरूपिणि तद्रूपिणी करस्यानेकृत्वा ह्येतत्स्वरूपिणि भूत्वा पूर्ण
अमृताकारमयि चेतनार्णवं कुरु ऐं प्लूं ज्रौं जुं सः अमृते अमृतोद्भवे अमृतेश्वरि अमृते

श्री॰ कं॰ १९७

197

स्रावय २ स्वाहा एवं स्वस्वयोग्यादिनिवाह्यमः क्लिन्ने क्लेदिनि क्लेदय २ महामोहं कुरु २
क्लीं मोः मोक्षं कुरु २ ह्सौं सहौः इत्यामेद्यमनुलविधानत्रममयाजस्वागे यपुष्याललाटि
लिख्य नत्वक्षेत्रेश्वनाद्यत्रूपविभाव्य तद्भिर्द्धनिनात्मानमभ्युक्ष्य तेन अर्द्धं ज्वलनिज्यो
तिरहमस्मि ज्योतिर्ज्वलनि ज्वलाहमस्मि शिवोहमस्मि ज्वलाहमस्मि ब्रह्मास्मि ज्वलाह
मस्मि ब्रह्मैवाहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा इत्यात्मानमभ्युक्ष्य पुनस्तज्जलेन होमाद्यं जोयकर्ण
वाभ्युक्ष्य मंडं विधाय यंत्रकं पीतं पुनस्तद्दक्षिणे त्रिकोणं चतुरस्रमंडलं कृत्वा तत्राधारं सं
स्थाप्य तत्र वह्निमंडलाय दशकलात्मने नमः इति आधारं संपूज्य पुनः तदुपरि पात्रं सं
स्थाप्य अर्कमंडलाय द्वादशकलात्मने नमः इति पात्रं संपूज्य तत्र
शुद्धजलमापूर्य सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलं संपूज्य पुनः षडं
गेनाभ्यर्च्य तत्र गंधपुष्पादि निक्षिपेत् एवं प्रकारेणान्यान्यपि पात्राणि स्थापयेत् ।
सामान्यार्घं गुरुपात्रं गणपात्रं च भोगदम् वटुकं योगिनीपात्रं क्षेत्रपालं गणेश्व
रम् वीरपात्रं तथैतानि योजनानि सहस्रकः तथा च लेखान्तरे गुरुपात्रं ।
भोगपात्रं शक्तिपात्रं तथैव च पूजापात्रं तदन्तेन च योगिनीनां भवेत्प्रिये वी
रपात्रं बलेः पात्रं पाद्यमाचमनीयकम् एतानि नव पात्राणि क्रमशः स्थापयेत्सुधीः

यथा गुरोः पात्रे चतस्रो तेन तद्देन योगपात्रकम् तद्देनैव शक्तिपात्रे च योगिनीनां च
दंतिके तद्देन वीरपात्रे च बलेः पात्रे तद्देतिके पाद्यमाचमनीयं च पात्राणि स्थापये
द्वयः उत्तमेन नवपात्राणि सप्तपात्राणि मध्यमम् केचिदिदं तिमे चतुःपंचपात्रा
णि मध्यमम् कनिष्ठं त्रीणि पात्राणि एकपात्रे विधिर्जयेत् देवीपात्रे गुरोः पात्रे यो
गपात्रे त्रयमतम् भूज्ञापात्रे बलेः पात्रे पंचपात्रे षड्विधिः पंचपात्रे गुरुपात्रे
विशेषयोगिनीनां च तर्पणं पाद्यमाचमनीयं च बलेः पात्रात्मरांचने स्वयं च पात्रे
स्थाप्य हृत्पद्ममध्ये परमात्मेदं मयी परमात्मस्वरूपो तेन सोमयी विभाव्य वहन्नासा
पुटेन त्रिखंडमुद्रया [illegible] निकरांकि [illegible] कुसुमोजलां [illegible] यतश्च
निकोषीसोः महात्रिपुरसुंदरी श्रमन चैतन्यमूर्तिं कल्पयामि नमः इति पुष्पां
जलिनां मस्तके पुष्पं यथोक्तरूपी विन्यस्य ध्यायेत् पश्चान्मूर्तिकल्पने आसनदानेन
मूलेनैव दद्यात् नैवमेवाराहीनेत्र दत्वासनं च मूलेन मूर्तिं मूलेन कल्पयेत्
निष्कलं जलिः ह्रीं महात्रिपुरसुंदर्या जीवरहस्थिनः एवं श्रीं रत्नादि १२ श्रीमहात्रि
पुरसुंदर्याः सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणा इहागत्य सुखं चिरं ति
ष्ठन्तु स्वाहा इति प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा आवाहयेत् बहोजनिः भगवति श्रीमहात्रिपुरसुंद

श्री॰
क॰
१९८

198

ति श्रीमहापीठेश्वरी गच्छ इति सह स्वमन्त्रिये हि मन्त्रिमहामवाचापि प्राणेकूरूममश्वनो
महागोष्पावाहनस्थापनमन्त्रियापूनमन्त्रिगोयनामन्त्रीकरणमकलीकरणावगुंठ
नमुद्राभिः विश्वचक्रेश्वरीमावाप्यान्महेश्वीयोगपञ्चगानि विन्यस्य पुष्पैः महाश्रीवादेवी ध्याय
त नमः पद्मासिंहासने देवीं लालोकिकिरणपूर्णाम् जपाकुसुमसंकाशां दाडिमीकु
सुमोपमाम् पद्मरागप्रतीकाशां कुंकुमोदकसन्निभाम् स्फुरन्मुकुटमाणिक्यकिं
किणीजालमंडिताम् कालालिकुलसंकाशकुटिलालकपल्लवाम् प्रत्यग्रारुण
संकाशवक्त्रांभोजमंडलाम् किंचिदर्धेन्दुकुटिललालाटमृदुपट्टिकाम् पिनाकि
धनुराकारसुभ्रुवपरमेश्वरीम् आनंदमुदितोल्लोललीलान्दोलितलोचनाम्
स्फुरन्मयूखसंघातविलसद्धेमकुंडलाम् सुगंडमंडलाभोगजितेन्द्वमृतमंडला
म् विश्वकर्मादिनिर्माणसूत्रसम्यक्सुनासिकाम् ताम्रविद्रुमबिम्बाभरक्तोष्ठीम
मृतोपमाम् दाडिमीबीजराज्याभदन्तपंक्तिविराजिताम् रत्नदर्पणसंक्रान्तिनिजका
ममलभाविताम् स्मितमाधुर्यविजितमाधुर्यरससागराम् अनौपम्यगुणोपेतवि
बुकोद्देशशोभिताम् कंबुग्रीवां महादेवीं मृणाललतिकाभुजैः रक्तोत्पलदलाका
रसुकुमारकरांबुजाम् कनकभाजनवत्त्यानिविद्योनितनभमंडलाम् मनोहारल

नोपेतसमुन्नतपयोधराम् । त्रिवलीवलयुक्तमध्यदेशशोभिताम् । लावण्यसरिदाव
र्तोकारनाभीविराजिताम् । अनर्घरत्नघटितकांचीगुणकांतिनितंबिनीम् । नितंबबिंब
द्विरदशोभनाभोगवरोरुशोभाम् । कदलीललितकांतमसृणसुकुमारोरुमोहरीम् । लावण्यक
दलीललितजंघायुगलमंडिताम् । मृदुगुल्फपदद्वंद्वप्रपदाजितकच्छपाम् । नखदीप्ताङ्गु
लीभास्वन्नखचंद्रविराजिताम् । चलत्किंकिणीशिखानूपुरचरणांबुजाम् । पीनोत्तुङ्गश
शिकांतिसंतानहासिनीम् । लौहित्यजितसिंदूरजपादाडिमरागिणीम् । रक्ता
पदोधानोपाशांकुशकरोद्यताम् । रक्तपुष्पोपविष्टानारक्ताभरणभूषिताम् । चतुर्भु
जांत्रिनेत्रांचपंचबाणधनुर्धराम् । कर्पूरशकलोन्मिश्रतांबूलापूरिताननाम् । महार्ह
गंधरोहामकुंकुमारुणविग्रहाम् । सर्वशृंगारवेशाढ्यां सर्वालंकारभूषिताम् । जगा
दाह्लादजननीं जगद्रंजनकारिणीम् । जगदाकर्षणीकरीं सर्वसौभाग्यसुंदरीं । सर्वल
क्ष्मीमयीं नित्यां परमानंदरूपिणीम् । सर्वदेवमयीं देवीं कदंबवनमध्यगाम् । चक्रम
ध्येनसंचिंतयन्ततः पूजनमारभेत् । इतिध्यात्वा पीठेपुष्पैर्द्वाषोडशोपचारैः पूजयेत्
तद्यथा तदङ्कमात्मनोमालामि संकल्प्यास्यदेवतायै श्रीउपचारान्देवते संपूज्यासंबोधन
पदेनवा । उपचारानाह । यथा पाद्यंचाचमनंस्नानंवस्त्राभरणानिचगंधपुष्पेधूपदी

श्री
क
१९५
199

योनिवेद्याचमनं ततः मौलमर्चनानां लां देद्यार्पणं चकमस्त्रिकाया मयोजपेद्देवताया मनुप
वाये नवोऽस्म देवीनदे आसनेवागतेवाद्यपायमाचमनीयकम् मधुपर्कावमनस्ना
नवसनाभरणानिच गंधपुष्पेधूपदीपो नैवेद्यवंदनंतथा पंचावांयोजयेत्स्नानंतउपचाग
स्तथोऽस्म अथवाष्टोपचारैः प्रजयेत् तथथा अर्घ्यादित्रितयं चैवमधुपर्काचमना।
नापि गंधादयोविवेद्यांता उपचाराद्दशक्रमात् अथवा पंचोपचारैर्गंधाद्यैः पूजयेत्स
दमेश्वरीम् यथाशक्त्यवलक्ष्मपंचोपचारयामेकल्प्यपूजयेत् सर्वाननामर्चयेद्देवीमेकैका
देवमर्चयेत् देवार्चां पूजयां कृत्वा सर्वेषां लोकमाप्नुयात् मत्लाभेनतपुष्पाणां पत्रा
णयपिनियोजयेत् पत्राणामप्यलाभेनफलान्यपिनियोजयेत् फलानामप्यला
भेनतूणगुल्मौषधीरपि ओषधीनाममेलाभेनजलमात्रंनिवेदयेत् मला भावेनभा।
वेनभक्त्यासंपूजितोभवेत् इतिमाविद्ये नथाकृतिकायो श्रेयोगणगंगुसिद्दये।
पानाद्यंमफरमम निवेदितच्यपश्चेनयद्दिमोऽहमिच्छति तथा नमः ह्रीं
श्रीमहात्रिपुरसुंदरि पाद्यं कल्पयामि नमः इति पादयोः ह्रीं श्रीं श्रीं महात्रिपुर
सुंदरि अर्घ्यं कल्पयामि नमः मूर्ध्नि दद्यात् आचमनीयं मुखे स्नानीयं सर्वां।
गे अमलवस्त्रयुग्मं आभरणानि वेदमागरुकर्पूरकस्तूरीकुंकुमसमयं गंधं।

धूपश्च चन्दनागुरुकर्पूरचोरकुङ्कुमरोचनाः जटामांसीकपिपुन्नागकाङ्गेयाह्वकैवि
ड्ः चोरः कर्पूरन्तिपुत्रसिद्धकपिः कस्तूरी नानाजातीयपुष्पेण तदुक्तं ज्ञानमाला
यां पुष्पैर्वाप्यदि पत्रैः फलेन्दुभमथापि वा पुष्पाञ्जलिविधिं हित्वा यथोक्तं तत्र या
पनम् तथाचोक्तं कालिकापुराणे नैवेद्यं दक्षिणे वामे पुरतो पिन पृष्ठतः दीपं द
क्षिणे दद्यात्पुरतो वा न वामतः वामतस्तु तथा धूपमग्रे वा न तु दक्षिणे निवेदयेत्
ये भागे गन्धपुष्पं च भूषणम् प्रतिमादिक्षु यद्योगं पात्रेदानेचनत्पनो दद्याद्यो
गपपुरतो नैवेद्यं भोजनादिकम् वामे धूपं दद्यादिति निर्बिल्लविघ्नेघ शक्तिविषयेन द
क्षिणे धूपं दद्यादित्यर्थः चन्दनागुरुकर्पूरशैलेयमधुकुङ्कुमैः धूपयामि निर्मायं
क्लीं श्रीं ह्रीं महात्रिपुरसुन्दरि धूपं कल्पयामि नमः कर्पूरगर्भिण्या वर्त्यां घृतप्रदीपश्च
ज्वाल्य क्लीं ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुन्दरि इमं घृतप्रदीपं कल्पयामि नमः तदुक्तं कालिका
पुराणे सर्वं महाव्रह्ममनोमसहतेन निवेदयम् प्रकाश्यं पादद्यानेव दीपनायत
थैव च निवचनाद्यापारो परिदीपो दुर्येयः नानाविधनैवेद्यपुरतः समाभीयाचो द
केनाम्भसा स्नेहमिश्रकवचेनावगुण्ठ्य वमिति येन मद्दयाग्नौ ह्रीं ह्सौः विघ
यामि मंत्र क्लीं ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुन्दरि नैवेद्यं कल्पयामि नमः इमं गन्धपुष्पगङ्गोदकं

आ० क० २००

200

हीत्वा । अमृतोपस्तरणमसि स्वाहा । इति गंडूषं दत्त्वा प्राणाय स्वाहा । अपानाय स्वाहा । स
मानाय स्वाहा । उदानाय स्वाहा । व्यानाय स्वाहा । इति पंचप्राणाहुतीर्हुत्वा तस्याः श्रीको
रेण हृदि विभाव्य पुनरपि जलगंडूषं दद्यात् अमृतापिधानमसि स्वाहा । पुनरप्यु
शानं देव्या ऐं ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुंदर्याचमनीयं कल्पयामि नमः । इत्याचमनीयं
दत्त्वा ऐं ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुंदरि तांबूलं कल्पयामि नमः । इति तांबूलं निवेदयेत्
ततः ऐं ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुंदर्यै नमः इति पुष्पांजलित्रयेणाभ्यर्च्य नवमुद्राः प्रद
र्शयेत् यथा संक्षोभद्रावणाकर्षवश्योन्मादमहांकुशाः खेचरी बीजयोन्याख्या ।
नवमुद्राः प्रकाशिताः इति ततो मूलविद्यया ऐं ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुंदरीं तर्पयामि
स्वाहा इत्यंगुष्ठानामिकाभ्यां देव्यामले वारत्रयं तर्पयेत् तदुक्तं यामले अंगुष्ठानामि
कायोगात् क्षिवशात्मयात्मकं परम् अंगुष्ठः शिव इत्युक्तोनामिका शक्तिरुच्यते ।
तयोः संयोगमात्रेण द्रव्यं स्यादमृतोपमम् शिवशक्त्यात्मकं बिंदुद्वयं स्यात्तदे ।
वलोद्भवम् तेन तृप्तिः स्मृता देव्याः परमात्मा तु मिष्यते ततः षडंगेन तर्पयेत् अ
ग्रेणानामिकांगुष्ठमध्येन वचनं हितं च तर्पयेत् अग्रे ऐं हृदयाय नमः ऐं ह्रीं
शिरसे स्वाहा नेत्रत्रयेभ्यः शिखायै वषट् वायोः पर्वकवचाय हुम् मध्ये ज्ञाने नेत्रत्रयाय वौषट्

पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरेषु वज्रादिस्सौः श्रमाय फट् इति पूजयेत् अथ षोडश नित्यानि
त्यार्चनक्रममाह तत्रामध्यमत्रिकोणे रेखामध्ये दक्षिणपूर्वान्तरात्कामावर्तेन शुक्लप्रथ
पदे कामेश्वर्यादि विचित्रान्तं शुक्लपक्षे प्रतिपदादि कामेश्वर्यन्तं तिथिमंडलमर्चयेत् न
डके विमर्डेश्वरत्वे उद्दोतपूजनं तेनी भोगं पुष्णाति तेषु तेन चरेत् नार्चयेदेकहस्तेन य
दीच्छेत्सिद्धिमात्मनः केवले दक्षहस्तेन अभिचाराय कल्पते वामेन केवले भोगाः स्यु
र्योगाद्भोगमोक्षदम् पक्षद्वयोचितमतिपदादि तिथिक्रमेण प्रत्येकं यावनित्या नामादौ
त्रिवारमभ्यर्च्य तेनैव पूजयेत् कृष्णपक्षे कामेश्वर्यादि विचित्रान्तां शुक्लपक्षे चित्रादि
कामेश्वर्यन्तां तिथिमंडलस्थाः स्वरेण पूजयेत् तद्यथा ॐ ऐं सकलह्रीं नित्यक्लिन्ने
मदद्रवे सौः कामेश्वरी नित्या श्रीपादुकां पूजयामि १ ॐ ऐं भग भुगे भगिनि भगो
दरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे नित्य
क्लिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रेते सुरेते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय
द्रावय अमोघे भगविच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ऐं ब्लूं जें ब्लूं भें ब्लूं मों ब्लूं
हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे वशमानय स्त्रीं हर ब्लें ह्रीं भगमालिनी नित्या श्रीपादु
कां पूजयामि २ ॐ ऐं ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा नित्यक्लिन्ना नित्या श्रीपादुकां पूज

श्री.
क.
२०१

201

यामि ३ ऐं ह्रीं क्रों श्रीं क्रों आं क्लौं ऐं ब्लौं स्त्रौं स्वाहा भेरुंडा नित्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः ४ॐ
ह्रीं फ्रीं वह्निवासिन्यै नमः वह्निवासिनी नित्या श्रीपादुकां पूजयामि ५ ॐ ह्रीं क्लिन्ने ऐं
क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं महावज्रेश्वरी नित्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः ६ ॐ ह्रीं शिवदू
त्यै नमः शिवदूती नित्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः ७ ॐ ह्रीं खेच्छे क्षः स्त्रीं हूं क्षे ह्रीं फट्
त्वरिता श्रीनित्यापादुकां पूजयामि नमः ८ ऐं क्लीं सौः कुलसुंदरी नित्या श्रीपादु
कां पूजयामि ९ ह्रीं हसकलरडैं हसकलरडीं हसकलरडौः नित्या श्रीपादुकां पूजयामि
स्वाहा १० ऐं क्लीं द्रूं ब्लूं श्रों आं क्लीं ऐं ब्लें नित्यमदद्रवे हूं फ्रें ह्रीं नीलपताका नित्या श्रीपा
दुकां पूजयामि ११ ऐं भमरयऊं विजया श्रीपादुकां पूजयामि १२ ऐं स्वौं सर्वमंगला नि
त्या श्रीपादुकां पूजयामि १३ ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि देवि सर्वभूतसंहारका
रिके जातवेदसि ज्वलंति ज्वल २ प्रज्वल २ ह्रीं ह्रीं हूं रररर ज्वालामालिनि हूं फट्
स्वाहा १४ श्रीं क्लौं चित्रा नित्या श्रीपादुकां पूजयामि १५ श्रः मूलविद्यान्ते
श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी नित्या श्रीपादुकां पूजयामि १६ नडक्रोवामके श्वरनेत्रे म
ध्यमाङ्गि स्वमध्ये मनसन्ये ह्रीं त्रिधापयेत् त्रिकोणरेखापावहिः रेखिभेग्या पूजयेत्
पूज्यालिखि नित्यां वै नाहहिरिति यथा ह्रीं श्रीं परमानंदनाथ श्रीपादुकां पूजयामि

॥

ह्रीं श्रीं परमेष्ठ्यम्बा श्रीपादुकां पूजयामि २ ह्रीं श्रीं मित्रीशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजया
मि ३ ह्रीं श्रीं षष्ठीशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि ४ ह्रीं श्रीं उड्डीशानन्दनाथ श्री ५ ह्रीं
श्रीं चर्यानन्दनाथ श्री ६ ह्रीं श्रीं लोपामुद्राम्बा श्रीपादुकां पूजयामि स्वाहा ७ इति दिव्यौघाः
सप्त ह्रीं श्रीं अगस्त्यानन्दनाथ श्री १ ह्रीं श्रीं कालतापनानन्दनाथ श्री २ ह्रीं श्रीं धर्मा
चार्यानन्दनाथ श्री ३ ह्रीं श्रीं मुक्तकेशीश्वरानन्दनाथ श्री ४ इति सिद्धौघाश्चत्वारः ह्रीं श्रीं
दीपकानन्दनाथ श्री १ ह्रीं श्रीं विष्णुदेवानन्दनाथ श्री २ ह्रीं श्रीं नेत्रदेवानन्दनाथ श्रीपादु
कां पू ३ ह्रीं श्रीं मनोजदेवानन्दनाथ श्री ४ ह्रीं श्रीं रत्नदेवानन्द ५ ह्रीं श्रीं कल्याणदेवानन्द
ह्रीं श्रीं वासुदेवानन्द ७ ह्रीं श्रीं रामानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि ८ मानवौघाश्चाष्टौ पूज्य
स्वाः अथवा ह्रीं श्रीं परमगुरुभ्यो श्रीपादुकां पूजयामि ह्रीं श्रीं परापरगुरुभ्यः श्रीः ह्रीं ४
श्रीं परमेष्ठिगुरु श्री॰ मध्यविदिक्षु पूजयेत् यथा ये ह्रीं श्रीं हसखफ्रें हसक्षमलव
रयूं सहक्षमलवरयीं हसौः श्रीअम्बिकानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि पुनः षडङ्गेन
पूजयेत् बाह्यचतुरस्रप्रथमभूविदिक्पश्चिमादिवारभ्य पूजयेत् तद्यथा आत्मनः पुरतो
भद्रेश्वरनाथ पुरतस्तथा सर्वाशाकल्पितामेषा सर्वदेवार्चनेमता पूर्वदक्षिणयोर्मध्ये पूजा
पञ्चदशीपरा देवीपश्चान्नसमायोगिनीचीनक्रमगुरुः श्रीचक्रबाह्यभूविदिक्पश्चिमादिक्र

श्री॰
क॰
२०२

202

मण्डलं प्राक्त्रिकोणं नमः स्वाः सिद्धयो अणिमाद्यः देवीपुरः पश्चिमे स्थानार्चने त्रैलोक्यविधि
दिति पश्चिमे ह्रौं श्रीं अणिमासिद्धिश्रीपादुकां पू उत्तरे ह्रौं श्रीं लघिमासिद्धिश्री पूर्वे ह्रौं
श्रीं महिमासिद्धिश्री दक्षिणे ह्रौं श्रीं ईशित्वसिद्धिश्री वायुकोणे ह्रौं श्रीं वशित्वसिद्धिश्री
ईशाने ह्रौं प्राकाम्यसिद्धिश्री आग्नेये ह्रौं श्रीं भुक्तिसिद्धिश्री नैरृते ह्रौं श्रीं इच्छासिद्धिश्री
अधः ह्रौं श्रीं प्राप्तिसिद्धिश्री ऊर्ध्वे ह्रौं श्रीं सर्वकामसिद्धिश्री द्वितीयवर्त्मरेखायां पश्-
चिमे ह्रौं श्रीं आं ब्राह्मीश्रीपादुकां पू उत्तरे ह्रौं श्रीं ईं माहेश्वरीश्री पूर्वे ह्रौं श्रीं ऊं कौमारीश्री
दक्षिणे ह्रौं श्रीं ऋं वैष्णवीश्री वायौ ह्रौं लॄं वाराहीश्री ईशाने ह्रौं श्रीं ऐं इन्द्राणीश्री आग्नेये
ह्रौं श्रीं औं चामुण्डाश्री नैरृते ह्रौं श्रीं अः महालक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि तृतीयवर्त्म-
रेखायां पश्चिमे ह्रौं श्रीं द्रां सर्वसंक्षोभिणीमुद्राश्रीपा उत्तरे ह्रौं श्रीं द्रीं सर्वविद्राव-
णीमुद्राश्री पूर्वे ह्रौं क्लीं सर्वाकर्षिणीमुद्राश्री दक्षिणे ह्रौं श्रीं ब्लूं सर्ववशंकरीमुद्राश्री
वायौ ह्रौं श्रीं सः सर्वोन्मादिनीमुद्राश्रीपा ऐशान्यां ह्रौं श्रीं क्रों सर्वमहाङ्कुशामु-
द्राश्री आग्नेय्यां ह्रौं श्रीं ह्स्ख्फ्रें सर्वखेचरीमुद्राश्री नैरृत्यां ह्रौं श्रीं ह्सौः सर्व-
बीजमुद्राश्री अधः ह्रौं श्रीं ऐं सर्वयोनिमुद्राश्री ऊर्ध्वे ह्रौं श्रीं ऐं सर्वत्रिखण्डामुद्राश्री
बाह्यवर्त्मप्रथमवर्त्मस्थिते अणिमाद्या स्वस्थाने ऐं श्रीं ह्सौः त्रिपुरा नित्याश्री ऐं ह्री

मुद्रीस्वेनैताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सवा
हनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः पूजिताः सन्तु महादेव्यै पूजां समर्पयेत् द्रां सर्वसंक्षोभ
णीमुद्रां प्रदर्शयामीति प्रदर्शयेत् ॥ षोडशदलपद्ममाह भूपुराद्दिक्संस्थानाः पश्चिमा
शादलादितः विलोमेन यजेद्देवीः कामाद्याः कलाः पुनः विलोमेन देव्या वामक्र
मेण तदुक्तं चतुःशत्यां षोडशारे महादेवि विषमभागेन पूजयेदिति ह्रीं श्रीं अं कामा
कर्षिणीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि ह्रीं श्रीं आं बुद्ध्याकर्षिणीनि ह्रीं श्रीं इं अहंकाराकर्षि
णीनि ह्रीं श्रीं ईं शब्दाकर्षिणीनि ह्रीं श्रीं इं अहंकाराकर्षिणीनि ह्रीं श्रीं ईं शब्दाकर्षि
णीनि ह्रीं श्रीं उं स्पर्शाकर्षिणीनि ह्रीं श्रीं ऊं रूपाकर्षिणीनि ह्रीं श्रीं ऋं रसाक ह्रीं श्रीं ॠं
गंधाक ह्रीं श्रीं लृं चित्ताक ह्रीं श्रीं ॡं धैर्याक ह्रीं श्रीं एं स्मृत्याकः ह्रीं श्रीं ऐं नामाकः
ह्रीं श्रीं ओं बीजाक ह्रीं श्रीं औं आत्माकर्षि ह्रीं श्रीं अं अमृताक ह्रीं श्रीं अः शरीराकर्षिणीनि।
त्याकलाश्रीपादुकां पूजयामि ऐं क्लीं सौः त्रिपुरेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामीति पूजयेत्
मुद्रीस्केनैताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापूरके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सवाहनाः
सपरिवाराः सर्वोपचारैः पूजिताः सन्तु महादेव्यै पूजां समर्पयेत् द्रीं सर्वविद्राविणीमुद्रां प्र
दर्शयेत् अष्टदले सर्वं ह्रीं श्रीं कं खं गं घं ङं अनङ्गकुसुमादेवीश्रीपादुकां पूजयामि इति

श्री. क्र.
२०३

203

ऐं ह्रीं श्रीं चं ९ अनंगमेखलादेवी श्रीपा पश्चिमे ह्रीं श्रीं हं ५ अनंगमदनादेवी श्रीपा उ
त्तरे ह्रीं श्रीं ने ५ अनंगमदनातुरादेवी श्रीपा आग्नेय्यां ह्रीं श्रीं यं ५ अनंगरेखादेवी श्रीपा
नैरृत्यां ह्रीं श्रीं यं रं लं वं अनंगवेगिनीदेवी श्रीपादुकां पूजयामि वायव्ये ह्रीं श्रीं शं षं सं हं
अनंगांकुशादेवी श्री ऐशान्यां ह्रीं श्रीं लं क्षः अनंगमालिनीदेवी श्रीपा ह्रीं क्लीं सौः त्रिपु
रसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि अर्घोदकेन पतागमनरयोगिन्यः सर्वसंक्षोभकारकेच
क्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः पूजिताः संतु मम
देव्यै पूजां समर्पयेत् ह्रीं सर्वाकर्षिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् चतुर्दशारचक्रे मन्वस्र
भूमिनाभ्यन्तरे सर्वसिद्धिदाः पश्चिमादिक्रमेण देव्या वामावर्तेन ह्रीं श्री
कं सर्वसंक्षोभिणीशक्तिः श्रीपा ह्रीं श्रीं खं सर्वविद्राविणीशक्तिः श्री ह्रीं श्रीं गं सर्वाक
र्षिणीशक्तिः श्री ह्रीं श्रीं घं सर्वाह्लादिनीशक्तिः श्री ह्रीं श्रीं ङं सर्वसंमोहिनीशक्तिः श्रीपा
ह्रीं श्रीं चं सर्वस्तंभिनीशक्तिः श्रीपा ह्रीं श्रीं छं सर्वजृंभिणीशक्तिः श्रीपा ह्रीं श्रीं जं सर्ववशं
करीशक्तिः श्री ह्रीं श्रीं झं सर्वरंजनीशक्तिः श्रीपा ह्रीं श्रीं ञं सर्वोन्मादस्वरूपि
णीशक्तिः श्रीपा ह्रीं श्रीं टं सर्वार्थसाधनीशक्तिः श्रीपा ह्रीं श्रीं ठं सर्वाशापूरणीश
क्तिः श्री ह्रीं श्रीं डं सर्वमंत्रमयीशक्तिः श्री ह्रीं श्रीं ढं सर्वद्वंद्वक्षयंकरीशक्तिः श्रीपादु

कां पूजयामि १८

चक्राग्रे ह्रैं ह्क्लीं ह्सौः त्रिपुरवासिनी श्रीपादुकां पूजयामि अर्घोदकेन यतः संप्रदाय
योगिन्यः सर्वसौभाग्यकारके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सवाहनाः सपरिवा
राः सर्वोपचारैः पूजिताः सन्तु महादेव्यै पूजां समर्पयेत् । ले सर्वसंक्षोभणमुद्रां प्रदर्शये
त्वा सा दशारचक्रे पश्चात्त्रिपुरश्रियै नाथ तादृग्भ्यः सर्वार्थसाधकाः वारुणीदिशमाश्रित्य
यजेद्देवताविलोमतः पश्चिमादिक्रमेण ह्रीं श्रीं टं सर्वसिद्धिप्रदादेवी श्रीपा ह्रीं श्रीं
ठं सर्वसंपत्प्रदादेवी श्रीपा ह्रीं श्रीं डं सर्वप्रियंकरीदेवी श्री ह्रीं श्रीं ढं सर्वमंगलका
रिणीदेवी श्रीपादुकां पू ह्रीं श्रीं णं सर्वकामप्रदादेवी श्री ह्रीं श्रीं तं सर्वदुःखविमोचि
नी श्री ह्रीं श्रीं थं सर्वमृत्युप्रशमनीदेवी श्री ह्रीं श्रीं दं सर्वविघ्ननिवारिणीदेवी पा
ह्रीं श्रीं धं सर्वांगसुंदरीदेवी श्री ह्रीं श्रीं नं सर्वसौभाग्यदायिनीदेवी श्रीपादुकां पूज
यामि १ ह्रीं ह्क्लीं ह्सौः त्रिपुराश्री चक्रेश्वरी श्रीपादुकां पूजयामि अर्घोदकेन य
तः कुलकौलिनी योगिन्यः सर्वार्थसाधके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सवाह
नाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः पूजिताः सन्तु महादेव्यै पूजां समर्पयेत् । सः सर्वोन्मादि
नीमुद्रां प्रदर्शयेत् अन्तर्दशारचक्रे महाफलप्रदा देव्या दशारकोणमाश्रिताः पश्चि
मादिनाम वक्ष्यमाणा सर्वज्ञादिर्यजेद्द्विमाः सर्वज्ञादेव्यावामक्रमेण पूजयेदिति धीः पश्चि

श्री॰
का॰
२-४

204

मादिक्रमेण ॥ ह्रीं श्रीं सर्वज्ञा देवी श्री ह्रीं श्रीं खं सर्वशक्ति देवी श्री ह्रीं श्रीं गं सर्वैश्वर्यप्र
दा देवी श्री ह्रीं श्रीं घं सर्वज्ञानमयी देवी श्री ह्रीं श्रीं ङं सर्वव्याधिविनाशिनी देवी श्री ह्रीं
ह्रीं श्रीं चं सर्वाधारस्वरूपा देवी ह्रीं श्रीं छं सर्वपापहरा श्री देवी ह्रीं श्रीं जं सर्वानन्दमयी
देवी श्री ह्रीं श्रीं झं सर्वरक्षास्वरूपिणी देवी ह्रीं श्रीं ञं सर्वेप्सितफलप्रदा देवी चक्राधिष्ठात्री
ह्रीं क्लीं ब्लैं त्रिपुरमालिनी श्री पादुकां पूजयामि प्रत्येकेन यन्त्रानि गर्वयामि अन्तः सर्व
रत्नाकरेक्षुसन्मद्यः समिद्धयः सायुधाः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः पूजिताः
सन्तु मयादेव्यै पूजां समर्पयेत् ॥ ततो मध्ये कुशमण्डलमध्ये हस्तायेत अष्टारचक्रे न्यासेषियो
जयेद्देविपादुकां पूजयामि च पश्चिमादिविलोमेन वशिन्याद्यष्टके पूजयेत् विलो
मेन देव्या वामक्रमेण पूजयेदित्यर्थः पश्चिमादिक्रमेण ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लृं ॡं एं ऐं
ओं औं अं अः ब्लूं वशिनी वाग्देवता श्री ह्रीं श्रीं कं खं गं घं ङं कलह्रीं कामेश्वरी वाग्देव
ता श्री ह्रीं श्रीं चं ५ न्व्लीं मोदिनी वाग्देवता श्री ह्रीं श्रीं टं ५ य्लूं विमला वाग्देव
ता श्री ह्रीं श्रीं तं ५ ज्म्रीं अरुणा वाग्देवता श्री ह्रीं श्रीं पं ५ ह्स्ल्व्यूं जयिनी
वाग्देवता श्री ह्रीं श्रीं यं रं लं वं झ्म्र्यूं सर्वेश्वरी वाग्देवता श्री ह्रीं श्रीं शं षं सं हं ळं क्षः
क्ष्म्रीं कौलिनी वाग्देवता श्री चक्राधि ह्रीं श्रीं सौः त्रिपुरासिद्धिदा देवी श्री प्रत्येकेन यन्त्रा रहस्ययोगि

[illegible] (vertical marginal note)

सिद्धयः सायुधाः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः [illegible] जिताः सेन महादेव्यैः स्तोत्रम

र्पयेत् हसक्षैं खेचरीमुद्रां प्रदर्शयेत् अथवा [illegible] पूजनम् महामध्ये महादेवी

षडंगावरणाद्बहिः पश्चिमादिचतुर्दिक्षु वामावर्तेन पूजयेत् क्रीं श्रीं ह्रीं ईं क्लीं स्त्रीं

मः सर्वक्लेभनेभ्यो वाणेभ्यो नमः क्रीं श्रीं यं थं सर्वमोहनाय चापेषेन नमः क्रीं श्रीं क्रों।

क्रौं सर्वक्लेभनेकुशाय नमः मध्ये त्रिकोणे कामेश्वर्यादिकाः पूजाः अग्रदेशे गोरेशच

कोणे पूजयेत् श्री सर्वकामार्थसिद्धये देव्या अग्रकोणे वाग्भवबीजमुच्चार्य ह

र्यचक्रे जालंधरपीठे षष्ठीशानाथात्मिकी विस्तारात्मशक्तिः श्रीमहावज्रेश्वरी देवी श्री

देव्या वामकोणे शक्तिबीजमुच्चार्य सोमचक्रे पूर्णागिरिगह्वरे उड्डीशनाथात्मिके

अलात्मशक्तिः श्री भगमालिनी देवी श्रीः चक्राग्रे हैं हसकरीं ह्लौं त्रिपुराम्बा नित्या

श्रीपादुकां पूजयामि अग्रोदके तयोः स्त्रिनिरहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदचक्रे समु

द्राः ससिद्धयः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः पूजिताः सेन महादेव्यैः स्तोत्रम

र्पयेत् ह्सौः बीजमुद्रां प्रदर्शयेत् बिन्दुचक्रे समस्तविद्यामुच्चार्य अलचक्रे उड्डीयान

पीठे परमब्रह्मालंदरी चक्रेश्वरीचर्यानाथात्मिकी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी देवी परब्रह्मा।

त्मशक्तिः श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी नित्या श्रीपादुकां पूजयामि मूलमुच्चार्य त्रिपुरसुन्दरी

श्री॰
क॰
२०५

205

चक्रेश्वर्यै नमः त्रिपुरेश्यैः मेरुरूप पुनर्मूलमन्त्रान्ते श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं नयाम्यामि।
स्वाहान्तिवारचयेसनन्ये अद्योरद्केनपद्मापरापरहस्ययोगिनीसर्वानन्दमयचक्रे
देवपरेशलसम्पूर्णिपरेमन्तण्ठाक्रिः सर्वचक्रेश्वरीसर्वमन्त्रेश्वरीसर्वविद्येश्वरीस
र्वपीठेश्वरीसर्वयोगीश्वरीसर्वकामेश्वरीसर्वसिद्धीश्वरीजगदुत्पत्तिमातृकाचक्रा
नुकीर्तना। ससमस्तसिद्धियःसायुधा। सवाहना सपरिवारा। श्रीमहात्रिपुरसुं
दरीदेवी परापरयाचसमर्प्ययामस्तौपचारैः पूजितास्तु श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै पूजो
समर्पयेत पैन्या निमन्त्रसमर्पयेत पूर्ववद्धूपदीपौ च महाकरणान्नर्पणम् नैवेद्यं
मधुनैवेद्यान्निनाशूल्यादिसंयुतम् आलेउरुजानकर्त्याबहिरंतर्यन्तरवद्धयति मध्या
ह्नेकवियायैव नित्यहोमं समाचरेत् निम्हेतमेनतः कृत्वापीठे देवीसमर्पयेत् नि
त्यहोमविधिं कृत्वा बलिदानं समाचरेत् ईशान्यादिषु कोणेषु मंडलानां चतुष्टा
यम् श्रीचक्रमभितो देवि त्रिकोणाग्राममालिखेत् अथवा वामभागे तु मंडल
मेकमालिखेत् वामे व्यापके मंडले चैतयोः अथवेति समस्तपाद्यं बलिदा
नस्यापिधानादिकल्पयेत् अथालोकनद्वैषसकलबलिदानमिनिकल्पयेत यामा।
यामेन ततः कृत्वा मयेन्मन्त्रमनन्यधीः नवबलिदानक्रममाह मंडलेचतुरस्रन्

२

मण्डलेवामभागतः विधायमन्त्रनानेनपुष्पैस्तत्रसमर्चयेत् अर्घपात्रमुखेणसलिलेना
पूरयेत्तत्रभाजनम् व्यापकमण्डलायनमः इतिपुष्पैःप्रत्येकमर्चयेत यथास्ववामे
मण्डलंचतुरस्रमण्डलंतत्रयंस्वदक्षिणेमण्डलंचतुरस्रमण्डलेदेहजना व्यापकमण्ड
लायनमः इतिपुष्पैःप्रत्येकंमण्डलानिसंपूज्य तेषुमण्डलेषुअर्घपात्रमुखेणसलि
लानिफलसहितानिगन्धपुष्पसहितानिपात्राणिसंस्थाप्यवामस्थितपात्रेपुष्पे
कंगन्धपुष्पैःपूजयेत् भूतेभ्योनमः वटुकायनमः योगिनीभ्योनमः दक्षिणत्रह
येदेवपालायनमः गणेशायनमः ततःप्रत्येकंवारत्रयंमन्त्रंपठन् उत्सृजेत्स्थानं।
प्रथमंवामपात्रत्रयेह्रींसर्वविघ्नकृद्भ्यः सर्वभूतेभ्यः हुंस्वाहाएषबलिर्नमः द्वि
तीयपात्रेह्रींश्रींएह्येहिदेवीपुत्रवटुकनाथकपिलजटाभारभास्वरत्रिनेत्रज्वा
लामुखसर्वविघ्नान्नाशय २ सर्वोपचारसहितंबलिंगृह्ण २ स्वाहाएषबलिर्नम
स्तृतीयपात्रे ह्रींश्रींऊर्ध्वब्रह्माण्डतोवादिविगगनतलेभूतलेनिष्कलेवापाताले।
वानलेवासलिलेपवनेयत्रकुत्रस्थितावा क्षेत्रपीठोपपीठादिषुचकृतपदाः धूपा
दीपादिकेनप्रीतादेव्यःसदानःशुभबलिविधिनापान्तुवीरेन्द्रवन्द्याः यायायोगिनीभ्यः।
स्वाहा योगिनीकुलस्वाहाएषबलिर्नमः दत्तपात्रद्वये क्षांक्षींक्षूंक्षैंक्षौंक्षः स्थान

श्री॰

क॰

२०६

206

क्षेत्रपालसहितेभ्यो बलिं गृह्ण २ स्वाहा एष बलिर्नमः द्वितीयपात्रे ॐ ह्रीं श्रीं गां गीं गूं ग
णपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय बलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा इति गणपतिबलिर्न
मः ह्रीं श्रीं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय इमं बलिं गृह्ण २ स्वाहा एष
बलिर्नमः वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां वटुकस्य बलिर्भवेत् अङ्गुष्ठमध्यमानामायो
ग्याकारेण योजयेत् वामहस्ते विधायादौ तर्जनीं सह लोकयेत् अनया मुद्रयादौ
विक्षेत्रपालबलिर्भवेत् तथाङ्गुष्ठमध्यमानामिकां गलिं सह लोकयेत् गज
तेङ्गमहाङ्गगणपतये बलिर्भवेत् वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां वटुकपात्रे तर्ज
नीमध्यमानामिकाभिर्योगिनीभ्यः केवलतर्जन्यादि क्षेत्रपालस्य केवलतर्जन्य
मध्यागणेशस्य मुद्रा कार्या ततो नित्यहोमं कुर्यात् विष्णुदैवत्ये नित्यहोममनलं कु
र्यात् ज्ञानफलस्य हेतवे कुण्डे वा स्थण्डिले वापि लिप्तिकाग्रावयापि वा अर्वाक्स्थेन मे होमस्ति
होरेखास्ततो लिखेत् गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य मूलेनाग्निं च ज्वालयेत् क्रव्यादिभ्यो नमः इति
क्रव्यांशं शेषे विनिक्षिपेत् ततो देवीं समावाह्य षडङ्गं न्यसेच्चरेत् मूलमादेवताच पकेकमा
हुतिं कुर्यात् मूलेन च महादेव्यै हुत्वा षोडशमादरात् योजयेद्दीपिकां यास्विसाय
का ... समानसः ... परिविश्य ततो देवीं नित्यहोमं समाचरेत् मूलमन्त्रेण देवेशि जुहुयात्सर्वकामतः

क्रमादि

१६

प्राणापानौ तथा व्यानस्त्वदानश्च समानकः । एतत्स्वरूपं ज्ञात्वा तु यायात्कुण्डलिनीं च पंचकम्
षट्शाकृतीः षट्कोणेषु नित्यहोमोपमीरितः । तत्र स्वरेश्वरं तेजः केऽवतस्य डिले मेधी सर्वं ।
ललनागललसिते सामान्यार्घं जले । प्रोक्षणं तःसंस्कार समारभेत् । वीक्षणं मूलमंत्रेण
प्रोक्षणं प्रोक्षणेन मननम् । तेनैव नाडु भेद भैर्वमेणाभ्युक्षणेन मननम् । होमे कृत्वा देवीं ध्या
यंत्रे तीन्वाउयविस्य प्राणायामं कृत्वा मंत्रस्य श्रोत्रं स्वहृदयं नेत्रं पाणि विधि विन्यसेत्
येत् । तदङ्के यामले । मंत्रस्य प्रणवः श्रोत्रे मुखे रफः स्मकीर्तितम् । सर्वा मंत्र दर्शितो ।
यामे त्रिविद्धिर्वेतनस्य अतिरिक्ताश्च वर्णानां हृदये परिकीर्तितम् ```` एतयेत्
तथा संपूर्णे यजनं कृत्वा अष्टोत्तरसहस्रकम् । जपेत्त्रिंशतोऽष्टमे सा एकत्वक
हावन ग्रथवा सहस्रेषु तो `` शतेन तु हीन जन्मना तथा । तन्मूलप्रयोजनं मंत्रं विशत्याविक
हावन अन्तत्रके विनकाले वोनिः संदिग्ध मनोजयेत् । अथतावरसंवारं अक्षु नन्दविल
बितम् सूर्यकोटि प्रतीकाशं अवनि मध्ये विभावयेत् । ततः कामकलां ध्यायेत् तन्त्रो
वतां पूर्णगणाणां महोदयकरी परम् । ऊर्ध्वे विंदं तु तले चक्रमपोवि स्वत्रयात्मकाम् । कु
च द्वयं च तत्वोर्ध्व शोधागामिभावयेत् । एवं कामकलां चतस्यै नपरिकल्पितम् । प
रमानंदमयं पदे चतस्त्रत्पष्ट्यानां मूलविद्यामभ्यसेदिति । जपाद्येतत् पाडुकास्सरे

श्री
का॰
२०७

207

नः यथा ऐं क्लीं श्रीं हसखफ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं नमः ···· ह्रानंदनाथ
श्रीपादुकां पूजयामि इति स्मृत्वा गुरुध्यानमप्येतेन मन्त्रेण जपेत् जपं समाप्य प्राणाया
मेनाधाराद्द्वादशान्तेन गुणानिव ···· मौलौ ब्रह्मरन्ध्रेण जपम् सिद्धिमेवाप्नुयात् देवि त्वया
सा सान्निध्ये पार्वति इति देव्या वा मन्त्रेण तेजोमयं जपं समर्प्य परमेश्वरापरि ···· यथा
यथा मूलमन्त्रेणान्तो ह्लेनिष्ठ यथायुक्तो यादिभिरप्यंगानुवसङ्गः अदृष्टो योनिमुद्रयाहृ
दिमवल्लभे देवालये येन महत्त्वं किंचिद्य ‒ नासत्वं कुर्यात् यथा किंकिणीः
नहलनिधी येन मन्त्रा याका का कीर्तिः कुलकमलिनि प्राप्ते तेन मन्त्रतां यान्ति के
केचन ‒ विनतो विमले विना या का का सिद्धिः स्वरवर्णतेजो यतेनाविना या
मं १ सर्वांगे सर्वमेरे समस्तकारिता याचविक्रमे ध्येयं मेरुलोतस्थेन मलोहर वल्लभे
२ ज्ञानाज्ञानतो यो गगना यो गा वियोगिनि स्थितिभावस्थिते गौरि नमः स्याणोः प्रिये
त्रिके ३ भावाभावस्वरूपस्थे भावाभावविवर्जिते तेन पश्यन्ति गेहे देवि नमस्ते योग
योगते ४ सृष्टिस्थितिसंहाररूपसंस्थिते परे शिवे सिद्धिज्ञानमहासत्तामात्रे मात्रेण
मोक्षणे ५ कलंकहीनकिरणा चलवदनाननेदिने वतःपीठस्थिरिशिवेन नमस्ते त्रिपु
रेश्वरि ६ चराचरात्मिके देवि प्रकाशमानां मन्त्रेन ॰ मारस्वरूपमास्थाय तत्रेमातनेमोस्तेते ७ स्मनामवयं सिद्धि जिताशि

कुंभकसी

स्तनास्येवोच्छ्रितां सिद्धिं दत्वा सिककरणामपि ८ भक्तस्य मे नित्यपूजाम्बिके
स्य समं नरम् वाग्मवादिमहासिद्धिं देहि त्रिपुरसुंदरि ९ परमानंदसंदोहत्र
मोदरसनिर्भरे दुःखत्रयपरिम्लानेकरिप्याहि मां शिवे १० शम्भुवल्लभे य
देवि नित्ये त्रिपुरसुंदरि यथाशक्तिकृतां पूजां गृहाण परमेश्वरि ११ द्रव्यही
ने क्रियाहीने मंत्रहीने च यद्भवेत् तत्सर्वं कृपया देवि क्षमस्व परमेश्वरि १२
यन्मया क्रियते कर्म जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु तत्सर्वं तावकी पूजा भूयाद्भूत्यै नमः
शिवे १३ यन्मया क्रमहीनं ज्ञानाज्ञानकृतं मया अल्पमेव वा हेमसर्वं जगदम्बा त्वं तेन
मयमेजलिः १४ सा लोमलं तत् विभवां भुवनानि पश्यापयतापि पदद्वयमोक्षनदत्त
दहाम् श्रीमन्महात्रिपुरसुंदरीनामधेयां सर्वाभिलाषपरिपूरणकल्पवल्लीम्
इति स्तुत्वा प्रदक्षिणीकृत्वा देव्याः प्रणामं कुर्यात् यथा पद्भ्यां कराभ्यां जानुभ्यामुर
सा शिरसा दृशा वचसा मनसा चेति प्रणामोष्टांग ईरितः पद्भ्यां कराभ्यां शिरसा पंचा
गाननयः स्मृतः । अष्टांग उत्तमः प्रोक्तो वाङ्गो मध्यमः स्मृतः न देवकृप्तः कृ
तां प्रणामं कायमेव चरेत् पश्चात्क्रमात् यो देवीं प्रणम्य प्रणामेश्वरः न मेधि क्रिं

श्री. क्र.
२८

208

फलेनास्ति ‥ परतत्त्वात्मनः श्रीनाथो नाथनाथाख्ये यो देवीं प्रणमेन्नरः प्रयोग
प्रणिपातेन मन्त्रसिद्धिस्तस्य करे स्थिता इति प्रणम्योपविश्य ‥ इतः कैलासेतुः सर्वशरण
त्तुहिदेहयमीपिकारनो जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ता
भ्यां पद्भ्यामुदरेण शिश्ना यत्स्मृतं यदुक्तं यत्कृतं तत्सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा मां
मदीयं च सकलं श्रीत्रिपुरसुन्दर्यै समर्पये इत्यात्मानं सपरिच्छदं देव्यै समर्प्य पुनः
प्रणम्याम्नायषट्कं पूजयेत् यथा सहस्रदलपद्मवनस्य पूर्वादिशादलादिषु ॥
ह्रौं हंसः शक्तिः पूर्वाम्नायसमयविद्याश्रीपादुकां पूजयामि स्थितिरूपचक्रे
शारदयवक्त्रमध्ये पुष्पैः लिखेत् ह्रौं मद्दवक्त्रलेह्रौः दक्षिणाम्नायसमयवि
द्याश्रीपादुकां पूजयामि अग्नारत्रिकोणमध्ये ह्स्रौः हसखफ्रीं हसखफ्रें
ह्रौं भगवत्यै ब्रह्मसत्तम वरयुग्म हमवरयीं कुब्जिके हसखफ्रां हसखफ्रीं ह
सखफ्रौं घोरे अघोरे घोरघोरतरे अघोरमुखि किणि किणि विच्चे ह्स्रौं हसखफ्रें हस्रौं पश्चि
माम्नायसमयेश्वरी श्रीपादुकां पूजयामि समस्तचक्रे हे हसखफ्रें महाचण्डयोगे
श्वरी श्रीपादुकां पूजयामि चतुरश्रे ऐं नारेऽनारे स्वाहा हाबीजसमय ॥ः

स्वना- वोद्भिन्नो सिद्धिं दत्त्वा सिकर्णामाथ्य २ भक्तस्यामे नित्यक्लिन्नामुखान्या विद्याश्री
पा षोडशदलेषु ॐ द्रवलेणो नमः वैदिकसमयविद्याश्रीपा अष्टदले ह्रौं शिवाय ह्रौं न
मः शैवसमयविद्याश्री चतुरश्रे ह्रौं ह्रौं नमः सूर्याय नमः सौरसमयविद्याश्रीपा
पादु वृत्ताय हृदयेवारस्त्व ॐ नमो नारायणाय वैष्णवसमयविद्याश्री मध्यत्र्यस्रे ऐं
शाक्तदेवैनाय नमः त्रिकोणमध्ये ऐं क्लीं सौः ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ब्लें सः हौः क्लीं ऐं कामेश्व
री नित्याश्री ऐं क्लीं सौः ॐ नमः कामेश्वरि इच्छाकामफलप्रदे सर्वसत्त्ववशंकरि स
र्वजगत्क्षोभकरि हूं हूं श्रीं क्लीं ब्लें सः सौः क्लीं ऐं भगाकामेश्वरी नित्याय भगभगे भगि
नि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशं
करि भगरूपे नित्यक्लिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रेते सुरेते भग
क्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भगविच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वा
रि ऐं ब्लूं जें ब्लूं भें ब्लूं मों ब्लूं हें ब्लूं हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे वशमानय स्त्रीं हर ब्लें ह्रीं भ
गमालिनी नित्याश्रीपा ऐं क्रौं श्रीं सर्वकार्यार्थसाधय नित्यक्लिन्ने वज्रपंजरमध्यगे क्लीं
क्लिन्ने ऐं क्रां नित्यमदद्रवे क्रों वज्रेश्वरी नित्याश्री क्लीं भगवति त्वं नित्या कामेश्वरी श्रीं
सर्वसत्त्ववशंकरि सः त्रिपुरभैरवि विचे विचे क्लीं महात्रिपुरसुन्दर्यै नमः ज्ञानतज्ञा

श्री. का. २०५

209

ततो बाणियक्षयाक्तिपुत्रेशिवे नवक्रान्यमिदं देविक्षाक्षायघान्तमक्षये इति नमस्क
मस्तुभिमत्तेयार्थं क्रीं श्रीं महाभिपुरहदविपुनरावमनीयं कल्पयामि नमः इति पुनरा
चमनीयं दत्त्वा पात्रं सुधार्थं नमः इति मंत्रेण देवनागणा देव्यो गाविलीने विभाव्य संहारम
द्रया मंडलस्थकुमानादाय आत्रायव हृ आमापुत्रेन श्री देवो स्वहृदि समानीय प्राणाया
मं कृत्वा [illegible] तत्से जो बहिस्तेजस्पर्वी कृत्वा मितेषु भे सांगं भवंतु नमः सर्वेश्वरा ज्ञाप्य मे
ष्वि इति पठित्वा बाह्याभ्यंतरमेदेन कालं कलाध्याने कृत्वा ध्यानेन तत्त्वरूपं भावयेत्
ततये [illegible] त्रिकोणवृत्तमंडलं कृत्वा तत्र मंडले पूजाय क मंडलाय नमः इति पुष्पः से
[illegible] विमोल पुष्पं गृहीत्वा ह्रौं ह्रौं ह्रौं [illegible] ह्लौं [illegible] चलिनिमाने गेश्वरि विषणोकरिशोधि
कायै नमः इति मंडलोपरि पुष्पं न्यसेत् ततो निर्माल्यं शिरसि धृत्वा तेनैव यो भक्त्या या
[illegible]स्थले विहरेत् ॥ इति श्रीविद्याहजापद्धतिः समाप्ता ॥ बाराहीतंत्रे भैरवतमवयाधि
त्रैव भुक्त्वा स्वयं [illegible] जयेत् नार्चयेद्धा ममार्गे नग्रनाचाचारेणलार्चयेत् [illegible]
भ्या विंदुस्थाने च पश्चात्कामकलां पयेत् बंत्लोत्स्तीयभागे त [illegible] संदरीचुत [illegible]
श्रके आकर्षणीये च मे च षट्के कामेश्वरीं जयेत् बहुपत्रे च मेरू षोड
शारे कलेश्वरीम् पुष्पांजलिं च यं दत्त्वा जपेन्मंत्रमनन्यधीः ॥ ८

५.

पठेत्स्वभवेत्त्रिंशेत्ह नवोऽन्तकेनमन्त्रेण अथवस्थेन स्मरेन्मन्त्रं योनिभक्तिसमन्वितः
करजापीनैत्यकेचयद्वेगण्यासमाचरेत् नत्वपैद्देलवोगत्रौशाङ्केशेवेनडुष्यति ।
श्रीक्रमे अर्पणेरोगयुक्तोवाऽशुचिर्वाप्यशुचिर्वाशुचिः अकालेऽप्यथवाकालेऽप्यधि-
कारीसदाभवेत् योगयुक्तोनमनसाप्यसौहामियतः प्रभो तेनमन्त्रसहस्रद्वयः सम
वेन्मन्त्रसाधकः यन्निर्वाभूपजिर्षोपिनान्योस्तिममसाधकः यन्निर्वाभूपतिर्वापि।
नान्योस्तिममसाधकः सनत्कुमारसंहितायां स्वतकादेवरावेदहेनत्पजेन्निप्यशून्
नमः महायरुतनिपातेनसमाहानिपुरितयजेत् अनकर्थेन्पजेन्देविसाधकःपात
कीभवेत् अथकल्याणीस्तोत्रम् कल्याणवृष्टिभिरिवाम्रतदृविनाभिरिन्यादिस्तो
त्रेपृथक्लिखितमस्ति अथत्रैलोक्यमोहनकवचम् श्रीदेव्युवाच श्रीमत्त्रिपुरसुन्द
दर्य्यायाया विद्याः सुदुर्लभाः कृपयाकथितास्सर्वाः श्रुताश्चापिगतामया साम्प्रतं
श्यायुना ब्रूहिकवचंमन्त्रविग्रहम् त्रैलोक्यमोहनंचेतिनामतः कथितं पुरा ईश्वरा।
चौग्रोमृमिच्छामि सर्वार्थकवचंसुच श्रीईश्वरः शृणुदेवि प्रवक्ष्यामि सुन्दरि प्राण
वल्लभे त्रैलोक्यमोहनेनाममहाविद्याश्चविग्रहम् यद्दृत्वाहानवामित्सन्निजन्तान
सुरुमेरुः स्वस्थिवितनतेअप्यायद्दत्वापहनाघनः सेहमोहयतोदेविदेवोशौवासवो

मा०
क०
२२०

210

यतः पतापिपः कुबेरोपियतः सर्वे दिग्गीश्वराः नृदेयं परशिष्येभ्यो देयं शिष्येभ्यः पवित्र
भक्तेभ्योपि मूर्खेभ्यो दुष्कात्मन्तत्पमवा मृयात् श्रीमत्त्रिपुरसुंदर्याः कवचस्यर्षिः शि
वः छन्दो विराड्देवता चदेवी त्रिपुरसुंदरी धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्ति
तः शिरो मे पातु भवः पातु कएईलह्रीं स्वरूपमम हसकलह्रीं ललाटं च पातु कामेश्व
रादिमः हकहलह्रीं वह्निरूपा पातु मे कामम ध्रमः कहलह्रीं श्रुती पातु मस्तो
भाग्यदायकः हकलसह्रीं शक्तिबीजं पातु निकांचयपंचमी वदनं सकलपातु प
चमैरैस्व सर्वदा कएईलह्रीं घ्राणौ मा पातु कामेश्वरी मम हसकहलह्रीं कंठया
तु हृत्मावनी मम सकलह्रीं शक्तिबीजं स्कंदो पातु पराम्बिका कामेनोपासित
देवी केस्ते शेषं सदावतु कामादिषोडशी पातु भ्रूनौ त्रिपुरसुंदरी तारादिषोडशी पातु
वक्षो रमादिषोडशी मायादिका हृदं पातु लगौ वाग्भादिषोडशी पार्श्वौ पराद्विका पातु
नाभिं श्रीसुंदरी मम हसकलह्रीं पातु पृष्ठं हसकहलह्रीं मध्य कुक्षिं पातु कामरा
जः सकलह्रीं सदावतु ध लोपापंचदशी देवी मध्ये पातु वरदा तु कहएईलह्रीं ना
भिं पातु हकएईलह्रीं कटिं पातु सक्तिनी वसकएईलह्रीं सदा पातु सामन्तनाभ्यां
ह्रीं सदावतु सहकएईलह्रीं नहस्तयुग्मं सदावतु सहकएईलह्रीं गुह्यं पायाद् हसकएईलह्रीं जानुनी सुंदरी पातु वेद

ह्सकपईलह्रींनमोवाग्भवेमांसदावतु ह्सकहपईलह्रींगलयुग्मेमांसदावतु स
ह्कपईलह्रींपादेपायात्त्रिपुरसुंदरी कंठेवारापिनाविद्यासर्वांगेमांसदावतु कप
ईलह्रींतयाचांसदामोपरिरक्षतु हसकहलह्रींकामेश्वरीदिशिरक्षतु सेह
सकलह्रींयाम्यपातुमांसुंदरीपरा ब्रह्मणोपातिनाविद्यावक्त्रस्यामांसदावतु स
पईलह्रींचनित्यानैर्ऋत्यांमांसदावतु सहकहलह्रींपातुमतीच्यांसकलह्रींमां
पातुमांत्रिपुरादेवीनेतिकेनमस्तिता कपईलह्रींवायव्येहसकहलह्रींनयेत्तु
रेसलकेह्रींपेशान्यांसुंदरीमांसदावतु ऐंह्रीमधिताभासामांश्रीमत्त्रिपुरसुंदरी ह
सकलह्रींसहकलह्रींसकहलह्रींमध्येपृष्ठसुंदरीमेसर्वांगंपरिरक्षतु हस
कलह्रींहसकहलह्रींसकलह्रींपायाद्बालासौमेदेवीश्रीमत्त्रिपुरसुंदरी हसक
लहसकहलसकलह्रींपातालेचतथाशोकरीयामसदामोपरिरक्षतु हसकल
ह्रींश्रीयावहसकहलह्रींशिवः सकलह्रींपातुनाभिसपईलह्रींब्रह्माणेसहक
हलह्रींकंठसकलह्रींमनोभवम षट्कूटावेल्लवीसाचपातुमांसुंदरीपरा कपईल
ह्रींसकहलसगेडुवीमसाससम्याचपातुमादितिसुंदरी कहपईलह्रींहकपईलह्रीं
सकपह्रींईलह्रींक्रोयेनदृष्टिनावेवीविदितमांसदावतु हसकलह्रींहसकसहल

श्री॰
क॰
२११

211

क्लीं सकलं क्लीं महाज्ञानमयी पातु मां महाषोडशी परा। श्रीं मायां मदनो वाणी परं तारं शिव
प्रिया। ह्रीं प्रिया त्रिकूटाख्या परा वाणी मनोभवः। माया लक्ष्मी महाविद्या सा बीजं षोडशीप
रा। सर्गमेमसदा पातु श्रीमत्त्रिपुरसुन्दरी। कामो माया परा श्री लाक्षिकूटा ह्री भगांकुशो का
ली कामकला कूर्चः सर्वादौ प्रणवः प्रिये। श्रीमहाषोडशी पातु या ख्याता भुवनत्रये। ज्ञाने
न मन्त्रज्ञाया या सा सिरः स्या सर्वदावतु। श्रीमहाषोडशी स्वर्णा श्रियादेव्या मुखं ज्ञिता। यस्या वि
ज्ञानमात्रेण मन्त्री मन्त्री भवेत्स्वयम्। अष्टादशाक्षरी ब्रह्मरूपिणी मामसितो वतु। इति ते कथ
तं दिव्यं ब्रह्मविद्याविद्यार्णवम्। त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं ब्रह्मनिर्मितम्। समस्तमहा
विद्यानां त्राणे कथितं प्रिये। नास्मात्परतरं तत्त्वं यायाथा विद्याः सर्वगोपिताः। ब्रह्मला
कि मन्त्रज्ञानं श्रीमहाषोडशी परा। एकाक्षिताक्षितामहादेविद्या [illegible] सु
नः महाविद्यामयं ब्रह्मकवचं मन्मुखोदितम्। गुरुमभ्यर्च्य विधिवत्कवचं प्रपठेत्त
तः। त्रिः सकृद्वा यथा ज्ञानं सोपि सत्य एव नो वरः। देशिकः सर्वविद्यास्वद्यापि कारीजपा
दिषु देवीमभ्यर्च्य विधिवत्पुरश्चर्यां समाचरेत्। अष्टोत्तरशतेनैव दशांशेन हवना
दिकम्। ततस्तु सिद्धकवचः पुण्यात्मा मदनोपमः। मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य पुरश्चर्या
विना ततः। गद्यपद्यमयी वाणी तस्य वक्त्रान्मसायते वक्त्रेण तस्य वसे वाणी कमला निश्चला गृहे।

पुष्पांजल्यष्टकं दत्वा मूलेनैव पठेत्सकृत् । अपि वर्षसहस्राणां पूजायाः फलमाप्नुय
त् । आत्मानं तन्मयं कृत्वा यः पठेत्कवचं परम् । यो पठ्यति ते शीघ्रं समस्तो भवेद्ध्रुवम् ।
विलिख्य भूर्जे गुटिकां स्वर्णस्थां धारयेद्यदि । कण्ठे वा दक्षिणे बाहौ स कुर्याद्दासवज्ज
गत् । त्रिलोकीं क्षोभयत्येव त्रैलोक्यविजयी भवेत् । तद्गात्रं प्राप्य शस्त्राणि ब्रह्मास्त्रादी
नि पावंति । माल्यानि कुसुमान्येव सुखदानि भवन्ति हि । स्पर्शमद्रूपमवने लक्ष्मीर्वाणी
वसेत्ततः । इदं कवचमज्ञात्वा यो जपेत्सुन्दरीं पराम् । न च लक्षप्रजप्तोऽपि तस्य विद्या न सि
द्ध्यति । सशस्त्रघातमाप्नोति सोऽचिरान्मृत्युमाप्नुयात् ॥ इति श्रीरुद्रयामले देवीश्वरसंवादे त्रै
लोक्यमोहनं नाम कवचं समाप्तम् ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि गुह्याद्गुह्यत
मं शुभम् । कवचं परमेशानि महाश्रीत्रिपुरमये । नारायणी जगद्धात्रि मुनिश्रियेमनुराय
णी । त्वयि स्नेहान्महेशानि गुह्ये गुप्तं सुगोपितम् । सर्वतन्त्रेषु यन्नोक्तं यन्नोक्तं यामलेष्व
पि । डामरेषु च यन्नोक्तं तदेतत्कथयामि शुभे । एतज्ज्ञोपय पठेद्यस्तु तस्य विद्यासिद्धिकाम्यया ।
नवविद्यात्मकं ज्ञानं सर्वकामफलप्रदम् । देवि गुह्यतमं भद्रे कलौ चित्तप्रकाशयेत् । तत्रै
वैणविकल्पेन वीरवन्द्यां महेश्वरि । ब्रह्मणो ब्रह्महिनाशो विष्णुरुद्रेश्वरेण तथा । नक्षा
त्रविद्या यामो भंमस्तस्य पुनः पुनः । एतत्पठित्वा देवेशि जरामृत्युविनाशनम् ।

श्री॰
क॰
२१२

212

श्रीचक्रेहृज्जपेध्यानविद्यांजगन्मातृशुभप्रदाम् कर्नेपालयितेहृतंतन्मोस्मि वीरवंदिते न
स्याहिंष्यान्नमसासाधकश्चवंसर्वथाचरेत् अन्यथासिद्धिहानिःस्याहनेकवचमन्नमे।
कवचस्यास्यदेवेशित्रिदेवाऋषयःस्मृताः छंदोस्यानुष्टुभोज्ञेयोदेवतावैद्वेवीश्वरी।
विनियोगोमहेशानित्रिवर्गफलसाधने पातुमामनिशंनित्यामहात्रिपुरसुंदरीनि
त्याक्लिन्नाचमेपातुभेरुंडापातुमांसदा वह्निवासिनीपातुमहाविद्येश्वरीचमाम्।
शिवदूतीचमेपातुत्वरितापातुमांसदा कुलसुंदरीचमेपातुनित्यानीलपताकिनी।
विजयासर्वदापातुमांसर्वमंगला ज्वालामालिनीचमेपातुविचित्रापातुसिद्धिदा श्री
चक्रेशजयिन्यातुमहत्वमेदेवप्रदायकम् कुलकौलेश्वरापातुसर्वेषांकुलकामिनी महत्वा
देवमेपातुदेवीबलस्वरूपिणी चतुष्पीठेश्वरीमध्येपातुरहस्सी दशदिक्षुसदापातुदे
व्याद्यादेवनागगणाः बालामांसर्वदापातुसिद्धिमेपातुसर्वदा आवाहनेसदारक्षेद्यानि।
षेकारूपामकापश्चकूटश्चमेपातुविकूटापातुसर्वदा पंचकूटात्मिकारक्षेत्पंचमी
पातुसर्वदा विद्यापंचदशीपातुपातुगोप्यातुषोडशी षट्कूटावतुमांनित्य
मिन्मेकादशीचमाम् नवयोनीसदापातुकूटत्रयनिवासिनी स्वभावतीम
पुमतीप्राणिकिबीजात्मिकाचया पायात्मामेश्वरीदेवीआधारेकामयर्वने ॥ ८

ह्रीं ऐं वज्रेश्वरी हृदये परमेश्वरी जालंधरे मुखे वामे पातु मां भगमालिनी उड्डीयाने
महापीठे महात्रिपुरसुंदरी संतोभद्रा वर्णाकर्षवश्योन्माद महांकुशाः खेचरीबी
जयोन्मादः पातु मां सर्वतोभयात् वागीश्वरीज्ञानशक्तिर्वाग्भवी पातु मां सर्वदा
कामराजी कामकली पातु मां कामरूपिणी शक्तिबीजमहाचक्रशक्तिस्वशक्तिरू
पिणी अकचादिटतोन्नद्धपयशाक्षरवर्गगाः पातु मामनिशं देव्यः कुलाचारप्र
सिद्धये ललिताख्या त्रिकूटा यालक्ष्मी योनिःस्वरान्विता पायान्मामखिलामायाकु
लक्रमविलंघनात् कुलाचारे च पातिविहेत्र ग्रंथं प्रजने जपे भावनासु च यत्किंचि
न्कलकुंडेषि शोधने कुलाकुलगतो यश्चकुलयोगीप्रसूजने पातु मामनिशं दे
वी मारणाविद्यापुटीकृता पंचबाणमहापातु इक्षुचापेन सर्वदा त्रिपुरा मां सदा पा
तु पातु मां त्रिपुरेश्वरी सुंदरी मां सदा पातु त्रिपुरा या मा रेश्वरी वासिनी त्रिपुरैः सार्धं श्री
मां त्रिपुरया सह त्रिपुरामालिनी पातु सिद्धि त्रिपुरसुंदरिका पातु मामनिशं विद्या
देवी त्रिपुरात्मिका च चक्रेश्वरीभिर्नवदेवीभिः परिपूजिता पायान्मामखिला हूंसो
डमरुगरणादपि श्रीमत्त्रैमहार्घ्या पायान्मां बिंदवीश्वरी अखिलविहृमहेशाद्याः
मुनसंपुटकैः करैः यस्योपरिष्टात्केटिवसंतिमुदान्विताः जयो देवा न जानंति य

श्री॰
क॰
२१३

213

स्याद्रूपनिरूपणाम् यस्यैवं कवचं गृह्य गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ इदं न कवचं देव्याः प्रविश
त्युन्मानसः यः पठेत्प्रयतो नित्यं सोऽवध्यः सर्वजंतुषु धारयेद्यस्तु यत्नेन दुर्गमे रणसं
कुले यतः यतः शस्त्रास्त्राणि विनाशं तेन विद्रुताः अथवा राजसत्वेन पठित्वा यः प्रवेशये
त् दासवत्तस्य गोराज्ञा सत्यं सत्यं वदाम्यहम् पूजनेन जपध्यानेन तर्पणेन समर्पणे
पोशाङ्कः सोऽपि कवचस्मरणान्निसिद्धिदो भवेत् इदं कवचराजेंद्रमनेन गृहमेव वा ॥
सर्वथा गोपयेद्यत्नाद्यदीच्छेदात्मनो हितम् कारागृहगतो वापि बद्धो वा निगडैरपि
मानादुःखाग्निसंतप्तः पतितो दुर्गवर्तीनि स्मरणात्कवचस्यास्य मुच्येत संकटात्
इति कुमारप्रबोधे पश्चिमतंत्रे निरुत्तरे श्रीसोमाध्यकवचं समाप्तम् ॥ अथ पंचमीस्तवराजः
नवनूत्यागमेत्यालिखितमस्ति अथ काम्यानि नक्षत्रस्तवे नित्यनैमित्तिकं
काम्यसाधनं सर्वं सर्वतः अन्यथा चेद्भवेद्देवि निष्फलो याति पातुरे परम् नक्षत्रे वीरतंत्रे
नित्याचाररतो मंत्री कुर्यान्नैमित्तिकार्चनम् नैमित्तिकार्चने सिद्धिः कुर्यात्काम्य
मालेखितम् नक्षत्रमन्त्रस्तवे वादर्प्यासमये यदि संसारवद्देवि पापप्रमापनिरु अथ
म्याभूतजये कामिसर्वसिद्धिमवाप्नुतः अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पक्षयोरुभयोरपि यथ
न्यायंयतेसंत्रीनरोसोनितिनिवर्तनाः लभते मंत्रलोकाः यीह्लसाष्टम्यां सदा यजेत् अत्र निश्यार्चनानंतरमेवनैमित्तकं

पृ
ठि

नवमासं मासार्धं वा व्याप्यैवं सिद्धिका भवत्यनेकरूपणीयम् तथा चोक्तं रुद्रयामले
मासार्धं मासमासं वा द्विगुणं त्रिगुणं तथा यावत्फलाप्तिमाप्नोति योगी तावदेवं समाचरे
त्. नैमित्तिके तथा काम्ये फलाप्तिर्भवेत्क्लावपि: नैवेद्यं द्विगुणं कुर्याद्व्याप्तयावत्फल
भावतः धीः अशक्या अन्यवास्याः सर्वकामफलप्रदम् देवताप्रीणनं ... गोपवि
मिश्रितम् मिश्रीकृत्य बलिं दद्याद्दम्पो विशेषतः स्त्रीणां मालामहादेव्यै दद्याद्वि
विशेषतः फलेनैरेवं तथा दद्याद्धूपं दीपं यशो ... मान्तर्व मध्ये ... यथा ...
च्छिवाम् आज्ञासिद्धिमवाप्नोति जपपापरूपं च वर्धयेत् चंदनेनाथ कर्पूरं चंदनाव्या
नापराजिताम् अथ देया विशेषेण नित्यपूजासमर्थदा अश्नोति सर्वसाधनं प्रयाव
ज्जीवितमस्थया अथान्यं संप्रवक्ष्यामि सर्वकामप्रसिद्धये गोरोचनादिभिर्द्रव्य
यैश्चराजेसमालिखेत् अर्द्धचंद्रं वरदं ... प्रतिमां परम् जपेत्तीदाममनम
तोमहाबीजविदर्भितम् चिन्तयेन्मनतो देवीं योजनाष्टसहस्रशः अत्रहसूः
वीदेवेषिक्षू नगवीनरूपे भा राजकन्या घवा वावीभमलस्वाविवर्जिता आ
याति मायकममत्रमन्त्रैकामनीषिये महाबीजैकामगजबीजे ... देवदेव
प्रियदेकाने वनषष्ठे नत्वमीयलिखेच्चक्रं सिंहेरणसमप्रामम् सर्वबाधनशा

श्री.
क.
२१४

214

रथ्यायां यामध्यमेहेश्वरी प्रकारादिकारांते मातृवर्गं विचिंतयेत् स्मरयेद्वा ... सा
ये कलावारक्रमेण यः तन्त्र ... महादेवि साधकः खेचरो भवेत् स्मरन् ... महेश
नि तद्देवनरोगिरौ ... नेनाद्यंसंशयः महाभूतादिवीजादि
प्राणेय ... येत सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् महाभूतादिन क्रमा वल
देशी सर्वं ... यामवत् ... यत्र मध्यग ... भूत्वा साधकश्चिंतयेत्तथा उया
... सा ... भूतेचिंतयन्परमेश्वरीम् ...
... मयोगेन ... यंकंदर्प ... सर्वलोकवशंकरः स
... मन्त्रसहितविग्रहः ... यस्तु ... विद्योपिनम सम
वेद्या सहेहविपना ... पि ... यभिः ... योषितः ...
... नामहे ... नियो ... परः ... राजकन्यका
म् राजकन्याम ... खेचरी ... कन्यकाम् विद्याधरी ... ऋषिकन्यापर
स्त्रियाम् मदनो ... संतापो ... कुचमंडलाम् कामबाणप्रभिन्नांगं ... लो
लचलूर्णाम् महाकामकला ध्यानयोगात्सुरवंदिते दोभयेन्सर्वान्भूलोकपाता
लतलयोषितः रोचनाभामामेकं च भागमेकं च कुंकुमम् द्वयभागं ... दिवसे ...

५७

येन्नमम् एकत्रिंशति लक्षैकं कृत्वा चैव लोकवशकारकम् अष्टोत्तरशतनामस्तोत्रमेतत् पठित्वा
वशीनयेत् राजानं नगरं ग्रामं येन येन यथा यथा ईहृष्यते मे विज्ञाप्य परमेशानि तत्तत्सर्वं तत्स्या
वश्यगम् तथा पुष्पफलैर्नवपर्णैर्वह्निदावानले हुतम् मधूत्तरे मधुज्ञाममेव यमेयप्रज्व
लि सर्वश्रेणा जायते देवि नात्र कार्या विचारणा हिमसन्धुमकलावसादासी भूत्वा मवे
त्यपि हृत्कर्षणमेवं तु कथितेनान्यथा भवेत् रहस्यस्थानके देवि विलिखित्वा वन
यां भवि चारुश्रृंगारवेशाढ्यः सर्वाभरणभूषितः प्रतिमां सुन्दरीं स्फीतां विलिख्य म
मनोहराम् तत्कालकं वक्त्रनाभियोनिमण्डलयोजिताम् तत्स्तनाममहाविद्यामेकु
ष्णांगविन्दुभिन्नाम् सर्वतोऽपि भुदेहस्यमस्तालरमालिखेत् नीलदाडिमपुष्पाभे हि
तये हेहमेपि च नृदाशाभिमध्योभूत्वा स्वयं देवी स्वरूपकः महानन्दोऽभनीबद्धाम
त्रम प्रपातेन सा नियोज्य दहनागारे चेद्दहं पंकरान्तके ततो विवालसर्वाङ्गीका
मभावेन पीडिताम् अनन्यमनसे प्रेमश्रममारणमदालसाम् एवमाकर्षयेद्देवि यो
जनानां शतानां यपि जन्मसाध्यान्तरे नाम साध्यस्य जन्मनानामव रस्येव काममेव निकस्मिन् ।
महाविद्यामूलमन्त्रः ॐ क्रूं शः ओं मदनावेशकाम बीजं क्लीं [illegible] स्मिन् नरा
मेति साध्यद्दिश्याभिमस्वेरन्ध्र्यः दहनागाराग्निकोणमानकार्या [illegible] स्वाहा

श्री
क
२१५

215

नः सकलेश्वरेः मूर्जे यत्र मूर्ताप्रश्नैर्यास्यपथे श्रयतामथाद्य सौम्ययोरन्येषां मध्ये ।
व्याचारे तो विशेषतः मातृकाणामिति मातृकाणां विशेषेण कामिन्यादये एवं वि
इत्यर्थः इति संप्रदायः तथैवोत्तरवाक्यस्तर्हि तथैव मातृकायुक्तेषु मे साक्षक
मेलितम् कारकत्क्रमायैस्तत्क्रमान्तालभेत् स्वमेवेति मातृकाक्षरद्वयेन
एकेनामातरेणतो मातृकाक्षरद्वयम् तथैव मातृकाक्षमनमेलमेकैणैवेष्टितमि
त्यर्थः अनेनैव विधानेनरोहनाग्रकत्क्रमेः लिखेत् चक्रयोगेन सा ध्यानामवतान
ने विद्भिनेस्तनाचान्न यस्मिन्कस्मिन्नपि स्थितम् स्याचरेतेनामेवापिमकलेवश
मानयेत् चक्रयोगेनेयागतादेवता चक्रयोगेनेत्यर्थः महात्रिपुरसुन्दर्याः काम
क्रमेणभावना एकमेकमबहुमध्यनामातराणिव बहिरष्टविलेखणामा
तृकायाः प्रथे ध्येयान हेममध्यगतेकुर्यात्क्षियायांवामकेभजे पारयेयत्र
कुत्रापि देशे लोकवशाकारणम् सर्वक्रमेणनगरनानामहेषमपाल जेमयेवत्र
ध्येयवापिचतदिहानि पायत् महालोभोयोषितां च सम्मानामहतामपि न
वैयस्वेह ह्यानो वृतः स्यात्तेचना याते सर्वक्रमेण एकमेकमबहुमध्यानादिक्रमेणाथव
याताम् अनेतरंगान्वामसर्वक्रमेणजननानाममहाविधा अक्रशोनेन्यादिप्रकारेण तथैव कथित तथा पजनायगतोः ।

[illegible]

ज्वलंतीं सर्वगात्रेषु मदिरां सागरोद्भवाम् मासषट्कं चिंतयेद्यः साक्षात्कामोपमो भवेत् ।
कलाहृद्वेयमात्रेण लावण्यं लभते वशाः शिवे राजानो ब्राह्मणा वैश्याः शूद्राश्च पशवो गजाः
हृष्टाकर्षयते देवि त्रैलोक्यं सचराचरम् हृष्टा विघ्नं नाशयेत्सुना त्रकार्य्यविचारणा
भूतप्रेतपिशाचो वा ग्रज्वरा स्थानपिपिकादिकान् मूलगल्मादिरोगांश्च हृष्ट्वा नाशयनिद्र
णात् पठनित्सहस्रं भयं मात्रे स्मरणेन शिवे योजनानां शतानां हि विलम्बं गाकर्षयेद्वि
यम् अर्कक्षीरेण संयुक्तं चन्दनं रक्तचन्दनं तथा रोचनाकुंकुमं चैव लाक्षालक्तकसंयुतम् ।
कस्तूरीस्वयंभुकुसुमैर्विलिख्य ततः परम् वक्ष्ये मंत्रमालिख्य यस्य नाम्ना महेश्वरि
तस्य ग्रामभयं व्याधिरिपुसर्पमज्जारिकम् चौरग्रहज्वराग्निभूतशाकिनीभयात् भयेन
विघ्नदेवि परमंत्राभिचारणात् अथवा मध्यगा देवी त्रिकोणे भुवनेशया अथवा ग्रा
मसंयुक्तां रोचनाकुंकुमान्वितां निवेदयेत्समाहारो हा सर्वलोकैको भवेत् पीतद्र
व्यैः समालिख्य पीतपुष्पैः समर्चयेत् पूर्वाग्नामिन्यवेल्लिभयेत्सर्वदा दिनम् सहस्रव
दनो विमूकी भवति तत्क्षणात् पीतद्रव्यगोरोचनादि यंत्रधारयेद्दिग्दिशामिनिचवः
शत्रामृत्युम् नवग्रहाश्च सर्वभागे स्थापयेत्सिद्धिमर्थं च वक्ष्ये विन्यसेद्देवेशि महालीलीभस
नव नामसंयोज्य विधिपूर्वकं लिखामि मवोष्टवं भुयः वक्ष्ये द्रव्यामहेशानि मारयेद्वैरिसंघ

आ.

त.
२२६

216

वे महिषाक्षगुग्गुलीघ्राणं रसमांसं कृष्णशैलजे गोमूत्रेणाथ संदग्धं नामसंलिखेच्छवे
न स्मशानलवणं मध्यस्थं विद्वेषणकरं भवेत् एवमेव तु एकमेकमथ मध्ये निक्षिपे
ण जन्मनाममहाविद्याक्रमेणैव यत्नतः लवणानि विलिख्य आरण्यलवणमध्यस्थमि
ति चन्द्रः शान्तोपाद्यः आरण्यलवणं विकमिति मसिद्रुमं क्रूरत्वा रोचनया नाममध्ये
कालिमध्यगम् लेप्यमानेन दाकाशशत्रूच्चाटनकारकम् महानीली रोचना
द्यलाहारसादिभिः विलिख्य धारयेन्मन्त्री सर्ववर्णान्वशं नयेत् अनेनैव विधाने
न मृण्मये हारिमध्यगम् तैलाक्तेन मसानः पीतेन सर्ववश्यं कृतम् यमाख्याभि
ख्ये भूत्वा च क्रमे लयदावेयेत् यस्य नामाङ्कितं तस्य मेऽत्र हानिः प्रजायते रोचना
लिखितेन चक्रेणोरमध्ये विनिक्षिपेत् सर्ववश्यकरं दिविभवत्येव न संशयः गोमूत्रम
ध्यगे सम्यक् कान्तुबाशङ्करं भवेत् तैलस्य च कृतानेन त्वविद्वेषणकरं भवेत् ज्वलज्ज्वलि
त मध्यस्थशत्रुनाशकरं भवेत् इति मन्त्रपः काम्यहोमं प्रवक्ष्यामि मे त्रिगणं सर्वसिद्धिदम् मा
लती जातिकामल्लीकुसुमैर्मध्याति सिद्धैः स्नातस्तैः हुत्वा हेविवागीशान्वसञ्जायते मूकः
सोऽपि निर्भूत सञ्जिलाहृपसमप्याप्य जपापुष्पैः राजपुष्कैः करवीरैस्तथाविधैः हवनान्मो
हयेन्मन्त्री लोकत्रयनिवासिनः कल्हारकुङ्कुमैर्देवि श्री प्रसन्नामदनादि सवनान्मदनोपविमं त्रिगणा विजितो भवेत् सो

वर्णकैः पाटलैर्हुत्वा श्रियं प्राप्नोत्यनुत्तमाम् । श्रीवेष्टे गुग्गुलाले चैव मध्वक्तं होमयेत्ततः
राजानो गेहदेवानां पुरप्रवेशमानयेत् । मधुलोकाश्च वशास्तस्य भवेत्येव न संशयः ।
चेटकर्षणकम् । लदेहोमात्सवेद्राज्ये दारिद्र्यमयपीडितः दुर्गामग्रे शमने पलाश
मधुहोमतः खेचरो जायते राज्ञो कृत्वा होमं चतुष्पथे क्षीरमधुदधि सीतोष्ण पृथक्कृ ।
कृत्वा ध्यानेन आयुर्बलमथारोग्यं पलासिद्धिर्जायते नृणाम् । क्रमेण शैलजे क्षीरम
ध्वाज्यारिपुनाशनम् दधिमाक्षिकयोगेन सौभाग्यं परमाप्नुयात् । पलाशे लेपन
विशेषः ध्यानात्सनियमप्रसिद्धिः पलाशेन विपाठः कृत्वा च पलमधुत्रिमेत्रैस्तु ।
त्वा महेश्वरि खेचरो जायते देवि राज्ञो गत्वा चतुष्पथे इति चक्रः शान्तो दशोत्वान्
पलमांसं माक्षिकमधु सिन्दूरयोगेवतो होमाद्वैरिस्तम्भनकारकः सिताश्वकोश
होमोदधिमध्वाज्यलाजाभिर्वीरवैदिने रोगहन्ता कालहन्ताप्नुत हन्ता न संशयः
कमले रक्ते होमः सम्पत्करं पनिकारकः रक्तोत्पले जगद्वश्यं राजानो दासवत्त
णान् । नीलोत्पले महाडम्बावशमायाति नान्यथा सितोत्पलैः श्रियं राज्ये लभ
ते हवनाच्छिवे सितैस्तब्रलकमले लेहेसौभाग्यमाप्नुयात् कल्हारे हवनाल्ल
क्ष्मीसौभाग्यमनलेलभेत् । पद्मनागवरे होमे नलदमात्रेणाप्नुयात्ततः वर्णाभवनिमये

आ॰
क॰
२१७

दशसंख्यानसंशयः पुत्रागाशोकहोमेन कन्यादोहस्य जगमान् अयुतत्रयसंख्ये
नशतसंख्यान्वशंनयेत् नागरंगस्य होमेन वेश्यावश्या भवेन्निहि कूष्मांडफलहोमे
शूद्रावश्यापभवेन्निहि द्राक्षाफलाल्लिद्धयोष्ठोलतहोमात्रसंशयः खर्जूरफलहोमे
नलक्षमात्रेणमृष्यन्नः वश्याविशंति संख्याकाश्यपाश्यशोकरीसुना नारिकेलफले
होमात्सर्वसिद्धिर्जायतेप्रिये लक्षहोमेन मंत्रज्ञो राजापरश्वप्रिये पक्वाम्रफलहोमे
नलक्षमात्रेणसुंदरि वत्तः समुद्रपर्यंतां मेदिनीं वशमानयेत् पनसस्यफलैर्होमा
ल्लेतेणशतन्भूभुजः वश्याभवंति देवेशि नात्रकार्याविचारणा तिलाज्यहोमा
द्देवेशि कार्यसिद्धिर्भवेत्प्रिये राजिकालवणाभ्यांतु हुत्वा लोकान्वशंनयेत् राजि
कायचीहतिप्रसिद्धिः कुंकुमेन हुनेहम्मि त्रैलोक्यं वशमानयेत् गुग्गुलोः खल
होमेनसर्वेकुः ख्यातिनानाविधाः यविरेणयथाभा शीघ्रं चेदनस्यापिहोमतः रक्त
चंदनहोमेन वश्यावैयुवत्याः स्त्रियः कर्पूरस्य वहोमेन वाग्वश्यं जायतेध्रुवम् म
कारस्वरोहोमः नात्रदेवि राज्ञानोराजसमस्त्रियाः वश्याभवेन्ति सकलाः पद्मिवारान्विताः
प्रिये तिलतंडुलहोमेन प्राणिनोभवंति मदिरे शर्करागरुहोमेनसर्वकार्यार्थसाधकः
हृतयायमहोमेनसमिनापुष्पेन समिन्त्रिणः त्रैलोक्यंवशमायाति यान्यसिद्धिमवाप्नुयाम् नानाविधात्रहोमेन यामसिद्धि

217

सोपक्षौरैस्तु वह्नौ तु पक्वसमं गां विनाशयेत् बंधूककुसुमैर्होमात् सर्वांल्लोकवशमान
येत् जपापुष्पैर्जगद्वश्यं प्राणं गुलैस्तु मोहनम् बकुलस्य प्रसूनैस्तु पुष्पैः सौभाग्य
मायुतेन मध्वक्तं दशांशं धूपहोमेन सौभाग्यं सकलं भवेत् जंबूफलैः स्त्रियो वश्याः
कूष्माण्डैर्देवकन्यकाः श्रीफलैरथ लोलं लक्ष्मी पत्रैर्वा मरवेदिते इक्षुखण्डैः खंवा
मिल्ल वशा राजकन्यकाः वश्या भवन्ति देवेशि नालिकेलफलेन वा केवलं घृ
तहोमेन वरदाः सर्वशत्रवः प्राप्तिर्देवेषु कामर्द्धयादिषु नन्दस्थित्वा जपेल्लक्षं
माहादेवीस्वरूपकः नमो भवनि वेश्ये यै त्रैलोक्यवशकारिणी ततो द्वितीयं लक्षं
जपेज्जप्ता साधकोत्तमः पातालतलनागेन्द्रकन्यकाः क्षोभयेत् क्षणात् ततो लक्ष
तृतीये तु संमोहयति साधकः ततो लक्षचतुष्टयं यो जपेत्साधकः स्थिरमानसः स एव
लक्षचतुष्टयं यो नित्यमेव जपेत् विशुद्धः लक्षत्रयं जपेद्यस्तु महापापैः प्रमुच्यते लक्षत्रये
ण पापानि सप्तजन्मभवान्यपि महापातकमुख्यानि नाशये नात्र संशयः चतुर्लक्षे
तु जपाद्देवि महावाग्मी ईश्वरो भवेत् कुबेरं च देवेशि पंचलक्षजपाद्भवेत् षड्लक्षज
पान्ते स्त्रीलिवरी मेलको भवेत् सप्तलक्षजपान्ते श्रीदेवसाम्यो न संशयः नवलक्ष
प्रमाणेन जपं विधि कृत्वा दीप कामस्त्रीः स्वयं करोति हन्ता सा नात्र संशयः सर्वे

भु॰ क॰ २१८

218

विद्यां महाविद्यां महासिद्धां महद्धामानमेव तत् इत्यादि जपः कामः पुरश्चरणेन नरं सुख
गोमयानाद्विमले विल्वेरण इत्याद्यमकल्पलतायां चतुर्थः पल्लवः अथ वक्ष्ये जग
द्धात्रीमथ नाम भुवनेश्वरीम् अस्या हृद्योपि यो ध्यात्वा लोभिरेण्यपद्मसिनाम् नकुलेशो
ग्निमाद्र्हको वामनेत्रार्धचन्द्रवान् बीजेन स्याः समाख्याते सर्वितिसिद्धिकारि नकु
लेशो हकारः अग्निः रेफः वामनेत्रः ईकारः अर्धचन्द्रः नादः तेन ह्रीं इति बीजं भवति
अस्य प्रजाविधिं वक्ष्ये सर्वकामार्थसिद्धिदाम् बालेन्दुलैंठस्थायस्त्वाप्यविमिसहस्रद
लकमले गृहे ध्यायेत् मानः पीठशक्तिपूजां इत्यादि ध्यात्वा मानसोपचारैराध्या
नमस्कृत्यादनेन आवेदमेत्लाकाकारमित्यादि अज्ञानेतिमिरेपस्थेत्यादिना
नमस्कृत्य ततो हृत्पद्ममध्ये देवीं ध्यायेत् उद्यद्दिनद्युतिमिन्दुकिरीटां तुंगकु
चां नयनत्रययुक्ताम् स्मेरमुखीं वरदाङ्कुशपाशाभीतिकरां प्रभजे भुवनेशीम् ।
इति ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य मूलमन्त्रेदृश्याप्य समवानमस्कृत्यात्मानं तद्रूपेति
भाव्यावसपार्थेश्वरि गच्छेत् इति प्राणः कृत्वा ततो मध्याह्नकाले नद्यादौ गत्वास
लविशोधने स्नानं कृत्वा तिलकुशमोदायश्रीपरदेवता चैमयोगतनासिद्धार्थं स्नान
महत्कनिष्ठेरतिमे कल्प्य सिंचितमथ्यायमल्लं जपेत् कुंभमस्य याश्रीभुवनेश्वरीमभिषिंचामिनमः तिवासन्येह्

आसमप्से ध्यानर्पणं च कृत्वा मूलमन्त्रेण. श्रीं भवने स्थीतं पर्यामि स्वाहे निवारमे
नम्यं जलाङ्कमाय यो निवासस्तोप निधा ध्या च मध्यगाय ज्ञो पुष्या शक्तिर्जन्मानं पम मा
य रक्तवेदनान्तं जलत्र्यम् सहस्रमापात्रमाह पूर्यं स्तो भूत्वा गन्धं हीतं त्वा पुष्पो ये: भग
वते स्तूयमायन नमः त्वं देवाह पूर्यं नमस्कृत्य यो. नत्वाद्य शिविधिया भावय मोनी गन्धं हे।
गच्छेत्. नतो गन्धं हृदि गत्वा हृत्सौपाडीपता ल्यपूजनं पवित्र विश्य सूजाध्यानेन ह्नु
चंदेनाया सनमास्तीर्यं पुष्पं गन्धं तोन्या आधारशक्तिकमलासनायनमः त्वामनेनसंपू
ज्य नृपरियाम्बु एवं देवेन्नुवो वापविष्णावामकपोले गरुत्मने नमः दक्षकपोले गरो
णायनमः मध्ये भवनेषु पी नमः रतिनमस्कृत्य भूतपुहिकृपेन. मूलायमा
त्वं वनत्वमहितो कंडलिनी महत्वदलपृष्ठेनीत्वा वामकुक्षौ कनादि भवसंचितं
पापपुरुषं ध्यायेत्. ब्रह्महत्याशिरस्कं च स्वर्णस्तेयभुजद्वयम्. सुरापानहृदा युक्तं
गुरुतल्पकटिद्वयम्. तत्संसर्गिपदद्वंद्वम् अंगप्रत्यंगपातकम्. उपपातकरोमाणं
रक्तश्मश्रुविलोचनम्. खड्गचर्मधरं कृष्णं कुक्षौ वामे विचिन्तयेत्. इति विचिन्त्य धूम
निवायुबीजं षोडशवारं जपन्. दक्षिणनासापुटेन वायुना देहमापूरयन् नासापुटे दो
त्वा पुनः रपि यं निवायुबीजं च नः पार्थिक रंजपन्. कुंभकं कुर्वन्. पापपुरुषेण सह स्

रीरं संशोष्य पुनरपि यमिति वायुबीजे द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षिणनासापुटेन वायुं रेच
येत् ततो रं इति वह्निबीजे षोडशवारं जपन् दक्षिणनासापुटेन वायुना देहमापूर्य ना
सापुटौ धृत्वा पुनरपि रमिति वह्निबीजे चतुःषष्टिवारं जपन् कुंभकं कुर्वन् पाप
पुरुषेण सह शरीरं संदह्य पुनरपि रमिति वह्निबीजे द्वात्रिंशद्वारं जपन् वामनासा
पुटेन भस्मना सह वायुं रेचयेत् ततः वमिति चंद्रबीजे षोडशवारं जपन् वामना
सापुटेन वायुना देहमापूर्य नासापुटौ धृत्वा वमिति वरुणबीजे चतुःषष्टिवारं ज
पन् कुंभकं कुर्वन् ललाटचंद्राद्दिव्यानामवरममयोन्वृष्टिं निपात्य पुनरपि लमि
ति पृथिवीबीजे द्वात्रिंशद्वारं जपन् शरीरं दृढं विचिंत्य दक्षिणनासापुटेन वायुं रे
चयेत् ततो हृदि हस्तं दत्वा आं ह्रीं क्रों हंसः मम प्राणा इह प्राणाः एवं ५ मम जी
व इह स्थितः मम सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य सुखं चिरं
तिष्ठंतु स्वाहा इति प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा हृयमये देवीं समानीय तत्त्वानि यथास्थाने स्था
पयेत् इति भूतशुद्धिः ततो मूलमंत्रेण प्राणायामं कुर्यात् यथा क्रों इति षोडशवारं जप
न् वामनासापुटेन वायुना देहमापूर्य नासापुटौ धृत्वा इति चतुःषष्टिवारं जपन् कुंभकं कुर्वन् पुनरपि क्रो
मिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षिणनासापुटेन वायुं रेचयेत् इत्येकः प्राणायामः एवं क्रमेण यथाशक्ति प्राणायामं कुर्यात् ८

ग्रादौ संहारक्रमेण मातृकान्यासं पश्चात् सृष्टिक्रमेण मातृकान्यसेत् संहारक्रममाह ।
ॐ नमः परमात्मने हृदयाद्युरसे इत्यादिक्रमेण सृष्टिक्रममाह ॐ नमो ललाटे इत्यादि
क्रमेण मातृकान्यसेत् ततो भुवनेश्वरीमन्त्रस्य शक्तिः ऋषिः गायत्री छन्दः भुवने
श्वरी देवता ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः शिरसि शक्तये ऋषये नमः मुखे गायत्री छन्दसे
नमः हृदि श्रीभुवनेश्वर्यै नमः कृताञ्जलिः ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ।
ततो मूलमन्त्रेण व्यापकं कुर्यात् मस्तके ॐ ऐं हृल्लेखायै नमः मुखे ॐ गगनायै नमः
हृदये ॐ रक्तायै नमः गुह्ये ॐ करालायै नमः पादद्वये ॐ महोच्छुष्मायै नमः ॐ पुनः
ॐ ऐं हृल्लेखायै नमः इत्यादिक्रमेण न्यसेत् ऊर्ध्वमुखे ॐ ऐं हृल्लेखायै नमः पूर्वगगनायै
नमः दक्षिणमुखे ॐ रक्तायै नमः उत्तरमुखे ॐ करालायै नमः पश्चिममुखे ॐ महो-
च्छुष्मायै नमः इति दिग्न्यासं कराङ्गन्यासं कुर्यात् यथा ह्रां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ह्रीं तर्जनीभ्यां
नमः ह्रूं मध्यमाभ्यां नमः ह्रैं अनामिकाभ्यां नमः ह्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ह्रः करत-
लपृष्ठाभ्यां नमः ह्रां हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे स्वाहा ह्रूं शिखायै वषट् ह्रैं कवचाय
हुम् ह्रैं कवचाय हुम् ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ह्रः अस्त्राय फट् स्यधीधेनालचयो ।
च्छोटिकाभिर्दशदिग्बन्धं कुर्यात् भाले अलगायत्रीभ्यां नमः दक्षिणकपोले सावित्री

श्री.
कं.
२२.

220

विघ्नेभ्यो नमः वामगण्डे वागीश्वरीमहेश्वराभ्यां नमः वामकर्णाग्रे श्रीसहित धनाधि
पतये नमः सव्ये रतिसहित स्मराय नमः सव्यकर्णे पुष्टिसहित गणपतये नमः
दक्षिणकर्णान्तराले शङ्खनिधये नमः वामकर्णान्तराले पद्मनिधये नमः सव्ये मूले
न्यसेत् कण्ठमूले गायत्रीसहित ब्रह्मणे नमः दक्षस्तने सावित्रीसहित विष्णवे नमः
वामस्तने वागीश्वरीसहित महेश्वराय नमः दक्षांसे श्रीसहित धनपतये नमः हृदि
रतिसहित स्मराय नमः वामांसे पुष्टिसहित गणपतये नमः पार्श्वयोः शङ्खनिधय
ये नमः पद्मनिधये नमः नाभौ मूले भाले ब्राह्मीनमः वामांसे माहेश्वर्यै नमः वाम
पार्श्वे कौमार्यै नमः जठरे वैष्णव्यै नमः दक्षपार्श्वे वाराह्यै नमः दक्षांसे इन्द्राण्यै नमः ग
लपृष्ठे चामुण्डायै नमः हृदि महालक्ष्म्यै नमः मूलेन व्यापकं कृत्वा ततो ध्यानमेदे
वीं ध्यायेत् यथा उद्यद्दिनकरस्फूर्तिमिति ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य ततः स्वर्णपात्र
क्रमेणाऽपयथोक्तपीठे स्थापयेत् यथा पद्ममध्यदले बालेत्यनेन षोडशाभिर्दलैः वि
लिखेत् कर्णिकामध्ये षट्कोणमतिसुन्दरम् आधाराय रक्तपरा ... अनेन विधिना यन्त्र
समभ्यर्च्य यथोक्तपीठे मध्ये पाद्यादिपात्राणि स्थापयेत् स्ववामे त्रिकोणवृत्तं मण्डलं कृत्वा
तदुपरि त्रिपदिकामाधारं ... तदुपरि विष्णुकलात्मने नमः इति त्रिपदिकां

संपूज्य तदुपरि पात्रं संस्थाप्य अं सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्मने नमः इति पात्रं संपूज्य ।
मूलमंत्रेण जपन् शुद्धजलमापूर्य ऊं सोममंडलाय षोडशकलात्मने जलं संपूज्य ।
तस्मिन् जले मूलमंत्रमष्टधा जप्त्वा तत्र गंधपुष्पाक्षतानि निक्षिपेत् इह दक्षिणे त्रिको-
णवृत्तमंडले कृत्वा तदुपरि त्रिपदिकामारोप्य मं वह्निमंडलाय दशकलात्मने न-
मः इति त्रिपदिकां संपूज्य तदुपरि शंखं संस्थाप्य अं सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्म-
ने इति शंखं संपूज्य मूलेन शुद्धजलमापूर्य ऊं सोममंडलाय षोडशकलात्मने न-
मः इति जलं संपूज्य वमिति धेनुमुद्रयामृतीकृत्य हुमिति कवचेनावगुंठ्य मं फट्
अस्त्राय फट् छोटिकाभिः दशदिग्बंधनं कुर्यात् तदुपरि मूलमंत्रमष्टधा जप्त्वा तत्र गं-
धपुष्पाक्षतानि निक्षिपेत् भगवति भुवनेश्वरि इहागच्छ इत्यावाहनं वदेद्देवतात्मकं
भावयेत् ततः सामान्यार्घ्यक्रमेणान्यानि पात्राणि स्थापयेत् तेनोदकेनात्मानं पू-
जोपकरणं चाभ्युक्ष्य सर्वं विघ्नामयं कुर्यात् ततः पीठं पूजयेत् यथा पीठोपरि क-
र्णिकायां मंडूकाय नमः कालाग्निरुद्राय नमः कमठाय नमः आधारशक्तये नमः
महाशेषाय नमः कूर्माय नमः अनंताय नमः पृथिव्यै नमः क्षीरसमुद्राय नमः रत्नद्वीपा-
य नमः कदंबवनाय नमः कल्पवृक्षाय नमः मणिमंडपाय नमः रत्नसिंहासना

श्री॰
क॰
२२१

221

नायनमः आग्नेयादिकोणेषु धर्मायनमः ज्ञानायनमः वैराग्यायनमः ऐश्वर्यायन
मः पूर्वादिदिक्षु अधर्मायनमः अज्ञानायनमः अवैराग्यायनमः अनैश्वर्यायनमः पुनः
कर्णिकायां उपर्युपरिक्रमेण अंसूर्यमंडलायनमः उंसोममंडलायनमः मंवह्निमं
डलायनमः मंवह्निमंडलायनमः संसत्वायनमः रंरजसेनमः तंतमसेनमः अंअंत
रात्मनेनमः पंपरमात्मनेनमः ह्रींज्ञानात्मनेनमः ततः केसरेषु नवशक्तीः प्रजये
त् ॐवामायैनमः मध्ये ॐमंगलायैनमः ह्सौः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनायनमः
इतिमंत्रेणपद्मासनायफट्इति ॐउमायैनमः ॐविजयायैनमः ॐअजितायैनमः ॐअ
पराजितायैनमः ॐनित्यायैनमः ॐविलासिन्यैनमः ॐदोग्ध्र्यैनमः ततोदिनकर
किरणोह्लासाकुलमानलोचनहंसामापृष्टेनस्वहृदयाद्देवीमानीय ह्रींश्रींभुवनेश्व
रीमन्त्रेनचैतन्यमूर्तिंकल्पयामिनमः इतिमूर्तिंसंकल्प्यपंचोपरिपुष्पंदत्वाप्राण
प्रतिष्ठांकुर्यात् पंचोपरिकिंचिज्जलंदत्वाहस्तेनस्पृशेत् आंह्रींक्रौंहंसः श्री
भुवनेश्वर्याः प्राणाःइहप्राणाः पुनः ५ श्रीभुवनेश्वर्याजीवइहस्थितः पुनः ५
श्रीभुवनेश्वर्याः सर्वेंद्रियाणिवाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रघ्राणप्राणाइहागत्यसुखंचिरं
तिष्ठंतुस्वाहा श्रीभगवतिभुवनेश्वरिइहागच्छइहतिष्ठसन्निहिताभव सन्निरुद्धाभव

अथाभिषिच्यानेकृतमनसः सृंजोगन्धाग्रा देव्यंगे न्यासादि हृदयाय नमः इत्यादि कवीर्येनाल
त्रयं ब्रह्मो टिकादेशादिग्वेयनेक्रमान् परमीकृत्य योनिमुद्रां बद्ध्वा श्रीभुवनेश्वर्यै नमः इति
नमस्कुर्यात् ततः करकच्छपिकां बद्ध्वा ध्यायेत् उद्यद्दिनकरद्युतिमिति ध्यात्वा षोड
शोपचारैः पूजयेत् यथा आसनं स्वागतं चार्घ्यं पाद्यमाचमनीयकम् मधुपर्काचम
नस्नानवसनाभरणानि च गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यवंदनेन तथा प्रयोजयेद्देवता
माम्बा तांस्तथोक्तप्रा इदमासनं ओं भुवनेश्वर्यै नमः स्वागतमिति कुशलप्रश्न।
मिदमर्घ्यं ओं भुवनेश्वर्यै नमः इदं पाद्यं इदमाचमनीयं एष मधुपर्कः इदं पुनराचमनीयं
इदं स्नानीयं इदं वस्त्रं पुनराभरणानि एष गंधः इदं पुष्पं एष धूपः एष दीपः नैवे।
द्यं पुनः समानीय अर्घोदकेन स्वाहायफट् इति प्रोक्ष्य भूमिमवलंबेद्ध बलिमिति ये
नमस्तुभ्यामस्तीक्रमयतलमंत्रमुद्रयाजप्त्वा इदं नैवेद्यं ओं भुवनेश्वर्यै नमः इत्युत्सृज्य।
अर्घ्यजलेन स्वेक्रियामन्तो प्रमृतरणमसि स्वाहा इति जलगंडूषं दत्त्वा प्राणाय स्वाहा
अपानाय स्वाहा समानाय स्वाहा उदानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा इति पंचप्राणाहुतीः कृ
त्वा पुनरपि जलं गृहीत्वा अमृतापिधानमसि स्वाहा इति जलं दत्त्वा इदं पुनराचमनीयं ओं
भुवनेश्वर्यै नमः एतत्तांबूलं ओं भुवनेश्वर्यै नमः इति पुष्पांजलित्रयं दत्त्वा मूलमंत्रं जपे

भो॰
क॰
२२२

222

अंगुष्ठानामिकाभ्यांश्रीभुवनेश्वरीनत्वायामिह्वास्त्राहारनिवारत्रयेणतन्मध्ये अग्निकोणेसंत
पंक्रांहृदयायनमः इत्यादिपूर्वेदक्षिणपश्चिमोत्तरेषु न्यासः अस्त्रायफट् इतिसृजयेत् न
तयावरणान्सृजयेत् कर्णिकामध्ये ॐह्लेंकल्यायैनमः पूर्वे यंगगनायैनमः दक्षि
णे ॐरंक्रायैनमः उत्तरे ईकरालिकायैनमः पश्चिमेश्रंमहोच्छुष्मायैनमः आग्नेयादि
कोणेषु अग्नौ क्रांहृदयायनमः नैर्ऋतकोणे क्रींशिरसेस्वाहा वायुकोणे हूंशिखायैवष
ट् ईशानकोणे क्रैंकवचायहुम् मध्ये क्रौंनेत्रत्रयायवौषट् पूर्वेदक्षिणपश्चिमोत्तरेषु
क्रः अस्त्रायफट् इतिसृजयेत् षट्कोणेषु पूर्वकोणेगायत्रीसहितब्रह्मणेनमः नै
र्ऋतकोणेसावित्रीसहितविष्णवेनमः वायुकोणेसरस्वतीसहितायरुद्रायनमः
अग्निकोणेलक्ष्मीसहितकुबेरायनमः वारुणकोणेरतिसहितमदनायनमः ईशा
नकोणेपुष्टिसहितविघ्नराजायनमः षट्कोणपार्श्वयोः शंखनिधयेनमः पद्म
निधयेनमः आग्नेयादिकेसरेषु हृदयशिरः शिखाकवचानि अग्रेनेत्रंदिक्ष्वस्त्रं
यजेत् पूर्वादिपत्रदलेषु अनंगकुसुमायैनमः अनंगकुसुमातुरायैनमः अनंग
मदनायैनमः अनंगमदनातुरायैनमः भुवनपालायैनमः गगनवेगायैनमः श
शिशिरेखायैनमः गगनरेखायैनमः इतियजेत् पूर्वादिषोडशपत्रेषु करालैनमः विकरालैनमः ॐउमायैनमः

५६

ॐ सरस्वत्यै नमः ॐ श्रियै नमः ॐ दुर्गायै नमः ॐ उषायै नमः ॐ लक्ष्म्यै नमः ॐ सत्यायै
नमः ॐ ऋद्ध्यै नमः ॐ स्मृत्यै नमः ॐ पुष्ट्यै नमः ॐ प्रज्ञायै नमः ॐ मयायै नमः ॐ मत्यै नमः
ॐ रत्यै नमः ॐ कान्त्यै नमः ॐ आर्य्यायै नमः पश्चाद्बहिः पूर्वादिक्रमेण अनंगरूपायै न
मः अनंगमदनायै नमः मदनातुरायै नमः भुवनवेगायै नमः भुवनपालिकायै
नमः सर्वशिशिरायै नमः अनंगवेदनायै नमः अनंगमेखलायै नमः इति सृजये
त् तद्बहिर्लोकपालान्पूर्वादिक्रमेण सृजयेत् ॐ इन्द्राय नमः ॐ अग्नये नमः ॐ य
माय नमः ॐ नैरृताय नमः ॐ वरुणाय नमः ॐ वायवे नमः ॐ कुबेराय नमः ॐ ई
शानाय नमः ऊर्ध्वे ब्रह्मणे नमः अधः ॐ अनन्ताय नमः इति सृजयेत् तद्बहिस्तद
स्त्राणि सृजयेत् अथावरणध्यानम् ॐ तल्लक्ष्म्याद्याः समभ्यर्च्याः पीतभूतसमप्रभाः
वरपाशांकुशाभीतिधारिण्यो मितभूषणाः देङ्करडिकात्तमालाभयहस्तो गा
यत्रीश्चलाणो शंखचक्रगदामयधारिसौपोनोबगैमाविधीविस्ल परश्वत्तमाला
भयवरहस्तो मरस्वतीमहेश्वरौ रत्नकुंभमणिकरंडकधरस्त्रद्दिलः पीतवर्णः कुब
रः तदंगस्था वामबाहुना तमालिंग्य दक्षिणहस्तेन पद्मधारिणी महालक्ष्मी २
बाणपाशांकुशपाशाचापहस्तो रक्तवर्णो रक्तमाल्याम्बरधरो मदनः तेदक्षिणहस्तेना

लिंग्यवामेनोत्पलपाणिसीरनिः अंकुशपाशहस्तः करेणकोलाभयं स्पृशन्दिगंबरो
माध्वीकपूर्णकपालेधारयन्मूलकरेण च पक्वधारिमकृष्ठवर्णोविद्वेशः मदविह्वलार
क्तवर्णो पक्वपाणिनानागणेशलिंगस्पृशन्ति । ध्यानेन स्मरन्ध्यात्वा पूर्ववल्लासमासीनः को ना
दिगंबरपुष्पारनेगर्भधायास्तु । चषकं नालं पूर्णं चतोहुलेवक्त्रं वस्त्रत्सवलम् । वामेश
कुपुष्पं च विभ्राणः करपंकजैः नानाभरणभूषिताः श्यावरणाम्नेएजमाणाया
मेकृत्वाशोत्तरसहस्रेशनेवाजपेत् । जपं समाप्य मालाया मेकृत्वा बीजैस्कं स्पृष्ट्वा त्वा गु
ह्यातिगुह्यमित्यादिपद्मदेव्या महस्तेन जोमयेजपंसमर्प्य च देवोदयकलव कृ
त्वादेरग्रणामेकृत्वा ग्वविधृतार्थं जलेनदृष्ट्वा त्वा इतः पूर्वप्राणबुद्धिदेह धर्माधिका
रतो जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यामुदरेण शिश्ना
यत्कृतं यदुक्तं यत्स्मृतं तत्सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा । पुनर्जलेनदृष्ट्वा मां मदी
यं च सकलं श्रीभुवनेश्वर्यै समर्पये । इदं पुनराचमनीयं श्रीभुवनेश्वर्यै नमः भ
गवति श्रीभुवनेश्वरि सृजिनातिस्तम स्वेनिसंहारमुद्रया पुष्पमानीयाघ्राय वह
न्नासापुटेन देवीं हृत्पद्मे समानीयात्मानेन तद्रूपं विभाव्य निर्माल्यं शिरसि धृत्वा
नैवेद्यभक्ष्याय यथाशक्ति विहरेत् । जपं त्वं च वित्तं त्रक्षालितमानेन: जिवाडकेजयादस्पद

दयाद्देवं दिने शायनत्रयं संचिंत्य पार्वतीम् अथ स्तोत्रं वरं तस्याः श्री यस्मिन् पठित
लाः सिद्धार्थपादपा मादौ निर्दृथाणपेद्यो विदुर्बुधाः अथ भुवनेश्वरीस्तोत्रम् श्रीम
हादेव उवाच मह्यं त्वं मोहिनी देवी सुंदरी भुवनेश्वरी एकाकारी एकमंत्री एकाकीलो
कनायिनी एकरूपा महारूपा स्थूलसूक्ष्मा शरीरिणी बीजरूपा महाशक्तिः मंत्रा
मंत्रप्रवर्धिनी महामंत्रनिमंत्रा महाशक्ति योगिनी पापनाशिनी अष्टसिद्धिकलारूपा वैस
वी भद्रकालिनी भक्तिप्रिया महादेवी हरिब्रह्मादिरूपिणी शिवरूपा विलरूपा का
लरूपा सुखासिनी पुराणी पुण्यरूपा च सार्वत्री सृष्टिवर्धिनी रुद्राणी सार्वती इशानी शं
करार्धशरीरिणी नारायणी महादेवी महिषी सर्वमंगला अकारादिहकारान्ता अष्ट
त्रिंशत्कलाधरी सप्तमातृगणाधारी शरीरेणानिकारिणी आकल्पान्तकलाव्याप्ति
सृष्टिसंहारकारिणी सर्वशक्तिमहाशक्तिः शर्वाणी परमेश्वरी एकैव भुवना देवी म
हाकविमरायणा इच्छाज्ञानक्रियारूपा सात्त्विकादिगुणैरका नमः शिवायै शांतायै
शांकरी भुवनेश्वरी वेदवेदाङ्गरूपा च श्रुतिस्मृतिशरीरिणी कालज्ञानीशिनी शैवधर्मप
रायणा कालातीता कालरूपी संज्ञानाशारणाधारिणी खड्गचेटश्च खट्वाङ्गी त्रिशूलवर
धारिणी अभयालोकरत्ना च पिनाकी नागधारिणी वज्रशक्तिर्महाशक्तिः पाश

श्री॰
क॰
२२५

224

मतोमारयारिणी श्रूद्रयावक्त्रयावनायकालीकरूपगा अष्टादशभुजादेवीहृल्लेखा
भुवनानता खेचरीरूपधारीमहामाहारूपा सोमसूर्याग्निमध्यगा एवं शताष्टकेनामस्तोत्रं ।
मंत्रेण भाषितम् सर्वपापप्रशमनं सर्वविघ्ननिवारणम् सर्वशत्रुक्षयकरं सदावि
जयवर्धनम् आयुष्यारोग्यकरं रक्षाकरपरं परम् अमरादिपदैश्वर्यममन्त्रो ।
गाकल्पपदम् श्रीरुद्रयामले श्रीभुवनेश्वरीशतनाममहस्तवम् श्रीदेव्युवाच प्रभो
श्रीभैरवश्रेष्ठ दयालो भक्तवत्सल भुवनेश्यास्तवं ब्रूहि यदहं तव वल्लभा श्रीशिव
उवाच शृणु देवि प्रवक्ष्यामि भुवनेश्याः स्तवकं शुभम् येन विज्ञानमात्रेण त्रैलो ।
क्यं वशगं भवेत् ॐ नमामि जगदाधारां भुवनेशीं भवप्रियाम् भुक्तिमुक्तिप्रदां
रम्यां रमणीयां शुभावहाम् त्वं स्वाहा त्वं स्वधा देवी त्वं यज्ञा यज्ञनायिका त्वं नाथ
स्त्वं नमो हं त्रीं व्याप्यव्यापकवर्जिता त्वमपारस्त्वमेकस्या वज्ञाता ज्ञेयपरं पदम् ।
त्वं शिवस्त्वं स्वयं विष्णुस्त्वमात्मा परमोऽव्ययः त्वं कारणं त्वं कार्यं च लक्ष्मीस्त्वं हुता ।
शनः त्वं सोमस्त्वं रविः कालस्त्वं धाता त्वं च मारुतः गायत्री त्वं च सावित्री त्वं माया त्वं
हरिप्रिया त्वमेवैका पराशक्तिस्त्वमेव गुणत्रयात्मिका त्वं कला त्वं कलातीता त्वमेव जगतां
स्थितिः त्वं सर्वकार्यं सर्वस्य कारणं करुणामयी रहस्यमेकं मायायां भुवनेश्यावाचने

त्रिसंध्यं श्रद्धया मर्त्यो यः पठेत्सो नमानसः सिद्धयो वशगास्तस्य मंत्रदेवश्च गा गच्छे य
ज्ञानी वशमायांति त्रैलोक्यं सामर्थ्यभावतः येन भूतपिशाचाद्या नैव तेनेनां दिशं ग्रहाः यं
ये कामं सर्वा लोकेन साधकः प्रीतमानसः नैनं मा मानिक्रुपयाभुवनेशप्रसादतः ने ग्रने
नसहस्रशो ब्रह्मसमं भुवनत्रये सर्वसंपत्प्रदं सिद्धं लोके पावनपावनम् ग्रनेनस्तो
त्रेण देवेशि स्मापितेन वरानने मंत्रदेवश्च मायांति भुवनेशी प्रभावतः इति श्रीभुवने
श्वरीतंत्रराजः श्रीभुवनेश्वरीकवचम् श्रीईश्वर उवाच॥ भुवनेशस्य देवेशि या या विद्याः प्रकीर्ति
ताः श्रुतास्ताश्च मया सर्वाः श्रोतुमिच्छामि सांप्रतम् त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं यत्पुरो
दितम् श्रीईश्वर उवाच पार्वति शृणु वक्ष्यामि सावधानावधारय त्रैलोक्यमंगलं नाम
कवचं मंत्रविग्रहम् सिद्धविद्यामयं देवि सर्वैश्वर्यप्रदायकम् पठनाद्धारणान्मर्त्य
स्त्रैलोक्यैश्वर्यवान्भवेत् त्रैलोक्यमंगलस्यास्य कवचस्य ऋषिः शिवः छंदो विरा
ड्गायत्री देवता भुवनेश्वरी धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्तितः ह्रीं बीजं
मे शिरः पातु भुवनेशी ललाटकम् ऐं पातु दक्षनेत्रं मे ह्रीं पातु वामलोचनम् श्रीं
पातु दक्षकर्णं मे त्रिवर्णात्मा महेश्वरी वामकर्णं सदा पातु ऐं घ्राणं पातु मे सदा ह्रीं पा
तु वदनं देवी ऐं पातु रसनां मम वाक्पुटा च त्रिवर्णात्मा कंठं पातु परात्मिका श्रीं स्कंधौ

श्री० क०

२२५

225

पातु नियतं क्लीं भूः जौं पातु मस्तके । क्लीं कारो नेत्रयुग्मे शाम्भवी त्रिपुटे घण्टादायिनी श्रीं
पातु हृदयं क्लीं मे मध्यदेशं सदावतु । क्रीं पातु नाभिदेशं सा श्रद्धा लक्ष्मी भुवनेश्वरी सर्व
जीवप्रदा पृष्ठे पातु सर्ववशंकरी । ह्रीं पातु गुह्यदेशं मे मनोभावती कटिम् । मा
हेश्वरी सदा पातु शंखिनी जानुयुग्मकम् । अजरत्नी सदा पातु स्वाहा पातु पदद्वयम्
सप्तदशाक्षरी पायाद् इन्दुवर्णा विलेपनः । तारं माया रमा कामषोडशार्णा ततः परम्
शिरस्थाः सर्वतः पातु विंशत्यर्णात्मिकाः सदा । तारं दुर्गे युगे रक्षिणि स्वाहेति दशा
क्षरी । जयदुर्गा घनश्यामा पातु मां सर्वतः सदा । मायाबीजादिका चैषा दशार्णा
च ततः परा । उत्तप्तकाञ्चनाभासा जयदुर्गाननेऽवतु । तारं ह्रीं दुर्गायै नमोऽष्ट
वर्णात्मिका परा । शंखचक्रधनुर्बाणधरा मां दक्षिणेऽवतु । महिषमर्दिनी स्वाहा
वसुवर्णात्मिका परा । नैरृत्यां सर्वदा पातु महिषासुरनाशिनी । मायापद्मावती
स्वाहा पश्चिमे मां सदावतु । पाशांकुशपुटा माया वपरमेश्वरि स्वाहा त्रयोदशार्णा ताराद्या
याश्वारूढानलेऽवतु । सरस्वती पञ्चशरा नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा रव्यक्षरी नित्या मा
मुत्तरे सदावतु । तारं माया च कवचं खे रक्षेत्सततं वधूः । हूं क्षें ह्रीं फट् महाविद्या द्वादशा
र्णाखिलप्रदा । त्वरिता ष्टाहिभिः पायाच्छिवकोणे सदा च माम् । ऐं क्लीं सौः सततं बाला मामूर्ध्वदेशतोऽवतु । बिंदं

[illegible]

५२

इतीतेकवचं पुण्यं त्रैलोक्यमंगलं परम् । सारात्सारतरं पुण्यं महाविद्यौघविग्रहम् ।
सारात्सारतरं पुण्यं महाविद्यौघविग्रहम् । अस्यापि पठनात्सम्यक्कुबेरोऽयं धनेश्वरः । इंद्रा-
द्याः सकला देवा धारणात्पठनाद्यतः । सर्वसिद्धीश्वराः संतः सर्वैश्वर्यमवाप्नुयुः । पुष्पां-
जल्यष्टकं देव्यै मूलेनैव पठेत्सकृत् । संवत्सरकृतायास्तु पूजायाः फलमाप्नुयात् । प्री-
तिमन्योन्यतः कृत्वा कमला निश्चला गृहे । वाणी च निवसेद्वक्त्रे सत्यं सत्यं न संशयः । यो
धारयति पुण्यात्मा त्रैलोक्यमंगलाभिधम् । कवचं परमं पुण्यं सोऽपि पुण्यवतां वरः । स-
र्वैश्वर्ययुतो भूत्वा कमला निश्चला गृहे । पुरुषो दक्षिणे बाहौ नारी वामभुजे तथा । बहु-
पुत्रवती भूत्वा वंध्यापि लभते सुतम् । ब्रह्मास्त्रादीनि शस्त्राणि नैव कृंतंति तं जनम् । ए-
तत्कवचमज्ञात्वा यो भजेद्भुवनेश्वरीम् । दारिद्र्यं परमं प्राप्य सोऽचिरान्मृत्युमाप्नुयात् । इति
रुद्रयामले त्रैलोक्यमंगलाभिधं भुवनामकवचम् ॥ अथ काम्यानि । मंत्री त्रिमधुरोपेतैर्हु-
त्वाश्वत्थसमिद्वरैः । सहस्रमिति शेषः । ब्राह्मणान्वशयेत्क्षिप्रं पार्थिवानपि होमतः ।
पलाशपुष्पैस्तन्मंत्री मंत्रिणः कुमुदैरपि । पंचविंशतिसंजप्तैर्जलैः स्नातो दिने दिने । आ-
स्नानमभिषिंचेद्यः सर्वसौभाग्यवान्भवेत् । पंचविंशतिसंजप्तं जलं प्रातः पिबेन्नरः । अवा-
प्य महतीं प्रज्ञां कवीनामग्रणीर्भवेत् । कर्पूरागरुसंयुक्तं कुंकुमं मंत्रसाधितम् । अनेनान्तर

श्री॰
क॰
२२६

226

शतजपेन गृहीत्वा तिलकं कुर्यात् ज्ञानवश्यमनन्तमम् शालिपिष्टमयीं कृत्वा पुत्तलीं
मधुराक्तितनाम् जलं प्रतिष्ठितप्राणां नवाम्भो मध्यपङ्कविद्यास्मरे वृशीनयनिराजानं मारी
वानरमेववा केशमात्रोदके स्थित्वा वीतृष्णोपगतेरविम् त्रिसहस्रं जपेन्नात्र मिशोकन्या
लभेन्नरः अग्नेन्नात्रितेमत्रीनपीतिमित्वये लिखित्वामस्यनामायां समाफलका
दिषु नक्ताले दृशपेन्मंत्रे मृत्तिकाहृदयेनतगामिणीमेत्रानस्मात् वाग्भवेशेभुवनिना रमाबी
जत्रयात्मकम् मेत्रेसमुद्धरेनात्रीवर्गफलमाप्यनम् अस्यार्थः वाग्भवं ऐं शं भुवनिनां ह्रीं
रमाबीजं श्रीं तेन ऐं ह्रीं श्रीं रतिमंत्रः अस्यमंत्रस्य अंगमंत्रप्याकानि रिंक्तसर्वस्वांकमव
नेश्वरीबीजवत् अंगमंत्रास्तु ऐं ह्रां हृदयायनमः ऐं ह्रीं शिरसे स्वाहा ऐं ह्रूं शिखायै व
षट् ऐं ह्रैं कवचाय हुम् ऐं ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ऐं ह्रः अस्त्राय फट् कृयोरु
वीदितानन्यासोत्तस्थेवात्राभिसाधक ध्यानेन ॐ सिंदूराकरुणं विग्रहां त्रिनय
नां माणिक्यमौलिस्फुरत्तारानायकशेखरां स्मितमुखीमापीनवक्षोरुहाम् पा
णिभ्यां मणिरत्नपूर्णचषकं रक्तोत्पलं बिभ्रतीं सौम्यां रत्नघटस्थरक्तचरणां ध्यायेत्परामम्बि
काम् रत्नचषकवर्तिसहस्रं गाधिलातेजपेन्मंत्रे पायसेमेमधुरान्नैः दशांशं
जुहुयान्मंत्री पीठे मांगौरि तेयजेत् वाग्बीजमुद्धितामायाविद्येयंव्याहरीमना।

५६

नेन ऐं ह्रीं ऐं इति मंत्रो भवति अस्य मंत्रस्यापि अंगमंत्रध्यानादिकं सर्वं पूर्ववत् क्रमभवनेश्व
रीबीजवत् अंगन्यासं मध्येन दीर्घयुक्तेन बीजपुटेन प्रकल्पयेत् ऐं ह्रां ऐं हृदयाय नमः ।
ऐं ह्रीं ऐं शिरसे स्वाहा ऐं ह्रीं ऐं शिरसे स्वाहा ऐं ह्रूं ऐं शिखायै वौषट् ऐं ह्रैं ऐं कवचाय हुम्
ऐं ह्रौं ऐं नेत्रत्रयाय वौषट् ऐं ह्रः ऐं अस्त्राय फट् ध्यानं च श्यामांगीं शशिशेखरां निजकरैर्द
नेच रक्तोत्पलं रत्नपात्रं चषकं परं भयहरं संबिभ्रतीम् मुक्ताहारलसत्पयोधरनतां नेत्रत्र
योल्लासिनीम् वंदेहं सुरपूजितां हरवधूं रक्तारविंदस्थिताम् वरादिमुद्रयोर्दक्षिणहस्त
मारभ्य प्रदक्षिणक्रमेण विनिनीयम् आवरणपूजायाम् मध्येष्टदले लक्ष्मीं पूर्वे गगनो दक्षि
णे रक्ता उत्तरे कालिका महोक्षणा षट्कोणस्य पूर्वकोणे गायत्रीं ब्रह्माणीं च नैऋत
कोणे सावित्रीं विष्णुं च वायुकोणे सरस्वतीं रुद्रं च वह्निकोणे कुबेरं च महालक्ष्मीं च वा
रुणकोणे मदनं रतिं च ईशाने विघ्नेशं पुष्टिं च पूजयेत् आग्नेयादिकोणकेसरेषु हृदय
शिरः शिखाकवचानि अग्रे नेत्रं दिक्षु अस्त्रं पूजयेत् अष्टदलेषु पूर्वादि ब्रां ब्रह्माण्यै नमः
ईं माहेश्वर्यै नमः कं कौमार्यै नमः वैं वैष्णव्यै नमः वां वाराह्यै नमः ऐं इंद्राण्यै नमः चां
चामुण्डायै नमः मं महालक्ष्म्यै नमः दलाग्रेषु अष्टभैरवान् असितांगाय नमः रुं रुरवे नमः चं चंडा
यनमः क्रं क्रोधाय नमः उं उन्मत्ताय नमः कं कपालिने नमः भीं भीषणाय नमः सं संहा

रायनमः इति पूजयेत् ततः षोडशदलेषु करालीविकरालीउमासरस्वतीश्रीः दुर्गा उषा
लक्ष्मीः श्रुतिः स्मृतिः धृतिः श्रद्धामेधारतिः कान्तिः आर्याः पूजनीयाः पूर्वादिक्रमेण
तद्बहिः अनङ्गरूपा अनङ्गमदना मदनातुरा भुवनवेगा भुवनपालिका सर्वशिशि
रा अनङ्गमेखला अनङ्गवेदनाः पूजनीयाः तद्बहिः लोकपालान् तद्बहिरस्त्राणि
पूजयेत् तत्रबलाणीशक्तीनामावरणध्यानं भैरवांकसमारूढाः सर्वावेशमदा
लसाः असितांगादिभैरवाणांध्यानम् मूलेकपालेपितेचविभ्राणाः त्वहंडुंभिम् ।
क्रूरनेत्राः स्वराभीमाः कुटिलालकशोभिताः अस्याध्यानं भुवनेश्वरीपकारतोऽस्मा
पञ्चरूपम् तत्वलतेजपेलंचेतान्रूपान्नदृशाशनः पलाशपुष्पैः साधकैः पुष्पैर्वा
राजन्तकैः अनेनोविद्वेषसेशुक्रो मायाबालाधिनारवान् पाशादिअन्तेमन्त्रः स
वेत्रपुष्पफलप्रदः अनेनः आकारः तेन ओमायायाः क्रों ब्रह्माककारः अग्निः रेफः
नादः ॐ तेन क्रों तेन आं क्रीं क्रों इति मन्त्रः अस्य भुवनेश्वरीमन्त्रस्य ब्रह्मा
ऋषिः गायत्रीछन्दः भुवनेश्वरीदेवता अभीष्टसिद्ध्यै विनियोगः अंगमं
त्राणि क्रीं हृदयायनमः क्रीं शिरसे स्वाहा क्रीं शिखायै इत्यादि पद्मम
दलमध्ये षट्कोणमतिसुंदरम् आचार्यरूपाद्गुनेत्पूजायोग्यम् ॥ ॥

त्रयाविजयाजितापराजितानित्याविलासिनीदोग्ध्रीअघोरामंगलाः पीठशक्तयः
ह्रीं इति पीठमंत्रः ध्यानम् वृणांकुशौ पाशमभीतिमुद्राकरैर्वहंतींकमलासनस्थाम्
बालार्ककोटिप्रतिमांत्रिनेत्रांभजेहमाद्यांभुवनेश्वरींताम् वराद्योद्दक्षिणाधोहस्त
मारभ्यप्रादक्षिण्येनचिंतनीयाः आवरणपूजा च कर्णिकामध्ये हृल्लेखायै नमः पूर्वे
गगना दक्षिणे रक्ता उत्तरे करालिका पश्चिमे महोच्छुष्मा आग्नेयादिकोणके सरेषु
हृदयशिरःशिखाकवचानि अग्रे नेत्रं दिक्ष्वस्त्रं अष्टदलेषु पूर्वादिक्रमेण पूजयेत्
ब्राह्मीमाहेश्वरीकौमारीवैष्णवीवाराहीइंद्राणीचामुंडामहालक्ष्म्यः पूजनीयाः तद्बा
हिर्लोकपालान् तद्बहिस्तदस्त्राणि हृल्लेखादिध्यानंभुवनेश्वरीवत्कादंबरीस्त्रा
पट्टतो द्रष्टव्यम् ब्राह्म्यादिध्यानं मातृकामंत्रपरिच्छेदे द्रष्टव्यम् हविष्याशी जपे
न्मंत्रंतद्दशलक्षंजितेंद्रियः तद्दशांशमनन्तरं जुहुयाज्जपांते मंत्रवित्तमः दधिक्षौद्रघृ
ताक्ताभिः समिद्भिः क्षीरभूरुहाम् तत्सम्पातितिलैः शुद्धैः पयोक्तैर्जुहुयाज्जनः १
त्यागामकल्पलतायांभुवनेश्वरीपूजापरिच्छेदो द्वादशः पटलः आज्ञानतिमिरांध
स्य संसारोद्भवकारकम् आनंदकंदमवनारूतकंदं चेत्परमरूः चाराहींतत्रे आद्याकृत
युगेशान्तायाबालेतिनिगद्यते वेनायाललिताशक्तापंचकूटाचद्वापरे षट्कूटा

श्री. क. २२८

चकलौशल्या सर्वतंत्रेषु गोपिता सर्वकाले सर्वयुगे सुंदरी परमेश्वरी षट्कूटात्मका
याबीजयुक्ता तत्रैव वाराहीतंत्रावतारात् सारार्णवे त्रिपुरात्रिविद्यादेविकालात्
प्रथमं स्मृता यस्या विज्ञानमात्रेण साक्षात् कामरूपं भवेत् यथा ह्रस्वं स्वरेत समवाय्य
बिंदुनादकलात्मकम् स्वरांतं पृथ्वीसंस्थं तुर्यस्वरविभूषितम् बिंदुनादकला
क्रांतं सर्गवान्स्तगगरध्याय: शाक्तस्वरसमोपेता विधियेच्चतरीमता ह्रस्वं स्वर: प
कार: स्वरांत: ककार: पृथिवी लकार: तुर्यस्वर: ईकार: शाक्तस्वर: ओकार: तेन पंक्ति
सौ: रंतिमंत्र: तथाच शारदातिलके अपरो बिंदुमालाढ्यो भक्तिद्वय: शाक्तीयुत:
द्वितीयो भृगुसर्गाढ्यो विसर्गाढ्य: मत: औकार: तेन पंक्तिसौ: रंतिमंत्र: गंगातरंग
कल्लोलस्फारहास्यदायिनी महासौभाग्यजननी महासौख्यप्रदा भवेत् महा
सौंदर्यसुभगा महादुःखविनाशिनी सर्वतीर्थमयी देवी स्वर्णाद्यादिरा भवेत् महा
मोहप्रहारिणी महाभोगप्रदायिनी वाग्भवेन तु महसा वागीशत्वप्रदायिनी
कामराजेन बीजेन शक्तोपलस्फुरद्विषा शाक्तगोपस्फुरद्विषा त्रैलोक्यमोह
यंती यं शक्तिबीजेन समभ्यते सर्वाणां वर्णेन सौभाग्यं तनुमंदिरे तथा दक्षिणा
मूर्तितंत्रे आदिमादिचमप्यंचमप्यंचमप्यं तथाविमम अन्यमंत्रतथान्यचमेव शाक्त

लाभवेत् तद्वर्णात्त्रिपुरेशानीप्रणवेनेशानातो आदि ऐंकारः पुनरपि सप्रव।
प्रवं ऐं ऐं भवति मध्ये कामबीजेन क्लीं पुनरपि वारद्वयेन तेन देव एवं क्लीं क्लीं क्लीं प्रेतं
सौः पुनरपि वारद्वयेन देव तेन सौः सौः इति भवति तदादिबीजे ऐं प्रयोगेन देव
म् तथा ऐं ऐं क्लीं क्लीं क्लीं सौः सौः सौः ऐं इति मन्त्रः एतस्यादौ प्रणवे दत्ते इशानातो भ
वेत् यथा ॐ ऐं ऐं ऐं क्लीं क्लीं क्लीं सौः सौः सौः सौः ऐं इति मन्त्रः अस्य सहजादिकं सर्वं सप
म्यक्सहजावत् ज्ञानार्णवेऽपि सिंहासनगता देवी कथमात्रिपुरा शुभा कथयस्व मह्ये
शान कथं सिंहासनं भवेत् शिवचंद्रयवह्निभिः स्याद्वाग्भवेन तदन्तरम् शिवोह
कारः चंद्रः सकारः वह्निः रेफः वाग्भव ऐकारः तेन हसैं इत्येव भवति काम
बीजं तथा देवि शिवचंद्राग्निभिर्नतः पृथ्वीबीजेन च वस्त्राद्यंतर्जनीयं सुरावल्लभे
कामबीजे ककारः शिवो हकारः चंद्रः सकारः पृथ्वीबीजे लकारः वह्निः रेफः
वामाद्विबिंदुयुक्तेन हसकलरीं इति भवति कुमार्याः परमेशानि हितन्वागभ
तवै प्रथमम् शक्तिबीजे महेशानि शिवचंद्रादि योजयेत् त्रिपुराभैरवी देवी महा
संपत्प्रदायिनी कुमार्याश्चांतनीयबीजे भिन्नं विसर्गं हरीकल्पबिंदुयुक्तेन योनिन्ते
न सौं शिवो हकारः वह्निः रेफः तेन हसौं इति भवति तथा च हसैं हसकलरीं ह

श्री. क. २२५

229

सौः इति मंत्रः तत्र विशेषमाह पृथ्वीबीजमिति हित्वेति तेन ताहृशं कृत्वा विसर्गे हे
शीकृत्य बिंदुं योजयेदित्यर्थः अनयुवतं आंतरे संपत्करीभैरवी येन तत्तालीयबीजके
भित्वेहित्वानतः सर्गं निहितपंक्तं दशीन्य त्रिबिंदोः साकजिकस्य पुरि यस्यान्वहे कृत्वे
तीयबीजेहकारेणास्वैवति केचित् वियद्गरुङ्मान्शस्योभीतिकाबिंदुशेखर।
वियत्सादिकैं शान्तिस्थितं वामाक्षिबिंदुमत् आकाशभृगुवह्निस्थामनः सौडु
विरुवान् वाममंवप्रथमबीजेकामराजेवितीयकम् तृतीयं शक्तिबीजाख्यं त्रिभि
बीजैरुदाहृता पंचकूटात्मिकाविद्यावैयात्रिपुरभैरवी पंचकूटात्मिकेति।
पंचकूटमंत्राणिच्यतेइत्यर्थः रीतां साध्यविशिष्टलक्षणपूजाः सम्यक्प्रदा
पाकृरालेखांमंत्रमनेजपेत्सविधानं तं नमापंल दावेपि स्वाद्वेमेस्मतरेः प
लाशकुसुमैः सम्यक्क्लमिडेनलेमंत्रीभानसहस्रकं प्रतिकूलेदृष्ट्वापि सूते
चेपि श्रद्धापिस्हूतैः करवीरपुष्पैः देव्याश्शतमानितादशतस्थानिवा विमुद्दवे
हो देवेशि नतोन्यासं समाचरेत ऋषिस्स्यमहेशानिस्वदिगामूर्तिरयः पसे छि
दसिपूज्यत्वात्स्वक्षिकवे दोमृलेषिये देवताहृदयेबालात्रिपुरापरमेश्वरी बीजं वाग्भवे
मित्युक्तं शक्तिस्तार्तीयमुच्यते नाभेराचरणस्यगलादा नाभ्यंतपरम् मूर्धादिगलपर्यन्तं तदाबिन्यसेत्।

छिनात्

८१

एवं च नाभेराचरणं न्यसेद्वाग्भवं मंत्रवित्तमः । हृदयाद्याभिपर्यंतं कामबीजं प्रवि
न्यसेत् । इत्यादिनिबंधेषु वाग्भवादिपदं भैरवीप्रथमबीजपरम् । परिभाषाबलादि
ति निरस्तम् । उक्तवचनविरोधात् । बालाबीजानामेव वाग्भवादिपदेन परिभाष
णाच्च । तन्मूलत्वेनैव भैरव्यादीनामपि तथा संकेतत्वात् । एवं बीजैस्त्रिभिरिति मं
त्रमारोप्य तन्नाथ एव साधारणश्रुतत्वात् । यदा यत्र वामे चेयद्बीजं तत्र वाग्भवादिप
रपविशेषात् तथा वामपाणितले चैवं दक्षपाणितलेन तथा उभयोः संपुटे विद्या ।
त्रिबीजं विन्यसेच्छिवे एवं चाथ द्वितीयं करयोस्तातोपमभयोर्न्यसेत् । मूर्ध्नो यावद्धृ
दि न्यस्य भूयो बीजत्रयं क्रमात् । इति निबंधेषु वाग्भवक्रमो बोद्धव्यः । एकवाक्यता
बलात् । तथा च प्रमाणकौमुद्याम् । विद्यान्यासं ततः कुर्यात् त्रिभिर्बीजैः क्रमाच्छिवे
करयोर्विन्यसेदादौ मणिबंधे तलेऽग्रके । दक्षे वामे च विन्यस्य कक्षकूर्परपाणिषु ।
पुनर्दक्षेतर वामेतर पादयोश्च तथा न्यसेत् । नाभौ च हृदये लिंगे न्यसेद्धि ततः परम्
एतेष्वंगेषु देवेशि संहारक्रमतो न्यसेत् । विद्यास्त्रिविधभेदेनैव जानीहि परमेश्वरि ।
नवयोन्यात्मकं न्यासं कुर्याद्बीजैस्त्रिभिस्ततः । कर्णयोश्चिबुके भूयो गंडयोर्वदने पु
नः नेत्रयोर्नसि विन्यस्य बाहुयुग्मं हृदि बुधे ततः स्तनयोः कुक्षौ जान्वोर्वामे जघने पुन

आ०
क०
२३०

230

पादयोर्गुह्यदेशे च पार्श्वयोर्हृदि नन्नन्नहये कंठे च नवयोन्याख्यं न्यसेद्द्वी नत्रयक्रमात्
बाहुयुग्मस्तनत्रयेमध्यांगे नेत्रयुग्मरिति नित्ये पादयोः कर्णादौ वामदक्षक्रमेण न्यसः
हृल्लन्यासेन तथा भस्मदेशेनात् बीजैस्त्रिभिर्न्यसेदुत्तलले च मध्यदक्षदयेहि नयमपृष्ठ
योन्याख्यं त्रिनिमयं चेष्टाभिधानात् एकत्रिंशति शिलरतिमायात् किंवा त्रिभिन्यासे
मध्यायमध्ये नेत्रयोर्ललाटे न नासापुटः कर्णयुगे च ध्वंके चेति त्रिपुराभिधानात्
मध्यपदस्थः द्दे ये न्यासेऽपि शक्लात् इत्यादि देवी क्रमस्यानुपरोधः अथ यंत्रोद्धारः
ततो न्यासं कृत्वा बाह्यपूजां समाचरेत् तत्र प्रागेव आसीनो यंत्रोद्धारं प्रकल्पयेत्
ईशानादि त्रिपर्यन्तं मध्ये रेखां समालिखेत् ईशाद्यग्रेस्तद्ग्रामान्तरेखा प्राक्पश्चादैशि
क एकाग्रतया च वारुणाग्रशक्ति रेखा पराशिवे त्रिकोणाकाररूपं तु शक्तिवयमिदं
शिवे पूर्वशक्त्याग्रभावेन मणियष्टिवदालिखेत् रेखांतमपरमेण तिर्यक् राशमम
कोणागाम संपक्रमेणैव तयोः शक्तयोस्ततः परम् रेखात्र्याक्रमकोणमध्यात
द्दशाग्रं वेगात्कृतं वह्निमंडलमेतत्स्यात् तत्र गेहाग्रं वेदितं नवयोनि विशोभाढ्यं
चक्रराजमिदं भवेत् एतद्बाह्ये तु मंडले लेखयेच्चेतदग्रसत्रिभम् तद्बाह्ये पद्मं च
वसुरश्रं लिखेच्चिह्नेव वसुद्वारविशोभाढ्यं मध्ये नंदकांसदा त्रिलिख्य यंत्रे हेमरूप्यादिषु हके भूमौ वदनयी द्वितृकुंभा

सिंहरजमात्रापि कस्तूरीकुंकुमलाक्षादिभिः सुवर्णरचितलेखन्या कलितेन मत्स्यमये ।
थवा विलिख्य यन्त्रे देवीं शिष्टजाड्यापितामाद्ययेत् अथ पूजाविधिं वक्ष्ये सर्वतन्त्रेषु ।
गोपितम् बाले मद्दत्तं देवि त्वं गृह्याण शिरसि मे गृह्ण ध्यायेत् प्रातः शिरसि इत्यादि ध्या
त्वा मानसोपचारैराराध्य ज्ञाननिमिरांपुष्पं सूर्यमादिन मस्कृत्य ततो लक्ष्यं देवीं ध्यात्वा
मानसोपचारैराराध्य मूलविद्यां यथाशक्ति जप्त्वा नमस्कृत्यात्मानं तद्रूपं विधायाव
श्यकार्यं बहिर्गत्वा मध्याह्नकाले नद्यादौ गत्वा मलं विशोध्य तं त्यक्त्वा स्नानं समाप्य तिल
कुशमादाय श्रीपरदेवतार्चनयोग्यतासिद्ध्यर्थं स्नानमहं करिष्ये इति संकल्प्य क्रों
इति अंकुशमुद्रया ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे तेन सत्येन मे देवतीर्थं दे
हि दिवाकर गंगे च यमुने चैव इत्यादि सवितृमण्डलात्तीर्थमावाह्य त्रिर्निमज्ज्याचा
म्य मूलमन्त्रं जपन् कुम्भमुद्रया श्रीत्रिपुरभैरवीमभिषिंचामि नमः इति वारत्रयं मू
र्ध्नि स्नानमाचरेत् यथा प्रथमकूटमुच्चार्यात्मतत्त्वाय स्वाहा द्वितीयकूटमुच्चार्य ।
विद्यातत्त्वाय स्वाहा तृतीयकूटमुच्चार्य शिवतत्त्वाय स्वाहा इत्याचम्य यथा स्थानानि
स्पृष्ट्वा पुनर्निमज्ज्याचम्याघमर्षणं कृत्वा संध्यां कृत्वापि तर्पणं च कृत्वा च मा ।
मूलविद्यामुच्चरन् श्रीत्रिपुरभैरवीं तर्पयामि स्वाहा इति त्रिः संतर्प्य जलादुत्थाय धौतवाससी प

श्री.
क.
२३२

231

रियायोपविश्याचम्यमूलविद्यांजपेत् कुशाग्रेणावारत्रयंमूर्ध्निजलेदत्वागायत्रींज
पेत् ततःसमाप्यस्नानंवेदनादंततजलकसमेलानपात्रमादायहस्ताभ्यांमहीताल।
लाटेस्पृशन् ह्रौंह्रींमः कुलमार्तण्डभैरवायप्रकाशशक्तिसहितायस्वाहा इतिमूर्ध्नि
यार्घ्यंदत्वासूर्यायनमः इतिनमस्कुर्यात् ततोमूलमंत्रंजप्त्वाजपंसमाप्यपुनरपि
स्नानंवेदनादंततजलकसमेलानपात्रमादाय तत्रस्थंजलेभैरवीवक्त्रंध्यात्वाहस्ताभ्यां
महीताललाटेस्पृशन् ऐंत्रिपुरायैविद्महेभैरव्यैधीमहि तन्नोदेवीप्रचोदयात् इतिज
पेत् ह्रौंत्रिपुरभैरवविद्महेकल्पान्तमिननमः इतिदेव्यैअर्घ्यंदद्यात् मंत्रोद्धारमाह त्रिपुराय
तथाडेंनःविद्महेपरमड्डेरेत् भैरव्यैचततस्याकायैधीमहीतिततोवदेत् तन्नोदेवीप
देवोन्नाप्रचोदयाडदीरयेत् गायत्रीत्रिपुरीस्नानावागायेत्समुद्धरेत् ततोमौनीगृहे
गत्वाभावयन्यशस्तुस्वःपाद्यांगच्छेत् वाद्यांगत्वाहस्तौपादौप्रक्षाल्य नानाप्रणात्रेमामा
न्याचेतंस्थाप्याचेजलेनहारेमात्य द्वारदक्षिणेगणेशायनमः वामेदेत्रपालायनम
नयोःपार्श्वेगंगायमुनायैनमः यमुनायैनमः उपरिद्वारश्रियैनमः अधोदेहल्यैनमःन
तोगंसंवाद्यगृहेप्रविश्यपाद्येजलेनगृहाभ्यंतरंप्रोक्ष्य ॐब्रह्मणेनमः ॐवास्तुपुरु
षायनमः इतिसंस्पृश्यभूमौत्रिकोणंविलिख्य ह्रौंइतिपृथिवींसंशोध्य तदुपरिरक्तक

बलो यासनमासनीयीर्यं जलेन मोक्ष्य पत्त्वा पठेत्। मेरुपृष्ठ ऋषिः सुतलं छन्दः कूर्मो
देवता आसने विनियोगः पश्चिमयोनि ह्रीं श्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः
आसनं संपूज्य तदुपरि संमुखः देशस्तोवा उपविशेत्। पराबीजेन मन्त्राणां नन स्वा
धारसूर्यकम्। ग्रान्ली निपद् मालिख्य कमलासनमालिखेत्। ॐ नमः देवासना।
आसनमासनः स्थिरे अतनमादाय अपसर्वेन इति पठित्वा त्रिकोणे आन्ना
यपट् इति वामपादपार्ष्णेन भूमिं [illegible] तालत्रयेण अन्तरिक्षगान् बालयास मुद्रं दिविनव
क्रौं ऊर्ध्वं दिव्यान् [illegible] इति त्रिविधविघ्नविनाशाय वामे गुरुभ्यो नमः दक्षिणे गणे।
शाय नमः। मध्ये श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः इति नमस्कृत्य अस्त्राय फट् इति [illegible] तालत्रय
छोटिकाभिः दिग्बन्धनं कृत्वा अस्त्राय फडिति गेय पुष्पाभ्यां करौ संशोध्य कृताञ्जलिः
अस्य भैरवीमन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः पंक्तिश्छन्दः त्रिपुरभैरवी देवता आं बी।
जं अं शक्तिः रेफः कीलकं विद्याप्रभावसिद्धौ विनियोगः शिरसि दक्षिणामूर्ति।
ऋषये नमः मुखे पंक्तिच्छन्दसे नमः हृदि त्रिपुरभैरव्यै नमः कृताञ्जलिः मम विद्या।
प्रभावसिद्ध्यर्थे विनियोगः ततो भूतशुद्धिं कुर्यात्। पृथिव्याकारं भूतानां [illegible] नाभ्यन्तं।
दिशो पनम् [illegible] यागाङ्गत्वेन भूतशुद्धिं [illegible] यमता [illegible]

श्री.

२३२

232

मिति मंत्रेण प्रदीपकलिकाकारं हृदयस्थं जीवात्मानं मूलाधारस्थकुंडलिन्या सह शिर
स्थसहस्रदलकमलकर्णिकांतर्गतेन परमात्मनि लीनं विभाव्य पृथिवीं वरुणे तां वह्नौ व
ह्निं वायौ समीरणम् प्रविलाप्य तथाकाशे आकाशं अव्यक्ते ततः अपरब्रह्मरूपिणीं माया
शक्तिं परात्मनि इति समस्तदेहादिप्रपंचं परमात्मनि प्रविलाप्य पुरुषाकारमसमना
दि भवकर्मचिन्ते ब्रह्महत्याशिरस्कं च स्वर्णस्तेयभुजद्वयं सुरापानहृदायुक्तं गुरुतल्पकटि
द्वयम् तत्संसर्गिपदद्वंद्वमंगप्रत्यंगपातकम् उपपातकरोमाणं रक्तश्मश्रुविलोचन
म् खड्गचर्मधरं क्रुद्धं वामकुक्षौ विचिंतयेत् ततः धूम्रवर्णं वामेन सिप्रवर्णं यमिति
वायुबीजं षोडशवारं जपन् वामनासापुटेन वायुना देहमापूर्य पुनः यमिति चतुष्
षष्टिवारं जपन् कुंभकं कुर्वन् देहं संशोष्य पुनः यमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षना
सापुटेन वायुं रेचयेत् ततो रक्तेन वायुसंबद्धेन रमिति वह्निबीजेन रमिति वह्नि
बीजेन षोडशवारं जपन् दक्षिणनासापुटेन देहमापूर्य चतुःषष्टिवारं जपन् कुंभ
कं कुर्वन् तद्दग्धीभूतमिति विचिंत्य रमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् वामनासया भस्म
ना सह वायुं रेचयेत् ततः ठमिति चन्द्रबीजं भ्रूमध्ये ध्यात्वा वामनासापुटेन पुनः
स्वकं ललाटचंद्रे षोडशवारं जपन् ध्यायेत् ततो वमिति वरुणबीजं चतुःषष्टिवारं जपन्

३

८

ललाटचंद्राद्विलोमामृतधारमयीं सुषुम्णां निर्माय तयादेवोपासनयोग्यं सकलं वपुः
कुर्वन् लमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् सकलं शरीरं दृष्टं भूतं विचिंत्य तन्नाम्ना पुटेन
वायुरेव येन पुनरन्यादेये देहं रूपविवर्तं परमात्मनः परं ब्रह्मत्वमिति कामायामातृकाम
कृतिः पश्य अजायत जगत्तस्मात् आकाशं नभसोऽनिलः समीरणाद्भूद्वह्निर्वह्नेरापस्त-
तो मही सौयमेभ्यो भूतेभ्यस्तनोत् रूपं कलेवरम् देवतागायत्रे योग्यमन्यत्र मिति भा-
वयन् तस्मिन्देहे परमात्मा यः सर्वज्ञः सर्वशक्तिमान् समस्तदेवमातृरूपः सर्वमंत्रमयः स्वय-
मात्मरूपेण देहे स्वजीवभावेन तिष्ठति इत्येवं भावनामत्स्यामुद्रिकहोदिता नाम-
पुटे भूत्वा वायुमवष्टभ्य हंसः सोहं अवतर २ शिवपदात् जीव शिवं सुषुम्णापथे-
न प्रविशस्वंगानि मन्त्रसोल्लसत् ज्वल २ प्रज्वल २ हंसः सोहमिति स्वाहा ततः प्रतिमा-
दौ विनस्याति यथा स्थाने स्थापयित्वा ह्यत्र देवी समानीय हृदि हंसं दत्वा प्राणप्रति-
ष्ठां कुर्यात् यथा आं सोहं मम प्राणा इह प्राणाः आं सोहं मम जीव इह स्थितः आं सोहं म-
म सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इति बी-
जेन्यसेत् प्राणप्रतिष्ठामन्त्रो यथा मायाहंसमम्बायं हंस सर्वावियोगनः इत्येवं
मेषानि विविधेयमूवर्तीभवेत् प्राणप्रतिष्ठामंत्रेयं सर्वकर्माणि साधयेत् तत्र

स्वतंत्राकारः सबिंदुरिति प्रोक्तः तेनक्रोसोहमिति विपरीतः तेनक्रोसोहमिति मंत्रः एतत्क
रणाच्छक्त्यात्मा एतन्मात्रमात्रेणैव भूतशुद्धिः स्यादिति ततः प्राणायामं कुर्यात् मूलमंत्रे
णबालयावाकुर्यात् यथा मूलमंत्रं षोडशवारं जपन् वामनासापुटेन देहमापूरयेत्पुन
र्नासापुटौ धृत्वा तदेव चतुःषष्टिवारं जपन् कुंभकं कुर्वन् पुनस्तदेव द्वात्रिंशद्वारं जपन्
दक्षनासापुटेन वायुं रेचयेत् इत्येकः प्राणायामः अथांतर्मातृकान्यासः षोडशपत्रांबुजे
कंठे स्वरान्षोडश विन्यसेत् द्वादशच्छदे हृत्पद्मे कादीन्द्वादश विन्यसेत् दशपत्रांबुजे ना।
भौ डकारादीन्न्यसेद्दश षट्पत्रे लिंगमध्यस्थे बकारादीन्न्यसेत्षट् आधारे चतुरो वर्णा
न्वादीन्न्यसेच्चतुर्दले हक्षौ भ्रूमध्यगे पद्मे द्विदले विन्यसेच्छिवे इत्यंतर्मातृकान्यासमंत्री
गन्यासमाचरेत् अथ मातृकामान्यासः मूर्धा च मुखवृत्तं च नेत्रकर्णेषु यावंति नासागंडौ
ष्ठे दंतेषु मूर्धास्येषु प्रविन्यसेत् पाणिपादयुगसंधिः साग्रेषु तथा शिवे पार्श्वद्वये पृष्ठे
नाभि जठरेषु यथाक्रमान्न्यसेत् यादीन्सप्तधातुकान्प्राणजीवप्रलापरिणतान्न्यसेत् हृदये।
बाहुमूले च तथा परगले शिवे ककारादीन् हृदयपर्यंते पाणिपादयुगे तथा जठरानलयोर्व्य
व्यापकं चक्रमान्न्यसेत् व्यापकमिति हृदयमारभ्याङ्गमांगव्यापकमित्यर्थः हृदयपर्यंते
प्राणादिविशेषणाम् सर्वाङ्गलाभाय एवं हृदयमारभ्य पाणिपादयुगेन ततः तन्निहेयमेवार्थः यथा ये

हि हि हि

आंनमोमुखवृत्ते इंनमोदक्षचक्षुषि ईंनमोवामचक्षुषि उंनमोदक्षकर्णे ऊंनमोवामक
र्णे ऋंनमोदक्षनासायां ॠंनमोवामनासायां लिंनमोदक्षगण्डे लींनमोवामगण्डे एंनम
ओष्ठे ऐंनमोऽधरे ओंनमऊर्ध्वदन्ते औंनमोऽधोदन्ते अंनमोमूर्ध्नि अःनमोमुखे कंनमोदक्ष
बाहुमूले खंनमःकूर्परे गंनमोमणिबन्धे घंनमोऽङ्गुलिमूले ङंनमोऽङ्गुल्यग्रे चंनमो।
वामबाहुमूले छंनमःकूर्परे जंनमोमणिबन्धे झंनमोऽङ्गुलिमूले ञंनमोऽङ्गुल्यग्रे।
टंनमोदक्षोरुमूले ठंनमोजानुनि डंनमोगुल्फे ढंनमोऽङ्गुलिमूले णंनमोऽङ्गुल्यग्रे तं
नमोवामोरुमूले थंनमोजानुनि दंनमोगुल्फे धंनमोऽङ्गुलिमूले नंनमोऽङ्गुल्यग्रे पं
नमोदक्षपार्श्वे फंनमोवामपार्श्वे बंनमःपृष्ठे भंनमोनाभौ मंनमउदरे यंनमस्त्व
गात्मनिहृदये रंनमोऽसृगात्मनिदक्षबाहुमूले लंनमोमांसात्मनिककुदि वंनमो
मेदात्मनिवामबाहुमूले शंनमोऽस्थ्यात्मनिहृदयादिदक्षकरे षंनमोमज्जात्मनिहृ
दयादिवामकरे संनमःशुक्रात्मनिहृदयादिदक्षपादे हंनमःप्राणात्मनेहृदयादि
वामपादे ळंनमोजीवात्मनेहृदयाद्युदरे क्षंनमःपरमात्मनेहृदयादिमुखे अथश्री
कण्ठादिन्यासः यथा वामदेवऋषिःपङ्क्तिःछन्दः ईशानोदेवता न्यासकर्मणिविनि
योगः क्रोंहृदयायनमःइत्यादिन्यस्यध्यायेत् ॐबन्धूककाञ्चननिभंरुचिराक्षमालां

श्री॰
२३४

पाशांकुशौ च वरदे निजबाहुदंडैः बिभ्राणमिंदुशकलाभरणं त्रिनेत्रं अर्धांबिकेशमनिशं व
पुराश्रयामः ॥ इति ध्यात्वा मातृकास्थाने न्यसेत् ॥ अं श्रीकंठाय पूर्णोदर्यै नमो ललाटे आं अनं
ताय विरजायै नमो मुखे इं सूक्ष्माय शाल्मल्यै नमः ईं त्रिमूर्तये लोलाक्ष्यै नमः उं अमरेश्वराय वर्तु
लाक्ष्यै नमः ऊं अर्घीशाय दीर्घघोणायै नमः ऋं भारभूताय दीर्घमुख्यै नमः ॠं अतिथीशा
य गोमुख्यै नमः लृं स्थाणुकाय दीर्घजिह्वायै नमः लॄं हराय कुंडोदर्यै नमः एं झिंटीशाय ऊ
र्ध्वकेश्यै नमः ऐं भौतिकाय विकृतमुख्यै नमः ओं सद्योजाताय ज्वालामुख्यै नमः औं अनुग्रहे
श्वरायोल्कामुख्यै नमः अं अक्रूराय श्रीमुख्यै नमः अः महासेनाय विद्यामुख्यै नमः कं क्रोधीशा
य महाकाल्यै नमः खं चंडेशाय सरस्वत्यै नमः गं पंचांतकाय गौर्यै नमः घं शिवोत्तमा
य त्रैलोक्यविद्यायै नमः ङं एकरुद्राय मंत्रशक्त्यै नमः चं कूर्माय आत्मशक्त्यै न
मः छं एकनेत्राय भूतमात्रे नमः जं चतुराननाय लंबोदर्यै नमः झं अजेशाय
द्राविण्यै नमः ञं सर्वेश्वराय नागर्यै नमः टं सोमेश्वराय खेचर्यै नमः ठं लांगलि
ने मंजर्यै नमः डं दारुकाय रूपिण्यै नमः ढं अर्धनारीश्वराय वीरिण्यै नमः णं उमाका
ताय काकोदर्यै नमः तं आषाढिने पूतनायै नमः थं दंडिने भद्रकाल्यै नमः दं अत्री
शाय योगिन्यै नमः धं मीनेशाय शंखिन्यै नमः ॥ ॥ ॰

234

नं भीषणाय गर्जिन्यै नमः पं लोहिताय कालरात्र्यै नमः फं शिखीशाय कुब्जिन्यै नमः
बं छगलण्डेशाय कपर्दिन्यै नमः भं द्विरण्डेशाय कपालिन्यै नमः मं महाकालेशा-
य जयायै नमः यं त्वगात्मने बालिशाय सुमुखेश्वर्यै नमः रं असृगात्मने भुजंगे-
शाय रेवत्यै नमः लं मांसात्मने शिवेशाय माधव्यै नमः वं मेदात्मने संवर्तकेशा-
य मायायै नमः अथ बीजन्यासः नाभेराचरणं न्यस्य गलादा नाभि वाग्भवम् मूर्धादि ग-
लपर्यन्ते अन्त्यं विन्यसेत्क्रमात् इति बालामंत्रन्यासः एवं भैरवमंत्रपदेऽपि नाभेराच-
रणं न्यस्य वाग्भवं मंत्रवित्क्रमः हृदयान्नाभिपर्यन्ते कामराजं प्रविन्यसेत् मूर्धादिहृ-
दयान्ते च शक्तिबीजं प्रविन्यसेत् यथा नाभेराचरणं यावत् ह्सैं नमः हृदयादिना-
भिपर्यन्ते हसकलरीं नमः ब्रह्मरन्ध्रादि हृदयं यावत् ह्सौं नमः अथ करन्यासः वाम-
पाणितले चैकं दक्षपाणितले तथा उभयोः संपुटे विद्यात् त्रिबीजं विन्यसेत् प्रिये भै-
रवीमंत्रपदे आद्यं द्वितीयं करयोस्तार्तीयं तूभयोर्न्यसेत् इत्क्रमेण ह्सैं नमो दक्ष-
करे हसकलरीं नमो वामकरे ह्सौं नमः करतलसंपुटयोः मूर्ध्नाधारे हृदि न्यस्य सृष्टो
बीजत्रयं क्रमात् शिरसि ह्सैं नमः हृदि हसकलरीं नमः मूलाधारे ह्सौं नमः अथ
नवयोनिन्यासः दक्षकर्णे ह्सैं नमः वामकर्णे हसकलरीं नमः चिबुके ह्सौं नमः ।

श्री.
२३५
235

गंडयोः कर्णयोः वदने च नेत्रयोः नासिकायां श्रोत्रयोः जठरे भ्रुवोर्योः कुक्षौ जान्वोः लिंगे
पादयोः गले पार्श्वयोः हृदि स्तनयोः कंठे इति न्यसेत् मूले रतिं हृदि प्रीतिं भ्रूमध्ये मनोभ-
वम् बालाबीजैर्विभिन्नं समस्तानेषु विशेषतः मूलाधारे रत्यै नमः हृदि क्लीं प्रीत्यै नमः
भ्रूमध्ये सौः मनोभवाय नमः अष्टदले शक्तियोगेशी विश्वयोनि क्रमादिमाः विलोमबीजै
विन्यस्य मूर्तिन्यासं समाचरेत् विलोमबीजैरिति सौः आदि बालाबीजैर्विन्यसेत् मूला
धारे सौः अष्टदले ऐं नमः हृदि क्लीं योगेश्यै नमः भ्रूमध्ये ऐं विश्वयोन्यै नमः ततो मूर्तिन्या
सं कुर्यात् मस्तके महर्षि ईशानाय भव सहिताय नमः मुखे महर्षि तत्पुरुषाय मकरध्व
ज सहिताय नमः हृदि महर्षि अघोराय कुमार कंदर्प सहिताय नमः गुह्ये महर्षि वा-
मदेवाय मनोभव सहिताय नमः पादयोः महर्षि सद्योजाताय कामदेव सहिताय नमः
ऊर्ध्व प्राग्दक्षिणोदीच्य पश्चिमेषु मुखेषु तान् विन्यसेद्यथा हंसः व्योमाग्नि संयुतः
सन्यादि पंचह्रस्वाढ्यो बीजमेषाममी इति नम् हंसः सकारः व्योमहकारः अग्निः रेफः
सद्योकारः नवादि पंचकं ऊं ऐं अं इकार स्वरूपं स्वस्वबीजेन महर्षि सहर्षि महर्षि समह
र्षि समहर्षि ऊर्ध्वमुखे महर्षि ईशानाय मनोभव सहिताय नमः पूर्वमुखे महर्षि तत्पुरुषाय
मकरध्वज सहिताय नमः दक्षिणमुखे महर्षि अघोराय कुमार कंदर्प सहिताय नमः

८२

उत्तरमुखे महरिंवामदेवाय मन्मथाय सहिताय नमः पश्चिममुखे सहं संसद्योजाता
य मकरध्वजसहिताय नमः अथ करन्यासः षड्दीर्घयुक्तेनाद्येन बीजेना गाङ्क्रियामा
न। ह्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः ह्रूं मध्यमाभ्यां नमः ह्रैं अनामिकाभ्यां न
मः ह्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ह्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः अथांगन्यासः ह्रां हृदयाय
नमः इत्यादि अस्त्राय फट् इत्यन्तं ऊर्ध्वाधेनालत्रयं क्लोंदिकामिदेशदिशो बध्नीयात्।
अथ पंचबाणन्यासः पंचबाणानत्र क्रमेणांगुष्ठकांगुलिषु विन्यसेत्। अंगुष्ठादिकनिष्ठा
न्तेक्रमेण परमेश्वरि द्रांद्रींक्लींब्लूंसः इति मोहकं चन्द्रमाः सर्गवान्भवेत् तेनमः पंचबाणाः इमे
देवि नामानि शृणु पार्वति शोभनो द्रावणो देवि तथा कर्षणमेव च वशोन्मादौ क्रमे
णैव कथितानि वरानने कामान्ते चैव विज्ञेया तेषां बीजानि संशृणु परा बीजं मध्यबा
णे वाग्भवं परमेश्वरि तुर्यबाणंकृतं चैव स्त्रीबीजेनतल्लमाख्यिये पंचकामा इमे देवि ना
मानि शृणु वल्लभे कामममन्मथ कंदर्प मकरध्वज संज्ञकाः मीनकेतुमहेशानि पंचमः स
मीरितः चन्द्रमाः सकारः द्रांद्रींक्लींब्लूंसः इति पंचबाणाः क्लींक्लींऐंब्लूंस्त्रीं इति पंचका
माः द्रां शोभनाय नमः इत्यादिक्रमेणांगुष्ठादिषु न्यसेत् क्लीं कामाय नमः इत्यादिक्रमेण
अंगुष्ठादिषु न्यसेत् अनेन मूर्धादिषु न्यसेत् पंचबाणांस्ततो न्यस्य मंत्री त्रैलोक्यमोह

श्री॰
२३६

नान् ह्रां मध्ये ह्रां विषेणेत्युरसि ह्रीं मायांतो मोहिन्यं पदे क्लीं वशीकरणं वदेत् गले ब्लूं बीजं सर्वि
कामं आकर्षणं हृदि पुनः सर्गांतो भृगुः सं पुनः सं मोहिनी क्रमात् विबाणान्न्यासो यमीरितः ।
न्यासो यथा मूर्ध्नि ह्रां द्राविण्यै नमः पादयोः ह्रीं ह्रोभिण्यै नमः गले क्लीं वशीकरिण्यै नमः गु
ह्ये ब्लूं आकर्षिण्यै नमः हृदि सः संमोहिन्यै नमः सर्गांतो भृगुः संपुनः इति भृगुः सकारः सर्गो
विसर्गः तेन सः इति भवति अथ षड्भगादिन्यासः भालभ्रूमध्यवदनकंठिकाकंठे हृन्नाभ
नाभ्यधिष्ठानयोः पंचनाराचाः सुभगादिकः न्यसेत् आविधिना देवीमंत्रिणा सुभगा भगा
भगसर्पिण्यथ परा भगमालिन्यनंतरम् अनंगानंगकुसुमा ह्यनंगमेखला अनंग
मदनाः सर्वा मदविभ्रममंथराः बाकुकामक्लपुनः स्त्रीं सः नाराः पंचोदिताः श्रमी न्यासे क्रमात्
ह्वरणाख्येन तः साधकसत्तमः न्यासो यथा ऐं क्लीं ब्लूं स्त्रीं सः सुभगायै नमो ललाटे भ्रूमध्ये ऐं
क्लीं ब्लूं स्त्रीं सः भगायै नमः मुखे ५ भगसर्पिण्यै नमः कंठमध्ये ५ भगमालिन्यै नमः कंठे ५ अनं
गायै नमः हृदि ५ अनंगकुसुमायै नमः नाभौ ५ अनंगमेखलायै नमः स्वाधिष्ठाने लिंगे ५
अनंगमदनायै नमः अथ भूषणन्यासः न्यसेत् किरीटं भालभ्रूकर्णादियुगलेन मि गं
डयोरोष्ठयोर्दंतपंक्त्योर्नासिकायां न्यसेत् स्तनान् चिबुके युगले कंठे पार्श्वयोः स्तनयुग्मके दोर्मूल
योः कूर्परयोः पाणिपादतलप्रदेशयोः नाभौ गुह्ये पुनश्चापि वंशे जानुनोर्जंघयोस्तथा स्फिचोस्तलतलयोः पश्चाच्चरणांगुष्ठयोस्त

पार्वतींगतानामेष हृदये न्यस्या नेत्रेषु समर्पिताः

८८

कांच्यां ग्रैवेयके पश्चात्कटके हृदि मध्यके कर्णकुंडलयोर्मूले लीवल्लनान्नृशान्मनात्
ध्रुवं श्रुत्वा विभाव्य विन्यसेद्देवि देशिकसत्तमः कांच्यादि पदे नमस्त्यानो पलल
के भ्रूकर्णादिषु द्विद्विवर्णन्यासः इति न्यासो यथा शिरसि अं नमः ललाटे आं न
मः भ्रूयुगे इं नमः ईं नमः कर्णयुगे उं ऊं नमः अक्षियुगे ऋं ॠं नमः नासायां लृं नमः
गंडयोः लॄं एं नमः ओष्ठयोः ऐं ओं नमः दन्तपंक्त्योः औं अं नमः मुखे अः नमः चिबुके ।
कं नमः गले खं नमः कंठे गं नमः पार्श्वयोः घं ङं नमः स्तनयोः चं छं नमः दोर्मूल
योः जं झं नमः कूर्परयोः ञं टं नमः पाण्योः ठं डं नमः स्तनपृष्ठयोः ढं णं नमः नाभौ तं ।
नमः गुह्ये थं नमः ऊर्वोः दं धं नमः जान्वोः नं पं नमः जंघयोः फं बं नमः स्फिचोः ऊरु
मूलयोः भं मं नमः नखवलयोः यं रं नमः चरणांगुष्ठयोः लं वं नमः कट्योः शं नमः ग्री
वायां षं नमः कुक्षिवलयस्थाने सं नमः हृदि हं नमः गले लं नमः कर्णयोः मौलौ क्षं
नमः ज्ञानार्णवे एवं न्यस्तशरीरोऽसौ समाहितमनाः स्वतः परमानंदसंदोहस्वानंदसि
द्धये न्यसाम् ततो हृत्पद्ममध्ये देवीं ध्यायेत उद्यद्भानुसहस्रकांतिमरुणक्षौमां शिरोमा
लिकां रक्तालिप्तपयोधरां जपवटीं विद्यामभीतिं वरां हस्ताब्जैर्दधतीं त्रिनेत्रविलस
द्वक्त्रारविंदश्रियं देवीं बद्धहिमांशुरत्नमकुटां वंदे समंदस्मिताम् इति ध्यात्वा मान

श्री
२३७

सोपचारैराराध्य योनिमुद्रां बद्ध्वा हृदयमुखभ्रूमध्यललाटब्रह्मरंध्रेषु न्यसेत् क्रमेण तथा यो
न्यासाद्धृदि विन्यस्ता त्रैलोक्यक्षोभणी भवेत्। त्रैलोक्यद्रावणी नाम मुखस्था परमेश्वरि भ्रू
मध्यस्था महेशानि त्रैलोक्याकर्षणी भवेत्। ललाटस्था महेशानि त्रैलोक्यवशकारिणी
ब्रह्मरंध्रस्थिता सैव सर्वाह्लादकरी परा। एवं मुद्रामयीं देवि योनिमुद्रां प्रदर्शयेत्। इति नम
स्कृत्य स्वपात्रं स्थापयेत्। यथा स्ववामे ईकारगर्भं त्रिकोणं विलिख्य तदुपरि षट्को
णं वृत्तं चतुरस्रं कृत्वा तदुपरि त्रिपदिकामारोप्य मं वह्निमंडलाय धूम्रार्चिरादिदशकला
त्मने नमः इति त्रिपदिकां संपूज्य फडिति शोधितमर्घ्यपात्रं संस्थाप्य मृतजलमापूर्य उं सोम
मंडलाय अमृतादिषोडशकलात्मने नमः इति जलं संपूज्य तज्जले षडंगेनाभ्यर्च्य
हसक्षमलवरयूं आनंदभैरवाय वषट् नमः। हसक्षमलवरयीं आनंदभैरव्यै वौषट् इति
जलं संपूज्य जलं संस्पृशन् मूलमंत्रमष्टधा जप्त्वा गंधपुष्पादिनाभ्यर्च्य त्रिविधास्त्रेणाभिरक्ष्य
कवचेनावगुंठ्य धेनुमुद्रयामृतीकृत्य योनिमुद्रां प्रदर्श्य तस्मिन् जले त्रिकोणं वि
लिख्य तन्मध्ये च पंचरत्नानि पूजयेत्। ग मो च य व लाः पश्चादिंद्राः क्रमतः शिवे
वामकर्णसमायुक्ता नादबिंदुविभूषिताः। बीजपंचकमेतत्तु पंचरत्नानि संवदेत्। ग्लूं ग
गनरत्नाय नमः। म्लूं मर्त्यरत्नाय नमः। स्लूं स्वर्गरत्नाय नमः। प्लूं पातालरत्नाय नमः। न्लूं नागरत्नाय नमः। गमो

णकारमकारौ यकारवकारलकाराश्च मध्ये इंद्रो लकारः वामकर्णः ॐकारः इति पंचरत्नैः
संसृज्य ॐ गंगे च यमुने चैवेत्यादिना सवितृमंडलात्तीर्थमावाह्य तद्दक्षिणे प्रोक्षणी
पात्रे किंचिज्जलं निक्षिप्य तेनोदकेनात्मानं पूजोपकरणं चाभ्युक्ष्य यंत्रोपरि पीठं पूज
येत् कर्णिकायै मंडूकाय नमः कालाग्निरुद्राय नमः ॐ कच्छपाय नमः ॐ आधार
शक्त्यै नमः ॐ प्रकृत्यै नमः ॐ कूर्माय नमः ॐ अनंताय नमः ॐ पृथिव्यै नमः ॐ क्षीरस
मुद्राय नमः ॐ रत्नद्वीपाय नमः ॐ कदंबवनाय नमः ॐ स्वर्णमयकल्पवृक्षाय नमः
ॐ मणिमंडपाय नमः ॐ रत्नसिंहासनाय नमः आग्नेयादिकोणेषु ॐ धर्माय नमः
ॐ ज्ञानाय नमः ॐ वैराग्याय नमः ॐ ऐश्वर्याय नमः ॐ पूर्वादिदिक्षु अधर्माय अज्ञा-
नाय अवैराग्याय नमः अनैश्वर्याय नमः पुनः कर्णिकायां उपर्युपरिक्रमेण अं सूर्य
मंडलाय नमः उं सोममंडलाय नमः मं वह्निमंडलाय नमः सं सत्त्वाय नमः रं रजसे न
मः अं अंतरात्मने नमः पं परमात्मने नमः ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ततः केसरेषु नवश
क्तीः पूजयेत् इच्छायै नमः ज्ञानायै नमः क्रियायै नमः कामिन्यै नमः कामदायिन्यै
नमः रत्यै नमः प्रियायै नमः नंदायै नमः मनोन्मन्यै नमः ऐं परायै नमः अपरायै नमः
परापरायै नमः सायुधानंतराले श्रीगुरुभ्यो नमः परमगुरुभ्यो नमः परमेष्ठिगुरुभ्यो नमः

श्री·
२३८

238

ह्सौः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनाय नमः ततो दिनकरकिरणारुणकुसुमांजलौ बहु
नासापुटेन स्वहृदयाद्देवीं समानीय पंचभिः प्रणवैर्मूर्तिं तस्यां मायाबीजेन पूजयेत् ततो वा
कुशक्तिकमलासनस्वरूपे हसौः पुनः रन्यासनमेवादौ विशेषः ॐ ह्रीं ऐं श्रीं हसलप्रे
सौः इति मंत्रः मूलमुच्चार्य श्रीमहात्रिपुरभैरवीममृतवेनन्यमूर्तिं कल्पयामि नमः १
इति मूर्तिं संकल्य देव्याः प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् यथा ॐ ह्रीं क्रों हंसः श्रीत्रिपु
रभैरव्याः प्राणा इह प्राणाः पंचबीजं ५ श्रीत्रिपुरभैरव्या जीव इह स्थितः पंच ५ श्रीत्रिपुर
भैरव्याः सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इ
ति प्राणान् प्रतिष्ठाप्य आवाहन्यादिमुद्राः प्रदर्श्य षडंगं विन्यस्य पुनः ध्यात्वा षोडशोपचा
रैः पूजयेत् यथा आसनं स्वागतं चार्घ्यं पाद्यमाचमनीयकम् मधुपर्काचमनस्नानव
स्त्राभरणानि च सुगंधं सुमनो धूपदीपनैवेद्यवंदनम् प्रयोजयेदर्चनायामुप
चारांस्तु षोडश यथा इदमासनं श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः स्वागतमिति कुशलप्रश्नं
इदमर्घ्यं इदं पाद्यं इदमाचमनीयं एष मधुपर्कः इदमाचमनीयं इदं स्नानीयं १
एतानि पट्टवस्त्राणि इदमाभरणं एष गंधः इदं पुष्पं एष धूपः एष दीपः
श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः ततो नैवेद्यं पुरतः समानीयास्त्राय फट् इति जलेन प्रोक्ष्य

त्य ह्रैः इति वामहस्ततर्जन्यावगुंठ्य वमिति धेनुमुद्रयामृतीकृत्य तदुपरि मूलमंत्रं जप्त्वा
इदं नैवेद्यं त्रिपुरभैरव्यै नमः इत्युत्सृज्य जलं गृहीत्वा अमृतोपस्तरणमसीति जलगंडूषं
दत्त्वा प्राणाय स्वाहा अपानाय स्वाहा समानाय स्वाहा उदानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा इ
ति पंचप्राणाहुतीर्दत्त्वा तस्याः स्वीकारं विभाव्य अमृतापिधानमसि स्वाहा इति पुनरपो
शानं दत्त्वा इदं पुनराचमनीयं श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः इति एतानि ताम्बूलानि त्रिपुरभै
रव्यै नमः श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः इति पुष्पांजलित्रयेण संपूज्य श्रीत्रिपुरभैरवीं तर्पया
मीति व्यापकं त्रिवारं संतर्प्य षडंगेन पूजयेत् यथा ह्स्रां हृदयाय नमः ह्स्रीं शि
रसे स्वाहा ह्स्रूं शिखायै वषट् ह्स्रैं कवचाय हुम् ह्स्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ह्स्रः
अस्त्राय फट् इति पूर्वादिदिक्षु संपूज्य श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः इति नमस्कृत्य आवरणा
न्पूजयेत् यथा मध्यत्रिकोणे अग्रकोणे ऐं रत्यै नमः दक्षकोणे ऐं प्रीत्यै नमः वाम
कोणे ऐं मनोभवायै नमः ततोऽष्टयोनिषु अष्टशक्तीः पूजयेत् ऐं क्लीं ल्वं स्त्रीं सः सुभगा
यै नमः पंचबीजानि ५ भगायै नमः ५ भगसर्पिण्यै नमः ५ भगमालिन्यै नमः ५ अनं
गकुसुमायै नमः ५ अनंगमेखलायै नमः ५ अनंगमदनायै नमः ततः केसरेषु पूर्वादि
क्रमेण ब्राह्म्यादिशक्तीः पूजयेत् यथा ब्राह्म्यै नमः माहेश्वर्यै नमः कौमार्यै नमः वैष्णवै

श्री· २३५

नमः वाराह्यै नमः इंद्राण्यै नमः चामुंडायै नमः महालक्ष्म्यै नमः पत्राग्रेषु असितांगाय न
मः रुरवे नमः चंडाय नमः क्रोधाय नमः उन्मत्ताय नमः कपालिने नमः भीषणाय न
मः संहाराय नमः तदग्रे इंद्रादीन् पूजयेत् तद्बहिः तेषामस्त्राणि पूजयेत् ततः पुष्पा
ञ्जलिं त्रयेण देवीं संपूज्य प्राणायामं कृत्वा गुरुभ्यो नमः इति गुरुं तन्मस्तके पूजयेत् जपं स
माप्य पुनः प्राणायामं कृत्वार्घोदकेन गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपं सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्महेश्वरि
मयं समर्प्य जपं परमेश्वर्याः परिसृह्य तत्त्वविभाव्य मूलेन ताम्बूलं निवेद्य पुनर्गंधादिभिः
संपूज्य योनिमुद्रां प्रदर्श्य श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः इति नत्वा स्तुत्वा देवीं प्रणामं कृत्वा उप
विश्य अर्घोदकेन इतः पूर्वं प्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतो जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु म
नसा वाचा कर्मणा पद्भ्यामुदरेण शिश्ना यत्स्मृतं यदुक्तं यत्कृतं तत्सर्वं ब्रह्मार्पणं भव
तु स्वाहा मां मदीयं च सकलं त्रिपुरभैरव्यै समर्पये इत्यात्मानं समर्प्य नमस्कृत्य इदं
पुनराचमनीयं श्रीत्रिपुरभैरव्यै नमः इति मूलमन्त्रं स्मरणं त्रिपुरभैरवि विसृजितासि
त्वमेवेति संहारमुद्रया स्वहृदि समानीय प्राणायामं कृत्वात्मानं तद्रूपं विभाव्य ति
माल्यं पुष्पं गृहीत्वा निर्माल्यवासिन्यै नमः इति ऐशान्यां क्षिपेत् ततश्चरणोदकं पीत्वा नैवे
द्यं स्वीकृत्य यथासुखं विहरेत् इति श्रीत्रिपुरभैरवीपूजापद्धतिः अनेन नित्यहोमं कृत्वा च पूर्वोपचारेण देवि

निर्माल्यं समर्पयेत्

मूलमंत्रेणदेवेशिकुर्यात्सेवाञ्जलीः क्रमात् प्राणायामैस्तथाध्यानस्वदानस्वसमान
कः पुनस्तत्स्वरूपंजानीयाद्दाक्षिणीनांचपंचकम् षडाङ्गतैःषडङ्गेषुनित्यहोमोयमीरितः
नित्यहोमविधिंकृत्वाबलिदानविधिंचरेत् ईशानादिषुकोणेषुमंडलानांचतुष्टयम् ।
श्रीचक्रमभितोदेविवित्रिकोणाख्यमथालिखेत् व्योमव्यापकमंडलेवेमथ्यं: अथवेतिस
मस्तार्थं बलिदानस्यतन्त्रविधानात् विकल्पपक्षशस्तैनतत्रैवसकलबलिदानमिति
कश्चित् सर्वमंत्रैःसमभ्यर्च्यवटुकादिकमग्रिजे एह्येहिदेवीपुत्रोनिवटुकोनितनाथन्
कपिलानजटाभारभास्वरांनेत्रिनेत्रव ज्वालामुखंनसर्वानेविघ्नंनाशयनाशय सर्वो
पचारसहितंबलिंगृह्णद्विपापदम् वक्रिणायाखिलोमंत्रोवटुकस्यसमीरितः अने
नविधिनादेविवटुकस्यबलिंहरेत् एह्येहिदेवीपुत्रवटुकनाथकपिलजटाभारभा
स्वरत्रिनेत्रज्वालामुखसर्वविघ्ननाशय २ सर्वोपचारसहितंबलिंगृह्ण २ स्वाहा ॥ इ
तिमंत्रः ॐ यें ब्लाडनोवादिविगगनतलेभूतलेतिथलेवापातालेकाननेवासलि
लेपवनेयोमंत्रकुत्रस्थितावा देवेपीठोपपीठादिषुवृक्षनपदाभ्रूपदीपादिकेनशीला
देभ्यःसदानःप्रभवबलिविधिनापान्त्रवेवेड्वंद्याः एतदेनोमहेशानियोबीजंयोगिनीं
नतःभ्यःस्वाहासर्वमंत्रोनेयोगिनीपदमालिखेत् कवचंचास्त्रमालिख्यवह्निनाया

पुनर्लिखेत् अनेन मन्त्रेण देवि योगिनीबलिमाहरेत् ह्रैं ह्रं स्वं यानेत्त्रं यां योगिनाभ्यः
स्वाहा योगिनी हूं फट् स्वाहा इति मन्त्रः षट्दीर्घस्वरसंभिन्नेन तकारे पुनर्वा लिखेत् तका
रे बिन्दुमाधाराद्यलिणामूर्तिसंहिता यां योगिनीनां कथ्यते पुनः क्षेत्रपदं पालं श्च प
सीपादिवा लिखेत् सहितं पद्ममालिख्य गंधपुष्पं गृह्णा ततो लिखेत् वह्निजायान्वितो
मंत्रः क्षेत्रपालस्य सुन्दरि अनेन मन्त्रेण देवि क्षेत्रपालबलिं हरेत् क्षां क्षीं क्षैं क्षौं तः क्षेत्रपा
ल धूपदीपादि सहितं गृह्ण २ स्वाहा इति मंत्रः गां गीं गंदं पूर्णमालिख्य ततो गणपतिं वदे
त् वांते वरदोतेथ सर्वं जनं मालिख्य मे वशं वानयेत् तत्काबलिं गृह्णाद्विपाय
स्व वह्निजायान्वितो मंत्रो गणपतये बलिं हरेत् गां गीं गें गणपते वरवरद सर्व
जनं मे वशमानय बलिं गृह्ण स्वाहा इति मंत्रः वामांगुष्ठानामिकाभ्यां वटुकस्य ब
लिं हरेत् अंगुष्ठमध्यमानामाभ्यां योगिनीकारेण योजयेत् वाममुष्टिं विधायादौ तर्जनी
सरलां कुरु अनया मुद्रया देवि क्षेत्रपालबलिं भवेत् तथा मुष्टिस्थमध्यमां मेरुलिम
रलां कुरु गजदंतमहामुद्रा गणपतये बलिर्भवेत् अनेन विधिना देवि कुर्यात् परमेश्वरीम्
पुरश्चरणे वर्णलक्षं जपेन्मंत्रेण तद्दशांशेन जुहुयात् तर्पणं ततः कुर्यात् सर्वसौभाग्यमाप्नुयात् निवेदये
त् बलिं देवि जपेदित्यर्थः अङ्के भैरवी जपादयतिदेशात् तत्तन्मात्रा विद्यांतरेण गत्वा तत् शक्तिनत्थानंदशसंख्यत्वादितिवस्तुतः

नत्वार्थलत्ताबधीतिप्रपंचमार्गस्य स्वात् नवविधेयः प्रस्पृगभेदपरत्वात् कलौसं-
ख्याचतनगंगमाशस्मभियानादित्यर्थः अथपञ्चदीक्षितिः ॐ ब्लाद्यः स्तुतिशतेनशोधित्
लाहूपाज्ञानेनिनैवजगदादिममादित्तिनिम नमाहृयंकचतनातवक्त्रं कमाभास्वा-
लोमनमः सकलधाम्नप्रमानस्वरूपाम् १ मयः महत्त्वा दिवाकराभाविधातहृत्ववरदाभ
यविकटहस्ताम् नेत्रोत्पलैस्त्रिभिरलंकृतनवक्त्रपद्मां ब्रह्माभारतविधात्रिपुरेमञ्जामः
सिंहप्रभुरतचिकेचभारतंध्रजन्मान्तरेषुकृतपुण्यफलैकलभ्यम् अन्योन्यभेदकल
हाकुलमानमभेदजातेनिर्विकिंजडपिमत्वपवरूपमेव २ स्थूलावदन्तिमुनयः श्रुतयोमहा
णोनिहलोवदंतिवचसामपिधामसन्ये नाम्हलमाहुरपरेजगतांभवानिमन्यामहे
वयमपारकृपांबुराशिम् ४ चंद्रावनेसकालितांशरदिंदुशुभ्रां पंचाशदक्षरमयीं हृदि
भावयंति त्वांपुस्तकंजपवटीममृताद्यकुंभव्याख्यांचहस्तकमलैर्दधतींत्रिनेत्राम्
तेभस्त्वमद्रिजनयाकलितांधभागो विलसत्कसंगकमलापरिनदद्देहः पद्मोद्भवस्त्वम
सितागिराविसमृद्धिमेत्यबांकियाघ्नगार्गत्रिपुरेत्वमेव ८ आश्रित्यवाग्भवभवांश्चतुरः
परादीन्भवानवेदपुरविसृतान्समदारपंतीम् कर्णादिभिस्वकरणैः परदेवतांत्वांसंविल
सीहृदिकदापिनविस्मरामि ७ आकंठबाहुमवजितकवैरिवदरकमालाकाररिमलापया

२

५

श्री०
२४१

तिजनामिकाग्रम् ध्यायंति मूर्ध्नि कलितेंदुकलावतंसं त्वद्रूपमेव कृतिनस्तरुणार्कमित्र
म् ८ त्वं याप्यमस्य पुरि यो वपुरर्धभागं स्मर्हि करोषि जगतामिति वेदवादः। मन्ये न तद्वि
नन येन गलेकमानं नीचेद्दशेषजगतः स्थितिरेव न स्यात् ९ ब्रह्मा विधाय कुसुमैः स्मर
पादपानां पीठेन वाबकनकाचलकेंद्रेषु गायंति सिद्धवनिताः सह किन्नरीभिरास्वा
दितासवरसारुणनेत्रपद्माः १० विस्फालितामसवघूर्णितमावहंती यां नीलवाससमव
नाप्तिकलां जपानीम् सांद्रं यमार्गकमलानि निकाम[illegible]यंती देवीं भजेन परमामस्तमितक्रमा
द्रीम् ११ आनंदजन्मभवनं भवनं श्रुतीनां चैतन्यमात्रतनुमेव नवाश्रयामि ब्रह्मेशवि
ष्णुभिरुपासितपादपद्मां सौभाग्यजन्मवसतिं त्रिपुरे यथावत् १२ शब्दार्थभाविभवा
नंदमहं नतोऽस्मि रूपायमानहिमभानिपुणार्ककेन चक्षुःस्पृशा[illegible] वक्राग्निकाहरनितम्बकलेषु
गांते तेना[illegible]रदामन[illegible]जान न विस्मरामि १३ नारायणीति नरकार्णवतारणीति गौरी
ति खेदशमनीति सरस्वतीति ज्ञानप्रदेति नयनत्रयभूषितेति त्वामद्रिराजतनये ति
बुधा वदंति १४ ये स्तुवंति जगन्मातः श्लोकैर्द्वादशभिः क्रमात् त्वामनुप्राप्य वाक्सिद्धिं
प्राप्नुयुस्ते परां श्रियम् ॥ इति श्रीभैरवीस्तोत्रम् ॥ अथ काम्यानि होमयत्रं कृत्वा दध्या बिल्वपत्रे
लामानवः यं यं काममयते कामी तं तं समवाप्नुयात् ललाटस्य[illegible]

पनसाप्रसूनैर्हुत्वा हुत्वा श्रीमवाप्नुयाद्दिनीम् हुत्वा यावनयान्यैश्च पुत्रलाभो भवेन्नृणाम् ।
ललावोमाहिषः अष्टमीदेवतादेव्याः नवमीदिनेष्वेव च गन्धैः सम्पूजयेद्यस्मान्महाविभव
विलैः पलाशकुसुमाशोकाश्मवलसीं च विवर्जयेत् सज्जनान्नानकीभूयान्नृत्यवापिधि
यं हरेत् तथा निवेद्य एवं सिद्धमनन्तमैश्वर्यमासाद्यते दिवमात्मनः एवं कृते भवेद्धृद्याण्यरमा ।
यावसानिर्भवेत् रक्तोत्पलैर्विमध्यैर्रक्तैर्णैर्वाहयारिजैः पुष्पैः पयोत्रैः स छ्वैर्हामादि
संवशं नयेत् हयारिः करवीरः पयोत्रयामयं स वाक्सिद्धिं लभते मंत्री पलाशकुसुमाजि
तैः नृत्तं कुर्यात्तरुणी भोजै रुद्रहैमं भुवाविनैः लक्ष्मीसंपन्नदर्पं वा अन्नहं भोजयेद् द्विजान्
वनितानां पुनर्नार्याः श्रीणायं देवतापि या होमान्ते पनयान्यात्यै स्नातयेत्क्रमात्मनः ।
कस्तागुरुसंयुक्तं गन्धलं च हुयात्सुधीः ज्ञानं दिव्यमवाप्नोति तेन सभवेत्कविः श्री
गंधैरगरुनालैर्द्देहोमः सर्वापमृत्युजित् हुत्वाभिरापुषेहोमः श्रीगन्धामिदिनत्रयम् ति
विकर्णी भवे पुष्पैर्वालिपूर्णान्वशमानयेत् गिरिकर्णीमपराजिता कल्हारैः पार्थिवान्सु
षेप्तंद्वयुः कर्णिकारजैः मल्लिकाकुसुमैर्हुत्वा राजपुत्रान्वशं नयेत् कोरण्टकुसुमैर्व
षणान्हृषमलान्याद्दलाभवेः कोरण्टैः जितेन्द्रियं संयुक्तिः अनुलोमविलोमानः स्थित्वैतस्या
हुयाद्विनम् मंत्रमन्त्राणामष्टकुर्यान्मंत्रीमसूर्लोडिनैः मरिचैर्भिसंयुक्तं मिष्टैर्वशयेन्नारीं

श्री.
२५२

वाल्वणात् एतेनैव विधानेन तत्स्त्रीस्तम्भनान्यपि एवं बिल्वभवैः पुष्पैर्मधुत्रयसंयुतैः
नरनारीनरपतीन्होमतो वशमानयेत् मालतीबकुलोद्भूतैः पुष्पैश्चन्दनलोडितैः जुहु।
यात्कवितामेधां लभते वत्सरान्तरे मधुरत्रयसंयुक्तैः फलैर्बिल्वसमुद्भवैः जुहुयाद्व।
शयेल्लोकान्स्त्रियमायोनिपुष्कलाम् पाटलैः कुसुमैः कुन्दैः कृष्णैलैर्नागचम्पकैः नेपा
वतैर्विकसितैः कनमालैश्च होमानि यः गायनेवत्सरादर्वाक्स्त्रियापि जितपार्थिवः।
नेयावन्तेऽगः साज्यमन्त्रेश्च जुहुयाच्च वेदत्र समस्तद्रिमान् कस्तूरीकुंकुमोपेतेन कर्पूरेण जुहु।
मादृशो केदंयाहयिकेसयः सौदर्यमौपगच्छति लाजाज्य जुहुयात्को वी दीपितो रमयु
ग्मनान् विजित्यलोकानखिलान्सजीवेत्कराणतम् पादद्वयंमलयजं पाटेकुंकुम
केसरम् पादंगोरोचनोविशोराणिपिष्टाहिमांभसा विदध्यात्तिलकं भालेयात्पष्यो
नवोद्भ्रते यान्सूणोदृश्याने येवावश्याः सुतस्यतेविधात् कुंकुमकापिचोरासिसमभा
गानिवाल्यचेत चन्दनभागाजटामांसीनावनीरोचनामता कुंकुमसमभागस्यात्रिभा
गं चन्द्रंमतम् अगुरुनवभागः स्यात् विभागाः क्रमेणव हिमाद्रिः कन्यका पिष्टमे
नत्वेसमापितम् आदायतिलकं भाले कुर्याद्भूमिपतीश्वरान् वनितामदगवीच्या
मदोमन्तान्नवतेगजान् सिंहान्व्याघ्रान्महासर्पान्भूतवेतालराक्षसान् दर्शनादेव वश्येत्तिलकंधारयन्नरः।

७५

इत्यागमकल्पलतायां भैरवीसपर्याविधिरेकोनविंशतिपटलः वक्ष्यामि छिन्नमस्ताया
विद्यां सर्वार्थसिद्धिदाम् योज्ञात्वा मनुजः सर्वां परां सिद्धिमवाप्नुयः फेत्कारीतंत्रसंदिष्टचो
द्धारं प्रयत्नतः कथयामि समासेन साधकानां सुखावहम् तद्यथा लक्ष्मीलज्जा तथा
माया मात्राद्वादशिकाप्यथ वज्रवैरोचनीये मायायुग्मं ततः परम् फट्कारेण समायुक्तं
स्वाहान्तं तदनन्तरम् लक्ष्मीः श्रीः लज्जा क्लीं माया ह्रूं मात्राद्वादशिका ऐं वज्रवैरोचनी
ये स्वरूपं मायायुग्मं ह्रूं ह्रूं फट्कारः स्वरूपं स्वाहास्वरूपं तेन श्रीं क्लीं ह्रूं ऐं वज्रवैरोचनी
ये फट् स्वाहा इति षोडशाक्षरो मंत्रः लक्ष्मीबीजेन दारिद्र्यस्यान्तदा श्रीः सर्वतोमुखी लज्जा
बीजेन चाप्येन वश्यतां याति योषितः मायाबीजेन चाप्येन महापातकनाशनम् मा
त्राद्वादशिकाबीजमाद्यं स्यान्मुक्तिकारणम् तस्याध्यानं ब्रवीनरे वामाक्षिवह्निसंयुक्तं
बिन्दुनादविभूषितम् शिवबीजं महेशानि लज्जाबीजमुदाहृतम् ईशानमद्रसंयु
तारिबीजं सबिन्दुकं नादविभूषितेन च सवामकर्णोपरितः प्रकल्प्य मायां वदेत्तो हमा
नोषिणास्मामिति तत्रैवोक्तेः मात्राद्वादशिकेति द्वादशस्वरवर्णः स्यात्सार्द्धबिन्दुविभू
षितः इति तत्रैवोक्तेः मंत्रान्तरमाह अनादिबीजं मंत्रस्य कीर्तयेन्मंत्रविमनः वज्रवैरोच
नीयेस्वान्मायाबीजं ततः परम् फट्स्वाहया समायुक्तं मंत्रं मंत्रिमहोरगम् सर्वसिद्धि

प्रदं पुराणं भुक्तिमुक्तिफलावहम् अस्तादिबीजं शं ऌकारः वज्रवैरोचनीये स्वरूपं मायाबी
जं ह्रूं ह्रूं फट्स्वाहा स्वरूपं तेन वज्रवैरोचनीये ह्रूं ह्रूं फट्स्वाहा इति त्रयोदशाक्षरो मन्त्रः ।
तथा चोक्तं भैरवीतन्त्रे प्रणवेन त्रयो देवा ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः वकारे वरुणः साक्षात् जका
रे च सुराधिपः रेफे हुताशनो देवो वकारे च सुराधिपः यकारे त्रिपुरा देवी रेफे त्रिपुरसुंद
री त्रैलोक्यविजया देवी सदैवाकारसंभवा चकारे चण्डमाहेश्वो नकारेऽपि विनायकः ईका
रे कमला साक्षात् एकारे च सरस्वती मायायुग्मेन तथा देवी प्रकृतिः सहसंगता फट्कारे श
क्तिः साक्षात् स्वाकारे कुसुमायुधः हाकारे च रतिः साक्षात् एवं मन्त्रं समन्वयः इति मन्त्रवा
सना इति मन्त्रवर्णकथनेन द्वितीयमन्त्रस्यैवाभिधानात् प्रथममन्त्रे प्रणवस्य योनाभि
मानाभावात् न च बोधरावपिपवमङ्ग्रात् यदि च तन्त्रे प्रणवेन समायुक्तो मन्त्रः सर्वा
र्थसाधकः इति पाठः तदा प्रणवयोगेन मन्त्रान्तरत्वमित्यर्थः इति भावः तन्त्रान्तरे शक्ति
स्विन त्रिवाग्बीजं तारमेवान्ते समुद्धरेत् वज्रवैरोचनीये ते भगवान् साक्षात् भवेत् कूर्चमा
स्त्रं द्वितीये शक्तिमन्त्र इति तः शक्तिः क्रौं च त्रिवर्णं वाग्बीजं पं तारः ॐ भगवान् एका
रः साक्षात् यकारः क्रूं हूं अस्त्रं फट् द्विठः स्वाहा तेन क्लीं ह्रूं वज्रवैरोचनीये ह्रूं फट्स्वाहा इ
ति पंचदशाक्षरश्च शक्तिमन्त्रः तथा भैरवीस्तुतिः योनिः ... सप्ताक्षरात नेत्रे देवता छिन्नमस्ता साक्षाद्धि जैमायायुग्मं भवेत् मायायुग्मं कूर्च

तत्त्वबोधे शृणु देवि प्रवक्ष्यामि घोरसौदर्शिनामपि रमाकूर्चेन तथा लज्जा वाग्भवेव
चैव परम् रोचनीये पराहंहम त्वमंत्रोऽग्निवल्लभा रमा श्री कूर्चबीजं द्वे लज्जा क्री
वाग्भवं वज्रवैरोचनीयेस्वरूपं पराहं हं क्रौं क्रौं अस्त्रं फट् अग्निवल्लभा स्वाहा तथा
च श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं वज्रवैरोचनीये क्रीं क्रीं पराहं स्वाहा इति षोडशार्णो मंत्रः त्रिशक्तिमंत्रोय
था तथा च मंत्रान्तरमाह देवाग्रे वज्रवैरोचनीये सर्वपदं वदेत् बुद्धडाकिनि तथालीयेव
ज्रमन्त्रं प्रकीर्तयेत् वर्णिनीये शिवं षष्ठस्वरयुग्विन्दुचंद्रवत् हेयाफट्वह्निवनिताभा।
लत्वेषमन्त्रमहात् देवाग्रेॐ वज्रवैरोचनीयेस्वरूपं सर्वबुद्धडाकिनीये वज्रवर्णिनी।
येस्वरूपं शिवो हकारः षष्ठस्वर ऊकारः बिंदुरनुस्वारः चंद्रोर्धचंद्रः हेयाकूर्चबीजद्वयं फ
ट्स्वरूपं वह्निवनिता स्वाहा तेन ॐ वज्रवैरोचनीये सर्वबुद्धडाकिनीये वज्रवर्णिनी
ये हूं हूं फट् स्वाहा इति सप्तदशाक्षरो मंत्रः अस्य पूजाविधिं वदे सर्वसौभाग्यदायिनी
म् ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय स्वशिरसि प्रातः श्रीनाथादिनाद्गुरून् ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य
गुरुभ्यो नमः इति नमस्कृत्य देवीं ध्यायेत् कुलकुंडलिनीं सुषुम्नामार्गेण षट्चक्रभेदक्र
मेण परमशिवे नीत्वा ऐक्यं विभाव्य मनसाराध्य मूलाद्विब्रह्मरंध्रांतं बिसतंतुतनीय
सीम् साक्षादमृतानंदस्वरूपिणीं तत्प्रभापटलव्याप्तशरीरं परिचिंतयेत् आत्मानं तत

श्री
२४४

हूं फं विभाव्य बहिर्गच्छेत् ततः प्रातः कृत्यं समाप्य स्नात्वा पीठे न यावत् गत्वा यथोक्तविधिना ।
स्नात्वा पानेवा समीपे परिपाप्य चन्यमंत्रेण यथाशक्ति जप्त्वा गृहे गच्छेत् गायत्री यथा ।
ॐ वज्रवैरोचनीये विद्महे छिन्नमस्तायै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात् गृहे गत्वा हस्तौ पा
दौ प्रक्षाल्य पूजास्थाने प्रविश्य रक्तकंबलमासनमास्तीर्य ॐ आधारशक्तिकमलासना
य नमः इति आसने संस्थाप्य तदुपरि स्वस्तिकाद्यासनक्रमेणोपविश्य ततः स्वर्णादि पीठे
रक्तचंदनकुंकुमादिना यंत्रं लिखित्वा अग्रे पीठोपरि स्थापयेत् यथा चतुर्द्वारं भूपु
रं तन्मध्ये षट्दलपद्मं विलिख्य तन्मध्ये भानुमंडले सत्वरजस्तमोरूपं रेखात्रयपुतं त्रिको
णं विलिख्य तन्मध्ये त्रिकोणरेखास्त्रिहारपूर्वं योनिमंडलं विलिख्य त्रिकोणमध्ये
ये हूं हूं फट्कारं च लिखेत् इति यंत्रं लिखित्वा यथोक्तपीठे संस्थाप्य वामेनकृ
र्म्यां नमः वज्रिणी ... नमः श्रीं ह्रीं छिन्नमस्तायै नमः इति नमस्कृत्य सम
स्तोपसर्गोक्तप्रकारेण भूतशुद्धिं कुर्यात् यथा सोऽहं ... नि पापपुरुषं हृदि
मंत्रेण हृदयाज्जीवात्मानं कुलकुंडलिनी षट्चक्रभेदेन सहस्रदलकमलकर्णि
कांतर्गतपरमात्मनि संयोज्य पृथिव्यादीनि तत्त्वानि प्रविलाप्य पुरुषाकारभाक् प
नादिभवं संचिंतं प्रलहन्याग्निरस्कं चेद्यादि वामकुक्षौ विचिंत्य रक्तवर्णं वामेन सियमिति वायुबीजं षोडशवारं जपे

१९५

वामनासापुटेन वायुना देहमापूर्य पुनर्यमिति चतुःषष्टिवारं जपन् कुंभकं कुर्वन् दे
हसंशोष्य पुनर्यमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षनासापुटेन वायुं रेचयेत् ततो रूपेण वायुसंब
द्धेन रमिति वह्निबीजेन षोडशवारं जपेन दक्षनासापुटेन वायुना देहमापूर्य चतुःषष्टि
वारं जपेन कुंभकं कुर्वन् तद्भस्मीभूतं विचिंत्य रमिति द्वात्रिंशद्वारं जपन् वामनासया
भस्मना सह वायुं रेचयेत् ततः ठमिति चंद्रबीजं भ्रूमध्ये प्रकल्प्यामृतात्मके वामनासापुटेन पु
नः पानात्मकं ललाटचंद्रं षोडशवारं जपन् रेचयेत् ततो वमिति चतुःषष्टिवारं जपन् लला
टचंद्राद्गलितामृतरसैर्मातृकाक्षिप्तिनिपात्य तया देवोपासनयोग्यं सकलं वपुः कुर्वन् लमि
ति द्वात्रिंशद्वारं जपन् दक्षनासापुटेन वायुं रेचयेत् पुनर्नासापुटाभ्यां वायुमवष्टभ्य हं
सः सोहं अवतर २ शिवपदाज्जीव शिवं सुषुम्नापथेन प्रविश मूलशृंगाटमुल्लसो
ल्लसहंसः सोहं स्वाहा ततः पृथिव्यादीनि तत्त्वानि यथास्थाने स्थापयित्वा प्रत्यग्देवीं
समानीय हृदि हंसं देवता आं ह्रीं क्रों हंसः मम प्राणा इह प्राणाः एवं पंचबीजानि ५ म
म जीव इह स्थितः एवं ५ मम सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य
सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इति जीवन्यासेन ततः प्राणायामं कुर्यात् यथा इडावक्त्रे वामे
नसि हमिति बीजं षोडशवारं जपन् वायुना देहमापूर्य पुनस्तमेव चतुःषष्टिवारं

श्री.
२४५
२४६
245/246

जपेत् कुंभकं कुर्वन् पुनस्तमेव वारं जपेत् इडया नासापुटेन वायुं रेचयेत् एवं वारत्रयं
कुर्यात् अथ ऋष्यादिन्यासः अस्य मंत्रस्य भैरव ऋषिः सम्राट् छंदः छिन्नमस्ता देवता हुं
हुं बीजं स्वाहा शक्तिः अभीष्टसिद्धौ विनियोगः शिरसि भैरवऋषये नमः मुखे सम्राट्
छंदसे नमः हृदि छिन्नमस्तायै नमः कृतांजलिः ममाभीष्टसिद्धौ विनियोगः ततो
मातृकान्यासं कुर्यात् कनिष्ठादिक्रमेण करांगन्यासं कुर्यात् आं खड्गाय हृदया
य नमः कनिष्ठयोः ईं सुखड्गाय शिरसे स्वाहा अनामिकयोः ऊं वज्राय शिखायै वष
ट् मध्यमयोः ऐं पाशाय कवचाय स्वाहा तर्जन्योः औं अंकुशाय नेत्रत्रयाय वौषट् अंगुष्ठ
योः अः सुरक्षाय अस्त्राय फट् करतलपृष्ठयोः ततो अंगन्यासं कुर्यात् यथा आं खड्गाय
हृदयाय स्वाहा हृदये ईं सुखड्गाय शिरसे स्वाहा ऊं वज्राय शिखायै वषट् ऐं पाशाय क
वचाय स्वाहा स्कंधादि भुजद्वयपर्यंते औं अंकुशाय नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रत्रये अः सुरक्षाय
अस्त्राय फट् इत्यस्त्रं घोरेतालत्रयं दत्वा छोटिकाभिः दशदिग्बंधनं कुर्यात् ततो भूतशुद्धिं
पुनः कृत्वा देवीरूपं विचिंतयेत् बलिछिद्रप्रमाणं तत्यापदीपकलिकाग्रमानं घोरे शा
वर्षदेशी योध्यायेन्मंडलसंस्थिताम् पुनर्नरशरीरेमपि यान्मनोमंत्रविग्रहः देवी ध्याने
प्रवक्ष्यामि सर्वकामार्थसिद्धये इंगला पिंगला चैव सुषुम्णा च विशेषतः त्रिनाडीसंगता देवी त्रिगुणा त्रिविधा

छि

श्वेतरक्तान्तकृष्णोगौर्यालीशाविलम्बितः स्वनाभौ नीरजं ध्यायेद्द्वंद्वं विकसितं सितम्
तत्पद्मकोशमध्ये च मण्डलं चण्डरोचिषः जपाकुसुमसंकाशं नवबन्धूकसन्निभम् रजः
सत्त्वतमोरेखा योनिमण्डलसन्निभम् मध्ये चैव महादेवीं सूर्यकोटिसमप्रभाम् देवीं ता
चक्रे वामे धारयन्तीं स्वमस्तकम् प्रसारितमुखं भीमं लेलिहानोग्रजिह्वकम् मम
रक्तौघपिबन्तीं धारां तिजकण्ठसमुद्भूताम् विकीर्णकेशनिचयां नानाभूषणभूषिताम् ।
दिगम्बरां महाघोरां प्रत्यालीढपदस्थिताम् रतिकामोपविष्टां तां केचिद्ध्यायन्ति यो
गिनः विपरीतरतिस्थां च ध्यायेद्युतिमनोहराम् वर्णिनीडाकिनीयुक्तां वामदक्षिणपा
र्श्वयोः दक्षिणे वर्णिनीं ध्यायेत् डाकिनीं वामके तथा वर्णिनी लोहिता सौम्या मुक्तके
शी दिगम्बराम् कपालकर्त्रिकाहस्ता वामदक्षिणयोगतः देवीगलोच्छलद्रक्तधा
रापानं च कुर्वतीम् अस्थिमालाधरां देवीं नागयज्ञोपवीतिनीम् डाकिनीं वामपार्श्वे तु
कल्पान्तज्वलनोपमाम् विद्युज्जटाभनयनां दन्तपङ्क्तिबलाकिनीम् दंष्ट्राकराल
वदनां पीनोन्नतपयोधराम् महादेवीं महाघोरां मुक्तकेशीं दिगम्बराम् लेलिहानम
हाजिह्वां मुण्डमालाविभूषिताम् करस्थेन कपालेन भीषणेनातिभीषणाम् आघ्रा[?]
निषेवितां ध्यायेद्देवीं साधकसत्तमः अपरं तत्प्रवक्ष्यामि शृणु देवि यथाक्रमम् स्वनाभौ

श्री०
२४७

247

नीरजं सूर्यभानमंडलमंडितम् योनिचक्रसमायुक्तं गुणत्रयसमन्वितम् तन्मध्ये महा
देवीं ध्यायेन्नमस्तामपि देवताम् प्रदीपकलिकाकारामतिभीमां अवस्थिताम् करकञ्जोप
कोकबद्धाबद्धपद्मासनस्थिताम् योनिमुद्रासमायुक्तां हृदयस्थितलोचनाम् इतीदृनिक
लेध्यानेन तथा वा निकलेस्थितम् इतिध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य नमस्कृत्य अर्घपात्रं स्था
पयेत् तद्यथा त्रिकोणमंडलं कृत्वा तदुपरि त्रिपदिकामारोप्य मं वह्निमंडलाय दश
कलात्मने नमः इति त्रिपदिकां संपूज्य अस्त्राय फट् इत्यर्घपात्रं प्रक्षाल्य तदुपरि संस्थाप्य
अं सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्मने नमः इति पात्रं संपूज्य मूलमंत्रं जपेत् शुद्धजलमा
पूर्य ॐ सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलं संपूज्य मूलमंत्रमष्टधा जप्त्वा
ङ्गेणांगं सकवचेनावगुंठ्य धेनुमुद्रयामृतीकृत्य तत्र गंधपुष्पादीनि निक्षिप्य ते
नोदकेनात्मानं संप्रोक्ष्य पूजोपकरणं चाभ्युक्षयेत् ततो यंत्रोपरि पीठाम्नायं पूजयेत् यथा आ
धारशक्तये नमः कूर्माय नमः अनंताय नमः पृथिव्यै नमः सुधासमुद्राय नमः।
रत्नद्वीपाय नमः कल्पतरूद्यानाय नमः स्वर्णवेदिकायै नमः कल्पवृक्षेभ्यो नमः रत्न
मंडपाय नमः रत्नसिंहासनाय नमः आनंदकंदाय नमः संविन्नालाय नमः सर्वत
त्त्वात्मकपद्माय नमः प्रकृतिमयपत्रेभ्यो नमः विकारमयकेसरेभ्यो नमः पंचाशद्बीजाढ्यक

१९

ऐं सूर्य्यमेरुलाय द्वादशकलात्मने नमः ॐ सोममेरुलाय षोडशकलात्मने नमः मं वह्नि
मेरुलाय नमः सं सत्त्वाय नमः रं रजसे नमः तं तमसे नमः आं आत्मने नमः अं अन्तरात्म
ने नमः पं परमात्मने नमः ज्ञं ज्ञानात्मने नमः ॐ गन्धेन नमः क्लीं कामाय नमः मूलेन
श्रीछिन्नमस्तादेव्यै आसनाय नमः इति संपूजयेत् ततो मूलाधारस्य दीपकलिकाका
रतेजः स्वहृत्पंकेरुहस्थितं बिम्बं ततो यमैः षट्चक्रभेदक्रमेण परमशिवं नीत्वा।
तामेव शिवयोगेन स्थूलतामपगतां दत्तनासापुटेन निस्सार्य कुसुमाञ्जलावानी
य यंत्रोपरि स्थापयित्वावाहयेदनेन ॐ सर्वसिद्धिप्रदे वर्णिनीये सर्वसिद्धिप्रदे शक्ति
नीये छिन्नमस्ते पद्येहि मम सिद्धिं देहि देहि हुं हुं फट् स्वाहा इति मंत्रेन ततो यं
त्रोपरि स्थापयित्वा यंत्रस्थायाः प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् आं ह्रीं क्रों स्वाहा छिन्नमस्तायाः
प्राणा इह प्राणाः एवं ५ छिन्नमस्ताया जीव इह स्थितः एवं छिन्नमस्तायाः सर्वेंद्रिया
णि वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इति प्राणप्रतिष्ठा
कृत्वावाहयेत् भगवति श्रीछिन्नमस्ते इहागच्छ इह तिष्ठ सन्निहिता भव सन्निरुद्धा
भव अत्राधिष्ठानं कुरु मम पूजां गृहाण इत्यावाहनस्थापनसन्निधापनसन्निरोधना
मृतीकरणसकलीकरणावगुण्ठनमुद्राभिर्देवीमावाह्य देव्यंगे षडंगानि विन्यस्य ७

छं गृहीत्वा पुनर्देवीं ध्यात्वा षोडशोपचारैः पूजयेत् यथा पाद्याद्याचमनेति ततो मूलमंत्रे
ण पाद्यादिकं दद्यात् यथा मूलमुच्चरन् इदं पाद्यं छिन्नमस्तायै कल्पयामि नमः एषो
र्घः छिन्नमस्तायै नमः स्वाहेति केचित् एवं इदमाचमनीयं इदं स्नानीयं वस्त्रे आभर
णानि गंधं पुष्पं धूपं दीपं चंदनं नैवेद्यं पुरतः समानीयार्घजलेनाभ्युक्ष्यास्त्रेण मं
हुं कवचेनावगुंठ्य वमिति धेनुमुद्रयामृतीकृत्य तदुपरि मूलमंत्रमष्टधा जप्त्वा इदं नै
वेद्यं छिन्नमस्तायै कल्पयामि नमः इत्युक्त्वा अमृतोपस्तरणमसि स्वाहेति जलं गंडूषं द
त्वा प्राणाय स्वाहा अपानाय स्वाहा समानाय स्वाहा उदानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा इ
ति पंच प्राणाहुतीर्दत्वा नत्वा स्वीकारं विभाव्य अमृतापिधानमसि स्वाहेति पुनरा
पोशानं दत्वा इदमाचमनीयं छिन्नमस्तायै कल्पयामि नमः इति आचमनीयं दत्वा
पुनस्तांबूलानि छिन्नमस्तायै कल्पयामि नमः मूलमुच्चरन् छिन्नमस्तायै
इदं पुष्पं छिन्नमस्तायै वषट् नमः इति पुष्पांजलित्रयेणाभ्यर्च्य श्रीछिन्नमस्तां तर्पया
मि नमः स्वाहा इति देव्या मुखे वारत्रयं मनसा ततो देवीं दक्षिणावामक्रमेणावरणपूजां
कुर्यात् हुं इत्यनेनाभ्युक्ष्य आवरणान् पूजयेत् यथा वायव्यां गणेशाय नमः ऐशान्यां
गुरुभ्यो नमः आग्नेय्यां परमगुरुभ्यो नमः नैरृत्यां क्षेत्रपालाय नमः एवं करालाय नमः

दक्षिणे अतिकरालाय नमः पश्चिमे विकरालाय नमः उत्तरे महाकरालाय नमः म
ध्ये ॐ आधारशक्त्यै नमः ॐ कूर्माय नमः ॐ अनन्ताय नमः ॐ पृथिव्यै नमः ॐ आनंदा
कंदाय नमः ॐ नालाय नमः ॐ पद्माय नमः ॐ कर्णिकायै नमः ॐ आदित्यमंडला
य नमः ॐ सोममंडलाय नमः ॐ वह्निमंडलाय नमः ॐ सं सत्वाय नमः ॐ रं रजसे नमः
ॐ तं तमसे नमः ॐ रत्यै नमः ॐ कामाय नमः इति संपूज्य पूर्वादिदिक्षु वामक्रमेण
पत्रेषु पूजयेत् ॐ क्लीं एकलिंगायै नमः ॐ क्लीं योगिन्यै नमः ॐ क्लीं डाकिन्यै नमः ।
ॐ क्लीं भैरव्यै नमः ॐ क्लीं महाभैरव्यै नमः ॐ इंद्राक्ष्यै नमः ॐ क्लीं असितांग्यै नमः ॐ क्लीं
संहारिण्यै नमः मध्ये देवीसिंहासनाय नमः देवीदक्षिणे ॐ क्लीं यक्षस्यै वर्णिन्यै नमः
वामे ॐ क्लीं यक्षस्यै डाकिन्यै नमः इति संपूज्य पुनरपि गायत्र्यादिभिर्देवीं संपूज्य पुष्पांजलि
त्रयेणाभ्यर्च्य मेषादिबलिं दद्यात् बलिमंत्रो यथा ॐ सर्वसिद्धिप्रदे वर्णिनी ये सर्वबु
द्धिप्रदे डाकिनी छिन्नमस्ते एह्येहि इमं बलिं गृह्ण २ मम सिद्धिं देहि २ हूं हूं फट् ।
स्वाहा इति बलिं दत्वा आत्मानं तद्रूपं विभाव्य गुरुं नमस्कृत्य प्रातः देवीगायत्रीं जप्त्वा मू
लमंत्रमष्टोत्तरमष्टसहस्रं शतं वा जपेत् गायत्री यथा वैरोचन्यै च विद्महे छिन्नमस्तायै धी
महि तन्नो देवी प्रचोदयात् इति जप्त्वा मूलं जपेत् ततो जपं समाप्य प्राणायामं कृत्वा

श्री.
२४५

249

छागरक्तैर्वा ॐ गृहाणेति गृहीत्वा दिनादेव्या वामहस्तेन नेत्रोद्भूपं जपं समर्प्य मूलमन्त्रेणानेनोद्भू
लेन निवेदयेत्तत्वादेउमणामं क्षौमोपविश्याथो देवीं नैवेद्यं सर्वं प्राणाहुति दद्यात् परमीपिकारतो ज्ञा
नत्वमस्य गुह्यस्य वस्याः समनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यां मदरेण शिश्नायत्स्मृतं यदुक्तं
यत्कृतं तेन तन्मे यं बद्ध्यापि एणा भवतु स्वाहा मां मदीयं च श्रीछिन्नमस्तायै समर्पये इत्यात्मानं स
परिच्छेदं देव्यै समर्पये इदं पुनराचमनीयं छिन्नमस्तायै कल्पयामि नमः ततो भगवति
छिन्नमस्ते सुजितामितमसेवस्तुस्वामिहोमहुत्याकृजामं उल्लासात्पुष्पमादाय पाय्यापयत्तत
ना सामुद्रेन देवीं स्वहृदि समानीयानेन मन्त्रेण मार्ग्यं यत् तत्र मन्त्रः उत्तरे शिखरे जाते
भूम्यां पर्वतवासिनि ब्रह्मयोनिसमुत्पन्ने गच्छ देवि ममान्तरे इति देवीमेन नीत्वा हृ।
त्पद्मे संस्थाप्यात्मानं तद्रूपं विभाव्य निर्माल्यं शिरसि धृत्वा चरणामृतं पीत्वा यथासु
खं विहरेत् इति छिन्नमस्तासपर्यापद्धतिः अथ स्तुतिः नाभौ शुभ्रसरोजमध्यविलस
द्बन्धूककुसुमारुणाभास्वद्भास्करमण्डलं तदुदरे योनिं च चक्रे मखम् तन्मध्ये विपरीतमै
थुनपरप्रद्युम्नसत्कामिनीपृष्ठस्थां तरुणार्ककोटिविलसत्तेजःस्वरूपां शिवाम् १
वामे छिन्नशिरो दधानदिनेशपाणौ महत्कर्तृकां प्रत्यालीढपदां दिगन्तवसनामुन्मुक्त
केशव्रजाम् छिन्नात्मीयशिरःसमुच्छलदसृग्धारां पिबन्तीं परां बालादित्यसमप्रकाशविलसन्नेत्रत्रयो
द्भासिनीम् २

वामादन्यत्रनाडीबहुबहलगलद्रक्तधाराभिरुच्चैः पायंतीमस्थिमूषाम्बकमल
लसत्कर्तिकोग्रग्रवर्णाम् रक्तामारक्तकेशामपगतवसनां वर्णिनीमात्मशक्तिं
प्रत्यालीढैकपादामरुणितनयनां योगिनीं योगमुद्राम् ३ दिग्वस्त्रां मुक्तकेशीं प्र
लयघनघटाघोररूपां प्रचंडां दंष्ट्राढ्यां दुष्प्रेक्ष्यवक्त्रोदरविवरवलल्लोलजिह्वोग्रभासम् ।
विद्युल्लोलाक्षियुग्मां हृदयतटलसद्भोगिभीमां सुमूर्तिं सद्यः छिन्नात्मकंठप्रगलि
तरुधिरैर्डाकिनीर्वर्धयंतीम् ४ ब्रह्मेन्द्रेशाच्युताद्यैः शिरसि विनिहितानन्दपादारविंदा
मात्मज्ञैर्योगिमुख्यैः सुनिपुणमनिशं चिंतितां चिंत्यरूपाम् संसारे सारभूतां त्रिभुवनजन
नीं छिन्नमस्तां प्रशस्तामशनिशप्रोतामिष्टदात्रीं कलिकलुषहरां चेतसा चिंतयामि
उत्पत्तिस्थितिसंहृतीर्घटयितुं धत्ते त्रिरूपां तनुं त्रैगुण्याज्जगतो यदीयविकृतिर्ब्र
ह्माच्युतः शूलभृत् तामाद्यां प्रकृतिं स्मरामि मनसा सर्वार्थसंसिद्धये यस्याः स्म
रपदारविंदयुगले लाभे भजंते नराः ५ आलिपिषिञ्जनपुरंधोभोगशून्यापरोहं बहु
विधकुलकर्मारंभसंभाविनोहम् पशुजनविमुखोहं भैरवीसंस्थितोहं गुरुचर
णपरोहं भैरवोहं शिवोहम् ७ इदं स्तवं महापुण्यं ब्रह्मणा भाषितं पुरा यः पठेत्सा
नतस्याय देव्याः सन्निहितोपि वा नस्य सिद्धिर्भवेद्देवी वांछितार्थप्रदायिनी यत्नेपान्ये

ग्रा॰

२५०

250

हतं जपं तोषयेद्भक्तिनमेवच वर्षं यावन्महाविद्यामन्त्रो सिद्धिं लभेद्ध्रुवम्‌ इति ग्रहलक्षणामेले
ख्यिग्रमलतात्रम्‌ अथ संवत्सरं यावत्फलहारी प्रयत्नतः विमलनामग्रहपरः शिवभक्तिप
रायणः यथाशक्ति जपेन्नित्यं ध्यात्वा देवीं यथोदिताम्‌ फलेषु फलात्तु कूष्माण्डश्रेष्ठं जनीये
प्रयत्नतः अथ संवत्सरे तीते शोध्येणान्तकमलकः मामध्येन भवेद्विद्यां विक्रमेणादि
वस्मृतिः सर्वज्ञः शोभनात्तुल्यतेजसा च दिवाकरः वर्षार्द्धं चैव नैहस्रे देवद्रूपं वहस्थाने य
यत्र चाभिचारस्यान्महादेवीं तु ततनरम्‌ शीघ्रं मारयति क्रुद्धा सर्वकामफलप्रदा अथ काम्या
नि भक्तो मल्लैश्च वशान्ते वश्ये तपुष्पाणि विनिःक्षिपेत्‌ आकृष्टौ च वशीकारे रक्तमेव विनिर्दि
शेत्‌ स्तम्भने मोहने मन्त्री पीतपुष्पाणि निःक्षिपेत्‌ उच्चाटने मारणे च कृष्णमेव विनिःक्षिपे
त्‌ काम्यकर्मणि सर्वत्र ध्यानं स्यात्पुष्पवर्णकम्‌ पुष्पवर्णाकमिति यद्वर्णपुष्पैः स्नाना
न्नहवर्णां देवतां ध्यायेत्‌ इत्यर्थः राज्ञो बलिः प्रदातव्यो मत्स्यमांसासवादिभिः अथ याम
पुष्पानाद्येमधुम्रे विभवविस्तरैः ताम्बूलवदनः श्रीमान्नाट्यभक्तिपरायणः जपेन्मा
त्रेविमुच्येत सर्वैरेव हि पातकैः ताम्बूलेन विना चैव मत्स्यमांसैस्तथासवैः मांसभक्ति
बलिर्देविमन्त्रसिद्धिं प्रयच्छति तस्मात्सर्वप्रयत्नेन बलिर्देयः सदामिषैः आमिषेण
विना न त्वदेवी न सिद्धिं प्रयच्छति हरेति वरमज्ञानि परम्‌ अथ वक्ति मधुपानेनि हदं

८१

यातं द्वीपादि कर्मं यास्यप्यवेनिकेचित् अन्यथा बलिदानेन त्वप्रसंगात् बलिदान
मंत्रः सूजापडुतो लिखितः अनास्याविध्रमत्यं नमप्रूजाजपकर्मणि आलस्यं भीरु
ताशक्ति मंत्रहानिः स्तनिश्चयः नास्ति द्वेषो न विद्वेषो न शौचं नियमो न च सिद्धमंत्र
जपानात्रयुगसेवापरिश्रमः नाग्रजपानउग्निहन्मं जालों मैं शूनेरतः सदा कालं जपे
मंत्रमिमं सर्वसिद्धिप्रदायकम् लिखित्वा स्वकरे मंत्रमानं संस्पृशेन्नरः विषं च निर्दृव
द्वेगान्तीर्यं मात्युच्छ्रजायते भस्मेन ध्यानमात्रेण मन्त्रमस्त्याप्येन्नरः महोत्पातप्रशान्ते देहे
मन्त्रमस्त्याप्येद्ध्रुवम् रक्तेन वश्यमायाति सर्वं मा क्रष्यते जगत् पीतेन स्तंभयेत् सर्वं
लोकं वाजिगजादिकम् कृष्णेन ध्यानयोगेन रिपुमुच्चाटयेन्नरः मारयेच्च प्रयत्नेन कृ
ष्णध्यानात्रसंशयः तर्पणं च प्रकुर्वीत मयसा पायसेन च आज्येन मधुना वापि स्मरणा
मंत्रसाधकः ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राः सर्वे यथाक्रमम् तर्पणस्य विधानेन महाबलि।
हिः प्रजायते तथा क्षीरेण ब्राह्मणो लक्ष्यां तद्वेन तन्त्रपवशजैः सात्विकैः वैश्यवर्णो अ
ज्ञास्वैवं शूद्र जातिभिः ततो जपं प्रकुर्वीत जायते तेन सिद्धयः लक्षं जप्त्वा स्पृशेन्मंत्र सकल मे
त्सिद्धिं यच्छत्यसितम् सर्वं संपद्यते देवि जपहोमात्रसंशयः अथ होमविधिं वक्ष्ये सर्वसि
द्धिप्रदायिनीम् विधाय मंडले सर्वे सर्वांसंचयथाविधि षट्कोणे मंडले चैव वह्निः ॥

श्री॰
२५१

251

स्थापनमाचरेत् ततो होमं प्रकुर्वीत सर्वसिद्धिः क्रमस्मैरेवैः श्रीफलानां पलाशानां तथै
वोडुंबरस्य च सर्वसिद्धिप्रदो होमः कर्तव्यो त्रिमधुयुक्ततः शतमष्टोत्तरं कृत्वा जपेत्कुर्यां
ततः परम् मालतीकुसुमैर्होमः कर्तव्यो मधुसंयुतैः घृतेन सहितो वापि वागीशत्व
प्रदायकः आज्यपुष्पेन भक्तेन बलिर्देयः महामिषैः षण्मासं दीपसंयुक्तो लक्ष्मीस्त
स्थिरा भवेत् छागमांसं सरक्तं च घृतेन प्लावितं तथा योजहोत्यपुनर्देवि राजान
स्ववशो भवेत् घृतेन करवीरेण होमं सम्यक्करोति यः लक्षमात्रविधानेन सजीव
कालदहकः कणिकासहस्राणि योजहोति घृतैः सह सप्तासमानि परांसिद्धिमीप्सि
तोम्हरस्य धरे वेष्टकंकुसुमं कृत्वा घृतेनाप्युतसंछ्यकम् तस्य श्रीनामवे देवि सर्वसिद्धि
फलप्रदा तिलतंडुलहोमं तया घृतेन समाचरेत् जायते तस्य मित्राणि जायते सरस्वद
रि पायसेन चरेद्धोमं घृतेन सह सुंदरि त्रिसंध्यं मासमात्रं तु वागीशत्वमवाप्नुयात् ।१
तेष कथितो देवि क्रमो होमविधेर्मया अपरं च प्रवक्ष्यामि कामना या विशेषतः गो याम
सं च मधुना वा मत्स्येन होममाचरेत् अपि देवा वशं यान्ति किं पुनः क्षुद्रमानुषाः तत्तमांस
न साज्येन कृत्वा होमं वरानने सर्वसिद्धिमवाप्नोति स्वर्गे न मपिडुलं भम पललेमा द्वि
षे कृत्वा मधुना सहसंयुते समभयिता [illegible] बलं हरेपि संस्थितम् च एप कज्जूतसे [illegible] नगवरान्नजे रिपुसेन्यमहा [illegible] भय

सयोगोमापुमांसेनहोतव्येसरयान्वितम् नूनंहस्तेभवेन्नस्यसर्वसिद्धिप्रवर्तनम्।
गोमांपुंहोमयेयस्तुपलदेनसमोभवेत् जम्बामंश्रीकृतेनोराश्रोरांघ्रवविनिपातयेत् श्री
फलानांपलाशानांमूलेवोऽरस्यच योलहंहोमयेद्यस्तुपलदेनसमोभवेत् महा
मांसेनयःकश्चिद्धोमयेन्मंपुसंयुतम् शतमष्टोत्तरंदेविविसंध्येसाधकोत्तमः सर्वभक्ष
मेदिनीक्रान्ताचएमासेननसंशयः राज्यंनसमयमच्छेनिडाकिन्यःप्रीतिसंयुताः।
कोकिलापत्रलहेनयोजहोतिबितानले समाश्रयतिशत्रूणांबलंहरंमसंस्थितम्
काकपक्षैःकृतोहोमोदसराग्रेसमाहितः आलोडकाकहतेलेनसयोधाटनमारणे।
शान्तिकार्येनथापुष्टौचतुरस्रेसमाचरेत् वशीकारेत्रिकोणेचमारणेचाटनेन
था वर्तलेमेऽलाकारेंकुण्डेविचक्षणः भक्ष्याभक्ष्योतथादेविदीर्घकुंडेसमा
चरेत् अथबलिः ह्रींसर्वयोगिनीभ्योगृह्णगृह्णस्वाहाइतिगृह्यबलिंदद्यात् ततः
क्षेत्रपालःमंबलिंगृह्णस्वाहाइतिगृह्यकोणेदद्यात् क्षींक्षींदेवीपुत्रवटुकनाथ
कपिलजटाभारभास्वत्त्रिनेत्रइमंबलिंगृह्णगृह्णस्वाहाइतिगृह्यमध्येदद्यात्
ह्रींयोगिनीभ्यःसर्वक्षेत्रवासिनीभ्यःसर्वपीठोपपीठसर्वसंदेहोपसंदेहचत्वरोप
चत्वरवासिनीभ्यःइमंबलिंगृह्णस्वाहाइतिगृह्यमध्येदद्यात् मांसभक्ष्यबलिम्

श्री॰
२५२
252

अपरं च प्रवक्ष्यामि विद्यादृष्टप्रकाशकम् । अथ कृष्णत्रयोदश्यां मेषके वै निशार्धके ।
गत्वा श्मेनरगो भूत्वा विमुक्तो दशधा ततः । देवीरूपं स्मरन् मन्त्री ध्यायेद्वा साधकोत्त
मः । एवं मंडलमालिख्य षट्कोणानत्रमेलिखेत् । पूजयेत्तां देवीश्च मंडले कथितानः प्रि
ये नवनानाविधैः पुष्पैः श्वेतपुष्पकलोहितैः । देवीरूपणमेचिंम पूजयेत्साधकोत्तमः ।
सहस्रमयुतं वापि जपेद्भक्तिसमाहितः । बलिं च तत्र मंत्रेण दद्यात्कुक्षिसमन्वितान् । ता
म्बूलैश्च धूपैर्नैवेद्यालंकारभूषणैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र सुवेद्दक्षिणां दत्वा । अने
नविधिना लक्ष्मीर्विद्यास्सर्वामवाप्नुयात् । एकरात्रेण लभते विद्यालक्ष्मीं न संशयः ॥
द्विरात्रेण यशोराशिस्त्रिरात्रेण गुरुः स्वयम् । विमुक्तः इति दशरात्रे यावत्संसगं भूत्य
द्रूयथेः । एवं कल्पं सदा कार्यं वलचारिधनेशिवे । अस्मिन्देहे महेशानि खेच्छ पा
कमिचारभेत् । भैरव उवाच । दिनशः प्रातरुत्थाय पश्यात्तलसमाश्रितः । ध्यात्वा भ
ह्ला क्लिं त्रैमंत्रं जपेदष्टोत्तरशतम् । त्रिशतं वा जपेत्त्रिलमष्टोत्तरसहस्रकम् । षण्मा
सेन महावाग्मी गद्यपद्यमयो भवेत् । वत्सराद्दशशास्त्राणां निश्चितं पारगो भवेत् । त्रिव
त्सराद्भवेद्धैवामीश्वरश्चापरः । तस्य दर्शनमात्रेण वादिनो निष्प्रभावताम् । पलायन्ते
तथा भूमौ यथा सिंहभयाद्गजाः । दृष्ट्वा शेनो गमंत्राणां मूलमंत्रान् सारजः सहस्रदानं जपेत्त्रिसंध्यं के चिद्यदा मिदं शिवे श्रीदीक्षा गविद्यात्रीच पोवि

संहारकारिणी पश्चात्त्रिमूर्तिः सेवकाश्यते ॥ इत्यागमकल्पलतायां विद्यामन्त्रोपासनाप्र
करणं नाम विंशः पटलः ॥ अथ प्रकीर्णकम् ॥ अथ सारस्वतमन्त्राः ॥ वद वद वाग्वादिनि स्वाहा
दशलक्षं जपेत् ॥ ॐ नमो भगवति वद वद वाग्वादिनि स्वाहा ॥ अष्टलक्षं जपेत् ॥ ॐ ह्रीं ऐं ह्रीं
सरस्वत्यै नमः द्वादशलक्षं जपेत् ॥ ऐं वाचस्पते अमृते प्लवः प्लुः एकादशलक्षं जपेत् ॥ ऐं
ह्रीं स्त्रीं त्रिलक्षं जपेत् ॥ अथ लक्ष्मीमन्त्राः ॥ श्रीं द्वादशलक्षं जपेत् ॥ ऐं श्रीं ह्रीं क्लीं द्वादशल
क्षं जपेत् ॥ नमः कमलवासिन्यै स्वाहा दशलक्षं जपेत् ॥ ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ब्लौं सौः जगत्प्रसू
त्यै नमः द्वादशलक्षं जपेत् ॥ ॐ ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं महा
लक्ष्म्यै नमः लक्षं जपेत् ॥ अथ भुवनेश्वरीमन्त्राः ॥ ह्रीं द्वात्रिंशल्लक्षं जपेत् ॥ ऐं ह्रीं श्रीं द्वाद
शलक्षं जपेत् ॥ ऐं ह्रीं ऐं २४ लक्षं जपेत् ॥ आं ह्रीं क्रों २४ ॥ अथ त्वरितामन्त्राः ॥ ॐ ह्रीं हुं
खे च छे क्षः स्त्रीं हुं क्षे ह्रीं फट् १ हुं खे क्षः त्रिकण्टकीये २ क्षे स्त्रीं क्षः वषट् त्रिकण्टकीये त्रि
लक्षं जपेत् ॥ ॐ ह्रीं ऐं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा ४ ऐं ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा ह्रां वज्र
प्रस्तारिणीये १ श्रीं ह्रीं क्लीं त्रिपुरे देव्य १२ ॐ आं ह्रीं क्रों एहि परमेश्वरि स्वाहा ॥ अष्टादश
ये ५ ॐ नमो भगवति माहेश्वरि अन्नपूर्णे स्वाहा ॥ षोडशसहस्रं जपेत् ॥ ह्रीं पद्मावति
स्वाहा २ इति नित्यादिमन्त्राः ॥ अथ दुर्गामन्त्राः ॥ ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः ॥ ८ महिषमर्दि

श्री॰
२५३
253

नि स्वाहा ६ ॐ दुं गें दुं गं वनदुर्गे स्वाहा ५ ज्वलज्वलशूलिनि दुष्टग्रह हुं फट् स्वाहा
वनदुर्गामंत्राः ३ उत्तिष्ठ पुरुषि किं स्वपिषि भयं मे समुपस्थितम् यदि शक्यमशक्यं
वा तन्मे भगवति शमय स्वाहा ४ इति दुर्गायाः पंचमंत्राः अथ भैरवीमंत्राः बाला
ऐं क्लीं सौः हसरीं हसकलह्रीं हसौः २४ अथ मातंगीमंत्राः ऐं क्लीं श्रीं ॐ नमो भगव
ति श्रीमातंगेश्वरि सर्वजनमनोहरि सर्वमुखरंजिनि सर्वसुखरंजनि सर्वराजवशंकरि
सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वलोकममवशं मे वशमानय स्वाहा अथ
प्रीत्यर्थं नाम च अयुतं जपेत् अथ गणपतिमंत्राः गं ४ महागणपतिमंत्राः ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं
ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा १ गं क्षिप्रप्रसादनाय नमः
हेरंबमंत्रः ॐ गं हेरंब नमः २ अथोच्छिष्टगणपतिमंत्रः ॐ हस्ति पिशाचि लिखे १९ ...
ॐ हस्तिमुखाय लंबोदराय उच्छिष्टमहात्मने क्रों आं ह्रीं उच्छिष्टाय स्वाहा ॐ ह
स्तिमुखाय लंबोदराय उच्छिष्टमहात्मने आं क्रों ह्रीं ग्रीं घे घे उच्छिष्टाय स्वाहा ।
एकोनविंशत्यक्षरो मंत्रः १ अथ वक्रतुंडमंत्रः वक्रतुंडाय हुं वक्रतुंडाय क्लीं नमः ।
२ ... अथ हरिद्रागणपतिमंत्राः ॐ हुं गं ग्लौं हरिद्रागणपतये वरवरद सर्वजन
हृदयं स्तंभय स्तंभय स्वाहा   असाधिकमहत्त्वं जपेत् अथ कार्तिकेयमंत्रः ।

५५
।
८७

ॐ वं वज्राय नमः अथ वंशमंत्रः सौं सोमाय नमः १ अथ विद्यामंत्रः ॐ ऐं विद्ये विद्यामालिनि
चंद्रिणि चंद्रमुखि स्वाहा अथ सूर्यमंत्रः घृणि सूर्य आदित्य १ क्रां क्रीं सः १ हंसः १।
अथाग्निमंत्रः ॐ भूर्भुवः स्वरग्ने जातवेद इहावह सर्वकर्माणि साधय स्वाहा १ उत्तिष्ठ पु-
रुष हरिपिंगल लोहिताक्ष देहि ददापय स्वाहा १ अथ विष्णुमंत्रः ॐ नमो।
नारायणाय १ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय १ ॐ क्लीं क्लीं श्रीं लक्ष्मीवासुदेवाय नमः १
अथ दधिवामनमंत्रः ॐ नमो विष्णवे सुरपतये महाबलाय १ अथ हयग्रीवमंत्रः उद्गि-
रत्प्रणवोद्गीथ सर्ववागीश्वरेश्वर सर्ववेदमयाचिन्त्य सर्वं बोधय बोधय ५ अथ रघु-
नाथमंत्रः रां रामाय नमः श्रीं सीतायै नमः अथ रघुनाथस्य मालामंत्रः ॐ नमो भग-
वते रघुनंदनाय रक्षोघ्नविशदाय मधुरप्रसन्नवदनायामिततेजसे बलाय रामाय वि-
ष्णवे नमः ॐ जानकीवल्लभाय स्वाहा अथ गृहाद्विवाहमंत्रः ॐ नमो भगवते वराहरूपा-
य भूर्भुवः स्वः पतये भूपतित्वं मे देहि ददापय स्वाहा १ अथ भरणामंत्रः ॐ नमो भग-
वते परशरणे परशुणाय रे परे स्वाहा १ अथ नरसिंहमंत्रः ॐ उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्व-
तोमुखम् नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहम् १ क्ष्रौं ॐ क्ष्रौं नमो भगवते नर-
सिंहाय ज्वालामालिने दीप्तदंष्ट्राय अग्निनेत्राय सर्वरक्षोघ्नाय सर्वभूतविनाशनाय

गो॰ २५४

254

सर्वभूतविनाशनाय सर्वज्वरविनाशनाय दह दह पच पच रक्ष रक्ष हूं फट् स्वाहा १ ॐ श्रीं
ह्रीं क्लीं फट् स्वाहा ९ सुदर्शनास्त्रमंत्रः ॐ सहस्रार हूं फट् अथ प्राकारमंत्रः ॐ त्रैलोक्यर
क्ष रक्ष हूं फट् स्वाहा १२ महासुदर्शनास्त्रमंत्रः ॐ नमो भगवते महासुदर्शनाय हूं फट् स्वा
हा १ अथ पुरुषोत्तममंत्रः ॐ क्लीं श्रीं नमः पुरुषोत्तम प्रत्यक्षनिरूप लक्ष्मीनिवास सकलज
गन्मोहन सर्वस्त्रीहृदयविदारण त्रिभुवनमदोन्मादकर सुरासुरमनुजसुन्दरीजनव
ल्लभ मनोसितायतताप पदीपय दीपय शोषय शोषय मारय स्तम्भय २ मोहय २ द्राव
य २ आकर्षय २ समस्तपरमसुभग सर्वसौभाग्यकर सर्वकामप्रद अमुकं हन २ चक्रे
ण गदया खड्गेन सर्वबाणैः भिंद २ पाशेन कट्ट २ अंकुशेन ताडय २ तुरु तुरु किं
तिष्ठसि तावद्यावत्समोहितं मे सिद्धं भवति हूं फट् नमः द्विशताक्षरो मंत्रः ४ अथ गो
पालस्य क्लीं कृष्णाय गोविंदाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा अयुतं द्विलक्षं जपेत् ।
क्लीं कृष्णाय स्वाहा गोपीजनवल्लभाय स्वाहा १ ॐ नमः कृष्णाय देवकीपुत्राय हूं फ
ट् स्वाहा १ ग्लौं क्लीं नमो भगवते नंदपुत्राय बालवपुषे श्यामलाय गोपीजनवल्लभाय
स्वाहा १ क्लीं कृष्णाय गोविंदाय १ क्लीं ८ गोपालस्य मालामंत्रः नमः कामदेवाय सर्वजन
प्रियाय सर्वजनसंमोहनाय ज्वल ज्वल प्रज्वल २ सर्वजनस्य हृदयं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा अथ महेशमंत्राः नमः शिवाय ॐ नमः शिवाय २४

५५

२४ क्लीँॐनमःशिवायक्लीँ १४ ह्रौँ ५ ॐक्लीँह्रौँनमःशिवाय ९ अथमृत्युंजयमंत्रः ॐ
जूँसः ३ ॐक्लीँदक्षिणामूर्तयेतुभ्यंवटमूलनिवासिनेध्यानैकनिरतांगायनमोरुद्रा
यशंभवेमाँक्लीँ अथपुनर्द्वयसंपुक्तंगणलतेजपेन्नवम् ॐनमोभगवतेदक्षिणामूर्तये
मह्यंमेधांप्रयच्छस्वाहा १ अथचिंतामणिमंत्रः ह्स्रौँनमःलॐकंअर्धनारीश्वराय
मंत्रः १ अथमालामंत्रः ॐनमःपशुपतयेॐनमोभूताधिपतयेॐनमोरुद्रायखट्वा
लखट्वांगधारणवि हरविहरसरसरनृत्यनृत्यश्मशानवासिभस्मार्चितशरीरायघंटा दि
कपालादिधरायव्याघ्रचर्मपरीधानायशशांककृतशेखरायकृष्णसर्पयज्ञोपवीतिनेच
लाचलाचलअनिवर्तककपालिनेहनहनभूतान् त्रासय २ मंडलमध्येकटकटरुद्रां
कुशेनशमय २ प्रवेशय २ आवेशय २ चंडासिधाराधिपतिरुद्रज्ञापयतिस्वाहा अ
घोरास्त्रमंत्रः क्लीँस्फुरस्फुरप्रस्फुरप्रस्फुरघोरघोरतरतनुरूपचटप्रचटप्रचटकह
कहबमबमबंधबंधघातयघातयहुँफट्स्वाहा १ अथपाशुपतास्त्रमंत्रः ॐश्लीँप
शुहुँफट् ९ अथदेवपालमंत्रः ॐदौँदेवपालायनमः १ आपदुद्धारवटुकमंत्रः क्लीँव
टुकायआपदुद्धारणायकुरुकुरुवटुकायक्लीँ १ भारतीक्रियाप्रकरणम् अथक्रमदी
पिकोक्तगोपालमंत्राः क्लीँ ९ क्लीँकृष्णायगोविंदायगोपीजनवल्लभायस्वाहा १ गो

श्री
२५५
255

पीजनवल्लभायस्वाहा १ क्लींग्लौंक्लींश्यामलांगायनमः १ क्लींकृष्णक्लीं १ क्लींकृष्णा-
यनमः १ क्लींगोकुलनाथायनमः कृष्णायगोविंदायनमः १ बालवपुषेकृष्णायस्वा-
हा १ क्लींहृषीकेशायनमः १ श्रींह्रींक्लींगोपीजनवल्लभायस्वाहात्रयोदशाक्षरोयं
ऐंक्लींश्रींह्रींगोपीजनवल्लभायस्वाहाचतुर्दशाक्षरोयं १ ॐक्लींश्रींनमोभगवतेनंद
पुत्रायश्यामलांगायबालवपुषेकृष्णायगोपीजनवल्लभायस्वाहा १ ॐनमोभगव
तेनंदपुत्रायनंदवपुषेश्रीगोपीजनवल्लभायस्वाहा १ गोकुलनाथायनमः १ ॐश्री
क्लींक्लींकृष्णायगोविंदायश्रीगोपीजनवल्लभायस्वाहा १ क्लींकृष्ण १ क्लींकृष्णाय
क्लीं १ गोपालायस्वाहा १ क्लींकृष्णायस्वाहा १ कृष्णायगोविंदायश्रींक्लींक्लींकृ-
ष्णायक्लीं १ क्लींकृष्णायगोविंदाय १ दधिभक्षणायस्वाहा १ सुप्रसन्नात्मनेनमः १
श्रीमन्नंदकुमारचरणौसदाशरणंप्रपद्ये १ मममनस्त्वंभिनबालललीलात्मने
हूंफट्स्वाहा १ गोपालवेशधरायवासुदेवायहूंफट्स्वाहा १ क्लींश्रींक्लींकृ-
ष्णायगोपीजनवल्लभायगोविंदायस्वाहा १ श्रींह्रींक्लींकृष्णायगोविंदायस्वाहा १
षोडशी श्रींह्रींक्लींगोपीजनवल्लभायस्वाहाक्लींह्रींश्रीं १ क्लींश्रींगोपीजनवल्ल-
भायस्वाहा १ ॐनमोभगवतेरुक्मिणीवल्लभायस्वाहा १ क्लींकृष्णायगोविंदायगोपीजनवल्लभायस्वाहाक्लीं १

८९

क्लीं क्लीं गोपीजनवल्लभाय स्वाहा १ ऐं क्लीं कृष्णाय क्लीं गोविंदाय श्रीं गोपीजनवल्ल
भाय स्वाहा ह्सौः इति गोपालमंत्रप्रकरणम् अथ रामार्चनचंद्रिकोक्तरघुनाथमंत्राः।
रां ५ राम ५ ॐ राम ५ क्लीं राम ५ श्रीं राम ५ क्लीं राम ५ ऐं राम ५ रां राम ५ रामचंद्र ५
रामभद्र ५ रामाय नमः ५ रां रामाय नमः ५ क्लीं रामाय नमः ५ क्लीं रामाय नमः ५ ऐं रा
माय नमः ५ श्रीं रामाय नमः ५ ॐ रामाय नमः ५ इति मंत्रदशमंत्राः अं रामाय नमः ५
एवं प्रकारेण पंचाशन्मंत्रा भवंति अं रां रामाय नमः आं रां रामाय नमः इत्यादिक्रमेण मा
मातृकाः पंचाशन्मंत्रा भवंति इति केचित् श्रीं क्लीं क्लीं रामाय नमः ५ श्रीं ऐं क्लीं रामाय न
मः इति केचित् श्रीं रां रामाय नमः ऐं रां रामाय नमः ऐं माय नमः क्लीं रां रामाय नमः।
श्रीं अं रां रामाय नमः इति केचित् ॐ रां रामाय नमः श्रीं रामचंद्र श्रीं ह्रीं रामचंद्र क्लीं क्लीं
रामचंद्र क्लीं एवं प्रकारेण रामभद्रस्यापि श्रीं ह्रीं क्लीं इति बीजत्रयं प्रत्येकेन आद्यंते
दत्वा मंत्रमुद्धरेत् श्रीं रामचंद्र श्रीं स्वाहा क्लीं रामचंद्र क्लीं हुं फट क्लीं रामचंद्र क्लीं न
मः ॐ रामचंद्राय नमः ॐ रामभद्राय नमः रां रामचंद्राय नमः रामभद्राय नमः ॐ रां राम
भद्राय नमः रां रं रामाय हुं फट स्वाहा रां क्लीं नमो रामाय क्लीं हूं जानकीवल्लभाय।
स्वाहा ॐ नमो भगवते रामचंद्राय ॐ नमो भगवते रामभद्राय नमः जय श्रीरामचंद्र

श्री

२५६

२५८

256/257

ममभञ्जय श्रीरामचंद्रजयरामचंद्रजयइतिवा ॐनमोरामायभगवतेमहापुरुषा
यनमः रामभद्रमहेष्वासरघुवीरनृपोत्तम दशास्यांतकमांरक्षदेहिदापयमेश्रिय
म ॐनमोभगवतेरघुनंदनायरक्षोघ्नविशदायमधुरप्रसन्नवदनायामिततेजसे
बलायरामायविष्णवेनमः श्रींसीतायैस्वाहा लंलक्ष्मणायनमः भंभरतायनमः
शंशत्रुघ्नायनमः इतिरघुनाथमंत्रप्रकरणम् अथहनुमन्मंत्राः ॐह्रौंहनुमताय
महावीरपराक्रमायनमः क्रौंसर्वकार्याणिसाधय २ हुंहुंस्वाहाह्रौंॐ इतिहनु
मन्त्रोथकृष्णामामंत्राः क्रीं १ क्रीं क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं दक्षिणेकालिके क्रीं क्रीं क्रीं
हूं हूं ह्रीं ह्रीं फट् स्वाहा ॐ ह्रीं हूं हूं क्रीं क्रीं दक्षिणेकालिके क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं क्रीं हूं
ह्रीं ऐं हूं ॐ ऐं ह्रीं फट् स्वाहा क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं क्रीं दक्षिणेकालिके क्रीं स्वाहा
हूं ह्रीं दक्षिणेकालिके हूं ह्रीं स्वाहा कालीहृदये ॐ ह्रीं क्रीं स्वाहा क्रीं हूं ह्रीं दक्षि
णेकालिके क्रीं हूं ह्रीं स्वाहा नमः आं क्रों फट् स्वाहा कालिके हूं क्रीं हूं फट् हूं ह्रीं क्रीं
हूं ह्रीं अघुनजपेत् क्रीं क्रीं हूं हूं स्वाहा क्रीं हूं ह्रीं दक्षिणेकालिके क्रीं हूं ह्रीं ॐ क्रों क्रीं
क्रीं फट् स्वाहा कालिके हूं नमः स्वाहा ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं कालिके क्लीं श्रीं ह्रीं ऐं क्रीं कालिकायै
नमः क्रीं क्रीं हूं ऐं हूं ॐ ऐं फट् स्वाहा क्रीं क्रीं हूं हूं ह्रीं ह्रीं क्रीं दक्षिणेकालिके ह्रीं स्वाहा क्रीं ह्रीं दक्षिणेकालिके हूं ह्रीं स्वाहा क्रीं हूं ह्रीं दक्षिणेकालिके क्रीं हूं

क्रि
हि
क्रि

क्रीं श्रीं ह्रीं दक्षिणे कालिके क्रीं क्रीं स्वाहा हूं हूं दक्षिणे कालिके हूं हूं स्वाहा क्रीं क्रीं दक्षिणे का
लिके क्रीं क्रीं हूं हूं स्वाहा ह्रां क्रीं क्रीं सर्वदा विंशमतरीविद्याथं इति दशमामंत्रप्रकरणं अथ नव
दत्रविद्याप्रकरणम् एकाक्षरी ह्रीं मायापंचाक्षरी ॐ क्रीं ह्रीं हूं फट् षडक्षरी ॐ क्रीं ह्रीं हूं
नमः एकजटा क्रीं ह्रीं हूं फट् नीलसरस्वती क्रीं ह्रीं हूं बीजकादशी हूं वामका ऐं क्रीं
ह्रीं हूं फट् श्रीतारा श्रीं क्रीं ह्रीं हूं नागाष्टके क्रीं क्रीं ह्रीं हूं फट् बीजका ॐ हूं क्रीं ह्रीं हूं
फट् कामरूपिणी क्लीं क्रीं ह्रीं हूं फट् महाघण्टेश्वरी ॐ क्रीं हूं नमः चत्वारी ऐं ह्रौः ॐ ऐं
क्लीं फट् स्वाहा समाक्षी खें हूं ह्रां ॐ ऐं श्रीं क्रीं ॐ क्रीं ह्रां हूं नमस्तारायै सकले हूं स्वरे तार युग
ने स्वाहा हंसः ॐ क्रीं ह्रीं हूं फट् हंसः नवाक्षरी ऐं क्रीं श्रीं ह्सौः सौः सौः वद वद वाग्वादिनि
क्लीं क्रीं क्लीं ऐं ऐं कनिकानिकलायै स्वाहा ॐ क्रीं ह्रीं हूं क्लीं ईं उग्रतारे ऐं क्लीं सौः श्रीं क्रीं क्रीं
इति नवदत्रविद्याप्रकरणम् अथ छिन्नमस्तामंत्राः श्रीं हूं क्रीं ऐं वज्रवैरोचनीये हूं हूं फट् स्वा
हा ॐ वज्रवैरोचनीये हूं हूं फट् स्वाहा क्रीं हूं ऐं ॐ वज्रवैरोचनीये हूं फट् स्वाहा इति छिन्नम
स्ताप्रकरणम् अथ त्रिपुरादिसकलभैरवीमंत्राः नवमसम्पदा ऐं हसकलरी ह्सौं
चैतन्यभैरवी ह्सैं सकलह्रीं ह्सौः अघोरभैरवी हसैं हसकलरी ह्सौः रुद्रभैरवी ऐं भुव
नेशीभैरवी ह्सैं हसकलह्रीं ह्सौः गगनेशीभैरवी ह्सैं हसकलह्रीं ह्सौं सकलसिद्धिदायै

ह्रीं फ्रें सहैं हसहकलरीं स्हौं इति लघुभैरवी प्रकरणम् अथ श्रीविद्याप्रकरणम् प्रथमे हः
ल्हीं लसहं इयरकरैं कामेश्वरी कलह्रीं लोपामुद्रा हसकलह्रीं सकलह्रीं मनुपूजि
ता कहयरलह्रीं हकयरलह्रीं सकहयरलह्रीं चन्द्रारापिता सहकयरलह्रीं सहक
हयरलह्रीं हसकयरलह्रीं कुबेरोपासिता हसकयरलह्रीं हसकहयरलह्रीं अगस्त्य
पूजिता कयरलह्रीं हसकहह्रीं सहसकलह्रीं नंदिपूजिता सयरलह्रीं सहकहल
ह्रीं सकलह्रीं इंद्राराधिता कयरलह्रीं हसकहलह्रीं सलकह्रीं सूर्यपूजिता ह
सकलह्रीं सहकलह्रीं सकहलह्रीं चतुष्कूटाशांकरी हसकलह्रीं हसहल
ह्रीं सकलह्रीं हसकलहसकहलसकलह्रीं षट्कूटावैलसवी हसकलह्रीं हस
कहलह्रीं सकलह्रीं सयरलह्रीं सहकहलह्रीं सकलह्रीं दुर्वासाराधिता कय
रलह्रीं हसकहलरीं सकलह्रीं क्लीं श्रीं इति बीजत्रयं यदि विद्यासु दीयते तदा
त्रिकूटः सकलाः पंचकूटा भवंति चतुष्कूटाशांकरी षट्कूटा भवति वसुकूटा
वैलसवी पंचकूटाशांभवी तद्बीजत्रयस्यादौ एवं दद्यात् ऐं ह्रीं श्रीं इति बीजत्रयं विद्यासु
यदि दीयते तदा त्रिकूटाः सकलाः षट्कूटा भवंति सप्तकूटाशांकरी नवकूटा वैलसवी इति
द्वयं विपरीतक्रमेण पूर्वबीजत्रयमादौ देयम् अनंतरं ह्लीं पंसः इति बीजत्रयं देयम् अनंतरं षट्कूटा देया ततः पूर्वदत्त पंचबीजानि पुनः क्रमेण देया

ति इति भेदचतुष्टयं क्लीं श्रीं ह्सौं ऐं इति बीजानां मध्ये एकैकबीजं त्रिकूटादौ योजनेन
द्वात्रिंशत्कूटाः सकलाः षोडशार्णा भवन्ति एवमेकोनविंशत्यर्णा इति आदौ पंचबीजानि
देयानि अनंतरं तत्त्वकूटान्येवं बीजं देया ततः स्थानात् प्रदक्षिणक्रमेण ह्स्क्लह्रीं पंचबीजानि दे
यानि एकोनविंशत्यर्णा एवं बीजगौरीसमादशार्णा इति आदौ पंचबीजानि देयानि अनंत
रं समकूटान्येवं बीजं देया ततः स्थानात् प्रदक्षिणक्रमेण पंचबीजानि देयानि अथ पंचमी क
एईल ह्रीं हसकल ह्रीं हकहल ह्रीं कहएल ह्रीं हसलस ह्रीं द्वितीया पंचमी कएई
ल ह्रीं हसकल ह्रीं हकहल ह्रीं हसलस ह्रीं एकादशी श्रीविद्या ह्रीं वामाज्येष्ठारौद्रीश
क्तित्रयात्मिका श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः ऐं क्लीं श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं ह्रीं क्लीं सौः पारिजाते
श्वरी ॐ ह्रीं क्लीं ह्रीं मन्मथाय नमः पंचबाणेश्वरी श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं नमः पंचकामेश्वरी अथ त्वरि
ताली ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वाराहमुखि वाराहमुखि
अंधे अंधिनि नमो रुंधे रुंधिनि नमो जंभे जंभिनि नमो मोहे मोहिनि नमः स्तंभे स्तंभिनि
नमः सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तंभं कुरु
कुरु शीघ्रं वश्यं कुरु कुरु ऐं ग्लौं ठः ठः हुं फट् स्वाहा अथ लालिता ॐ नमो भगवति म
हात्रिपुरभैरवि मम शत्रून् स्तंभय कुरु कुरु अथ भैरवानाह अमितांगो रुरुश्चंडः क्रोधो ॥

श्री
२५५
259

उन्मत्तभैरवः वटुकोभूतनाथसंहारसंज्ञाष्टभैरवाः एतेषांमंत्राः क्षेत्रपालस्य ॐ ह्रौं क्षेत्रपा-
लाय नमः संहारभैरवस्य ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः हन हन उन्मत्तभैरवस्य ह्रां ह्रीं ह्रौं फट्
स्वाहा भूतभैरवस्य ॐ ह्रीं भूतभैरवाय स्वाहा रुरुभैरवस्य ॐ ह्रीं भैरवाय रक्तकवचाय
रक्तवर्णाय हुं फट् स्वाहा अथ वटुकानाम् हेवकत्रिपुरान्तकवेतालवह्निजिह्वकाला-
न्तकालकाएकपाद भीमरूपमचलहाटकेश्वराः इत्यागमकल्पलतायामेकविंशः
पटलः अथ सकलवर्णानि निरूप्यंते अथ भुवनेश्वरीस्तवः अथानंदमयीं सानंदरू-
पमवलम्बरूपिणीम् ईशं सकलसमयैर्जगत्कारणमविकाम् आद्यामशेषजननीमर-
विंदयोनेर्विष्णोःशिवस्यवपुःप्रतिपादयित्रीम् सृष्टिस्थितिक्षयकरीं जगतां-
त्रयाणां स्तुत्वा गिरं विमलयाम्यहमंबिके त्वाम् १ पृथ्व्या जलेन शिखिना मरुताम्बरेण
होत्रेंदुना दिनकरेण च मूर्तिभाजः देवस्य मन्मथरिपोरपि शक्तिमत्ता हेतुस्त्वमेव
खलु पर्वतराजपुत्रि २ त्रिस्रोतसः सकललोकसमर्चितायाः वैशिष्ट्यकारणम-
वैमि तदेव मातः त्वत्पादपंकजपरागपवित्रितासु शंभोर्जटासु सततं परिवर्तनं
यत् ३ आनंदयेत्कुमुदिनीमधिपः कलानां नान्यामिनः कमलिनीमथ नेतरां
वा एकस्य मोदनविधौ परमेकमीष्टे त्वं तु प्रपंचमभिनंदयसि स्वदृष्ट्या ४

ग्रायाप्यशेषजगतां नवयौवनासि शैलाधिराजतनयाप्यतिकोमलासि । त्वयाप्रसूरपि
न यानसमोक्तिनासि ध्येयापि गौरि मनसो न पथि स्थितासि ५ आम्नायजन्मवनजेषु वि
राजहंसीं येन जापि पातकमवाप्य निर्जेन्द्रियाणाम् । नाभ्यर्चयन्ति जगतां जननि ये त्रियामाः
श्रेयःश्रियं कोपमनयि कहृत्युषः पतन्ति ६ कस्तूरिकारुणिहिमवारिविलोडितेन ये चंदनेन कुसु
मैश्च सुजातगन्धैः आराधयन्ति हि भवानि समुल्लसन्त्या ते खलु शेषभुवनानि भुञ्ज
न्ते ७ आविश्य मध्यपदवीं प्रथमे सरोजे सुप्ताहिराजसदृशी विरचय्य विश्वम् ।
विद्युल्लतावलयविभ्रममुद्वहन्ती पद्मानि पंच विदलय्य समश्नुवाना ८ तन्निर्गता
मृतरसैरभिषिच्य गात्रं मार्गेण तेन विलयं पुनरप्यवाप्ता: येषां हृदि स्फुरसि जातु न ते
भवेयुर्मातर्महेश्वरकुटुंबिनि गर्भभाजः ९ आलंबिकुण्डलभरामभिरामवक्त्रामापीव
रस्तनतटीं तनुवृत्तमध्याम् । चिन्ताक्षसूत्रकलशालिखिताढ्यहस्तामावर्तयामि मन
सा तव गौरि मूर्तिम् १० आस्थाय योगमविजित्य च वैरिषट्कमाबद्ध्य चेन्द्रियगणं म
नसि प्रसन्ने पाशांकुशाभयवराढ्यकरां सुवक्त्रामालोकयन्ति भवने तव योगिन
स्त्वाम् ११ उत्तप्तहाटकनिभा करिभिश्चतुर्भिरावर्जितामृतघटैरभिषिच्यमाना हस्त
द्वयेन रुचिरे नलिने दधती पद्मापि साभयकरा भवसि श्रियेव १२ अष्टाभिरुग्रविवि

श्री॰
२६॰

260

यापुपवाहिनीभिर्देवेल्लरीभिरापहत्यामगाधिराजम् हर्षोदलग्नुनिरमर्स्यविपदप
नामकर्वतीस्वमसिदेविमगाग्निद्रां १२ आविर्भितपवनलेशभवरशाभिवद्धांगजाग्रो
नपरिकल्पिनहारयष्टिम् पत्रांशुकामांसनकौतिमनेगतेग्रामायांपुलिंदत्तहरणेम
सकृत्स्यामि १४ हंसैर्गतिस्फुरणेनलूपरहरक्रमैर्मृतैगिवाञ्ञवचनैरकणत्स्यमानो प
याधिवोधंमरवहदकेसजातनालो श्रीकंठपमिशिरःसिवपेतवाञ्रो १५ हाथ्यामसमामित
मदृष्टिमतीषद्दमस्यामृदुमाद्युभालनयनेन्दुषकैलनेन सांद्रानुरागभरणेनलिनीदमा
णोरेंच्येरभेयुपिभवानिनवानितयाततोस्मि १६ ऊरुस्ववामितिजितहस्तिकरावलेपो
मालमनमादेवनयापरिभूतरंभौ श्रोणीभरस्यमहतोपरिकल्पदत्तोलेभाविवो
वरनयानवमध्यमेन १९ श्रोणीस्तनौचकुणपत्यघयिप्यतोहेवौल्पामरेणवयस्स
परिकृषसारः रोमावलीविलसितेनविभाव्यमानौतिमेध्यलवस्फुरतमेलदपप्राम
पे १९ सस्याःस्नायहरतैवक्रनाक्षभीरोलोवृणपवारिभरितेनवपोवलेन श्रापीश्च
ह्मामिवपल्लवलमप्यूषणनाभिकरापितवरेविनयिस्मरेयम रंगोपरतहामिश्रुते भ
सितेनवपानेकाप्यीस्वत्स्ममनवस्तनपंकजेने स्त्रानोम्पिनस्यकरिणःस्तापलवापेरणो
सिंहेनैस्सरयतःसमदस्यकुंभो १९ कंठोनिरिक्तगलइज्वलकौनिपा रशोभोभुजेनिजयिामकरध्वजेन

५॰

केयूरहारपरिवीतौ किलदीचपाशौ मानर्घमस्फुनि पद्येन विलंवयेताम् २० लास्यावि
नेरचितकंबुविलासचौर्य्यं भूषाभरेण विविधेन विराजमाने कंठे मनोहरगुणे गिरि
राजकन्ये संचिंत्य नाम्नि न पयामि कदापि लाहम् २१ ग्रस्ताघायनादमभिजातललाट
पट्टे मंदस्मितेन नदरफुल्लकपोललेत्रम् बिंबाधरं वदनमंबनदीर्घनासं यत्ते स्मरत्य
सकृदेव मपवजान: २२ आविस्तधारकरलेखमनल्पगंधपुष्पोपरिभ्रमदलिनिवि
शेषम् यश्चेतसाकलयते तव केशपाशं तस्य स्वयं गलति देवि पुराणपाश: २३।
श्रुतिसुचरितपाकं धीमतो स्तोत्रमेतत् पठति य इह मर्त्यो नित्यमाईान्तरात्मा स भवति
पदमुच्चैः संपदां पादनम्र: क्षितिपमुकुटलक्ष्मीलक्षणानां चिराय २४ इति भुवनेश्व
रीकवचम् श्रीदेव्युवाच भुवनेश्यास्तु देवेश या या विद्या: प्रकाशिता: श्रुतास्ताश्चाखि
ला: सर्वा: श्रोतुमिच्छामि सांप्रतम् त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं यत्पुरोदितम् श्रीई।
श्वर: शृणु देवि प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं मंत्रविग्र
हम् सिद्धविद्यामयं देवि सर्वैश्वर्यप्रदायकम् पठनाद्धारणान्मर्त्य: त्रैलोक्यैश्व
र्यभाग्भवेत् त्रैलोक्यमंगलस्यास्य कवचस्य ऋषि: शिव: छंदो विराट् जगद्धात्री देव
ता भुवनेश्वरी धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोग: प्रकीर्तित: ह्रीं बीजं मे शिर: पातु ब

भु॰
२६१

261

वनेशी ललाटकम् । ऐं पातु दक्षनेत्रं मे सौः पातु वामलोचनम् । श्रीं पातु दक्षकर्णं मे त्रिव
र्णात्मा महेश्वरी वामकर्णं सदा पातु घ्राणं पातु मे सदा । ह्रीं पातु वदनं देवी ऐं पातु रस
नां तथा । वाग्देवी सदा त्रिवर्णात्मा कण्ठं पातु परात्मिका । श्रीं स्कन्धौ पातु नियतं ह्रीं भुजौ ।
पातु सर्वदा । क्लीं करौ त्रिपुरेशानी त्रिपुरैश्वर्यदायिनी । ॐ पातु हृदयं ह्रीं मे मध्यदेशं
सदावतु । क्रौं पातु नाभिदेशं मे त्र्यक्षरी भुवनेश्वरी । सर्वबीजप्रदा पृष्ठं पातु सर्ववशं
करी । ह्रीं पातु गुह्यदेशं मे नमो भगवती कटिम् । माहेश्वरी सदा पातु सक्थिनी जानु
युग्मकम् । अन्नपूर्णा सदा पातु स्वाहा पातु पदद्वयम् । सप्तदशाक्षरी पायादन्नपूर्णा
खिलं वपुः । तारं माया रमा कामः षोडशार्णा ततः परम् । शिरःस्था सर्वदा पातु विंशत्य
र्णात्मिका सदा । तारं दुर्गे युगं रक्षिणि स्वाहेति दशाक्षरी । जयदुर्गा घनश्यामा पातु
मां सर्वतो मुदा । मायाबीजादिका चैषा दशार्णा च ततः परा । उत्तप्तकाञ्चनाभासा जय
दुर्गाननेऽवतु । तारं ह्रीं दुं दुर्गायै नमो ऽष्टार्णात्मिका परा । शङ्खचक्रधनुर्बाणान्धाना
दक्षिणेऽवतु । महिषमर्दिनी स्वाहा वसुवर्णात्मिका परा । नैरृत्यां सर्वदा पातु महिषा
सुरनाशिनी । मायापद्मावती स्वाहा सप्तार्णा परिकीर्तिता । पद्मावती पद्मसंस्था पश्चिमे
मां सदावतु । पाशाङ्कुशपुटा मायै ह्रीं परमेश्वरि स्वाहा । त्रयोदशार्णा ताराद्या साश्वारूढानिलेऽवतु सरस्वती पंचशरे नित्यक्लि

न्नमदद्रवे

२१

स्वाहावाग्वादिनीनित्यामामन्त्रेसर्वदावतु। नारेमायाचक्रकवचे। ऐंह्रींक्लेंसत्वलनीवभःह्रूं
नेक्लींफट्स्वाहासम्यांविघाहादशार्णाखिलप्रदा। त्वरितामाहिभिःपापाक्लिन्नेकोणेसदा
वमाम्। ऐंक्लींसौःबालनेबालामूर्धिदेशेसर्वदावतु विहितानीभैरवीबालाभूमौमांसर्व
दावतु। इत्येतत्कथितंसुगोप्यंत्रैलोक्यमंगलंपरम्। सारात्सारतरंपुण्यंमहाविद्यौघविग्र
हम्। अस्यापिपठनात्सद्यःकुवेरोऽपिधनेश्वरः। इन्द्राद्याःसकलादेवाधारणात्पठनाद्यतः
सर्वसिद्धीश्वराःसन्तःसर्वैश्वर्यमवाप्नुयुः। पुष्पाञ्जल्यष्टकंदद्यान्मूलेनैवपृथक्पृथ
क्। संवत्सरकृतायास्तुपूजायाःफलमाप्नुयात्। प्रीतिमन्योन्यतःकृत्वाकमलानिश्च
लागृहे वाणीचनिवसेद्वक्त्रेसत्यंसत्यंनसंशयः। योधारयतिपुण्यात्मात्रैलोक्यमंग
लाभिधम्। कवचंपरमंपुण्यंसोऽपिपुण्यवतांवरः। सर्वैश्वर्ययुतोभूत्वात्रैलोक्यवि
जयीभवेत् पुरुषोदक्षिणेबाहौनारीवामभुजेतथा बहुपुत्रवतीभूत्वावंध्यापिल
भतेसुतम् ब्रह्मास्त्रादीनिशस्त्राणिनैवकृन्तन्तितंजनम् एतत्कवचमज्ञात्वायोज
पेद्भुवनेश्वरीम् दारिद्र्यंपरमंप्राप्यसोऽचिरान्मृत्युमाप्नुयात् इतिश्रीरुद्रयामलेदेवीश्व
रसंवादेभुवनेश्वरीकवचम् अथाघहरणीस्तोत्रम् ॐनमःकल्याणदेव्यैनमःशंक
रवल्लभे नमोभक्तिप्रियेदेविअघहरणीनमोऽस्तुते नमोमायात्मिकायैनमःशंक

श्री॰

२६२

२६२

262
263
combined

रवल्लभे माहेश्वरि नमस्तुभ्यमत्र स्वर्गेनमोस्तुते महामाये शिवमन्त्रिपात्रिरूपेरूरिपि
ये वोंकारादिनिर्मरेणानिशत्र उग्रज्ञानमहस्वामेनयनत्रयभूषिते चंडरूपे महाटे
विशत्र विविधवसनेदेविशमदानरनेनचे शिवरूपकुलामोदेश्मत्र साधकाभी
ष्टदे विभवडम्बविनाशिनि कुचभारनतेदेविशत्र षट्कोणमध्यमयस्थवडे
गपुवलीमये ब्रालएणाहित्वरूपेयत्र देविचेरूकृतापीडे सर्वसाम्राज्यदायिनि
सर्वानंदकरेदेविशत्र इत्येवित्यादाम्नेत्ताएणरूपयाणिणि सर्वसंपत्करेदेवि
शत्र स्नाकालेपठेयस्तुलोत्रमेनंतस्मा हिनः तस्यगेहेस्थितालक्ष्मीमायनेनात्र
संशयः प्रातःकालेपठेयस्तुमेत्रजापपुरस्सरम् तस्यात्रस्यसमसिद्धिः स्यात्तद्यमा
नाहिनेदिने यसैकस्यैनदानवंवंनयकाशंकदाचन प्रकाशात्सिद्धिहानिःस्यात्
स्मायत्नेनगोपयेत् इतिमत्रस्तुणेस्तोत्रम् अथात्रस्तुणेकवचम् श्रीभैरवउवाच कथि
ताश्चात्रस्तुणेयायायाविद्याः सङ्ख्येभाः कृपयाकथितानाः सर्वाः श्रुतास्ताश्चापिगता
मया ईश्वरउवाच शृणुपार्वतिवक्ष्यामिसावधानावधारय त्रलविशास्वरूपमह
देश्वर्यकारकम् पठनाद्धारणान्मर्त्यस्त्रैलोक्यैश्वरभागभवेत् त्रैलोक्यस्वरूपस्यास्य
कवचस्यमहाकालऋषिः छंदोविराट् त्रमस्तुणेदेवतासर्वसिद्धिदा धर्मार्थका मसोहेपुविनियोगः कीर्तितः

५२

क्लीं नमो भगवत्यंतो माहेश्वरि पदं ततः । अष्टवर्णो ऽनया स्वाहान्ते चैषा समादशाक्षरी पातु
मामष्टवर्णा माया स्यात् भुवनत्रये । विमाया प्रणवाद्येषा नया सा दशाक्षरी पातु त्र
ष्टवर्णा सर्वांगं वने कुंभाद्यपात्सदा । श्रीं ह्रीं जाया याय दान्ते चैषा द्विग्रंथी तान पाम् एवम् प्रण
वाद्यक्रवा पातु कंठं वाग्बीज संयुता । कामबीजादिका चैषा हृदयं पातु चेश्वरी ताव
श्रीं क्लीं नमो नेत्र भगवति पदं ततः । माहेश्वरि पदं चाष्टवर्णा स्वाहेति पातु माम् नाभिमे
कोनविंशार्णा याया पान्माहेश्वरी सदा तां माया रमा काः षोडशार्णा ततः परम् शिरः ।
स्थास्सर्वदा पातु विंशत्यर्णात्मिका च या अष्टवर्णा महाविद्या क्लीं पातु भुवनेश्वरी क्लीं
श्रीं नया क्लीं च लिंगं त्रिपुरा पातु मे गृहम् षड्बीज भाजा बीजेन षडंगानि पातु माम्
लो
ऐं ह्रीं मां पातु स्वैं च वह्निकोणे ऽवतु यमो मां दक्षिणे पातु नैरृत्ये निरृतिश्च माम् प
श्चिमे वरुणः पातु वायव्ये पवनो ऽवतु कुबेरश्चोत्तरे पातु मामैशान्यां सदावतु ऊर्ध्वाधः हेरा
स्तनं पातु ब्रह्मानंतो यथाक्रमम् वज्राद्याश्चायुधाः पान्तु दशदिक्षु यथाक्रमम् इ
ति नैकवचं पुण्यं त्रैलोक्यमंगलं परम् यद्धृत्वा पठनाद्देवाः सर्वैश्वर्यमवाप्नुवन् ब्रह्मा
विष्णुश्च रुद्रश्च पठनाद्धारणाद्यतः सृजत्यवति हंति च कल्पे कल्पे पृथक् पृथक् पु
ष्पांजल्यष्टकं देव्यै मूलेनैव पठेत्ततः युगायुतकृतानां च पूजानां फलमाप्नुयात्

श्री॰
२६४

वाणीवक्त्रे वसेन्नस्य सततं संस्थिता न संशयः अघोरान्तरविधिं वक्ष्याम्यपुरश्च यमविधिः स्वतन्त्रः ।
भूतैर्विनिर्मितं घोरं हिंस्रं सर्वांश्च धारयेद्यदि केवलं मोदहीनो बाह्ये सोऽपि सर्वजनप्रियः
यक्षराक्षसादीनि शस्त्राणि नष्टानि पापान्यपि तत्क्षणेनेति सोऽपि नित्यं कुलसमान्वितं भवं नैव न संशयः
[illegible]कवचम् अथ त्रिपुरमन्त्रम् वराभीतिहस्ते द्विबाहुं समस्ते शिवं [illegible]
[illegible]विषम् यमन्त्रास्यविविंवरं मन्त्रं यानेशिरः यमं मध्ये [illegible] याति वक्त्रवाक्
[illegible] केन [illegible] भवाय [illegible] बीजम् [illegible] मध्ये [illegible] विशङ्कः
[illegible] भगवत्वलभं [illegible] नमो [illegible] ततो वाम [illegible] विनियोजये ।
कवचम् [illegible] बीजं [illegible] विभाव्य [illegible] प्राप्नुवन्ति विरिंचि
[illegible] ततो वाम [illegible] बीजम् विभाव्य [illegible] त्रिलो
[illegible] भवेनैव [illegible] त्रैलोक्य [illegible] विभा
व्य [illegible] करोति [illegible] तेषाम् [illegible]
[illegible] हृदये [illegible] करोति
[illegible] इति [illegible]
[illegible] सकलं [illegible] त्य [illegible] योनिमुक्तं [illegible] हेमवभोया

लसत्कंठलालिंङ्गवक्त्रां त्रिनेत्रां स्मरारेर्वामांकुकंस्थसर्वदोजनन्याम् । महार्णवबद्वीपत्नमद्ध्या
द्रुमैर्देःस्वपत्नहृये ‥ ‥ कार्ष्णकेंच सर्वगोत्रांकुशांगुष्ठबाणान्दधानां हृद्दहृत्नमूर्वाम्
मध्यासर्वकोटीम् । नत्वाकोटिरत्नस्फुरत्पादपद्मां किरीटालंकारयुक्तां प्रसन्नाम् । सिते
वामेरत्नकारंडेसमनुद्वंहकमूर्शृंगोद्धानां भजेहम् ‥ ‥ मुनाभिस्त्रिलोकीं विधात्रीं
जगत्त्रापहर्त्रीं जगत्क्षोभकर्त्रीम् । सदानंदरूपां स्फुरत्कार्यंबर्गां त्रिबिंदुस्वरूपां त्रिशक्तिं ।
भजामि विरिंचिन्नयित्वा तदेतत्स्वरूपं प्रणेयः समाराध्य भक्त्यालभेत स्वयंभूप्रसूना ।
दिभिः स्वजयित्वा चतुर्वर्गसिद्धिंल्लभेत्यामरोपि श्रियं श्रीपतिर्पार्वतीमीश्वरश्चरत्निका
मरेवं पदंरत्नसार्थम् । स्वयोनोन यामंत्रयुक्तां भवानीं क्रमात्स्मयित्वानतैर्द्वैभवेत्स्तः ।
निधित्वे च याख्यहृये मे विभाव्यप्रशस्त्यामहिम्यसनेलोकपालान् । नदत्वाणिनन्नक्ष
णाग्रेप्रसज्यभवस्यास्वसिद्धिंलभेत्यानवोपि दिविनिस्त्वंविधाता जगत्त्रहिकर्त्री त्वमा
द्यापि विश्वं जगत्पालिकापि त्वमग्निस्त्वरुद्रोजगत्स्त्वंतुकर्त्री त्वमेव स्वयंप्रकृष्टाजगत्रा
सर्वाव त्वमाद्याशिवेशंभुकोणेषुरष्पजगद्दलांप्रेमदातां भुमीषि निरापारगम्यां भवेत्स
कएणां त्वमेकासि कल्याणभवानि प्रसीद भवांभोधिमध्ये निपत्यैव सर्वं मुनीनांत्वग
वैस्वर्वं करोषि यतन्त्वां न जाने विदानेरदत्रुपेण काणस्वरूपे भवानि प्रसीद जगिता

श्री
२६५

265

भवत्याजननीमेरचेतानपेदेकलदेवाधिदेवंकरोति विचिंत्यत्वद्रूपंत्वदीयंत्रिलोकीलये
हृलेभान्योभवानिप्रसीद त्वमाधारशक्तिस्त्वमाधेयरूपाजगद्व्यापिकात्वंजगद्व्यापिर
पा अभावस्त्वमेकागणानांतद्रूपात्वमेवासिभवानिप्रसीद अणोरंतुविभुस्त्वंत्वमेवा
सिविश्वेशस्तितिःकाभवत्याजगत्योविभासि तथापित्वदीयागुणाति दिशंतिस्तितिक
त्वमेवंभवानिप्रसीद। इति त्रिपुरास्तोत्रम् अथ त्रिपुराकवचम् ईश्वरः शृणुदेविप्र
वक्ष्यामिकवचंसर्वसिद्धिदम् पठित्वापाठयित्वाचनरोमुच्येतसंकटात् अज्ञात्वा
कवचंदेविदुर्गामंत्रंचयोजपेत् सनाप्नोतिफलंतस्यपरेचनरकंव्रजेत् उमादेवी
शिरःपातुललाटेशूलधारिणी चक्षुषीखेचरीपातु नासिकांपातुवदनेसर्वधारिणी जिह्वां
चचंडिकादेवीग्रीवांसौभद्रिकातथा आकाशवासिनीचोष्ठौबाहूवज्रधारिणी
हृदयंललितादेवीउदरंसिंहवाहिनी कटिंभगवतीदेवीद्वावूरूविंध्यवासिनी।
महाबलाचजंघेद्वेपादौभूतलवासिनी एवंस्थितासिदेवित्वंत्रैलोक्यरक्षणात्मि
का रक्षमांसर्वगात्रेषुदुर्गेदेविनमोस्तुते इतिकवचम् अथ दुर्गाशांतनामस्तोत्रम्
ईश्वरः शांतनामप्रवक्ष्यामिशृणुष्वकमलानने यस्याःप्रसादमात्रेणदुर्गाप्रीता
भवेत्सती ॐ सती साध्वी भवप्रीता भवानी भवमोचिनी ... १।

आर्य्यादुर्गाजयाद्याचत्रिनेत्राशूलधारिणी पिनाकधारिणीचित्राचंडघंटामहातपाः
मनोबुद्धिरहंकाराचित्तरूपाचिताचितिः सर्वमंत्रमयीनित्यासत्यानंदस्वरूपिणी अ
नंताभाविनीभव्याभाव्याभव्याभव्यासदागतिः शांभवीदेवमाताचिंतारत्नप्रियासदा सर्व
विद्यादक्षकन्यादक्षयज्ञविनाशिनी अपर्णानेकवर्णाचपाटलापाटलावती पट्टाम्ब
रपरीधानाकलमंजीररंजिनी अमेयाविक्रमाक्रूरासुंदरीसुरसुंदरी वनदुर्गाचमातं
गमुनिपूजिता ब्राह्मीमाहेश्वरीचैंद्रीकौमारीवैष्णवीतथा चामुंडाचैववाराहीलक्ष्मीः
श्रीःपुरुषाकृतिः विमलोत्कर्षिणीज्ञानाक्रियानित्याचबुद्धिदा बहुलाबहुलप्रेमा
सर्ववाहनवाहना निशुंभशुंभहननीमहिषासुरमर्दिनी मधुकैटभहंत्रीचचंडमुं
डविनाशिनी सर्वासुरविनाशीचसर्वदानवघातिनी सर्वशास्त्रमयीसत्यासर्वास्त्र
धारिणीतथा अनेकशस्त्रहस्ताचअनेकास्त्रविदारिणी कुमारीचैवकन्याकैशो।
रीयुवतिप्रिया अप्रौढाचैवप्रौढाचवृद्धमाताबलप्रदा यइदंपठतेनित्यंदुर्गानाम
शताष्टकम् नासाध्यंविद्यतेदेवित्रिषुलोकेषुपार्वति धनंधान्यंसुतंजायांहयंह
स्तिनमेवच चतुर्वर्गंतथाचांतेलभेन्मुक्तिंचशाश्वतीम् कुमारीःपूजयित्वातुध्या।
त्वादेवींसुरेश्वरीम् पूजयेत्परयाभक्त्यापठेन्नामशताष्टकम् तस्यसिद्धिर्भवेद्देवि

श्रा॰
२६६

वैरिवर्गैरपि राजानो दासतां यान्ति राज्यश्रियमवाप्नुयात् । गोरोचनालक्तककुंकु
मेन सिंदूरकर्पूरमधुत्रयेण । विलिख्य यंत्रं विधिना विधिज्ञो भवेत्सदा धारयतो पुरारेः
भौमामावास्यानिशाभागे वह्नेशतभिषग्गते विलिख्य प्रलपेत्स्तोत्रं स भवेत्संपदां प
दम् ॥ इति विश्वसारोद्धारे गोनामयानकम् ॥ अथ महिषमर्दिनीकवचम् ॥ अथ वक्ष्ये महे
शानि कवचं सर्वकामदम् । यस्य स्मरणमात्रेण भवेत्साक्षात्सदाशिवः । ॐकारं पूर्वमु
च्चार्य मेधां मंत्रस्य सिद्धये । अप्येकवचं नित्यं मंत्रवर्णस्य सिद्धये । महिषमर्दिन्याः क
वचस्य भगवान्महाकाल ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः आद्याशक्तिः महिषमर्दिनी देवता
चतुर्वर्गफलाप्तये विनियोगः ॥ श्रीं पातु मस्तके देवी कामिनी कामदायिनी । मका
रः पातु मां देवी चतुर्भुजमहेश्वरी । हिकारः पातु वदने हिंगुला सुरनायिका । षका
रः पातु मां स्तनाजिह्वायां चापराजिता । मकारः पातु मां देवी महिषासुरनायिका ।
र्दिकारः पातु मां देवी सर्वविघ्नफलनाशिनी । नीकारः पातु मां नित्यं हृदये बाहुपा
र्श्वयोः । नाभौ लिंगे च देवेशि कण्ठयोः पृष्ठयोस्तथा । शिखायां कवचे पादे स्थले जंघायु
गे तथा । सर्वांगे पातु मां स्वाहा सर्वशक्तिसमन्विता । कामाख्या पातु मां स्वाहा सर्वांगे मर्दि
नी शिवः । दशाक्षरी महाविद्या सर्वांगे पातु मर्दिनी मर्दिनी पातु सततं पातु मर्दिनी सततं येत्सदा प्रभा पातु महेशानी कनका पातु स

= ष्टि

नैर्ऋत्यां पातु सततं नेत्रप्रभा सर्वदा तथा विजया पातु सर्वत्र देह्यंगेन वशङ्कृपः शाक्यः पातु स
ततं मे मुद्राः पातु सदा मम जया पातु सदा हृत्सा विघ्नज्ञा पातु सर्वदा डाकिन्यः पातु सततं लि
ङ्गाः पातु सदा मम सर्वत्र सर्वदा पातु देवी मा विघ्नमर्दिनी । इतीदं कवचं दिव्यं काष्ठिनं सर्व।
कामदम् । पठनं श्रवणं चास्य गोपितं सुप्रयत्नतः गोपितं सर्वतंत्रेषु विशेषाद्रे प्रकाशित
म् । सर्वत्र सफलं भावि विद्याकवचं डलं भेमहत् । शक्तया भक्त्या युक्ताय निष्कामाय महेश्वरि
न्तेनो गायाय विकां गायत्रे मे श्याम्यभिभाषिणीन तत्त्वं दर्शाय दिव्यं कवचं मण्डलं भम्
पठनं श्रवणं चास्य शंकरेण भाषितम् । दत्त्वा नेभ्यो महेशानि नश्यन्ति सिद्धयः क्रमात् । मं
त्राः पराङ्मुखा यान्ति शापं दत्त्वा सुदारुणम् । अष्टम्यां च भवेत्सम्यक् नत्वा यत्नेन गोपयेत् । गो
रोचना कुंकुमेन भूर्जपत्रे महेश्वरि । लिखित्वा शुभयोगेन शुभलग्ने दैवपूजितेन तथा श्राद्धस
सिद्धियोगेन वबवालवकौलवाः वणिजे श्रवणे पांचरे वा स्वातौ वा पुनर्वसौ । उत्तरत्रय।
योगे पुनस्तथा हस्ते वा त्रये पुचः अश्विन्यां वा रोहिण्यां तृतीयायां नवमीतिथौ । अष्टम्यां च तदे
शुणां च तदेशुणां वा षष्ठ्यां वा पंचमीतिथौ । कृष्णा चैव तथा मासा भो वा लिशाय्यां मोनेरनतथा एका।
लिङ्गे श्मशाने वा शून्यागारे निर्जने गत्वा वै सकले वै वापि स्वयंभकुसुमेन तथा । शुक्लैर्वीर
मेके स्वयं स्वैर्नैर्त्रक्रमयुतैः । शान्तोगर्व विना वक्त्रे लिखित्वा धारयेत्पुनः । तस्य सर्वार्थसिद्धिः

श्री.
२६०

267

स्याच्छेकोरणवभाषितम् कुमारीं पूजयित्वा च देवीं स्तुत्वा निवेद्य च परित्वा भोजये
द्विप्रान्यनद्यान्वेदपारगान् आवेटकमयाल्पानेकमार्घ्यैवदिनत्रयम् नदाभवेन्म
हारत्नाकवचंसर्वकामदम् नायपोष्प्यप्यलस्पृङ्ः त्वशोकभयेक्षुविन् वारीम्
कोभवेद्वृष्णराजाचमेक्कायने मासमेकं पठेद्यस्तु पुमस्मेतियतः शुचिः द्विवीम
वेदविद्याधीशराजैशांक्रिपरायणः षट्सहस्रप्रमाणेनयत्पस्तु भोजयेत्सदा षण्मा
सेवांत्रिमासेवांछितंराभवेन्निश्चयम् अपुत्रोलभतेपुत्रमपत्नोपत्नमवाप्नुवेत् अरोगी
बलवांश्चैवराजाचदासतामियात् रणेस्वलाभगोनित्यंजयेद्विषोविधानतः पठयः
कुरुतेयोमासमप्व श्रीसदाशिवः इतिविश्वसारतंत्रेमहिषमर्दिनीकवचम् अथम
हिषमर्दिनीस्तोत्रम् भैरवउवाच महिषेश्वरवंदिभूतीनमहोरश्चवंडनालरेखेय
वेतभुचित्रंगपववतेहस्तामिममांसादे नेनायतिरूपक्रतोनिरुपमश्रीपादपद्मा
दवीप्राप्तानेतरसोत्मेममनोन्हंसाधिनंदन । हित्वाचंडिहिरण्यवारणपदद्वेषो
हस्मन्स्तोगलितस्यापन्नतुस्त्रमेकसोरसतटाटोपेन्नासितेदृमाः मानस्त्वम्बवेद२
पद्मापद्मपदद्वयपादरसेसेवितेसुवेनेकुविवैरिणांकिमरिभिर्भीतिभवेत्स्मिविकः२
वेदिन्वहिषयोनरापदेश्रोत्रोनरवेन्नते नचवेगूढषपञ्चकाननयनेवलारिमिर्गोपने

२८

तस्माद्देवि समस्तैर्देवतस्तथा मासैकधाम स्मृत क्रौ मन्माद्रूपयोजनं त्वेबनपां मामयमेभा
वय १ मन्त्रिंदापदेवास्तत्र कुलकथावाराहं मालवाकीर्तिः केशवकौशिकार्वंतक
रौवैवास्ति मस्मर्हितिपः मानग्रेलन्हृतिस्मरारिह्वनभगेदेवादिसेवास्यदश्रीमस्माद्रूपयोज
त्वेवनविपौर्विमेमस्तैवास्तन: ४ तिदिप्रोलिपदिलुदीयपद्युक्तश्चवांपरेभावनेतिदि
ष्टस्यतथा समास्तविनयं किंवास्तमितृस्मय तस्माद्देविक्रपाभरांचितनत्वश्रीपा।
द्पत्रहृयेमबितैदतनसपदिश्मरांतिदेमैकरिदम्यताम् ५ आत्मानेप्रतिपद्यम्पतिर
पुत्मादमासादितस्फारं जीवनरत्नोऽसवक्रतीनैवामर्थिषत्यभः दैवादिष्फनवेछिवेदन
वनमानामल्पगभेस्त्ववत्माधीसृणीभवत्पदेककामस्मामोदेनमेपालितः ह्रास्मानरना
दिमोहनतलोपयाहारविपाविलब्रलानंहरसाभिषेकविरसहानोदेमाहृशि पुष्पा
केसरांदतिभेरमनत्वाणातिभूतत्वमश्रीमद्गक्रिरसातिउद्दिनपोवाहः सदासर्पत
तत्पादस्फारंदेष्याजालयवजाद्वांगेसुकोटिस्वैलङ्गानस्वांतविमारितिभेलविंदतेद
वंधदैवतम् संगीमेसहजनैस्थितिविनतुतेद्रहिंसुनलंपनेप्रोद्विंजनतोलतोर
हमहूस्थिनेमसैवान्तन: ६ याशस्त्रसमहिषोवक्लेलक्षुदमिलहृत्वांदिपारमलप्रमां
तः प्रसरोन्नमषिणेस्वेनमालभ्यते माडुगांजयदुर्गति .... श्रंगरवामिनी ७

श्री:
२६८

268

खड्गस्वेवेगिदारणपटुर्जी याङ्नताह्लादिनी ९ न्यस्तनेटकचामरोवलरणद्वक्राय
स्ववासस्वास्फायन्मेन्याशिलीमवोच्छोलद्दलाजिह्लनोद्भृयो जैनावाणविसर्पिवा
नर्णिनशिरःमाटोपदुष्टान्तरव्यन्तस्वविवेष्टितानखिललसल्लेनाहपाशोन्मले
वेवल्कमृविरामकालकलनातोत्रास्फालसंपादकोमाहात्म्याद्विषनिर्ध्यगनेत्रण
रक्षेगोनमालेस्थलेवक्षस्थ्येवेम पञ्चम ध्यकलिनैवेडामतीमात्सभिःमेध्येषा तवेरा
रानेरणमृदमूर्णायमानामलेन ऊर्ध्वायःकृमध्यवामकरयोस्त्वक्केशरेकते को
लेवाणपुनर्विमूलभयपदम्बुद्धदयानोशिवाम यमामानीलवनोद्भकुंडलव
यामाञ्चहद्भूद्भोमलहारास्फालमल्लवालवदनोबोगाहदाम्बेदाम ११ एवंयेन
वदेविमूर्तिमनयाध्यायेन्निजांगोद्भिः शक्काद्यैरपिपूजितोपरगुरुर्देहोभाद्दिकेकुर्व
ती राज्यशत्रुजयःमदर्णापिघणाकाव्यामनावेषणाकंभोस्वादनमारणाद्दिक्कृति
नोनेषांस्तवपेजायते १२ स्तोयामस्वच्छारणारविंदयुगलध्यानावयानाम्मयामेवोडार
कलोपवारचरितेमगृहोपदिष्टं यदियेपूर्णांलिपदेरनिचेवनरसाश्रीमानकामाश।
यात्स्वेषाहस्तगतामवंतिजगतांमानन्नमृत्युजयः इतिमहिषमर्दिनीस्तोत्र
म् अथशूलिनीकवचम् यथ्यवदेयमहेशानिकवचंसर्वकामदम् य

स्य विज्ञानमात्रेण भवेत्साक्षात्सदाशिवः नार्चनं तस्य पूजनं न न्यासो मंत्रमात्रं जपेन्नरः स भवे ।
त्सार्वतीपुत्रः सर्वशास्त्रपुरस्कृतः विद्यावतां श्रियेन मे सा विशेषेण विश्ववल्लभा अस्य चत्र
र्द्रौ विश्ववनिताकवचस्य भगवान् श्रीशिव ऋषिः अनुष्टुप् छंदः वाग्भवी देवता
वाग्भवं बीजं लज्जा शक्तिः रमा कीलकं कामबीजात्मकं कवचं मम सुकवित्वपांडि
त्य सर्वसिद्धिसमृद्धये विनियोगः ऐंकारो मस्तके पातु वाग्भवी सर्वसिद्धिदा क्लींपातु
वदने श्रीमं ध्येव चक्षुयुग्मे च शांकरी जिह्वायां मुखवृत्ते च कर्णयोर्दंतयोर्नसि ओष्ठाधरे
दंतपंक्तौ तालुमूले हनौ पुनः पातु मां विश्ववनिता लक्ष्मीः श्रीर्वर्णरूपिणी कर्णयुग्मे
भुजद्वंद्वे स्तनद्वंद्वे च पार्वती हृदये मणिबंधे च ग्रीवायां पार्श्वयोः पुनः पृष्ठदेशे तु
गुह्ये वामे च दक्षिणे तथा उपस्थे च नितंबे च नाभौ जंघाद्वये पुनः जानुचक्रे पदद्वंद्वे
गुल्फे चांगुलिमूलके स्वधा तु प्राणशक्त्यां मे सीमन्ये मस्तके तथा सर्वांगे पातु कामेशी
महादेवी समुन्नतिः पुष्टिः पातु महामाया उत्कृष्टिः सर्वदावतु ऋद्धिः पातु मे देवी स
र्वत्र शंभुवल्लभा वाग्भवी सर्वदा पातु पातु मां हरगेहिनी रमा पातु सदा देवी पातु माया
स्वराट् स्वयम् सर्वांगे पातु मां लक्ष्मीर्विष्णुमाया सुरेश्वरी विजया पातु भवने जया पातु
सदा मम शिवदूती सदा पातु सुंदरी पातु सर्वदा भैरवी पातु सर्वत्र भेरुंडा सर्वदावतु ।

श्या.
२६५

269

त्वरिता पातु मां नित्यमुग्रतारा सदावतु । पातु मां कालिका नित्यं कालरात्रिः सदाव-
तु । वनदुर्गा सदा पातु कामाख्या सर्वदावतु । योगिन्यः सर्वदा पातु मुद्राः पातु सदा म- ।
म । मात्राः पातु सदा देवश्चक्रस्था योगिनीगणाः । सर्वत्र सर्वकार्येषु सर्वकर्मसु सर्व-
दा पातु मां देवदेवेशी लीललोः सर्वसम्मिश्रिमात् । इति ते कवचं दिव्यं कथितं सर्वसिद्ध-
ये । यत्र तत्र न वक्तव्यं परीक्ष्य दातव्यमनोहितम् । प्राणाय भक्तिहीनाय निन्दकाय मदेश्व-
रि । मूर्खाय गोप्ता तिरिक्ताय गेहस्थे येन कदाचन । न स्वदर्शये हि ध्यं मे रहस्यं शिवकृतं भवेत् ।
कुलीनाय महेच्छाय दुर्गाभक्तिपराय च । वैष्णवाय विशुद्धाय दद्यात्कवचमुत्तमम् ।
निजशिष्याय शान्ताय धर्मिणे ज्ञानिने तथा । दद्यात्कवचमित्युक्तं सर्वमन्त्रमयं शुभम् ।
शुभे मंगलवारे च रात्रौ देवेरते केलध्याप्य वक्रेन लिखेन्मन्त्रं सर्वमन्त्रसमन्वितम् । वि-
लिखेत्कवचं दिव्यं स्वयंभूकुसुमैः शुभैः । स्वशुक्रैः परशुक्रैश्च नानासंपन्नविधैः ।
गोरोचनाकुंकुमेन रक्तचन्दनकेन वा । सतिथ्यां शुभयोगे वा श्रवणायां रविदिने । अ-
श्विन्यां कृत्तिकायां वा फाल्गुन्यां च मघासु च । पूर्वभद्रपदायोगे स्वात्यां मंगलवासरे
विलिखेत्प्रपठेत्स्तोत्रं शुभयोगे सुरालये । आयुष्मत्प्रीतियोगे च ब्रह्मयोगे विशेषतः ।
इन्द्रयोगे शुभे योगे शुक्रयोगे तथैव च । कौलवे बालवे चैव वणिजे चैव सत्तम । शून्यागारे श्मशाने वा विजने च विशेषतः । कुमारीः पूजयित्वा च यजेद्देवीं सनातनीं

मत्स्यमांसैः शाकसूपैः सूजयेत्परदेवताम् । भूतायै स्त्रोपकरणैर्धूपदीपैर्विशेषतः । ब्रा
ह्मणान्भोजयित्वा पूजयेत्परमेश्वरीम् । आलेख्य कमलं पद्मान्तेन भक्त्या यो हि नवत्रयम् । तदा
भवेत्महारत्नाशं कोणाव भाषितम् । मारणद्वेषणादीनि लभेत्तेनानसंशयः । सम्भवेन्मा
वैतीपुत्रः सर्वशास्त्रार्थपारगः । गृहदेवो हरः साक्षात्पार्वतीनस्य च प्रिया । अभेदेन यजे
यस्तु तस्य सिद्धिर्न हीयते । पठेन्नित्यमहस्तवं यो नित्यमाशीं तरात्माजपफलमनन्तं तेन लभ्य
ते सौविधेयम् । सम्भवति परमैश्वैः सम्पदोपादनम्नः हितिपमकुटलक्ष्मीलेलद्गणानां वि
राय । श्रीमन्मेवलक्ष्मीकवचम् । अथगणेशस्तोत्रम् । ॐकारमाद्यं प्रवदन्ति सन्तो वाचः श्रु
तीनामपि यं गृणन्ति । गजाननं देवगणानताङ्घ्रिं भजेऽहमर्धेन्दुकृतावतंसम् । पादार
विन्दार्चनतत्पराणां संसारदावानलभङ्गदक्षम् । निरन्तरं निर्गतदानतोयैस्तन्नौमि विघ्ने
श्वरमन्धुजाभम् । कृतांगरागं नवकुङ्कुमेन मत्तालिमालां मदपङ्कमग्नाम् । निवारयन्तं
निजकर्णतालैः को विस्मरेत्पुत्रमनङ्गशत्रोः । शंभोर्जटाजूटनिवासिगङ्गाजलं समा
नीय कराम्बुजेन । लीलाभिराराच्छिवमर्चयन्तं गजाननं भक्तियुता भजन्ति । कुमारमुक्तौ
पुनरात्महेतोः पयोधरौ पर्वतराजपुत्र्याः । प्रक्षालयन्तं करशीकरेण मौग्ध्येन तन्नागमु
खं भजन्ति । त्वया समाहूय गजास्यहस्ते यशोकराः शङ्करमग्रकाः ग्रामोमाननेन वि

श्री.
२७०

270

वांनिमाराः कालात्मनामोऽस्मि कनत्वभामः क्रोमरनेवारिनि यौगज्ञास्मे वुलाभनि
क्रामनिवारिहरे कल्पावसाने परिविमृक्ष्वांकैलासनाथेक्रनिभिः स्तवंति नाग
तत्वेनागकृतोत्र रीयेक्रोऽसनेदेवकुमारसैवैः त्वयिपत्तणांकालगतिं विहायमसत्राः
ययन्वोड कनामिवेक्रः महोल्लसन्नेवमृ वैरजनस्मध्यापयेनेमकलागमालम् दे
वाववीत्मभक्रजनैकमिवेहरेभमकोकृपणामाश्रयामि पादाबुजाभ्यामनिवामेनाभ्य
कृतार्थ्यं येन कृपयापरिशीम् सकारणं कारणमाश्रयागं तेनागवक्रेन जहातिचेन्तः।
येनापिनेसमवनीसनाथपुराणमालिख्यविषाणकोट्यानेचेडमोलेस्तनयेनपोमि
तारायमानेदवनेभजामि पंडेक्रनोनामपदेल्लनीलोल्लीलावतारं परमात्मभूतैः।
नागात्मकंपाटुतद्यानकंवा विभज्यवायंभजविधराजम् पाशांकुशौ भयरदेत्वभी
ष्टकरंदधानेकरंभमृक्रैः भक्ताफलामैः प्रणिपातकद्वैचैः सिंदेनमगंशिवयाभे
जामि एकेकमेकेगजदेनमेवं चैतन्यरूपं जगदादिबीजम् वसोदयंप्रल्लविदोवदं
तितंशंभूतंतमेशरणं भजामि स्वागत्मितानाविनय वल्लभायामस्यांबुजालोकनले
लनेत्रम् स्वेनानवाप्रमस्वैभवेमहृद्भजेविघ्नविमोहयंतम् येरुर्वमाराध्यगजाननमेवा
सर्वाणिशास्त्राणिपठंतितेषां त्वत्तो नचान्यत्प्रतिपाद्यमस्ति नवलिवेत्तायमसत्यकल्पम् हिरण्यवर्णं जगदीशितारं कविंपुराणं रविमंडलस्थम् ८

सर्व

गजाननेपमहसाजनतानोविघ्नोपकारोविलयंप्रयाति शंभोःसभालोकत्रयकलाप
शशांकरवेन्दुनिजपुष्करेण सभयदेनप्रविविक्तमोगघ्याद्यङ्कुशकामः स्त्रियमाननोन
विघ्नाकुलानांविनिपातनार्थंयेनारिकेलैःकदलीफलाद्यैः प्रतारयेन्तोमदवारणा।
स्तमभंसदाभीष्टमहंभजेनम् यत्तैरनैवेद्यैर्ह्नभिलषोभिराराध्यमाद्यंगजराजवक्त्रम्
स्तमानयापेविधिनास्तुवंतिनेसर्वलक्ष्मीनियमाभवंति इतिगणेशस्तवःसमाप्तः
यद्यविस्मृलोचन आदायवेदात्मकलान्समग्रान्निहत्यशोवरिपुमन्तुदग्रम् दन्नाःसुराये
नपितामहायविलीनमायेभजमत्स्यरूपम् १ दिव्याम्बुनार्थंमथितेनमग्नेइदेवाःसुरैर्वासुरा।
किमेदशायैः भूमैर्महावेगविघूर्णितायास्तंकूर्ममाधारेगनेस्मरामि २ समहृङ्कोवी
सदिङ्गनेरीयावसुयनामेहकिरीटभारा दंष्ट्राग्रतोयेनसमुद्धृतासूत्तमादिकोलंशरणं
प्रपद्ये ३ भक्तार्तिभंगायहमपापियांयेस्तंभान्नरायहिंदितोत्थसिंहः विप्रसहाराणं।
निशितैर्नखाग्रैर्विदारयंतंनचविस्मरामि ४ बलेःसमग्राभरणायहेतोर्यस्त्रिधात्मासार्वैचरण
स्वयस्य एकस्यचान्यस्यपदेस्मराणांत्रिविक्रमंसर्वगतेनमामि ५ समवारेन्द्रपतीत्रि
हस्तयत्नर्पणंरक्तमयेपितृभ्यः चकास्तेदेवबलेनसप्यक्रमादिशूरंप्रणमामिविल
म् ६ कलेरमूनांसमवाप्यजन्मनिपातयशोनजलधेर्जलोनः लंकेश्वरंयःशमयांचका।

श्री०
२७१
271

रंसीतापतिं तं प्रणमामि भक्त्या ७ हलेन सर्वान्नहरान्विकृष्य वकारसूर्णेन मुसलप्रहारैः
यः कूलमासाद्य बलं बलीयान् तं मन्त्रपाभजे मे बलभद्ररामम् ८ पुरा समस्तागमसारा
न्विजित्य संभावयन्नवीवरमात्रवेशम् चक्रारशास्त्रमनोयकल्पं तं मूलमूलं प्रणमा
मामि बुद्धम् ९ कल्यावसाने निखिलैः खलैः स्वैः संघट्टयामास तिमेघमत्स्यान् य
ले जसानि रेहतानि भीमो विश्वात्मकं तं तुरगं भजामि शंखैश्च चक्रैश्च गदैस्सरोजैरा
मिदं यान्तं गरुडाधिरूढम् श्रीवत्सचिह्नं जगदादिमूलं तमालनीलद्युतिविल्लसीडे ११
द्रोसंत्रयोशेषविशेषतल्पेशयानमनःस्मितशोभिवक्त्रम् उत्फुल्लनेत्राम्बुजमम्बुशाय
माद्यशक्तिं तमहं स्मरामि १० श्रीणायेस्ततया स्वमा जगन्नाथं जयत्कृतम् यस्मादका
मात्मसे पुनिसेते पुरुषोत्तमम् इति विश्वलोचम् नवोनलोरक्षणामभिनिगोपाल
लोचम् नमः टलेनमेयपम् अथ कृष्णकवचम् पुलस्त्य उवाच भगवन्सर्वतत्त्वकव
चं यत्प्रकाशितम् त्रैलोक्यमङ्गलं नाम कृपया कथय प्रभो श्रीसनत्कुमारः शृणु
वक्ष्यामि दैवं हूकवचं परमाद्भुतम् नारायणेन कथितं कृपया ब्रह्मणे पुरा ब्रह्म
णा कथितं मह्यं परं स्नेहाद्वदामि ते अतिगुह्यतमं पुण्यं ब्रह्ममन्त्रौघविग्रहम् यद्
त्वा पठनाद्ब्रह्मा सृष्टिं वितनुते ध्रुवम् यद्धृत्वा पठनात्पाति महालक्ष्मीर्जगत्त्रयम्

पद्मनाभारणाद्धि सः संहर्ता सर्वतत्त्ववित् त्रैलोक्यजनवनीतु गोमहिषादिमहासुरा
न् वरं समानजयानेव पद्मनाभारणायतः पर्वे स्मिन्नद्य सः सर्वे सर्वैश्वर्यमवाप्य या शि
ष्याय विश्वभक्ताय साधकाय प्रशेयेत् श्रद्धायपरशिष्याय दद्यान्नन्यमवाप्नुयात् त्रैलो
क्यमंगलस्यास्य कवचस्य प्रजापतिः ऋषिः छंदश्च गायत्री देवो नारायणः स्वयम् धर्मा
र्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्तितः ॐ प्रणवो मे शिरः पातु नमो नारायणाय च भाले।
पायान्नेत्रयुग्मं मे अष्टार्णो भुक्तिमुक्तिदः क्लीं पायाच्छ्रोत्रयुग्मं मे चैकार्णः सर्वमोहनः क्लीं
कृष्णाय सदा घ्राणं गोविंदायेति जिह्विकाम् गोपीजनवल्लभाय स्वाहाननं मम अ
ष्टादशाक्षरो मंत्रः कंठं पातु दशाक्षरः गोपीजनवल्लभाय स्वाहा भुजद्वयम् क्लीं ग्लौं
क्लीं श्यामलांगाय नमः स्कंधौ दशाक्षरः क्लीं कृष्णः क्लीं पायात् क्लीं कृष्णायांगजो वक्ष
हृदयं भुवनेशः क्लीं कृष्णाय क्लीं स्तनौ मम गोपालायाग्निजायान्ते कुक्षियुग्मं सदावतु।
क्लीं कृष्णाय सदा पातु पार्श्वयुग्मं मनूत्तमः कृष्णगोविंदकौ पातु स्मरायौ ङेयुतौ मनुः।
अष्टाक्षरः पातु नाभिं कृष्णेति द्व्यक्षरोऽवतु पृष्ठं क्लीं कृष्णकं कालं क्लीं कृष्णाय द्विठां
तकः सक्थिनी सततं पातु श्रीं ह्रीं क्लीं कृष्णठद्वयम् ऊरू सप्ताक्षरः पायात्त्रयोदशाक्ष
रोऽवतु श्रीं ह्रीं क्लीं पदतो गोपीजनवल्लभपदं ततः भाय स्वाहेति पायुं वै क्लीं ह्रीं श्रीं सद

श्री॰
२११

एकाक्षरः ज्ञानलीवसदापातु क्लीं श्रीं क्लीं च दशाक्षरः नेत्रे दशाक्षरः पातु जेधवक्त्रायचा
गुणः प्रष्टादशोक्तो क्लीं श्रीं कृष्णेकादशवर्णकः सर्वांगमे सदापातु द्वारकानायको वली
नमो भगवते पश्चाद्वासुदेवाय ततः परम् तारायोष्टादशार्णोयं पश्चाद्भागं सदावतु श्रीं क्लीं
क्लीं दशवर्णस्तु क्लीं ऐं श्रीं षोडशाक्षरः गदाद्यस्त्रायुधो विष्णुर्मामग्रे दिशि रक्षतु क्लीं श्री
दशाक्षरो मे चाग्नेय्यां दिशिमां सदावतु तारो नमो भगवते रुक्मिणीवल्लभाय च स्वाहेति
षोडशार्णो यैर्नत्यां दिशि रक्षतु क्लीं हृषीकेशपदं पश्चान्नमो मां वरुणोऽवतु अष्टादशा
र्णः कामदो वायव्ये सदावतु श्रीं माया कामकृष्णाय गोविन्दाय द्विठो मनुः द्वादशा
र्णात्मको विष्णुरुत्तरे मां सदावतु वाग्भवं कामकृष्णाय ह्रीं गोविन्दाय ततः परम् श्रीं
गोपीजनवल्लभाय स्वाहा हस्तौ ततः द्वाविंशत्यक्षरो मन्त्रो मामैशान्यां सदावतु का
मदेवाय विद्महे पुष्पबाणाय धीमहि तन्नोऽनंगः प्रचोदयादेषा मां पातु चोर्ध्वतः
इति ते कथितं विप्र ब्रह्ममन्त्रौघविग्रहम् त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं ब्रह्मरूपि च
ब्रह्मेशप्रमुखाद्यैश्च पीडितं परमाद्भुतम् तव स्नेहान्मयाख्यातं प्रवक्तव्यं न कस्य
चित् गुरुं प्रणम्य विधिवत्कवचं प्रपठेत्ततः सकृद्वा त्रिर्यथा ज्ञानं सोपि सर्वतपोमयः
मन्त्रेषु सकलेष्वेव देशिको नात्र संशयः शतमष्टोत्तरं चापि पुरश्चर्याविधिः स्मृतः हवनादीन्दशांशेन कृ॰

१५

मानत्मापयेद्ध्रुवम् यदि चेत्सिद्धकवचो विमुखेव भवेत्स्वयम् मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य पुरश्चर्यां
विना ततः सर्वांगसुंदरयमतं लक्ष्मीवाणीवसेत्ततः पुष्पांजल्यष्टकं देवे मूलेनैव पठे
त्सकृत् दशवर्षसहस्राणां पूजायाः फलमाप्नुयात् भूर्जे विलिख्य गुटिकां स्वर्णस्थां
धारयेद्यदि कंठे वा दक्षिणे वाहौ साधिविसर्जनेसंशयः अश्वमेधसहस्राणि वाजिपेयश
तानि च महादानानि यान्येव प्रादक्षिण्यं भुवस्तथा कलां नार्हंति तान्येव सकृदुच्चारणात्
तः कवचस्य प्रसादेन जीवन्मुक्तो भवेन्नरः त्रैलोक्यं क्षोभयत्येव त्रैलोक्यविजयी भवेत्
इदं कवचमज्ञात्वा भजेद्यः पुरुषाधमः शतलक्षं प्रजप्तोपि न मंत्रः सिद्धिदायकः इति
श्रीसनत्कुमारसंहितायां श्रीविश्वकवचं समाप्तम् अथ बगलामुखीस्तोत्रम् प
तत्पूर्वगात्रलिखितमस्ति इति श्रीपूर्णानन्दचक्रवर्तिविरचि तमागमकल्पलता
यां पंचमः पल्लवः अथ मुद्राः प्रवक्ष्यामि सर्वतंत्रेषु गोपिताः याभिर्विरचिताभिश्च मो
दंते मंत्रदेवताः अर्चने जपकाले च ध्याने काम्ये च कर्मणि स्थाने चावाहने शंखे प्रति
ष्ठायां च रक्षणे नैवेद्ये च तथान्यत्र तत्तत्कल्पे प्रकाश्यते स्थाने मुद्राः प्रवक्ष्यामि स्व स्व
लक्षणलक्षिताः आवाहनादिका मुद्रा नव साधारणा मताः तथा षडंगमुद्राश्च सर्व
मंत्रेषु योजयेत् एकोनविंशति मुद्रा विष्णोरुक्ता मनीषिभिः शंखचक्रगदापद्मवेणु

श्री.
प्र. व.
२१२
273

श्रीवत्सकौस्तुभाः वनमाला तथा ज्ञानमुद्रा बिल्वाह्वया ततः गरुडाख्या परा मुद्रा विलो
क्यका मनीषिभिः नारसिंही च वाराही हयग्रीवी धनुस्तथा बाणमुद्रा च परशुर्जगन्मो
हनिकामता काममुद्रा परा ख्याता शिवस्य दशमुद्रिकाः लिङ्गयोनित्रिशूलाख्या दानेष्ट
भीर्टमात्मिका खट्वाङ्गं स्त्रक कपालाख्या डमरुः शिवतोषिताः सूर्यस्यैकैव पद्माख्या सप्त
ह्नाग्नेरिताः देवपाशांकुशाविघ्नपरश्मूलडुकसंज्ञकाः बीजमुद्रा क्रियामुद्रा विज्ञेयाः ।
शिवपूजने पाशांकुशवराभीति खट्वाङ्गं चर्मधनुःशराः मौसलीमुद्रिका देवीमुद्राः शौरेः
प्रियंकराः लक्ष्मीमुद्रार्चने लक्ष्या वाग्वादिन्याश्च पूजने अक्षमाला तथा वीणाख्या व्याख्या पु
स्तकमुद्रिका सप्तजिह्वाह्वया मुद्रा विज्ञेया वह्निपूजने दशमामुद्रिका ज्ञेया त्रिपुरायाः
प्रपूजने संक्षोभद्रावणाकर्षवश्योन्माद महांकुशाः खेचरी बीजयोन्याख्या त्रिखण्डाः परिकी
र्तिताः कुंभमुद्राभिषेके स्यात्पद्ममुद्रासने तथा कालकाली प्रयोक्तव्या विघ्नप्रशमकर्मणि
मालिनी च प्रयोक्तव्या जलशोधनकर्मणि श्रीगोपालार्चने शस्ता नन्दहरे नारसिंहिका वरा
हस्य च पूजायां वराहाख्यां प्रदर्शयेत् रामार्चने धनुर्बाणमुद्रे परशुकार्चने परशुरामस्य
विज्ञेया जगन्मोहनसंज्ञका वासुदेवाह्वया ध्याने कुंभमुद्रा तु रक्षणे सर्वत्र प्रार्थने चैव
प्रार्थनाख्यां प्रपूजयेत् उद्देशात्क्रमादासां मन्त्यते लक्षणानि च हस्ता ।।:।। ।।

मध्यमातर्जनीभ्यांचकनिष्ठानामिकेसमे अंकुशाकाररूपाभ्यांमध्यमेपरमेश्वरि अंगुष्ठं,
त्वहूंतविमुंजीतकनिष्ठानामिकोपरि इयमाकर्षिणीमुद्रात्रैलोक्याकर्षिणीमता पुटा
कारौकरौकृत्वातर्जन्यावंकुशाकृती परिवर्तक्रमेणैवमध्यमेतदधःकृते क्रमेणदेवि
तेनैवकनिष्ठानामिकाद्वयः संयोज्यनिविडाःसर्वाअंगुष्ठावग्रदेशतः मुद्रेयंपरमेशानि
सर्ववश्यकरीमता संमुखौतुकरौकृत्वामध्यमामध्यमेत्यजेत् अनामिकेतुसरलेतद्ब
हिस्तर्जनीद्वयम् दंडाकारौततोंगुष्ठौमध्यमानखदेशगौ मुद्रैषोन्मादिनीनाम्नाक्लेदि
नीसर्वयोषिताम् अस्यास्त्वनामिकायुग्ममधःकृत्वांकुशाकृती तर्जन्यावपितेनैवक्रमे
णविनियोजयेत् इयंमहांकुशामुद्रासर्वकार्यार्थसाधका सव्यंदक्षिणदेशेतुदक्षि
णंसव्यदेशतः बाहूकृत्वामहादेविहस्तौसंपरिवर्त्यच कनिष्ठानामिकेदेवियुक्तानेन
क्रमेणतु तर्जनीभ्यांसमाक्रांतेसर्वोर्ध्वमपिमध्यमे अंगुष्ठौतुमहादेविसरलावपिका
रयेत् इयंसाखेचरीनाममुद्रासर्वोत्तमाप्रिये इयंचखेचरीमुद्रापार्थिवस्थानयोजिता
परिवर्त्यकरौस्पष्टावर्धचंद्राकृतीप्रिये तर्जन्यंगुष्ठयुगलेयुगपत्कारयेत्ततः अधःकनि
ष्ठावष्टब्धेमध्यमेविनियोजयेत् तथैवकुटिलेयोज्येसर्वाधस्तादनामिके बीजमुद्रेय
मचिरात्सर्वसिद्धिप्रवर्तिका मध्यमेकुटिलेकृत्वातर्जन्युपरिसंस्थिते अनामिकाम्

अग्रगतेतत्थेवह्निकनिष्टके सर्वार्थकत्रसंयोग्यस्त्रंगुह्यपरिपीडिताः पृष्ठान्तपरमाम्नाया
योनिमुद्रेतिसंज्ञिता इत्यागमकल्पलतायांमुद्राप्रकरणंनामैकविंशः पटलः अथधा
रणयंत्राणिनानातंत्रानुसारतः साधकानांहितार्थायप्रवक्ष्यामिसमासतः अथभुव
नेश्वर्यापकाहेरसंत्रस्याधारणयंत्राणि मंत्रोयथा ह्रीं शाक्रंतस्थितसाध्यकर्मभुवने
वह्नेहंतेशक्तिभिर्बाह्येकोणगतेषुतेष्वतिह्र रैर्वेलौः कपोलाद्यैः पश्चात्तेःस्वरदीपुतैर्लि
पिभिरथावीतमिह्राश्चैयंत्रेभूपुरमध्यगंत्रिगुणितंसौभाग्यसंपत्प्रदं हरिहरवर्णैर्विलिद
विह्रइतिस्वरूपैः हिंदेइतिकश्चित् बीजांतःस्थितसाध्यनामवशगंमायायुगमामन्त
पैर्वीतंवह्निपुरद्वयेरसपुटेष्वालिख्यबीजत्रयम् मात्मानात्मकमीशविह्नहरिहरैरावद्धग
हेवह्निःषट्र्वीजैरंत्रुवैधसैर्यलिपिभिर्वीतेम्हाम्भोभवः चिंतामणिरयंसिद्धाम्भोलसकौ
णसिद्देलिखेत् यंत्रेषड्गुणितेदियोमहतांमर्वसिद्धिदं बीजेभ्याहतिभिहतेटद्रपुगंद्रेव
सौः कोणगेह्रीगैवीजमनेनतंत्रलिपिपुगेगाचद्धगेडेलिखेत् गायत्र्याविशाक्तिबद्धविवरेत्रिह
यहतेनत्वतोवीतंमारकपाधरापुरयुगेसत्सिद्ध चिंतामणि यंत्रेदिनेषाङ्गुणितेप्राक्केवलाम
द्दिदं सर्वसौभाग्यजननंसर्वशत्रुनिवर्हणम् अथवसूनांपुत्रप्रदं लिखेत्सरोचेवमपश्च
कमथेटलेष्ठ्यभिलिख्यमाया स्वराहतेयंत्रमिदंवसूनांपुत्रप्रदंसंमितरहस्यम् पुष्पयतिताया

भ्यामंजलिबद्धानामिकामूलपर्वणोः अंगुष्ठौ निक्षिपेत्त्वेषं मुद्रावाहनी स्मृता अधो
मुखी त्वियं चैव स्थापनी मुद्रिका स्मृता २ उच्छ्रिताङ्गुष्ठमुष्ट्योस्तु संयोगा सन्निधापनी ३
अन्तः प्रवेशिताङ्गुष्ठा सैव संरोधिनी मता ४ उत्तानमुष्टियुगला सम्मुखीकरणी मता दे
वतांगे षडंगानां न्यासः सकलीकृतिः ६ सव्यहस्तकृता मुष्टिर्दीर्घाधोमुखतर्जनी अ
वगुंठनमुद्रेयमभितो भ्रामिता सती ७ अन्योन्याभिमुखाश्लिष्टकनिष्ठानामिका पुनः
तथैव तर्जनीमध्ये तेन धेनुमुद्रा प्रकीर्तिता अमृतीकरणं कुर्यात्तया साधकसत्तमः ८
अन्योन्यग्रथिताङ्गुष्ठा प्रसारितपराङ्गुली महामुद्रेयमुदिता परमीकरणे बुधैः ५
प्रयोजयेदिमा मुद्रा देवताह्वानकर्मणि षडंगन्यासमुद्रास्तास्तासां लक्षणमुच्यते
अनेनांगुष्ठा ऋजवो हस्तशाखा भवेन्न सा हृदये शीर्षके च अधोङ्गुष्ठा वलमुष्टेः शिखायां
करद्वंद्वांगुलयो वर्मणि स्मृताः ३ नाराचमुष्ट्युद्धृतबाहुयुग्मकांगुष्ठतर्जन्युदितो ध्व
निस्तु विष्वक्छ्रिषकः कथितास्त्रमुद्रा ४ यत्रातिणीतर्जनिमध्यमेस्तः नेत्रद्वयं यत्र
भवेन्नामा षडंगमुद्राः कथिता यथावत् वैरवीनां तु मुद्राणां कथ्यते लक्षणं त्वथ
वामांगुष्ठं तु संगृह्य दक्षिणेन तु मुष्टिना कृत्वोत्तानं ततो मुष्टिमंगुष्ठं तु प्रसारयेत्
वामांगुलयस्तथाश्लिष्टाः संयुक्ताः सुप्रसारिताः दक्षिणांगुष्ठसंस्पृष्टा मुद्रैषा योनिसंज्ञका १

हस्तौ तु संमुखौ कृत्वा मध्यमे चैव प्रसारिते। कनिष्ठांगुष्ठकौ लग्नौ मुद्रेषा वज्रसंज्ञका ३ अ-
न्योन्याभिमुखौ हस्तौ कृत्वा तु ग्रथितांगुली अंगुल्यौ मध्यमे भूयः संलग्ने संप्रसारिते गदा
मुद्रेयमुद्दिष्टा विष्णोः संतोषकारिणी ४ हस्तौ सम्मुखौ कृत्वा संनतौ प्रोन्नतांगुली तलांत-
र्मिलितांगुष्ठौ कृत्वैषा पद्ममुद्रिका। अंगुष्ठं वामकरांगुष्ठे लग्नं तस्य कनिष्ठिका दक्षिणांगु-
ष्ठसंयुक्ता कनिष्ठा च प्रसारिता तर्जनी मध्यमानामा किंचित्संकोच्य चालिता वेणुमुद्रा भ-
वेदेषा भगवता प्रेयसी हरेः ५ अन्योन्यांगुष्ठकयोर्मध्यमानामिकांगुली अंगुष्ठेन तु बध्नी-
यात् कनिष्ठामूलसंस्थिते तर्जन्यौ कारयेदेषा मुद्रा श्रीवत्ससंज्ञिता ६ अनामांगुष्ठसंलग्ना
दक्षिणस्य कनिष्ठिका कनिष्ठा चानयोर्बद्धा तर्जन्या दक्षया तथा वामानामां च बध्नीयाद्दक्षि-
णांगुष्ठमूलके अंगुष्ठमध्यमे वामे संयोज्य सरलापरा चतस्रोऽप्यग्रसंलग्ना मुद्रा कौस्तुभसंज्ञि-
का ७ स्पृशेत् कंठादिपादांतं तर्जन्यंगुष्ठयोस्तथा करद्वयेन मालावन्मुद्रेयं वनमालिका
८ तर्जन्यंगुष्ठकौ सक्तावग्रतो हृदि विन्यसेत्। वामहस्तांबुजे वामजानुमूर्ध्नि
विन्यसेत्। ज्ञानमुद्रा भवेदेषा रामचंद्रस्य प्रेयसी ९ अंगुष्ठं वाममुच्छ्रितमित-
रतरकरांगुष्ठकेनाथ बद्ध्वा तस्याग्रं पीडयित्वांगुलिभिरपि च ता वामहस्तांगु-
लीभिः बद्ध्वा गाढं हृदि स्थापयतु विमलधीर्व्याहर ॥ ॥ ॥ ॥

मात्रवीनं विन्यात्योमुद्रिके षास्फुटमिदं कथिता गोपनीया विधिज्ञैः ९ हस्तौ तु विस्त
तौ कृत्वा ग्रथयित्वा कनिष्ठिके मिथस्तर्जनिके श्लिष्टे श्लिष्टावंगुष्ठकौ तथा मध्यमाना
मिके द्वे तु द्वौ पताकावि वचालयेत् पद्मागदंडमुद्राख्या द्विलोः संतोषवर्धिनी ११ ज्ञानमध्ये क
रौ कृत्वा करौ कृत्वा विवृकोष्ठौ समाहृतौ हस्तौ तु भूमिसंलग्नौ कंपमानः पुनः पुनः मुखे
विवृतके कुर्यो ल्लेलिहानस्य निहृष्या नारसिंही भवेदेषा मुद्रा तत्त्वीतिवर्धिनी १२
ग्रंगुष्ठाग्रा स्तकरयोरथा क्रमयकनिष्ठके प्रयोमुखौ भिः सर्वाभिर्मुद्रेयं न्द्रवेर्मता १३
देवोपरि वर्तं वामे कृत्वोत्तानमधः स्थीः नाशयेदिति संप्रोक्ता मुद्रा वाराहसंज्ञिता १४
दत्तहस्ते चोर्ध्वमुखे वामहस्तमधोमुखे ग्रंगुल्यग्रे तु संयुक्ते मुद्रा वाराहसंज्ञिता वा
महस्ते तले दत्ताङ्गुलीस्तास्तु प्रयोमुखीः संरोप्य मध्यमां सा तु विन्यस्याथो विकुंचयेत्
हयग्रीवप्रिया मुद्रा तन्त्रतरनकारिणी वामस्य मध्यमाग्रे तु तर्जन्यग्रेण योजयेत् अ
नामिकां कनिष्ठां च तस्यांगुष्ठेन पीडयेत् दर्शयेद्वामके स्कंदे यत्नमुद्रेयमीरिता दत्त
मुष्टिं तु तर्जन्यादीर्घया बाणमुद्रया १ तलेतले तु करयोस्तिर्यक्तोयान्यांगुलिम्
संहताः प्रसृताः कार्या मुद्रापरसंज्ञिता कुक्षस्यांगुष्ठमष्टौ हेममुद्रा त्रैलोक्यमोहिनी दु
स्तौ तु संपुटौ कृत्वा प्रसृतांगुलिकौ तथा तर्जन्यौ मध्यमापृष्ठे अंगुष्ठौ मध्यमाश्रितौ १

श्री॰
२२१

276

वामसमुद्रेयमुदिता सर्वदेवप्रियंकरी महादेवप्रियाणां च लक्षणं तेल लक्षणमन्यथा उत्क्षि
प्तं दक्षिणांगुष्ठं वामांगुष्ठेन बन्धयेत् वामांगुली दक्षिणाभिरंगुलीभिश्च बन्धयेत् लिंग
मुद्रेयमाख्याता शिवसान्निध्यकारिणी १ मिथः कनिष्ठिके बद्धा तर्जनीभ्यामनामिके अना
मिकोर्ध्वसंश्लिष्टे दीर्घमध्यमयोरधः अंगुष्ठाग्रद्वयं न्यसेद्योनिमुद्रेयमीरिता २ अंगुष्ठेना
कनिष्ठां तु बद्ध्वा श्लिष्टांगुलित्रयं प्रसारयेत्त्रिशूलाख्या मुद्रैषा परिकीर्तयेत् ३ अंगुष्ठतर्जन्य
ग्रे तु ग्रथितांगुलित्रयम् प्रसारयेदक्षमाला मुद्रेयं परिकीर्तिता अधःस्थितो दक्षहस्तः
प्रसृतो वरमुद्रिका ऊर्ध्वीकृतो वामहस्तः प्रसृतोभयमुद्रिका ५ मिलितानामिकांगुष्ठ
मध्यमाग्रे नियोजयेत् श्लिष्टांगुल्यः समतोकुर्यान्मृगमुद्रेयमीरिता ६ पंचांगुल्यो दक्षिणस्य
मिलिता ऊर्ध्वमुन्नताः खट्वांगमुद्राकथिता शिवस्यातिप्रियामता ७ पात्रवद्वामहस्तं च
कृत्वांगे वामके तथा निधायोत्क्षिप्तवक्त्रं यान्मुद्रा कापालिकी मता मुष्टिं च शिथिलां
बद्ध्वा ईषदुत्क्षिप्तमध्यमाम् दक्षिणां मूर्ध्नि तन्मध्ये कर्णदेशे प्रचालयेत् घंटामुद्राऽम
हको सर्वविघ्नविनाशिनी ९ ततो गणेशमुद्राणां लक्षणं तेल लक्षणमिव उत्तानोर्ध्वमु
ष्टी मध्यमा सरला बद्धमुद्रिका दंतमुद्रा समाख्याता सर्वागमविशारदैः १ वा
मसुष्ठेस्तर्जन्या दक्षमुष्ठेस्तर्जनी संयोज्यांगुष्ठकाग्राभ्यां तर्जन्यग्रे तु चालिपेत्

एषा पाशाङ्कुशा मुद्रा विद्वद्भिः परिकीर्तिता २ ऋज्वीं च मध्यमां कृत्वा तर्जनीं मध्यपर्वणि
संयोज्य कुंचयेत्किंचिन्मुद्रैषाङ्कुशसंज्ञका ३ तर्जनीमध्यमानामाः कनिष्ठाङ्गुष्ठमुष्टिका
प्रोन्नतोदीर्घरूपा मध्यमा विघ्नमुद्रिका पञ्चमुद्रा निगदिताः प्रसिद्धा लड्डुमुद्रिका बीज-
पूराह्वया मुद्रा प्रसिद्धा ताडयेल्लिता शाक्तीयोनौ च मुद्राणां कथ्यन्ते लक्षणानि च पाशयु-
क्ताङ्कुशाभीतिधनुर्बाणाः समीरिताः कनिष्ठानामिके बद्ध्वा स्वाङ्गुष्ठेनैव दक्षतः शिष्टाङ्गु-
लीत्रप्रसृते संस्थानवेर्ज्जमुद्रिका वामहस्ते तिर्यक्कृत्वा चैव प्रसार्य च प्राक्कुंचितांगुलिं
कुर्यात्सर्वसमुद्रेयमीरिता मुष्टिं कृत्वा तु हस्ताभ्यां वामस्योपरि दक्षिणं कुर्यान्मुद्रासमा-
विख्याता सर्वविघ्नविनाशिनी मुष्टिं कृत्वा कराभ्यां तु वामस्योपरि दक्षिणम् कृत्वा
विरक्षिसंयोज्य दुर्गामुद्रेयमीरिता बद्ध्वा मुद्रां तथा बद्धां मध्यमे द्वे प्रसार्य च कनिष्ठके
तथानीय तदग्रे ग्रंगुष्ठकौ क्षिपेत् लक्ष्मीमुद्रा परा ह्येषा सर्वसंपत्प्रदायिनी वीणावाद-
नवद्धस्तौ कृत्वा संचालयेच्छिवे वीणामुद्रेयमाख्याता सरस्वत्याः प्रियंकरी वाममुष्टिं
स्वभिमुखीं कृत्वा पुस्तकमुद्रिका श्रीरामस्य सरस्वत्याः प्रसन्ने तत्प्रेयसी मता मणिबन्ध-
स्थितौ कृत्वा प्रसृताङ्गुलिकौ करौ कनिष्ठाङ्गुष्ठयुगले नीत्वा तं प्रसारयेत् समानि-
ह्वाख्यमुद्रेयं वैष्णवप्रियंकरी कनिष्ठाङ्गुष्ठकौ सक्तौ करयोरितरेतरम् तर्जनीम-

श्री॰
२११
217

मध्यमातर्जनीभ्यां च कनिष्ठानामिके समे अंकुशाकाररूपाभ्यां मध्यमे परमेश्वरि
अंगुष्ठं तु विमुञ्चीत कनिष्ठानामिकोपरि इयमाकर्षणी मुद्रा त्रैलोक्याकर्षिणी मता पु
टाकारौ करौ कृत्वा तर्जन्यावंकुशाकृती परिवर्त्य क्रमेणैव मध्यमे तदधः कृते क्रमेण
देवि तेनैव कनिष्ठानामिकादयः संयोज्य निबिडाः सर्वाश्चांगुष्ठावग्रदेशतः मुद्रेयं पर
मेशानि सर्ववश्यकरी मता संमुखौ तु करौ कृत्वा मध्यमामध्यमे न्यसेत् अनामिके तु स
रले तद्वत्तिर्यक्तर्जनीद्वयं दंडाकारौ ततोऽङ्गुष्ठौ मध्यमानखदेशकौ मुद्रैषोन्मादिनी ना
म्ना क्लेदिनी सर्वयोषितां अस्यास्त्वनामिकायुग्ममधः कृत्वांकुशाकृती तर्जन्यावपि
तेनैव क्रमेण विनियोजयेत् इयं महांकुशा मुद्रा सर्वकार्यार्थसाधका सव्यं दक्षिणदेशे
तु दक्षिणं सव्यदेशतः बाहू कृत्वा महादेवि हस्तौ संपरिवर्त्य च कनिष्ठानामिके देवि यु
क्तौ तेन क्रमेण तु तर्जनीभ्यां समाक्रान्ते सर्वोर्ध्वमपि मध्यमे अंगुष्ठौ तु महादेवि सरला
वपि कारयेत् इयं सा खेचरी नाम मुद्रा सर्वोत्तमा प्रिये इयं सा खेचरी मुद्रा पाशिव
स्थानयोजिता परिवर्त्य करौ सम्यगर्धचन्द्राकृती प्रिये तर्जन्यंगुष्ठयुगलं युगपत्कारयेन्न
तः अधः कनिष्ठावष्टब्धे मध्यमे विनियोजयेत् तथैव कुटिले योज्ये सर्वाधस्तादनामिके बीज
मुद्रेयमचिरात्सर्वसिद्धिप्रवर्तिका मध्यमे कुटिले कृत्वा तर्जन्युपरि संस्थिते अनामिकाम

तारेऽहं विलिखेन्मध्ये जनकुहरे साध्यादिनामान्वितं मे त्राणीन्वसुसंख्ये कान्वसुदले षष्टालिखे
तद्बाह्यतः शक्तान्निः परिवेष्टितं च टगते पद्मस्य मध्ये ज्ञानने ये वे वषपकर्यं स्त्रादिभयमह्न
ह्रीं प्रदक्षिणितम् । अथ वनदुर्गाधारणीयन्त्रम् । पद्मे भावदलान्विते प्रविलिखेन्मध्ये तु कर्णिका
याश्च नत्वा वंशाकि कवीजमाध्यमहितं तत्केसरेषु क्रमात् । मदिन्यामनु संभवाम्बुगलशो
वर्णान्मनुतः पत्रगान्मेत्राणीनाशाभ्यो विधाय विलिखेद्दिक्षु दले मातृकावर्णसंवीतं भूपु
रद्वयमध्यगम् । यन्त्रं विन्ध्यनिवासिन्याः प्रोक्तं सर्वसमृद्धिदम् । रत्नाकरं विशेषेण ।
दुर्भूतविनाशनम् । राजद्वेषप्रशमनो वषपद वषपमिक्रतो सुतार्थिनां च सुतदं रोगिणां
रोगनाशनं रोगपूर्णा ति दम् । बहुना किमिहोक्तेन यन्त्रं तत्कामदो मणिः । मदिन्यामम
नुः मदिषमर्दिनि स्वाहा पञ्चकामेव वर्णानिति मन्त्रो यथा उत्तिष्ठ पुरुषि किं स्व
पिषि भयं मे समुपस्थितम् । यदि शक्यमशक्यं वा तन्मे भगवति शमय स्वाहा गणेशः
प्रतरत्रयं कृत्वा पत्रे विलिखेत् । अथ भैरव्याधारणीयन्त्रम् । मध्यायेन वषोनिषु प्रविलि
खेद्वीजानि वर्णान्विष्णुगायत्र्याः पुनरष्टपत्रविवरेष्वालिखेल्लिप्याहृतम् । भूर्विबद्धित
येन मन्मथपुनाकोणेषु सवेष्टितं यन्त्रं च पुरमीरितं त्रिभुवनप्रक्षोभने श्रीप्रदम् । गाय
त्रीयथा ह्रीं त्रिपुरे देवि विद्महे कामेश्वरि धीमहि तन्नः क्लिन्ने प्रचोदयात् । प्रथगणेशा

रुयं.त.५५

श्री.
२७८

स्थारणयंत्रम् बीजं षट्कोणमध्ये स्फुरदनलपुरे तारगं दिक्षु लक्ष्मीमायाकंदर्पभूमी-
स्त्रस्त्रमपुटेष्वालिखेद्धीनषट्कम् तत्संधिषु त्रिंगमंत्रानष्टदलकमले मूलमंत्रस्य वर्णा-
न्शिष्टान्यत्रेषु विद्या विलिखतु गुणशः श्रीं समंतेषु पत्रे आवीतं लिपिभिः क्रमात्क्रमवशा-
त्पाशांकुशाभ्यामपि स्मारेहृदितयेन संभृतमिदं यंत्रं गणाधीशिनः लाक्षाकुंकुमरोच-
नामृगमदैर्भूर्जेदले हेमवाससोलिख्यामिवहेल्लभेत सकलैः संप्रार्थनीयः श्रियं उक्तं म-
हागणपतेर्विधाने सम्यक्पूजिते सर्वसिद्धिकरं त्वेतत्समलपुरदार्ढ्यदं अथ रक्तनाथस-
धारणयंत्रम् तारं मध्ये विलिखेन्मन्त्रे षट्कोणेषु संधिषु त्रीं मायावरमपि लिखेत्को-
णाग्रेषु पश्चात् किंजल्केषु स्वरगणमथो पत्रमध्येषु मालामंत्रोद्भूतान् दश च विभिन्ना-
न्धूमे पंचवर्णान् दशानते णमंत्रे षट्कादिवर्णैः श्चभूपुरे दिक्षु विदिक्षु लिखेद्धीनेन नृसिंहवराहयोः
मालामंत्रो यथा नमो भगवते मकरंदनाय रक्तोग्रविषहाय मम फट् प्रमन्नाय मितते जसे बला-
य शमायविस्तवेनमः नृसिंहस्यबीजं क्ष्रौं वराहस्यबीजं हूं अथ नृसिंहस्य धारणयंत्रं आलिखे-
त्त्रिपुरहृद्यंतदुर्दवेशांकिमसमाध्योलिखेत्षट्कोणेषु षडक्षरान्तथा मंत्रोः किंजल्केसंस्थानस्वरान् पत्रे-
षु षष्ठमंत्रवर्णान् विलिख्य तान्वर्णान्कमहंदशः कार्याः पुनराहतेति निपुरे कोणेषु विलामसि नार-
सिंहमिदं यंत्रे लिखितं भूर्जपत्रके विषघ्नं शिरसा धार्यं सर्वरोगभूतज्वरान्हरेत् अथ न सुदर्शनधारणयंत्रं

षट्कोणमध्ये विलिखेत्साध्यनाम षट्स्वेषु शिष्टवर्णान् प्रणवादितत्संपिण्डयंत्रमे
कं वेतिरेखा विधिवत्सुगुप्तम् । अथ पुरुषोत्तमस्य पञ्चान्तकोऽग्निसंस्थो मनुबिन्दुविभूषि
तः पिण्डबीजमिदं प्रोक्तं मन्त्रसिद्धिकरं परम् । पिण्डं मूलेन वीतं दहनपुरयुगे कोणराजे
दशार्णीं कुर्यात्तथैव दशार्णान् स्फुरितदशदले कामबीजेन वीते पद्मे किंजल्कसंस्थस्व
विकृतदलमालसमाडशाणौ किंजल्कस्थेन नाद्यविकृतयुगदलेषु अर्पितानष्टवर्णा
न्पाशांकुशाभ्यामावीतं तोणोपुरयुगाश्रिषु । अष्टान्तरेण ललिते यंत्रं गोविन्ददैवतं
धर्मार्थकामफलदं सर्वरत्नाकरं स्मृतम् । अथ शिवस्य कृशानुभवनद्वयमन्तमि
मे लिखित्वा पुनस्तदश्रिषु हल्लेखां लिखेत्स्वरयुगं ततः संधिषु फवर्णपरिवेष्टिता
परणिगेहमध्यस्थितं मनोरथफलप्रदं भवति यंत्रमेतल्लक्ष्मीं हल्लेखा लिखेदिति रं
केशोमं रंयं इति लिखेत् षट्कोणान्तस्त्रिकोणे लिखेत्तन्मन्त्रमिमं साध्यनामान्तरा
लेषु षट्कोणेषु गमेवाद्ध्वान्तदलविवरेषु ह्रमेवान्तराणि वीतं वासं कलाभिर्लस्त्व
परिवृतकादिभिः तादिभिर्लसितोणीविंवेनफलकेत्यह हरिमनयुगायं यंत्रमेतद्धृदये
धारयेत् षट्कोणमण्डले तन्मध्ये साध्यनामयुतं मायाबीजं विलिख्य षट्कोणेषु
णवसहितं पंचान्तरवर्णान्कोणविवरेषु षड्गवर्णान् तद्वहिः पंचदलानि विरच

श्री·
२२४

279

येत् दलेषु ईशानाय नमः तत्पुरुषाय नमः अघोराय नमः सद्योजाताय नमः वामदेवाय
नमः इति पंचमंत्रानीशानादिक्रमेण लिखेत् तद्बहिरष्टदलान्विरचयित्वा तेषु दलेषु मातृ
कावर्गान् लिखेत् तद्बहिर्वृत्तत्रयं भूबकेन वेष्टयेत् जपहोमादिना धृतमिदं चक्रवर्यं साधके
अथ शांतिकादौ धारणयंत्रं लिख्यते तत्र कंफेत्कारिणीतंत्रे स्वर्णपट्टे यम् नैवा कृत्ये वाथ
धातुपत्रे विलिखेद्दिमलेखन्याथ गोरोचनकुंकुमसमन्विते दूर्वाकांडेन वा लिख्येत् कुशमूलेन वा
पुनः एकवीराकल्पे वेष्टितं पीतवस्त्रेण जतुना परिवेष्टयेत् बध्नीयात् पीतवस्त्रेण शि
रसि कंठे भूषणम् स्त्रीणां वामभुजे चैव मनुष्याणां दक्षिणे भुजे बंध्या लभते पुत्रं निर्धनो
धनवान्भवेत् इयं रक्षा पुरा बद्धा नानादेशगतमादिभिः कीर्तिधैर्यपार्थिवैः स्वातैः संग्रामे
जयकांक्षिभिः अस्यार्थः षट्कोणमध्ये स्मशलाकया भूर्जपत्रादौ कुंकुमगोरोचना
चंदनजटामांसी विधाय पंक्तिक्रमेण मूलमंत्रं लिखित्वा तस्य हृल्लेखा बाह्ये कमध्ये रत्नाकु
रुशष्कानां सुभं पुत्रं सुतादयो स्याद्ये ति अस्य नासि हिं कुरु कुरु इत्यादि वामा धसरि
तं विलिख्य षट्कोणे ह्रीं वषिन्नान् दीर्घवर्णान् आईंऊ ऐं औः इति लिखेत् यथा ऐं ह्रीं
ऊं ऐं ह्रीं षट् स्वाहा वाग्भवं कुलदेवी च तारं च वाग्भवं तथा हृल्लेखा वासवमंत्रा
नेव ह्रीं जायावधिर्मतः अस्या सहस्रमवः शोको मंत्रानां साध्यरीरितः

पारयंत्रविवरणेनामत्राविंशः पटलः अथमातंगीमंत्रः शृणुमंत्रंमहादेवियथाव
त्कथयामिते उच्छिष्टशब्दंतथाचंडालिनीतिच सुमुखीतिततोदेवीकीर्तयेच
दनंतरम् महापिशाचिनीतस्मान्मायाबीजमनंतरम् बिंदुनादसमायुक्तंठकारत्रि
तयंततः सविसर्गमहादेविसर्वसिद्धिप्रदायके अथचांडालिन्यादिपदंप्रथमेकव
चनांते देवीसंकीर्तयेदित्यादिस्वरसात् तेनदेवीपदस्यैवकर्मतावगमात् केचि
त्सर्वत्रसंबोधनमिच्छंति ह्रींमायाबीजं बिंदुनादेति तेनठकारः ठः ठः ठः इतिस्व
रूपं तेनउच्छिष्टचांडालिनीसुमुखीदेवीमहापिशाचिनीह्रींठः ठः ठः इतिमंत्रः मं
त्रांतरमाह ऐंमौंऐंह्रींश्रांक्लींज्वः ह्रूं अथमातंगिनमामिउच्छिष्टचांडालिनित्रैलोक्य
वशंकुरुस्वाहा इतिकश्चिन्मंत्रः अथवा उच्छिष्टचांडालिनिमातंगिपदमीरयेत्
ततः सर्ववशंचांतेकरिद्वंद्वंह्रिवल्लभा एकोनविंशतावर्णैः सर्वाभीष्टकरोभवेत्
एवंउच्छिष्टचांडालिनिमातंगिसर्ववशंकरिस्वाहा इतिकश्चिन्मंत्रः इमांविद्यांजपे
द्योह्युच्छिष्टांगसमाश्रितः इयंविद्यामहाविद्यासर्वपापप्रणाशिनी स्वर्गदामोक्षदा
विद्याराज्यसौभाग्यदातथा सदोच्छिष्टसुखीभूत्वास्मरेद्देवींजयप्रदां तस्यावश्योभवे
द्देवि विनेवाचमनेहाते दुर्भगासुभगायान्तु [illegible]

श्री॰
२५०
280

शतसहायनन्तोवित्तं तुर्वेलोबलमाप्नोति मन्त्रवित् विद्यामवाप्नुयात् यो यो प्रार्थयते सि-
द्धिं हठान्नो तामवाप्नुयात् विधानं चात्र वक्ष्यामि शृणु देवि वरानने भोजनानन्तरं देवि वि-
ने वाचमने कृते बलिं दत्वा प्रथमतो मूलमन्त्रेण साधकः ततो मन्त्रं जपेद्ज्ञानी देवीतामि-
ष्टसिद्धये न तिथिर्न च नक्षत्रं न चोपवासमेव च नारिदोषो न वा विघ्नो न शौचं नियमो न
च यस्य तिष्ठति मन्त्रोयं न च विघ्नैर्बाध्यते ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि यथावन्मन्मदीश्वरि
शवोपरि समासीनां रक्ताम्बरपरिष्कृतां रक्तालेकास्ये पुष्पगुञ्जाहारविभूषिताम् षोड-
शाब्दां च युवतीं पीनोन्नतपयोधराम् कपालकर्तृकाहस्तां परज्योतिःस्वरूपिणीं वा
मदक्षिणयोगेन ध्यायेन्मन्त्रविद् नमः उच्छिष्टेन बलिं दत्वा जपेन्मन्त्रमानसः उच्छि-
ष्टेन वक्ते च जपोस्याः सिद्धिर्हि स्थितः उच्छिष्ट पूजयमानस्य जायन्ते सर्वसिद्धयः प्रयोगं च
प्रवक्ष्यामि शृणु देवि फलप्रदं होमं च तर्पणं चैव सर्वकामार्थसिद्धये स्थण्डिले मण्ड-
ले कृत्वा चतुरस्रं समाहितः पूजयेन्मण्डले देवि मूलमन्त्रेण तत्त्ववित् ततो देवीं समा-
हाय वह्निरूपसमाश्रितां देवीं ध्यात्वा चरेद्धोमं दधिसिद्धार्थतण्डुलैः सहस्रमात्रहो-
मेन राजानं वशमानयेत् मार्जारस्य तु मांसेन देव्या होमं समाचरेत् स प्राप्नोति प-
रां विद्यां शास्त्रपारं च वशीकृताम् कुर्याच्छागस्य मांसेन होमं मधुसमन्वितम् ॥

सहस्रैक विधानेन भवंति फलसिद्धयः विद्याकामस्त्वरेद्धोमं शर्करान्वितपायसैः श्री
वंतस्य भवेत्सर्वमप्यो विद्याश्चतुर्दश रक्तस्वलाद्यैर्वसंयुणमधुनापायसेन च होमेन कु
ना महादेवि त्रैलोक्यं वशमानयेत् नागवल्लीदलैर्होमं शर्करान्वितपायसैः श्रीफले वा
विधानेन सिद्धिरिष्टा भवेद्ध्रुवम् सद्योमार्जारमांसेन रक्तेन मधुनाम्भसा वैडालकेशाग्नु
क्तेन भवेत्ताकर्षणं ध्रुवम् शशाकस्य च मांसेन मधुनालोडितेन च हुत्वा होममवा
प्नोति विद्याविमवरस्त्रियः दन्तुरकाष्ठसंयुक्ते चितायौ होममाचरेत् कोकिलाकाक
पत्रैश्च होमैः शत्रून्विनाशयेत् उच्चाटनाय होतृणां होमं कुर्याच्च मंत्रवित् पूर्वोक्तेन विधा
नेन चिताकाष्ठे कृतेधनम् उलूककाकपत्राभ्यां हुत्वा होमे निरंतरं शत्रूणां द्वेषवे
दिष्टमन्यान्यकलहाकुलम् उलूकपत्रहोमेन गर्भपातो वरस्त्रियः सहस्रैकविधा
नेन कुर्याद्धोमं समाहितः बिल्वपत्रैः समधाज्यैर्मांसमेकं निरंतरम् वंध्यापि लभते
पुत्रं चिरजीविनमुत्तमम् उग्रदेवाय मश्शाने वा शून्यागारे चतुष्पथे बलिप्रदानतो
देवी प्रत्यक्षा भवति ध्रुवम् एषा देवी मया ज्ञप्ता भैरवाकारमिश्चिता इत्येषा कथिता दे
वी सर्वपापप्रणाशिनी मंत्रस्योच्चारणाद्देव सर्वपापप्रणाशनम् उच्छिष्टरुद्राणी
हितामपविशो भवेद्ध्रुवम् ग्रहणेपि पुरश्चरणं नोक्तं तथाप्यष्टसहस्राणि जपः ता

श्री
२५१
281

हृदयांशेन होमादिकं बोध्यम् येषां जपेच्छा होमेच्छा संख्यानेन कामनीषिभिः तेषामष्टमहस्रा
णि संख्यानाम्नय होमयोः विधिमभिधानात् तदुक्तं वाराहीतंत्रे सहस्रमष्टौ मन्त्रं जपाल्लक्षतेन
छेष्वकीर्तये दिक्सु नरदलेषाठः एवं दक्षिणकालीमंत्रोक्तं वा तत्तेत्र प्रकाशमत वत्सतस्व
श्रासो सिद्धविद्या तेन पुरश्चरणादिकं नास्त्यौमर्थः इति मातंगीमंत्रप्रकरणम् अथ धूमा
वतीमंत्रप्रयोगः दीर्घावर्णीयाविंदुतो वीजे धूमावतिठद्वयं धूमावती मनुः प्रोक्तः शत्रु
निग्रहकारकः तेन धूं धूमावति स्वाहा इति मंत्रः षडंगं जातिसंयुक्तं कल्पयेत्तेन मंत्रवित्
पित् पिप्पलादो मुनिः छंदो निवृदेषा तु देवता विवर्णा चंचला दुष्टा दीर्घा च मलिनांब
रा विवर्णकुंतला रूक्षा विधवा विरलद्विजा काकध्वजरथारूढा विलंबितपयोधरा शू
र्पहस्ताति रूक्षाक्षा धृतहस्ता वरान्विता प्रवृद्धघोणा तु भृशं कुटिला कुटिलेक्षणा क्षुत्पिपा
सार्दिता नित्यं भयदा कलहप्रिया एवंविधां सदा ध्यायेन्मतः कर्म समाचरेत् लक्षत्रयं न वर्णेन त
पुरश्चरणेन च षट्दीर्घजातियुक्तेन कुर्यादंगानि मंत्रवित् जपेल्लक्षं चतुर्दश्यां पुरश्चरणसिद्धये उपवा
सरतो मंत्री शून्यागारे दिवा निशि श्मशाने विपिने वापि जपेन्मंत्रं तु वाग्यतः सोलीश स्तो ईवा सीस्त्वश्य
पुरश्चरणकर्माणि विधवा विवस्त्रा विरलद्विजा इदं तत्र युक्ता चतुर्थेन धकारे
ण जातिर्नमः स्वाहेत्यादि फडंतेन ।: ।: ।:

साध्योपर्यन्तमालिख्य तस्मिन्न्यासाय शिवं यजेत् । अन्त्रष्टभ्यशिवं शत्रोर्नाम्नाथ यजनेन्मन्ते ।
सहस्रान्तं ध्रुवं शत्रुर्वैरेण परिरक्षते पंचगव्येन शान्तिः स्यात्क्षीररसपयसापि वा मंत्रायतरमा
लिख्य शत्रुनाम ततः परम् द्वितीयं तेमनोः शत्रोर्नेत्रेषु मन्त्रमालिखेत् वनेश्रुतजपाच्छ
त्रोर्निश्चितं मरणं भवेत् कृत्वा मंत्रे विपरीताख्यां मरणे यामिनीदले: उत्सादो जायते शत्रो
मंत्रोरत्र्युतनापतः श्मशानाङ्कं श्मशानाग्नौ तत्कुर्यादायमंत्रिते विरोधिनाम्नाश्मशा
मयउच्चाटने रिपोः श्मशानभस्मना कृत्वा शिवं तस्योपविन्यसेत् विरोधिनामसंहृद्वेक
स्यपतेसमुच्चरेत् महिषीत्तीरपूपंचदयाचुविपकरम् महिषीरूपेणागमस्त्रेण शत्रु
निपातयेत् अत्र मंत्रे पतः किंचिल्लिखितं इति धूमावतीप्रकरणं अथातः संप्रवक्ष्यामि
महाकालीमहामनुम् प्रलयाग्निमहाधिरा ऊर्ध्वकेशीसमन्वितो नादबिंदुसमायुक्तो
वेदवेद्यो यदृश्यं पुनः पशून्गृह्णाणपदतोवमोत्क्षानलसन्निभा वर्णदेशालरीव्राक्कामहाका
लीध्रुवाधिकाप्रलयाग्निः फकारः रुधिरेरेफः ऊर्ध्वकेशीयकारः ध्रुवः ओंकारः तेन ओं फ्रें ।
फ्रें हूं हूं पशून् गृह्णाण हें फट् स्वाहा इति मंत्रः स्यास्त्र्युद्दीनसंध्यादितो ब्रकार्यो विचारणा कृ
लतोयनसंपूर्णे कलशे मेध्यकालिकाम् दिक्तवासादिहूतीभिः पूर्णाकोसें धूम्रभ्रिमान्
पंचवक्त्रां महारौद्रीं प्रतिवक्त्रत्रिलोचनां शक्तिशूलधनुर्बाणखड्गखेटवराभयान् दधाद

श्रा.
२८२

तन्मन्त्रैर्देवीं विभाव्य भूरिभूषणाम् । ध्यात्वेत्थं साधकः साध्यं साधयेन्मनसीप्सितं । पूर्वा
दीशानपर्यन्ते हृत्स्थः कुंभो गर्भे स्थिताः कर्णिकायां ततो देवी महाकाली भयापहा नामोच्चा
रणं स्वरबीजं वर्णौ प्रज्वालितं धत्ते जन्यादेर्विरोधिनी शुद्धा देवी मंत्रं जपेत्तथा समिधः पिचुमंदस्य
विभीतकी काञ्चिकाः हवींषि राजिकाः केतुके उज्वालयेद्रोविका अष्टहस्त्रं पृष्ठ श्मशानास्थिवि
भीतांगारैर्होमतः स महादेवि विर्यं हन्ति कालिकामंत्रयोगतः उच्चाटमपराह्णे च संध्यायां
मरणं तथा दक्षिणस्यां दिशि स्थितां ग्रामादेर्दक्षिणामुखः पिचुमंदो निंबः विभीतक तिरस्
तालता अष्टहस्त्रो लक्ष्यातः विभीतः बहिरिंधनी व्यातः ग्रामापि [illegible] दिक्षु दक्षिणा कालो
वत [illegible] सहस्राणि वा पशुमंत्रेषु नास्येव ततदिति केचित् इति महाकालीप्रकरणं अथ
कुक्कुटमंत्रः फल्काविरियोगं तत्रे नांतं षष्ठस्वरयोगात् बिंदुमस्तक कुक्कुटदेवी से तदा पुनरपि
देवी स्थितं पूर्वकं ततः नांतं भूतस्वरयोगात् बाते मंत्रोयमुक्तः स्यादायुः श्रीविभवकवित्ता
भाग्यसंपत्तिहेतुः प्रोक्तः पंचदशाक्षरीये मंत्रः कुक्कुटदेवतः नांतपकारः तेन पूं कुक्कु
टाख्यं कोलिइति पदं तद्वी [illegible] ह्निकमेरुपर्थः वाइतिस्वरूपे पूर्वकं पूं कोलिइति हिकं
नांतपकारः भूतस्वरउकारः वाइतिस्वरूपं चरमपकारे बिंदुर्मस्तकाभिधानात्
तेन पूं कोलि पूं कोलि वा पूं कोलि पूं कोलि पूं वा इति मंत्रः ॥ ॥ ॥

अनेनैव बिन्दुसंयुक्तं हूं कोलि द्वितीयं पुनः वाग्भवं वाथ हूं कोलि युगलं विमलं ततः ध्रुवाद्यं
वक्रेण तद्वदाकाराद्यं प्रोक्तं मन्द्रे रेन्दुसंयुक्तं कूटं सुमनोरमम् अनेन प्राकारः वास्वरूपं शाक्तिः ह्रीं
क्रीं मन्त्रौ एतेन श्रीं हूं कोलि हूं कोलि वाग्ह्रीं हूं कोलि ध्रुवाक्रीं इति मन्त्रः तथा प्रथमं प्रपूर्वमेवाथ
मेकलिङ्गे शिवालये देवस्य महतीं पूजां कृत्वा सीतस्य देवसुव्रतः पर्वताग्रे नदीतीरे वृषे शून्ये शि
वालये पश्चिमद्वारसंयुक्ते कुर्यान्मन्त्रस्य रक्षिणाम् गुरुं प्रणम्य मनसा प्राणमने परिकल्पयेत्
करशुद्धिं देहशुद्धिं तालत्रयमथाचरेत् दिग्बन्धं कारयेत्पश्चात् हृन्नाममन्त्रेण तत्परम् प्राणाया-
मत्रयं पश्चात्प्राणावेन तु कल्पयेत् मातृकां विन्यसेत्पूर्वं पश्चान्न्यासं समाचरेत् एतन्मन्त्रस्य
प्रथमं पदं हृदि विनिक्षिपेत् द्वितीयं पदं न्यस्यार्धं शिरस्येव तु कारयेत् वा शिखायां च वि
न्यस्य भवेद् मन्त्री तृतीयकं तुरीयपदमस्त्रार्थं नेत्रे तु विनियोजयेत् ध्रुवाभ्यामस्त्रसंयुक्तमङ्गष
ट्कं विधीयते प्रथमं हूं कोलि द्वितीयं हूं कोलि वाग् इति स्वरूपं शिखा तृतीयं हूं कोलि ध्रुवाद्
तिवर्णाभ्यामस्त्रमित्यर्थः तेन हूं कोलि हृदयाय नमः इत्यादयो मन्त्राः तथा नमः स्वाहा व
षट् वौषट् क्रमात्क्रमेत् हूमादिवर्णान्संक्रमशो विन्यसेत्सुधीः ललाटे बिन्दुमध्ये च चक्षुः
श्रवणयोरपि नासाविवरयोश्चैव गण्डयोः कण्ठे तथा हृदि जठरे नाभिदेशे च लिङ्गे गुह्ये च विन्यसेत्
समस्तेन च मन्त्रेण मूर्धादि व्यापकं न्यसेत् एवं विन्यस्तदेहस्तु ध्यायेत्तं शिवा[illegible]मकम् प्रमा

ग्रा.
१५३
283

दीति ग्राघातरमारभ्योनेयावदिम्पर्थः वत्तवारैहिहिवर्णन्यासः ग्रग्रथाने वक्रेयस्य षष्टानतो
गितिमिवतायस्योदरे कुंजरसुविपादोवयमवेनरौ पत्तौयस्यसरडुमौमणिमयीयःस्कंदलोव
धरामाकर्षत्त्वशिनःकरोनसर्वानसौकुक्कुटः गौरीहस्तारविंदेप्यनिशमथिवसन्वाणसुवोर्
ध्वकायः सर्वालंकारदीप्तः प्रविततचरणः पत्तविस्तेपहस्तः हेमांभोरुहवंद्येमणिमयविलस
ह्वतकंठस्वरूपः पापामृत्ताप्रहृष्टः सकलजनयुतः सर्वसिद्धिप्रदाता सर्वप्रियःसागरवनमध्ये
दौपस्यतालाग्रनिवासिकुक्कुटः विद्याभिरामोरिवलम्भूषणाभ्योवशीकरोत्वाशुसमेविलोनरा
नतथा मनस्मादेवमसभ्यर्च्यषोडशोरुपचारकैः विज्ञाप्यवाम्ययोगेनदेवंगतोप्ययमतः प्या
ताकुक्कुटदेवेतेजयेद्धारसहस्रकं तावक्षतेनपंपिवाश्वरप्याहूताभवेत् रत्नाकरणवि
द्वेषस्तंभनोच्चाटनादिकं कर्माणिकुर्याद्विधानिमंत्रेणानेनमंत्रवित् ग्रालिख्यमंत्रेणविदर्भि
तेयत्साध्यात्ततनामलवरसपत्रे प्राणप्रतिष्ठायथानेनयाष्ठेनमाधूतवेक्कराणप्रयाति तानूलेप
घष्टोत्तरसहस्रंजपमादतेसूको पस्यवस्यप्रनिमंत्र्यप्रदेशादासमर्थोप्यार्पितात्मोमान् ग्रष्टोत्तर
शतेजप्तेहपमारिप्रसूतकम् समंत्रतेनप्रयस्पामधिमांसवषाभवेत् भूर्जेसा
ध्याविदर्भितेमन्नमिमंसलिख्यकौलालिकाम्नत्वाकल्पितप्रमलीढेदिक्षतेप्र
णप्रतिष्ठाप्य ।: ।: ।: ।: ।: ।: ।: ।: तुम्यासप्तदिनेविमध्यम्

नत्वा सप्तदिने त्रिसंध्यमयुतमालोक्य तस्यास्मैर्लिपेद्दृष्टपमवश्यमेव भविता चाम्येषु नम
स्वपि कौलालिकीकुलालमेवं विधिनी स्म्यात्प्रथमुल्लस्तिका तस्याभोज्यौभंगीवा अन्नोल्लस्यात
जने प्रसूतकोऽन्कृतां जलिशिरस्माधारयति सर्वलोकप्रियो भवति कृतां जलि हातां म्बुंडीपा
इति ध्यात्वा तत्सहतः सर्वेवल्लीलस्सीष्ठुष्माणिधारयेदेवम सप्तदाम्भस्कविलशिद्यास्तु
मस्तलीवमेत्रजापेत् सफकेहवौदेवी महांचैव यथाश्रुतम् तथैवैकेसवनोन्मूलनाय
ममतुः काकथामनष्टेषु दशानववमृकद्मनवसवातिविश्वैकेकभागेन श्रेजल्पादिक
मघाः संयोज्य दशाकमृविलवष्पकरम् प्रसेकं पातमष्टोवजस्थामंसयोज्य दशाकमपिपी
त्वांगुलिकीकृस्यसमद्रसं नत्वा गुटिकया कृतया च तया तिलकं कृत्वा नारीनरलोकवेजना
दिनम् कपिलाघृतदीपितया तत्कज्जलगर्भया यावर्णी विहितेऽके जलवमकप्रदग्धकुक्कुटसहस्र
परिजपनम् दिनमलयनगतेकयोद्ध विललोकवमवश्यम् ध्यात्वा नेत्रकुक्कुटध्यानात्म
कीयगतश्वाकयो साध्यस्त्रं विलयाकेठ सर्वाकर्षमनेजपेत् सहस्रमर्धरात्रे त्रिरात्रय
मतेदितः तदीयकुक्कुटस्यांते साध्यस्यनामकर्मेव जपेद्दृष्टादिकामेषु सकलेष्वपि मेत्र
वित् यामार्भ्य जपेदेवं योषितं सामदालसा द्रवितांजलिरायाति सर्वे वश्याः स्युरेतिषि
साध्यात्वा न विदर्भितं मनुमिमं तां तूलपत्रो द्दवेलेवश्यावतितिलियव्यकर्मसहितं प्राणान्वति

श्रा॰
२८४

284

छाप्यव मम्बाघोशतमर्कड्यजनितालोपेविरावर्तिते नम्भंदीपशिवामिनाभवयमम्बेति
श्रेणार्वेशीमालभेत मूर्ने मंत्रमिमे विलिख्येमकलेमाप्याहूयामेपुटंग्राम श्राणमथाष्टकोनस्य
तेजम्मेविवमंपुनः लोइलीरन्तेष्टिदेहयमापिप्रलिप्यनिष्काथम्राकर्षमविदशोहवनिलाना
गात्रिलोकादपि श्रालिख्येवयावकेमन्त्रमिमंतन्नामकर्माग्नितेराज्ञीरोचनया श्रालिपक्षे
गम्वाचसाष्टेशते तस्यानाभिमूलेगजन्मभवनेमंतापयमन्त्रादिदेवह्नौमाननंगवेशावि व
शायोषमसमायातिच नाभिमात्रेजलेस्थितासाध्यनामविदर्भितं जपेत्सहस्रंत्रिदिनमिष्टामा
कर्षयेद्ध्रुवं कपिरोमविंश्रादाबीलखर्वमांगिह्यूर्णयेत तच्चूर्णमेत्रजमंवेन्नामकर्मविदर्भितं
कृतशाणप्रतिष्ठंतेप्रजमेवैविमहस्रके कृनेदम्यान्यविडिष्टोभवेतामतिरागिणौ दावीराफह
दावीराफहरिद्रा श्रालिख्येवैशरावेमिशयामाध्यतेरैःपुटितं मेत्रेस्थापितयवनेमहस्रजने
चतष्ठ्येनिलेनेत स्तंभनमेवमवश्यंभविताजमतोचनात्रसंदेहः कृत्वाप्रतिकृतिमथवाश्म
शानकांगारकेशववसनाम सम्पगथिष्ठितपवनोहह्रतनाम्नीसमेत्रगतललाटा
म वसनाथिष्ठितकंदोसहस्रजप्तोतदाहूयारणानाम दग्धांम्नाग्वानिलिखे
द्याशानदेशोसपदिवाकलेभः श्रालिख्येचेष्टकामाफगलेमंत्रेखनामसंपुटि
तम निशायानिघोषकालेसहस्रजनमंप्रतिष्ठितघाणम ॥ ॥ ॥

वेदनमतितीक्ष्णतरंस्तंभनमतितीक्ष्णमंत्रुनिर्दिष्टम्। लिखितमंत्रचितामध्यकीलकं सहि
तकर्मसमाहितमाहते कृतजपेन्निसहस्रसंख्यया पश्चिमनेदक्षयाननिवारणम्। विहि
तनिंबतरोरिपुनामकेमन मिमंनिधायाकृतमाकृत नवसहस्रजपादिपुमाधितेपश्चिवे
नेदक्षसैन्यनिरोधकम्। श्मशानकेपिल्लभुवोरिपुनैतैकृष्णाविलिखेविलिखेदिपुनामतलिम
न् मंत्रेणसंपुटितमंत्रसहस्रजप्तंतद्देशिविपत्तिविनाशकरंविषीर्णम्। नैऋत्यांमुमम
नत्तस्रम कृत्वाश्मशानाश्विचतस्रयोगलेजप्तामकर्माहृयसंपुटेमनम् सहस्रसंख्यानिवे
नेद्धिष्णारदेहेद्वारेतदुच्चाटनमाशुजायते पश्मशानजोल्कांरिपुनामकर्मसंपुटमंत्रेचसहस्र
जप्तम् द्वारेत्तिपेडल्मकमसुप्याग्नोकच्चाटयेत्समहिनोतराले कीलाचिताकाष्ठमयेचना
मकर्मान्वितंसाष्टसहस्रजप्तम्। मंत्रेणजप्तंत्रलिखेदरातिगेहेतदुच्चाटयतिक्षणेन उन्मत्त
रसालोड़ितचितामषीकाकपतेण कार्मुकरुपलकोतेमतंलिखेकर्मनामसंपुटितं श्मशा
पप्राणानुमिमिन्दितष्टविशानलिप्तंसमिद्धं तत्रैवसहस्रजप्तंश्मशानदेशेचतच्छत्रेवापि
निखनेदरिभवनेवातष्टमतैतन्मसकेवारिपोश्वनितिमम देशांतरमथवामयासतिलो
कांतरंसदारोगी इत्युच्चाटनम् मंत्रेसाध्यस्यनामप्रतिपुटितमथालिखेतालसपत्रेपुतल्पं
तनिधायापितपवनमथोजप्तमष्टोसहस्रम्। वध्वावुन्मत्तदीपपित्स्वनजनितेतीक्ष्णतैले

श्री॰ नलिनेन्द्रत्वाच्छिन्नानि यानि पंचविंशति दिनपरिमितेन होमयेन्मारयेद्वा उन्मत्तेदरूपं पितृवने श्मशाने
२५५ नीत्वा तं वल्मीकके माध्यर्ते हृतत्कृतं तद्रूपमधिष्ठितेवं जन्मभेसहस्रमपि कीलयति श्मशाने श्मशे
णोदावयति साधितमेतद्वेगम्यग्ग्रहिणोरपि विनश्यति तत्तद्वेगं माध्यर्ते ऋक्षतः साध्यजन्मनक्ष
त्रं ततः अधिष्ठितेवं अधिष्ठितेवं अधिष्ठितप्राणम् वैरिपमवक्त्रलिकापदं ततः संपुटकं च
कीमस्त्राह्नत्वा पुत्तलिकां च नाम हृदये शीर्षे पदे वा लिखित्व श्रंगारैः पितृभूगतैर्मन्त्रमिमंत
न्नामकर्मान्वितं तस्यामस्य हृदीस्मालयवनेजप्यात्सहस्रत्रयं संच्छिद्यैवमङ्गान्वितेनशानया
श्यावेणतो पुत्तलीयाम्याशाभिमुखो ये प्राणादलनैर्दीप्तः श्मशानालये तैलेनीलानतरंनिवि
च्छक्रयानत्वैषनहैथवामेत्रोषेतयतेः पुरंदतमसौ यास्यमरातिः ध्रुवं वैरीतिवैरिणः श्मश
वेमूत्रैः तन्मृत्तिकातन्मदरजस्त्वमर्षः चक्रोकुलालः नैवनेमममे श्रेमारवारे कलिकोद
ग्रेरियारालिख्य प्रतिमां मारिष्टाम् प्राणान्प्रतिष्ठाप्यविधानलिमाश्मशानभूमौ जन्मृयाच्छिन
श्रुपेत् कुलिकः स्वरूपम् मत्वर्कदिवसे वेदपतैरवीक्ष्यह्रतैः कुलिका भवति इति।
ज्योतिः शास्त्रात् विपाः प्रतिकृतिं कृत्वा मोमयेन तत्कृता नालपत्रेम मालिख्य मन्त्रमा
ख्याविदर्भितम् विन्यस्य तस्यतिकृते स्थाप्यापरिपरा जतम् स्तमंधेवाचटेसम्यग्गो
मयेन च भावितम् तत्रापि नितिपस्य त्रैलिखितान्वयामनेत्रुधः ॥ ॥ ॥

वैरिप्राणान्ग्रसिष्याम्यतस्मिन्नोपयवारितः त्रिंमर्धं तज येनस्मिन् च्छायायावर्द्धविष्यति
दृष्ट्वातगोमयजलेविशुद्धयोसमाहितः प्राशेत्णास्के द्येदं गयस्पायद्यदभीप्सितम् तन्नाद्दिनशप
तिविधोः समाहात्रात्रसंशयः हृदयोदरकंठेषु विच्छिन्नेभवितास्मृतिः शिरोरोगोभवेनस्पन्नाणे
प्राशेत्णमस्तके शुण्ठीहविचित्रकहिंगं चमरिचाशेहिपिप्पली गदहभूमेदहरिस्केदंशोलमेतहि
संबुधैः रोहेहरोहिणीख्याता कटुः कटुंभरा शाकारोहिणीकटुरोहिणीसमरः सबन्तः रो
हिणीवक्कणोइतिख्याता रोहीरोहितकः क्लीहघ्नापुर्दाडिमपुष्पकइतिकोशः हरिस्केदेसू
त्रणः श्रुत्वोनरेमनमिमंप्रजपेत्मदर्भं ध्यायेन्महेशमनवद्वकुंदरूपमेनम् सम्यग्दिवसप्रभ
वनेचमनोरथाद्येराप्नुयतेबहुविधैरपिवस्तरेणमृमौकोवनस्पतिकापदरमेरागिनिकि
रेतसदाकूजितेवरणेनधामनिवपानाकीर्णवेश्यादिषुः संचिंतोत्नलनास्त्रखूडमस्त
किंचित्समाकुंचितश्रीवेयः प्रजपेदमृष्यभवनेधाम्यादिभिः पूर्यतेमलनातेकुलमनुना
मस्तत्रप्रेतककुटोयोनिसेमोककुटसंत्रान्त्वकीयपुडेषु जेष्यतितिप्रमदृष्टाकमपिम
हस्तेयोवेसंचिंतककुटेप्रजपेत् जेष्यतिमपदिरणोतान्त्वमटैश्वर्णायुधैः समायातः
इतिजपनिरतानोककुटाख्योनदत्तः तपणकमपिवाहतिमभूतादिपत्तः इतिनति
वहपतत्तेपणोसर्वदत्तः प्रणतसमनसोविजताना स्वपत्तः निखिलनतिरतानो

शी.
प्रा.
२५१

206

वाग्विलेकलसहृतः सर्ववशनरनारीवंजनाकृष्टिदस्तः इति कुक्कुटमंत्रप्रकरणम् अथोच्छिष्ट
गणेशादिमंत्राः तत्रादौ गणेशविमर्शिन्यां प्रण[illegible]मन्त्रार्थं शंभुबीजमतः परं हरिप्रि
तदग्रानेत्रेदत्तनेत्रे प्रकल्पयेत् दत्तनेत्रान्वितः सूरस्तत्पूर्ववर्णाइरितः हृषस्रहालिनोका
न्तिसहितो भ्रमसहितो परो त्रिस्वरेणान्वितेदेवनाथबीजं समीरितं पकाराद्यंतलोडुर्गोसम
नुस्याष्टकंभवेत् वैश्वानरकलत्रेचदशार्णोमनुरीरितः केचिद्गणेशबीजाद्यमनुमेनेप्र
वर्तते प्रणवः ओंकारः शंभुबीजं हकारः हरिः सकारः प्रभा उकारः दत्तनेत्रः तृतीय
स्वरः दत्तनेत्रः तृतीयस्वरः तेन ओंह्रींश्रीं इति रूपम् सूरः पकारः हृषस्रः अकारः हली
वकारः वह्निः रकारः तेन पिशाचि इति रूपं तृतीयस्वर इकारः देवनाथबीजं लकारः इत्यौ
कवर्गद्वितीये तेन ओं ह्रीं क्लीं पिशाचिलिखे स्वाहा इति मंत्रः केचिदिति गणेशबीजं गं तेन प्रण
वे स्फुटतदर्यामितियावत् तत्र तदनंतरं बीजमपीतिनियुक्तं सर्वमेवदानोपादानात् इत्याद
द्विविधाद्य ह्रींक्लीं पिशाचिलिखेत्याद्येवनिता गं तदादितः इति तत्थापेसर्वमेतत् तथा नति
ष्ठिनेवचनतत्रेनोपवासो विधीयते यथेष्टवेषधा मंत्रः सर्वकामफलप्रदः सर्वावस्थागतेन
त्यमुच्छिष्टं गणनायकं नामिस्थादितिरूप्योत्पलतमकेजपेदयः अथध्यानेप्र[illegible]वीतयथोक्तं
गुरुपादुकेः रक्तमूर्तिंगणेशानेरक्ताभरणभूषितं रक्तवस्त्रविनेत्रं च रक्तपद्मासनस्थितम्

वक्रभङ्गेन महाकायं हि दंतं सस्मिताननम् वामे मोदकपात्रं च सुवेल्लं वेनलेवितम् दं
तेचतद्योहस्ते धारयंतं वदारिणे पाशांकुशौ च हस्ताभ्यां जटामंडलवेष्टितं ललाटे
चेंदुलेखाढ्यं सर्वालंकारभूषितम् सदा मन्त्रेण महोद्विघ्नमनावाचो नत्वा यजेत् कलशं च
धीमान्भ्यावच्छक्रचतुर्थिका महस्रेद्विजपं त्रिंमध्यां च विधिवत्पूर्वकम् स्नापयेन्म
पुनानित्यं नैवेद्यगुडपायसं भक्त्या द्विजेभ्यः पवित्रं गणेशाहं सदा प्रियः सोमार्केण
कृतिक्षत्वार्हकचंदनकेनवा ग्रंगुष्ठमात्रं प्रतिष्ठाप्य द्विजान्निगकसत्रियो जपमालोद्यामा
हस्रोमिद्धो मंत्रो भवेद्ध्रुवम् एवं चैतन्मस्मरणेन तत्र जपसंज्ञे विकल्पबाधकाभावान्
मृत्वेलं वेनेतिलेविता स्वामितर्पणः राजा चंदंगणेशानं दुःस्वप्नविघ्ननाशनम् वह्निसं
स्थाप्य कुंडे च सहस्रेन जुहुयाद्धविः तिलेपनलमाज्येन विधिर्लिख्याहुतोमयः स्वामी समि
द्धिहोतव्यं हुतोपुष्पमिश्रितम् इति ध्यात्वा गणेशानं दृष्टवितो भवेन्नरः सैंधवेण कृते
नैवमूर्तेवैरिनेव वने यथाणाननाङ्गनहोतीदं मंत्री मत्र्यानपूर्वकम् सर्वपापाज्जायते निमे
सहस्रेणाष्टकेन च किंकरो भूमिपालोपि ममर्वजनसेवितः वक्रे विधानं यन्नुवं भूतिल
सकवेष्टिता हयदंतिसमाकीर्णं हावंसामं तदवेष्टितम् जयेतिलस्त्ताननेबलिसना
नपेन च तत्रसिद्धिः सहस्रेण सिद्धार्थकगुडेन च हुतो वृषभेण साज्येन च सप्तमेतत्स्वरावरे

ग्रा·
२८३

287

तस्मै मोदकपात्रं च दद्याद्विप्राय दक्षिणां साधयेत्सर्वकर्माणि स्वयमाह गणेश्वरः व्याह
तो विह्वलात्मा यः हृदतीवं तं कालिका सैलेलवमैलवग्रके घृतेपवित्रे विजनेजनमूले मूते
वैविजनेइतिपाठ मूतेशाग्राविरमर्थः उच्छिष्टमथ ग्रामिषं मांसं ग्रन्थान्नमिति परस्प
रं पंचभिर्गर्भैः सिद्धोयाग: संबंधोयत्रतादृशो येणेयंपललेहविणमांसं तथा उच्छिष्टल
नयेद्वात्रोणाध्यायोमस्थितोपिच भूमध्येरक्तपमस्याध्यायेदेवं गजाननम् इतिपाशांकु
शोवामेगतुम्बिकरं घृतम् ध्यानेनमोहनेतस्मैदेवगंधवमानघात मोहयेद्दानिकाग्र
धेनलक्षेठकसमन्वितैः निग्रहेनोहतेनेनमकोपेनहतेनच उच्चाटयेत्तथाशीघ्रंहुत्वा
वीजेनहतेनच एवंबहुविधंकर्मस्वयमाहगणेश्वरः राजद्वारेतथावादेसभायांगोत्रसंस
दि विवादेव्यवहारेचसंध्यामेशत्रुसंकटे शाध्याघोविधिनेवापि घृतैयममनेनतथा ग्राम
दाहेवौरविद्वेषिहत्याद्यादिसंकटे स्मरणादेवदेवस्यसर्वंवैविदुतंभवेत् ततस्सर्वेनृप
तिस्त्रियःसूर्यंणिवतमोयथा महोच्छिष्टगणेशानोयलराजोमहाबलः आराधितःसो
पहारैःसम्यगिष्टफलप्रदः एवंकृत्वाव्यवस्थांततइतेवरतो गतः नेदेनगोकुलेश
मानंदःस्वावस्थुपागमत मग्रकेनस्वराज्यार्थंविभीषणेनधर्मिणा हृहोणवस्वराज्यार्थंमव
तेनेद्रतागतः इमंमंत्रंसमादायत्रैलोक्यंविचरेन्मुनिः पेशाचिकोयंविद्येशःकलौशीघ्रफल
प्रदः

यथा मार्गसमिद्धो मे सौभाग्यं लभते ध्रुवम् । ग्रहोन्नतस्थानं मेजोग्रभिमन्त्राभिमन्त्रितम् । वान
नास्थिसमुद्भूतं कीलकं मन्त्रमन्त्रितम् । निखनेत्तं स्थितं तस्य भवेदुच्चाटनं परम् । अश्ववीर्येण ।
निखेद्यस्य कन्यविक्रयभाग्भवेत् । निखनेत्सोनिकागारे तन्मयं विक्रतं भवेत् । वेश्यागृहे तु
निखने द्रोहकं लभतेनसा । कन्यागृहे तु निखनेत् तद्विवाहो भवेद्ध्रुवम् । मानुषास्थिसमुद्भू
तं कीलकं मन्त्रमन्त्रितम् । निखनेत्तं गृहे यस्य मरणं तस्य निश्चितम् । उद्धृते तु भवेत्स्वास्थ्यमि
ति सर्वस्य संस्थितम् । यस्य नाम्ना जपेन्मन्त्रं सहस्रं स वशो भवेत् । सहस्रदशजापेन लोभयेत
वरस्त्रियम् । सहस्रदशजापेन राजामात्यो वशो भवेत् । लक्षजापेन राजेन्द्रो वहिलते राजयन्त्रयः
दशलक्षेण तद्राष्ट्रं वश्यं वश्यास्त्व चराचरम् । अणिमादिमहासिद्धिः कोटिजापात्मसंशयः । देवव
त्स भवेन्मन्त्री सर्वं तत्त्वं च जायते । मन्त्रे लिखित्वा शिरसि कण्ठे वा धियते यदि । सौभाग्यं सर्वदा तस्य ।
भवेत्तन्न तु निश्चितं । उच्छिष्टमन्त्रराजस्य प्रभावो वर्णितो मया । न शक्यते मया वक्तुं वर्षकोटि
शतैरपि । किमन्यैर्बहुभिर्मन्त्रैः सागोपाङ्गैः सविस्तरैः । विघ्नवशीकरो यस्य वीजं तत्क्षणेन ।
यत्कस्माद्भूतमिदं मन्त्रं न देयं यस्य कस्यचित् । गुह्यं सर्वागमेदेषु हितबुद्ध्या प्रकाशितं । उच्छिष्ट
स्याशुचिर्भूत्वा जपेत्स्नानमाचरेत् । अनुच्छिष्टो न सिध्यत तस्मादेवं समाचरेत् । केषाञ्चिन्मतेन
नानाक्लिमनस्त्वा जपेत् । केषाञ्चिन्मते कुमारीं गत्वा मानसः । गणेशोऽहमिति पूर्वोक्तमूर्तिं चिन्तयेत्

श्रा
२५५

गर्भीमतेक्षिप्ता विजनेवनेरक्तचंदनाक्तलिप्तलोत्रूलोच्छिष्टमुखोजपेत् केषांचिन्मतेस
र्वालंकारभूषितःसर्वावस्थासुजपेत् इंद्रमतेसंपूज्यमोदकैश्चर्वणंजपेत् भृगुमतेफलभक्ष
णंजपेत् विभीषणमतेमासंचिनमांसेनैवेद्यःपूर्णोदकमुतदेवावादनजपेत् विशेषेणबलिं
दद्यात्संध्यासुच विशेषतः प्रथमपूजा पैशाचिकमंत्रस्यास्निवृतागायत्रीछंदः सुग्रीवायासऋषि
यः उच्छिष्टगणेशोदेवता सर्वकामार्थे विनियोगः ततःसप्तवर्णैकैरंगन्यासंकुर्यात् स
र्वत्रयोषितियमवान्नाचोतोजपेत् नासाग्रेपश्यनध्यायनजपेत् ततोष्टदलपद्मेलिखितनाम
लेनाचैपात्रेसंपूर्यंद्रव्यान्यासनेनोदकेनात्मानेपूजोपकरणं वामुस्यपुष्पांजलिंहृत्वायांगिक
क्षपिकाबद्दालोहितपद्मापरिरक्तवसनेसर्वालंकारभूषितेत्रिनेत्रेचतुर्भुजेदक्षोर्ध्वहस्ते
कुर्यात्तदधोहस्तेनपाशंवामोर्ध्वहस्तेनमोदकपात्रेतदधोहस्तेदंतेधारयंतेलंबोदरेदि
तेमहारक्तजटामुकुटधारिणि वेदसोवेरगजमत्तविद्याताकर्णपुष्पेणमूलेनशिरसिसंपूज्य
वामनासापुटेनपुष्पांजलावानीयाष्टदलपद्मेस्थापयेत् प्रणवादिकैरष्टाभिःपूजये
त् ॐवक्रतुंडायस्वाहा एवंएकदंतलंबोदरविकटविघ्नराजविघ्नधूम्रवर्णविनायकगण
पतिभ्रंतरितहस्तिमस्तकान्पूरितःपूजयेत् ततोदेवंविभिःसंपूज्यनैवेद्यंदत्वाउच्छिष्टगणे
शायमहाकालायबलिंनेमःफट्स्वाहा ॐक्रोंक्रोंह्रींह्रूंह्रूंफट्स्वाहा अनेनसमीहितसिद्धये

विशेषतो बलिं दद्यात् पुष्पमेकं दत्वा तु दिक्षु तिष्ठात्मसंख्येति विसर्जयेत् इत्युच्छिष्टगणेशपुर
श्चरणम् तथा शक्तिस्मारे हस्तिमुखं चलं तेषो दरघाट्वत् ॐ नम उच्छिष्टगणाधिपमहात्मानं त
ध्यावदेत् श्रीं कुं शं रीं वं वक्राय पार्श्वे विंदुयुतं कृदेत शक्तिं ईं नमो उच्छिष्टं स्वाहा पूर्वे विशावर्णे
वात् तेन ह्रीं ॐ हस्तिमुखाय लंबोदराय उच्छिष्टमहात्मन क्रों शं ह्रीं उ उच्छिष्टाय स्वाहा इति मं
त्रः ॐ हस्तिमुखाय लंबोदराय उच्छिष्टमहात्मने आं क्रों ह्रीं श्रीं वं वं उ उच्छिष्टाय स्वाहा इति मंत्रः
वक्रतुंडाय कवचं दीर्घमेधषडक्षरः वक्रतुंडाय हुं इति मंत्रः वक्रतुंडाय मायोतेन मन्त्राष्टाक्ष
रो भवेत् वक्रतुंडाय ह्रीं नमः इति मंत्रः तथा शुक्रसंवादे मंत्राणां युगभेदेन शक्तिभेदः प्रजा
यते वक्ष्यामि सततं तेषु कलौ सिद्धिकरं तु णाम् वैनायकं महामंत्रं यथाख्यातं मया स्मृतम्
शुद्धासनसमासीनं स्वरान्वरनमस्कृतम् सर्वे शुक्रं समासाद्य मतीनां मुनयो गुरुम् इत्युः आ
नलयो भूत्वा नमस्यंतः सुरर्षभम् भगवन् कलिदोषेण हीनसत्वाः प्रविह्वलाः दयावशिष्ठा
ताः सर्वे तपः श्रद्धा विवर्जिताः यथा होमादि श्रुवराः स्वाध्याय मज्जतस्य च यथा वेदाग्निहो
त्रस्य तस्योपायं वदस्व मे एवमुक्तो मुनिवरः शुक्रो वेदविदांवरः चिंतयामास यत्नात्मा
स्तूपायं विनिश्चिते चिरं चिंतयतस्तस्य महर्षेर्भावितात्मनः प्रादुर्बभूव मनसि मंत्रराजः
षडक्षरः तप्तचामीकरप्रख्यो वक्रतुंडाय हुमिति चिंतमानस्य मंत्रसंजपतस्य षडक्षरम्

या.
२६५

षडंगानि क्रमेणैव ग्राह्याणि मन्त्रनीश्वरः मंत्रस्यास्य षडंगेन मलवेन षडंगाकम् हृदये वै
नमस्कारं स्वाहाकारं च मूर्धनि षडलं शिखायां तु हुंकारं तु कवचे न्यसेत् वौषट्कारं नेत्रयो
र्भोफट्कारमस्त्राये निवेदनतः लब्ध्वा मम महामंत्रं षडंगैः षडक्षरम् महत् सकलतः संचिंतयेज्जाप
मग्निदेवतेदनं जपांतेमततः पश्चात् कवचं स्वयं तत्र भंजे लेखोपचरं चिनयनं पाशांकुशधरं
विभुम् वरदाभयहस्तं तु चलत्कर्णं सचामरम् मतदत्तावपरं स्तम्भं युग्मो गिरिजात्मजे
तं दृष्ट्वा वरदं देवं ध्यात्वा मन्त्रं प्रणामयेत् पितं नैकाङ्कमाणं गगनेवाणोर्ध्वं तत्स्वमंत्रेण षडंगे तेन
मसंस्थितो देववरस्य हृदः शुभां भक्त्या वा च सर्वाचहृष्टः तच्छ्रीलमितेस्त्रकषडंगतरस्येज पूतम्
पश्यमाणाधिनाथम् ज्ञानी हिमां भार्गवं वकृतेरे षडंगतवात्मानं मनुष्यं नफम् सर्वेमिते
मंत्र वरेस कल्पे सांगे स यो रक्षणे स सिद्धं ऋषिं च देवस्य षडंगस्य कृदस्य पालिंच सूलनं
मेव ऋषिर्मस्य मेवास्य विधिप्रभावं संविधिर्देवविधिना गणेशो अनुष्टुभं शालिकुपोखिको पेशाच
वेतां मंत्रमिमं पठेति तमेव सर्वमनुसर्थः एवं वास्य मंत्रस्य भार्गवऋषिः अनुष्टुप्छन्दः वक्रतुंडग
णेशो देवता अभीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः तथा राधस्याष्टमप्यदाता धनिधिदेवेन धात्वमान् रतो
हृत्नो बलगहनो मंत्रवान्तः षडक्षरः फडिते न वनतथो शुपतयो कमयोरपि श्रुहृपानाशतेन्न हृत्वा
मग्नाल्लभते धने रत्नाख्याते महामंत्रे गणेशे लब्ध्वा समाहितः ब्रह्मचर्यरतः शांतः समवाग्गकस्तकः

ब्रह्मचर्यव्रतोदांतोहविर्भवेन्नमाग्रतः जपन्द्वादशसाहस्रंतन्तुरश्चरणंभवेत् ग्र
गावृकादितेषांतस्मिन्नर्णीवासमाहितः श्रमितोघाश्रुतीलसीलभतेनात्रसंशयः अभ्या
वर्तंयत्नुष्पावैदेवियायसेनच भोजयेन्मंत्रसिद्ध्यर्थंमंत्रदेवदेवंगुरुम् यथाग्निकुंडेचतर
स्रूपंसमंततोवास्तुसमंसमंत्री शिवालयेवाथगृहेस्वकीयेकुंडेविदध्यात्क्वचिमत्यदेशे
कृत्वासमिद्धाग्निमथाःदहीतहरेरनुध्यानपरोहातथोवा ग्रंमानिविस्यघाप्रदेशंत्राणं
विधायस्तलथारभेत ततोग्निमाधाययथाक्रमंस्तदर्भैःपरिस्तीर्यविधानयुक्तः तत्राग्नि
मध्येभुजगोपवीतंलेवोहरिंभास्वरमेकदेतम् पद्मासनान्तर्कमयुग्मनेत्रंचतद्भंजहार
किरीटयुक्तम् केयूरिणंहेमनिभांवराद्यामावाहयेन्मोमनसाविचिंत्य तमर्च्यगंधा
दिभिरर्चयित्वारभेतवह्निंपरिषिच्यपश्चात् ओंकारपूर्वेणषडक्षरेणस्वाहाहृदंतेननमः
माहितेन ध्याज्यात्कनोजुहुयात्सहस्रमष्टोत्तरंसिद्धिविधेयमेषोक्ता समंततोवास्तुसमं
मंडलाकारमित्यर्थः विधायसेतिप्राणायामंत्रिःसकृद्वेत्यर्थः स्वाहेति स्वाहाकारः
इत्यर्थः हृदिवषट् स्वाहानमस्त्रेत्यर्थः तथा नित्यंहिमोध्यानपरोममाग्रेजपेन्मसहस्रं
विधानतोधातेवा श्रद्धोत्तरंमेत्रविद्[illegible]मर्तोलभेतलक्ष्मीमविरेणवह्नीम् विनश्वसादोम
नसम्बतस्थिकदाविताकव्मपवाम्नाविवम् स्वप्नेपियानायुपलेवनंतमिद्धेश्रिहानिभवे।

धा.
२८५

289

तिमयः ब्रवीमि मङ्क्तिपर्वायष्पुद्धो महानिधि आमिकराम्पृपाय्यं मिद्धोदनेन त्रिषाते त्रिमा
मेमे त्रेणयो गोत्र जन्मयान्ममाघे सभाजने मर्वमहानिधीनां भवेन्नया विषवशोायपान्यः योवा
ममाग्रे प्रपुष्कैर्गृहाकैः मनाविकेले स्वमरीव पुष्कैः अग्नौ सहस्रं जन्मयान्ममेत्रीबलभेतात
घेमङ्गते च इदमतीवरहस्यमहाद्भुतं शृणु वदामि महानिधिवर्धनम् अभिनवैः सितशा
लिमयैः शुभैर्मरिचमैर्यवनीरक मिश्रितैः बहुगुणैः सुरभीकृतमैस्तैः सुरेसवङ्गिरहूपम
हृत्कैः समदिने जन्मयान्ममसन्निधौ सलभते स्थिरिणां महानिधिं सघाकृष्णी कर्तमभीष्म
तेयः सतस्यनामा तरसे पुटेनः सेत्रेणमेत्री सुभमाट्पीनवह्नावपामार्गसमित्सहृतम्
फलैः स्वपन्नैः पनसम्नहृतैः राजशाक्वैर्वा कटलाडुवैर्वा कृतामहस्रेमममसन्निधौ न नारीन
देवावशमानयेत्तः कन्यामिकां तो मनसा विचिंत्यपांकत्सकां मे त्रपरेणलाजैः अग्नौ सहस्रं
जन्मयान्ममामे तामेव कन्यां लभते चिरेण आम्राकृतीनां जन्मयाम सहस्रं तीवाकृतीनां च स
हस्रमेव हर्वाङ्कृतीनां जन्मयायुं ललतेमहस्नं नयतस्त्र तनसंशयोस्ति मफत्रयाम्पकासमित्स
हस्रमानीय चाग्नौ जन्मयान्नयाथो तिलितपमासेन विपूनशेषान्तमोदते चानवृष्टयेष्टे हः
विभीतकानां जन्मयान्महस्रं नहोमं लोहितसिध्रितानाम् अग्नौ निषायोप्रहरेषमशाने
सनाकयेस्वत्रकुलेसमयम् भूमौ तथा त्रुप्रतिमां विलिख्य प्रज्वाल्य वह्निं जवरप्रदेशे ॥

सिद्ध्यर्थं कामेर्नरैर्यान्सहस्रं समारभ्येत्सप्तदिनेन शत्रून् क्रुद्धं गणेशं च नकालवर्णमविरिरहेवा
निजपुष्करेण तिपेत्तमग्नौ वस्त्वामध्योमो ध्यायन्समात्मानमनन्यभावः जपेत्सहस्रं त्रिदिने
नशान्त्युत्तं त्वाद्येत्ततोऽन्ममपि स्वदेशात् सर्वाभिचारप्रशमार्थमेवमग्नीमितेस्त्रक्रमहाभिषेकं
समुद्रगोत्राध्मनदी सरामाणां तोयं प्रहीतांजलिनाभिमंत्र्य सहस्रकृत्वो निजमूर्ध्नि षिंचत्तद्वै
त्समेत्रीसकलान्नरोचवानू प्रस्थाप्य मालेप्यथाने श्रवस्यदिने सहस्रवितयंजपेयः ध्यायेच्च
मातत्रवनस्पतिस्थं सर्वग्रहान्ध्यापि पुनातिहेति ॥ पोत्रष्टिकामो नियतत्रिरात्रेमामर्चयि
त्वाखभगं पपुष्पैः सवेतसीनां समिधो सहस्रमग्नौ नियेदाग्ध्रलभेत पुत्रम् धात्राभिको
तीन्नरूपात्त्वधाम्नेत्नाभिकोत्तीत्नरूपात्सदावै ॥ त्वत्राभिकां तोकमलां मलायैः तेत्राभि
कांतीलवणैर्जुहुयात्के ॥ अतः परं भार्गवते प्रवीमि वध्यावि कित्सा जगतो हिताय सामर्वं
यिनाष्टपुष्कैरश्वत्थैः फलोत्तमैः पायसमोदकाद्यैः मंत्रोहरिद्रामध्यमैं पवेव ववांचनिष्का
तदर्थं मामम कृत्वाच मंत्रेण निषिध्य चूर्णं मंत्रेण वांवै प्रस्तिप्रमाणे निलिप्य चूर्णं
किलतत्रविस्ताम्सहस्रकृत्वा जलैभिः प्रमंत्र्य स्नातां स्तरम्नानदिने विशुद्धां श्वक्राबरो
मस्वरतोनिधाय नत्यायपिनाम्भविरेणवं ध्यामतेप्रमन्तेचिरजीविनेसा पवं पिवेयानि
यमेनवंध्या प्रागेव वर्षाल्लभते च गर्भम् उपोष्य सोमग्रहणेन विद्वान्सूर्यग्रहे भ्यधोन यामि

श्रा॰

२१०

290

मेत्र एलेमदृष्टीनाकपिलाह्वनस्य चूर्णिवचायाप्यनदर्थभामं सहसहलोण्यमिमेअमंत्रीम

स्मत्रिधोनत्त्वपिवेदशोषम् अवाप्यमेधांमहृतीक्रमेणगयंचपयंकविरंत्रवीतिनानातिशा॰

हेकिलदृष्टिमात्रालभतेवाचस्पतितल्पमेधां अतःपरंकिंबहुनाविविच्यत्रवीमिमश्रोति

करेयुपायं पद्मासनेस्वस्तिकमेवुजेचस्वावासनेदेहगतेविविन्त तत्काणिकायांस्फटिकस

कांशंविचिंतयेन्मंत्रवरस्वरूपं षट्स्वरंबद्धशिलासनो गेध्यायेस्त्लेषुष्टमवाष्टपालिः पद्मास

नेस्वस्तिकंवदेतिशेषः मालासनेदृष्टालासने श्रीणिमामहिमाचैवलविमागरिमातथा

प्राकाम्यामीशित्वाचैववशितात्रासिरेवच पूर्वोक्तक्रमतश्चैव अष्टपालाः अभूजयेत रतिरा॰

गहत्नाकामालेभापिष्टावरश्रेष्ठा बुभुत्सालोलिकेमायागगनाथमपालयः वडस्ववाम

नेश्वैवहाटकश्च महोदरः भद्रोमालीववोरामश्चैतेशक्तिवाचकाः पद्मस्थनाभोहृदयेग

लेवाप्यास्येभ्रुवोरंतरयोर्ललाटेवा समस्तदेहेप्यथवाशिलायांविचिंतयेन्मो मबलत्रयेपि

एवंहियेजल्पितिहृत्पदोषान्नाशेननिर्वाणमुपैतिनूनं एवंवतेमंत्रवरंहितार्थेत्रवी॰

मिसंतत्कृषकरंहितीयम् षट्स्वरंगमतमेनमोतेवृषंकलौमिद्धिकरंनराणाम् प

तेनमोमेगलकोमहर्षिःसंतोषपन्नामरतीरभूमौ तस्माद्दधिमेगलकेतमेवष॰

ट्स्वरस्याप्यसमामनेति श्रेगानिपंचैवननेत्रमत्रसर्वेचपद्यैणसमानमस्यत ।

एताद्गुह्योमंत्रवर्योमद्गुह्योममप्रियोवेदरहस्यभूतो सांगोसकल्पोसमरूपदेशोकार
ह्लेनयोवेदसवेदानि षडक्षरस्यापि तन्मूलबैनाकमष्टाक्षरस्यैकविंशाठः प्रयत्नादि
ति षडक्षरस्यैवध्यानादिकमस्यापिमंत्रस्येष्टार्थः इदंचतेगुह्यतमंब्रवीमि गोचर्मभात्रा
मुपलिप्यभूमिं विकीर्यधान्यप्रकराणितत्रसंस्थाप्यचयंजनपूर्णकुंभम् तस्योपरिष्टा
त्कपिलाघृतेनपूर्णंप्रतिष्ठाप्यनवंशरावम् प्रावापयेत्तच्छरावमध्येमंत्रह्यनामतेनमेन
दीपम् प्रावास्यगंधादिभिर्वपुष्पैःसमर्पयेत्तामृविवर्ततीयथावत् स्नातांकुमारीमथवा
कुमारमभ्यर्च्यदीपस्यपुरोनिधाय ध्यात्वाजपेन्मंत्रवरंसमंत्रीमांतत्रदीपेहिजवश्यरूपं
पश्येत्कुमारीयदिवाकुमारोभव्यंचभूतंयदिवाविनष्टम् मनोगतंवासकलंब्रवीतिमं
त्रप्रभावेणनसंशयोस्ति एवंकुमश्रामतीवगुह्यंविधाह्यंयत्कथितंमनीश एतन्न
योवेलिंगरूपदेशाद्गौशासाप्नुयम्मयेतिसयः इतिश्रीविघ्नगणेशादिप्रकरणम् इमा
गमकल्पलतायाःषष्ठःपल्लवः अथमंत्रयोषमंत्रः महेशहेमवासीदेवदेवजगद्गु
रुम् शंकरंपरिपप्रच्छपार्वतीपरमेश्वरम् श्रीपार्वत्युवाच भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वशा
स्त्रागमादिषु वांछितार्थप्रदंलोकेमंत्रयोषंब्रवीषिमे श्रीशंकरउवाच शृणुदेवि म
हामंत्रंसाधकानांमहावहम् यत्स्ताजपत्रधीःप्रायोवाचस्पतिसमोभवेत् अंगमास

ग्रा
२५२

कासम्यामसवहिर्न्योमसमन्वितात् जपात्सिद्धिप्रदेमंत्रो विनाहोमार्चनादिभिः जपेद्धाजाप
येद्वापि स्नायको विधिपूर्वकं सर्वज्ञत्वमवाप्नोति सत्यं सत्यं हि पार्वति कार्त्तिकेय समुद्यधाव
माव स्नातेन जपेन्मनुम् सर्वेषां हि गुणानां च वाचस्पतिसमो भवेत् बृहदारण्यकोनाम
ऋषिश्छंदो विराडस्य तु देवता मंत्रोच्चाराद्भक्तिदश्चैव सर्वसिद्धा जपेत्सिद्धिप्रदस्व
पौवेलत्वं सात्विकात्मकं पौवं सिद्धिप्रदं सर्वत्रामसमं मदान्ते मंत्रोद्धारमादद्विसु
गिपाशोपाशिगुकं धीर्मसमष्टद्गुणं मंत्रो जगतो प्रदिष्टः सर्वज्ञतोमदसिवा वाङ्मतोप्रसूतवे
दोनवेदानि रत्नस्य वसुपदः स्यात् विलः सकारः स्मितिः रेफः पाशो वकारः तेन सुकास्त्र
कारः धीरिति स्वरूपे तेन यवर्णपाशस्य धीरिति मंत्रः स्रास्त्रमंत्रं जपेन्मंत्री ब्रह्मसंत्रं यदि साधकः
बलिनैवेद्यभक्तान्ता बृहस्पतिर्विद्यापरः मासमंत्रेण यः कुर्यात् सर्वकर्मार्थयेनरः तस्या
पिवदनाम्भूमीति मरेद्रूमवर्णिनी गामंजेपापरिष्ठुवयमेनापिवगोमध्ये यंत्रेमंत्रेलि
खित्वादोपस्थान्मंत्रेलिखितः ध्यानमात्रे विधायादौ भावयिता चिरंसुधीः निर्मलस्था
नमासाद्य जपेन्मंत्रमथोमत्वः पौर्णमासी समासाद्य कृष्णपक्षे दसके समैः प्रातः ग्रहणाय वैके
स्नुसंमृतजपेन्मंत्रं च तच्छ्रणे त्रिमंत्ररोहणं कुर्वानिशीथे सकलं हलः षण्मास
मात्रं जपानि यदि मंत्री विधान वित् बृहस्पति समो वक्तानात्र कार्या विचारणा ।

291

कुक्कुरस्य मंडैकं मंडं क्रोष्टुर्द्वे षस्य च त्रिमंडमेतदाख्यातं साधकानां सुखावहम् ॥ श्मा-
शानेनैव गोमंडे वामे कुक्कुरमंडकं दक्षिणे च शिवामंडं कृत्वा पूजां समाचरेत् ॥ अथ
वेद्याकृतिः पश्चाद्वामे चेन्द्राकृतिः स्फुटम् ॥ नवमं चैलिखेत्सूज्ञो कुंडस्य कुसुमेन च स-
क्तेन याज्ञिकमलेन जपादिपूजा शृंगारशीलनविधिः खलु दक्षिणेन ॥ एकाम्बुयावक-
रमरीचितषारहारगोरैचनसप्पयतदेहषमल्लकस्य मम ॥ संविंसकुरशिराखिरसाधि-
मूढः कुंडेन साधकतमो जयति प्रकामम् ॥ गोचर्मरक्तरचितैरसकोणमात्रैश्च कृतलो-
पितवक्रैकुंकुमरोचनाभिः ॥ निर्माय सम्यग्विधिना विजने श्मशाने संपूजयेद्दनभवैः
पलाशैः संपूर्णमंडलतषारमरीचिमध्यवालेविलेखिविकृतं च रवेश्च हलम् ॥ २३ ॥
मकैकणवहेवरपुष्पकाद्येन मंत्रजपैल्लतजपमदलायतात्तम् ॥ अरिष्टमेहेतनिष्पीते
लमेवमादाय यन्नाकरपल्लवेन ॥ तेनार्चिते कांचनपुष्पमेव निवेद्यतसैजयति प्र-
कामे ॥ अशोकपाकोटतरोश्च मूले विलिप्य पादौ वदनाम्बुतेन ॥ त्रिमंडमात्रस्थिता-
पवत्तैजपेद्यथाशक्तिचयोर्णमास्याम् ॥ लकुचविटपिमध्ये मंडमात्रैकदूको हिमक-
रगौरैर्विंतप्रियानिशीथे यदि जयति जडात्मा लालतमेकं विपलं भवति जगति साक्षा-

श्री
२४२
292

ह्रीर्यतिर्नार्चविचित्रं भुक्त्वान्नमेकं कदलीतरुपुष्पजालम् दत्त्वा द्विजेभ्यो विरचितासनसन्निविष्टः
राकाविधुं स्यमपेत्य करोति पूजां यः सोपि मूर्ध्नि रुद्रवाकातिरोमवरः स्यात् जिह्वां विसर्जति
नपाणि सरोरुहाभ्यां वाणप्रसूनशतकैः परिपूज्य गोष्ठे यो वै जपेदनुदिनं सततं समाज
मीशं जयेत्किमुत वाक्पतिमेकवक्त्रं वाणापीतनिंठो स्मितानिशीथसमये रजकस्य का
ष्ठे वेज्झां जितो जपति कन्यपि पौर्णमास्यां संपूर्णमासमपवाततरसापि मेत्री वक्त्राद्विति
स्मरति गीरमृतायमाना यो दत्तधारणकृतैश्चकरैर्जकाष्ठैस्तस्यापि शोष्यति वगोलिय
तैस्वलग्नं तिलतैलेन मनिमानकेर्दकेर्वपुष्पकैः घततो नभ्यां मेत्री सर्वसिद्धिम्नपाल
भेत् । मे जिह्वतोयस्ववचासितमातृपुष्पैः स्वीयांगयोगि तनुते समकोठकेषु कुलालला
टफलके तिलकं जपश्चो विद्याविरोधविषयेन वगीष्पतिः स्यात् तोयमास्नालमितियोमे
सितमानुः स्वेताकैः कुंकुमरतिशमिद्रे मेघातसमाद्द स्वपादेविमहामे वेसमार्गानकदशाके सद्वार
द्वारणा देविमूको भवति प्रेडितः रविविंदुसमायुक्तो जो लोरां नो सिषांति पुक तकारः पृथिवी वाग्वि
डैः श्रीतिपुररहनः सप्तवर्णामनुः श्रीलो मे विणाकविलाकरः यस्य मे कीर्तनाम्लीर्वा च स्पातिरिवापरः शि
शुन वरकांतिनीलोत्पलाभं विकचमरसिजाभ्यां पुस्तके कर्परेव सिनमविषरवक्त्रं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं कम

षड्दीर्घभाजा बीजेन कुर्यादङ्गानि साधकः रविर्मकारः सोमो जकारः वह्निर्लकारः

शांतिरीकारः पृथ्वीलकारः मंनलरींनलरीं इति सप्तवर्णात्मको मंत्रः मंजलरीं

लरीं षड्वर्णात्मको मंत्र इति निर्वचनात् तथा एवं ध्यात्वा जपेद्देवि वर्णलक्षं समाहि

तः तद्दशांशेन जुहुयात् सर्पिर्लीणामिश्रितैः ऋषिः कलाविरा इत्युक्तो देवतावह्

कः स्मृतः मातृकौ लेयजे देवं वामी यां देवमत्वहम् आरावे गानि मे पूज्य पश्चात्

कौरि मा यजेत् योगा समा च विमलोत्तानाप्तुष्टिः स्मृतिः पुनः मेधा प्रज्ञा च पत्रेषु

महाशुक्लकथारिणी लोकपाला बहिः पूज्या तेषामस्त्राणि तद्बहिः पीठानन्तं च विते

तोयं सहस्रं घृतं सहस्रं जपेत् महाकविर्भवेन्नं श्रीमासेन न संशयः आचरेत् कालिका

चाष्टं तये हामवाहना प्रदीपो घृतेन लेन वितिपद्मं च मत्वहम् पदिस्थाने सदाङ्कु

यो केपले वा त्रिवा समसा निशि निशि बलाम मे भक्तमन्त्र प्रदध्यादयमनगला

नमं त्रजापे वितन्वन् भवति स्वपति पूज्यो योषितां प्रेमपात्रं भवति खलु कवीनां

मग्रणीः पंडितश्च सकृत्स्नानं सदा कर्पूरं त्रजनेनं जपेन्नेहितत् कायार्थी कुरुते

कावंपनार्थी श्राम्यद्यात्तनम् कवितामाह तंत्र सामाम ईन विज्ञेभिणीम् सर्ववेद्या

मासेना व्याख्याता जायते विभात् मनोरथ्य सकलास्य ज्ञाने स्वयं प्रदे शुद्धरः तत्त्वो

श्री॰
२५२

ये श्रद्धया जायते सिद्धिरिह लोके परत्र च श्रद्धाहीनेन देवेशि सिद्धिर्जन्मशतैरपि एतान्सम
पिविधानात्त्वं जपहोमे च तर्पणे सत्क्रिया विरचिते वर्मतत्त्वबोधात्मिबोधयेत् तत्त्वबोधस्य हृद
ये यद्यत्संप्रतिपद्यते तत्तद्देवि विजानीहि देवताया यच्चिकीर्षितं इति भैरवीतंत्रे मंत्रबोधप्रकरणे
प्रत्यक्षकारिणी तत्र ज्वालामालिनीमंत्रः नमो भगवति महाज्वालामालिनि मनः पवनम् एहि आ
णपविहृते हृद्गतो मनोरोहितः तेन नमो भगवति ज्वालामालिनि एहि हूं गणपविहृते स्वा-
हा इति मंत्रः ॐ नमो हृदये ओं भगवति शिरः स्तुते ज्वालामालिनि शिखायै एहि गणप
विहृते वर्म स्वाहा अस्त्रमित्येतन्न्यासिनि गुणं न्यसेत्ततो ध्यायेत् कालिपुत्तं वेतन्न्यथ मंत्रं जपेन्नि-
शी कृष्णांगना शिखायां भगवति ज्वालामालिनी तदपि मंत्रोत्तरे समस्याते ज्वालामालिनी मन्त्रेण तत्र
दीपतैलाक्तपादे धर्मरात्रे गुरुदिनादितः जपेद्दशसहस्रं तत्र घोषविशांतिवासरान् प्रत्यहंप
लषट्कं च दद्यान्नीतिन मंथनायः नारायणीये कथितं मया संस्मृतः कथितं पुनः स्वसिद्धिमि
च्छता गोप्यानामापि न समीरयेत् पुत्रस्यन्दपतेच्छापि धार्मिकस्य विशेषतः न वहुगो
विधानेन दर्शयेन्मार्गमेव वा तन्नयोपि समयगाचारो मंत्रज्ञो विविधैर्धनैः निवेद्य विधिव
यस्मान्मंत्रवर्णान्न लिंदेहत स्मरन्निमात्रेण वैवर्णं विमुक्तमंत्रं विनाशयेत् प्रत्यादत्तिगणान्स
महस्रशतमेव वा सर्वासुवर्णनिष्काणां भूमिवासस्यशालिनी सर्वेषांनितमवाप्नोति सर्वं लाक-
निर्भवेत्

293

निष्क्रमलंकारः इति ज्वालामालिनीप्रकरणम् अथ पिशाचिनीमंत्रः कटयुग्मे कालि
कि च मरहृणयुग्मे तथैव च पिंडे पिशाचि स्वाहेति न्यासः कथितो मनुः ध्यायेत्पि
शाचीं चलत्स्थूलदन्तां धूम्रां सदीर्घांगुवर्ति त्रिनेत्राम् कुण्डां विवर्णां तनमहालम् ध्यात्वा
नाफलैः कल्पितहारयष्टिम् एकविंशादिने यावदुदयान्तमयं जपेत् नित्यं सायं स्व
माहारे पिंडं तु मर्त्यो परिक्षिपेत् विसर्गाहे चतुर्थ्यां साधकस्यागता पिशाचिनी पंचविंश
तिदेशानां कथां च कथयत्यपि त्रिंशद्दिने स्वदेवशिजं द्वीपकथां नयेत् द्वित्रिंशता
पुनः कर्णे मृत्युवार्तां प्रकाशयेत् त्रिस्त्रिंशता तृष्णागोरि त्रैलोक्यं श्रावयेद्ध्रुवं त्रिःसाड्बा
लिदानेन सर्वं वदति तत्क्षणम् सभायां यदि संचाते पृते च विशुसमासि स वै कथयति
त्रिग्रे तृतेन तत्रापिशाचिनी केनापि नैव पश्यति साधकस्तां प्रपश्यति इति कर्णपि
शाचिन्या मया कल्पः प्रकाशितः न कापि च मया देवि प्रकाश्यः सर्वदुर्लभः इति कर्ण
पिशाचिनीमंत्रः अथ भूतिनीमंत्रः फेत्कारिणी ते त्रैशाया विभूषणी देवी परा कुण्डलधा
रिणी हारिणी सिंहिनी चैव हंसिनी तततो नदी वेटीका मेश्वरी चैव श्मशाना देवी रति
प्रिया क्रोधाम्बुहृदय माया ते भूतिनीत्व विकूर्चतः तारलज्जा हृदयादस्त्र हृयान्ते च विभी
षिका क्रोध हृदयां तो मंत्रो ये विभीषिण्या ठद्वयान्ततः क्रोधो हृं हृं कूर्चोपि सपद क्रोडे इति

ग्रा.
२६५

कश्चित् कर्णीचैव कर्णे येन रविशिरस्कं तां कृतिभूषणो दंतांतिमांसशोणितवसामेदुरक्षम्भ्
मवता कालव्यालकरालमाल विकटव्याले विपुलमायस्याः केशकुलाखिलमहीधेला
लमारतन पकहृततटगावाथामित्यं प्रवमेस्मरे जपेदष्टसहस्रं तत्र थापद्मश्च अमान
सः नग्नां तेष्वत्र नेनाम्बागुरुधूपं निवेद्य येन प्रजपेदर्धरात्रेतन समायाति विभूषिणी चेन्लो
दकमिश्रेण ददात्यार्घ्यं तिष्ठति एवं माता भगिनी भार्या हृष्टा भवति कामिता करमेलकं
हृतामानाम्भृतानग त्रयं शताष्टपरिवारसमन्वितं जननभूषणम् भगिनी चेन्महाभोगा
नाहस्रयोजनादपि द्रव्यानि प्रियमानीयदिव्यं वस्त्रमायने भार्या चेत्पृष्ठमारोप्य स्वर्गे न
यतियक्षिनि दीनाराणां सहस्रत्रयमे वेवसमायने सर्वोषां पूरयत्येवमस्तोदवी विभूष
णी एवमायात्सगुग्गुलाख्या कुण्डलधारिणी ओं ह्रीं फट् फट् कुण्डलधारिणि हूं हूं हूं नमः
विकृत्वाख्याःसमाख्यातो मन्त्रः कुण्डलधारिणी कर्णी कुण्डलधारिणीशाशिमव्वोली लावती
मस्मिताशैलश्रेणिविलेविको विवित्तव्याप्तनभस्थलोकत्रया सुकाहारविहारिणी च वि
लमन्यो लगकुंभस्थलीपायात् कुण्डलधारिणी विजनगतामानेदसे दोर्दण्डः पमघानेन प्रजपे
द्दाशेप्रगृतेकुण्डलधारिणी आयाति कपिरेणाचो देयस्तच्छावदत्यपि किं करोमि मया वत्समातेति
भवसाधकः पंचाशन्तं दिनामपि त्रैलोक्यमपिदास्यति क्रोधकृत्या मनुष्यानतः सिंहवाहिणीपदे सिंहस्था
तिलीमत्रः

सिंहवाहिनीमन्त्रः स्वर्णालंकृतिहारिणीं चलदलव्यालोलग्रावोब रासोर्कं ढीकृत
गात्रैकर्कशभगात्रुश्रांश्रुचेद्दस्मिता श्रेनःसंततकान्तिदंतमलिनात्रैलोक्यशोभाप्रदा
पायादुद्धतमूलबाहुमवनिका सिंहवाहिनीपसौ शून्यंदेवालयेगत्वाजपेद्दशसहस्रकं
शीघ्रमायात्यायातासाभार्याभवतिकामिता पंचविंशतिदिनानि वस्त्रालंकारभूषणं
ददातेद्वादशदिनेदेवी सिंहवाहिनी लज्जाहृयाद्युगले सिंहिनीपदं ततः क्रोध
बीजत्रयान्तेततः कीर्तितः सिंहिनीमन्त्रः पीनाग्रहुमदुर्गदेतबदरीद्युगांतदेत्या
स्थिताकेशाग्रास्थिममलविलुचरणाग्रभसेत्रामिनी यादंतौतबलेबियाचरणारुणा
त्तत्रबसिद्धंगनामेयेपातममलमलकक्कलव्याकेविमालाकुला गत्वैकलिंगे
पामित्योश्रजपेद्युतंमतम् ततोहृष्टानिवरदासिंहिन्यायातिपूजिता किंकरोमिवद
नेवंभार्याभवतिकामिता हीनाद्वक्त्रयुगलेदद्यादिष्टमर्यमायतनम तारंत्रिकूर्चौयुग्म
गाद्वंसौतिभूतिनी ततः कूर्चत्रयान्तकाष्टितोहंसिनीमन्त्रः ततमः श्रुधाश्रुभ्रसरोजल
ल्पनयनाद्युग्यासवेनात्विताधारद्युधनिमग्नमाथववधूसंसेविताम्सादरम् किंचिन्
गविलोलपांगवलितव्यामग्नमीलन्मुखी मन्मकाप्तक विलोलहाररलनिकाश्रीहंसि
नीपातनः चक्रपाणिगदहंगत्वाप्रतिमांशोभनांतिवेत् हयमारेणसंपूज्यजपेद्दशु

ग्रा॰
२९५

295

तसंख्येके यावत्स्वर्थं निशांते देवीदं स्मिन्यायातिनिश्चिते चेदनार्थं प्रदानेन तद्दृष्टावदति साध
कं किंमयातेप्रकर्तव्यं किंकरोमि भवसाधकः बद्धाले काम भोग्यायेंद्र्यघार्थं मे प्रयच्छामि तद
प्रोक्तव्ययाभावान्नददाति प्रकुप्यति नारक्रोधाद्युगामोन टीति पद्मस्वरेत कुर्वेद्योतो
ॐ तोयंकथितोयतिः ॐ मनः फ्लें दीवरद्वंदाधरद्वयोमृतेगकुंभलतो वेलत्वंगत
पुंगमयुज्जनघनामानेदत्वायिस्मिता नीरांभोधिनिधिकूलवल्लिवलितामान्नो यवेला सिंती
वीणाप्रावणशालिनीमल्लिकुलव्याहारवाक्कांतरी नीचगासंगमेक्त्रमासमा हेजपद्ध्जने क्त
त्वाकांत्लमने तूपं चेदनेन जपेदपि कामभोगप्रदाश्रीः साभार्याभवति नर्तकी स्वर्णपलमे
केतद्व्ययार्थं तस्माच्छति दिने दिने नटी देवी साधिनी भवति ध्रुवं नारात्कुचयुगं वाहृयु
गमेचेटीनतःपरं ॐ तेक्रोधयुगं चोक्त्वा चेटी मे ॐ नमो नमः गच्छेनीमितमाषिणोपासितम्
लीभ्रूकोमरीघाधराविभ्रेतीकलहोमृत्तोजमसले स्वर्णोतसीमेतिनी श्रीखंडादिविलेपना
मल्लवपुः सोरभ्यसंभाविताकिंचिद्भूमिसमाश्रिताश्चिनकरापायादियं चेटिका कुर्यादिभी
वाणाख्यानेनामोक्षारणमाचतः ध्रुवं चेटी समागम्य चेटीकरोत्यपि स्वर्णवास्त्वगदद्दारेप्र
हरांत्रीजपं चेदेतत् प्रागसमनिपतंतेदेवी चेटी कर्म करोति च नारद्वं त्रैक्य पुरुक्कामेष्टरीभूतिमतः परं
ॐ तेक्रोधत्रयं कामेश्वरी मे त्रयदाहृतः कामसंदेसमागता मध्यवनतानां संनिधाविनितापांतेमध्या

रस्मिन्नमस्त्रीवीणावतीं चत्वारस्वांभोजविलोचनामप्रमदेर्कुंकामम्नंतादिर्यपाया
त्र्यक्षप्यनुर्धरामप्रमतीकामेश्वरीभूतिनी मातस्थाने समागत्यक्षवामो मस्यभत
णम् मांसादिनाबलिंदत्वासहस्रं समस्तवामरान् जपान्नियतमायाति निरुधिरावेति
निवेदयेत् कामेश्वरीभवेत्तस्याभार्याभवतिकामिता सर्वापाः पूरयत्येव साम्ये यच्छति
निश्चितम् तावंलक्ष्मीचक्रवर्तीमन्त्रं यप्रकारतिथिया कोथप्रयासन्तुपुष्पकामेश्वरीमा
त्रोक्तवल्किया हेमप्राकारमध्येस्तरविटपितटे हेमपीठाधिरूढामायत्तीमालावि
सर्पत्स्वविमलकुसुमोद्गासिधम्मिल्लभारा पीनोत्तुंगस्तनाभ्यांकुवलयनयना रक्तव
र्णांकराभ्यांभ्रामयन्तीत्सलाभामकलस्युता स्त्रिभूषांगरागा कोथहृयास्तुपुगतो
देवीतिपदमुच्चरेत् ऊँ तंक्षोथपुंगंगुहं देवीमंत्रमनन्तमम दिव्यकामकहेमाभाकु
मारीहेमनूपिणी सर्वालंकारसंयुक्ताभार्याभवति साधिता रात्रौ देवगृहे गत्वा तत्र
प्राक्ष्यांप्रकल्पयेत् सितवस्त्रंवरं नैवजाती पुष्पैः प्रदापयेत् धूपंतत्गुग्गुलंदत्वाष्टस
हस्रंप्रजपेन्मनुम् जपांते नित्यमायाति चुंबनालिंगनादिभिः कामिताजायते भार्या
मत्स्यदेवी कुमारिका दयादष्टदीनाराणि दिव्यंवस्त्रयुगं ततः कामिकं भोजनं दिव्य
परिवारस्य दासस्यति ग्रन्थेस्थानंरम्यहर्म्यं समानीय यच्छति सहस्रमेतानि जपन्नपो

श्री ॰
२९३

298

तेसिद्ध्यति ध्रुवं सर्वकर्मसु कर्मपि मंत्रमिमास्त्को धर्मपतिः क्रोधाधिपं ध्यो मवक्त्रं वज्रपाणिं
सुरोत्तमे कलिकल्पतरुं नाम भूतिनो सिद्धिर्ष्यते अन्यत्र बहवः संति मंत्र किंचिन्निरूपितं
इति भूतिनी मंत्रप्रकरणं नाम चतुर्विंशतितमः पटलः रुद्रयामले अथातः संप्रवक्ष्यामि मं
त्रं परं निर्मलात्मकं येन विज्ञानमात्रेण नाशयेद्भुवनत्रयं रुद्रज्ञा यामल योगिन्यतो गो
पितं देवदेवेन भुवनभयंकरीति वर्मा चातुर्वेत रुद्रज्ञा पांशो तेन ह्रीं महायोगिनि सिमोपि
वन भयंकरि हुं फट् तथा षट्त्रिंशच्च पुरुकबीजेन मंत्रार्थं नाशयेत्पाशा हृदयं च ततोर्थेन वा
मोतेन शिरः क्रमात् शिखा कवचनेत्राख्यमेवन्यासं क्रमेण ततः एवमर्थार्थक्रमेण तथापि
ताक्ष्र्य विद्वैवी गायत्री छंदं ईरितं सिंहवक्त्रा च भूतानां भयंकारिणी ततः परं महाकृत्यादेव
ताचेतस्या ध्यानमथाचरेत् सिंहास्यां कृत्तलंबदंतां लंबमानपयोधरां दंष्ट्राकरालवदनां
त्रिनेत्रां सर्वतोज्वलां कृष्णकंचुकसंवीतां विधूम्राग्निसमप्रभाम् त्रिशूलचक्रचषकान्व
ह्यं गकरपंकजां लेलिहानमहाजिह्वां विस्फारितेक्षणभीषणां ध्यात्वा कृत्यां विधानेन पू
जयेन्मंत्रवित्तमः ध्यात्वा कृत्यां समर्चेत तस्याः पृष्ठे रतां पके कृत्लां मावला कृत्येषु मोमर
कामवैस्तथा कृत्यां च मदनां सर्वेकल्या सुरत्नादेवी तथा भीषणां श्रीमती चैव शक्तिं
वततः परं विद्यामभ्यर्चयेद्द्रुपत्रे क्रमतः सुधीः पूर्वेतत्पोकरीनामपुष्पकवर्णोमनोर
मा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्विभुजां सौम्यवदनां पाशांकुशधरां शिवां । दक्षिणे भीषणां नाम लंबजिह्वां महोदरीम् ।
कृष्णवर्णां रक्तकेशीं रक्तमाल्यानुलेपनाम् । चतुर्भुजां सिंहनादां ज्वलज्ज्वलकपालिनीं ।
शूलखट्वांगकरां दंष्ट्रां सर्वाभरणभूषितां । पश्चिमे वारुणीं स्थूलांगीं लसत्कान्तीं सुवर्ण-
मालिकां शुभ्रदंष्ट्रामभयदां शिवां । उत्तरे भीषिकां नाम चतुर्वर्णां भयंकरीम् । अथास्य
विनियोगस्तत्कर्तव्यो मंत्रिणा सदा । काले विदित्वा प्रतिमां मधूच्छिष्टेन कारयेत् । द्वा-
दशांगुलकं शत्रोर्नखलोमसमन्वितम् । हृदये नामधेयं च फट्कारं सर्वकर्मके ।
ततः प्राणान्प्रतिष्ठाप्य मरिचैर्लेपयेत्ततः । स्तत्वा स्नापण वेडालकेशाभ्यां पादयोश्च
ध्याक । वह्निकारस्त्वरमयेत्तारणे वायव्यामुखीम् । तस्याधो मेखलायुक्तं त्रिकोणं च
ह्निकुंडकं । तत्र प्रारंभे विधायाग्निं परिस्तीर्य स्वावेष्टणैः । विभीतकोपविष्टश्च कल्पये-
द्यस्य मारणं तत्र यान्निंबतैलाक्तैः काकोलूककपोतकैः । दारयेच्छोषयेन्मारयेत्त-
त्प्रिधायच श्रेष्ठो स्वपातेनैव स्तनयात्क्रुद्ध्या दुःखः होमांते विधिवत्कृत्वा मारयेद्ग्रहं
सन्निधौ । घोमेवंतु ग्रहोरातिर्हृदयस्थो वांतिके पिवा । पिवत्तूर्णां मत्स्यकृत्स्नं वह्नेर्वाक्ता
निवेदयेत् । संवत्सरं त्रिविधानेन नवरात्रिं समापयेत् । स्वतंत्रं हेतिस्त्रनैवेद्यं भवेत्तस्य
रिपोर्मृतिः । शांत्यं घोरकाष्टमवं ध्यावमिति पाठे स्मशानाग्निमित्यर्थः । रिपोः प्रतिकृ-

ष्रा॰
२९७

297

नासाप्यर्कफलके मले शुक्ले त्तो रणेमविरे पिष्टा तेनैव लेपयेत् । कटुकावं हृदये कृत्वा ।
शिवो निर्माय कूपके तिपेत्काम्यवत्तदर्पणं जप्त्वा मंत्रेण माहितः सर्वोवशमाहने कृत्वा कुर्या
द्यस्या कमरतणं मंत्रेण जप्त्वा विधानेन भेदयेत्सिंहमहया षण्मासान्म्रियते शीघ्रं ते शत्रुः सं
ध्ययोरुभयोरपि नाम्ना समुद्धृते पत्रे शुष्के वैभीतके ततः गृहीत्वा बलिं लिखेन्मंत्री कृष्णसमपं स
शाणितैः नामधेयं रिपोर्वृत्ते वायुबीजे नियोजयेत् खनेत्स्मशाने पिटे हस्तकाकवड्रमा
तिष्ठवे बालोद्भूतैः ष्पकपत्रैः काष्ठैर्यानिपातितैः दग्ध्वा म्यिनावचोनारेः शत्रोरुच्चाटनं भ
वेत् इति षट्कर्मप्रकरणं अथ वक्ष्ये महासिद्धिदायिनीं बगलामुखीमंत्रः प्रणवं पूर्व
मुच्चार्य स्थिरमायामथोच्चरेत् संबोधनपदं चान्ते तत्र बगलामुखी ततः सर्वदुष्टानां
ततो वाचं मुखं पदम् स्तंभयेति पदं चान्ते जिह्वां कीलयेति पदं ततः बुद्धिं नाशयेति द्वान्तं स्थिर
मायां पुनर्लिखेत् लिखेच्च पुनरोंकारं स्वाहेति पदमुच्चरेत् षट्त्रिंशदक्षरा विद्या देवनाम
पिडलेभा मंत्रो यथा ॐ ह्लीं ह्लीं ॐ बगलामुखि सर्वदुष्टानां वाचं मुखं स्तंभय जिह्वां कीलय कील
य बुद्धिं नाशय ह्लीं ह्लीं ॐ स्वाहा मंत्रः स्थिरेति विडवतर्णस्वरयुक्तं लकारमस्य हकारयुक्त
मित्यर्थः तेन ह्लीं इति भवति त्रैलोक्यस्तंभिनी विद्या विज्ञेया बगलामुखी ऋषिर्नारद
ऋषिः छन्दो देवता बगलामुखी ह्लीं बीजं च वह्निवेष्टाकं महाशक्तिर्विन्यसेत् ॥

२९ १२०

पुरमरसेषुसमर्तदृशार्तोऽस्त्रमन्त्रेऽत्रवेः ॐ स्थिरमायाहृदयंमूर्ध्नि श्रीबगलामुखि
शिखायांसर्वदुष्टानांवाचंमुखंस्तंभयेति कवचेकीलहंहंनेत्रेबुद्धिंविनाशय ॐह्रीं
स्वाहेतिचास्त्रंवषडंगविधिरीरितः एवं ह्लींहृदयायनमः श्रीबगलामुखिशिरसे
स्वाहा इत्यादयोमंत्राः तथा मूर्ध्निभालेदृशोः श्रुत्योर्गंड्योर्नासयोः पुनः ओष्ठयो
र्मुखेहृत्येचदक्षिणेसेचकूर्परे तथैवमणिबंधेचतथैवांगुलिमूलके दक्षेतरमूले
तन्नासौतस्कंधेगुलिमूलके मूलमंत्राक्षरैर्विद्वान्क्रमेणन्याससमाचरेत् चक्षुरादि
चतुष्केहिवर्णन्यासंसमाचरेत् एवंन्यासविधिंकृत्वाततोध्यानंसमाचरेत् गंभीरां
चमदोन्मत्तांस्वर्णकांतिसमप्रभां चतुर्भुजांत्रिनयनांकल्पानलसमप्रभां मुद्गरंद
क्षिणेपाशंवामेजिह्वांचवज्रकं पीतांबरधरांदेवींदृढपीनपयोधराम् हेमकुंडल
भूषांचपीतचंद्रार्धशेखराम् पीतभूषणभूषांचस्वर्णसिंहासनस्थितां सर्वपीतो
पहारेणपीतांबरधरांयजेत् पूजनंमंत्रणदेवशिंमायकेसिद्धिदायकं सौवर्णराजते
ताम्रेपिचलेभूर्जपत्रके कर्पूरागुरुकस्तूरीश्रीखंडैःकुंकुमेनवा लिखितव्यप्रय
त्नेनलेखन्याहेमयापुनः मध्येयोनिंसमालिख्यतद्बाह्येतत्षडंगकम् तद्बाह्येष्टद
लंचतद्बाह्यविभूषितं पूर्वद्वारेगणेशंचदक्षिणेवटुकंतथा पश्चिमेयोगिनी।

श्री
२१८
218

शून्यालये च पाताले स्वयोनौ चत्वरे ईशानेपि च सोमांते कूर्मपीठं प्रपूजयेत् बगलापूर्वपत्रे च स्तं
भनाद्यास्ततः परः स्तंभिनी मोहिनी वश्या स्त्रलोहरिणी तथा दुर्धर्षा कंपितास्वापो
पताकाखकारिणी भ्रामणी मंत्रगमनाभोगमाया चैव भोगिनी पत्राः षोडशपत्रेषु गंध
पुष्पाद्यैर्यजेत् षोडशाक्षरसंयुक्ता मंत्रदायैकुलागमे पत्रस्य मध्ये पीठेषु कल्पयेत्
भूपत्रकं ब्रह्माण्याद्याः सुपूर्वादौ भैरवाष्टकसंयुताः सिद्धमायादिकाः सर्वाः परिपूज्याः कु
लोद्भवे यदि होताः षट्कोणेषु समंधाधान् मातृकाः योनिमध्ये मूलविद्या त्रिभिर्जलिभि
र्यजेत् पुष्पधूपादिनैवेद्यगंधताम्बूलदीपकैः तीरक्षाविधिना पश्चान्नयमे योनिवेश्ये
त् बलिं जपेत्ततो देवि पूजनादिमहोत्सवैः एकं चक्रं च कथितं देवि गुरोराज्ञां च पालयेत्
जपमालां देवेशि हारिद्राग्रंथिसंभवा पीतासनसमारूढः पीतध्यानपरायणः पी
तपुष्पार्चने नित्यं ममस्तुत जपमाचरेत् तद्दशांशकृतो होमः पीतद्रव्यैः सुशोभनैः मंत्र
स्वाचारयेन्मंत्र भवेत् गतिस्तंभकरी विद्या शत्रुस्तंभकरी भवेत् मधुराक्त तिला
ज्येन नरनामानि साधयेत् तथा कार्मणकर्माणि लोपयेन्निमधक्षारालिनम् ।
तिं बयत्राणि तैलाक्तं विदेष्मणपरस्परम् हरितालेन हरिद्रा वल्वणेन संयु
ते स्तंभने विहिते देवि शाद्वला चैव गतिर्मता लाजो हि मधुसंयुक्तान्सर्वरोगप्रशांतये

पूज्यातेऽस्या लक्षमेकं जपेन्मंत्रं ब्रह्मचारी हविष्यभुक् ततः पर्वताग्रे महारण्ये सिद्धेशे वा लये तथा
संगमे वा महानद्या देशिकः साधयेत्स्वयं स्वेतवस्त्रधरो मृलेपाङ्को वै वरं जपेत् अलक्त
केन रागेन रंजितान वसनस्या षट्त्रिंशद्दत्त्वा विशालतमाणि मलतिता शतयोजन
मात्रं तमनस्त्रिंनितिमानयेत् रसं मनःशिलातालं मासिकं मधु एक वर्णांग वा चैव
चारोर्लंतीरमाहरेत् सार्कं नामधमंसुकं त्रिंशतैमं चितं षिये पीतांवहरते हविर्विषस्या
वरं जेगमम् तथा दारिद्र्यमोचनं देवि लक्षमानं जपेन्नरः दशांशेनाहुतो होमः पमि
ईश्वेः कृतः खेल लक्ष्मीफलो भवेदे विदारिद्र्यं च विनाशयेत् मंत्रांतरे वह्निहीने इयु
क्तायाः बगलामुखि सर्वदुष्ट इष्टानां वाचमितस्तकाम् मुखे त्वंभय कीर्तयेत् मंत्रांतरे
वह्निहीने इयुक्तायां बगलामुखि सर्वदुष्ट इष्टानां वाचमितस्तकां मुखं स्तंभय कीर्तयेत्
जिह्वां कीलय बुद्धिं च विनाशय पदं वदेत् पुनर्बीजं ततस्तारं वह्निजायावधिर्भवेत् ता
राधिका चतस्त्रिंशद्दत्तरा वगलामुखी मंत्रो यथा ॐ ह्लीं बगलामुखि सर्वदुष्टानां
वाचं मुखं स्तंभय जिह्वां कीलय बुद्धिं विनाशय ह्लीं ॐ स्वाहा इति मंत्रः अथ बगलामु
खीमंत्रस्य नारद ऋषिः पंक्तिश्छंदः श्रीबगलामुखी देवता ह्लीं बीजं स्वाहा शक्तिः म
मसलशत्रुमुखस्तंभने विनियोगः षट्त्र्यष्टिरमायामंत्तकेन बीजेन षडंगन्यासः करांग

ग्रा॰
२५५

मासे कृत्वा प्राणायामं कुर्यात् ततो ध्यायेत् मध्ये मध्यात्रिमत्तिमं ऽपरमवेदिसिंहासनोप
रिमनोपरिपीतवर्णाम् पीतांबरां कनकभूषणमाल्यशोभां देवीं भजामि धृतमुद्गरवैरि
जिह्वाम् जिह्वाग्रमादाय करेण देवीं वामेन शत्रून्परिपीडयन्तीं गदाभिघातेन च दक्षि
णेन पीतांबराढ्यां द्विभुजां नमामि ततः त्रिशूलधारिणीं मातृदिनानामन्तिकं कुर्यात् इत्यारा
म कल्पलतायां वगलाम्बावीमंत्रवर्णने नाम पंचविंशः पटलः तदुक्तं कुलचूडामणौ
कुलाष्टम्यां चतुर्दश्यां विशेषतः योगिनीपूजनं तत्र प्रधानं कुलपूजनं यथा विमलतिथौ वि
लः पूजितो वांछितप्रदः तथा कुलतिथौ दुर्गा पूजिता वरदायिनी कुलवारादितिथयो
यथा तदुक्तं रुद्रयामले रविश्चैव गुरुः सोमः स्थिरवारस्तथाकुलाः इमे भौमशुक्रौ कुलाकुलौ बु
धवारः कुलाकुलः तृतीया दशमी षष्ठी कुलाकुलमुदाहृतम् प्रतिपत्पंचमी सप्तमी नवा
मेकादशी पौर्णमासी कुलतिथयः द्वितीया चतुर्थी अष्टमी द्वादशी चतुर्दशी कुलतिथ
यः विषमाख्याः कुलाः सर्वाः शेषास्तु तिथयः कुलाः वरुणार्द्राभिजिन्मूलं कुलाकुल
मुदाहृतम् कुलानि समसंज्ञानि विशेषभाकुलानि च तिथिवारे च नक्षत्रे अकुले
स्थायिनो जयः कुलाख्यायायिनो नित्यं साम्ये चैव कुलाकुले एवं कुलवारादि
के ज्ञात्वा साधकः कर्म चाचरेत् कर्मादौ भस्य पूर्वं तु शिवाभ्यो बलिमाहरेत् ॥

शिवाबलिप्रकारमाह तत्रैकं कुलवृक्षमाणे कुलाचारकुलाद्र्भ्यां वतदर्पणे वि
शेषतः योगिनीपूजनं तत्र प्रधानं कुलपूजनं बिल्वमूले श्मशाने वा इत्यादि शिवा
ये तेन मोनुमस्त्यं ते शिवाबलिविधाने नीलसरस्वतीप्रकरणे लिखितमस्ति प्रथा
भिधाहेतेत्रे स्मिन् सम्पकषट्कर्मलक्षणे सर्वतन्त्रानुसारेण प्रयोगमूलसिद्धिदं
शांतिवश्यस्तंभनानि विद्वेषोच्चाटने ततः मारणान्तानि शंसंति षट्कर्माणि म
नीषिणः रोगकृत्याग्रहादीनां निरासः शांतिरीरिता वश्यं जनानां सर्वेषां स्तंभनं सम
दाहृतं स्निग्धानां मद्वेजननं मिथो विद्वेषणं मतं उच्चाटनं स्वदेशादेर्भ्रंशनं परिकी
र्तितं प्राणिनां प्राणहरणं मारणं समुदाहृतं स्वदेवतादिक्कालादीन् ज्ञात्वा कर्माणि सा
धयेत् रतिर्वाणी रमा ज्येष्ठा दुर्गा काली यथाक्रमात् षट्कर्मदेवताः प्रोक्ताः कर्मादौ
ताः प्रपूजयेत् ईशचन्द्रेन्द्रनिर्ऋतिवाय्वग्नीनां दिशो मताः ईशानदिशि शांतिकर्यादितिक्र
मेण सूर्योदये समारभ्य घटिकादशकं क्रमात् ऋतवः स्युर्वसंताद्या अहोरात्रं दिने दिने
घटिकादशकमेकैकस्मिन् कर्माणि दशादेशं भवंति एकस्मिन्नेवाहोरात्रे षड् ऋतवः स्युः दशाद
शादेड विभागेन वसंतग्रीष्मवर्षाख्येशरद्धेमंतशैशिराः हेमंतः शांतिके प्रोक्तो वसंतो
वश्यकर्मणि शिशिरः स्तंभने ज्ञेयो विद्वेषे ग्रीष्म ईरितः प्रावृडुच्चाटने ज्ञेया शरन्मारणे

कर्माणि मेषव्याघ्रगजोष्ट्रकृत्तरगान्गिभस्तम्भ षट्कर्मसु प्रत्येकं विविधासनानि कुर्वत
मंत्री मन्त्रसिद्धये पद्मासने स्वस्तिके भूयो विद्वेषे चोर्ध्वसंस्थितः प्राहुरुच्चाटने तेयाः शास्त्रे
कटे कुक्कुटे पुनः वज्रे भस्मकमिश्रान् वामनानि मनीषिणः शान्तिपुष्टिवशद्वेषोच्चाटनेच
मारणे स्वाहास्वधावषड्हुंचवौषट्फट्कारकेक्रमात् षट्सु ज्ञाः क्रमतो ज्ञेयाः पल्लवाश्च मम
हूयाः ममलाद्यानि वह्न्योर्वायोः शान्तिकादिषु कर्मसु षट्कर्मसु षट्मण्डलानि कार्याणि
नेते शान्तिविधो यास्तु वपुष्टिकदास्ततः [illegible] पृथिवी शास्तु विद्वेषे व्यामकीर्तिते उच्चाट
ने स्यरेतो वायुः भूयोऽग्निर्मारणे मत तन्नृणां [illegible] मण्डलं संयुते तत्तत्कर्मविधा
नवे मंत्रिणा निश्चितात्मना पीताशुक्लसलिलं सोमो व्योम वायुर्हविर्भुजो वर्णाः स्युस्तत्त्व
वीजानि षट्कर्मसु यथाक्रमे पीताशुः ठकारः सलिले वकारः सोमो लकारः व्योमस्य
कारः वायुः यकारः हविर्भुजे रेफः ग्रथने च विदर्भे च संपुटे रोधने तथा योगः पल्लवस्त
ते विन्यासाः षट्सु कर्मसु मंत्राणां तरिमान [illegible] मवर्णान्यथाविधि ग्रथनं तद्वि
जानीयान्मन्त्रस्य शान्तिकर्माणि मंत्राणि [illegible] मध्यस्थसाध्यनामान्तरे लिखेत् विदर्भं पुष
विज्ञेया मंत्रविभिर्वश्यकर्माणि आद्यावंते च मंत्रः स्यान्नाम्नो मध्ये सम्पुटः स्मृतः पाषमध्ये तमनसा
स्तम्भनो मंत्रवेदिभिः नाम्न्याद्यन्तमध्येषु मंत्रः स्याद्रोधने मते विद्वेषणविधानेषु प्रशस्तो विभो
दितं

मंत्रस्यांते भवेन्नाम योगः प्रोच्चाटने मतः मंते नाम्नो भवेन्मंत्रः पल्लवो मारणे मतः सित
रक्तपीतमिश्रकृष्णधूम्राः प्रकीर्तिताः वर्णास्ते मंत्रसंप्रोक्ता देवताः षट्सुकर्मसु यंत्रा
णे लेखने द्रव्ये चंदने रोचनानिशा रक्तधूम्रचिता गारो मारणेषु विषाणि च शपनाम्नि लो
णपिण्याकनिंदस्वरकरमेन ततः रक्तधूमस्त्रिकटुकं विषाष्टकमुदाहृतम् निशाकृद्विज्ञ
रक्तधूमः हायाइति प्रसिद्धः धेपनः प्रसिद्धा प्रग्निः चित्रकं लोणपिण्याकतिलश्यामले
त्रिकटुकं शुंठीपिप्पलीमरिचानि देवताकालमुद्रादीन्सम्यक्ज्ञात्वा विचक्षणः षट्क
र्माणि प्रयुंजीत यथोक्तफलसिद्धये पौष्टिकादीनि कर्माणि यद्वारतिथियोगतः प्रयो
क्तव्यानि विधिना तच्च संप्रोच्यते पुनः पंचमी च द्वितीया च तृतीया सप्तमी तथा बुधवा
रसमायुक्ताः शांतिकर्मणि योजिताः नवमी पौष्टिके शस्ता अष्टमी दशमी तथा दश
म्येकादशी चैव भानुसंक्रांतिसंयुता आकर्षणे त्वमावास्या नवमी प्रतिपत्तथा पौर्णि
मासी तथा भानुयुक्ता विद्वेषकर्मणि कृष्णा च चतुर्दशी यत्र अष्टमी मंदवारका उच्चाटने
तिथिः शस्ता प्रदोषे च विशेषतः चतुर्दशी षष्ठी कृष्णा अमावास्या विशेषतः मंदभौम
दिनोपेताः शस्ता मारणकर्मणि बुधचंद्रदिनोपेता पंचमी दशमी तथा पौर्णमासी च
विज्ञेया तिथिः स्तंभनकर्मणि शुभग्रहोदये कुर्याच्छुभानि च शुभोदये रौद्रकर्मणि

ग्रा.
३०१

केवैरं मरणयोर्वै वमारणम् अथ दुर्गांतिथव वत्सामिनानानं ध्यानमासिंगो तडकंगाव्राति
लेके उंविनामंत्रप्रयोगमाह मंत्रोयथा ॐ ह्रीं हूं विचे हे तसीक्रोतें ह्रींपट् अथ तेहोमस्य
ख्यासान्नपस्तावान्मकीर्तितः योनिकुंडेश्रकल्याउहोमंकुर्यात्तिजेच्छया कृत्वाजेहादि
शामनेपलाशकृमसमेद्धे तत्रमंत्रुलकेतोयेमवत्तिम्रविषापरे घातोयभेषजेदृशामेवि
णामेनेनमेविते मभवेश्यायिनिर्मकोमंत्रस्यास्यप्रभावतः अथ दुर्गामंत्रप्रयोगतः ॐ ह्रीं दु
र्गायैनमः वमलतेजपेन्मंत्रे ततः प्रयोगमारभेत् कृत्वानवपदात्मानंमेडलेयंत्रभू
षिते अभिषेकं प्रकुर्वीत विधिना सर्वसिद्धये कलशान्स्थापयेत्तेषु पदेषु अभलतणाम्
वेदनलिममवीमान्हूर्वीततसमलितान वेदनतिममवेमान्हूवीततसमलिवि अन्तलवे
ष्टितानेतान्सूत्रयेत्तीर्थवारिभिः नवरत्नसमावद्धकर्षकांचनकल्पिते मध्यकुंभेक्षिपेन्मंत्रे
णाध्वदेशिकोत्तमः चंदनोशीरकर्पूरजातीकक्कोलकुंकुमे कृष्णागुरुतमालैलालवंगैमप्यि
भागतः विलोड्य सर्वकुंभेषु वस्त्वान्यपि विनिक्षिपेत् लतीहवांसहाभद्रामहादेवीमथचवला
सबलीयाक्रमभल्लाचक्रांतापामार्गोपमके प्रियंगुमंडूकोधूमवर्ती ह्रींसबमतिलान्वयान् शालि
नेडुलमाषांश्चप्रस्तान्तेषु निक्षिपेत् धात्रीलकुचबिल्वानांकदलीनारिकेलयोः फलान्यपि वि
निक्षिपेत्पुष्पाण्येतानिनिक्षिपेत् पद्मंसौगंधिकं जातीमल्लिकांवकुलंतथा चंपकाशोकबकुलतुलसीकेतकोद्भवं

301

पल्लवानि वक्ष्यन्त्यमतो हं वरदाविनाम् । बलकूर्चं च निक्षिप्य चषकैः सफलान्तैः
पिधाय कुंभवक्त्राणि तैर्मेराद्यादयेत्ततः । आराध्य मध्यकलशे देवीं संपूज्य यत्नतः इत
रेषु च संपूज्य प्रयत्नेन जयादिकाः । जया च विजया कीर्तिः प्रीतिः पश्चात्प्रभा पुनः । श्रद्धा मे
धा श्रुतिः प्रोक्ता स्वनामाद्यक्षरादिकाः । जयायै नम इत्यादि संपूज्य गंधपुष्पाद्यैरभिषिंचे
न्नराधिपम् । राजा विजयते शत्रून्पाथ को ऽपि जये ध्रुवम् । प्राप्नोति रोगी दीर्घायुः सर्वव्या
धिविवर्जितः । संध्याभिषिक्त विधिना रमते तनयं वरम् । मंत्रेणानेन मंत्रज्ञ मासं ह्रं इत्यहा
परम् । गर्भिणीनां विशेषेण गर्भरक्षाकरं परं । महिषमर्दिन्याः प्रयोगमाह । मंत्रो यथा
महिषमर्दिनि स्वाहा । अष्टलक्षं मंत्रजप्या प्रयोगं तु समाचरेत् । सिद्धार्थैर्मंत्रयान्मंत्री रोगा
न्मुच्येत तत्क्षणात् । पद्मैर्हुत्वा जयेल्लक्ष्मीं तत् हवीभिः प्रीते मानुषां । अथ शूलिन्या मंत्रप्रयोगः
मंत्रो यथा ज्वलज्वलशूलिनि दुष्टग्रह हूं फट् स्वाहा । पंचलक्षं मंत्रजप्या प्रयोगं कारये
त्सुधीः । उग्रदायुधहस्तां तो देवीं कालघनप्रभां ध्यात्वात्मानं जपेन्मंत्रं स्पृष्ट्वा तं मंत्रवित्ति
हः सर्पावृश्चिकादीनां विषमाशु विनाशयेत् । अथ वनदुर्गामंत्रप्रयोगः मंत्रो यथा ॐ
उत्तिष्ठ पुरुषि किं स्वपिषि भयं मे समुपस्थितं । यदि शक्यमशक्यं तन्मे भगवति शमय स्वा
हा सप्तत्रिंशदक्षराणि चतुर्लक्षं मंत्रजप्या प्रयोगानाचरेत्सुधीः अश्रुतेवटहस्तोष्ठैः स

भ्रा॰
१०२

302

स्रुवैरर्विविनले होमं समिद्भिः कुर्यात्साधयेत्सर्वदो कुलं गोराभिवाराम्ब्रलादीन्साम
येद्धिथिनामना अपामार्गसमिद्भिर्वा तिलैर्वा काननोद्भवैः सर्षपैर्वा कृतो होमः त्वरूप
स्मारताशनः सर्वयोगग्रहे सर्पैतनिम्बासेस्स्थानजपेत् सहस्राम्भूलकारोदेवोलत्वाद्देव।
तानहवेत् कारयेद्दूलसूत्लोत्तसलिलिनायुध पंचकं शोलवज्रैरयोमालि शार्ङ्गं कौमोद
कीगदाम् पंचगव्येष्वेतानि प्रतिष्ठाप्य तानि सहस्रं जपेन्मन्त्रं सम्यक् केचन सहस्रमानि तेषु मेधान
यमनः तावदासनं जपान्मन्त्रैः हैः पूजयेत्क्रमात् शंखमन्त्रो यथा नलवराय स्वाहा
वज्रमन्त्रो यथा वज्रेतीक्ष्ण छिंद छिंद भिंद भिंद वज्र चक्रमन्त्रो यथा सहस्रेण महाचक्रराजा
य स्वाहा सर्वदुष्टभयंकर छिंद विदारय विदारय परमन्त्राणां ग्रस ग्रस भक्षय २ भ्रामय
भ्रामय २ हुं हुं फट् फट् चक्राय नमः शार्ङ्गमन्त्रो यथा शार्ङ्गाय सशराय स्वाहा कौमो
दकीमन्त्रो यथा कौमोदकि महाबले सर्वायुधगते प्रसीद २ हुं फट् स्वाहा उद्धृत्य पंच
गव्येभ्यः पूर्ववत् जपेदिमान् भवनस्य चतुर्दिक्षु मध्यादिषु क्रमात् भवनान्त
तान् स्थवटेषु गोलेषु पंचगव्येन साधकः आयुधानि प्रजप्तानि पंच चोषधयस्तथा विन्य
सेत्तेषु मध्यादि पूजां कुर्याद्यथा पुरा बालिकाभिः समाप्येर्यद्धिः कुर्यात्तमसु स्थलम ब
लिं च विकिरेत्तत्तन्मन्त्रैर्यथाक्रमम दिक्पतिभ्यो वलिं दत्त्वा ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः

हीनां पङ्कपणांहीश्वतोष्ठयेज्ञोजनादिभिः इत्तिणां गुरवे दद्यादात्मविज्ञानसारतः यत्रे-
यं विहिता विद्या देशे वा नगरे पुरे ग्रामे गृहे श्थवा तत्र वर्धते सर्वसंपदः अम्नुमातादयोमे
त्राभूतेश्वतादिसंयुताः अभिचारकृताकृत्यादिपुरोगाद्युपद्रवाः नेतं तेनोद्दिशं भीत्यातर्नि-
तादेवतास्तथा अथ मातंगीमंत्रप्रयोगः मंत्रो यथा ऐं ह्रीं श्रीं ओं नमो भगवति श्रीमातंगे-
श्वरी सर्वजनमनोहरि सर्वमुखरंजनि सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदु-
ष्टवशंकरि सर्वलोकममुकं मे वशमानय स्वाहा अष्टाशीत्यत्तरो मनुः अतिजप्ताद्युतेम-
त्रं ततः प्रयोगमाचरेत् वेजलप्रसमिद्धोमाद्दुंबितनुते विराट् तीराश्चैरप्सुतालवैर्हो-
मैर्नाशयति ज्वरम् अमृतागुडूचीनिर्गुंडीमूलहोमेन निगडान्मुच्यते नरः निर्गुंडी संभा-
लौ इति प्रसिद्धिः अथ मंत्रप्रयोगः उच्छिष्टचक्रपत्र त्रिपिंगललोहितात देहि मे ददापय
स्वाहा प्रातः स्नानगतो मंत्री सहस्रं प्रोजपेन्मनुं निलारोगान्स खेजी वेक्षियावर्षशतं नरः
ह्रस्वमाणजलेश्चिन्नाभानुमालोकसंयुतः चतुःसहस्रं जपेन्नित्यं नरः संवत्सरावधि अ-
पमृत्युभयं रोगकृत्यादारिद्र्यसंभवम् क्लेशान्निहत्य तेजस्वी जीवेद्वर्षशतं सुखं तैलेर्गो-
तिषमतीभूतेरि पारगे प्रयजेत्रूपः ज्योतिष्मतीमालकांगुनी इति अश्वत्थसमिधो मध्वोहूला-
त्तु यावरः कन्यामिष्टामवाप्नोति सा पितत्याग्रया हरम् गुडाज्येन कृतो होमो ज्वरना-

श्री
३०३
303

श्रवकवः परः श्रुग्राल्टमिहमेत्रप्रयोगाः उग्रेवी समित्मादिमेत्रः सलिलेदेवमभ्यर्च्य
गंधपुष्पादिभिः शुभैः हृदंभिमन्त्रयन्त्र स्थानित्यमश्नोत्ययेशान्ते उपसर्गाविनश्यं
तिलदमृतमतादिभिः सर्वेतिशेषुः दुःस्वप्नेनिशिमेन्नानेत्नानामेत्रमभेजपेत् श्वले
होमेत्रविनस्मात्तस्वमन्तस्पनायते व्याघ्रचौरस्मनादिभ्योमहारण्येभयाकुले स्मृ
त्वत्रयंजपमाभयेषुत्येषुमेविणम् प्रनेनमेविनेभुस्मविषग्रहमहाभयात् नाशये
द्विरादेवमेत्रस्पास्पप्रभावतः श्रोताभिचारेचोन्मादेवमहोत्पातेमहाभये जपेन्मंत्रम
हृद्वेदुःस्वात्नतोभवेनरः कान्तलवपुष्पात्मानेमेंदलेयत्रसंपुत अभिलंकेस्पापयेन्म
श्रीफललघुणमवशाभृनान् कषायतोयसंपूर्णोल्वस्रवमादिभिःपूत मध्येसंपूजयेदेव
दशमिद्देषानविग्रहं नार्सोदीसूनयेन्मंत्रीपूर्वोक्तयथाक्रमं इतिसंशोधितेस्नेये
दभिषिंचेदयेनवै अभिचारग्रहोन्मादाविनश्यंतादिभिः सह अभिषिक्तस्वराविधाम
नयेदेवताधिया यथावसृजपेन्मंत्रंगुरुमेवचपूजयेत् राजाविजयमाप्नोतिपुत्रप्राप्ति
तृभूनां शाल्मलिबदरीनेतुग्रग्रस्यबकुलत्वचां कषायाः पंचमदिमाहिदेशिकेस्नवयेदिमिः श्रांही
लौं क्रोंहूंफट् अस्त्वलसेमन्त्रेणमन्त्रप्रयोगानाचरेत्सुधीः हृद्वापयोचनत्मग्नतकारदशेनरत्नेनेसधीः
श्रन्वदेवनरूपात्मसम्पहींचमाप्तुरवाम्नयात तस्मरोगाःप्रणश्यंतिकृत्याद्रोहादिभिःसह सपंचगव्यांमनुस्याद्यामार्गसमं
नरी

नित्यं सहस्रमानेन सप्ताहं विजितेन्द्रियः होमोयं सर्वथाभू तत्क्षयारोगान्नाशयेत्
पयोक्तैरमृताविल्वैस्त्रिसहस्रं चतुर्दिनम् अनेन विहितो होमो श्रमज्वरविनाशनः अ
थ सुदर्शनास्त्रमंत्रप्रयोगः अर्कलक्षमनेनास्त्रप्रयोगानाचरेत्सुधीः दिनत्रयं योज
ज्ञति गुलिकाः पुरनिर्मिताः अष्टोत्तरसहस्रेण सजयेन्निखिलापदः उदुंबरसमिद्भो
मः पुत्रदायी भवेत्स्त्रीणाम् पारदेन्दुनिभं सालं सुधाधारामिवर्षिणम् स्मरेत्स्वं प्रति
यस्यासौ सञ्जीवेद्विगतामयः मुस्ताशुंठीनिशावह्निरेलायष्टिर्वचाहषी पाठाविडंगमंजि
ष्ठाद्राक्षाब्राह्मीवचारोहिणी फलत्रयं वितैः कल्कैः पंचगव्येषु सर्पिषां अक्षोपवेद्यथाम्नायं मं
त्रेणानेन साधितम् हाविंशातलिके अष्टोस्वयमर्कैस्स्वयंभुवा कांतिदं शुभदं स्त्रीणां भू
तप्रेतामयापहम् गर्भदं [illegible] पंचगव्यघृतं विदुः अथ पंचगव्यानि पलमात्रं
त्र्यभागं गोमूत्रं तावद्दीयते घृतं च पलमात्रं स्याद्गोमयं तोलकद्वयम् दधिप्रसृति
मात्रं स्यात्पंचगव्यमिदं स्मृतम् अथ मृत्युंजयमंत्रप्रयोगः लक्षत्रयमनेनास्त्रप्रयोग
माचरेत्सुधीः उत्पलैः सुधावृन्दैर्माषाणां माषसहस्रकम् आराधिते शिवे विधिवन्नुरु
पाहिजितेन्द्रियः संतुष्टः शंकरस्तेन स्वधाम्नाविततविग्रहः आयुरारोग्यसंपत्तियशः
पुत्रान्विवर्धयेत् सुधावदेतिलाद्गवां पयः सर्पिः पयोद्दविः रत्नकैः सप्तभिर्द्रव्यैर्नर

यात्मभवासरम् क्रमादयायाते नित्यमहोत्सवमतेन्द्रियः समाधिकान्द्विजा स्त्रियं भो
जयेन्मधुरान्वितम् विकारान्गुणं मंत्रीवर्धयेज्ञामवासरान् हात्स्मोदहितां दयास्व
त्मानाः पयस्विनीः गुरुं संपूजयेत्सम्यगाङ्गनाद्यैर्दैवतादिया ग्रनेन विधिना साध्यः क्रमाद्रो
रुजरादिभिः विमुक्तः सर्वरोगैर्वै वक्ष्ये रोगान्समंजसा ग्रभिचारेजरे तीव्रे गुरुत्मादेशि
रोगदे ग्रसाध्यरोगे लेदातौ मोहे दाहे महाभये होमोयं शांतिदः प्रोक्तः सर्वसंपत्प्रदा
यकः उग्रैरेतैः प्रजप्त्वाग्निं नन्नसमयान्वितैर्वि भोजयेत्फलैर्भोज्यैस्तपोमनर्षिमान
ही थैमाप्नुयात्स्वामोतिवांछितान्विंदतिश्रियं पकारप्रयान्तीतिमहर्षाविभिन्नैर्जपान्ततः
ग्रपमृत्युजिद्दोषः स्यान्तगुणरोगापवर्धनः विजन्मानिमधायवल्लीकाश्मीरीबकुलोद्भ
वैः समिद्वरैः कृतोहोमः सर्वरुग्णतापहः सिद्धान्नैर्विहितो होमो महाजन्वविला
यानः ग्रपामार्गसमिद्धोमः सर्वामयनिसूदनः महिषस्य चितामध्यांमंत्रप्रयोगः मंत्रो
यथा ग्रग्निमेववर्तेकादहिमन्यानिलोधपृविडमत् विलामणीरितिख्याते बीजे सर्वेस
मरद्विमत् ग्रासादायं जपेन्मंत्रमपुत्ते रोगशांतये स्वराह्वतमिदं बीजं विगलन्नममाप्तते
वेदबिंदुस्थितमधृग्निधाने लेख्यगतापदे प्रतिलोमस्वरा बीते बीजे वह्निस्वरेस्थिते रेफादिवं मन्त्रो
लो मिषट्कोणेनाह्लेनेबहिः रेफादीति स्कषमयस्थः प्रतिलोमस्वरैत मंत्रं ग्रं ग्रं णं पं लों लिं श्रं सुं शं
यो ज्ञेतिपाठ

भूतांतस्य स्मरेतं मूर्ध्नि भूतमाशु विनाशयेत् बीजं चेन्द्रगतं वीतं स्मरेः षोडशाभिः क्रमात्
गलस्य रन्ध्रापूरितं तेन ध्यानेन हन्ताप्यहम् एवमेव स्मरेत् बीजे कुलोमूलादिरोगनुत् स्फो
टेन्व्रे विषदाहे मोहे पीर्यदेहे बीजमेतत्तयाध्यातं तत्क्षणान्विनाशयेत् बीजं
ताम्बूलपत्रस्थं प्रजप्तं मन्त्रनाम्रना भक्तितेनाशयेत्सर्वान्शिरोरोगान्न संशयः संपत्सु
भैरवीमंत्रप्रयोगः तत्वलतेमतं मत्वा प्रयोगानाचरेत्सुधीः क्षीराक्तैरमृतावृत्तैर्होमः
सर्वोपसर्गजित् दूर्वाभिरायुषो होमः क्षीराक्ताभिर्दिनत्रयं लाजाभ्यञ्जहुयान्मेधीद
धितीरमधुसुतान् विजित्य लोकानखिलान्सजीवेत्शरदांशतम् अथ श्रीविद्याप्रयोगः
लतेसंजप्य विधिना प्रयोगानाचरेत्सुधीः लक्षहोमात्तमे ह्राज्ये दारिद्र्यभयपीडितः दु
र्गैसर्गशमनं पलाण्डुमधुहोमतः पलाण्डुः प्राण इति स्वेचरो जायते यौगोदिविगत्वाच
वष्टये क्षीरेमधुनंद्यक्त्वा काचरानेन प्राप्य वेलवदारोग्यं समवाप्नुयाद्धितेन्दुणाम
ह्रस्वापलत्तमधत्रेमं त्रंस्मरन्नामहेश्वरि स्वेचरो जायते देविराज्ञो गवाचतुष्ट्ये होमो
दधिमधुक्षीरलाजाभिर्वीरवंदिते रोगहर्ता कालहर्ता न संशयः कमलैर्हुतो होमः
सप्तकल्पलिदायकः गुग्गुलोः स्वल्पहोमेन सर्वदुःखानि नाशयेत् तिलतंडुलहोमे
न शांतिर्भवति मंदिरे सोपस्करलवटकैर्हुपसर्गान्विनाशयेत् शांतिकार्ये तथाक्षरो

वत्सरं तेन कुण्डके भक्तो सुशीलो नरादे विदोर्ध्वकुण्डे समाचरेत् इत्यागमकल्पलतायां षट्त्रिंशः
पटलः वश्यप्रयोगान् वक्ष्ये साधकानां हितेच्छया ततः अथ भुवनेश्वरीमंत्रप्रयोगः तत्त्वलक्षं मन्त्रेण
न्यासयोगानाचरेन्मंत्री कर्पूरागुरुसंयुक्तं कुंकुमं साधकः साधितं तद्धोमात्तिलकं कुर्यात् राजा
वश्यमन्त्रेण मे शालिपिष्टमयीं कृत्वा पुत्तलीं मधुराक्तितां जप्त्वा प्रतिष्ठितप्राणो भवत्येव हि विधा
सर्वे वशं नयति राजानं नारीं वा नरमेव वा लिखित्वा भस्मना नाम यो साध्यं कलकाद्विषु त
कालेऽर्चयेन्मंत्रं मंत्रवित् सुगंधेन गोमयेन मधुपात्रे स्थापयेत् ... त्रयोदशीनिशि राजानं वश्यमा
नयत्यत्र न संशयः साधकः अथ त्वरितामंत्रप्रयोगः अयुतं तु मन्त्रेण न्यासयोगान् कृत्वा तेन
वः अयुतं होमसंख्यां ... न्यस्य वा नक्तं तिलैः यो नित्यं कुर्यात् कल्याणहोमे कुर्यात् तेन ...
या मल्लिकाकुसुमैर्होमो वश्यो घृतविलेपनं मंत्री नीलोत्पलैर्हुत्वा पद्मैर्वशी भवेत्
पुण्डरीकैः पंकजैर्हुत्वा वशं नयति महेशी अथ महिषमर्दिनीमंत्रप्रयोगः अष्टलक्षं मन्त्रेण न्यास
योगानाचरेत्ततः वश्ये तिलहोमेन नरान् वशयति अपि अथ शूलिनीमंत्रप्रयोगः वर्णलक्षं
मन्त्रेण न्यासयोगं साधयेन्मंत्री अथ सर्वकार्यसमिद्भिः तिलैर्होमं घृताक्तैः होमो वशं
यति त्रिपुरासोऽभिमतान्मंत्री त्रिगुणेन वा अथ वनदुर्गामंत्रप्रयोगः मंत्रो यथा
उत्तिष्ठ पुरुषि इति चतुर्लक्षं मन्त्रेण न्यासयोगानाचरेन्मंत्री ॥ :: :: :: ::

कुसुमैर्वशयेद्विश्वान्नृपतीन्पद्महोमतः तत्पत्रीदलैः फलैर्वै वशयेत्कल्हारहोमतः शू
द्रोत्पलवर्णो होमेन जातीपुष्पैः समां भुवः अथ मंत्रपंचदशी भैरवीमंत्रप्रयोगः तत्र तत्तन्मंत्र
न्यासप्रयोगानाचरेत्सुधीः अनुलोमविलोमान्तः साध्यमाहूयाद्वितम् मंत्रमष्टोत्तरं जु
हुयात्त्रैलोक्यमपि फलोऽस्ति तैः सर्षपैः पद्ममिश्रैर्वशयेत्पार्थिवान् क्षणात् अनेनैव विधा
नेन तत्पत्रीस्तल्लतानपि पादद्वयं मलयजं पादं कुंकुमकेसरम् पादं गोरोचनां चैव
क्षीरिणि पिष्ट्वा हिमांभसा विदध्यात्तिलकं भाले यान्पश्येद्विलोकयेत ते यान्स्पृशेत्स्पृशते
येवो वशगाः स्युस्तत्क्षते विरात् कर्पूरकपिचोरानि समभागानि कल्पयेत् चतुर्भागाज
टामांसी तावती रोचना मता कुंकुमं समभागं स्याद्द्विभागं चंदनं मतं अगुरुर्नवभागः
स्यादिति भागक्रमेण च हिमाद्रिः कन्यकापिष्टमेतत्सर्वं प्रसाधितं श्रीदाय तिलकं
भाले कुर्याद्भूमिपतीन्वरान् वनिता मदगर्वाढ्या मदोन्मत्तमतंगजान् सिंहव्याघ्रान्म
हासर्पान्भूतवेतालराक्षसान् दर्शनादेव वशयेत्तिलकं धारयन्नरः अथ मातंगीमं
त्रप्रयोगः पंचमासप्रयुते मंत्री ततः प्रयोगमाचरेत् चंदनागुरुकर्पूररोचनाकुंकुमा
दिभिः वशयत्नं जुहुयात्त्रैलोक्यं वशयेदखिलं जगत् एतानि समानि तिलकं कुर्याल्लोक
प्रियो भवेत् फलैर्बिल्वसमुद्भूतैस्तत्प्रत्यैर्बीजहुतैर्भवेत् राजपुत्रसपराम्नाभिः पंकजैः श्रि

या॰
३०६

306

उच्छिष्टगणपतिमंत्रप्रयोगाः वेदलक्षं मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगान्कारयेत्सुधीः पुत्रकामस्तु प्रति
तिपदमारभ्य दिनशः सुधीः चतुर्थ्यन्तं नारिकेलमक्षुलाजतिलैः क्रमात् चतुः शतं ज
न्हुयाद्व्रणाः स्युः सर्वजनवः लाजैस्त्रिमधुरोपेतैर्होमः कन्याप्राप्तिकृत् एतेन विधिना
न्याहरमाणो मनोवाञ्छिते दुष्टा विलोडितैर्लोणैर्होमो निशि चतुर्दिने संप्रीतिं कुरुतेतदु
दुष्टपवितन्वतेमदा श्वेतार्कमधुमूलेन रक्तचंदनसाहणा उभमयेननिर्मितं दंतिदैत्येन
वाहनं विघ्नेश्वरं समभ्यर्च्य शीलाश्वग्रहणं जपेत् स्पृष्ट्वा मंत्री निशाहारवर्जितो पायसमन्न
हन पुत्रेषु वस्त्राद्येन पंचप्रपिपमाम्यात् मंत्रेणानेन संजप्तो वनामधुसंयुतान्ति
लकर्क्षियपामर्वोन्वपोनपतिमानवात् अनुलोमविलोमस्थयीनेनसमालिखेत् नव
नीतेनसमभ्यर्च्य पुष्टाप्राणानमतेजमेत् पुष्टानरपातेमासो मूलमंत्रेण जपेत्ततः मतये न्मो
नमास्थापयामिमोसमवामसम सवषणानाघते शोधं मा धनसनमपायः उच्छिष्टमहागण
पतिमंत्रप्रयोगः ॐ श्री ह्रीं क्रीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा वत
लेतेमन्त्रं जप्त्वा प्रयोगान्कारयेत्सुधीः पद्महोमेन भूपालो मम मोकन्यकैः स्पृशेः मंत्रेण:
कुमुदैः कुसुमैर्विप्रा भिष्णमसमभवैः समिद्भिर्नरपतीन्हुत्वा वशमानयेत् हस्ते वैश्यान्
दूर्वैः शूद्रान्संजीवयेत् नयेत् मधुना लवणेनालाभः स्याज्ज्रेडुपेन लभेत्तथा अन्नहोमेन सत्संनिधि
मालिमानवः

रथ्यासर्वसमृद्धिः स्यादन्नैर्नरपतिर्भवेत् अथ मंत्रांतरप्रयोगः लक्षत्रयं मन्त्रं जप्त्वा प्रयो-
गमाचरेत्सुधीः जुहुयात्पूर्वोक्तसमिधाद्यैर्वशयेद्बहुविधार्थिवान् लवणैर्मधुसंयुक्तैर्वशा
येद्वनितां जनम् मंत्रांतरप्रयोगः लक्षमेकं मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगमाचरेत्सुधीः आज्यहो
मेन वशयेत्प्राणिनः सकलान्सुधीः नारिकेलफलं पक्वं लोष्ठवर्मसमन्वितं जुहुयात्त्र
यहं मंत्री मंडलात्सिद्धिमाप्नुयात् जुहुयाद्दुग्धमिश्रैः क्षौद्रैर्मधुरत्रयसंयुतैः वशयेत्पार्थिवा
न्सर्वान्सप्तनीतिविधिना सता अष्टद्रव्याण्यपूपमोदकैः पृथुकैर्लाजैः सक्तुभिः सेक्षुपर्वभिः
नारिकेलैस्तिलैः शुद्धैः सुपक्वैः कदलीफलैः अष्टद्रव्याणि विज्ञेयकथितानि मनीषि
भिः अथ नरसिंहमंत्रप्रयोगः अष्टलक्षं मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगमाचरेत्ततः लाजैस्त्रिमधु
रोपेतान्प्रातःकाले जुहूतः कन्यासिद्धिर्भवेत्तथा स्यात्कन्यायाः सहरो भवेत् अथ महेश
स्य चिंतामणिमंत्रप्रयोगः लक्षमेकं मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगं च समाचरेत् ॐकुंभाभसितदेवी।
नेत्रिकोणगतमण्डले। यस्य मूर्ध्नि स्मरेन्मंत्री स वश्यो जायते त्रिरात् ऊर्ध्वरेफस्य साध्या
ख्यं बीजे वह्निरेदस्थिते वह्निगेहद्वयेनापि शुककोणे नवसंस्थिते प्रतिलोमस्वरावीतेत्रु
ल्लीस्थाने निवेशिते वशीकरोत्यमनुगादविशादेव च समवत् मधुरत्रयसंयुक्तेनपालि
पिष्टेन पुत्तलीम् कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विभज्य जुहुयाद्वशी त्रिवासरमनेनैव साध्यस्य

श्या॰
३०७

307

वशो भवेत् । अथ वटुकभैरवमंत्रप्रयोगः । वर्णलक्षं मंत्रं जप्त्वा प्रयोगमाचरेत् ततः वृषण
यज्ञवृक्षादित्रिशाकलैर्वशयेज्जनान् । नरख्याम्बुबलाभाय प्रयोगः । वर्णलक्षं मन्त्रं जप्त्वा प्र
योगमाचरेत् ततः वृषणायज्ञवृक्षादित्रिशाकलैर्वशयेज्जनान् । नरख्याम्बुबलाभाय प्रक्लृप्तैः
कैरवैः शुभैः लवणं मधुसंमिश्रं वशयेद्धुनिताजनान् । वचाचूर्णं पलेनमेवाध्येनाज्येन
लोडितं विमृश्य भक्षयेद्ध्यामे दलेपुत्रकोटिशो विनीतं पुत्रमाप्नोति मेधावी गर्भवला
न्वितं ज्ञात्वा वेत प्रयोगस्य वटुकाय बलिं हरेत् । मृत्युपायस्य मे पुत्रं मधुत्रयलोडितम्
इमीं रेवेदतं कुक्षिं चूर्णमारेमकुं कुमे सेतार्कमूले वा वाराहीलक्ष्मीतो रमहीकहा । नवो वि
ल्वतरोर्मूलं शाखायित्वा सुचूर्णयेत् । चूर्णं कोष्णं स्वरहीतेन नगामयेन विमिश्रितं । कत्वापि
शनिमेषोष्ण संस्कृते हव्यवाहने । पूलेन दग्ध्वा तद्भस्म गुडपात्रे विनिःक्षिपेत् । केनकोम्मत्
तीपुष्पैर्वा सर्षपैस्ससंशोधितं सुपुतं तज्जपेन्मंत्रं तद्भस्माभस्मसम्मूनितं । पतस्तदाच दिनत्रयात्
स्पृष्टे कवोतिघः नस्परोगाः शेणपंनिका माद्रोहामयग्रहाः । रिपवो वा स्मरतादिभ्यो भयमस्य न जायते व
र्ध्नितेसंपदः सर्वाः पूजने सकलैर्जनैः । राजा वृषणो भवेत्तस्य सामा मः सपरिष्कृतः । अथ भैरवीमंत्रप्रयोगः । त
त्वलक्षं मंत्रं जप्त्वा प्रयोगानाचरेत् सुधीः । रक्तोत्पलैर्लक्षमधाके रकोलैः वोहूयादिभिः कुष्ठैः पयोत्रैः समन्तैर्हीमाहिषं
वशमानयेत् । गिरिकर्णीभवैः पुष्पैर्ब्राह्मणान्वशमानयेत् । कल्हारैः पार्थिवान्वैश्यान्स शूद्रः कर्णिकारजैः म
ल्लिकाजसमेर्वा राजपुत्रान्वशानयेत् । [illegible] बिल्वभवैः ।

पुष्पैर्मधुरत्रयसंयुतैः नरनारीनृपतीन्हि मनो वशमानयेत् पादद्वयं मलयजेषा
दं कुंकुमकेसरम् पादं गोरोचना चैव श्रीत्रिपिष्ठा हिमांभसा विदध्यात्तिलकं भाले या
न्त्यश्चेपेन वीरयते यान्सःपोत्सृपते येर्वा वश्याः स्युलस्यते विराट् कर्पूरं कपिचोरागी
समभागानि कल्पयेत् चतुर्भागेन दास्यो सीतावती रोचना मता कुंकुमं समभागेषा
त्रिभागं चंदनं मतम् अगुरुर्नवभागः स्यादिति भागक्रमेण च हिमांबुःकन्यकापिष्ट
मेतत्सर्वं समापितम् आदाय तिलकं भाले कुर्याद्भूमिपतीन्नरान् वनिता मदगर्वाढ्या
मदोन्मत्तान्मतंगजान् सिंहव्याघ्रान्महासर्पान्भूतवेतालराक्षसान् दर्शनादेव वशयेत्ति
लकेरयमनुः [illegible] प्रयोगः ततमेकमनुं जप्त्वा प्रयोगे च समाचरेत् महाकाम
कलाध्यानयोगाच्चतुरवंदिते लोभयेत्सर्वां भूलोकपातालतलयोषितः रोचनाभा
गमेकं च भागमेकं च कुंकुमं [illegible] मागाह्वयं देवि चंदनं मर्दयेत्समं पकत्रतिलकं कुर्यां
त्रैलोक्यवशकारणम् अष्टोत्तरशतावृत्त्या मंत्रयित्वा वशं नयेत् राजानं नगरं ग्रामं
नयत्यत्रदृश्यते मंत्रिणा परमेशानि तत्सर्वं तस्य वश्यगाम् तथा पुष्पं फलं गंधं यतो
वस्त्रवदाननेन शतमष्टोत्तरं जप्त्वा यस्मात्प्रयच्छति स वश्यो जायते देवि नात्र कार्या
विचारणा त्रिपलं सकलावश्या दासीभूता भवेन्नृपि हठाकर्षणमेतन्न कथितं ना

श्रा.
३०८
308

स्तम्भो भवेत् इति वश्यप्रकरणं स्तम्भनं संप्रवक्ष्यामि नानातन्त्रानुसारतः अथ नवदितामं
त्रप्रयोगः अयुतं होममंत्रस्योस्तान्नपस्तावान्प्रकीर्तितः योनिकुंडं प्रकल्प्याथ होमं
कुर्यान्निजेच्छया निजेच्छया मासं होमेन मूकः स्यादुन्मत्तो भवेद्रिपुः अथ शूलिनीमं
त्रप्रयोगः वर्णलक्षं मनुं जप्त्वा प्रयोगं साधयेत्सुधीः गृहीत्वा सोममंथ्यास्थि त्रिमहस्रे
मयेलतः गत्वा च तद्वारदेशे निखाते स्तम्भनं भवेत् अथ वनदुर्गायाः वर्णलक्षं मनुं जप्त्वा
प्रयोगानाचरेत्सुधीः सेनासंस्तम्भने मंत्री कारस्करसमुद्भवैः पुष्पैः सहस्रं जुहुयान्नम
त्रैलोक्याद्विवर्तयेत् कारस्करः कुचिला इति प्रसिद्धा अथ मातंग्याः प्रजप्त्वायुतं मंत्रं त
तः प्रयोगमाचरेत् हरिद्राचूर्णसंमिश्रैर्लवणैः स्तम्भयेत्परान् अथ नृसिंहस्य वर्णलक्षं
मनुं जप्त्वा प्रयोगानाचरेत्सुधीः यन्त्रं कुर्वीत विधिवच्छुभे नालिकाफले विभीतका
ष्ठेनालिते पावके रिपुमर्दने विलिखेद्देवदारुहरिद्रासंयुक्तकुंकुमादिभिः सम्पूज्य यन्त्रं यानि
संयोज्य देशे वाक्स्तम्भकं रिपुश्चोच्चाटनं जपेच्छत्रुभिर्भिन्नतान्स्तम्भक स्तम्भनं हृदिनेमेना
मिष्टां मंत्री महीपतेः प्रस्थापयेच्छ्रभेल येपवमाप्तुजयेच्छया तस्याः शत्रुस्त्वहरिर्लिखितो रिपु
मंडले सप्ताप्रयोगं कुर्वीत यावद्यावलिसापुनः विनिश्चल निश्चलान् यात्रुस्तत्सर्वं शिवाप्यावित
प्रागमविजयोभाजायामसेतुधनादिभिः प्रीणयेन्मे विप्राणं सप्तकविभवैः प्रोक्तमानसः मंत्री यदि विसर्जनं
र्थः स्यान्महीपतेः

१९
३५ १३६

अथ वटुकस्य वर्णोल्लतं मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगमाचरेत्सुनः जुहुयात्केवलैर्लोतैः अयुतं लं
भते छुक्यानिगडादिविमोक्षाय प्रयोगोयमुदाहृतः श्रीविद्याप्रयोगमाह लक्षमेकं
मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगानाचरेत्सुधीः पीतद्रव्यैः समालिप्य पीतपुष्पैः समर्चयेत् पूर्वाशाभि
मुखो भूत्वा लभेयेत्सर्ववादिनः सहस्रवदनो देवि मूको भवति तत्क्षणात् यमाशाभि
मुखो भूत्वा चक्रे कृष्णे यथार्चयेत् यस्य नामोक्तितं तस्य मेत्रहानिः प्रजायते चम्पकैः
पाटलैर्हुत्वा स्त्रियो यावत्तु तन्नामाम् आप्नोति महतीं मैत्रीं लभेयेज्जगतीमिमां सित
याकेवलो होमो वैरि लभन कारकः अथच्छिन्नमस्तायाः पलतं माहिषं हुत्वा मफवा
सहस्रं दरि लभयेदासु शास्त्रुणा बलेर्द्वेपि संस्थितं चम्पकैर्हुतं संयुक्तं हुत्वा मगा
वता जे रिपुसैन्यं महाघोरं लभेयेदविराच्छिवे इति लभनप्रकरणम् विद्वेषं संप्र
वक्ष्यामि नानातन्त्रानुसारतः वटिलामन्त्रप्रयोगमाह प्रयुतं होमसंख्या स्यान्नपला
वान्वकीतितं यानि कुण्डे प्रकल्प्याथ होमे कुर्यान्निशे छुक्यां कोद्रवैः विडितैस्तद्विं
वैविद्वेषयेत्मिथः अथ महिषमर्दिन्याः वर्णलक्षं मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगानाचरेत्सुधीः
काकपक्षैः कृतो होमो द्वेषं वितनुते क्षणात् अथ शूलिन्याः वर्णलतं मन्त्रं जप्त्वा प्रयोगमा
चरेत्सुधीः गुलिकागोमयोत्थान्नाज्ञत्वाष्टशतसंख्यया समाहरात्कृतेन मैत्रीं विद्वेषं

श्री
३०५

309

स्त्रिण्ययोमिषः अथवनदुर्गीयाः वतलेतंमनेजस्वाश्रयोगानाचरेत्सधीः श्रेणारवारेकुलि
केजस्वामस्वविलोद्भवे विलिलिपेत्रस्त्रीरियोविहिश्चेदेशलोत्रजेत अथवशैविषायाः लतेज
स्वावविधिवत्तयोगंकुर्वतेन्नः मरिषाश्वपुरीषाभ्यांरसमाक्रुष्यशैलजे गोमूत्रेलवसं
लिख्येनामसंदर्भपूर्ववत कृत्वालवणमध्यस्थंविद्वेषणकरंभवेत लवणेनितिलिख्यावा
नालमध्यस्थामितिपाठः अथनालेकोविकं तैलस्थंचक्रराजेन विद्वेषणपरंभवेत गोवला
लिखितेयंत्रराजमितिशेषः इतिविद्वेषप्रकरणं उच्चाटनेश्ववस्वामिनानातेत्रावसावतः ।
अथनरितामंत्रप्रयोगाः अश्रुतेहोमसंख्यास्यान्नपत्तावान्नकीर्तितः योनिकुंडेश्मकल्पा
न्नेहोमंकुर्यात्रिनेत्रया पंचैर्वकुलनैर्वासीतमस्त्राटयेदसौन् वनदुर्गीयाः वतले
तंमनेजस्वाश्रयोगानाचरेत्सधीः वापवाणधरांभीमांसिंहस्थांनलनोपमां स्मरेतोवाण
निवहान्याखेतोताहरोरिपुं ध्यानान्नपेन्मनुमिममयुतंलोयमध्ययः रिपुंचपरसे।
नोचतुतेमस्त्राटयेद्भवे अथनरसिंहस्य वर्णोलतंमनेजस्वाश्रयोगानाचरेत्सधीः सिं
हस्तूपंमहाभीमुनखदंष्ट्रातिभीषणं स्मरन्नामानिरिपुपश्चाल्याद्यन्नरगशिप्तोरिपुं स
हीनागलवेणेनपुनर्हित्तलिपेततः पुत्रमित्रकलत्राद्यैस्त्याद्यौजायतेरिपुः स
वेस्त्रपदेसाध्यनामकृत्वाखयेदरिः निश्चितेनैखदंष्टाद्यैः स्वस्मानेरिपुस्मरेत

नित्यमष्टोत्तरशतं जपेन्मंत्रमतंद्रितः । जायते मंडलादर्वाक् शत्रुर्वैवस्वतप्रियः ॥ अथ
श्रीविद्यायाः । लक्षमेकं मंत्रं जप्त्वा प्रयोगं कारयेत्सुधीः । कृत्वा रोचनया नाम मध्ये
काकमध्यगम् । लेखमानं तदाकाशे शत्रूच्चाटनकारकम् । गोमूत्रमध्यगं सम्यक् शत्रो
रुच्चाटकरं भवेत् ॥ अथ छिन्नमस्तायाः । काकपक्षैः कृतो होमो दत्त्वा ग्रासमाहितः । शाले
शकटतैलेन सद्योच्चाटनमारणे । उच्चाटने तत्केडेस्याः हतैले च सद्यो भवेत् ॥ अथ नील
सरस्वत्याः । श्मशानांगारमासाद्य निशि मंगलवासरे । कृष्णवस्त्रेण संवेष्ट्य बध्वा यावत्कृ
ते तन्ना शाला भिमे त्रितंतसूत्रलिपेदिहरिमंदिरे । सप्ताहाभ्यंतरे तेषामुच्चाटनमिदं भवे
त् ॥ इत्युच्चाटनप्रकरणम् ॥ मारणं संप्रवक्ष्यामि नानातंत्रानुसारतः । अथ त्वरितायाः । त्व
रितायाः अयुतं होमसंख्या स्यात् पलाशान्यकीर्तितः । योनिकुंडे प्रकल्प्यात्र हो
मं कुर्यात् निनेक्षया । कुर्वीत सर्षपैर्होमं शत्रुनाशकरं परं । शाल्मलीपत्रहोमेन सप्तभा
नाशयेद्ध्रुवम् ॥ अथ महिषमर्दिन्याः । अयुतं लक्षमेकं जप्त्वा प्रयोगानाचरेत्सुधीः । मरिचैर्हो
मात्मरणं रिपुराप्नोति सप्तवेश्मा । तद्दारिद्री राधान्यामाद्देवी विनाशयेत् ॥ अथ शूलिन्याः
वर्णलक्षं मनं जप्त्वा प्रयोगानाचरेत्सुधीः । नक्तयातिलसिद्धार्थैर्लक्षमेकं यथाविधि
नाम युक्तं जपेन्मंत्रं यस्यासौ मृत्युमिच्छति ॥ अथ वनदुर्गायाः । चतुर्लक्षं मनुं जप्त्वा प्रयोगा

ग्रा॰
३१०

310

नाचरेत्सुधीः मरुन्निपातितैः पत्रैः काकस्कारसमद्भवैः तस्य पादरजो गृह्य होमात्त्रिनो
शयेद्रिपून् काकस्कन्धसमायोक्तं नाशतिमांचसुशोभनाम् तत्स्वा प्रतिष्ठितप्राणां भेदयेद्दे
गणाः पुनः काकोलूकवसायुक्तमष्टोत्तरसहस्रकं हुत्वा पतेत्वनं ईषणो स्वस्थानेऽस्य वाद
ने तत्रयान्निपतेनानिरेवमेव दिनत्रयात् उन्मत्तसमिधो होमान्मत्ताः स्युः शत्रवः तथा त
उलूककाकयोः पत्रैः सवसारक्तमेद्युतैः तत्र पानिशिकोनारे शत्रुः कालान्तिथि भवेत्
शत्रुप्रतिकृतिं मेत्रैः प्रतिष्ठितसमीरणां विषाष्टकविलिप्तांगीं स्थले निक्षिपेज्जले तथाक्रोडा
भवेच्छत्रोरुदकस्य मेकाभ्रुमेनयेत् तन्नेत्रौ विशिखैर्भिन्नौ धारयेत्तौ भयंकरौ रक्ताध्यायेद्देवि वि
पन्नपेत्सुतमन्त्र मारयेद्विनादेव रिपून्बेफसमन्वितो अथ मातंगणाः अयुतं जप्त्वा प्रयोगा
कुर्यात् निंबतैलान्वितैर्लोणैर्होमः शत्रुविनाशनः अथ नृसिंहस्य वर्णितं तेन मन्त्रेण जप्त्वा प्र
योगान्नाचरेत्सुधीः पूर्वं स्वपदे स्थाप्य नाम कृत्वा स्वयं हरिः निशितैर्नखैर्दृष्टायोः विद
मानं रिपुं स्मरेत् निम्बमेध्योत्थशतेन पेत्संत्रमतेहिनः जायते मंडलाद्वीकशत्रुर्वैवस्व
तप्रियः अथ स्वदर्पोता वस्य प्रकेलते मन्त्रेण जप्त्वा प्रयोगान्नाचरेत्सुधीः प्रलयाग्नि
समं चक्रं यस्य मूर्ध्नि चिंतयेत् सप्ताहाज्ज्वरमूर्छार्तो मंडलान्म्रियते रिपुः म
ण्डलादेकोनपंचाशा हि वमात् अथ श्रीविद्यायाः लक्षमात्रेण मन्त्रेण जप्त्वा प्रयोगान्नाचरेत्सुधीः

वक्त्रं विन्यस्य देवेशि महानीलीरसेन च नामसंयोज्य विधिवद्दन्तिणाभिमन्त्र्य बुधः
वह्नौ दग्ध्वा महेशानि मारयेद्धरिणीं शिवे जलं जलेति मध्यस्थं ग्रामेनीपाके परम
क्रमेण शीलनेनीरसमध्य भस्मादिकं तु नाशनं अथ श्लिमसमला यः गोमायुर्हामयेत्स
पनदेन सभा भवेत् जन्मा मंत्री कृतो राज्ञो राष्ट्रं च विनिपातयेत् कोकिलापत्रतलेन
योजनेहोति वितानले समारयति शत्रूणां बलेहं पिसंस्थितं मारणे वर्तते च वक्त्रं
कुर्याद्विचक्षणः अथ नीलसरस्वत्याः नवासिनि निलिवन्मंत्रेल्लार्थके हरिद्राया सा
हस्तं परिमण्णात् तत् त्रिशांर विवासरे नितिष्ठते दहेयसप्तस्तस्य त्रिमासतः इति
मारणप्रकरणम् इति नित्यागमकल्पलतायां सप्तमः पटलः अथ कुलस्नानम् कु
लद्रव्यमरणे प्राप्नोति ततः कुलदर्भेन सदर्भः कुलपंडकः कुलपत्रेसहस्रैर्वस्तु इति प्राग
सकल्पलतायां सनिलेसनलेततः रहोवाकुलदेव्यास्तु प्रीतये स्नानमाचरेत्
कृतसंकल्प एवासौ कुलचक्रे जलेन्यसेत् कुलदर्भानाह सोमसूर्याग्निरूपाः सु
वर्णलोह त्रयस्य शलाका सिद्धः स्मृतो हेमसूर्येण ग्रामं कृताणनः लोहभागाः सम
दिष्टाः सवायत्तरसंख्यया नैलीहैः कारयेन्मुद्रामसंकलितसंगतो मात्रे सहस्रं
संजप्य सद्गुणान्तं जनयानन्तः तस्यां संपातयेन्मंत्री सर्पिषा पूर्वसंख्यया नित्यिषत्रे

श्रा·
३११

311

तां मुद्रामभिषेकोत्तरवर्त्मना श्रावाश्च पूजयेद्देवीं सुपचारैः समाहितः अभिषिच्य विनी
तायदद्यात्तोयसुदीक्षितो गुरुः ईश्वरत्वात्सर्वरोगविषज्वरविनाशिनी आलवालसमुद्राद्भिषेकोर
तां कुर्याद्विशेषतः पुष्पं विजयमाप्नोति धारयन्मन्त्रजेश्वरः लोहभागाइति षोडशभागा
न्नतस्य पंचविंशतिभागा हेम्नः दशभागास्ताम्रस्य षोडशपंचविंशतिर्दशा प्रत्येक
लितं प्रत्येकचीकृतं कुलस्थाने समानीय कलशं इह्णकं शतव कुलतीर्थानिते वेत्तस
मावास्य शिवात्मके तत्तोयं च त्रिधापीतात्रिधाचशेत्तत्तां मते तदुमंते गोतरे सूर्यितोऽये
पठन्न्यलं सुदद्यात्कुंभसंख्या स्त्रियावारत्रयं देहिष्याव मेत्ताधकाग्रणीः आत्मा विद्याशि
वैस्तैस्तैस्ततो न्यसेत्समाचरेत् तदंते नानाणिवे कुलसूर्या यदेवाय धिर्ये तत्प्रदापयेत्
देवाग्रे धीमाणिं रैःसैवतर्पयेद्देववारिणा प्रथकुलाचारः तदंते भद्रकालीतंत्रे प्रयाचारं
प्रवक्ष्यामि यत्कृते मृतमश्नुते सर्वभूतहितेयुक्तः समयाचारपालकः अनिमकर्मसं
स्थानीतिन्यावज्ञानतत्परः मंत्राराधनमात्रेण शिवभावनतत्परः परस्मां देवतायोगसर्वकर्मो
निवेदकः अन्यमंत्रार्चनेश्रद्धा अन्यमंत्रप्रपूजने कुलद्वीपेर्निदोषत दृष्यमपद्वारणे श्रीगुरोर्षे
प्रद्रावेषुवर्तेयेत्सततिमात्मवा श्रीमर्पयन्नगात्सवैभावयेद्धिपितापुत्रः पेयं वर्षं तथा वोध्यं भवंलेशस्पृहं सर्वे सर्वदा
वतीदृष्टं भावये यत्नमानमः कुलज्ञानेवतीवीरानमस्कुर्यात्समाहितः तदैव मानसोऽस्ना

नृत्यतां सोऽत्र कल्पयेत् बालां वा यौवनोन्मत्तां वृद्धां वा सुंदरीं तथा कुत्सितां वा महादु
ष्टां नमस्कृत्य विभावयेत् तासां प्रहासं नैष्ठुर्यं वंचकौटिल्यमप्रियं तथा सर्वथा न च क
र्तव्यमन्यथा सिद्धिरोधकृत् स्त्रियो देवाः स्त्रियः प्राणाः स्त्रिय एव विभूषणं स्त्रियो द्वेषो
न कर्तव्यो विशेषात्पूजनं स्त्रियः तदुक्तं वीरतंत्रे दिक्कालनियमो नात्र स्थित्यादिनियमो न च
जपे न कालनियमो नार्चादिष्वबलिष्वपि स्वेच्छानियम उक्तोऽत्र महामंत्रस्य साधने व
स्त्राशनस्थानगेहेषु देहस्पर्शादि वा पुनः शुद्धिं न चाचरेदत्र निर्विकल्पं मनश्चरेत् स्वेच्छा
चारोऽत्र गदितः प्रचरेद् हृष्टमानसः तथा कालेन गमयेत् पूतः क्रोडादिना सुधीः गम
ये देवता पूजा जपध्यानस्तवादिभिः वीराणां जपयज्ञस्य सर्वकाले प्रशस्यते सर्वदे
शे सर्वपीठे कर्तव्यो मात्रसेवयः तदुक्तं शिवागमे शक्तिः शिवः शक्तिः शक्तिर्वेला

शिवः

जनार्दनः शक्तिरिंद्रो रविः शक्तिः शक्तिः शक्तिश्चंद्रो ग्रहा ध्रुवं शक्तिरूपं जगत्सर्वं
यो न जानाति नारकी वीरतंत्रे स्नानादिमानसं शौचं मानसः प्रवरो जपः पूजनं मानसं
दिव्यं मानसं तर्पणादिकं सर्व एव शुभः कालो नाशुभो विद्यते क्वचित् न विशेषो दिवा
रात्रौ न संध्यायां महानिशि सर्वदा पूजयेद्देवीमस्नातः स्नात एव वा महानिशि प्रयत्नेन दे
शे बलिं मंत्रेण दापयेत् रात्रावेव महापूजा कर्तव्या वीरवंदिते न दिने सर्वथा कार्या

शासनात्ममसद्व्रते महानिशात अर्धरात्रात्परे पञ्चमुहूर्तद्वयमेव वा सा महानिशा विहरि
ष्यति रेतमस्तंभवेत तद्रूके गंधर्वतंत्रे पृथ्वीं यस्त्वममतौ बो समसहस्रेयदिनि त्यशः तस्य
वा यात्त्वसिद्धांतरतः हितितलेकमेतत पर्वते हस्तमात्रे ण्णे निर्मिनायतमानसः कवितो
लभते सो पिश्रमस्तत्तेवगच्छति कामप्यमाह कुलागारमर्णेपतत्वस्य योजपतेनरः
प्रयुतैकप्रमाणेन साधकः स्थिरमानसः कवलेयुग्मभावेन सन विघ्यानिधिर्भवेत
प्रणवाद्यमकं केशाग्रहविर्भूतयेनरः श्रवण्यादशुतेनसमेषुप्रतितिथिः स्मृतः महा
वीनद्रुमलतावेष्टितः साधकोनमः तस्माद्राज्यमवाप्नोति वादेसनपलायते वाक्यचू
डामणेः एकाकी निर्जने देशे श्मशाने विजने वने शून्यागारे नदीतीरे तिः सर्वतो विहरेतस्य
दा महावीनद्रुमेदेवीध्यानात्तत्रप्रहृतयेत तद्दमोद्भवपुष्पेणप्रवृन्नयेद्वाधि भावतः सं
भवंकुलदेवस्यकुलक्रमगतःप्रुविः अतनतरो महापश्ये देवीध्यानापरायणा विधि स्वतेजो कविध्या
नेनतर्पयेन्मात्रकानने रात्रीयस्तित पेन्मे वैसैवकल्पलताभवेत अन्यच्च धनदेवतो हि गुणो
पारिजपेनेतदेवनेवांसिद्धिः स्यादेवानामपिदुर्लभा कुलचूडामणौ शृणुष्व परहस्येमेसमधावा वारसंभवे
येनहीनात्तेसिद्धिनितनरक्तो दिसहस्रशः मानवः कुलशास्त्राणां कुलवर्णानुचारिणां उदारचित्तः सर्वश्चेल्लवाचारत
मरः परनिंदासहिष्णुः स्याउपकाररतः सदा पर्वते विपिने वापि निर्जने शून्यमंडपे चतुष्पथे जनशून्ये परिदेवार्चितभवेत

तत्तो ध्यात्वा मन्त्रं जप्त्वा नत्वा गच्छेद्यथासुखेन् ॥ ईश्वरीरूपमहाकालीनमस्कृत्य पादललितः
ते मंकरीं तथा वीरामं तु कौ यमहूतिका कुरवः श्वपेन भूकाकौ कालमार्जारमेव च कृपो
दरि महाचंडे मन्त्रकेशि बलिप्रिये कुलाचारप्रसन्नास्ये नमस्ते शंकरप्रिये एमध्यानं च शवे
दृष्ट्वा प्रबलिप्रणमनं व्रजेत् प्रणम्यानेन मंत्रेण मन्त्री सर्वमवाप्नुयात् घोरदंष्ट्रे करालास्ये
कोटिशाद्रू प्रणादिनि घोरघोररवास्फाले नमस्ते चितिवासिनि रक्तवस्ते तथा शुष्के विलो
कय त्रिपुरा विकाम् प्रणम्य देहं वह्नौ इमं मन्त्रं पठेन्नरः संध्यकपुष्पसंकाशो त्रिपुरे मयना
शिनि भाग्योदयसमुत्पन्ने नमस्ते वरवर्णिनि कृष्णवस्त्रे तथा शुष्के राजानं राजपुत्रकम् दृ
ष्ट्वा प्रणम्य श्यामा ज्वालिफलके वीरपूजकम् महिषं कुलदेवं च दृष्ट्वा महिषमर्दिनीम् प्रणम
जयदुर्गां वा समचविघ्नैर्न लिप्यते जयदेवि जगद्धात्रि त्रिपुराद्ये त्रिदेवते भक्तेभ्यो वरदे देवि म
हिषघ्नि नमोऽस्तु ते घटं भाण्डं समालोक्य मत्स्यमांसं वरास्त्रियम् दृष्ट्वा भैरवीं प्रणम्य विस
र्जनं वम घोरविघ्नविनाशाय कुलाचारसमृद्धये नमामि वरदे देवि मुण्डमालाविभूषिते
रक्तधारासमाकीर्णवदने त्वां नमाम्यहं सर्वविघ्नहरे देवि नमस्ते हरवल्लभे एतेषां दर्शने
चैव यदि नैवं प्रकुर्वते शक्तिमन्त्रं प्रणम्य तस्य सिद्धिर्न जायते ग्रन्थभावान्सर्वत्रामिसा
धकाभीष्टसिद्धिदान् तत्तकं भावचूडामणौ भैरव उवाच समयाचारसंकेतं भावसंकेतनम

देव श्रुतं तत्त्वमयादेवि कथयस्वानुकंपया श्रीदेव उवाच भावस्तु त्रिविधो देवि दिव्य-
वीरपशुक्रमात् गुरवस्तु त्रिधा चात्र तथैव मंत्रदेवताः आद्यभावो महादेवि श्रेयान्स
र्वसमृद्धिमान् द्वितीयो मध्यमश्चैव तृतीयः सर्वनिंदकः किं वीरसाधनैर्लोके किमाकृष्टिक
लाकुलैः अकुले शिवमित्याहुः कुलेन परमेश्वरी किंचिद्दिव्यभावेन किं कुलाचारव
र्त्मना यदि भावो विशुद्धात्मा न स्यात्कुलपरायणः भावेन लभते मुक्तिं भावेन कुलवर्ध
नं भावेन गोत्रवृद्धिः स्यात् भावेन कुलशोधनं किं न्यासविस्तरेणैव किं भूतशुद्धिविस्तरैः
किं तथा पूजनेनैव यदि भावो न विद्यते बहुजापात्तथा होमात्कायक्लेशादिविस्त
रात् न भावेन विना देवि मंत्रविद्या फलप्रदा फलाभावश्च मंत्राणां भावाद्वा जायते प
न रहस्यं कथितं शंकरेण मम मातस्त्वं त्रिलोकी नमस्य प्रायासर्वं तत्तत्समानसैः लिखित्वा
निर्जने देव कथयिष्यामि ते कथं श्रीदेवी प्रथमे दिव्यभावस्तु कथ्यते शृणु सादरे
यद्वर्ती देवताया तत्र तेजः पुंजमूर्तिं तेजोमयं जगत्सर्वं विभाव्य मूर्तिकल्पनं ध्यानमा
नेन तन्मे नैतन्मे यच्छत्वा सर्वं भावं तथैव च तत्सर्वं योऽभिचिंत्य ध्यात्वा चिंतयेद्यत्नमानसैः स्त्र
ष्टौ च कुलासंपन्नान्नानाजातिकुलोद्भवा नानादेशोद्भवा वापि गुणलावण्यसंयुता
द्वितीयवत्सरात्पूर्वं यावत्स्यादष्टमी दिका तावत्कुमारी विज्ञेया मंत्रविद्याफलप्रदा

आ॰
३१५
314

क्रमादीपूजनाचैवकुमारीपूजनादपि ग्रहोषमंत्रविद्यानांफलदानान्नसंशयः ता
म्रंताम्रंफलंवापिग्रन्थलेपादिकंतथावलिप्रियंवनैवेद्यंदत्त्वातत्रावपूदिता ग्रतिप्रिय
कपालापंक्तीहाकौतूहलादिकं यथातथातत्त्रियकन्यकातामिश्रीभवेत् पूजयेत्तो
प्रयत्नेनयत्नतोनैवक्रमस्पृशेत् स्पर्शेवसिद्धिहानिः स्यात्स्पर्शेचमरणंध्रुवं नविस्मरेत्तद
विशेषेणदेवीनवषोडशी नचस्पृतंजपेः स्यापितथानारायणः स्वयं नस्यस्पृष्टतयेः
द्वैवसयातिपरमंपदम् इत्यागमकल्पलतायांयथानाथविरचितायांषष्ठाविंशः पटलः
समाप्तेयमागमकल्पलताग्रन्थः ॥

श्रागमकल्पलता

३१२

व है प्रश्ना ४८१४